

PANTA RHEI

“PANTA RHEI, ook de “BEWEGING”

**LINKS ACTIVISME IN DE JAREN TACHTIG EN
NEGENTIG IN WOORD EN DAAD**

+

SUPPLEMENT 1998-2001

Komt als doc. nr. 1037953 voor in DOKUS
(afgeschermd t.b.v. team Sinistra)

PANTA RHEI, OOK DE 'BEWEGING'

LINKS ACTIVISME IN DE JAREN TACHTIG EN NEGENTIG IN WOORD EN DAAD

Binnenlandse Veiligheidsdienst

Deze publicatie - een STAATSGEHEIM dat "CONFIDENTIEEL" is gerubriceerd - wordt u ter beschikking gesteld door het Hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD).
Gerechtigd tot inzage is uitsluitend degene die uit hoofde van zijn/haar functie kennis daarvan moet nemen.
Kennisneming door niet-gerechtigden kan schade aan de veiligheid of het belang van de Staat of zijn bondgenoten veroorzaken.
Het geheel of gedeeltelijk kopiëren van de inhoud is alleen toegestaan na toestemming van de BVD.

Wellicht ten overvloede worden geadresseerden die tot de Rijksdienst behoren, erop gewezen dat zij zich ten aanzien van dit document dienen te houden aan de Aanwijzingen voor de beveiliging van staatsgeheimen en vitale onderdelen bij de Rijksdienst (vastgesteld bij besluit van de minister-president, minister van Algemene Zaken van 20 januari 1989, nr. 89M011818).

Aan personen die niet tot de Rijksdienst behoren, wordt deze publicatie verstrekt onder de volgende voorwaarden:

- het document is bestemd voor persoonlijk gebruik. Alleen zij aan wie door het Hoofd van de BVD toestemming is verleend, zijn gerechtigd tot kennisneming;
- beveiliging van het document geschiedt conform de Aanwijzingen voor de beveiliging van staatsgeheimen en vitale onderdelen bij de Rijksdienst, d.w.z.:
 - * interne verzending vindt plaats in een gesloten enveloppe;
 - * externe verzending geschiedt per aangetekende post of per koerier in dubbele, zorgvuldig geadresseerde enveloppen. De binnenenveloppe wordt voorzien van het opschrift "Stg.CONFIDENTIEEL". De buitenenveloppe draagt geen rubricering. De binnenenveloppe wordt zodanig gesloten dat openen zonder verbreken van de sluiting of zichtbare beschadiging van de enveloppe niet mogelijk is. Hiertoe kunnen de plakranden en de zijkanten worden beplakt met sterk klevende tape.
 - * het document wordt opgeborgen in een deugdelijke, goed afsluitbare stalen kast. De sleutels van deze kast dienen op veilige wijze te worden bewaard;
 - * vernietiging van het document is toegestaan, maar geschiedt op zodanige wijze dat niet-gerechtigden geen kennis van de inhoud kunnen nemen. (Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij uw beveiligingsfunctionaris of bij de Dienst.) Het document kan ook ter vernietiging worden geretourneerd aan de dienst.

BIJ VERMISSING EN/OF COMPROMITTERING VAN HET DOCUMENT DIENT DE BINNENLANDSE
VEILIGHEIDSDIENST TE WORDEN GEWAARSCHUWD!!!

De dienst houdt zich het recht voor om op de naleving van bovenstaande voorwaarden toe te zien.

1 Samenvatting

'De jaren zeventig en tachtig waren de tijd van een wereldwijde neo-liberale contrarevolutie, die gepaard ging met machinegeweren en doodseskaders in het Zuiden en met constitutionele repressie in het Noorden'.

(James PETRAS, 'Against the Current', september/oktober 1991)

3

Inleiding

De Griekse filosoof Heraclitus was ervan overtuigd dat iedereen en alles constant aan verandering onderhevig is: panta rhei, 'alles stroomt', was zijn stellige mening. Hetzelfde kan worden gezegd van het linkse activisme in Nederland, de 'Beweging'. Heraclitus voegde eraan toe: Kai oedèn nemei, 'en niets blijft'. Dit laatste durven wij wat de Beweging betreft te betwijfelen. Veranderen ja, verdwijnen nee. De vraag werpt zich op of wij zijn aanbeland op een keerpunt aangaande het linkse activisme an sich en de noodzakelijke aandacht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst voor dit fenomeen. Kortom: heeft het linkse activisme nog bestaansrecht? En moet het wel onderwerp van aandacht van de BVD blijven? Uitgangspunt van het volgende onderzoek is te bezien of beide vragen bevestigend kunnen worden beantwoord. Wanneer we constateren dat er sprake is van een verschuivend activisme, dan zal dit moeten leiden tot een verschuivende aandacht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Aan de hand van onderstaande studie naar het activisme van de jaren tachtig en negentig zal worden getracht een nieuwe richting te geven aan de aandacht voor het fenomeen 'Beweging'. Hiertoe zal in Hoofdstuk 3 eerst een inzicht worden gegeven in het Wordingsproces van de Beweging in de jaren tachtig en negentig, waarna de huidige situatie nader wordt toegelicht in Hoofdstuk 4, de Afbrokkeling van de Beweging. In Hoofdstuk 5 wordt dieper ingegaan op de Toekomst waarbij tevens de internationalisering van het linkse activisme ter sprake komt. In Hoofdstuk 6 ten slotte volgen de Conclusies van het onderzoek.

Voor onderstaande bevindingen is geput uit een serie actiebladen: Nieuw Amsterdams Peil, Bluf!, NN, De Zwarte, Konfrontatie, Lekker Fris, Ravage en Clash. Ook 'activistische' - in de Literatuurlijst opgenomen - publicaties maakten deel uit van het onderzoek. Tevens is gebruik gemaakt van artikelen uit de serieuze pers.

Daarnaast was het proefschrift van Frank J. BUIJS, 'Overtuiging en geweld - Vreedzame en gewelddadige acties tegen de apartheid', een welkome - want wetenschappelijke - aanvulling op het door emoties soms te zeer overspannen materiaal van de activisten zelf. Hetzelfde kan worden gezegd van enkele artikelen van de hand van wetenschappers als

De socioloog Wim VAN

NOORT kwam in zijn artikel 'Actie, protest en beweging' tot een goede definitie van sociale bewegingen.

Ondergetekende, die in de gehele te beschrijven periode in verschillende hoedanigheden actief is geweest met onderzoek naar het onderwerp, is in hoofdzaak uitgegaan van hoe de activisten zelf een en ander hebben ervaren. Ik heb zelf nadrukkelijk willen fungeren als onpartijdige, tussen activisme en wetenschap gepositioneerde, observant.

Voor wat betreft de BVD-inbreng in het onderzoek is getracht te putten uit zaken die in de meeste gevallen ongerubriceerd konden blijven. Veelal betreft het eigen analyses van de steller van onderhavig werkstuk.

Enige begripsbepalingen:

Politiek geweld: wordt gebruikt als een verzamelnaam voor alle pogingen om politieke doelen te realiseren met geweld of het dreigen ermee. Politiek geweld onderscheidt zich van andere vormen van geweld door het beoogde politieke doel.

Terrorisme: kenmerkt zich door het doelbewust uitvoeren van persoonsgerichte acties als gijzelingen en moordaanslagen. Hiervan is bij de Nederlandse Beweging geen sprake.

N.B. Het is moeilijk een duidelijke scheiding aan te brengen tussen lichte en grootschalige vormen van politiek gewelddadig activisme en daarmee ook tussen verstorend van de openbare orde en aantasting van de democratische rechtsorde. Ook in de toekomst zal derhalve vaak noodgedwongen worden samengewerkt tussen inlichtingendiensten en opsporingsinstanties.

Wordingsproces van de Beweging: vallen en opstaan

In de jaren zestig gaat de industrialisering langzaam over in een uitdijende dienstensector. Het proces van bureaucratisering, technologisering, schaalvergroting en verstedelijking zet zich voort. Het zuilenstelsel begint langzaam af te brokkelen, de secularisatie wordt sterker. Ook de ontevredenheid met de inrichting van de maatschappij neemt toe, vooral onder jongeren.

Er tekent zich een progressieve ontwikkeling af, waarbij de nadruk komt te liggen op grotere gelijkheid en vrijheid en internationale solidariteit. Een markant verschijnsel was 'kraken', het 'zonder toestemming van de rechthebbende en zonder enig juridisch recht in gebruik nemen en/of houden van een niet in gebruik zijnd pand of een deel ervan. In de jaren zeventig komen enkele nieuwe, sociale, bewegingen tot volle ontplooiing. Provocatie van het gezag en de hantering van bepaalde actiemiddelen worden langzamerhand gemeengoed. Men wordt steeds vaardiger in het voeren van buitenparlementaire acties. Binnen en naast de kraakbeweging komt er ruimte voor protest tegen de kernenergie. Daarnaast ontstaat er een vredesbeweging. In feite was de kraakbeweging de bron van wat later 'politiek activisme' zou gaan heten. Een kraakbeweging die tot de herfst van 1978 geweldloos optrad en die zich slechts lijdzaam verzette tegen ontruiming.

Op 23 november 1978 komt er een einde aan de goede oude kraakbeweging: krakers die een ontruiming willen tegenhouden worden met de wapenstok uit elkaar geslagen. Vanaf die dag verklaren de krakers dat zij zich actief, dat wil zeggen met geweld, zullen verzetten tegen de ontruiming van kraakpanden. Vanaf nu wordt de overheid gezien als zaakwaarnemer van eigenaren, projectontwikkelaars en speculanten. De kraakbeweging verklaart 'autonoom' te zijn ten opzichte van de autoriteiten. Zij wil haar doelstellingen op eigen kracht, buiten de overheid om, verwezenlijken. Kraken is slechts nog één van de middelen in de strijd tegen de Nederlandse maatschappij. Daarnaast besteedt men veel tijd aan de boven reeds genoemde vredesbeweging en anti-kernenergie maar ook aan antimilitarisme, anti-apartheid en de vrouwenbeweging. De kraakbeweging is uitgegroeid naar een meer omvattende vorm van activisme dat gaandeweg de doopnaam 'de Beweging' heeft gekregen.

In 'Conflicten tussen actiegroepen en ondernemingen' geeft de socioloog VAN NOORT een zeer bruikbare definitie van 'sociale beweging': 'Een sociale beweging is een netwerk van vele actoren en een verscheidenheid aan publieke activiteiten dat gedurende langere tijd gericht is op het tot stand brengen van maatschappelijke veranderingen'.

Actieterreinen en -groepen in de jaren tachtig en negentig

Enkele actieterreinen en -groepen, die in de jaren tachtig en negentig in het oog springen, willen wij hieronder nader voorstellen. Daarbij dient te worden aangetekend dat het geen uitputtende opsomming en beschrijving is. U zult nauwelijks iets aantreffen over zaken als feminisme of vrouwenstrijd en andere items als bajesstrijd worden marginaal behandeld. Het in Hoofdstuk 3 van het onderzoek aan te treffen materiaal is in hoofdzaak bedoeld als naslagwerk dat antwoord geeft op de vragen: wie en/of welke actiegroep heeft waar wanneer en waarom enigerlei actie uitgevoerd op één van de volgende actieterreinen:

- anti-kernenergie (maar tevens gericht tegen de opslag en het transport van kernafval) ;
- antimilitarisme (variërend van passief verzet en inbraken tot sabotage en aanslagen);
- antifascisme / antiracisme (ook actief verzet bij directe confrontaties, vide Kedichem);
- anti-apartheid (met een hoofdrol voor RaRa en een hausse aan acties contra Shell);
- anti-imperialisme (uitgesplitst in zeven deelgebieden: solidariteit, repressie, asiel- en vreemdelingenbeleid, politieke gevangenen, Europese Eenwording, milieu-activisme en city-vorming en met RaRa als meest militante exponent);
- milieu-activisme / dierenactivisme (verdeeld in gematigde, burgerlijk ongehoorzame en radicale groeperingen);

5

Speciale aandacht:

Naast bovengenoemde actieterreinen, waarvan de beschrijving de bulk uitmaakt van het onderzoek naar het linkse activisme, wordt er in een aantal deelhoofdstukken speciaal aandacht besteed aan diverse fenomenen die nauw verweven zijn of dwarsverbanden hebben met de actieterreinen. Het eerste artikel - dat over 'autonomen' - dient vooral ter reductie van eventueel bestaande onzekerheid.

Autonomen

Dit fenomeen heeft in de afgelopen decennia geleid tot grote verwarring, onnodige angst en ongebreidelde overheidsmaatregelen. Waartegen de maatregelen nodig waren, was soms maar ten dele bekend. Er werd - en wordt - na het lezen van analyses in kranten als de Telegraaf vaak met diverse kanonnen op een enkele mug geschoten. Om te komen tot een betere inschatting van het werkelijke 'gevaar' en om een onderscheid aan te brengen in de als 'autonomen' aangeduide woeste bende relschoppers - of 'radicale krakers' - wil ik hieronder nader ingaan op het fenomeen. Vooraf zou ik de autonomen echter willen uitsplitsen in twee groeperingen:

- **anarcho-autonomen**, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de Duitse 'chaoten', ook wel als bierpunks aangeduid. Zij trappen rotzooi omwille van het rotzooi trappen. Ofwel: geweld is voor hen een doel.
- **'politieke' autonomen**, vaak uit anti-imperialistische hoek. Zij keren zich met zowel een politieke boodschap als met een enkele steen tegen de autoriteiten. Ofwel: geweld is voor hen een middel.

Autonomen worden vaak op één hoop gegooid door de goegemeente, die bij die term schrikbeelden krijgt van gekraakte stadswijken, bewoond door in hoofdzaak gewelddadige jongeren die 'eigen wetten' hanteren en waar het bevoegde gezag geen invloed heeft. Voorbeelden hiervan zijn de Hamburgse Hafenstrasse en de Berlijnse wijk Kreuzberg. Deze gebieden zijn echter niet te vergelijken met bijvoorbeeld de Amsterdamse Staatsliedenbuurt.

Sommige activisten zeggen te behoren tot de groepering 'autonomen' en dan denken we al snel aan een georganiseerd geheel. Het tegendeel is echter waar. Het merendeel van de 'autonomen' wenst geen georganiseerd geheel maar wil daadwerkelijk 'autonoom' zijn. Over het algemeen zijn de autonomen tot verschillende stromingen behorende individuen,

die elkaar bij demonstraties en acties vinden. Wat zij gemeen hebben is de wijze waarop zij met hun acties onrust willen creëren en schade toebrengen aan de bestaande gezagsstructuren. Dit laatste dan vooral van de kant van de 'politieke autonomen'. Een deel hunner - maar ook van de anarcho-autonomen - begeeft zich van tijd tot tijd bij een gewone, in principe geweldloze, demonstratie onder de deelnemers. De radicale actievoerders zijn a priori vaak gericht op een gewelddadige confrontatie met de overheid, waarop zij zich met bewapening en kleding (bivakmutsen, sjaals, helmen, kistjes) hebben voorbereid. De tactiek van deze personen is om bij acties onder te duiken in de massa en zo geweldloze demonstranten - letterlijk en figuurlijk - als dekmantel te gebruiken. Daarbij bestaat het gevaar dat een deel van de geweldloze demonstranten verzeild raakt in de confrontatie tussen autonomen en bijvoorbeeld ME. Een eventuele rake klap kan de doorgaans geweldloze activist soms doen overstappen naar autonome zijde. Kortom, een geweldloze demonstratie onttaardt in een enorme kloppartij. Voor de autoriteiten ligt hier de schone doch moeilijke taak om een dergelijke escalatie te voorkomen door preventief op te treden, i.c. door de autonome bokken op tijd te scheiden van de geweldloze schapen. De grote oppak-actie tijdens de Eurotop in juni 1997 heeft getoond hoe moeilijk zo iets in de praktijk is. In het hoofdstuk over anti-imperialisme is een reeks activiteiten beschreven van autonome groeperingen. De term 'autonoom' wordt daar zowel aangewend bij ludieke als bij gewelddadige acties. Onderzoek heeft nooit een structuur of organisatie blootgelegd binnen zich autonoom noemende individuen en groepjes. Precieze aantallen kunnen dan ook niet worden genoemd maar landelijk gezien betreft het op dit moment vermoedelijk niet meer dan 150 á 200 personen. Zeer sporadisch is er bij grote landelijke demonstraties aangetoond dat er op voorhand sprake was van een zekere sturing. Er werden dan afspraken gemaakt om zogenaamde 'autonome blokken' te vormen. Met name de harde, anti-imperialistische, kern van de Beweging 'vulde' de blokken.

1985 wordt het jaar waarin de **Revolutionaire Anti Racistische Actie (RaRa)** actief wordt. In feite is deze groepering de enige echt autonome activistengroep, die op eigen houtje acties voorbereidt en uitvoert en daarbij geen boodschap heeft aan wat anderen erover denken. Maar RaRa noemt zich niet autonoom, dus wij laten haar hier buiten beschouwing. Het is overigens evident dat de Nederlandse media moeite hebben met de begrippen 'activisme', 'Beweging' en 'autonomen'. De laatste term wordt nogal eens als verzamelnaam gebruikt voor al wat links en alternatief is en dat leidde bijvoorbeeld tot misverstanden en tot overspannen reacties van de autoriteiten rond het bezoek van Zijne Heiligheid Paus Johannes Paulus II aan ons land. En het linkse activistenblad Bluf! wordt dan natuurlijk opgevoerd als 'het blad van de autonomen'.

In februari 1990 verscheen in de activistische pers een recensie van het onderzoek 'Geweld en politie-optreden in relsituaties' van de Utrechtse etholoog Dr. Otto ADANG. Hij heeft bij zijn onderzoek een hoofdstuk gewijd aan 'autonomen' en zegt daar zeer zinnige dingen over. Zo concludeert hij dat het hier om 'ervaren actievoerders' gaat, wier optreden bij acties wordt gekenmerkt door een grote mate van organisatie vooraf en een onderlinge coördinatie, die zich uit in het uitdelen van stencils met plattegronden en instructies en een taakverdeling (scanner-luisteren, verkenning, gooi- en barricademateriaal).

ADANG's uiteindelijke - nuchtere - conclusies over de (aanpak van) autonomen zijn:

- 'De organisatiegraad van deze bivakmutsendragers, die zichzelf ook wel autonomen noemen, moet echter niet worden overschat en een 'militair' aandoende benadering van deze actievoerders lijkt nogal overdreven'.
- 'Bij blokkade-acties is het optreden van de politie bijna de enige aanleiding voor het zich voordoen van geweld. Daarbij leiden dwangmaatregelen, toegepast in directe reactie op gewelddadigheden, tot meer geweld. Niet optreden bij blokkades had meestal een geweldloze actie tot gevolg'.

- 'Mijn advies is om terughoudend op te treden zolang er geen risicogroepen (bivakmutsen dragers) aanwezig zijn. De ME in oorlogskleuren dient dan uit de buurt te blijven'.

N.B. ADANG zal later een functie krijgen bij het Politie Instituut voor Opleiding en Vorming (PIOV) in Hoogerheide maar dat zal in de politiepraktijk bij demonstraties en acties tot op heden nauwelijks tot een andere aanpak leiden.

In mei 1993 wordt - vooral door toedoen van een tendentiek artikel in de Telegraaf waarin sprake is van de komst naar Den Haag van honderden autonomen - weer in waarschuwend zinnige aandacht besteed aan een gebeurtenis waarbij autonomen zijn betrokken. Op 8 mei loopt een demonstratie van scholieren en studenten totaal uit de hand. In de NN was kort daarvoor opgeroepen tot allerlei, ook radicale, acties in het kader van de Twee Woeste Wilde Weken, die op genoemde achtste mei moesten worden besloten met een massale demonstratie. Een foto van een door een IRA-aanslag totaal verwoeste Londense kantorenwijk, met daaronder 'Den Haag na de demo van 8 mei?', heeft er ongetwijfeld aan bijgedragen dat de autoriteiten bij voorbaat al geheel van de kook raakten. Dat dergelijke opruiende zaken bij het 'spel' van de linkse beweging horen werd - en wordt nog steeds - niet als zodanig ingeschat.

Het resultaat van deze tweeledige opruiing - een overspannen van de Telegraaf en een ludieke van de NN - zagen we dus op 8 mei toen de jongerendemo uiteen werd geslagen door zeven pelotons ME. Zij slaagden er niet in om preventief de groepjes 'autonomen' eruit te halen en toen de grote stoet bij het Buitenhof in een fuik liep en niet snel genoeg in de door de politie gewenste richting verderging, 'kreeg de smeris waar het om vroeg: een rel, een flinke rel'.

De NN komt in de herfst met nadere gegevens uit het onderzoeksrapport van de Nationale Ombudsman naar de rellen van mei. Opmerkelijk hierbij is het grote verschil in de definitie en telling van de aanwezige 'autonomen'. Politiecommandant 'rest stad' komt tot een aantal van 500, commandant 'B-sectie' tot 'drie groepen van in totaal 150 tot 200 man/vrouw' en twee ervaren medewerkers van het bovengenoemde Piov komen tot 'ongeveer tien' autonomen. Het Piov gebruikt daarvoor een in de praktijk ontwikkelde formule: het aantal bivakmutsen maal twee of drie.

Pas in 1997, het jaar waarin Nederland de Eurotop organiseert, is er voor de diverse soorten autonomen weer een aanleiding om in actie te komen. Of liever om - deels gewelddadige - acties voor te bereiden. Het begint in februari met een oproep van Duitse 'Chaoten', die wij hier dus 'anarcho-autonomen' willen noemen, om hun Chaosdagen naar Amsterdam te verplaatsen. Deze dagen, die in Duitsland doorgaans ontaarden in grootschalige vernielingen en het plegen van allerlei vormen van geweld, moeten nu rond de Eurotop van 16 en 17 juni plaatsvinden. Later volgt een oproep van Amsterdamse - politieke - 'autonomen' tot een grote 'EU rot op' demo op 17 juni, volgend op de reeds toegezegde Chaosdagen. Deze cumulatie van mogelijke ordeverstoringen heeft mede geleid tot de voor en tijdens de Eurotop ten uitvoer gelegde plannen van de autoriteiten om coûte que coûte ervoor te zorgen dat Amsterdam geen schade oploopt voor wat betreft zijn goede naam onder ondernemers en toeristen.

De uitkomst moge bekend worden verondersteld: in plaats van 'pluk de straat' werd het 'pluk ze van de straat'. Artikel 140 werd maar weer eens ingezet om iedereen over één (hanen)kam te scheren en grote groepen personen - waaronder inderdaad ook enkelen die voor artikel 140 in aanmerking kwamen - werden preventief uit de roulatie genomen. Het hiermee beoogde resultaat, een redelijk rustig verlopen Eurotop, werd behaald maar tegen een dubieuze prijs.

Internationale contacten

Eigenlijk is er vanaf het begin van de onderhavige periode van onderzoek naar het linkse activisme sprake van internationale contacten en in sommige gevallen van een internationale aansturing van activiteiten (vide de politieke infowinkels). Zoals in het onderzoek naar voren kwam gaat het hier met name om geestverwanten uit de anti-imperialistische hoek, ook waar het acties in het kader van de anti-apartheid betreft. Daarnaast zijn er bij tijd en wijle activiteiten van anarcho-autonoommachtige personen, die niet uit politieke overwegingen handelen maar - ook in internationaal groepsverband - slechts rotzooi schoppen omwille van de rotzooi.

Soms is er sprake van opmerkelijke contacten, bijvoorbeeld waar het gaat om RaRa-ideologe [redacted], die sedert begin jaren tachtig (vriendschaps)banden onderhoudt met mensen uit de **Rote Armee Fraktion (RAF)**, ook met feitelijke terroristen uit de zogenaamde 'Kommandoebene'. Enkele namen: Irene GOERGENS, die samen met Ulrike MEINHOF, Andreas BAADER en Horst MAHLER tot de oorspronkelijke Rote Armee Fraktion behoorde en die [redacted] ooit heeft helpen bevrijden uit gevangenschap;

[redacted] RAF-terroriste, die regelmatig contact had met leden van de RaRa-kerngroep en [redacted] RAF-terroriste, die bij haar arrestatie in 1985 in bezit was van het telefoonnummer van [redacted]

N.B. Na de vrijlating (na 22 jaar) van de bekende RAF-terroriste Irmgard MÖLLER werden genoemd [redacted] en RaRa-voorman [redacted] uitgenodigd voor een feestje ter gelegenheid van haar terugkeer.

Nederlandse activisten waren in 1983 al vaak in de buurt van Frankfurt te vinden, waar bij het vliegveld geprotesteerd wordt tegen de aanleg van 'Startbahn West'. Ook namen sommigen in hetzelfde jaar deel aan een grote demonstratie in Frankfurt tegen de Amerikaanse interventiepolitiek in Midden- en Zuid-Amerika. De manifestatie, die 25.000 mensen op de been bracht, was verboden door de burgemeester, onder meer onder verwijzing naar een soortgelijke demonstratie op 27 augustus 1981 in Amsterdam, die een gewelddadige afloop kende. Sommige deelnemers maakten van de gelegenheid gebruik een dag later ook tegen Startbahn West te demonstreren.

Vanaf 1982 zal er overigens veelvuldig sprake zijn van contacten tussen Amsterdamse krakers en die in de Zwitserse hoofdstad, zoals het ook een feit is dat Amsterdam in verhouding veel Zwitserse 'inwoners' heeft. Daarentegen hebben veel Nederlandse, lees Amsterdamse, krakers gekozen voor een lijdelijk maar vaak langdurig verblijf in het buitenland, bijvoorbeeld in Berlijn-Kreuzberg.

Toen in februari 1983 het bekende Amsterdamse kraakpand Wyers werd ontruimd, zagen we een dag later een reactie in Kopenhagen. Daar voerden Deense krakers een solidariteitsactie uit: men gooide een groot aantal ruiten van de Nederlandse ambassade in, een dag later gevolgd door een molotov-cocktail tegen de poort en een bommelding. In de jaren die volgen zullen we kunnen zien dat Kopenhagen en Amsterdam elkaar bijstaan in de linkse strijd. (Genoemde actie werd twee weken later in Oslo trouwens overgedaan door Noorse krakers uit de antimilitaristische scene.)

In 1986 zijn volgens de Duitse politie Nederlandse punkers verantwoordelijk voor 'ophitsing van kernenergietegenstanders'. Deze betogen al sinds de Kerstdagen bij en tegen de Beierse opwerkingsfabriek in Wackersdorf. Met name de Nederlandse activisten, circa dertig in getal, zorgen voor de toenemende agressie. Op 3 januari wordt er hardhandig een einde gemaakt aan de betogingen. In dezelfde periode was er aan de andere kant van Duitsland, in Hamburg, een gezellig samenzijn van Duitse en Nederlandse 'autonomen' in de bekende Hafenstrasse. Dat het samenzijn niet alleen gezellig was maar ook een doel diende blijkt uit de Bluf! van twee weken later, waarin een Nederlandse deelnemer het volgende meldt: 'Het was o.a. de bedoeling om de isolatie van de verschillende bewegingen in binnen- en buitenland te doorbreken d.m.v. een betere informatie

uitwisseling'. Dezelfde Bluf! publiceert overigens ook een oproep voor een 'anti-imprikongres' in Frankfurt, waar West-Europese anti-imperialisten zullen trachten te komen tot een 'anti-imperialisties en anti-kapitalisties verzet in West-Europa'.

Op 3 mei wordt een Nederlandse linkse activist gearresteerd die in zijn eentje meer internationale contacten onderhoudt dan veel groeperingen bij elkaar. Het gaat hier om

lid van het voormalig **Rood Verzets Front (RVF)** en maker van de Knipselkrant. Hij onderhoudt onder meer contacten met de Belgische **Cellules Communistes Combattantes (CCC)**, de **Japanese Red Army (JRA)**, de Spaanse **Grupo de Resistencia Antifascista, Primero de Octubre (GRAPO)** en de Armeense **ASALA, Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia**. Zijn arrestatie heeft te maken met zijn betrokkenheid bij de smokkel van voor de CCC bestemde TNT door het JRA-lid

9

Van 2 tot en met 5 februari 1989 was er eindelijk sprake van een Europa-breed opgezette manifestatie in Nederland. Toen vond namelijk het radicale AKB-congres plaats, waarvan de details zijn aan te treffen in het hoofdstuk anti-kernenergie. Naast Nederlandse activisten gaven deelnemers uit Frankrijk, Zwitserland, Italië, Finland, Zweden, Spanje, Engeland en West-Duitsland acte de présence.

In april en mei vindt er een aantal acties plaats in het kader van solidariteit met de politieke gevangenen in Duitsland: bezetting DPA- en ANP-kantoor; bezetting Goethe-Instituut en de grote bezettingsactie in Brussel (DG III van Europese Commissie). Hierover kunt u in het hoofdstuk anti-imperialisme meer lezen.

Het zijn overigens vooral Deense activisten die de Nederlandse kameraden nog het een en ander kunnen leren. Er is dan ook - met name in de loop van de jaren negentig - sprake van een soort van uitwisselingsprogramma. Ook worden elkaars acties ondersteund. Zo wordt op 2 februari 1990 in Kopenhagen met veel geweld het gekraakte complex Sorte Hest ontruimd. De bewoners worden gearresteerd. Een week later hebben Nederlandse geestverwanten een tegenactie ondernomen. Zij hebben het Deense consulaat in Amsterdam aangevallen, binnen wat vernielingen aangericht en vervolgens nog enige ruiten ingegooid.

In hetzelfde jaar zijn er in Londen grote 'smash poll tax' rellen. De grote demo in Londen wordt op 20 oktober ontsierd door grof geweld van demonstranten en politie. En dat het een internationale aangelegenheid was bleek uit de volgende krantenkop: 'Foreign anarchists took weekend break for demo'. Ook de Nijmeegse activist behoorde tot de 120 gearresteerden.

In november 1992 stelt het Nederlandse **A SEED, Action for Solidarity, Equality, Environment and Development**, voor om de bijeenkomst van de Europese Raad in Edinburgh op te luisteren met een campagne.

In mei 1993 vinden in Kopenhagen grote rellen plaats naar aanleiding van een via een 'creatief' referendumgebruik afgedwongen toetreding tot de Europese Unie. Bij de rellen zagen de agenten zich gedwongen te schieten, waarbij - volgens een bericht in NN - elf mensen zwaar werden gewond. Naar aanleiding hiervan wordt in Nederland '**Het 18 mei initiatief**' opgericht, dat alvast oproept voor een solidariteitsdemo op 21 en 22 juni in Kopenhagen, wanneer daar de EG-top wordt gehouden. Daarnaast vinden er solidariteitsacties plaats. Zo wordt in de nacht van 19 op 20 mei het Deense consulaat in Amsterdam-Sloterdijk met stenen en verf 'onder handen genomen'. Ook worden in dezelfde nacht de ruiten ingegooid van een EG-promotiebureau aan de Gravenstraat en brand gesticht door de actiegroep '**Kommando Nej, nej en nog eens nej**'. Een Deense bank aan de Keizersgracht kreeg ook te maken met glasschade. Een nacht later worden het Deense consulaat en het Deense Verkeersbureau in Groningen doelwit van boze activisten.

Januari 1994 worden we voor het eerst geconfronteerd met de Zuid-Mexicaanse bevrijdingsbeweging **EZLN, Ejercito Zapatista para Liberación Nacional**. Dit 'Zapatistisch

Bevrijdingsleger' zal op een geheel eigen manier zorgen voor een revival van het activisme, daarbij gebruik makend van hét communicatiemiddel bij uitstek, Internet.

In mei van hetzelfde jaar laait een oude discussie op: moeten we nu wel of niet solidair zijn met de maoïstische terreurbeweging **Sendero Luminoso** (Lichtend Pad) in Peru. In de tweede helft van 1993 werden namelijk diverse kraakcentra in - vooral - Amsterdam bezocht door sympathisanten van deze wrede groepering van de sinds 1992 gevangen zittende Abimael GUZMAN, volgens hen de meest vooraanstaande politieke gevangene ter wereld. Deze voorstanders vingen echter bot: ze werden achtereenvolgens geweigerd in de activistencentra Bankroet, Vrankrijk, de Dirk en de Binnenpret. Vooral de door Sendero Luminoso tegen de onschuldige boerenbevolking bedreven gruweldaden deden de Amsterdamse linkse beweging besluiten om zich hier niet mee in te laten.

10 | In 1996 vertellen twee bekende Amsterdamse activisten uitgebreid over hun belevenissen in Istanboel. Zij hadden van kennissen het verzoek gekregen wat literatuur mee terug te nemen naar Amsterdam en dat brak hen zwaar op. Op het vliegveld werden de tassen geopend en ze werden gearresteerd vanwege de smokkel van propaganda-materiaal van het **Devrimçi Halk Kürtülüs Partisi - Cephesi (DHKP-C)**, de voortzetting van de Turkse radicaal-linkse terreurbeweging DevSol.

1997 toont een zelfde beeld als de jaren daarvoor. Er werd en wordt vooral van elkaar geleerd via publicaties in de diverse bladen maar met name op gebied van het milieu-activisme is er ook sprake van daadwerkelijk steun. Zo leren Britse tunnel- en boomhuttenbouwers de Nederlandse vrienden hun schone vak.

Ten slotte zal vooral de maand juni het toneel worden van voor Nederlandse begrippen niet meer mogelijk gehouden - internationale - acties, of liever gezegd de plannen daartoe. Zoals u in het Hoofdstuk anti-imperialisme kunt lezen, werden de acties immers voorkomen door preventief optreden van de Amsterdamse autoriteiten.

Interne discussies

Zo lang er activisten op enigerlei wijze verenigd zijn, worden er soms heftige discussies over allerlei zaken gevoerd. Een voorbeeld van het ad absurdum doordrijven van de discussie over - in mijn optiek niet aanwezige - problemen is de kwestie, die telkenmale moest worden besproken als Onkruid weer eens een actie wilde gaan uitvoeren. Een deel van de voorbereidingstijd ging namelijk verloren met het bespreken van de eis van de bij de actie betrokken Onkruid-vrouwen, dat er evenveel vrouwen als mannen aanwezig moesten zijn. Andere en meer belangrijke discussiepunten waren in de afgelopen jaren het al dan niet aanwenden van geweld bij de diverse acties maar ook bij de verschillende confrontaties met 'het gezag', hetzij bij demo's hetzij bij ontruiming. In de diverse actiebladen werd soms heftig tegen de tegenstander van leer getrokken maar de voornaamste conclusie met betrekking tot gebruik van geweld is eigenlijk, dat het overgrote deel van de Beweging het niet eens was met geweldsuitingen als die van RaRa. Het Nederlandse activisme is in werkelijkheid niet al te radicaal, heeft geen enkel raakvlak met terrorisme en treedt nooit buiten de perken van het 'politiek-gewelddadig activisme'. De eerste aanslagen van het **MAF** (tegen de GDH) en de **RAM** (tegen de Stopera) in 1982 vinden over het algemeen weinig bijval omdat het de linkse beweging zou criminaliseren. Wanneer het MAF vervolgens in de vroege ochtend van 30 juli een bom laat ontploffen bij het landelijk secretariaat van de PvdA is voor bijna iedereen de lol eraf. De ingezonden brieven liegen er niet om: 'Wees radicaal, verzet je tegen de MAF-bom' en 'Autonomenfront, sodemieter op' zijn twee van de koppen in Bluf! Naar aanleiding van de dreigende ontruiming van Wyers wordt wederom gediscussieerd over het al dan niet gebruiken van geweld. De meeste meningen neigen naar afwachten in plaats van erop af: 'Een rel kan altijd nog!'

Vooral het in oktober 1982 bij de ontruiming en herkraak van de Lucky Luyk geëtaleerde

geweld kan de goedkeuring van de diverse activisten niet wegdragen: 'Bonzen die aansturen op een rel en mensen als axie-vee laten opdraven. De manier waarop er axie gevoerd wordt staat centraal, mensen en vrouwen die kritiek hebben zeuren, zijn niet solidair en bedreigen de eenheid'. Zij zien verder een aantal specifiek Amsterdamse factoren voor het afglijden van de kraakbeweging: gewelddadig politie-optreden, kraakwachten, Huidenstraattruc en saneringspolitiek. Kortom:

'De 1980-kraakbeweging is door integratie en repressie in zoverre het zwijgen opgelegd dat zij geen directe bedreiging meer vormt: ze is een geaksepteerd verschijnsel in de hedendaagse maatschappij geworden. Haar karakter, dat van de axie, van het kraken als illegale daad en drukmiddel is ze daarmee kwijtgeraakt en dus bestaat de kraakbeweging als zodanig niet meer (niet alleen omdat de interne structuren verlopen en verwaterd zijn)'. In de ogen van velen is de kraakbeweging van medio jaren tachtig een factor geworden die niet langer serieus wordt genomen. Zij is op zichzelf teruggeworpen en maakt met haar acties weinig indruk meer.

Zoals eerder reeds gezegd - en elders omschreven - worden de aanslagen van RaRa in de meeste gevallen veroordeeld, ook door de Beweging zelf. De eerste aanslag op noemer van RaRa, die tegen de MAKRO-Duivendrecht in september 1985, wekt onbegrip op: 'Ik heb liever bij honderd investeerders in Zuid-Afrika stenen door de ruiten, dan op een paar plaatsen een fik', aldus een ingezonden brief, enkele weken later in Bluf!.

Begin februari 1986 verschijnt een artikel van onder de titel

Daarin wordt eigenlijk het fiasco aangetoond van activiteiten, zoals die door Onkruit werden gepleegd: het inbreken en publiceren. Naar aanleiding van een door AMOK georganiseerde avond over de inval bij hen en de inbeslagneming van het archief leveren harde kritiek op de modus operandi: 'Wat is de meerwaarde van jatten en zo dingen aantonen? Je toont de kwetsbaarheid van het systeem aan, van het militarisme, de parlementaire democratie en het is een opkikker voor je kollektieve zelfvertrouwen. Maar wanneer de verwachting bestaat dat door zwart-op-wit aantonen van bijv. bedrog () of oorlogsvoorbereidingen, door 'verantwoordelijken' standpunten ingenomen moeten worden, blijkt het effect nihil te zijn'. Kortom, je verandert zo geen beleid.

Wanneer in augustus aanslagen worden gepleegd door de **Revolutionaire Cellen, Commando Ins Blaue Hinein**, worden de bijgaande persverklaringen door Bluf! slechts gedeeltelijk afgedrukt. Waarschijnlijk heeft dit nog steeds te maken met de policy van het blad: het in principe afkeuren van hard geweld.

Rond het proces tegen zomer 1988, lijkt het even of de beweging, inclusief de 'normale' tegenstanders van geweld, de rijen gesloten heeft. Men stelt zich massaal op achter de RaRa-voorman. Deze eenheid wordt in september echter ruw verbroken door iemand die in NN de harde waarheid durft te verkondigen. Een zich noemende persoon schrijft het artikel 'Op weg naar een front der eenzamen?'. De schrijver laat onder de kop 'democratisch maagzuur' weinig heel van het artikel 'Zuur aan de wortels der democratie', dat RaRa eerder in NN schreef. Tevens stelt hij de nogal geroemde grote opkomst in Paradiso - als voorbereiding van een manifestatie bij het proces - in een ander daglicht: *'750 mensen is helemaal niet zoveel op zo'n avond als je bedenkt dat er verder maar weinig mensen zijn die het iets kan schelen. Het is nogal naïef om af te gaan op kreten op muren als Viva RARA. Met radikale akties wordt zo vaak stil gesympathiseerd, noem het gerust het Robin Hood-effekt, maar dat geldt zelfs voor rechts-radikale organisaties. Hoe vaak staat de naam van de centrum-partij niet op muren geschilderd door lieden die zich wel in die ongezuurde racistiese rechtlijnigheid kunnen vinden, zonder er verder zelf bij te horen'.*

Vooraf deze laatste vergelijking met extreem-rechts is natuurlijk dodelijk en de haren van de radicaal-linkse lezer zullen verder te berge rijzen wanneer zij het slotbetog van

lezen. Hij keert zich tegen het RaRa-geweld en haar goedpraten ervan in plaats van het streven naar een politieke oplossing van in dit geval de apartheid:

'Het enige wat het revolutionaire ongeduld van de anti-imps oproept is onverschilligheid maar beslist geen betrokkenheid. Verkijk je niet op zo'n 750 passief betrokkenen. Deze 750 leken me eerder 'veteranen van 1980' of zoiets. RARA roept geen nieuwe enthousiaste activisten op. Ze kijken wel uit'.

In juni 1990 gaat een activist nader in op de nasleep van de WNC-ontruiming. Hij ziet slechts winst voor de overheid: 'Zij hebben een vrij goed overzicht gekregen in hoeverre de kraakbeweging anno 1990 funktioneert. Hij neemt vervolgens afstand van de regelmatig opduikende leus 'Ideeën ontruim je niet! Kraken gaat door!' wanneer hij nuchter opmerkt: 'Als je zo de spaarzame activiteiten rond het kraakgebeuren kritisch bekijkt, kom je toch al snel tot de konklusie dat die ideeën toch wel degelijk ontruimd blijken te worden'.

Er werd reeds vanaf het begin van de jaren tachtig ook veelvuldig met elkaar van gedachte gewisseld over de steeds maar toenemende apathie en versnippering van de linkse beweging. In 1991 verricht de NN een onderzoek naar het activisme tijdens een open discussiedag. Redacteur memoreert in een volgende NN-editie de 'vrij lage opkomst' bij de discussie en een 'gemiddelde leeftijd van boven de 25' en stelt dat dit iets zegt over de crisis van links Nederland: 'Links in crisis heeft als gevolg dat de mensen die nog wel aanzetten tot nieuwe initiatieven nemen keer op keer met de neus op de kille feiten gedrukt worden. Gekonfronteerd met een apatische houding van de mensen die op de initiatieven zouden moeten ingaan. Het is wurgend, steeds minder mensen verschijnen op de spaarzaam georganiseerde akties. Hoe vaker dat gebeurt, des te minder het zinvol lijkt om een aktie op poten te zetten'.

Op 13 november van hetzelfde jaar pleegt RaRa aanslagen op het woonhuis van Staatssecretaris KOSTO en het ministerie van Binnenlandse Zaken. De eerste commentaren op de actie van RaRa zijn voorzichtig maar neigen naar afkeuring. In Lekker Fris reageert ene met een 'Open brief aan RARA'. Hij vertelt eerst dat hij complottheorieën niet bij voorbaat wil uitsluiten, dus de aanslag zou ook voor rekening kunnen komen van BVD en/of CRI. Mocht het een echte actie van RaRa zijn, dan vindt hij dat een kwalijke zaak omdat het gevolg van de aanslag is dat er weer een 'enorm onderzoeksapparaat' in werking is gesteld. Walter vindt dat RaRa een hele verantwoording op zich heeft genomen: 'Dit is voor justitie weer een mooie kans om, legitiem, alles en iedereen die iets met de links-radicalen beweging te maken heeft in kaart te brengen'. Hij gaat vervolgens in op de crisis van links en het negatieve effect van RaRa-aanslagen op een eventueel herstel: 'Links zit in een dal en is hard bezig te proberen eruit te komen. Wij zijn bezig ons te heroriënteren, nieuwe antwoorden bij oude vragen te zoeken, met een analyse van onze positie en invloed en de verbetering hiervan. Mijns inziens zijn de bomaanslagen geen stimulator voor de huidige discussies'. Ten slotte komt nog eens terug op de gevolgen: 'Een ongewenst neveneffect van aanslagen met een dergelijk kaliber is het proces van pressie-repressie. We kunnen van onze oosterburen leren dat dat uiteindelijk averechts werkt. Zachtjes uitgedrukt: 'Wie niet tegen de RAF is, is voor ze en dus strafbaar'.

De Konfrontatie van januari 1992 komt nog even terug op de meest recente RaRa-aanslagen. Redactrice breekt een stevige lans voor RaRa, wier aanslag immers niets meer was dan een 'reactie op een extreem en gevaarlijk asielbeleid'. Zij heeft er begrip voor dat een bomaanslag gevoelens van afschuw oproept en niemand hoeft het van haar eens te zijn met het middel. Echter: 'Even begrijpelijk is dat het middel wel gebruikt wordt'.

Konfrontatie plaatst in november 1994 een artikel van een gerenommeerde linkse activist, Hij schrijft zijn gedachten over de 'crisis van links', waarbij hij de (eigen) media meeneemt in zijn beschouwingen. Enige citaten: 'De crisis waarin links zich bevindt,

daarvan is het einde nog niet in zicht. De linkse beweging is politiek en maatschappelijk geïsoleerd. Een wenkend politiek perspectief is in geen velden of wegen te bekennen en bovendien is de linkse beweging in tal van clubjes en comités versplinterd en versnipperd'. *'Een van de tekortkomingen van linkse en progressieve groepen is het zelf-gekozen isolement'*.

In 1997 wordt er wijd en zijd binnen de Beweging gediscussieerd over de verschillende vormen van protest en verzet. De katalysator van een en ander is de op 16 en 17 juni in Amsterdam te houden Eurotop. Zoals u elders heeft kunnen lezen heeft dit geleid tot een (laatste?) hausse aan activiteiten, variërend van ludieke manifestaties tot - door preventief optreden van de autoriteiten vrijdelde - harde acties.

Ook andere zaken trokken echter de aandacht. Zo ging in april nader in op een recent verschijnsel, een nieuwe ideologie: het immediatisme. Het is een soort oppervlakkige, parasitaire levensstijl die vooral wordt aangehangen door 'heterosexuele middenklasse-mannen uit de media- en kunstwereld'. vindt het uitermate vreemd dat het immediatisme ook in links-radicalen kringen aanhang verwerft: 'De immediatisten wijzen fundamentele maatschappelijke veranderingen als onmogelijk of zelfs irrelevant van de hand. Solidariteit en wederzijdse verantwoordelijkheid tussen mensen worden door hen ondermijnd. Deze ideologie is tot ver onder het 'politieke nulpunt' gezakt. Het immediatisme is een nihilistische en ronduit rechtse ideologie. Het verdient dan ook absoluut geen plek in anarchistische en radicaal-linkse kringen maar zou juist van daaruit bestreden moeten worden. Het enthousiasme en de kritiekloosheid waarmee het immediatisme in deze kringen ontvangen wordt, laat duidelijk zien hoe de verrechtsing ook daar keihard toeslaat'.

En daarmee geeft een hard oordeel over de (wan)toestand waarin het linkse activisme zich anno nu, in 1997/1998, bevindt. Een oordeel dat van onze kant alleen maar kan worden bevestigd. Het lijkt erop dat ook op gebied van inhoudelijke discussie de Beweging bijna aan het eind van haar Latijn is.

Ondersteuning en oproepen, van ludiek tot publiek

Sinds er sprake is van activisme hebben verschillende personen zich geroepen gevoeld om de actievoerders met raad en daad bij te staan in de uitvoering van de diverse activiteiten. Soms was het een ondersteuning van de harde strijd, vaak betrof het een ludieke hulp om het leven van de activist zo aangenaam mogelijk in te richten. Naast de lokale en landelijke overheid was het met name het bedrijfsleven, dat op enigerlei wijze werd benadeeld.

In 1982 zien we bijvoorbeeld nuttige tips van Willie Wortel met betrekking tot het op goedkope wijze verkrijgen van gas en licht en Bluf! 34 van 9 september valt de twijfelachtige eer ten deel te komen met de bouwtekening en instructies van een goed werkende brandbom. Enkele jaren later zal een dergelijke brandbom door **RaRa** worden gebruikt bij haar aanslagen tegen DEUSS (Transworld Oil) in Berg en Dal.

In februari 1985 maken we kennis met een van de grootste succesnummers van de Beweging: **Tegengas**. In de Amsterdamse Staatsliedenbuurt is zo'n actiecentrum opgericht als antwoord op de jongste plannen van de regering, onder het motto: 'Zij korten ons, wij korten terug!' Men doet dit met name door het beruchte (en uiterst lucratieve) kantelen van de meter.

In juni verschijnen onder de titel 'Saboteer meer!' enige aanbevelingen van het sinds vier jaar bestaande '**verzetfront Willie Wortel en de lampjes**'. Onder meer worden tips gegeven over kortsluiten van hoogspanningskabels.

In 1986 maken we voor het eerst kennis met de analyses en tips van 'vakgroepen', in eerste instantie met de - naar men beweert van de UvA afkomstige - **Vakgroep Methoden en Technieken**. Men verzorgt een aantal 'cursussen', die in sommige gevallen grote navolging hebben gevonden;

- schrijven van persberichten;
- snijbranden;
- gratis post verzenden;
- inbreken;
- de tovertas (door middel van het met gaas 'voeren' van de boodschappentas ontstaat een soort 'kooi van Faraday');
- verstoren van militair luchtvaartverkeer;
- lock-picking;
- tijdsontstekingen;
- betaalstaken en postorderbedrijven.

14 | Op 22 december van hetzelfde jaar zijn er bij V&D op grote schaal cadeaubonnen ingewisseld, gefalsificeerd door zich **Revolutionaire Cellen** noemende activisten. Zij gaven als reden: 'De realiteit is dat een steeds groter deel van de mensen nooit meer profijt zal hebben van 's Neerlands welvaartsaandeel in de vaart der volkeren, en de vergaarbak steeds voller zal worden. Dus organiseren we onze armoede offensief en gezamenlijk tot verzet'.

Vakgroep **Strategie en Taktiek** heeft in 1987 al eens een analyse gegeven van het nut van de RaRa-aanslagen, waarbij de conclusie was dat de campagne tegen de apartheid een succes kon worden genoemd maar dat de acties tegen Shell bij voorbaat gedoemd waren te mislukken. In september komt men onder de titel 'Kampagnes' en subtitel 'Laat honderd bloemen bloeien' met enige handreikingen hoe Shell wel kan worden aangepakt. Aanvallen op pompen zijn leuk maar het aanvallen en doorkruisen van de strategie is effectiever. In juni 1988 komt NN met een 'Sabotagehandleiding tegen benzinepompen' van de actiegroep **Splijt Apartheid**.

Vanaf juli 1989 bevat de NN-rubriek Nixnut telkenmale tips over sabotage en wat dies meer zij: kraaienpoten, molotov-cocktails en een hele pagina over brandstichten. Er wordt uitgebreid uit de doeken gedaan hoe een brandbom gemaakt moet worden maar ook hoe zo veilig mogelijk een brandaanslag kan worden uitgevoerd. Beschreven worden de door RaRa - bij haar aanslagen tegen DEUSS en MAKRO-Duivendrecht - gebruikte bommen en methodieken. Eind 1996 ten slotte organiseert Ravage een cursus 'Besteel de rijken'.

Artikel 140

Voor de Beweging, die zich doorgaans niet zo stoort aan welk wetsartikel ook, heeft artikel 140 een wel haast magische klank gekregen. Het werd door de autoriteiten - met name in de laatste tien jaar - te pas en (vooral) te onpas ingezet in hun strijd tegen de notoire activistische dwarsliggers, die voor het gemak werden voorzien van het epitheton 'autonoom'. In bijna alle gevallen werd het Openbaar Ministerie later door de rechter teruggefloten, aangezien deze het niet gepast vond iedere actievoerder over één (hanen)kam te scheren. Immers, het in artikel 140 bedoelde 'criminele vereniging' bleek bijzonder moeilijk te bewijzen. Onderstaand treft u chronologisch aan wat de mogelijkheden - maar vooral onmogelijkheden - van genoemd artikel zijn geweest in de voorbije decennia en wat het allemaal aan discussie heeft losgemaakt. De volledige tekst van het gewraakte artikel (WvS, Supplement 270, februari 1996) luidt als volgt:

Art. 140.

1. Deelneming aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. Deelneming aan de voortzetting van de werkzaamheid van een rechtspersoon die bij onherroepelijke rechterlijke beslissing verboden is verklaard en deswege is ontbonden wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie.

3. Ten aanzien van de oprichters of bestuurders kunnen de gevangenisstraffen met een derde worden verhoogd, en kan een geldboete van de naast hogere categorie worden opgelegd.

'Voorgangers' van art. 140 werden al in een vroeg stadium aangewend tegen het activisme. Zo was er op 10 oktober 1980 in Amsterdam een demonstratie tegen de aanleg van de metro, waarbij de politie overging tot massale arrestaties. Ongeveer 160 mensen werden opgepakt op grond van een 'ogenschijnlijk kollektief schuld criterium in combinatie met artikel 141 WvS (openlijke geweldpleging)'.

Op 18 maart 1981 stuurde de Amsterdamse hoofdcommissaris een verslag van de ontruiming van de Grote Wetering naar burgemeester POLAK. Daarin concludeerde hij: 'Onderzocht zou moeten worden of een artikel in de algemene politieverordening (APV) kan worden opgenomen waardoor het mogelijk wordt reischoppers in eerder stadium - wanneer zij nog op weg zijn naar hun 'werkterrein' - aan te pakken'. In feite derhalve een gefiatteerde voortzetting van de bekende methode-Koppejan.

Op Koninginnedag van hetzelfde jaar worden een aantal 'punk-achtig uitzierende' jongeren op weg naar Breda uit de trein gehaald, omdat de autoriteiten ervan uitgingen dat zij voornemens waren het bezoek van koningin Beatrix te verstoren.

In de tweede helft van de jaren tachtig wordt art. 140 een geducht wapen. Vooral Nijmeegse krakers krijgen er vanaf 1987 mee te maken. In oktober 1988 diende het hoger beroep van de OvJ inzake het Mariënburcht-proces. Het Gerechtshof in Arnhem nam de zienswijze van het OM over en veroordeelde de acht arrestanten tot een gevangenisstraf van negen maanden en wel: 'Op grond van hun contacten met het door justitie gekonstrueerde samenwerkingsverband De Mariënburcht'.

De rechter gaf de volgende argumenten voor het bestaan van een organisatie:

- er werd vergaderd (wekelijks), er werden besluiten genomen;
- van de vergadering vond verslaglegging plaats;
- er werd een werkverdeling gemaakt, binnen- en buitengroep, contact- en persgroep en een EHBO-post werden geformeerd;
- er werden posters en pamfletten geredigeerd en interviews gegeven;
- er werd een actiepot georganiseerd, onder meer voor barricademateriaal;
- mensen ook uit andere steden werden gemobiliseerd.

Dat de organisatie criminele doeleinden had beargumenteerde het Hof als volgt: 'Het geproclameerde verzet impliceerde het plegen van misdrijven, met gebruikmaking van onder meer rookbommen, verfbommen, barricademateriaal en brandende autobanden'.

Een maand later worden 40 actievoerders van **VAK-Mobiel** op een frisse zondagochtend van hun (lucht)bed op de Paasheuvel geplukt en in Nieuwersluis en Apeldoorn opgesloten. Zij worden beschuldigd van openlijke geweldpleging alsmede het vormen van een criminele vereniging. In een snelrechtprocedure moesten acht arrestanten al op 18 november in Zwolle voorkomen. De rechter achtte art. 140 niet van toepassing, waarop de OvJ in beroep ging.

Eind mei 1989 doet de rechter uitspraak in het hoger beroep van de VAK-arrestanten.

Eén persoon wordt vrijgesproken, vier krijgen één maand voorwaardelijk en f1000, = gulden boete en twee personen krijgen twee maanden voorwaardelijk en een zelfde boete. Een vreemde gang van zaken vindt (ook) de verslaggever in NN: 'Opmerkelijk is het gebrek aan bewijs in één geval. Voor art. 140 hoef je namelijk alleen maar aan te tonen dat iemand aan een groep deelneemt. Ook al doet zo iemand op zich niets strafbaars. En dan de verschillende strafmaten. Blijkbaar zijn sommigen iets meer lid van de organisatie en anderen iets minder'.

Maar, zo concludeert de auteur: 'Zoals verwacht is art. 140 gebruiksklaar geworden om politieke tegenstanders de mond te snoeren. **VAK-Mobiel** is vanaf vandaag een officiële misdadige organisatie. Er zullen nog vele volgen'.

Later wordt artikel 140 nader beschouwd aan de hand van een vergelijking met artikel 129-A van onze oosterburen. In een artikel vergelijkt men de opwaardering van art. 140 met het bestraffen van graffiti: 'Dat was eerst een overtreding van de APV, toen vernieling en nu zelfs openlijke geweldpleging. Een vorm van justitiële radikaliserings'. Het artikel bevat levens de opmerking dat artikel 140 een nuttig instrument is om mensen achter de schermen aan te pakken, mensen die samenspannen en of voorbereidende handelingen uitvoeren: 'Hierbij is het interessant dat voor het vergaren van bewijs voor een 'misdadige organisatie' een ander soort recherchewerk nodig is dan gebruikelijk: inlichtingenwerk en een zicht op structuren zijn nu van belang. Telefoontaps, informanten e.d. kunnen nu direct als bewijs gebruikt worden'.

16 |

In juli 1989 worden enkele leden van de antimilitaristische **NAD-FM** opgepakt bij een vernielingsactie op vliegbasis Valkenburg (Katwijk). Iedereen wordt dezelfde dag nog vrijgelaten met uitzondering van Hij wordt vastgehouden op grond van onder meer artikel 140. De NN concludeert wat voorbarig: 'De Noord-Atlantische Onthekkingsbeweging (NAD-FM) is het volgende slachtoffer geworden van art. 140'.

Zaterdag 26 mei 1990 is het begin van wat later uitmondt in een nieuw en groot proces in het kader van artikel 140. Op die dag begint in Groningen de slag om het **WNC**-complex. Uit het hele land opgetrommelde activisten helpen de belegerde krakers de op handen zijnde ontruiming tegen te gaan. Alle moeite is echter voor niets: op zondag 27 mei om 10.40 uur komen de ingehaakte bewoners en hun sympathisanten het pand uit, waarna ze - voorzien van plastic en pijnlijke 'straps' - worden afgevoerd naar diverse plaatsen ter bewaring. In totaal worden 139 arrestanten wekenlang vastgehouden. Omdat de arrestanten bijna in totaliteit anoniem wensen te blijven en het moeilijk is de juiste dader aan het juiste misdrijf te koppelen, probeert het Openbaar Ministerie zijn gram te halen via de constructie van een 'lidmaatschap van een criminele vereniging'.

Op 3 juli begint het proces voor de meervoudige kamer. Na enkele dagen afzien voor zowel de verdachten als hun sympathisanten, kwam het OM met zijn eis: negen maanden onvoorwaardelijk met aftrek van voorarrest. Deze hoge eis werd onder meer gemotiveerd vanwege het feit dat de verdachten blij hadden gegeven - en nog steeds gaven - van een afkeer tegen de bestaande rechtsorde. Advocaat eiste natuurlijk vrijspraak.

De rechter toonde zich op 17 juli bij de uitspraak onpartijdig: art. 140 haalde bakzeil maar er werd een gemeenschappelijk vonnis geveld, gebaseerd op art. 141, openlijke geweldpleging.

Met het Mariënburcht-proces en dat tegen VAK-Mobiel in het achterhoofd is de vraag dan gewettigd wanneer er nu eigenlijk sprake is van jurisprudentie. Het blijft voorlopig een arrondissementsgebonden aangelegenheid.

November 1990 komt de activistische pers zeer uitgebreid terug op het 'Mariënburcht-arrest' en wat dat betekent voor de beweging: 'Artikel 140 en de praktijk van het actievoeren'. De Hoge Raad heeft op 16 oktober namelijk de uitspraak van de Arnhemse rechter overgenomen en bepaald, dat de door justitie aangemerkte 'leidende groep' als criminele organisatie mag worden beschouwd.

De schrijver van een artikel in NN legt uit wie er waarom kan worden aangemerkt als deelnemer aan een criminele vereniging: 'Lid (willen) zijn is niet langer vereist, het is voldoende dat je feitelijk deelneemt aan een gestructureerd samenwerkingsverband dat misdrijven wil plegen'. Voor wat betreft 'samenwerkingsverband' heeft de Hoge Raad de criteria van de Arnhemse rechter integraal overgenomen. Men wijst er in NN op wat in de toekomst geldt: 'Je was erbij, dus je bent erbij!'

Vervolgens duurt het tot januari 1992 wanneer artikel 140 weer eens ter sprake komt.

De bekende advocate van de Beweging, lucht haar hart erover in

Konfrontatie. Dit naar aanleiding van de poging om artikel 140 van toepassing te doen zijn op de WNC-arrestanten. Zij beziet een en ander in een 'Gleichschaltung' met de Europese (vooral Duitse) wetgeving. Zij besluit haar dissertatie als volgt: 'Er zijn signalen dat, door de enorme rek die de Hoge Raad in het Mariënburcht-arrest aan artikel 140 heeft gegeven, ook voor veel juristen de legitimiteitsgrens is overschreden. Om te toetsen of voor de legitimerende functie van het strafrecht niet een iets hogere prijs betaald moet worden, is die zaak voorgelegd aan de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens'. Kortom, wordt - tevens in Europees verband - vervolgd.

Op 28 september 1994 volgt een nieuwe poging van het Openbaar Ministerie om artikel 140 toe te passen. Twee journalisten/onderzoekers van de Amsterdamse **Stichting Opstand** krijgen bezoek van de Haagse politie, die naar de residentie teruggaat met een busje vol in beslag genomen goederen. Op 11 november wordt tegen beide heren, een strafrechtelijk vooronderzoek gestart. Zij worden verdacht van lidmaatschap van **RaRa**. NN gaat diep in op de zaak in een bijdrage van **Buro Jansen & Janssen**, met de titel 'Opstand als proefkonijn'. Men analyseert:

'Uit de gerechtsstukken blijkt dat bij de huiszoekingen bij stichting Opstand er geen op naam gesteld gerechtelijk vooronderzoek liep. Het komt er eigenlijk op neer dat ter opsporing van anonieme RaRa-leden bij anderen een inval kan worden gedaan. Een oprekkings van het artikel 140 onderzoek, die als hij goedgekeurd wordt door de Raadkamer, de nodige consequenties kan hebben voor de toekomst. De kans is groot dat justitie dan vaker naar dit verregaande middel grijpt in zogenaamd 'gevoelige onderzoeken.'

In april 1995 blijkt dat uiteindelijk het recht heeft gezegevierd: de Opstand-journalisten en RaRa-verdachten, zijn op 3 april voorgoed vrij. Redacteur kopt zijn artikel echter relativerend: 'Vrij maar levenslang verdacht'.

De aandacht voor - en het gebruik van - artikel 140 eindigt waarmee het onderhavige onderzoek is begonnen: de Amsterdamse Eurotop van 16 en 17 juni 1997. Mede door toedoen van de bekende ludiek-opruiende artikelen in met name de *Ravage* en vooral het serieuze reageren daarop door dagbladen als de *Telegraaf*, voelen de Amsterdamse autoriteiten zich gedwongen bij voorbaat in te grijpen. Aan de vooravond van de Top - en de 'toegezegde' gewelddadige acties - grijpt een in blauw geklede overmacht hard in en arresteert een grote groep mensen, waaronder ongetwijfeld enige potentiële reischoppers. In de nabijheid van het voormalige krakersbolwerk Vrankrijk worden 348 personen opgepakt op basis van artikel 140 WvS. Een dag later worden nog eens 150 lieden, die in een 'jubeldemo' ageerden tegen de gang van zaken, aangehouden. De meeste kranten publiceren daarna harde kritieken van juristen, ook van buiten de Beweging, die van mening zijn dat een dergelijke handelwijze gewoonweg niet kan. Een van de advocaten van de activisten, , legt de vinger op de zere plek wanneer hij zegt: 'Het toont vooral aan dat er uitsluitend op uit was om artikel 140 in te zetten voor openbare orde kwesties. In de bewijsvoering is hij helemaal niet geïnteresseerd. Het ging erom mensen van de straat te halen en dat is gelukt. Opgeruimd staat netjes. Maar daar is het Wetboek van Strafrecht niet voor bedoeld. Dat de arrestanten bij hun vrijlating geen dagvaarding hebben meegekregen bevestigt die stelling'.

De Amsterdamse hoogleraar strafrecht F. RÜTER, is in de *Volkskrant* van 20 november 1997 duidelijk: 'Preventieve vrijheidsbeneming is gevaarlijk. Het einde van zo'n ontwikkeling is de Schutzhaft, zoals die in de jaren dertig en veertig in Duitsland bestond. Iedereen die ervan werd verdacht dat hij iets tegen de staat zou ondernemen, kon worden opgepakt. Als zoiets wordt ingevoerd, zal er ook gebruik van worden gemaakt. Tegen wie en wanneer? Wat zijn de criteria? Hoe hard moeten de aanwijzingen zijn? Hoe groot is het gevaar?'

Enkele weken later maakt minister SORGDRAGER, die overigens alle begrip kon opbrengen voor de problemen waarmee de Amsterdamse autoriteiten kampten, bekend dat zij 'studeert op een wetswijziging om optreden tegen grootschalige ordeverstoringen

beter te kunnen aanpakken'. De vraag blijft dan wel of artikel 140 in de 'strijd' tegen radicale actievoerders voorgoed heeft afgedaan.

Afbrokkelen van de Beweging

In de Inleiding hebben we reeds aangegeven dat ook op de Beweging het aloude 'panta rhei' van toepassing is. De beweging is immers gestoeld op de zich steeds veranderende maatschappij, waarvan zij deel uitmaakt en waartegen zij zich verzet. Het is dan ook logisch dat zij mee verandert en wanneer de maatschappij in een rustig vaarwater komt, dan zal ook het activisme mildere vormen gaan aannemen.

De veranderingen zijn enerzijds van politieke, anderzijds van sociologische aard.

Op (nationaal) politiek gebied was er bijvoorbeeld het fenomeen 'inkapseling' dat zorgde voor een niet al te radicaal kunnen worden van het milieu-activisme: je betreft groeperingen bij de besluitvorming - of je geeft haar in ieder geval de indruk - en je strooit kwistig met subsidie en ze eten het voedsel (mits veganistisch en genetisch ongemanipuleerd) uit je hand. Evenals bijvoorbeeld inlichtingen- en veiligheidsdiensten zich moesten aanpassen aan de nieuwe, globale, politieke situatie - en derhalve gedwongen waren zich te reorganiseren - moesten ook de diverse actievoerders dat doen. Daarnaast hebben verschillende sociologen gewezen op stelselmatige, bijna in decennia optredende, veranderingen in de houding van de jeugd, de voedingsbodem van het latere activisme. Een in mijn ogen zeer voorname wig in de Beweging is de zich juist als haar voornaamste exponent opwerpende actiegroep **RaRa**. Haar on-Nederlandse activiteiten en haar drammerig optreden, niet alleen tijdens het congres Solidariteit en Verzet, hebben meegewerkt aan een allengs afnemen van het - vooral harde - activisme. Er waren maar weinigen die vereenzelvigd wensten te worden met de gewelddadige acties van RaRa. Binnen de kraakbeweging, de 'moeder aller bewegingsvormen', is er vanaf het begin van de jaren tachtig al gediscussieerd over een eventuele teloorgang. is van mening dat de strategie van de Amsterdamse autoriteiten erop gericht is om de kraakbeweging beheersbaar te maken, 'zoals het heroïneprobleem beheersbaar wordt gemaakt'. Men wil de verzetsbeweging met haar hinderlijke praktijken (Stopera, acties tegen VS-consulaat) terugbrengen tot een hanteerbare en aanspreekbare groep. Jojo vraagt zich af :

'Kan de kraakbeweging (in de breedste zin van het woord) overleven als verzetsbeweging; oftewel is zij in staat radicale of autonome eisen en alternatieven door te voeren en zo zand te blijven strooien in het steeds beter geoliede beheersingsapparaat?'

Elders, in Nijmegen, volgt afbrokkeling omdat de lokale kraakbeweging een hak wordt gezel door een creatief omgaan van de lokale autoriteiten met artikel 23: de woonruimtetwet. Deze dient voor een rechtvaardige verdeling van woonruimte maar in Nijmegen wordt het artikel met name gebruikt om kraakpanden te ontruimen.

In 1983 is al sprake van een kwakkelende solidariteitsbeweging. Bijvoorbeeld het feit dat er binnen het FMLN in El Salvador een richtingenstrijd is ontbrand, heeft hier natuurlijk zijn uitwerkingen. Vanuit Managua tracht activiste per brief de geestverwanten in Nederland wakker te houden en hier tracht men de Midden-Amerikaanse kar weer los te trekken door een manifestatie voor Nicaragua in Paradiso. De reacties zijn wat lauw te noemen. Ook in de tweede helft van het jaar is in de alternatieve pers niet echt sprake van een grote opleving. Er wordt wat vaag verwezen naar de destabiliseringspolitiek van Ronald REAGAN en het door Daniel ORTEGA uitgesproken 'no pasaran' maar al met al komen er slechts twee minieme 'uitbarstingen' van ongenoegen: een actietje tegen het werven van huurlingen door het Amerikaanse consulaat en een 'bestorming' van hetzelfde consulaat. Eind november 1983 schrijven een discussiestuk over

'Krisis in de kraakbeweging'. Daarin wordt halsreikend uitgezien naar een terugkeer van de oude kraakbeweging van voor 1981, waarbinnen het reageren op een ontruimingsalarm niet werd gezien als een verplicht nummer: 'Toen gingen de meeste mensen als vanzelfsprekend en kwaad naar een alarm voor een bedreigd pand'. zijn van mening dat 'de kraakbeweging als rel-, en anti-ontruimingsbeweging niet meer bestaat'. Het voormalige antiontruimen heeft plaatsgemaakt voor 'het-kraken-is-meer-dan-wonen-alleen': 'De kraakbeweging is opgegaan in andere bewegingen: Onkruid, vrouwenbeweging, AKB enzovoorts'.

N.B. In de loop van de maanden en jaren wordt deze analyse - terecht - steeds vaker gebruikt. Het opgaan in verschillende bewegingen leidde vanzelfsprekend tot een versplintering. Het kraken an sich als voornaamste doel van een activist bestaat dan in feite niet meer. De actievoerders streven - meestal inderdaad vanuit een gekraakte woonomgeving - grotere, hogere doelen na.

In april 1984 komt met een zelfde conclusie als Hij ziet ook op zijn eigen 'vakgebied' - het antimilitarisme - het gevaar van het verlaten van de oorspronkelijk uitgestippelde politieke lijn: 'Het gevaar bestaat dat onze politieke lijn overloopt in een andere politieke lijn, die van opportunistische politiek'. wil graag dat de diverse autonoom-opererende groepen in ieder geval hun krachten bundelen tegen de bouwwerkzaamheden op Woensdrecht. Daartoe wordt breed opgeroepen om van 1 tot 3 juni een blokkade-actie te houden in genoemde plaats. De berichtgeving hierover - en over de ermee gepaard gaande bezetting van het VVD-kantoor in Amsterdam - geeft goed weer in welke mate van versplintering de beweging verkeert. In plaats van een goed, gezamenlijk, verslag van de gebeurtenissen verschijnen in genoemde editie verhalen van achtereenvolgens een vrouwengroep, 'antimilitaristen en mensen uit basisgroepen'. Het meest opmerkelijke, of misschien ook niet, is dat de verschillende scribenten afgeven op de 'hinderlijke' activiteiten van de anderen. Af en toe is het wel erg duidelijk dat je geen activiteiten van veiligheidsdiensten en dergelijke nodig hebt om de Beweging te laten desintegreren. Zij verpulvert als vanzelf.. Eind september 1984 plaatst Bluf! een achtergrondverhaal over de hetze van de media tegen de Staatsliedenbuurt. Duidelijk is - in de optiek van de betreffende activisten - dat de media verantwoordelijk moeten worden gesteld voor een deel van de afbrokkeling van de Beweging. En dan gaat het niet alleen om de uiterst negatieve berichtgeving uit verwachte hoek (TROS en Telegraaf) maar ook om die van het Parool: 'Een krant die is voortgekomen uit HET VERZET (en daar prat op gaat), heeft zich opgeworpen als woordvoerder van de anti-anti-terreur. Het gaat namelijk slecht met het Parool met het Nieuws van de Dag in de buurt en het is duidelijk dat de markt het Telegraafpubliek is. Ziehier hoe ver zij moeten gaan, onze 'verzetshelden', om dat publiek te bereiken'.

In hetzelfde nummer gaat dieper in op het uitblijven van acties van de kant van antimilitaristen tegen de grote NATO-oefening Reforger. Duizenden Amerikaanse soldaten zijn op Schiphol aangekomen en vandaar doorgereisd naar het Westelijk Havengebied zonder dat zij ook maar iets werden gehinderd. vraagt zich af of er niet iemand iets had moeten ondernemen: 'Zo'n kans om actie te voeren tegen het VS-leger heb je ook niet altijd. Een beetje jammer vind ik daarom wel dat er geen initiatieven zijn genomen'. Hij - waar was Onkruid trouwens? - geeft zelf een mogelijke oorzaak van de inactiviteit aan: 'Van de zomer is er weer een Reforger-oefening. Dan is het vast ook veel warmer weer'. En hiermee begint langzaam al te schrijven aan de necrologie van zijn Onkruid, waarover hij nog meer kwijt wil: 'Ik geloof niet in verhalen dat we op zoek moeten gaan naar effectievere manieren van actievoeren, omdat ik nooit heb geloofd dat onze acties effectief zouden zijn in de zin van dat we een serieuze bedreiging van het militarisme zouden kunnen vormen'.

Eind mei 1987 heeft er in Amsterdam een congres plaatsgehadt over 'Toenemende

repressie'. Dit heeft eindelijk weer eens geleid tot een door de Beweging breed gedragen manifestatie. Zo'n 400 bezoekers hebben gediscussieerd over repressie en andere zaken maar dit heeft niet geleid tot een echte opleving. De discussies stelden weinig voor, zo vertelt een deelnemer, die vervolgt: 'Na zaterdag heb ik wel zitten denken, wat doe je met mensen die zo verschillend denken. En worden de verschillen groter, of bleven die vroeger veel meer onder de oppervlakte? Hoe breng je weer een of andere binding tot stand?' Zo te horen blijft de 'beweging' vooral bestaan uit los zand, ook dat deel dat de moeite heeft genomen naar genoemd congres te komen.

In november van hetzelfde jaar verschijnt de reader van het congres Solidariteit en Verzet. Op die bijeenkomst, van 2 tot en met 4 oktober in het Arnhemse kraakpand Casa De Pauw, is de definitieve scheuring ontstaan tussen enerzijds RaRa met haar anti-imperialistische sympathisanten en anderzijds de overgrote meerderheid van activistisch-links in ons land. De scribent van het hoofdstuk Golfbewegingen geeft aan wat er in de ogen van de anti-imperialisten mankeert aan genoemde bewegingen, waarmee hij/zij feitelijk doelt op het manco van de Beweging (met uitzondering van de anti-impies zelf):

'De zwakte van dergelijke bewegingen ligt in de vrijblijvendheid. Er werd (door de vredesbeweging en AKB - breed gemobiliseerd op morele angstgevoelens. Er was weinig politieke overeenstemming, dus ook weinig politieke kracht. De lijnen werden niet doorgetrokken tussen crisis hier en oorlog elders, verarming hier en honger in de derde wereld, tussen seksisme, racisme en nieuwe technologieën. De overheid mengde zich in de discussie en wekte de schijn van maatschappelijke betrokkenheid. De vergissing die gemaakt is is dat het leek dat wij gemeenschappelijke waarden en belangen hadden met de heersende ideologie. Wij hebben niets gemeen met de planologen van het imperialisme. Hun belang is de status quo, ons belang is revolutionair proces en verandering. ... De zwakte van de heersende ideologie is haar onmogelijkheid tegemoet te komen aan de eisen tot verandering'.

N.B. Hiermee - maar vooral met het onder één noemer brengen van brede basisbewegingen en autoriteiten - zorgen de anti-imperialisten onder aanvoering van RaRa in feite voor een dolkstoot in de rug van de Beweging. Zij mag dan volgens RaRa wel zijn ingekapseld door de overheid, in feite is het deze radicale groepering zelf die zich heeft teruggetrokken in haar cocon.

Een van de grootste splijtzwammen in de Beweging echter is, eind 1987, de zogenaamde 'onderzoeksgroep'. Deze groep radicale krakers rond meer bekend als **Politieke Vleugel van de Kraakbeweging (PVK)**, jaagt op zogenaamde 'verraders': actievoerders en/of krakers die bij politie-verhoren zijn 'doorgeslagen'. De PVK krijgt daarvoor ongelooflijk op de donder van in zijn artikel 'Kom op, fossielen van de kraakbeweging'.

In een nabespreking van het congres Solidariteit en Verzet geeft aan wat hij vindt van de huidige beweging en dat leidt niet tot vrolijkheid: 'Een versplintering willen we niet en eigenlijk ook weer wel want in massaliteit geloven we niet. Het begrip LINKS beschouwen we als afgedaan. EEN beweging overigens ook. ... Het wereldje om me heen wordt steeds kleiner. Door m'n eigen keuzes, hoe stom die ook geweest mogen zijn, ga ik om met een relatief kleine klup mensen. En als ik in die klup maar zelden echt vertrouwen vind dan wordt alles wel helemaal klein. ... Misschien is een Beweging wel de grootste illusie die er bestaat en kan solidariteit onderling alleen maar bestaan als het neerkomt op een soort kollegialiteit 'op de zaak'. Misschien moeten we juist naar de scheiding van privé en actievoeren toe'. 1 april 1988 wordt een artikel gepubliceerd van ene uit de Staatsliedenbuurt, die afrekenet met het huidige activisme. Hij geeft een paar oorzaken voor de teloorgang van de beweging:

- 'Een grote betekenis van de kraakbeweging was het oorspronkelijk, dat het burgerlijke gezin noch de kapitalistische produktiewijze ermee geassimileerd konden worden. Dat is

- nu wel anders. Kraakkafees zijn een gezinsvervangende rol gaan spelen: geborgenheid, onderlinge drinkebroederschap en een naar binnen gerichte oriëntatie'.
- 'De kraakbeweging heeft een hoge organisatiegraad bereikt op het gebied van horeca en genoeglijk samenzijn. Een politieke organisatiegraad ontbreekt nagenoeg geheel'.
 - 'De krakers-scene is een schulp geworden waar je niet meer hoeft uit te komen'
 - 'De kraakbeweging is zich gaan beperken tot reageren en dat wreekt zich. Het offensieve ageren kreeg maar zelden een follow up. Akties werden noch geëvalueerd noch uitgebuit. In die sfeer van onverschillige vrijblijvendheid verdwijnen elementen als zelfbegrip en solidariteit, die respectievelijk een analyse van en actie tegen structurele politieke veranderingen belemmeren en leiden tot een redde-wie-zich-redden-kan. Het verweer tegen de staat wordt intussen overgelaten aan de advocatuur'.
 - 'Terugblikkend op veel van de geweldsdiskussies in de kraakbeweging zie ik dat krakers zichzelf vaak hardnekkig hebben opgevat als volwaardig geïntegreerd in de burgerlijke maatschappij. Dat heeft geleid tot een beschermende houding tegenover die maatschappij op momenten dat identifikatie in feite een verradersstandpunt inhield'.

besluit zijn failliet verklaren van de (kraak) beweging met de opmerking: 'Begeeven, aktiebereidheid is er nog in ruime mate, maar dan vooral op basis van een nostalgisch aktiekonservatisme van konsumptief ingestelde beroepsmarginalen'.

Begin november 1989 wordt aan de hand van een artikel van enkele insiders dieper ingegaan op de redenen waarom er in de jaren tachtig eigenlijk geen sprake meer is van een beweging. Zij zeggen niet de eersten te zijn die menen dat de beweging van de jaren tachtig op haar grenzen is gestoten: 'Misschien wel zo versplinterd dat er van een beweging nog nauwelijks sprake is. Er zijn nog wel groepen en groepjes mensen bezig, er zijn nieuwe initiatieven, maar nauwelijks verbanden of iets gemeenschappelijks behalve (voor velen) hun verleden en vermeende radikaliteit'. De schrijvers oordelen dat de strijdbare politiek van een decennium geleden plaats heeft gemaakt voor een voor velen onherkenbare politiek, die meer op zelfbevestiging dan op 'verbreding' lijkt gericht. De vroegere functie van de kraakbeweging als een 'overkoepelende beweging' is verdwenen. In het beste geval is zij - net als de andere actieterreinen - nog een 'deelstrijdbeweging'. De scribenten zijn daarnaast van mening dat de oorspronkelijke, strijdbare, beweging ten onder is gegaan aan discussiestukken en verklaringen, die de doelgroep - iedereen die radicale veranderingen nastreeft - totaal niet bereikt

Een week later zijn we getuige van de feitelijke afsluiting van een substantieel stuk Beweging wanneer in Berlijn letterlijk en figuurlijk de Muur valt. Degenen die voor hun ideologie waren aangewezen op elementen uit het Oostblok lijden een pijnlijke nederlaag, ook al omdat in de oude DDR woonachtige Duitse geestverwanten binnen de RAF zullen worden uitgeleverd. De actievoerders zelf zitten, aldus ene nuchtere W, in een wereld die zich in hoog tempo van ideologie aan het ontdoen is: 'Wie zich tegenwoordig als sociaal-bewogen activist nog marxistisch-leninistisch, of zelfs kommunist durft te noemen, wordt al snel beschouwd als dement of anderszins wereldvreemd'.

Eind mei 1990 komt het tot een tijdelijke opleving in de beweging, wanneer het Groningse Wolters-Noordhoff Complex wordt ontruimd. De juridische nasleep ervan is echter een van de redenen voor een hernieuwde 'dip' in de activiteiten. Door het gebruiken van artikel 140 wordt de kraakbeweging, die volgens de Nederlandse goegerneente geweld niet schuwt, gecriminaliseerd. In juni wordt de discussie over de criminalisering van de kraakbeweging in de NN voortgezet. Deze verdere aanval op de beweging wordt voor een groot deel in de schoenen geschoven van de media: 'Die verleende justitie hand- en spandiensten door de stemming rond het WNC met talloze anti-krakersartikelen op te voeren'.

Dezelfde NN-editie bevat het artikel 'Shell!?! Dat weten we nu wel', waarin namens het **Landelijk Overleg, Shell uit Zuid-Afrika, Sankties Nu** een evaluatie schrijven van de actiedagen tegen Shell, die eigenlijk beter besteed hadden kunnen worden. In feite

valt er natuurlijk weinig eer meer te behalen na de vrijlating van MANDELA en de legalisering van het ANC. Vooral deze gebeurtenissen zijn het begin van het einde van de anti-apartheidsbeweging.

In juli schrijft het artikel 'Noodzaak tot heroverweging'. Daarin reageert hij op een nota van staatssecretaris van Volkshuisvesting HEERMA, die constateert dat er in Nederland geen sprake meer is van woningnood. Met andere woorden, dan kan kraken ook wel worden verboden. Aldus onder meer Commissaris van de Koningin in Groningen, Henk VONHOFF, op het moment dat er nog 139 WNC-arrestanten vastzitten.

is weinig optimistisch over de kraakbeweging: 'Als de kraakbeweging doorgaat met het blijven zijn van een 'ontruimingsbeweging' is de kans groot dat de komende jaren de meeste panden wel ontruimd zullen worden en stort een complete structuur in'. Eén van de oplossingen is het kopen of huren van panden, aldus die daarbij verwijst naar Duitse voorbeelden, 'maar binnen de kraakfilosofie is huren of kopen bijna een doodzonde'.

Niet alleen de strijd om het wonen dreigt te worden verloren, ook met de politieke strijd gaat het die kant op. Hans zegt dat de kern van het politieke probleem drie kanten heeft:

'We weten zelf nauwelijks meer wat de feiten zijn; we zijn niet in staat om analyses die er wel zijn naar buiten te krijgen, omdat onze eigen media daar niet op ingesteld zijn en door het isolement waar we in beland zijn, zijn we ook bijna niet meer in staat om contacten te leggen naar andere groepen toe, om zo een bredere oppositie te krijgen'.

Hij geeft voor wat betreft het laatste punt een voorbeeld: de (mislukte) Shell-blokkade in Den Haag: 'Die leverde het beeld op dat we al vaker hebben gezien: de bekende 'scene' was er weer, maar daarbuiten was er bijna niemand. Het politieke klimaat rond apartheidsakties is razendsnel veranderd en prompt merken radicalere groepen hoe moeilijk het is om dan je standpunt nog ergens kwijt te kunnen en er ook nog eens op te mobiliseren'. Dezelfde lethargie bespeurde hij bij de installatie van CD- en CP-raadsleden: de nog aanwezige woede en bezorgdheid is moeilijk om te zetten in een gezamenlijke strategie.

Kortom, is ook pessimistisch over de diverse 'deelstrijden'. Hij sluit dan ook af met de opmerking dat het o zo gemotiveerde verzet van kleine groepjes en initiatieven niet zoveel heeft opgeleverd: 'Een radikaal linkse beweging zal hierover moeten nadenken'.

In de eerste editie van het internationale activistenblad Clash wordt in oktober een overzicht gegeven van het linkse activisme in Nederland. De tekst lijkt af en toe een Engelse vertaling van het in de Konfrontatie van maart 1991 geplaatste artikel van AH en HdB. Zijn zij mogelijk de stellers van dit achtergrondverhaal over de Nederlandse Beweging? Of hebben zij juist gebruik gemaakt van onderhavig artikel van een onbekende schrijver? Hoe het ook zij, de schrijver constateert dat er in de loop van de jaren tachtig een omslag is geweest, onder meer waar het gebruik van geweld betreft. Ook is de onderlinge solidariteit aan erosie onderhevig. De radicale minderheid vecht onderlinge vetes uit en de grote bewegingen zijn in meerderheid ingekapseld door de autoriteiten: *'The new social movements have practically without exception been skilfully hugged to death by subsidies and absorbed in acknowledged channels for influencing government policies: lobbis, advice-committees, consultation partners'.*

In december wordt pijnlijk duidelijk hoe het is gesteld met de (kraak)beweging. Een in november gehouden evaluatie van de WNC-gebeurtenissen trekt slechts zo'n 30 deelnemers. En dat steekt toch wel schril af tegen de 139 arrestanten. Een van de conclusies is dan ook dat 'de beweging helemaal geen eenheid is'.

Hetzelfde wordt duidelijk in de houding van de beweging ten opzichte van de Golfoorlog. Hier en daar vinden wat kleinschalige acties plaats maar een gezamenlijke stellingname ontbreekt. Ene geeft weer wat de wijd verspreide mening van activistisch-links is: 'Goede vrienden hebben mij gevraagd of Saddam ook mijn vriend is. Nee, natuurlijk niet, is

mijn eerste gedachte. Maar aan de andere kant, Bush en Lubbers zijn al langer niet mijn vrienden. Dus doe ik niet mee aan het gelamenteer over de arme gijzelaars en Saddam als nieuwe Hitler'.

Clash gaat in januari 1991 verder met zijn analyse van de Nederlandse beweging. Men komt terug op de gebeurtenissen na de ontruiming van het Wolters-Noordhoff Complex, waarbij vooral de klacht over het gebrek aan solidariteit opvallend mag worden genoemd: *'What is remarkable of actions in which many people take part is, that the collective and shared responsibility is missing. A small group of people gets everything on its shoulders. This should get more attention in future time because its says also something about the reason why people are active and resisting, and it says something about solidarity as well'*. Clash gaat ook nader in op de uitkomsten van het congres Solidariteit en Verzet. Men komt tot de bekende conclusie, namelijk dat het heeft geleid tot een schisma: *'Dividing-lines were drawn and they appeared to be more or less impossible to cross'*.

De schrijver komt met zijn analyse over hoe er over tien jaar teruggekeken zal worden naar het linkse activisme in Nederland:

'De beweging van de jaren tachtig was bij uitstek een actie-beweging. Maar het zal moeilijk zijn die acties ergens aan te koppelen. Vaak waren de acties het directe resultaat van boosheid; soms waren ze bedoeld om een tegenstrijdigheid of wanhopige situatie uit de weg te ruimen; soms waren zij erop gericht regering en parlement te beïnvloeden; soms waren ze bedoeld om een gematigde groepering te radicaliseren; soms moesten zij ons eigen perspectief creëren. Acties, wij gebruiken het woord zo gemakkelijk maar waar hebben wij het eigenlijk over'.

In maart volgt een analyse van twee Haagse theoretici, over 'het perspectief van de kraakbeweging'. In feite betreft het veeleer de teloorgang van de kraakbeweging, zoals die zich in de laatste tien jaar heeft voorgedaan. Want, zo zeggen de schrijvers, het is al weer tien jaar geleden dat de kraakbeweging een massabeweging was, strijdvaardig en met brede steun van en solidariteit onder de bevolking. Een voor de hand liggende reden voor de zich sindsdien voordoende teloorgang ligt in de repressie: 'Het met de radicalisering van de kraakbeweging toenemende politiegeweld en daarmee gepaard gaande, steeds militaristischer aandoende, confrontaties op straat en bij de verdediging van de panden'. Een heel scala aan repressieve maatregelen werd ingezet:

- invoering van de leegstandswet;
- aanpassingen van de APV's waarbij kraken verboden werd;
- Huidenstraat-truc;
- harder optreden van de politie;
- invoering van art. 140.

De schrijvers constateren dat dit 'alles heeft geleid tot een collectief gevoel van onmacht en daarmee tot de ondergang van de beweging'. Daarnaast zijn er andere - interne - oorzaken voor de neergang aan te wijzen, namelijk ideologische en structurele veranderingen. Samen leven en samen strijden bleken in de praktijk lastig vanwege de ongebondenheid en de afwezige noodzaak tot hechting. Door al deze zaken werd kraken een moeilijke aangelegenheid en de confrontaties rond de diverse panden werden steeds vaker verloren: *'Kraken werd een veeleisende full-time job waarin niet of nauwelijks ruimte was voor studies, betaalde banen, kinderen. Deze ontwikkelingen vonden plaats in een verhardend maatschappelijk klimaat. Bezuinigingen, massa-ontslagen, kortingen op uitkeringen en subsidies vormden de alledaagse werkelijkheid'*.

Aldus die hierin de aanleiding zien voor het feit dat de uittocht uit de kraakbeweging een grote vlucht nam. De kraakbeweging was dan nog wel niet dood maar de omslag was duidelijk: 'De restanten van de kraakbeweging trokken zich meer en meer terug in de eigen panden en kroegen en sloten zich hermetisch af van de buitenwereld. De vrijplaatsen, oorspronkelijk uitvalsbasis voor politieke strijd, werden meer en meer een

De Brabantse socioloog H. VINKEN promoveerde eind november 1997 op een onderzoek naar de jeugdcultuur. Hij komt daarin tot een paar opmerkelijke bevindingen, die mogelijk illustratief zijn voor de toestand waarin de beweging zich de laatste jaren bevindt. Zo heeft hij aangetoond dat 'alleen dertigers, opgegroeid in een tijd van krakers, kruisraketten en kernenergie, gemiddeld wat linkser zijn dan de rest van Nederland. Het overgrote deel van de jongeren denkt hetzelfde over politiek en samenleving als de veertigers'.

VINKEN toont verder aan dat sinds de jaren tachtig de jongeren minder vrijheid hebben om te experimenteren, om los van de volwassen maatschappij een eigen stijl te ontwikkelen: 'Je studeert nu om zo snel mogelijk klaar te zijn en een baan te vinden'.

N.B. Bovenstaande is een goede verklaring voor het kleiner worden van het aantal activisten. Het geeft echter geen garantie voor een afname van de aard en mate van radicale acties. Je zou zelfs kunnen stellen dat de personen die zich nu geroepen voelen om zich buiten de gebaande paden te begeven dat met een extra overtuiging doen, hetgeen de kans op radicalisering alleen maar doet toenemen.

Een andere wetenschapper, Frank BUIJS, geeft in zijn werk 'Overtuiging en geweld' een heldere samenvatting van de verschillen in de subcultuur van de jaren zestig en die van de jaren tachtig. Hij geeft in een paar woorden aan waardoor de teloorgang van de beweging kan worden verklaard:

- de jaren zestig, cultuurkritiek in een ontvankelijke samenleving;
- de jaren tachtig, cultuurkritiek in een afwerende samenleving.

Over de jaren tachtig zegt BUIJS dat de kernwaarden van de kraakbeweging

- zelfontplooiing, zelfstandigheid, solidariteit en emancipatie - aanvankelijk een positieve maatschappelijke respons kregen. Maar het ging mis toen de beweging haar eigen belang wilde doorzetten en daardoor in botsing kwam met de lokale autoriteiten. Die gewelddadige confrontaties werden door de samenleving niet meer gepikt. Het begrip maakte plaats voor afkeer: 'Het radicalisme bevond zich in een maatschappelijke sfeer van politieke apathie'.

Aldus Frank BUIJS.

Toekomst van de Beweging

In de Inleiding hebben we aangegeven dat de met 'harde repressie' voorkomende uitvoering van activistische plannen met betrekking tot de Eurotop in Amsterdam (juni 1997) een kantelpunt had kunnen worden wat het linkse activisme in Nederland betreft. De al jaren durende toestand van apathie had met de tenuitvoerlegging van de - deels harde - acties moeten zorgen voor een revival. Het is er om de bekende redenen niet van gekomen.

Moeten we daarmee constateren dat de Beweging vanwege aanhoudende inactiviteit haar naam niet meer verdient? Nee, dat zou te ver voeren. Want al is het zo dat het radicale activisme van vooral de tweede helft van de jaren tachtig en begin jaren negentig al ver achter ons ligt, er zijn nog steeds actieterreinen die door deze of gene groepering worden 'bespeeld'. De diverse vormen van actievoeren zijn over het algemeen gematigder te noemen dan tijdens de hoogtijdagen van het activisme. En natuurlijk hebben oorzaken van buitenaf - vooral de politieke omwentelingen in 1989 en 1990 - ervoor gezorgd dat een aantal actieterreinen geheel of nagenoeg verdwenen is: anti-kernenergie, antimilitarisme, antifascisme en anti-apartheid hebben om diverse, begrijpelijke, redenen het veld moeten ruimen. Daarvoor in de plaats kwamen enkele vormen van milieu-activisme en dierenactivisme. Andere actieterreinen zijn overeind gebleven, mede vanwege de anti-imperialistische context: Europese Eenwording, asiel- en vreemdelingenbeleid en repressie zullen ook in de toekomst, in meer of mindere mate, de aandacht blijven trekken van wat er over is van de Beweging, alsmede van de met de openbare orde en veiligheid belaste overheidsinstellingen.

Daarnaast is er in de afgelopen jaren een stroming binnen de beweging ontstaan, die als

een gematigde vorm van anti-imperialisme zou kunnen worden gekenschetst. Het betreft hier de bestrijders van het neoliberalisme, dat zoveel narigheid heeft betekend voor bijvoorbeeld de Indiaanse bevolking in de Zuid-Mexicaanse deelstaat Chiapas. Van zeer recente datum is de aandacht van (Leidse) activisten voor de MAI, Multilateral Agreement on Investment. Ook dit zou een vast item voor toekomstige activiteiten kunnen worden, activiteiten die derhalve voor een groot deel aangestuurd zullen worden door globale politiek-economische ontwikkelingen.

In de Haagsche Courant van 24 januari 1998 is een interview opgenomen met twee oude bekenden,

26 | en een tweetal activisten uit de nieuwe lichter, die zich laten noemen. Het interview met de laatste twee geeft mogelijk een inzicht in wat er in de toekomst te verwachten valt. rekenen zich tot de harde kern van de betrekkelijk kleine groep mensen, die nog bereid is de straat op te gaan. Het gaat om een relatief vaste kern van zo'n tweehonderd activisten: 'Groen Front, hulp aan illegalen, anti-auto en kraken bepalen hun leven'. geeft het (tijdelijke?) faillissement van het anti-imperialisme aan wanneer zij zegt: 'De welvaart van de westerse economie draait op de armoede van de derde wereld. Maar met zo'n verhaal krijg je geen acties van de grond'. Zij voelt zich samen met verwant met de eerste generatie activisten maar heeft kritiek op de latere: 'De jaren zestig waren ludieker. Het krakersgeweld van de jaren tachtig heeft niets uitgehaald. We hebben er vooral last van. Dat beeld van gewelddadige acties achtervolgt ons nog steeds. Actievoerders van nu zijn cynischer maar ook wijzer. We hebben geleerd van onze voorgangers. Je kunt beter klein beginnen dan te praten over een groot ideaal'.

Milieu-activisme

Zoals we inleidend reeds hebben gezegd is het milieu-activisme in de loop van de jaren negentig op de actie-agenda verschenen. Soms is er sprake van een overlapping met acties van dierenactivisten maar het grote verschil bestaat hierin, dat milieu-activisme een item is dat met name linkse actievoerders zich hebben toegeëigend. Vooral daar waar het om radicale acties tegen de aantastingen van het milieu gaat, is er sprake van uitvoerenden die afkomstig zijn van de radicaal-linkse zijde van het politieke spectrum.

Het milieu-activisme zou je kunnen weergeven door middel van een piramide, waarvan de brede basis wordt gevormd door gematigde, doorgaans burgerlijk gehoorzame activisten van diverse pluimage; het middenstuk bevat burgerlijk ongehoorzame activisten van in hoofdzaak linkse origine en de smalle top herbergt radicale hardliners, die niet vies zijn van een harde actie in de vorm van aanslagen. Enkele voorbeelden:

- 'gematigde' basis: Greenpeace, Stichting Natuur en Milieu, Faunabescherming;
- 'burgerlijk ongehoorzame' middenstuk: Groen Front, A SEED, PeTA, Auwauwauwto;
- 'radicale' top: Earth Liberation Front, Milieubevrijdingsteam, sommige dierenactivisten.

De acties variëren, navenant, van lobby-en en geweldloze blokkades via bezettingen en kleinschalige vernielingsacties tot grootschalige sabotage en (brand- en bom)aanslagen.

Basisbewegingen:

De brede basisbewegingen voeren doorgaans weinig echt verrassende acties uit. Vaak hebben zij een openbare actiekalender, waarop duidelijk staat aangegeven welke acties er op welke dagen plaats vinden. De actiedoelen zijn dikwijls vroegtijdig bekend.

Middenstuk:

In het middenstuk van de piramide treffen we dus burgerlijk ongehoorzame activisten aan, wier acties doorgaans van een hoger en destructiever niveau zijn dan voornoemde basisbewegingen. In het laatste decennium hebben bedrijven en (lokale) overheden meermalen last gehad van deze soms luizen in de pels van het milieu-activisme.

In september 1997 licht de bekende Nijmeegse activist een tip op van de

sluier van wat er in de toekomst van een oud actieterrein mag worden verwacht. De titel van zijn artikel is enigszins opruiend: 'Oefenen in Ahaus, kernenergie-activisten slijpen de messen'. De titel dekt de werkelijke lading overigens niet geheel want er is eerder sprake van kernafval-activisme, hetgeen in de plaats is gekomen voor de aloude AKB. Het overgrote deel van toekomstige activiteiten in het kader van burgerlijke ongehoorzaamheid zal zijn gericht tegen de tenuitvoerlegging van grote infrastructurele werken. De voornaamste taktiek zal zijn 'saboterende door vertragen'. De meest voor de hand liggende actiedoelen zijn de Betuwelijn (inclusief eventuele noordelijke aftakking); de Hoge Snelheids Lijn; de uitbreiding van bestaande vliegvelden - vooral Schiphol - en de eventuele aanleg van nieuwe; verbredingen/verlengingen van bestaande wegen - A12, A15, A24, A73 - en de aanleg van nieuwe. Daarnaast is er aandacht voor de aanleg van het Knooppunt Arnhem Nijmegen, waar transport over de weg, het water en per spoor worden samengebracht.

27

Vooruitlopend op de toekomstige activiteiten van ook lokale actiegroepen is er op het moment een groepering bezig die haar sporen reeds meermalen heeft verdiend. Het gaat hier om de Nederlandse variant van het Amerikaans-Britse Earth First!, het geweldloze **Groen Front**. De zich achter deze verzamelnaam scharende activisten - want Groen Front is geen organisatie - zijn vaak bij andere milieu-bewegingen of -groeperingen actief maar daar kunnen zij hun/haar activistische ei niet kwijt. Groen Front speelt een voortrekkersrol in de acties tegen de infrastructurele werken en wij zullen in de toekomst nog veel van hen horen. Van materiële schade ten gevolge van harde aanslagen zal daarbij geen sprake zijn maar de economische schade zal dusdanig kunnen oplopen, dat het gemiddelde effect van een RaRa-aanslag daarbij vergeleken 'peanuts' kan worden genoemd.

Radicale top:

De reeds uitgevoerde en in de toekomst te verwachten acties van radicale groeperingen en/of individuen baren ons meer zorgen. Vooral het feit dat deze acties heimelijk zijn voorbereid en dat daardoor het weerstandsvermogen van bedrijfsleven en overheid tegen eventuele aanslagen als miniem moet worden beschouwd, draagt bij aan de ernst van de dreiging. Dergelijke acties - hoe goed bedoeld ook - kunnen leiden tot slachtoffers. Een goed voorbeeld is hier het **Right Animal Treatment** en/of **Animal Justice Front** dat een reeks brandaanslagen heeft uitgevoerd tegen objecten, die op enigerlei wijze te maken hadden met dierenleed. Daarbij is een slagerij in vlammen opgegaan waarboven een gezin lag te slapen. Met meer geluk dan wijsheid is het hier slechts bij materiële schade gebleven. Ook de door/namens het **ELF** geclaimde bomaanslagen in Arnhem - tegen de bank Paribas en het directiekantoor van chemiegigant BASF - hadden argeloze voorbijgangers ietsel kunnen opleveren. Hoewel de laatste twee, halfjaarlijkse, actieweken van het **Earth Liberation Front (ELF)**, de zogenaamde Earth Night, in Nederland nauwelijks zijn aangeslagen, blijft het in de toekomst zaak op de hoede te zijn voor acties met name vanuit deze hoek. Ondanks het feit dat het hier gaat om heimelijke aanslagen door moeilijk te identificeren daders, is er enig houvast in de vorm van de vaste data waarop zij worden uitgevoerd: ruwweg de eerste week van april en de eerste week van november. Het van te voren aankondigen van de doelen - in bijvoorbeeld Ravage en op Internet - zouden de voor een aanslag in aanmerking komende ondernemingen en instellingen alert moeten maken.

Europese Eenwording

De laatste jaren is de aandacht voor Europa gegroeid, waarbij het opvallend mag worden genoemd dat het onderwerp Europese Eenwording en haar 'uitwassen' ook in de belangstelling staat van een groep jonge activisten. Men is vooral bevreesd voor het - in hun ogen onvermijdelijke - in het leven roepen van een 'gezamenlijk Europees politie- en inlichtingennetwerk'. Zaken als de verdere uitgroei van EUROPOL en de implementatie van het Schengen Informatie Systeem worden argwanend gevolgd.

Asiel- en vreemdelingenbeleid

Sinds RaRa haar activiteiten heeft gestaakt is er geen sprake meer van radicale acties in het kader van het verzet tegen het Nederlandse en Europese asiel- en vreemdelingenbeleid. Er wordt veel goed werk verricht door de diverse solidariteitsgroepen, vooral met betrekking tot hulp aan Zairese en Iraanse asielzoekers. Daarnaast is met name het **Autonoom Centrum** actief. Het is er onder meer in geslaagd Martinair te doen afzien van het uitvoeren van chartervluchten vol uitgeprocedeerde asielzoekers. Besprekingen met de KLM vinden inmiddels plaats. Het Autonoom Centrum heeft bij monde van

duidelijk gemaakt wat zij van de politiek nog heeft te verwachten: 'Politici zijn een gepasseerd station'. In juli 1997 was er veel aandacht voor Iraanse asielzoekers, die op de nominatie stonden terug te worden gestuurd. Zij vroegen door het houden van zeer ver doorgevoerde hongerstakingen, ja zelfs door zelfdodingen, aandacht voor hun probleem. Harde acties tegen dit onrecht, die ten tijde van **RaRa** verwacht hadden kunnen worden, bleven echter uit.

N.B. Dit zou tot de voorzichtige conclusie kunnen leiden, dat het asiel- en vreemdelingenbeleid vanaf nu minder hoog op de activistische agenda staat. Een feit is immers dat radicaal verzet in de vorm van bomaanslagen van RaRa niet heeft geleid tot enige verandering in het asielbeleid van de overheid. De Amsterdamse **ASKV** en **Autonoom Centrum**, binnen laatstgenoemde centrum ook via 'inloopkafee' **No Pepers**, het Leidse **De Fabel van de Illegaal** en andere lokale initiatieven zullen zich blijven inzetten voor (uitgeprocedeerde) asielzoekers. Activiteiten van de verschillende zelfhulporganisaties, steunpunten en solidariteitscomités zullen doorgang vinden maar deze zullen door de 'aan te vallen' autoriteiten veeleer als overlast worden beschouwd dan als dreiging.

Repressie

De repressie in de vorm van onderdrukking door de overheid, geweldsaanwending door de politie en eventuele bestraffing door de rechter is een fenomeen dat door - zich op de diverse actieterreinen bewegende - activisten werd aangegrepen om luid te getuigen van hun/haar ongenoegen met de bestaande maatschappij. Het meest spraakmakende waren natuurlijk de diverse golven van onrust na weer een nieuwe poging van justitie om artikel 140 te gebruiken als kapstok-wet in de strijd tegen het o zo lastige activisme van vooral linker zijde. Niet alleen krakers kregen te maken met enige vorm van onderdrukking, ook activisten die zich bezig hielden met het lot van de politieke gevangenen richtten zich tegen de repressie van met name hun buitenlandse, gevangenzittende geestverwanten, terrorist of niet. Voor de toekomstige situatie in Nederland blijft het van belang of de door de linkse activisten ervaren repressie wordt verminderd of versterkt. Hiertoe moet vooral worden afgewacht hoe de discussie over artikel 140 zal uitpakken. Het nogmaals gebruiken van genoemd artikel als preventief wapen tegen eventuele overlast door activisten zal hen staven in hun mening, dat er hier inderdaad moet worden gesproken van stevig verankerde 'staatsrepressie'. Demonstraties, al dan niet uit de hand lopend door de welwillende hulp van 'autonome' relschoppers, blijven dan mogelijk. Mocht artikel 140 verdwijnen als een boven de Beweging hangend zwaard van Damocles, dan is repressie in hoofdzaak nog een actiedoel, waar het bedoeld is als het controleren van mogelijk illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen. En we hadden hierboven reeds geconstateerd dat er op het gebied van verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid weinig harde actie meer te verwachten is.

Anti-neoliberalisme

Eind 1991 duiken er in de activistenbladen verschillende analyses op over een redelijk nieuw verschijnsel: neoliberalisme. Het wordt wel omschreven als 'een nieuw klassiek liberalisme in zowel politiek als economisch opzicht, dat lange tijd de kern is geweest van de Westerse kapitalistische ideologie'. Een groot aantal binnen- en buitenlandse anti-imperialisten, dat zichzelf beschouwt als zittend op een steeds verder afkalvend eiland, ziet wel iets in de overstap naar een nieuwe vorm van activisme, het anti-neoliberalisme. Uit onderstaande moge blijken dat dit thema de startmotor kan worden genoemd voor de revival van het (gematigde) linkse activisme, waarbij de actievoerders zich met name spiegelen aan hun Zuid-Mexicaanse, Indiaanse, geestverwanten in de deelstaat Chiapas: de Zapatistas. Vanaf het begin hebben de **Zapatistas** - ook hun gewapende vleugel EZLN - een groot aantal geestdriftige sympathisanten gehad onder Nederlandse en West-Europese linkse activisten, ook uit anti-imperialistische kringen en uit het Duitse RAF-Umfeld. Zij ondersteunen de opstandelingen met een breed scala aan acties, variërend van rustige demonstraties tot een enkele verbom tegen Mexicaanse objecten. Het is overigens te vroeg om te zeggen of deze vorm van activisme, het anti-neoliberalisme, een kort dan wel lang leven is beschoren. Mede vanwege de jongste ontwikkelingen in Chiapas is er aanleiding genoeg om te veronderstellen dat er acties mogelijk blijven. Daarbij dient te worden opgemerkt dat deze activiteiten waarschijnlijk nooit de softe vorm van picketline en een sporadische verbom te boven zullen gaan.

29

Verzet tegen Multilateral Agreement on Investment (MIA)

De nieuwste vorm van - nu nog passief - verzet tegen de nieuwe economische wereldorde lijkt een voortborduren op zowel het aloude anti-imperialistische als ook op het genoemde anti-neoliberale stramien. In november 1997 verschijnt er op Internet een artikel over de gevolgen van het Multilateral Agreement on Investment (MAI), onder de titel 'Dangerous leap in the dark'. Men legt uit dat de MAI een nieuwe overeenkomst, een nieuw verdrag, moet worden. De WTO, de Wereld Handels Organisatie, heeft het MAI al liefkozend betiteld als 'de grondwet van de wereldeconomie'. Nederlandse - vooral Leidse - activisten wijzen op het feit dat het MAI leidt tot uitgebreide nieuwe bevoegdheden voor multinationale ondernemingen: 'Zij krijgen onbeperkt toegang tot alle sectoren van de samenleving, krijgen dezelfde behandeling als de eigen bedrijven en mogen overal zonder enige voorwaarden investeren'. Het MAI heeft als voornaamste uitgangspunt dat buitenlandse investeringen en het bestaan van een volledig 'vrije' markt altijd gunstig is en dat iedereen erop vooruit gaat. Maar, zo zeggen de tegenstanders: 'De realiteit is anders. Afhankelijkheid van buitenlandse investeringen leidt meestal tot groeiende ongelijkheid tussen arm en rijk, uitputting van grondstoffen, milieuvervuiling en verlies van werkgelegenheid'. Als eerste aanzet tot een bundeling van het verzet tegen het MAI zijn de stellers van het artikel zelf actief geworden en hebben een landelijk anti-MAI netwerk opgericht. Het initiatief daartoe kwam van de **Corporate Europe Observatory** en het Leidse **EuroDusNie**. Het is nu, begin maart 1998, natuurlijk nog te vroeg om uitspraken te doen over de toekomst van het verzet tegen het MAI als actie-item maar verwacht mag worden dat het - in het verlengde van het verzet tegen neoliberalisme - een plaatsje verovert op de actie-agenda.

N.B. Op 11 februari hebben anonieme activisten briefpapier van Economische Zaken gebruikt om de media op de hoogte te stellen van de kwalijke, uit het MAI voortvloeiende, praktijken. Enkele dagen daarna volgde een - vreedzame en kortstondige - bezetting van een deel van het ministerie van Economische Zaken. We kunnen dit beschouwen als een eerste actie van genoemd netwerk.

Conclusies

Teruggang van activiteiten:

Zoals we in de Inleiding reeds veronderstelden is er bij het activisme van de (radicaal) linkse Beweging sprake van het aloude 'panta rhei': alles stroomt, ergo alles is aan verandering onderhevig. De beweging maakt immers deel uit van een steeds veranderende maatschappij en het is logisch dat zij mee verandert. Wanneer de maatschappij zelf in politiek maar ook economisch opzicht in rustiger vaarwater komt, zal als vanzelfsprekend het activisme mildere vormen gaan aannemen.

30 | In de loop van de in het onderzoek aan bod gekomen jaren is er sprake geweest van een gestage teruggang in zowel kwantitatieve als 'kwalitatieve' zin. Niet alleen wat de aantallen en 'soorten' activisten betreft maar ook met betrekking tot de diverse uitingen. Hiervoor bestaan verschillende sociologische verklaringen. De elders reeds geciteerde Dr H. VINKEN kwam in zijn onderzoek naar jeugdcultuur tot de conclusie dat slechts de huidige dertigers gemiddeld iets linkser zijn dan de rest van de bevolking. Het overgrote deel van de jongeren denkt hetzelfde over politiek en samenleving als bijvoorbeeld de veertigers. Naar mijn mening zegt de conclusie van VINKEN alleen iets over de teruggang in aantallen actievoerders. Een teruggang die overigens ook in een eerder gehouden NN-enquête werd geconstateerd. Over de 'kwaliteit' van het actievoeren zegt dit echter weinig, aangezien er meer reden is te veronderstellen dat wát er nog over is aan activisten behoort tot een harde kern, die zich wil profileren ten opzichte van de verschillende brede - in hun optiek door de overheid ingekapselde en gemanipuleerde - bewegingen.

Het afbrokkelen van de Beweging - dat in de jaren tachtig vooral werd ingezet in de kraakbeweging - werd aan het eind van de jaren tachtig versneld en verhevigd door invloeden van buitenaf. Zo kwam er een eind aan de apartheid in Zuid-Afrika. Het ANC werd gelegaliseerd en Nelson MANDELA werd zelfs president. Acties tegen Nederlandse ondernemingen aldaar, bijvoorbeeld die tegen Shell, waren niet langer nodig en daarmee kwam er een einde aan de grote golf van klein- en grootschalige vernielingsacties tegen deze multinational.

De solidariteitsbeweging had te maken met politieke veranderingen, met name in Midden- en Zuid-Amerika. Het meer gematigde optreden van bijvoorbeeld het FMLN in El Salvador, dat later zelf tenonderging aan interne conflicten, zorgde ervoor dat de redelijk fanatieke - met name anti-imperialistische - achterban in Nederland zich ging afkeren van dit deel van het 'Zuiden'.

Het anti-imperialisme an sich kreeg een knauw toen in 1989 de Berlijnse Muur viel als feitelijk bewijs voor het faillissement van het marxisme-leninisme, waaraan deze activisten ideologisch in zekere mate een voorbeeld namen. De opheffing van het Oostblok leidde indirect ook tot het einde van de Rote Armee Fraktion, waarmee een deel van de radicaal-linkse actievoerders een zekere verbondenheid voelde. In de voormalige DDR woonachtige RAF-terroristen werden uitgeleverd of meldden zich zelf bij de autoriteiten. De gevangenisstraffen waren niet al te hoog, temeer daar de omwenteling al gauw zou leiden tot een discussie binnen de RAF en de RZ, de Revolutionäre Zellen. Dit voerde weer tot geheime besprekingen met Duitse autoriteiten en op dit moment is de situatie dusdanig dat er nog maar een paar Duitse terroristen gevangen zitten.

Dit heeft in Nederland geleid tot een langzaam overbodig worden van de door sommigen beleden solidariteit met politieke gevangenen.

Het vallen van de Muur en het openschuiven van het IJzeren Gordijn betekende vanzelfsprekend ook dat het antimilitarisme een in feite overbodig actieterrein is geworden, hoewel sommigen daar nog niet aanwillen: zij proberen nu een verbinding te leggen tussen antimilitarisme en milieu of storten zich op dienstweigerende buitenlanders of de militarisering van de opsporingsinstanties (bijvoorbeeld het Mobiel Toezicht Vreemdelingen

door de Koninklijke Marechaussee).

Ook het antifascisme / antiracisme heeft in de loop van de jaren negentig sterk aan kracht ingeboet. Nog even werd getracht om, met de instelling van een nationaal netwerk van lokale afdelingen van de Anti Fascistische Aktie, te komen tot een brede vorm van actievoeren maar al gauw bleek dat de activiteiten zich hoofdzakelijk beperkten tot de periode rond de diverse verkiezingen en installeringen van de gekozen vertegenwoordigers. Met de ronduit marginale vertegenwoordiging van extreem-rechtse partijen bij de in het voorjaar van 1998 te houden gemeenteraads- en parlementsverkiezingen kan het wel eens zo goed als gedaan zijn met deze vorm van activisme.

Wat we in de toekomst nog wel kunnen verwachten van de 'oude' vormen van activisme ligt op het gebied van milieu, waaronder we dan ook harde uitingen van dierenleedbestrijding verstaan en een nieuwe vorm van de al lang dode anti-kernenergiebeweging: verzet tegen het transport en de opslag van kernafval.

Deëscalatie:

Tijdens het onderzoek naar het linkse activisme in de jaren tachtig en negentig is mij tevens duidelijk geworden dat zowel de acties als de theorie achter de praktijk mildere vormen hebben aangenomen. Brand- en bomaanslagen van anti-imperialisten tegen apartheid en asiel- en vreemdelingenbeleid hebben plaats gemaakt voor brede discussies en theoretische beschouwingen over Noord-Zuidverhoudingen en wat je zou moeten doen om voorzichtig te komen tot een verandering van het vigerende asielbeleid. Illegale asielzoekers wordt nu eerder direct de helpende hand gereikt bij het inrichten van een zo aangenaam mogelijk leven, dan dat indirect met - door betrokkenen niet gevraagde - aanslagen wordt getracht het Nederlandse en Europese beleid te veranderen. Het beste is deze deëscalatie aan te tonen aan de hand van het in de loop van de jaren geconstateerde verloop van door de politiek (gewelddadige) activisten aangehangen theorieën en ideologieën: anti-imperialisme —> anti-neoliberalisme —> anti-MAI. In hoeverre er in de loop der jaren sprake is geweest van 'minder aanslagen door minder emotionele betrokkenheid' dient nader te worden uitgezocht. Mogelijk heeft dit te maken met door sociologen geconstateerde fenomenen als 'ik-tijdperken' en 'nix-generaties'. Voor wat het linkse activisme van de laatste vijftien jaar betreft valt het in ieder geval op dat met het verdwijnen van (de sterke emotionaliteit van) de RaRa-kern ook het aantal gewelddadige acties is afgenomen. Slechts op actieterreinen waar emotionele betrokkenheid bijna een 'must' is - het milieu-activisme maar vooral het dierenactivisme - is het in de afgelopen jaren nog gekomen tot buitensporige acties.

Toekomstige actie-items:

Voor de komende jaren zijn er weinig harde acties te verwachten in de vorm van bom- en brandaanslagen. Voor zover deze actieform zal worden gebruikt lijkt dit voorbehouden aan in cellen opererende - en dus moeilijk te traceren - harde milieu-activisten. Daarnaast aan niet-politiek gemotiveerde dierenactivisten, die vanwege hun blinde woede eerder in staat worden geacht (ongewild) lichamelijk letsel toe te brengen dan dat 'gewone' actievoerders dat zouden doen. Voor een overslaan van de 'Engelse ziekte' in de vorm van ALF-achtige activiteiten lijkt de situatie in Nederland, met zijn wat dorpse sociale controle, niet erg geschikt.

Naast het harde milieu-activisme van radicale actievoerders als het Earth Liberation Front zal het in de komende jaren meer en meer komen tot acties van groeperingen als het Groen Front. In principe geweldloos derhalve maar met acties die tot grote materiële schade zullen leiden vanwege de gehanteerde actieform: saboteren door vertragen. N.B. Over het op enigerlei wijze inperken van deze actieform - niet al te heimelijk maar wel politiek gemotiveerd en grote economische schade veroorzakend - zal de politiek zich

moeten uitspreken. Op dit moment is er in feite slechts sprake van enigerlei verstoring van de openbare orde.

Naast de 'vaste' milieu-thema's zal er in de loop van de jaren steeds meer te doen zijn rond de opslag en transporten van kernafval. Nederlandse activisten zijn in toenemende mate actief, nu nog bij manifestaties in het Duitse Gorleben en Ahaus maar activiteiten straks, in bijvoorbeeld Petten en Borssele, zijn reeds toegezegd.

In de toekomst zal er ongetwijfeld aandacht zijn voor het asiel- en vreemdelingenbeleid van de Nederlandse en Europese overheden maar RaRa-achtige aanslagen worden niet meer verwacht. Veeleer zal worden getracht door middel van (politiek) druk uitoefenen op regeringsinstanties en uitvoerders van het beleid, bijvoorbeeld chartermaatschappijen, te komen tot een verdere inperking van het uitwijzen en het uitzetten van illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen. Niet alleen de Amsterdamse ASKV en Autonoom Centrum maar ook de diverse belangenbehartigers en 'zelfhulpgroepen' zullen op dit terrein actief kunnen zijn. Enkele 'oude' actieterreinen waarop het anti-imperialisme placht te spelen blijven ook in de toekomst zorgen voor enige aandacht.

De verdere Europese Eenwording is een item dat samen met de diverse buitenlandse geestverwanten permanent zal worden aangepakt, vooral in de aanloop naar en tijdens de diverse Europese Toppen. Met name de daarmee verbonden zaken als koppeling van bestanden (SIS), vermoede samenwerking van politie- en inlichtingendiensten (Europol), milieubeleid en infrastructuur (TEN) en asiel- en vreemdelingenbeleid blijven de aandacht houden van activisten.

Enigszins hiermee samenhangend maar vooral van toepassing op de Nederlandse situatie is het fenomeen repressie dat - in de optiek van de Beweging - in hoge mate is aangewend bij de perikelen rond de Eurotop in Amsterdam: vide de hardnekkige pogingen om art. 140 geldend te laten verklaren voor het preventief uit de roulatie nemen van eventuele reischoppers.

De nieuwste vormen van activisme zijn relatief jong en kunnen dus nog jaren mee. Bedoeld worden hier wat gematigde vormen, die desondanks een katalysator zijn gebleken voor een lichte opleving van het teloorgegangene activisme: anti-neoliberalisme en het verzet tegen de Multilateral Agreement on Investment, dat overigens nog in de kinderschoenen staat. Vooral met betrekking tot het anti-neoliberalisme is er sprake van een brede beweging, niet alleen nationaal maar ook internationaal, en de kans is niet ondenkbaar dat de brede contacten leiden tot een versterking van de linkse Beweging, zowel in Nederlands als in Europees verband.

'Autonomen':

Onderhavig onderzoek heeft een bevestiging opgeleverd van de vooronderstelling dat het allemaal wel meevalt met de dreiging van zich autonoom noemende lieden, die bij tijd en wijle uniform gekleed (bivakmuts, helm, leren jack en kistjes) en soms in zogenaamde 'zwarte blokken' deelnemen aan grote demonstraties. Deze (meestal kleine) samenscholingen hebben de neiging om vreedzame demonstraties te doen ontaarden in grote rellen maar vaak pas nadat de - al dan niet geprovoceerde - Hermandad de knuppel in het van enige hanenkammen voorziene hoenderhok heeft gegooid. Een onderzoek van de Utrechtse etholoog Dr. Otto ADANG leverde op dat er, bijvoorbeeld bij blokkade-acties, pas sprake is van geweld wanneer de politie daadwerkelijk optreedt: 'Daarbij leiden dwangmaatregelen, toegepast in directe reactie op gewelddadigheden, tot meer geweld. Niet optreden had meestal een geweldloze actie tot gevolg'. ADANG adviseert dan ook terughoudend op te treden en de 'ME in oorlogskleuren' uit de buurt te houden. Voor de goede (openbare) orde is het van belang een onderscheid te maken tussen de diverse autonomen, die zich soms zelf zo noemen maar meestal door de buitenwacht (waaronder pers) zo worden genoemd. Wij hebben van doen met twee categorieën, die mijns inziens

om een tweeledige aanpak vragen en die ik als volgt zou willen definiëren:

- anarcho-autonomen, vergelijkbaar met de Duitse Chaoten, ook wel als bierpunks aangeduid. Zij trappen rotzooi omwille van het rotzooi trappen. Met andere woorden, *geweld is voor hen een doel*. Zij zijn in hoofdzaak een openbare orde-probleem;
- politieke autonomen, vaak vanuit de anti-imperialistische hoek. Zij keren zich met een politieke boodschap en een sporadische steen tegen de autoriteiten. Met andere woorden, *geweld is voor hen een middel*. Zij zijn in eerste instantie als politiek gewelddadig aan te merken.

Rol van de media:

Tijdens het onderzoek is gebleken dat het adagium 'geen media, geen rellen' in veel gevallen opgeld heeft gedaan. In een enkel geval echter heeft juist het achterwege blijven van enige berichtgeving in de pers over bepaalde activiteiten geleid tot escalatie. Zo liet de pers na aandacht te schenken aan de RaRa-aanslag tegen Shell-Nieuwegein (19 juni 1987), hetgeen de directe aanleiding was voor een onbezonnen actie van RaRa: de aanslag tegen Boot-Olie in Alphen aan de Rijn, precies een week later. Slechts vanwege de gelukkige omstandigheid dat de wind uit de goede richting waaide werd voorkomen dat grote voorraadtanks - dicht bij een woonwijk - de lucht ingingen.

Bij de meeste gelegenheden echter is het juist de pers die zorgt voor een uit de hand lopen van als geweldloos bedoelde demonstraties en manifestaties. We spreken hier niet over, duidelijk ludiek bedoelde, artikelen in de alternatieve pers in de vorm van activistenblaadjes maar over achtergrondverhalen en analyses van als serieus aangeduide dagbladen als NRC Handelsblad, het Parool, de Volkskrant en met name de Telegraaf.

Mede naar aanleiding van voorpaginanieuws van de Telegraaf liep op 8 mei 1993 een demonstratie van scholieren en studenten in Den Haag volledig uit de hand. De aankondiging dat er honderden 'autonomen' naar de residentie zouden komen deed de adrenaline van de autoriteiten dusdanig stijgen, dat men zich bij voorbaat al opmaakte voor een slag om het Malieveld of een bestorming van het Binnenhof. De sporadische autonomen - enige tientallen op een totaal van duizenden demonstranten - zagen zich geroepen om direct te reageren op de vaak premature acties van de ME en men kreeg vervolgens hulp van de in principe geweldloze deelnemers, die natuurlijk reageerden op de onterecht geïncasseerde klappen.

En in oktober 1994 heeft mede een artikelenreeks in de Telegraaf gezorgd voor de arrestatie van twee journalisten van de Stichting Opstand, die zou fungeren als één van de 'tentakels van RaRa'. In het proces werd korte metten gemaakt met deze theorie, de verdachten werden vrijgepleit en in latere instantie in het bezit gesteld van een zekere schadevergoeding. In de aanloop naar de Eurotop in juni 1997 in Amsterdam wordt er wederom door de Telegraaf en andere kranten serieus ingegaan op duidelijk ludiek bedoelde vormen van opruiing in linkse activistenbladen als Ravage. Dit lokt reacties uit van de activisten, die nu toch wel met iets over de brug móeten komen. Daarnaast leidt het indirect tot dik aangezette maatregelen van de Amsterdamse autoriteiten (verboden gebieden, noodtoestand), die weer reacties bij de actievoerders tot gevolg hebben. Deze vicieuze cirkel wordt het meest ontsierd door het preventieve van straat plukken van potentiële relschoppers met gebruikmaking van art. 140.

Een laatste voorbeeld zijn de reacties van Parool en Telegraaf op de laatste grap van Ravage, die eind december 1997 zogenaamde notulen van een zogenaamde voorbereidingsgroep ter verstoring van de verjaardag van koningin Beatrix publiceert. De Telegraaf ziet weer horden raddraaiers en relschoppers en het lijkt er bijna op dat zij hoopt dat de festiviteiten ontaarden in grootschalige ongeregelheden. Deze keer reageren de activisten niet: zij verkneukelen zich slechts over zoveel onbenul en maken de Telegraaf belachelijk met het uitvoeren van een klompdansje.

Aanslagen van RaRa en/of haar intimi:

Om te beginnen dient te worden opgemerkt dat RaRa in feite altijd in een zeker isolement heeft verkeerdt. Zij beschikte slechts over een relatief kleine aanhang en werd door het overgrote deel van de Beweging vanwege de tentoongespreide on-Nederlandse vormen van geweld met de nek aangekeken. Met haar inactiviteit is er een einde gekomen aan de gewelddadige aanslagen tegen objecten. Groeperingen als het ELF vallen bij haar (voorlopig) in het niet.

In het onderzoek naar de reeks aanslagen van vooral anti-imperialisten - en dan met name van RaRa - is ondergetekende tot de conclusie gekomen dat enkele acties op naam van derden in meer of mindere mate voor rekening komen van RaRa. Daartegenover werd, maar dat was de insiders reeds lang bekend, de aan RaRa toegedichte aanslag tegen de MAKRO-vestiging in Nuth uitgevoerd door onbekende activisten. Hetzelfde geldt voor de aanslag tegen het ministerie van Justitie in Den Haag door 'Revolutionaire Anti Racistiese Aktie 'Crespo Galende'.

Aan de hand van vooral de tekstanalyse van de diverse claimbrieven (persberichten, kommuniquees) ben ik tot de overtuiging gekomen dat de volgende acties en aanslagen - mede - zijn uitgevoerd door leden van RaRa. Dat wil zeggen, de RaRa-ideologen droegen zorg voor de analyse van maatschappelijke en politieke verhoudingen en schreven de claims. Daarnaast is het denkbaar dat zij zorgden voor het aanwijzen van de actiedoelen en mogelijk zijn zij direct betrokken geweest bij de uitvoering van één of meer acties. Hoe het ook zij, RaRa had - soms als actor maar waarschijnlijk vaker als auctor intellectualis - een hand in het geheel. Zoals ik in het onderzoek heb trachten aan te tonen was RaRa immers op meer terreinen actief dan alleen op dat van anti-apartheid en anti-asiel- en vreemdelingenbeleid. De leiders geven zelf immers aan dat zij willen dat de activisten opereren in taakgroepen, 'gebaseerd op persoonlijke interessen en vaardigheden', die niet los staan van de groep maar 'verantwoording afleggen aan het Centraal Komitee' (waaronder de ideologische kern van RaRa moet worden verstaan).

Bij de 'nieuwe RaRa-acties en -aanslagen' gaat het om de volgende incidenten, die u in het onderzoek kunt aantreffen:

- vernielingsacties tegen Holland International, Nationale Nederlanden en Internatio Müller (tweede helft juli 1985) door anonieme actievoerders;
- vernielingsactie bij het hoofdkantoor van SHV-Utrecht (1 augustus 1985) door anonieme actievoerders;
- vernielingsactie bij het hoofdkantoor van Van Leer BV in Amstelveen (3 september 1985) door 'Kommando Trek Van Den Broek Omlaag';
- vernielingsacties bij Shell-winkel en -tankstations in Amstelveen en Amsterdam (16 juni 1986) door 'Burn Down Apartheid';
- bomaanslag tegen PTT-schotelantenne (Teleport) in Amsterdam (21 augustus 1986) door 'Revolutionaire Cellen - Commando Ins Blaue Hinein';
- mislukte bomaanslag tegen drukkerij KEP/ELBA in Schiedam (25 januari 1988) door 'Revolutionair Commando No Pasaran';

Naast deze acties waarbij RaRa-leden mogelijk ook actief betrokken waren zijn er een paar activiteiten vermeldenswaard vanwege de mogelijke 'theoretische' betrokkenheid van de RaRa-ideologen. Vooral een diepgrondig onderzoek naar de - eigenaardigheden van de - tekst van de diverse claims heeft ondergetekende (met de taakgroepen-theorie in het achterhoofd) gevoerd naar de these dat RaRa zijdelings betrokken is geweest bij de volgende acties, die overigens vooral aangestuurd lijken te worden vanuit Wageningen (NoGen, Bioot):

- vernielingsactie bij Shell-dochter Nickerson Zwaan B.V. (15 mei 1989) door actiegroep 'Ontkiemend verzet tegen Shell's biotechnologie';

*Pyromaan tegen
Apartheid*

- vernielingsactie bij proefveld van Instituut Itai in Wageningen (11 augustus 1989) door actiegroep Ziedende Bintjes;
- vernielingsactie bij proefvelden van Mogen International in Emmeloord en Ede (9 juli 1990) door Woedende Escorts;
- vernielingsactie bij proefvelden van de firma's Van der Have, Hettema Zonen en Mogen in Rilland, Wageningen en Bant (27 en 28 juli 1991) door Razende Rooiers;
- vernielingsactie bij proefveld alsmede tentoonstelling in Rilland en Zoetermeer (11 augustus 1992) door Vurige Virussen.

Ten slotte:

Met het toedichten van enigerlei betrokkenheid bij deze aanslagen aan de enige 'echte' Nederlandse actiegroep, RaRa, is er een mogelijke verklaring gevonden voor het feit dat er sinds de laatste aanslag van RaRa op 1 juli 1993 weinig meer is gebeurd in Nederland. Een grote uitzondering is natuurlijk Arnhem, waar (mislukte en geslaagde) aanslagen te zien waren bij de Franse banken Credit Lyonnais en Paribas en bij de Duitse chemiegigant BASF. Daarnaast waren er verschillende vernielingsacties en een eenmalige poging tot een aanslag van - sympathisanten van - het Earth Liberation Front maar de aanvankelijke storm is reeds lang tot bedaren gekomen.

Wanneer we bij 'panta rhei' uitgaan van de oorspronkelijke betekenis 'alles stroomt', moeten we constateren dat de vroegere bergbeek op dit moment kabbelend zijn weg vervolgt richting meer. Het is nog onduidelijk of het meer op zijn beurt misschien niet bruisend overloopt in een waterval, die op zijn beurt als bergbeek verder stroomt.

Samenvattende conclusie en aanbeveling

De in de Inleiding gestelde vraag of het linkse activisme nog bestaansrecht heeft dient bevestigend te worden beantwoord. Daarbij moet worden aangetekend dat de huidige Beweging veel mildere uitingsvormen kent. Echt radicale acties zijn in de toekomst, en dan waarschijnlijk sporadisch, slechts te verwachten vanuit de hoek van het milieu- en dierenactivisme.

Daarnaast kunnen er verstoringen van de openbare orde plaatsvinden door toedoen van met name 'anarcho-autonomen' maar dan vaak pas na een zekere 'opruiming' in de reguliere pers. Preventief maar vooral repressief optreden van politie en justitie zal leiden tot een versterking van de aard en mate van de verstoring van de openbare orde.

De vraag of de BVD zich permanent moet bezighouden met het linkse activisme moet tevens met ja worden beantwoord. Ook in de toekomst zullen er actieterreinen blijven die de aandacht van de BVD in meer of mindere mate moeten trekken. Vooral ontwikkelingen op het gebied van milieu-activisme maar ook de europeanisering van activistische aanpak van zaken als Europese Eenwording, asiel- en vreemdelingenbeleid en repressie zijn het waard nader gevolgd te worden.

Tot slot een dringende aanbeveling: er dient een politieke uitspraak te komen over de vraag of de BVD zijn aandacht moet vestigen op, respectievelijk versterken voor, het fenomeen 'saboterende door vertragen'. Deze - in feite milde en softe - vorm van actievoeren zal in de komende jaren immers steeds meer furore maken. De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, in combinatie met de door de BVD gehanteerde extra criteria, geeft in de huidige situatie te weinig mogelijkheden voor een goed omgaan met genoemde actievorm door de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

In feite is het eigenlijk zo dat de verschillende te verwachten acties op het terrein van de openbare orde zullen liggen. De kans is echter zeer reëel dat overheid en bedrijfsleven als opdrachtgever voor, respectievelijk uitvoerder van, de diverse grote infrastructurele werken,

straks te maken zullen krijgen met een enorme economische en materiële schade. Vanuit de invalshoek van 'gewichtige belangen van de staat' is er veel voor te zeggen, ja zelfs aan te bevelen, om de BVD direct te betrekken bij het kijken naar - maar vooral de controle op - de verschillende daarvoor in aanmerking komende actiegroepen.

Leidschendam, maart 1998.

Inhoud

1	Samenvatting	3
1.1	Inhoud	37
2	Inleiding	38
2.1	Enige begripsbepalingen	39
3	Wordingsproces van de Beweging: vallen en opstaan	40
3.1	Actieterreinen en -groepen in de jaren tachtig en negentig	42
3.1.1	Anti-kernenergie	42
3.1.2	Antimilitarisme	46
3.1.3	Antifascisme / antiracisme	65
3.1.4	Anti-apartheid	84
3.1.5	Anti-imperialisme	105
	I. Solidariteit	109
	II. Repressie	132
	III. Asiel- en vreemdelingenbeleid	159
	IV. Politieke gevangenen	184
	V. Europese Eenwording	196
	VI. Biotechnologie	209
	VII. City-vorming	217
3.1.6	Milieu-activisme / dierenactivisme	222
3.2	Autonomen	255
3.3	Internationale contacten	263
3.4	Interne discussies	279
3.5	Ondersteuning en oproepen, van ludiek tot publiek	301
3.6	Artikel 140	307
4	Afbrokkelen van de Beweging	315
5	Toekomst van de Beweging	334
5.1	Milieu-activisme	335
5.2	Europese Eenwording	338
5.3	Asiel- en vreemdelingenbeleid	340
5.4	Repressie	341
5.5	Anti-neoliberalisme	341
5.6	Verzet tegen Multilateral Agreement on Investment (MAI)	351
6	Conclusies	354
6.1	Samenvattende conclusie en aanbeveling	359
	Index	361
	Literatuurlijst	380
	Noten	383

2 Inleiding

38

De Griekse filosoof Heraclitus was ervan overtuigd dat iedereen en alles constant aan verandering onderhevig is: **panta rhei**, 'alles stroomt', was zijn stellige mening. En dat kan ook worden gezegd van het linkse activisme in Nederland, de 'Beweging'. Heraclitus voegde eraan toe: **Kai oedèn nemei**, 'en niets blijft'. Dit laatste durven wij wat de Beweging betreft te betwijfelen. Veranderen ja, verdwijnen nee.

De zomer van 1997 lijkt een goede gelegenheid om stil te staan bij de ontwikkeling van het linkse activisme, dat de laatste jaren gekenmerkt wordt door verarming, versnippering en een hoge mate van lethargie. De vraag werpt zich op of wij zijn aanbeland op een keerpunt aangaande het linkse activisme an sich en de noodzakelijke aandacht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst voor dit fenomeen. Kortom: heeft het linkse activisme nog bestaansrecht? En moet het wel onderwerp van aandacht van de BVD blijven? Uitgangspunt van het volgende onderzoek is te bezien of beide vragen bevestigend kunnen worden beantwoord. Uit het voor de Eurotop van 16 en 17 juni 1997 bestaande activisme-draaiboek viel goed te lezen, waar de aandacht van de huidige Beweging op is gericht. Een aandacht die door verschillende omstandigheden, bijvoorbeeld een 'oneigenlijk' gebruik van artikel 140, niet is uitgermond in de uitvoering van de voorgenomen acties. Een van de voornaamste bevindingen van het onderzoek naar het activisme rond de Eurotop is wel de blijvende, ja zelfs groeiende, internationalisering. Steeds meer worden nationale problemen met buitenlandse geestverwanten samen aangepakt, waarbij een gezamenlijke afkeer van het neoliberalisme een van de katalyserende factoren lijkt te zijn. Het gaat echter te ver om te concluderen dat er enige directe dreiging hiervan uitgaat.

Wanneer we constateren dat er sprake is van een verschuivend activisme, dan zal dit moeten leiden tot een verschuivende aandacht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst. Aan de hand van onderstaande studie naar het activisme van de jaren tachtig en negentig zal worden getracht een nieuwe richting te geven aan de aandacht voor het fenomeen 'Beweging'. Hiertoe zal in Hoofdstuk 3 eerst een inzicht worden gegeven in het Wordingsproces van de Beweging in de jaren tachtig en negentig, waarna de huidige situatie nader wordt toegelicht in Hoofdstuk 4, de Afbrokkeling van de Beweging. In Hoofdstuk 5 wordt nader ingegaan op de Toekomst waarbij tevens de internationalisering van het linkse activisme ter sprake komt. In Hoofdstuk 6 ten slotte volgen de Conclusies van het onderzoek.

Voor onderstaande bevindingen is geput uit een serie actiebladen: Nieuw Amsterdams Peil (maart 1981-februari 1982), Bluf! (januari 1982-april 1988), NN (april 1988-december 1995), Konfrontatie (maart 1991-december 1994), Lekker Fris (november 1991-november 1994), Ravage (januari 1996-heden) en met name wat de Europese samenwerking betreft ook uit Clash (maart 1990-herfst 1993). Tevens is gebruik gemaakt van diverse - in het onderzoek genoemde 'activistische' - publicaties maar ook van artikelen uit de serieuze pers, zoals NRC Handelsblad, de Volkskrant, Parool en Trouw.

Daarnaast was het proefschrift van Frank J. BUIJS, 'Overtuiging en geweld - Vreedzame en

gewelddadige acties tegen de apartheid', een welkome - want wetenschappelijke - aanvulling op het door emoties soms te zeer overspannen materiaal van de activisten zelf. Hetzelfde kan worden gezegd van enkele artikelen van de hand van wetenschappers als

De socioloog Wim VAN

NOORT kwam in zijn artikel 'Actie, protest en beweging' tot een goede definitie van sociale bewegingen.

Ondergetekende, die in de gehele te beschrijven periode in verschillende hoedanigheden actief is geweest met onderzoek naar het onderwerp, is in hoofdzaak uitgegaan van hoe de activisten zelf een en ander hebben ervaren. Dit naar aanleiding van een uitlating van de voornaamste RaRa-verdachte over genoemde Frank J. BUIJS: 'Wat een simpele ziel'. De activist staat immers vaak op gespannen voet met de hem beschrijvende wetenschapper. Ondergetekende heeft daarom willen fungeren als onpartijdige observant.

Voor wat betreft de BVD-inbreng is getracht te putten uit zaken die in de meeste gevallen ongerubriceerd konden blijven. Veelal betreft het analyses van ondergetekende.

39

2.1 Enige begripsbepalingen

Teneinde een onderscheid aan te brengen in de verschillende soorten van activistisch verzet tegen de staat maar ook het bedrijfsleven willen we enige - door de Binnenlandse Veiligheidsdienst gehanteerde - definities nader toelichten:

Politiek geweld: wordt gebruikt als een verzamelnaam voor alle pogingen om politieke doelen te realiseren met geweld of het dreigen ermee. Politiek geweld onderscheidt zich van andere vormen van geweld door het beoogde politieke doel. Het kan zich op verschillende manieren uiten:

- licht politiek gewelddadig activisme, variërend van blokkades en spontane vernielingsacties tot gewelddadige demonstraties. Het karakter van de acties is incidenteel, door de actualiteit gedictieerd en relatief kleinschalig. Deze vorm is primair een openbare orde-probleem.
- grootschalig politiek gewelddadig activisme, zoals brand- en bomaanslagen. Hierbij is vaak sprake van systematiek en herhaling. In Nederland zijn de acties tot op heden primair object-gericht maar de kans op lichamelijk letsel is aanwezig. In tegenstelling met voorgaande vorm zijn hier maatschappelijke reacties hevig, mede vanwege het heimelijke karakter, de onvoorspelbaarheid en de onmogelijkheid zich te weer te stellen. Dergelijke gewelddaden overstijgen de openbare orde en horen thuis op het terrein van aantasting van de democratische rechtsorde.

Terrorisme: dit kenmerkt zich met name door het doelbewust uitvoeren van persoonsgerichte acties als gijzelingen en moordaanslagen. De Britse terrorisme-onderzoeker James ADAMS beschrijft de terrorist als volgt: 'Hij/zij is een individu of een lid van een groep die politieke doelen tracht te bereiken door gebruikmaking van gewelddadige middelen, vaak ten koste van slachtoffers onder de onschuldige burgerbevolking en met de steun van slechts een kleine minderheid van de mensen die hij/zij zegt te vertegenwoordigen. De gewelddadige middelen, zoals moorden, kapingen, ontvoeringen, overvallen en gijzelingen, zorgen voor een klimaat van angst, dat bevorderlijk kan zijn voor de realisering van de nagestreefde doelen'.

N.B. Van terrorisme is in onderstaand onderzoek naar de Nederlandse 'Beweging' geen sprake. Wel is het in sommige gevallen moeilijk een duidelijke scheiding aan te brengen tussen lichte en grootschalige vormen van politiek gewelddadig activisme. En derhalve ook tussen openbare orde en aantasting van de democratische rechtsorde. Ook in de toekomst zal er dus vaak noodgedwongen worden samengewerkt tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten en politie en justitie.

3 Wordingsproces van de Beweging: vallen en opstaan

40

De na-oorlogse tijdsspanne tot aan de jaren zestig kan worden gekenmerkt als een periode van economisch herstel waarin de verstedelijking opvallend mag worden genoemd. De overheid neemt initiatieven en er is sprake van een verzorgingsstaat in wording. Deze overheid wordt gerespecteerd of in ieder geval geaccepteerd. Het weinige protest blijft beperkt tot streng gereguleerde betogingen en demonstraties. In de jaren zestig gaat de industrialisering langzaam over in een uitdijende dienstensector. Het proces van bureaucratisering, technologisering, schaalvergroting en verstedelijking zet zich voort. Het zuilenstelsel begint langzaam af te brokkelen, de secularisatie wordt sterker. Ook de ontevredenheid met de inrichting van de maatschappij neemt toe, vooral onder jongeren. Er tekent zich een progressieve ontwikkeling af, waarbij de nadruk komt te liggen op grotere gelijkheid en vrijheid en internationale solidariteit. Comités schieten uit de grond, zoals het **Angola Comité** en het **Medisch Comité Nederland Vietnam**, en er verschijnen 'zwartboeken' en 'zwarte lijsten'. Nederland wordt overspoeld door affiches, stencils en alternatieve blaadjes en uit de Verenigde Staten waaien zaken als hearings, sit-ins en teach-ins over. Wanneer in februari 1961 in Kongo de nationale leider Patrice LOEMOEMBA wordt vermoord, vallen er hier voor het eerst in een protest van jongeren gewonden, zowel bij de demonstranten als bij de politie. In 1965 en 1966 was er sprake van hete zomers rond de verloving en het huwelijk van de huidige Koningin, Beatrix, en de Prins-Gemaal, Claus. In dezelfde periode zagen we overigens een voorloper van het bij de Eurotop in juni 1997 in Amsterdam aangewende 'creatieve' gebruik van artikel 140, dat preventief tegen potentiële verstoorders van de openbare orde werd ingezet: de 'methode-KOPPEJAN'. Dit vooraanstaande lid van de hoofdstedelijke Hermadad zag het tot zijn taak mogelijke relschoppers (lees: provo's) preventief uit de roulatie te nemen. Zij werden vaak ver buiten Amsterdam gedropt zodat de rust in de hoofdstad bleef gewaarborgd.

Een opmerkelijk verschijnsel, dat aanvankelijk niets met politiek of sociale strijd te maken had, was 'kraken', het 'zonder toestemming van de rechthebbende en zonder enig juridisch recht in gebruik nemen en/of houden van een niet in gebruik zijnd pand of een deel ervan'. In april 1966 kwam Provo met het zogenaamde 'Witte Huizen-plan' onder het motto: 'Redt een pandje, bezet een pandje'. Aan het eind van de jaren zestig kreeg kraken een collectief aspect en een politieke dimensie. In 1969 verscheen de 'Handleiding Kraken'. In de jaren zeventig komen enkele nieuwe, sociale bewegingen tot volle ontplooiing. Provocatie van het gezag en de hantering van bepaalde actiemiddelen worden langzamerhand gemeengoed. Men wordt steeds vaardiger in het voeren van buitenparlementaire acties. Daar er sowieso een verandering, volgens sommigen een verval, van normen en waarden optreedt, zien we in de loop van de jaren zeventig / tachtig steeds meer - vaak illegaal ondernomen - protestacties. Verschillende sociale protestbewegingen komen tot bloei, veelal vanuit de kraakbeweging die een eigen subcultuur heeft ontwikkeld met eigen normen en opvattingen. Volgens de aan het COMT in Leiden verbonden onderzoeker Ton DIJST zijn de centrale waarden: solidariteit, zelfwerkzaamheid en zelfstandigheid.

Binnen en naast de kraakbeweging komt er ruimte voor protest tegen de kernenergie. Daarnaast ontstaat er een vredesbeweging. In feite was de kraakbeweging de bron van wat later 'politiek activisme' zou gaan heten. Een kraakbeweging die tot de herfst van 1978 geweldloos optrad en die zich slechts lijdzaam verzette tegen ontruiming.

Op 23 november 1978 kwam er een einde aan de goede oude kraakbeweging, wanneer er in de Amsterdamse Kinkerbuurt, hoek Nicolaas Beetsstraat - Jacob Van Lennepstraat, een pand met overspannen politiegeweld wordt ontruimd: krakers die drie rijen dik met ingehaakte armen een ontruiming willen tegenhouden worden met de wapenstok uit elkaar geslagen. Vanaf die dag verklaren de krakers dat zij zich actief, dat wil zeggen met geweld, zullen verzetten tegen de ontruiming van kraakpanden. Vanaf nu wordt de overheid gezien als zaakwaarnemer van eigenaren, projectontwikkelaars en speculanten. De kraakbeweging verklaart 'autonoom' te zijn ten opzichte van de autoriteiten. Zij wil haar doelstellingen op eigen kracht, buiten de overheid om, verwezenlijken. Het gaat nu niet meer alleen om betere huisvesting voor jongeren. Het totale maatschappelijke bestel zal moeten veranderen ten gunste van een kleinschalige, democratische en gefeminiseerde samenleving. Kraken is slechts nog één van de middelen in de strijd tegen de Nederlandse maatschappij. Daarnaast besteedt men veel tijd aan de boven reeds genoemde vredesbeweging en anti-kernenergie maar ook aan antimilitarisme, anti-apartheid en de vrouwenbeweging.

41

De kraakbeweging is uitgegroeid naar een meer omvattende vorm van activisme dat gaandeweg de doopnaam '**de Beweging**' heeft gekregen. Hoewel de kraakbeweging an sich natuurlijk een grote betekenis heeft gehad voor de vorming van de linkse activist op welk actiegebied dan ook, wordt in onderstaand onderzoek niet apart ingegaan op zaken als kraken, ontruimen en de daarbij optredende - soms grootschalige - verstoringen van de openbare orde. Het gaat ondergetekende meer om de activisten als zodanig en niet om de woonvormen, hoezeer die ook van invloed kunnen zijn geweest op de in verschillende groeperingen en op verschillende actieterreinen actieve personen. Hier en daar zal er derhalve slechts zijdelings worden gesproken over de kraakbeweging, ofschoon deze in feite de placenta van het linkse activisme is geweest.

Voorafgaand aan de feitelijke beschrijving van de door de Beweging breed uitgevoerde acties wil ik gaarne de reeds genoemde Wim VAN NOORT citeren, die een hoofdstuk heeft geschreven in een uitgave van de SMO, Stichting Maatschappij en Onderneming, te weten 'Conflicten tussen actiegroepen en ondernemingen'. VAN NOORT geeft daarin een ook hier zeer bruikbare definitie van 'sociale beweging':

'Een sociale beweging is een netwerk van vele actoren en een verscheidenheid aan publieke activiteiten dat gedurende langere tijd gericht is op het tot stand brengen van maatschappelijke veranderingen'.

Ook voor de 'Beweging' gelden - in meer of mindere mate - de zes kenmerken die VAN NOORT aan alle sociale bewegingen geeft:

- Onderlinge verhoudingen in sociale bewegingen zijn nogal complex omdat de bewegingen een bonte verzameling zijn van sterk verschillende actoren, die nu eens onderling samenwerken en dan weer met elkaar in de clinch liggen.
- Bij de activiteiten van de bewegingen, zoals demonstraties, zijn er vaak 'incidentele' deelnemers.
- Er is sprake van een gemeenschappelijk doel of ideaal, hoewel het vaak globaal moet worden genoemd: 'vrouwenbeweging' of 'schoon milieu'. De diverse activiteiten variëren van gematigde demonstraties en manifestaties tot gewelddadige acties.
- Het gaat niet om een eenmalige oprisping maar om een zekere duurzaamheid en

continuïteit. Daarbij is er overigens wel sprake van pieken en dalen en soms verdwijnt een beweging - of een actieterrein - totaal van het toneel.

- Soms is een doelstelling of eis niet al te specifiek en hebben de activiteiten van de sociale beweging betrekking op bredere maatschappelijke vraagstukken.
- Een sociale beweging treedt in de openbaarheid.

Sowieso voor wat betreft het laatste punt is er een verschil met de Beweging die door VAN NOORT wordt gekarakteriseerd als 'nieuwe sociale beweging'. De uit de diverse actiegroepen voortkomende activiteiten worden immers vaak in het geniep voorbereid en uitgevoerd. Een uitzondering op deze regel geldt voor de binnen het milieu-activisme actieve brede basisbewegingen als Greenpeace. Een aandachtig lezer kan altijd wel van te voren inzicht verwerven in de actiekalender voor zo ver deze al niet publiekelijk toegankelijk is.

42

3.1 Actieterreinen en -groepen in de jaren tachtig en negentig

Enkele actieterreinen en -groepen, die in de jaren tachtig en negentig in het oog springen, willen wij hieronder nader voorstellen. Daarbij dient aangetekend te worden dat het geen uitputtende opsomming en beschrijving is. Het gaat slechts om die items die om welke reden dan ook de bijzondere aandacht van de Binnenlandse Veiligheidsdienst genoten. U zult derhalve nauwelijks iets aantreffen over zaken als feminisme of vrouwenstrijd, hoewel deze strijdpunten in de ogen van vooral de vrouwelijke activisten terecht zeer belangrijk zijn (geweest). Andere items als bajesstrijd worden marginaal behandeld.

Het gaat veel te ver om te veronderstellen dat alle te noemen actiegroepen direct of indirect onderwerp zijn geweest van onderzoek door de BVD, hoewel veel groeperingen en/of individuen hiervan vast overtuigd waren. Al de tentoongespreide paranoia was derhalve totaal overbodig. Deze mededeling zal mogelijk zorgen voor een flinke deuk in het zorgvuldig opgebouwde en gekoesterde imago van de bedoelde activisten, waarvoor onze welgemeende excuses.

Het in Hoofdstuk 3 aan te treffen materiaal is in hoofdzaak bedoeld als een goed gevulde bron, waaruit naar believen kan worden geput wat feiten en feitjes betreft. Dit hoofdstuk is - in tegenstelling tot de volgende, meer diepgravende hoofdstukken - dan ook in eerste instantie bedoeld als naslagwerk. Daarin kan het volgende worden aangetroffen: wie en/of welke actiegroep heeft waar, wanneer en waarom enigerlei actie uitgevoerd op een van de in het hoofdstuk genoemde actieterreinen

3.1.1 Anti-kernenergie

Dit actieterrein werd oorspronkelijk bespeeld door een mix van verontruste burgers en plaatselijke activisten. Het moge duidelijk zijn dat vooral de omwonenden van kerncentrales als Borssele en Dodewaard te hoop liepen tegen de eventueel nadelige gevolgen van deze verworvenheden. De krachten werden meestal gebundeld in lokale of regionale actiegroepen.

Enkele activisten wensten een meer landelijke aanpak van het probleem en verenigden zich in de **BAN, Breek Atoomketen Nederland**. Zij voerden onder meer actie tegen het transport van kernafval vanaf Petten, waarbij in 1980 in Velsen een blokkade-actie werd uitgevoerd. Bij een soortgelijke actie in Dodewaard kwam het in hetzelfde jaar tot de vorming van zogenaamde 'basisgroepen'. Daarbij werd al gauw duidelijk dat deze niet op één lijn waren te krijgen. In de meeste gevallen werd gebruik van geweld afgezworen, slechts een enkeling zag in sabotage de oplossing voor het probleem. Toch werden de verschillende acties van de nader als **AKB-activisten (Anti Kernenergie Beweging)** aan te duiden personen vaak

hardhandig door de politie verijdeld of verstoord. Zo werd een blokkade bij Dodewaard in 1981 met behulp van traangas en wapenstok beëindigd.

Desondanks gingen de acties, vooral tegen de dumping van kernafval, door. In veel gevallen werden AKB-activisten daarbij geholpen door milieubewegingen als **Greenpeace**. Zoals in Bluf! te lezen is, wordt 1983 uitgekozen als actiejaar voor genoemde dumping!

De '**Aktiegroep Stop de dumping'83**' voert vernielingsacties uit bij transportbedrijven in Haarlem en Beverwijk en pleegt een inbraak bij rederij Wagenborg in Delfzijl. Andere activisten 'bezetten' de Nederlandse ambassade in Brussel en eisen een verbod op dumping van Zwitsers en Belgisch kernafval vanaf Zeebrugge.

Eind augustus 1982 behaalt de AKB een eclatant succes met de bezetting van het Provinciehuis in Haarlem door ruim tachtig activisten. Daarbij wordt de aktenas van de Commissaris der Koningin, Roel DE WIT, buitgemaakt waarvan de inhoud in Bluf! wordt afgedrukt.² Duidelijk wordt daarbij dat ook de BVD betrokken is bij het onderzoek naar sabotage-acties tegen de dumping. Verder blijkt uit bepaalde notulen dat de politie verbolgen is over het ontbreken van een duidelijke schietinstructie bij demonstraties en blokkades:

'Discussie ontstaat over de aanvulling die de departementen van Justitie en Binnenlandse Zaken voorstaan met betrekking tot de bestaande geweldsinstructie. De politie heeft zeer grote moeite met de bepaling, dat geen gebruik gemaakt dient te worden van vuurwapens uitgezonderd in gevallen van noodweer die een levensbedreigend karakter vormen en als de dader te individualiseren is'.

Het commentaar van een danig geschrokken scribent van bedoeld Bluf!-artikel spreekt voor zich zelf: 'Het is walgelijk te moeten lezen dat vrijwel de hele vergadering het daar mee eens is, dat ze het schieten op een menigte - op ons dus gvd - normaal vindt'.

De protesten tegen het gebruik van kernenergie en vooral tegen de dumping en opslag van kernafval laten echter niet af. In juni 1984 wordt het **Landelijk Platform Tegen Kernenergie** opgericht, waarvan het secretariaat wordt ondergebracht bij **Milieudefensie**. Dit is weer een aanwijzing dat de grenzen tussen anti-kernenergie en milieu-activisme niet altijd duidelijk zijn af te palen. Een van de speerpunten van het LPTK is COVRA, de Centrale Organisatie Voor Radio-actief Afval, in het Zeeuwse Borssele.

Enkele andere AKB-ers op hun beurt hebben de grens met het antimilitarisme opgeheven met de oprichting van de **Stichting Atoomvrijstaat**. Men zal in de volgende jaren overgaan tot de aankoop van stukjes grond in de buurt van luchtmachtbases Woensdrecht en Volkel. De activiteiten van de leden van Atoomvrijstaat liggen derhalve zowel op gebied van antikernenergie als antimilitarisme.

Voordat wij verder ingaan op COVRA dient er aandacht te worden besteed aan wat wel het grootste succes van de AKB mag worden genoemd: de inbraak op 22 juni 1985 in het ministerie van Economische Zaken door de groep '**De Wraak van Jhr. Mr. De Braauw**'. Het was bedoeld als een poging om te weten te komen hoe ver de plannen tot de bouw van nieuwe kerncentrales waren gevorderd. Als doelwit werd het Directoraat-Generaal voor Energie gekozen, 'de spil van de kernenergie-lobby'. Een terechte keus naar later bleek. Er werd genoeg materiaal aangetroffen om nieuwe aanvalsdoelen te bepalen. De bijgaande claimbrief³ eindigde met de oproep om 'een halt toe te roepen aan de volgende bedrijven, die bezig zijn ons op te zadelen met wéér meer kerncentrales en kweekreactoren: Neratoom BV, K.M. De Schelde, Stork-Amsterdam, Ketel- en Apparatenbouw Stork-Hengelo en Nucon-Amsterdam'. Voor de belangstellende lezer verwijs ik graag naar een andere analyse van het bij Economische Zaken aangetroffen materiaal in de Bluf!⁴

Het geeft een goed voorbeeld van politieke machinaties en gelobby: 'De schokkende originele documenten geven een vrij compleet beeld van hoe op hoog ministerieel en provinciaal nivo 2 of 3 nieuwe kerncentrales voorgekookt én doorgedrukt worden. Kleinverbruikers betalen, industriegiganten profiteren'.

N.B. Een laatste - en zeer uitputtende - beschrijving en analyse van het materiaal verscheen wederom in de Bluf!.⁵

Deze publicatie was een reactie op het feit dat Justitie een gerechtelijk vooronderzoek was gestart naar het blad vanwege haar publicatie van de door 'De Wraak van Jhr Mr. De Braauw' gestolen documenten. Een extra reden was de recente ramp in Tsjernobyl. De analyse werd gevolgd door het artikel 'De atoommafia'. Dit bevatte een reeks gegevens van bedrijven, lobby-isten, onderzoeksinstituten en overheidsinstellingen, die zich op enigerlei wijze bezighouden met kernenergie. Eén van de bedrijven, Neratoom-Den Haag, kreeg in de vroege ochtend van 19 mei 1986 bezoek van een actiegroep; die een - op tijd onschadelijk gemaakte - bom achterliet. De schimmige actiegroep **RRF, 'Rood Revolutionair Front'**, die later nog vaker zou toeslaan met (kleinschalige) bomaanslagen, beriep zich in een bijgaande brief op haar strijd tegen 'de energie des doods'.

Dat goed voorbeeld goed doet volgen, zeker wanneer de zaak voorgekauwd op je bord komt te liggen, bleek al eerder toen er op 15 juli 1985 bij de firma Nucon brand werd gesticht. Deze actie werd ludiek geclaimd door '**De neven en nichten van Jhr. Mr. De Braauw**'⁶

Maar in de herfst bleek dat het niet altijd rozengeur en maneschijn is. Begin oktober 1985 werd er een weekend gekampeerd op een terrein in Moerdijk, waar mogelijk gebouwd zou gaan worden. Een verslag daarover in de Bluf! toont een zekere neerslachtigheid en depressiviteit en deze lijkt niet veroorzaakt door het sombere herfstweer⁷

De opkomst viel tegen, de discussies verzandden al snel en een poging om de Moerdijkbrug te versieren mislukte: 'Dat viel niet mee want de brug is wel erg lang', aldus een mistroostige

De AKB organiseert van 23 tot en met 25 april 1987 een grote blokkade bij Borssele, waar twaalf groepen - in hoofdzaak geweldloze - activisten evenveel poorten blokkeren. De Bluf! doet verslag van de actie, die anders zal verlopen dan gepland.⁸

De kop van het artikel 'Brandend zand in Borssele' wijst al in die richting. Wat wil het geval, een honderdtal hoofdzakelijk Amsterdamse krakers (Vrankrijk!) heeft deze gelegenheid aangegrepen de vreedzame blokkade om te turnen in een grote veldslag met de politie. De als '**autonomen**' optredende activisten hebben bijna drie kilometer verderop de poort bezet van de aluminiumfabriek Pechiney en leveren daar vervolgens 'een minstens drie uur durende veldslag' met de ME. Natuurlijk krijgt de politie de schuld van het gewelddadig verstoren van de 'geweldloze actie'. Het levert de autonomen 'hoofdpijn, bloeduitstortingen, snij- en schaafwonden en een arm uit de kom' op en de Telegraaf een aardig berichtje over ME'ers, die zich zo bedreigd hadden gevoeld dat ze ettelijke malen op het punt hadden gestaan om te schieten, omdat hun leven direct in gevaar was.

De hierboven reeds genoemde COVRA werd later, aan het eind van de jaren tachtig, argwanend bekeken - en in sommige gevallen zelfs geobserveerd - door leden van de actiegroep **Brede Akties tegen de Covra (BACO)**. Zij was voortgekomen uit Stop Borssele en zou later min of meer vloeiend overgaan in de landelijk opererende **Stop COVRA**, die tot en met 1992 - onder meer met blokkade-acties bij ECN-Petten - actief is geweest en na een sluimerend bestaan sinds medio 1996 weer van zich doet spreken. COVRA heeft immers een vergunning aangevraagd voor uitbreiding van opslag van laag radio-actief afval en de opslag van hoog radio-actief afval.

Voorafgaande aan de activiteiten in en rond Borssele waren andere AKB-ers actief, die op eigen wijze trachtten een invulling te geven aan hun bemoeienissen tegen de kernenergie. Vooral vanuit Ede werd - tevergeefs - de aanzet gegeven tot radicalere acties. De **LAKA**, de stichting **Landelijk Anti Kernenergie Archief**, trachtte de inmiddels flink gedecimeerde Anti Kernenergie Beweging nieuw leven in te blazen. Men organiseert het Internationaal Kongres Radikale AKB. die later ook bij de **Vereniging Milieudefensie** actief zal zijn, analyseert later in de NN de teloorgang van de AKB en roept op tot herbezinning.⁹

De teloorgang wijt hij aan verschillende oorzaken:

- Het overheerst worden van radicale actievoerders, die om politiek-economische redenen streden, door een massabeweging, die puur uit milieuhygiënisch oogpunt actie voerde.
- De opkomst van andere items die strijd vereisten. Zo maakten veel radicale AKB-ers de overstap naar een nieuw hot item: de stationering van kruisraketten.
- De Brede Maatschappelijke Discussie, 'een prima gebruikt instrument van de overheid om de toch al op dat moment niet meer zo bijster sterke AKB verder lam te leggen'. Het hele volk kreeg zo een prima inspraakmogelijkheid.
- Het zogenaamde failliet van de 'basisdemocratie'. De verschillende overleggen verzandden door de stroperigheid van de besluitvorming: consensus zou en moest er steeds komen!

45

hoopte in zijn analyse dat het genoemde Congres een nieuwe inspiratiebron voor verzet zou zijn. In de NN lezen we een eindoordeel over de AKB van dat moment.¹⁰

Het heeft in die lente van 1989 iets van een necrologie:

- Er waren weinig Nederlanders op het Congres. Nog steeds hoofdzakelijk man, blank, redelijk opgeleid en vrij jong.
- Geconstateerd werd dat er geen landelijke structuur meer bestond. Slechts de noordelijke en oostelijke regio's draaiden redelijk.
- Het AKB heeft geen reden van bestaan wanneer er geen nieuwe kerncentrales meer komen. De UCN is helemaal vergeten.
- De landelijke pers is slechts nog te porren wanneer een actie helemaal uit de klauwen loopt: zie de Borssele-blokkade van april 1987, die mede in het teken stond van 1 jaar Tsjernobyl.
- Veel AKB-ers ten slotte hebben het veel te druk met anti-apartheidsacties, vrouwenstrijd, kraak- en milieubeweging.

Het moge duidelijk zijn dat de uitkomsten van dit Congres niet hebben gezorgd voor een glorieuze revival van de Anti Kernenergie Beweging. De NN komt in het voorjaar daarop met een oproep van **Stop COVRA** om van 4 tot 7 mei deel te nemen aan de terreinbezetting van genoemde onderneming in Borssele.¹¹

Twee weken later wordt duidelijk dat de actie niet echt geslaagd is. Er komen slechts 70 personen opdagen en daarvan wordt een tiental gearresteerd. De NN betitelt de actie dan ook als 'balen in Borssele'.

Na lange stilte komt het NN-kerstnummer van 1991 met een special van **Stop COVRA**.¹² Dit naar aanleiding van een enquête in Trouw, waaruit gebleken is dat nog maar een minderheid van de Nederlandse bevolking tegen kernenergie is. De actiegroep heeft tien dagen eerder een afvaltransport van Petten naar Borssele minitius gevolgd en de route precies in kaart gebracht. Zij roept op een dergelijk transport op 31 januari aanstaande te blokkeren. Het bekende **LAKA** voorziet de oproep omlijstend van enige 'argumenten tegen kernenergie'.

De blokkade is ondanks de mist een succes. 35 deelnemers blokkeerden de toegangspoort van het ECN-terrein in Petten. Stop COVRA verklaarde in haar persbericht dat zij de windstilte heeft willen doorbreken: 'En daar zijn we op dit moment goed ingeslaagd'.¹³

Maar daarna trad genoemde stilte even snel weer in, zodat we hier beter kunnen spreken van een korte opleving in een comateuze toestand.

In de vroege ochtend van 14 juli 1993 zijn we getuige van een laatste actie tegen de kernenergie, wanneer zich ludiek '**anti-imperialistisch kommando Vrijheid voor Toetanchamon**' noemende lieden bekladdingen uitvoeren tegen enkele gebouwen van het SEP, de Samenwerkende Electriciteitsproducenten. De actie is uitgevoerd om 'de verwaarloosde strijd tegen de kernenergielobby nieuw leven in te blazen'. Aldus een 'kommunikee'.¹⁴

Het idee van de actie is 'aan de bar' ontstaan, evenals de naam van de actiegroep: 'Doe maar iets met een dooie erin'. De actievoerders lieten aan De Gelderlander weten dat zij nieuwe acties overwegen. Zij geven een opsomming van eventuele doelen, waaruit blijkt dat deze grapjassen in ieder geval hun huiswerk hebben gedaan.

Het bleef overigens bij deze actie of het moet zijn dat een vergelijkbare actie bij hetzelfde doel ook voor hun rekening komt. Het gaat hier om een in de NN beschreven vernielingsactie van de actiegroep '**Stop Kernenergie**' die het SEP heeft uitgekozen omdat men 'vooruitloopt op de beslissing van de Tweede Kamer, door te investeren in de modernisering nog voordat daartoe besloten is'.¹⁵

Maar sinds een jaar, zo bericht ons NN-opvolger Ravage, gloort enig licht aan de horizon.¹⁶ De Stichting LAKA constateert tot zichtbaar genoeg dat COVRA zal uitbreiden. Analoog aan de zogenaamde Castor Transporte, waarmee Duits kernafval van en naar Gorleben (en nu in 1998 ook Ahaus) wordt vervoerd, heeft men visioenen van hoog radio-actief afval uit Engelse en Franse opwerkingsfabrieken dat zijn weg zal vinden naar COVRA in Borssele: 'Wellicht zullen deze transporten begeleid worden door duizenden demonstranten, zoals dit voorjaar in het Duitse Gorleben. Ondanks het succes van de laatste week (de sluiting van Dodewaard - is er dus toch nog voldoende reden om alert en actief te blijven'. N.B. Overigens hebben de wederkerende demonstraties in Gorleben - en sinds kort ook in Ahaus - een groeiende aantrekkingskracht op Nederlandse activisten. Vanuit Groningen (AKB) worden er bustochten naar Gorleben georganiseerd en ook een vreemde (eenmalige?) eend in de kernafvalbijt, uit Utrecht, was hierin eind 1996 actief. Mogelijk dat straks de eerste transporten in Nederland meer inzicht kunnen geven in een herlevend anti-kernenergie-activisme. In ieder geval heeft 1997 aangetoond dat Ahaus, dat meer en meer Gorleben zal gaan vervangen, een ware activistische trekpleister is. Ook van Nederlandse zijde. De vraag is dan wat Borssele in de toekomst zal betekenen.

3.1.2 Antimilitarisme

Deze vorm van verzet heeft in de voorbije decennia geleid tot spectaculaire acties. De verschillende uitingsvormen varieerden van passief verzet (dienstweigeraars, totaalweigeraars) tot grootschalige inbraken in bunkers en zelfs kazernes. Een ander opmerkelijk en belangrijk gegeven is dat de meest radicale activisten ten slotte zijn overgegaan op de vorming van een eigen verzetsgroep, RaRa, die zich in eerste instantie zal keren tegen de apartheidspolitiek van Zuid-Afrika.

Later binnen RaRa opererende actievoerders waren voor een groot deel voortgekomen uit de **antimilitaristische actiegroep Onkruid**, een verzamelnaam voor in den lande opererende groepjes activisten. De voornaamste Onkruid-groep was afkomstig uit

Amsterdam en een deel van haar leden vormde samen met enkele zeer radicale personen binnen de kraakbeweging later de **Revolutionaire Anti Racistische Actie, RaRa**.

Zoals Dr. Frank J. BUIJS in zijn boek 'Overtuiging en Geweld' opmerkt, is de ontwikkeling van de antimilitaristische strijd van grote betekenis geweest voor de verbreding van de 'beweging' en de radicalisering van de gevoerde acties. Vooral de ontwikkeling van Onkruid is van invloed geweest.

Onkruid is in 1974 op initiatief van dienstweigeraar ontstaan als een werkgroep van totaalweigeraars binnen de **Vereniging Dienstweigeraars (VD)**. Onkruid zou zich hoofdzakelijk gaan bezighouden met de steun aan totaalweigeraars, die zich richtten op alle economische, politieke en sociale aspecten van het militaire apparaat.

Deze steunverlening ging aan het eind van de jaren zeventig over in directe acties om het militaire apparaat in opspraak te brengen. Het uitdelen van pamfletten maakte plaats voor ordeverstoringen en directe confrontatie met het militaire geweld. Vanaf 1979 worden processen tegen totaalweigeraars antimilitaristische demonstraties: toegangswegen voor militaire transporten worden geblokkeerd, militaire feestelijkheden worden verstoord.

Enkele in het oog springende landelijke Onkruid-acties uit de beginperiode willen wij u - met dank aan Frank BUIJS - niet onthouden:

- In het voorjaar van 1974 werden de honderdduizend bezoekers van de luchtmachtshow op vliegbasis Deelen verwelkomd door witgeschminkte en bebloede gezichten van Onkruid-ers. In juli was men actief bij de Vierdaagse in Nijmegen. In november werd de hal van het ministerie van Defensie tijdelijk in bezit genomen.
- In oktober 1979 bezetten enige tientallen activisten de munitiefabriek de Kruithoorn in Den Bosch. Daarbij werd materiaal verzameld over de verkoop en export van militair materieel. Deze actie leverde informatie op over de ontduiking van exportvergunningen via dochterondernemingen. En dat vormde het begin van een serie spectaculaire acties om geheime militaire gegevens boven tafel te halen. Een en ander werd uitgevoerd onder de leus: 'Breek in en maak openbaar'.
- Op 11 september 1980 bezetten Onkruid-activisten gedurende enkele uren het hoofdkantoor van de Rijksverdedigingsorganisatie RVO/TNO. De bezetters gooiden geheime papieren naar de zich buiten het gebouw bevindende kameraden.
- In mei 1981 werd ingebroken bij het Provinciaal Militair Commando (PMC) Noord-Holland, waarbij een gigantische hoeveelheid materiaal werd buitgemaakt. Deze zogenaamde PMCPapers werden een jaar later tentoongesteld in Paradiso.
- Op 16 april 1982 zorgt een actie van Onkruid voor een - in deze tijd als komisch zo niet ridicul aan te merken - reactie van premier Van Agt. Hij maakt zijn excuses aan de Amerikaanse regering en het Amerikaanse volk wanneer Onkruid de in Madurodam opgestelde maquette van het Witte Huis beschadigt.
- In juli 1982 bezetten enkele activisten de bunker van het Provinciaal Militair Commando (PMC) in het Zeeuwse Kloetinge en krijgen inzage in de militaire draaiboeken en oorlogsvoorbereidingen maar ook in een heel scala aan Noodwetten.

Tussen deze en de volgende aansprekende actie is Onkruid bezig met zaken als steun aan totaalweigeraars. Tevens werkt men aan een boek over het leger in Nederland. Dit boek met zeer gedetailleerde beschrijvingen van kazernes, onderdelen, VIBO-magazijnen en persoonsgegevens wordt in de Bluf! besproken.¹⁷ In hetzelfde blad maken de Amsterdamse activisten

de opheffing - per 10 oktober 1982 - bekend van Onkruid als landelijke actiegroep.¹⁸ Uit de opheffingsvergadering komen als redenen naar voren dat het de - in autonome cellen gestructureerde - actiegroep ontbreekt aan onderlinge betrokkenheid en dat de tweewekelijkse landelijke vergadering is uitgemond in een gezellige borrelpraat. Een andere klacht is dat Onkruid te gesloten is: 'Je gaat er niet zo maar even bij'. zeggen zich echter te zullen inzetten voor een nieuw soort van landelijk overleg.

Later publiceert Onkruit-voorman een artikel over antimilitarisme.¹⁹ Uitgangspunten daarbij zijn de komst van kruisraketten naar Nederland en de in 's ogen veel te coulante houding van de vredesbeweging. Hij verbaast zich erover dat de top van de vredesbeweging zich in navolging van de meeste politieke partijen uitspreekt tegen burgerlijke ongehoorzaamheid, waarmee men ook de Onkruit-acties bedoelt. Hij ziet in de parlementaire weg van de vredesbeweging een doodlopende weg. Hij roept op tot directe actie tegen de Hawk-luchtverdediging, het korps mariniers, luchtmachtbasis de Peel en de zendmasten van genoemde basis. Hij besluit: 'We moeten als antimilitaristen eigen acties organiseren omdat de verschillen (met de vredesbeweging - groter zijn dan de overeenkomsten'.

48

Na dit intermezzo van contemplatie en theoretische beschouwingen limmert Onkruit wederom actief aan de weg. Op zondag 13 maart 1983 wilden honderd antimilitaristen het Military Traffic Management Command (MTMC) in Capelle aan de IJssel bezetten. Deze actie mislukte omdat de autoriteiten van te voren op de hoogte waren gebracht. Desondanks slaagden 43 actievoerders erin door te dringen tot een van de gebouwen. Een paar van hen verstopten zich in een electriciteitskast en konden later in ieder geval een kleine buit overhandigen: de plattegrond van de begane grond. N.B. Om aan te geven hoe de autoriteiten omgaan met gevoelige zaken: het ANP belde zondagochtend met de routinevraag naar de Rotterdamse politie of er iets te melden was. De politiewoordvoerder had geen nieuws maar kon wel vertellen 'dat er in de loop van de dag een Onkruit-actie zou plaatsvinden'.

In de nacht van 26 op 27 april 1983 haalde Onkruit wederom een stunt uit, nu met de inbraak in commandobunkers in Noordwijk en Katwijk. De Bluf! gaat er een dag later uitgebreid op in onder de ludieke titel 'Betonkruit'.²⁰ Het interieur van de bunkers werd gefotografeerd en er werden zakken vol (deels geheime) documenten buitgemaakt. Deze handelden over een in oorlogstijd in te stellen censuur het detineren van personen, het in bedwang houden van de vluchtende bevolking, het sluiten van sommige omroepzenders en wat dies meer zij.

Na bovengenoemde echech in Capelle heeft Onkruit hiermee voor het eerst een actie in het diepste geheim voorbereid en uitgevoerd: 'We besloten om niks meer over de telefoon te zeggen, elke keer op een andere plek te vergaderen, niks meer te zeggen tegen mensen die niet met de actie meededen, niet meer over acties te praten in de kroeg. .. De smeris/BVD (?) zaten ons immers op de huid, hadden ons echt in kaart gebracht. Verschillende acties waren uitgelekt. Maar dat is één kant van het verhaal. De andere kant is dat je je op een aanvallende manier sterk maakt, vecht tegen het isolement waarin ze je proberen te drukken'.

N.B. Met enige reden zouden we kunnen concluderen dat de mislukte actie in Capelle aan de IJssel heeft geleid tot een ondergronds gaan van Onkruit, wat weer een goede leermeester is geweest voor dat deel van de activisten dat zich later achter het acroniem RaRa schaarde.

In de hierboven genoemde Bluf! is overigens een soort dagboek afgedrukt van één van de deelnemers aan de Betonkruit-actie en de voorbereidingen daartoe. Het geeft goed weer dat ook Onkruit-ers geen geharde activisten zijn:

'Langs het hek eerst naar voren naar de hoofdingang. Nu moet ik echt het terrein op. Even voel ik me klein bij die grote donkere bunker, waar ik recht tegenover sta... Die ochtend als ik in bed lig, nachtmerries. Het is allemaal wat teveel geweest. Zoveel spanning die ik zo lang in moest houden, me beheersen. Het gevoel dat ik boven mijn macht gehandeld heb. Waar ik ook onrustig door slaap is de angst om daar actie te gaan voeren. Het automatisme

waarmee we vanuit onze goede ideeën denken aan opensnijden, jatten, saboteren. Alsof het allemaal niks is. Ben ik nu ineens een lafaard, die als het er op aankomt hard wegloopt? Daarom doet het me heel erg goed om in de loop van de dag weer vat te krijgen op het juiste perspectief. .. De spanning in mijn lijf groeit. Geen zin meer om iets aan het huis te doen. Het wordt steeds moeilijker om over andere dingen te praten. Mijn buik wordt hard, heb geen zin meer om te vrijen. Voel me zo verantwoordelijk, als alles maar goed gaat - moet af en toe huilen. Komen jullie ons helpen als het misgegaan is?'

Later publiceert genoemd blad bovenstaande - nu als 'Bunkerbuit' aangeduide - materiaal, waarbij veel aandacht wordt besteed aan het draaiboek van de NATO-oefening Wintex '81.²¹ Een andere groep antimilitaristen bezet eind juni 1983 een opleidingscentrum van Holland Signaal Apparaten (HSA) in Hengelo waar buitenlandse militairen, onder meer uit Chili, Turkije, de Filippijnen en Indonesië, vertrouwd worden gemaakt met de HSA-speeltjes. In dezelfde periode komt het - in navolging van reeds lang actieve geestverwanten in Italië (Comiso) en Groot-Brittannië (Greenham Common) - in Nederland tot de vorming van het **VAK**, het **Vredesaktiekamp**, en wel in Woensdrecht. Dit wordt bevolkt door vredesactivisten van diverse pluimage (vaak vrouwen), wier kenmerk is dat zij - zeker aanvankelijk - lang niet zo radicaal en direct actievoeren als Onkruid. Eén van de drijvende krachten achter dit VAK is de later elders - onterecht ongunstig - in het nieuws komende

Er was in de Peel (Volkel) reeds sprake van kamperende vredesactivisten maar Woensdrecht was het eerste permanente kamp. Ook lag bij het VAK de nadruk meer op actie.

De startdatum van het VAK, 3 september 1983, lag precies twee weken voor het begin van twee gebeurtenissen: de Vredesweek en de grote NATO-oefening Reforger. De grote troepenverplaatsing was slechts één van de speerpunten van de vredesactivisten, die voor wat het VAK betreft met name afkomstig waren uit Brabant en de Randstad. Meer aandacht werd er aan de dreigende plaatsing van de kruisraketten geschonken en in dat kader kwam het tot een aantal verschillende acties. Eén daarvan was de bezetting van het Italiaanse consulaat door '**Basisgroepen tegen atoomgeweld en militarisme**'. Deze actie richtte zich tegen de stationering van kruisraketten in Comiso.

De term 'basisgroep' duikt op 9 januari 1984 weer op, wanneer een vijftigtal mensen discussieert over het opzetten van **basisgroepen in de vredesbeweging**. De discussianten waren afkomstig uit AKB-basisgroepen, steungroepen van het VAK-Woensdrecht en uit vredesplatforms. Uit de vergadering kwam naar voren dat de basisgroepen zich naast hun activiteiten binnen de bestaande vredesbeweging met directe acties tegen kernwapens zouden moeten verzetten. Een van de deelnemers aan de vergadering was Onkruid-voorman, tevens Bluf!-redacteur, die opmerkt dat er wat hem betreft te weinig wordt gesproken over de 'praktiese en politieke uitwerking'. De basisgroepen moeten onderdeel blijven uitmaken van de vredesbeweging maar zij zullen moeten optreden als de slagvaardige voorhoede van deze logge beweging. Er zal per actie worden gekeken hoe er omgegaan moet worden met de in principe na te leven geweldloosheid, 'want dat is voor ons geen eeuwigheidsbeginsel'. Aanvang 1984 verschijnt het 'Aktievoorstel voor de basisgroepen in de vredesbeweging'²² Doelen voor de uit te voeren 'stiekeme' acties worden benoemd: bedrijven die meehelpten aan de bouw op kruisrakettenbases; militaire bases, al dan niet met kernkoppen, en dergelijke. Duidelijk wordt gesteld dat men geen boodschap heeft aan wat het parlement beslist:

'Bij bewapening en militarisme gaat het volgens ons niet om meerderheden en minderheden (alsof die 150 2de-kamerkwasten zich daar trouwens om bekommeren). We nemen dus zelf het heft in handen en leggen ons bij geen enkel parlementair besluit hierover neer'.

Onder de naam **'Basisgroepen tegen kerngeweld en militarisme'** opererende activisten trachtten op 18 februari 1984 het communicatiegebouw op vliegbasis Woensdrecht te bezetten. Dat mislukte omdat de actie was uitgelekt en zo'n 300 actievoerders werden door ME en Marechaussee in ontvangst genomen. De geregistreerden, alsmede degenen die zich niet wilden laten registreren, werden vervolgens in de geest van de methode-KOPPEJAN bejegend: zij werden een tiental kilometers buiten de basis in vrijheid gesteld.

Aan de vooravond van een nieuwe grote Onkruid-actie - die vanwege het ondergronds gaan van de betrokken (hoofdstedelijke) activisten - voor de autoriteiten als een verrassing kwam, kregen de antimilitaristen een gevoelige tik uitgedeeld toen een voorgenomen actie bij het munitiecomplex in Veenhuizen bleek te zijn uitgelekt. Overal in het land werden in de periode van 8 tot 10 maart activisten benaderd met de boodschap dat veiligheidsdienst en opsporingsinstanties op de hoogte waren van de voorgenomen actie.

beschrijft de affaire en komt met een conclusie:

*'De BVD heeft een signaal willen geven: we weten alles van jullie. Zij hebben alle antimilitaristen willen intimideren. Bang maken. Het gevoel willen geven, zo vlak na de ook al uitgelekte actie in Woensdrecht, dat ze ons simpelweg de baas zijn en ze zullen er zeker op hopen dat de onderlinge paranoia, de angst voor af luisteren en infiltratie zo groot wordt dat de 'beweging' min of meer verlamd wordt, de repressie naar binnen slaat.'*²³

attendeert de lezer reeds op het feit dat er binnenkort meer in Bluf! verschijnt over uitlekken, infiltratie en geheimhouding. Een van de conclusies wil hij al kwijt: *'Geheime acties, voorbereid in vrij kleine groepen en door niet al te veel mensen uitgevoerd, blijven heel goed mogelijk. Het is alleen, zeker voor groepen die zij in de gaten zullen houden, zorgvuldigheid troef. Een paar slordigheden zoals bij Veenhuizen kunnen fataal zijn. Geheim voorbereide acties zijn vaak aanvallend, onverwacht. Je hebt zelf initiatief en daarom zijn ze voor ons stimulerend om te doen'.*

De nu min of meer ondergronds opererende Onkruid zorgt al snel voor enige ophef met het uitvoeren van een viertal spectaculaire inbraken. In de nachtelijke uren van 26 maart 1984 is een viertal MIBO's, opslagplaatsen voor 'Materiaalvoorziening In Buitengewone Omstandigheden', het doelwit.

Activisten die opereerden onder de naam **'Onkruid'**, **'Vrouwen tegen militarisme'**, Aktiegroep **'Haal het leger leger'** en Aktiegroep **'Simon-Simon, stop de codes'** hadden in drie gevallen succes. Alleen in Numansdorp moest de actie door politie-surveillance voortijdig worden afgebroken. In Ommen en Tiel echter werd voor enige tonnen materiaal, onder meer medische apparatuur, buitgemaakt. Hier werd niemand gearresteerd. In Hoogwoud werden veel bedden en verbandmiddelen buitgemaakt maar er werden ook vijf mensen aangehouden. In de - ook antimilitaristische spreekbuis - Bluf! wordt de actie nader beschreven.²⁴

Men vertelt daarin dat de arrestaties hen rauw op het dak is gevallen maar desondanks is men tevreden over de omvang van de buit. Ook kan men enig leedvermaak aangaande de BVD niet onderdrukken:

'Te gek is ook dat het niet uitgelekt is zo vlak na de actie in Veenhuizen. Het triomfantelijke gevoel van (BVD-agenten' volgens in het artikel over Veenhuizen - zal nu wel weer verdwenen zijn. Op het moment dat ze het ene circuit in de gaten houden en ze denken dat ze slim zijn, worden ergens anders de klappen al weer voorbereid. De anti-militaristische beweging wordt sterker en breder...'

Over een bestemming van de ontvreemde goederen wil de scribent niets kwijt maar aangenomen mocht worden dat deze hun weg zullen vinden naar de onderdrukte bevolking van El Salvador en vooral Nicaragua. Dit wordt in het najaar bevestigd wanneer bekend wordt dat de spullen, waaronder de apparatuur, in de derde wereld zijn aangekomen.²⁵

Onkruid, in ieder geval de afdeling Amsterdam die bij monde van de acties later zal claimen, toont hiermee haar solidariteit met de gewapende vrijheidsstrijd in Midden- en Zuid-Amerika.

Het grote Onkruid-succes werd op 19 april overschaduwd door de ontmaskering van schrijft over deze 'provokateur' het volgende: 'Hij heeft 5 maanden binnen de vredes- en basisgroepenbeweging gewerkt. Hij heeft de structuur van de beweging in kaart weten te brengen, acties uit laten lekken, én mensen aan proberen te zetten tot 'verdergaande' acties'.

Dienaangaande vraagt zich af of iedereen, ook hij zelf, niet bij zichzelf te rade moet gaan: die voor een geheime dienst werkte, was er duidelijk op uit dat mensen bepaalde soorten van 'harde' acties zouden gaan voeren. Sommige mensen die zich oprecht tegen het militarisme en de kruisraketten verzetten zien dergelijke acties ook zitten. Dit moet tot nadenken stemmen. Kan het dat jij (maar misschien overkomt het mij ook wel eens) hetzelfde wil als een geheime dienst? Een geheime dienst die onderdeel is van een apparaat waar je juist tégen vecht?'

51

Ondanks de door veroorzaakte domper gaat het radicalere deel van de vredesbeweging, de **Basisgroepen** en **Onkruid**, door met acties. Daarnaast blijft vooral Woensdrecht belaagd worden door prikacties van het VAK.

Enkele Onkruid-ers

vertellen later dat zij getracht hebben een boek te schrijven over antimilitarisme.

De zogenaamde Bunkerbuit was het uitgangspunt maar nu, na ruim vier maanden, komen de scribenten in spe erachter dat het allemaal niet meevalt. De tijd kan wel anders en nuttiger worden besteed.²⁶

Op de eerste maandag van juni 1984 bezetten dertig antimilitaristen het VVD-kantoor in Amsterdam. die in Bluf! aan het gebeurde een pagina wijdt, vertelt dat de bezetting aan de vooravond spontaan is gepland en verder uitgewerkt.²⁷

Om de twee verschillende werelden te schetsen, waarin de gegijzelden en gijzelnemers verkeren, willen wij u een opmerking van niet onthouden: 'Een JOVD-er ging kalm mee naar buiten. Van hockeysticks tegen koevoeten was dus in het geheel geen sprake'. Bij de actie werd - zoals van te voren ingeschat - een deel van de bezetters gearresteerd. Naar later blijkt wordt dit één van de specifieke gevallen voor mensen die zich op een ander actieterrain bewegen: de bajesstrijd. Of zoals in een artikel in dezelfde Bluf! het omschrijft: 'Door de ekstra politieke lading van de arrestatie heeft de strijd van de arrestanten in de bajes en de strijd voor de arrestanten van buitenaf, geen andere wending gekregen dan wat de bezetting tot doel had. (Het doel was een blijk van afschuw over het vooral door de VVD zo zeer nagestreefde 'Plaatsingsbesluit' betreffende kruisraketten - . Het is belangrijk om de arrestanten in hun strijd te steunen, omdat het ook de onze is'.

N.B. Een steun die in de meeste gevallen overigens niet veel verder ging dan zogenaamde zwaaidemo's (wanneer het weer deze tenminste toeliet...).

De actie in het VVD-kantoor moet worden gezien als een van de vele uitingen van protest tegen de plaatsing van kruisraketten. Bij Woensdrecht en elders waren veel antimilitaristen uit vredesbeweging en andere groeperingen bezig met blokkade-acties en wat dies meer zij. Enkele weken later, op 20 juni, wordt voor het eerst het Van Heutsz-monument in Amsterdam betrokken in antimilitaristische zaken. De gedenkplaat wordt vervangen door een bord met wat, in de optiek van de activisten, toepasselijker woorden:

'Wordt de slager Van Heutsz vereerd, heeft u de les niet geleerd, net als de legers van nu,

moorden gesteund door de wet. De tijd is gekomen dat u zich tegen het militarisme verzet'. Erg gekunsteld - en metrisch een ramp - maar de boodschap is duidelijk.

In de laatste week van juni lijkt het tij te keren. Eerst wordt op 25 juni het **Vrouwenvredes-****kamp** bij luchtbasis Volkel ontruimd, twee dagen later worden de bewoners van **VAK-****Woensdrecht** 's avonds om half elf overrompeld door het bezoek van honderden ME-ers. Nu het besluit om kruisraketten te plaatsen in het parlement is genomen, is er geen plaats meer voor een VAK van waaruit de komende maanden van bouwactiviteiten de nodige tegenwerking te verwachten zal zijn. Het VAK is slechts gedoogd zo lang het geen kwaad kon, is de algemene mening onder de ontruimden. Er worden echter al plannen gesmeed voor de oprichting van nieuwe 'vredesaxiekampen'.

52

Aangezien ook activisten recht hebben op enige weken vakantie, is het zoals te doen gebruikelijk in de zomermaanden rustig. In de herfst kan de strijdbijl weer worden opgegraven. In de nacht van 4 op 5 oktober trachten twee oude bekenden, **'Onkruid'** en **'Haal het leger leger'**, hun eerdere MIBO-succes te evenaren. Het wordt een jammerlijke mislukking. In Alphen aan de Rijn wordt vanwege de grootschalige politie-aanwezigheid helemaal afgezien van de actie en die in Dubbeldam wordt een fiasco: de 'aktievoerdersters' worden in flagranti betrapt en zes hunner en harer worden gearresteerd.

Om te tonen hoe het wel moet - en als een soort afscheid van de directe acties - haalt Onkruid nog één keer flink uit: men dringt door tot het hart, in ieder geval tot een vitaal orgaan, van het militaire apparaat. In de nacht van 18 op 19 november 1984 slaagt een groep 'antimilitaristen/s' erin door te dringen tot het vertrek van het 450e Contra-Inlichtingen-Detachement van de Landmacht, in de Knoopkazerne in Utrecht. De groep heeft 'zoveel mogelijk papieren en ander materiaal uit archiefkasten en buro's' meegenomen. Natuurlijk krijgt Bluf! de primeur. (Toch wel handig dat een van de redacteurs tevens een van de voornaamste Onkruid-ers is.)²⁸ Uit de claimbrief wordt duidelijk dat de actie in ruim drie weken is voorbereid, dat er gebruik is gemaakt van militaire uniformen en dat 'deze muis nog een lange staart zal krijgen'.

Aldus de ploeg inbrekers, die zich voor deze gelegenheid heeft getooid met het opschrift **'Onkruid bestaat niet'**.

Wat de lange muizenstaart betreft wordt waarschijnlijk bedoeld op de latere onthullingen van het aangetroffen materiaal. In betreffende Bluf! wordt al een lijst afgedrukt met - in militaire ogen - verdachte organisaties. Daaronder Witte BVD, BAN, AKB-Basisgroepen, RVF, VVDM, Pax Christi, Onkruid, PSP, SAP, VAK-Woensdrecht, Kerk en Vrede maar ook Komitee Kindervuist (?? -).

Enkele weken later komt het vervolg van genoemd 'muisaanshangsel': men behandelt andere CID-documenten, waaruit onder meer blijkt wat de preciese werkzaamheden van het 450 CIDet zijn. Het betreft bijvoorbeeld 'het in kaart brengen en bestrijden van de binnenlandse vijand, zowel binnen als buiten het leger'. Onkruid belooft door te gaan met publiceren.²⁹

Het is niet volstrekt zeker dat bovengenoemde zaken - de plaatsing van de kruisraketten, de ontmanteling van de axiekampen in Volkel en Woensdrecht en de zoveelste mislukking van een Onkruid-actie - direct hebben bijgedragen aan de devaluatie van het antimilitarisme. Mogelijk is het wel. In ieder geval zal er in de toekomst anders geageerd worden tegen het militaire apparaat en zijn handlangers. En hadden we niet de beschikking gehad over Don Quijote-achtige strijders als dan zou er maar weinig aandacht meer worden geschonken aan het antimilitarisme. Een actieterrein dat aan het einde van de jaren tachtig / begin jaren negentig met de grote politieke veranderingen - de

ineenstorting van het Oostblok, de 'Nieuwe Wereldorde', de twee oorlogen in de Golf en die in voormalig Joegoslavië maar ook de afschaffing van de dienstplicht - de genadeklap kreeg.

De necrologie betreffende **Onkruid-Amsterdam**, de toch wel meest aansprekende groep, staat, voorjaar 1985, afgedrukt in Bluff.³⁰

gaat nader in op de grote successen van Onkruid-Amsterdam (PMC, commandobunkers, Madurodam, MIBO's en dergelijke) maar geeft tevens aan dat men vast dreigt te lopen in het eigen succes. Gemaakte fouten worden nogal gemakkelijk terzijde geschoven. Het specialisme - met de eigen groep 's nachts inbreken - is na al die jaren als een loden last gaan drukken: 'We konden alleen nog met dit model in het achterhoofd bij een eventueel actieobject gaan posten - dit was onze manier van kijken geworden. We konden hier niet meer buiten treden. We werden zo de gevangene van ons eigen zo succesvolle model'. Ten gevolge hiervan ziet geen perspectief meer voor deze zichzelf verstikkende, steeds minder creatief wordende groep: 'Als je 's nachts actie voert, zie je op een gegeven moment niets meer'. Een ander nadeel van het succes vindt hij dat zijn groep te weinig aandacht meer had voor andere antimilitaristen. Dat spijt hem achteraf. Onkruid heeft wat zijn groep betreft echter afgedaan, 'maar iedereen van onze groep voert ook in andere groepen, via andere verbanden strijd. Op deze plekken namen velen nog wel allerlei initiatieven voor massale acties, demonstraties, werd nog wel met veel enthousiasme overdag actie gevoerd'.

vertelt vervolgens dat zijn denken over autonome groepen is veranderd: *'Het idee dat het ontstaan van vele van dergelijke groepen een belangrijk perspectief op meer verzet, dus een beter leven, zou zijn is op zijn minst aan herwaardering toe. Van alle groepjes die ik in Amsterdam heb zien ontstaan waren de meeste na één hoogstens twee acties weer ter ziele. Uit elkaar gevallen, gestopt - onderlinge ruzies en wantrouwen maar ook onvermogen tot het nemen van initiatief, gebrek aan perspectief, inspiratie'.*

Verderop in het artikel beklagt hij zich over de rol van de pers, die Onkruid telkens deel wil laten worden van het ritueel: 'Bij de grote Reforger-oefening van januari jl. verweet de pers Onkruid bijna regelrecht hiertegen geen actie te hebben gevoerd: 'mooi weer demonstranten'. Zonder Onkruid was (het verslag van) de oefening niet compleet'.

N.B. Een niet genoemde maar mogelijk andere factor van de actie-moeheid van

is het feit dat een deel van zijn Onkruid-kameraden zich anderszins bezighoudt, namelijk met de gewelddadige strijd tegen de apartheid. In januari 1985 hadden we immers al de eerste grote aanslag van de latere RaRa, toen nog **Pyromanen tegen Apartheid** genoemd.

Wanneer we dit lezen mag het niet verwonderlijk zijn dat zijn kruit hier heeft verschoten en dat we hem enkele jaren later terug zien in een andere hoedanigheid, namelijk als stimulerende organisator en/of woordvoerder van hoofdstedelijke en landelijke organisaties als de **Vereniging Milieudefensie**, waar hij de grote man achter het Schiphol-protest is.

Of genoemde lusteloosheid van Onkruid-Amsterdam zich tijdelijk als een olievlek heeft uitgebreid naar andere 'cellen' is niet duidelijk. In ieder geval duurde het tot begin april 1986 tot er weer eens een ouderwetse 'breek in en maak openbaar'-actie werd uitgevoerd. De groepering '**Kruitje-roer-me-niet**' bracht een bezoek aan de directiekamer van munitiefabriek Muiden Chemie in Ouderkerk aan de Amstel. Gevoelig materiaal kon niet worden buitgemaakt omdat dit in de kluis was opgeborgen: 'Wij hadden toen we eenmaal binnen waren tijd genoeg om (in ieder geval te proberen) de kluis te openen, maar de middelen waren niet voorbereid. Dat was jammer, achteraf. Ach, we blijven leren'.

De volgende Onkruid- of Onkruid-achtige acties zagen we pas in voorjaar 1987. Medio februari werd ingebroken in verschillende bunkers, onder meer in Noordwijk waar de actiegroep **'Waterschade'** analoog aan die naam vernielingen pleegde en in een Rijkswaterstaatsbunker bij Fort Maarsseveen door **'De Vijfde Kolonne'**. In de Bluf! wordt een deel van de in Maarsseveen aangetroffen zaken over NATO-oefening Wintex-Cimex gepubliceerd.³¹

Tevens is er aandacht voor de zeer recente inbraak in de bunker van de Nederlandse Zeescheepvaart, beter gezegd: de BNK (Bewindvoering Nederlandse Koopvaardij).

Ook hier halen actiegroepen, **'onkruid goes to Hollywood'** en **'Oorlog is voetbal'**, informatie weg over Wintex/Cimex. Tevens was er nog tijd voor enig amusement: 'Om de aktie iets moeilijker te maken (want het was eigenlijk een eitje) en het door elkaar halen van spel en werkelijkheid door de militairen nog verder aan de kaak te stellen hebben we van de aktie in de bunker een filmpje gemaakt. Een speelfilmpje'.

De BNK-buit werd al eerder in de Bluf! tentoongesteld en besproken.³²

Een opvallende - en mogelijk laatste aan Onkruid toe te dichten - actie was het omzagen op de Archemerberg (tussen Ommen en Lemele) van een ASCON-mast, onderdeel van het militaire straalverbindingsnet. De groep, die opereerde onder de naam **Actiegroep 'Verbinding verbroken'**, slaagde er medio februari, met verslijten van 13 zaagbladen, in de mast te doen vallen: 'Een film die je nooit meer vergeet, wat een gratie, wat een elegantie. Het ballet van de stervende mast', aldus de poëtische visie van de schrijver van de claimbrief.

Overigens werd in het kader van de acties tegen Wintex-Cimex enkele dagen later het 'Bureau Bijzondere Omstandigheden' op het Amsterdams stadhuis bezet. De bezetting wordt beëindigd met de arrestatie van twintig actievoerders en vier journalisten. In de activistische pers wordt vooral heftig gereageerd op het feit dat een van de fotografen, zich genoodzaakt zag aan zelfcensuur te doen: 'Uit angst dat de politie de films (onrechtmatig) in beslag neemt, denk bv. aan Kedichem, belicht hij ze'.³³

Op 5 april volgde een nieuwe inbraak, nu bij het mobilisatiecomplex in Ede, waar **'Transportbedrijf Van Eekelen & Co'** goederen steelt, die zij ten goede zal doen komen aan verzetsbewegingen in de derde wereld.

In de nacht van 16 op 17 mei 1987 krijgt Onkruid een danige knauw, wanneer een inbraak bij de NS-directiebunker te Maarsbergen wordt verijdeld. De NS-betrokkenheid bij oefeningen als Wintex-Cimex en Reforger kan derhalve niet worden aangetoond. Zeven personen worden gearresteerd door de reeds wachtende politie-agenten, die nogal indruk hebben achtergelaten, zo blijkt uit een brief in de Bluf!: 'Rondom de bunker kwamen zo'n 20 mannen levoorschijn in kamoeflagepakken, met zwartgesminkte gezichten en met bivakmutsen op'.³⁴

Vanwege het feit dat de agenten verschillende accenten hadden, concludeerde de brieveschrijver dat ze mogelijk afkomstig waren van het pas opgerichte, landelijke anti-terreurteam.

Hij/zij trachtte de moed erin te houden met de opmerking dat zij de volgende keer weer onverbiddelijk en ongrijpbaar zouden toeslaan. Maar uit de periode daarna weten wij inmiddels dat Onkruid de facto in Maarsbergen haar Waterloo heeft gevonden.

N.B. Weken later schrijft actiegroep **'Onkruid tussen de rails'** over het proces, waarbij de zeven arrestanten werden veroordeeld tot zes weken onvoorwaardelijk. Het cynische commentaar erbij: 'De rechter vond onze motieven ook al nobel maar omdat we in een andere denkwereld leven en het systeem (zijn systeem) aan het ondermijnen zijn moest hij ons wel straffen'.³⁵

Een andere vorm van antimilitarisme treffen we aan bij **AMOK**, het **Anti-Militaristische Onderzoeks Kollektief**, dat meer moet worden beschouwd als een groep denkers en schrijvers. Het geeft een kwartaalblad uit, *Anti-Militaristies Tijdschrift* (later *VeeDee-AMOK*), dat vol gedegen achtergrondartikelen staat. De actualiteit van de antimilitaristische beweging wordt bewust, zo beweert men, buiten het blad gelaten. Hoewel er van deze intellectuele tak van het antimilitarisme weinig directe actie te verwachten was/is, heeft ook dit gezelschap enige tijd en in enige mate de aandacht van de BVD gehad vanwege zijn indirecte aansturing van acties: logische doelen voor de echte activisten bijvoorbeeld waren voor de gemiddelde lezer direct uit de AMOK-artikelen te halen. Daarnaast plaatste men een regelrechte oproep tot sabotage van NATO-oefeningen.³⁶

Ook publiceert AMOK alle nuttige gegevens omtrent oefening Autumn Forge, bijvoorbeeld over aan- en afvoerroutes van rijdend materieel, en bij een andere gelegenheid wordt namens het Kollektief een lijst met interessante doelen voor harde actie afgedrukt.³⁷

AMOK dient overigens tevens als archief en bibliotheek voor iedere belangstellende. Men kreeg op 19 november 1985 bezoek van een onaangekondigde gast: de politie. Deze heeft van zekere zijde - de BVD dus - aanwijzingen ontvangen dat een journalist die dag inzage in de spullen krijgt en daarom neemt de politie alle documenten mee. Volgens AMOK was men op zoek naar de bovenvermelde CID-documenten. Die werden niet aangetroffen, wél een deel van de Bunkerbuit. Een AMOK-medewerker concludeert naar aanleiding van de politie-inval onder meer: 'Het repressie-apparaat is haar grenzen aan het verleggen'.

N.B. Een eerste logische reden voor de gearresteerde AMOK-voorman om later hard terug te slaan met de oprichting van de **Vereniging Voorkom Vernietiging (VVV)**, lijkt mij.

Maar er was al eerder een tegenactie. Op 1 december 1985 werd op klaarlichte dag een geheime PTT-omroepbunker opengebroken. In de Onkruid-brochure 'Oorlog in Beton' stond een foto van deze bunker afgedrukt met de vraag of iemand wist waar deze was gesitueerd. Dat werd nu dus duidelijk: op het zenderparkterrein van Lopik. De actie werd uitgevoerd door personen die zich onder meer verscholen achter de nommes de guerre '**Geen gevoos met Koos**' en '**Geen gesmies met Mies**'. De arrestatie en vier dagen detentie van 53 personen mocht de pret over de toch geslaagde actie overigens geenszins drukken.³⁸

En over pret gesproken: begin januari 1986 toog een groot aantal AMOK-sympathisanten naar de Haagse Kennedylaan waar men gewapend met hengels, gleufhoeden en regenjassen op sollicitatiebezoek ging bij de BVD. Aangezien men hier reeds in voldoende mate was voorzien van toegewijde en capabele krachten, ging het gezelschap naar het Haagse Paleis van Justitie waar de in activistenkringen hoog aangeschreven het opnam voor AMOK en zijn gezicht,

De uitspraak op 21 januari viel tegen, zo blijkt twee dagen later uit een artikeltje in *Bluff*: *"t Kan zijn dat de inbeslagname van de politie onrechtmatig wordt beschouwd, maar ondertussen weten ze wel wat AMOK heeft en kan Defensie, als AMOK de rest terugkrijgt, meteen op de stoep staan om - als rechtmatige eigenaar - beslag op de papieren te leggen"*.³⁹

AMOK zal in april 1986 nog eens naar buiten treden met betrekking tot de politie-inval, wanneer men er achter komt wie aansprakelijk was voor de tip dat een journalist op 19 november jongstleden inzage zou krijgen in staatsgeheimen bestempelde de manier van optreden van de BVD op de haar bekende charmante wijze als 'een misgreep', hetgeen door de Volkskrant weer werd vertaald als 'blunder'.

Een maand later roept AMOK iedereen op om waarnemingen en inlichtingen omtrent werkzaamheden rondom Woensdrecht door te geven aan de '**speurgroep Woensdrecht**'.⁴⁰

Een overigens zeer legitieme activiteit voor een onderzoeksinstelling. Het onderzoeksresultaat publiceert men in de herfst maar het levert na - en in vergelijking met - de diverse publicaties van de verderop nader te noemen BONK nauwelijks nieuwe gezichten of feiten op.⁴¹

Dat kan overigens wel worden gezegd van de 185 bedrijven en organisaties uit een tweede publicatie⁴².

AMOK was eerder trouwens al een van de instellingen die opriepen tot grote blokkade-acties tegen de NATO-manoevres in de Amsterdamse Haven, Northern Wedding.⁴³

Onder het motto 'Is het oorlog op het IJ?' wilde een gelijknamig comité vanaf 20 september de oefening danig verstoren. Dat lukte - mede dank zij grootschalige politie-inzet en hardhandig ingrijpen van de ME - overigens maar matig.

In juli 1987 roept AMOK bij monde van [] 'mensen die geen boodschap hebben aan militarisme, ongeacht of het zich voordoet als kruisraket of als gemobiliseerde Amerikaan' op om in het weekend van 29 en 30 augustus te demonstreren tegen NATO-oefening Reforger'87. De oproep wordt gevolgd door een van de bekende intellectuele hoogstandjes onderzoekswerk.

In de volgende jaren zal AMOK zich beperken tot onderzoek naar en publicatie van gegevens over het militaire apparaat en vooral de Nederlandse wapenexport. Zo zal het onderzoekskolлекief zich in oktober 1994 bijvoorbeeld richten tegen de wapenhandel met Indonesië.

In de Ravage van 9 februari 1996 schrijft [] een artikel over de 'schone' wapenleverancier Holland Signaal Apparaten (HSA). Ook in dit geval is de handel met Indonesië een aanknopingspunt.

Een grote groep antimilitaristen binnen de vredesbeweging is inmiddels vanaf 19 januari 1985 verdergegaan als **Burgerlijke Ongehoorzaamheid en Non-Koöperatie (BONK)**. Het is een samenwerkingsverband van een aantal groepen dat verdergaande acties wil voeren in de strijd tegen het toenemende militarisme dan de gevestigde vredesgroepen. Veel activisten zijn afkomstig uit de **Anti Kernenergie Beweging**. BONK zegt vooral de nadruk te willen leggen op de sociaal-economische achtergronden van het militarisme: *'We willen de strijd tegen 'verderliggende' dreigingen verbinden met de strijd van Arbeider/sters, vrouwen en uitkeringsgerechtigden rond hun dagelijkse (economische) belangen'*.

In de komende tijd zal BONK, hoewel het niet te vergelijken is met Onkruid, van zich doen spreken met enkele acties. Zo hebben circa 25 vooral Achterhoekse BONK-ers de militaire afluisterpost in Eibergen (Kamp Holterhoek, 898 VBDBAT) bezet.⁴⁴

Juni stond vervolgens in het teken van plak-acties tegen de plaatsing van de kruisraketten en een spandoekplaatsing aan boord van het Britse vliegdekschip 'Invincible', dat een belangrijke rol bij de invasie van de Falkland-eilanden speelde.

Veel later, vanaf het voorjaar 1986, zal BONK zich samen met weer een andere groepering, **Breed Initiatief voor Verdergaande Acties tegen Kruisraketten (BIVAK)**, vooral richten op het vertragen en tegengaan van de bouw van bunkers op Woensdrecht. Zo slaagde BONK erin om op 5 mei 1986 met zo'n 500 activisten de werkzaamheden een paar uur stil te leggen. Ook werden op dezelfde dag kleinere soortgelijke acties gehouden bij onder meer de Heidemij in Arnhem en het hoofdkantoor van Fokker in de Bijlmer. Bedrijven die in een opruiend artikel van [] in de Bluf! worden aangemerkt als 'de grote kollaborateurs', samen met de firma Heymans in Rosmalen en de Hollandse Betonmaatschappij: 'Groot-kollaborateur!'.⁴⁵

Opruiing, dat wel, maar verder bleven de acties van BONK alle binnen het kader van de in het hoofdstuk 2.1 als 'licht politiek gewelddadig activisme' aangeduide uitingsvorm.

In de laatste week van augustus bezetten BONK-activisten het bedrijf Heymans in Alkmaar, alwaar 15 activisten werden opgepakt. Over de samenstelling van de groep wordt een tip van de sluier opgelicht: 'De eerste arrestant moet woensdag 24 september voor de kinderrechter verschijnen'.

N.B. Een andere - eenmalig actieve - actiegroep, het **Radikaal Anti Atoom Front (RAAF)**, stichtte begin september brand bij de firma Heymans in Den Bosch.

Opmerkelijk was een in maart 1987 door AMOK geuite sneer aan het adres van BONK: *'De expliciete vastlegging op principiële geweldloosheid betekent een onnodige en hinderlijke beperking'*.

Dit geeft natuurlijk wel aan dat wij BONK niet op één lijn hoeven te stellen met radicalere actiegroepen als Onkruid, laat staan RaRa. De BONK-activisten kennen overigens in een enthousiaste docent en voorman.

57

In oktober 1987 volgt als een soort apotheose nog een bezetting bij Melchemie in Arnhem. BONK beschuldigt het bedrijf van de levering van grondstoffen voor de aanmaak van gifgas aan de met elkaar in oorlog zijnde Golfstaten Irak en Iran.

Wanneer in de loop van 1988 vertrekt, betekent dit een aderlating en hierna zullen de activiteiten van BONK langzaam naar de achtergrond verdwijnen.

Activisten van het ontruimde **VAK-Woensdrecht** slaan overigens sinds najaar 1985 terug onder de Provo-achtig aandoende noemer 'Ontdek je hekje'. Vanaf nu zal er stelselmatig schade worden toegebracht aan de hekken rond Woensdrecht en andere militaire objecten. Een en ander vooral tegen de achtergrond van de stationering van kruisraketten. Men verklaart zich niet te laten tegenhouden door intimidatie en dreiging met geweld. De strijd gaat door.

Zoals eerder werd opgemerkt, is een deel van de antimilitaristen afkomstig uit de AKB. Vaak wordt er dan ook vanuit beide perspectieven actie ondernomen. Zo pleegde de **axlegroep JOKER** in de nacht van 22 op 23 september 1985 een inbraak bij de RDM in Rotterdam-Heijplaat. Het was de activisten te doen om een aldaar gevestigd bedrijf NUCON, dat complete kernenergiecentrales ontwerpt. Aangezien het de groep niet lukte door te dringen tot de burelen van NUCON, volstond men met het meenemen bij RDM van plannen tot wijziging van de M114-houwitser en de levering van M114/39-houwitser aan Griekenland en Turkije. N.B. In de claimbrief wordt verwezen naar de inbraak bij het ministerie van Economische Zaken door **'De Wraak van Jhr. Mr. De Brauw'**.

Op 1 november 1985 vonden in het hele land acties plaats tegen het Plaatsingsbesluit, vooral door scholieren. De meeste acties - variërend van blokkades en demo's tot vernielingen - bleven beperkt tot enige verstoring van de openbare orde. In Nijmegen echter werd een elektriciteitskast in brand gestoken, hetgeen leidde een ernstige stroomstoring. Ook werd een 'Willy Wortel-truc' met succes uitgevoerd: het treinverkeer lamleggen door het werpen van een draad over de bovenleiding. Op vliegbasis Deelen ten slotte werden landingslichten gesaboteerd.

De uit het VAK afkomstige gaan inmiddels door met hun strijd tegen de omheiningen van diverse landmachtkazernes en luchtmachtbases. 'Ontdek je hekje' wordt langzaam een succesformule. Telkens weer zet men de tang in het gaas en telkens weer gaat men voor gaas. Dit lijkt voor deze vredesactivisten echter geen enkel probleem en vooral heeft al lang een plaats verdiend in het Guinness Book of Records. Boetes worden doorgaans niet betaald want als je moet zitten zit je warm en voor eten wordt gezorgd. Van is bekend dat zij het zelfs zo speelde

dat zij direct na een verplicht bezoek aan de rechtbank naar de dichtstbijzijnde basis ging om daar een hek te vernielen. Je hebt een roeping of je hebt er geen.

Bij blokkade-acties in Woensdrecht en Havelte werden op 1 juni 1987 circa 45 personen aangehouden. Enkele dagen later verschijnt een oproep om van 25 tot 28 juni knip-, plak en schilderacties uit te voeren op de bases, 'dus bewust de wet overtreden'.⁴⁶

58 | Een op zichzelf staande maar bijzonder ludieke en geslaagde actie kwam op 8 december 1987 voor rekening van een bewoner van het Amsterdamse krakersbolwerk Vrankrijk, de tegenwoordig zich als een soort kraak-goeroe opwerpende Deze totaalweigeraar liep op het Haagse Plein 'meneer!, meneer!' roepend en zijn hand uitstekend op een generaal af. Deze beantwoordde uiterst verbaasd het gebaar, waarop zich met een handboei aan de totaal verbouwede generaal vastketende. Die stormde toen het ministerie van Defensie binnen met medeneming van de aan hem vastgeklonken werd vervolgens gearresteerd en overgebracht naar Leeuwarden, waar hij nog een reststraf diende uit te zitten.

Zoals we eerder al hadden opgemerkt is het antimilitarisme voor de buitenwereld een stuk minder actief geworden sinds Onkruid haar acties heeft beëindigd. Juist haar manier van actievoeren - die ik 'confisqueren en publiceren' zou willen noemen - stond garant voor een steeds wederkerende aandacht in de landelijke pers.

Nu de voornaamste Onkruid-groep, de Amsterdamse, mede tenonder is gegaan doordat een deel van de activisten heeft gekozen voor de echt harde strijd - die van RaRa -, komen steeds meer de activiteiten van vooral in of vanuit Brabant opererende activisten onder de aandacht. Volkel bijvoorbeeld wordt bestookt vanuit de **Vredeswinkel** in Eindhoven. Daarnaast blijft Woensdrecht de aandacht trekken, hoewel in mindere mate dan voorheen. Het verschil met enige jaren geleden is dat de acties, variërend van blokkades tot vernielingen, worden uitgevoerd door steeds kleinere groepen. In het beste geval gaat het om enige tientallen deelnemers.

In deze tijd van anti-apartheidsacties wordt ook door antimilitaristen wel eens een logische koppeling gemaakt. Zo publiceert de opvolger van Bluf!, de NN, in haar eerste nummer de claims van Vredeswinkel Eindhoven aangaande een actie bij het Philipsmuseum op 11 april en de bezetting van het dak van Philips-USFA, een dag later. Beide acties onder het motto 'Philips stop de wapenproductie en rot op uit Zuid-Afrika'.⁴⁷

Andere activisten blokkeerden op 14 april weer eens Muiden Chemie, dat het niet al te nauw neemt met de exportbepalingen van zekere grondstoffen voor de chemische oorlogsvoering.

Naast Volkel en Woensdrecht is ook Havelte een van de vaste doelen vanwege de daar mogelijk gestationeerde kernkoppen. **VAK-Mobiel**, de inmiddels rondreizende variant van het Vredes Aktie Kamp, organiseert sinds enige tijd ook de jaarlijkse Paasmars naar luchtmachtbasis Soesterberg, waar men de opslag van kernwapens en -koppen vermoedt. Mede door een overkill aan politie en Marechaussee is er in Soesterberg normaal geen sprake van het toebrengen van schade op een enkele meter geknipt hek na.

Op de eerste maandag van oktober viel er bij de maandelijkse blokkade-actie in Havelte, toen een van de hekkenknippers na de instructie 'sta of ik schiet' doorging met zijn werk, een waarschuwingsschot. Dit tot groot ongenoegen van de demonstranten, die helemaal kwaad werden toen de publiciteit een averechtse uitwerking had:

'Het erge is dat de landelijke pers dit alles beschrijft alsof het de gewoonste zaak van de wereld is en zo een bijdrage levert aan de kriminalisering van actieve antimilitaristen'.⁴⁸

Het rondreizende circus van VAK beleefde in november van hetzelfde jaar een gouden week, toen bij tientallen acties in Deventer, Harderwijk, Wezep, 't Harde, Nunspeet en

andere plaatsen enige honderden meters hek werden vernield en evenveel autobanden van legervoertuigen werden lekgestoken. De autoriteiten sloegen echter hard terug: ruim veertig antimilitaristen in de leeftijd van 16 tot 80 jaar werden in de vroege zondagochtend van 6 november door een tachtig ME-ers van de Paasheuvel in Vierhouten geplukt.

Het reeds beproefde **artikel 140** diende ook nu weer als kapstok om elke activist aan op te hangen. Omdat Artikel 140 'oude stijl' te weinig elasticiteit vertoonde werd door een wetswijziging een 'nieuwe stijl' gecreëerd. In de definitie 'deelneming aan een rechtspersoon die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven is strafbaar' werd 'rechtspersoon' vervangen door 'organisatie'. Deze heeft geen rechtspersoonlijkheid en omdat onder oogmerk niet alleen het einddoel wordt verstaan maar ook de nevensdoelen om het einddoel te bereiken, hoeft men zelf geen strafbare feiten te plegen om strafbaar te zijn. Financiële ondersteuning bijvoorbeeld maar ook activiteiten als het uitdelen van pamfletten kunnen dan al strafbaar zijn.⁴⁹
Aldus _____ in zijn uitleg van het wetsartikel.

59

Sinds 29 mei 1988 is het eerder vermelde 'ontdek je hekje' min of meer in een speelse vertaling officieel te boek gesteld als '**North Atlantic De-Fence Movement**'. De voornaamste activisten van deze 'ploegschaarbeweging', die soms acties ondertekenen met 'Zwaarden en ploegscharen', zijn reeds op jaren. Zo hebben we naast _____ en de bekende _____ als meest opvallende lid het bebaarde, bebrilde maar vooral bebijlde boegbeeld: Kees KONING.

Naast de oude garde is er plaats voor enkele jonge, als 'beroepsactivisten' aan te duiden, personen. Zij zullen later, met name in de tweede helft van jaren negentig, zeer gemakkelijk de overstap maken naar de dan heersende activisme-branche, die op gebied van milieu. Een van hen, _____ vertelt in een interview met het Deventer Dagblad op 25 november 1989, wat de uitgangspunten van de **NAD-FM** zijn:

- te allen tijde geweldloos tegenover mens en dier. Ook geestelijk geweld in de vorm van beledigingen is uit den boze.
- Niet onttrekken aan arrestatie.
- Openlijke acties, dus claims met naam en toenaam.

De acties van vooral Kees KONING brengen meer dan lichte schade toe. Zo heeft hij, samen met _____, op de vroege Nieuwjaarsochtend op vliegbasis Woensdrecht met zware voorhamers twee NF-5's 'gedemobiliseerd'. In de komende jaren zal Kees KONING, met de nodige door detentie veroorzaakte rustpauzes, telkenmale de media halen. Ook VAK-Mobiel blijft actief maar het beperkt zijn acties tot kleinschaliger uitingen van ongenoegen. Op 6 maart 1989 blokkeerden veertig personen de toegang tot het Provinciaal Militair Commando in Arnhem. Onder meer om te protesteren tegen de levering van materieel aan politie en ME, bijvoorbeeld ten bate van de ontruiming in de Amsterdamse Vondelstraat en de Nijmeegse Piersonstraat.

Wanneer Kees KONING op 16 juli 1989 enige Orions van de Marine op vliegbasis Valkenburg (Katwijk) tracht te 'demobiliseren', is hij het volgende slachtoffer van het nieuwe artikel 140. Vanuit zijn cel in de Scheveningse gevangenis schrijft hij later een brief, waarin hij ingaat op het bezoek van president BUSH aan Nederland:

'We beleven de vooravond van het eerste bezoek van de big boss van het NAVO-komplot aan ons land. In Den Haag worden straten voor het publiek gesloten om de loper uit te kunnen rollen voor Hem en zijn achthonderd-koppig gevolg. In Leiden mogen zelfs zijn ministeriële zetbaasjes van de lage landen alleen te voet of met het openbaar vervoer de Almachtige volgen om Zijn wijsheid te kunnen beluisteren.'

Aldus KONING, wiens huidige bestaan van 'vredesterrorist' af en toe nog lijkt te zijn

verweven met zijn vroegere priesterschap.

In augustus 1989 meldt zich een nieuwe groep antimilitaristen die zich als **MariNEE** vreedzaam zal keren tegen de bezoeken van marineschepen aan de haven van Amsterdam. Het Amsterdamse onderzoeksgroepje **GRAM (Groep Amsterdamse Antimilitaristen)** maakt er onderdeel van uit en zal zorgen voor de publicatie betreffende genoemde bezoeken.

Begin november wordt er opgeroepen tot acties langs het Noordzeekanaal op 30 november.⁵⁰ Deze acties mislukten grotendeels doordat de schepen een dag eerder binnenvoeren. Slechts met vrienden hulp van Greenpeace kon met rubberbootjes een aantal schepen tijdelijk worden tegengehouden in de sluis.

Hoewel MariNEE vooraanstaande, met name theoretisch goed onderbouwde, activisten in de gelederen heeft, zal zij in de enkele jaren van haar bestaan slechts weinig aan de (water)weg timmeren. In de loop van de jaren negentig zal haar kennis van het actieterrein worden ondergebracht bij AMOK.

VAK-Mobiel gaat intussen door met haar knip-, plak- en prikacties maar deze blijven marginaal. Er kan sowieso worden gesteld dat de rek eruit is. In het beste geval zijn enige tientallen aanhangers nog te porren voor vanuit het kampement te ondernemen acties. In een interview⁵¹ komt de wat lauwe houding duidelijk naar voren, wanneer een van de deelnemers aan VAK-Mobiel bij Alcent in Brunssum zegt:

'We houden het hier vrij relaxed. Een paar kleine nachtelijke acties, een beetje plagen en dan weer een vriendelijke open actie en nog een paar dingen er om heen. Het is niet de bedoeling om er echt fors tegen aan te gaan. Je lokt dan zoveel repressie uit dat je je nauwelijks nog open kunt manifesteren'.

Het moge duidelijk zijn dat met een dergelijke houding niet kan worden gesproken van een sterk levend antimilitarisme.

Op 1 september 1990 leidt de Golfoorlog tot een lichte opleving van het activisme wanneer in Utrecht het **Komitee Anti Golfoorlog (KAGO)** wordt opgericht. Bij de vergadering waren volgens een aandachtig rekenaar 103 mensen aanwezig, terwijl men hooguit 25 personen had verwacht. Een van de deelnemers schetste het grote probleem:

'Saddam is een schoft en het is goed dat de VS er iets tegen ondernemen. Dat hoor je zelfs in linkse kringen. Maar dan vergeten we opeens wat een schoften de regering Bush zijn'.

De vergadering komt ten slotte tot de volgende uitgangspunten:

- Geen militaire interventie in de Golf. Haal de Nederlandse oorlogsschepen terug!
- Voor het zelfbeschikkingsrecht van de volkeren in het Midden-Oosten.
- Terugtrekking van Israël uit de Bezette Gebieden.
- Stop de massamoord in Koerdistan.
- Iraakse troepen uit Koeweit.
- Olie is geen bloedvergieten waard.

Een eerste KAGO-oproep tot actie had redelijk succes. Op 22 september 1990 verzamelden zich bijna tweeduizend mensen op de Dam om te protesteren tegen het sturen van Nederlandse marineschepen naar de Golf. De demonstranten waren afkomstig uit migrantenorganisaties, antimilitaristen, SAP, GML, anarchisten maar ook waren bijvoorbeeld 'nonnen tegen militarisme' vertegenwoordigd. De aan de MERA (Middle East Research Associates) verbonden _____ zal niet alleen in veel televisieprogramma's maar ook in de NN de komende maanden nader ingaan op de gebeurtenissen in de Golf.

Al gauw echter was de brede verontwaardiging over de Golfoorlog veranderd in een zekere

mate van onverschilligheid. Een door KAGO georganiseerde picket-line in Den Helder bijvoorbeeld bracht op 19 november slechts zeventig mensen op de been. In december zien we echter een paar duidelijkere uitingen van ongenoegen. Zo wordt het treinverkeer tussen Utrecht en Rotterdam ontregeld door het plaatsen van een nepbom door actiegroep **'De autonome GLADIOlenkwekers'**. En het **'Anti-interventie-kommando De GLADIOoltjes'** vernielt met behulp van brandbommen bij Boxtel en Best drie NS-schakelkasten, om zo het militaire transport van VS-legermaterieel tijdelijk te saboteren, aldus de bijgaande claim-brief.⁵²

In dezelfde maand verschijnt overigens de weerslag van drie jaar studie naar militarisme in Gelderland door een gelijknamige Onderzoeksgroep. Het is het door AMOK-Nijmegen uitgegeven boek *'Bomvol Gelderland - militarisme in de provincie'*. Een studie die door de politieke ontwikkelingen in binnen- maar vooral buitenland natuurlijk al gauw aan revisie toe is.

61

Het nieuwe jaar, 1991, begint voor het KAGO hoopvol met enkele geslaagde demonstraties. Zo protesteerden op 17 januari circa 500 mensen in Nijmegen tegen de oorlog. In Amsterdam waren op dezelfde dag enige duizenden mensen op de been, wat tot een spontane demo bij het Amerikaanse consulaat leidde. Een dag later kwam het tot een blokkade van het kruispunt voor het Concertgebouw, die hardhandig werd beëindigd door de politie. De meegedragen spandoeken toonden weer eens poëtische inventiviteit: *'Bush to hell, no blood for Shell!'* Op 26 januari was de opkomst overigens een meervoud van die van de zeventiende.

Ook elders in het land kwam het tot allerlei acties. Vanuit Wageningen werd op 5 februari een bustocht georganiseerd: de *'Desertiëstorm op wielen'*. Aan boord waren twee illustere, net uit Irak teruggekeerde, antimilitaristen: Kees KONING en De tocht ging via Melchemie en het Shell-overslagbedrijf in Arnhem, een kazerne in Ede en vliegbasis Soesterberg naar de PID-Nijmegen, waar men een kleine slotmanifestatie had gepland. Jammer genoeg had men onderweg te lang vertoefd want, illustratief voor zoveel acties:

'De mensen die ter plekke op ons hadden gewacht waren vanwege de kou verdwenen toen we pas na zessen aankwamen'.

De voor 2 maart 1991 vastgestelde landelijke KAGO-manifestatie moest noodgedwongen worden afgeblazen omdat vlak daarvoor de oorlog werd beëindigd. Het KAGO besloot echter nog even door te gaan met zijn activiteiten maar in juni 1991 komt er een einde aan zijn bestaan met een door AMOK over de Golfoorlog geschreven boek, *'Een streep in het zand'*.

Intussen plaatste de NN, om het vuurtje warm te houden, twee artikelen uit de AMOK: een over de handel en wandel van de Nederlandse wapenindustrie en een over Oldelft, in de optiek van de activisten hét voorbeeld van een fout bedrijf. Een onderneming die sinds 1981 embargo's en exportbepalingen aan zijn laars lapt. De AMOK-scribent eindigt wat al te euforisch:

*'Het einde van de nijvere Deltse wapengrutter lijkt in zicht. Nu Melchemie nog, en Franerex en Philips en DAF enzovoorts.....'*⁵³

De in het MECC te Maastricht gehouden wapenbeurs (15-17 april) zorgde weer eens voor activiteiten van antimilitaristen, variërend van een vredeswake en fakkeloptocht tot een bommelding en het lekprikken van 400 autobanden bij DAF Special Products in Eindhoven. De activisten kregen op de laatste dag hulp uit een wel zeer onverwachte hoek: de politie-Maastricht nam op de laatste dag op de beurs een twintigtal pistolen, geweren en antitank geschut in beslag, omdat de vereiste vergunningen niet aanwezig bleken. De politie, uw

beste kameraad. Soms zelfs van de activist...

Een ludiek intermezzo krijgen we op 13 juli 1991 wanneer een poging wordt gedaan om de weer eens gevangenzittende te bevrijden. Tijdens het luchten werd een ladder tegen de buitenmuur van de vrouwengevangenis in Breda gezet en een touwladder naar binnen gegooid. De briefschrijver in de NN beschrijft tragikomisch de mislukking van de actie: was echter net iets te langzaam of de bewakers te vlug. Terwijl ze in de touwladder hing werd ze er weer afgeplukt.⁵⁴

Resultaat van dit interludium: twee weken logies extra.

62

KAGO is dood, leve de AIK! Op 31 augustus 1991 is door een aantal groeperingen besloten om een **'Anti-Interventie Koalitie'** in het leven te roepen. Het is een samen ageren van doorgaans separaat actieve organisaties tegen de dreigende militaire interventie-politiek. Quakers, Vrouwen tegen Kernwapens, AMOK, VCN, GIS, Vrouwen voor Vrede, Stichting Opstand, NAD-FM en andere verontruste personen willen hun krachten bundelen om de volgende hoofddoelen te bereiken:

- het trachten te voorkomen van internationale militaire interventies;
- het voorkomen van de Nederlandse deelname eraan;
- het voorkomen van 'eigen' Nederlandse interventies.

Wederom een loffelijk streven maar zijn de doelen bij voorbaat al niet te hoog gesteld en heeft de AIK wel bestaansrecht? In feite zal de AIK sowieso haar eerste lustrum halen maar de activiteiten zetten weinig zoden aan de dijk. Het is overigens weer een van de groeperingen, waarbinnen antimilitaristen pur sang als een partij meeblazen.

komt overigens in november weer eens voor, samen met Kees KONING, vanwege het omverhalen van een zendmast op vliegbasis Volkel. Tegen Kees KONING werd 18 maanden geëist. Hij zou later 12 maanden moeten zitten, werd direct vrijgelaten omdat haar - gefaxte - dagvaarding onleesbaar was. Als reactie op de detentie van Kees KONING slaat in de nacht van 2 op 3 januari 1992 de antimilitaristische actiegroep **'Kees is overal'** op een vijftal plaatsen in het land toe. In Brunssum bijvoorbeeld werd een tiental meter hek 'verwijderd' en in Teuge, Schaarsbergen en Ede werden bij 39 legervoertuigen de banden lekgeprikt. In november al was er een solidariteitsactie met Kees KONING op vliegbasis Twenthe, waar actiegroep **'De Zwabberende Zendmasten'** anderhalf uur in de verkeerstoren bivakkeerde.⁵⁵

In de vroege ochtend van 3 februari 1992 werd Nederland - waarschijnlijk inclusief het antimilitaristische deel - opgeschrikt door een actie van ongekeerde omvang. De actiegroep **'Alle politieke gevangenen in Nederland vrij'**, die daarmee duidelijk refereerde aan de gedetineerde Kees KONING, verschaftte zich toegang tot een hangar op vliegbasis Deelen, waar acht helicopters stonden. Men vernielde het instrumentarium en besloot - waarschijnlijk omdat er toevallig brandstof aanwezig was - een van de helicopters in brand te steken. Dit protest tegen de Luchtmobiele Brigade, aldus de claimbrief, zal een ongekeerde hoge schade met zich meebrengen: zo'n slordige twintig miljoen!⁵⁶

Een actie in Gilze-Rijen twee dagen later, het vernielen van de landingslichten, verdwijnt daarbij natuurlijk in het niets.

Mogelijk geschrokken van de impact van de actie in Deelen organiseerden antimilitaristen eind maart in Rotterdam een discussie-bijeenkomst over 'sabotage als geweldloos verzet'. De opkomst was erg klein: twintig activisten op vier inleiders. Een hunner van het **Anti Militaristisch Bureau (AMB)** in Nijmegen plaatst zich vierkant achter de

stelling. Sabotage is een vorm van geweldloos verzet maar dan moet aan de volgende voorwaarden voldaan:

- Er moet geen direct of indirect gevaar voor mensenlevens bestaan.
- Er moet duidelijkheid zijn over waarom een actie is uitgevoerd en waarom op deze manier.
- De antimilitaristische actie moet niet op zichzelf staan maar moet in een inhoudelijk breder verband worden geplaatst.

van het Vredesbureau Eindhoven - een kompaan van - wijst erop dat een actie pas gelukt is wanneer er sprake is van een goede persverklaring en goede contactpersonen: 'Zo'n actie (als in Deelen -) doet een hoop stof opwaaien en deze mensen kunnen dat stof in een goede richting blazen'.

De discussie werd besloten met het formuleren van enkele stellingen, zoals: 'Sabotage is al succesvol als het alleen een inhoudelijke verbreding binnen de links-radikale beweging tot gevolg heeft'. Gezamenlijk kwam men ten slotte tot de volgende definitie van sabotage als toelaatbaar of gewenst actiemiddel:

'Sabotage is het opzettelijk toebrengen van uitsluitend materiële schade aan gewelddadige en onderdrukkende systemen, met als doel het (tijdelijk) frustreren of buiten gebruik stellen van dat systeem. Sabotage is een uitstekend middel om publiciteit te krijgen'.

Na de grote klapper in Deelen is het lange tijd rustig. In mei wordt nog even getracht de verkeerstoren van vliegbasis Twenthe te bezetten maar daarna komt er weer een van die lange activistenzomers. Die duurt deze keer tot 12 oktober wanneer vier Canadese Innu-Indianen en zo'n vijftig sympathisanten de landingsbaan van vliegbasis Volkel bezetten. Dit is een van de vele acties ten faveure van de Innu-bevolking, die ernstig wordt ontwricht door de veelvuldige laagvlieg oefeningen van Nederlandse F-16's. Onder de gearresteerde activisten bevonden zich wederom goede bekenden als en Kees KONING (die wegens goed gedrag eerder zijn rijkslogies had mogen verlaten).

Op maandag 30 november is het bedrijf Eurometaal in Zaandam onderwerp van actie. Er wordt door enkele antimilitaristen een blokkade-actie uitgevoerd tegen de verkoop aan Turkije van 18.000 granaten. Een week later wordt het bedrijf wederom bezocht maar nu ook letterlijk: de actiegroep '**Explosieven Oprulmings Dienst (EOD)**' breekt op een klaarlichte zondagmiddag in en verdwijnt met tientallen zakken documentatie. De Zaanlander meldt op 8 december dat er geen geheime militaire informatie is meegenomen. Op 11 december krijgt Eurometaal nog een knauw maar nu een door de rechter goedgekeurde: het gerechtshof in Amsterdam veroordeelt het bedrijf tot 500.000 gulden boete vanwege de levering aan Iran van granaatlichamen.

N.B. Ondanks het feit dat de EOD geen geheime informatie wist mee te nemen was er voor VeeDee-AMOK, het thuisblad van AMOK, voldoende materiaal om er een special aan te wijden. Duidelijk werd in ieder geval dat de leveringen aan Turkije veel groter zijn dan tot nu toe werd aangenomen. Ook werd aangetoond dat Eurometaal munitie levert die tegen de in Turkije altijd wat lastige PKK kan worden aangewend, waarmee de opmerking van minister VAN DEN BROEK in de Tweede Kamer in een ander daglicht komt te staan. Hij beweerde namelijk dat 'dit type munitie volstrekt ongeschikt is om tegen guerrilla-achtige aanvallen in te zetten'. Een pertinente leugen, aldus AMOK.

In 1993 duurt het lang voor er op gebied van antimilitarisme iets vermeldenswaardigs gebeurt. Van 19 april tot 17 mei doorkruiste een tiental vredesactivisten het land. Een tegenvallende opkomst die kenmerkend is voor de verdere teruggang in het onderhavige activisme. Gelukkig verschijnt eind juni de brochure 'Wie niet weg is, is gezien':

Marechaussee bespiedt antimilitaristen' van **De Rode Oortjes**. Het is een weergave van het onderzoek dat is uitgevoerd naar de mogelijke daders van de brandaanslag op de helicopters in Deelen. De onder De Rode Oortjes geopereerd hebbende 'scanner-freaks' hebben een prima stuk onderzoekswerk geleverd, een heldere analyse van wie, wat, welke activisten, hoe in kaart tracht te brengen.

Het werk van de Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten, een team van de Koninklijke Marechaussee, wordt hier duidelijk uit de doeken gedaan. Daarnaast wordt er gewezen op territoriumgevechten met politie en BVD.

64

Inmiddels is er ook weer nieuws over het **VAK-Mobiel** maar het lijkt eerder een tijdelijk ontwaken uit een coma dan een echte ervaring. Men wil namelijk op 4 september 1993 in Woensdrecht een reünie organiseren voor de (ex-)deelnemers. Het feit dat er in de daaropvolgende uitgaven van activistenbladen geen aandacht wordt besteed aan genoemd weerzien van de actievoerders geeft te denken. Heeft de bijeenkomst wel plaatsgevonden? Of was er mogelijk nauwelijks interesse voor dit gebeuren?

Hoe het ook zij, vanaf dit moment wordt er van VAK-Mobiel als organisatie niets meer vernomen. Enkele hardliners zullen echter doorgaan met de activiteiten maar deze onderbrengen in andere soorten van activisme, vooral op gebied van milieu. In een enkel geval, bij het **Milieu Bevrijdings Team (MBT)**, zien we een combinatie van antimilitarisme en milieu-activisme. Zo voert men een sabotage-actie uit op vliegbasis Eelde. Daarover later en elders meer.

In de nacht van 5 op 6 mei 1994 laat de actiegroep **Explosieven Opruimings Dienst (EOD)** weer van zich horen. Zij pleegt een inbraak bij een van de defensie-orderbedrijven, Van Halteren Metaal in Bunschoten. Dit bedrijf levert simulatiemodellen aan Defensie. De inbrekers ontvreemden geen brisant materiaal, slechts wat in- en verkoopdocumenten. Genoemd actietje zal naar later blijkt een van de laatste stuip trekkingen van het antimilitarisme zijn geweest. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de NN als een soort afsluiting uitgebreid aandacht besteed aan het 'anti-oorlogsmuseum i.o.' van Hans WIEBENGA, een van de grondleggers in 1957 van de Pacifistisch Socialistische Partij.⁵⁷

WIEBENGA is op dit moment nog actief in de 'radicale' vredesorganisatie 't **Kan anders**', die de laatste jaren af en toe in de publiciteit komt met bijvoorbeeld het betreden van luchtmachtbases om te onderzoeken of de kernwapens nu echt wel zijn verdwenen. Gezien de hoge leeftijd van de meeste activisten is genoemde groepering waarschijnlijk een 'probleem' dat zichzelf binnen niet al te lange tijd oplost.

WIEBENGA geeft in het interview als voornaamste reden van de ineenstorting van het antimilitarisme het eind van de Koude Oorlog: 'De mensen hebben zichzelf in slaap gesust'. Een van de weinige activiteiten die in de tweede helft van de jaren negentig nog enigszins aan antimilitarisme zijn te linken is het protesteren door sympathisanten van de **Stichting Innu-Steungroep** tegen het laagvliegen van Nederlandse F-16's in Canada.

Dit laat onverlet dat 1996 kan worden beschouwd als het jaar waarin het onderwerp antimilitarisme kan worden afgesloten. Door de activisten zelf wel te verstaan. De Binnenlandse Veiligheidsdienst had er immers al jaren geen boodschap meer aan en liet het onderzoek naar eventuele antimilitaristische restanten over aan de collega's van de MID.

Enkele gebeurtenissen die mede van invloed zijn geweest op het in 1996 verdwijnen van het antimilitarisme als serieus te nemen factor treft u hieronder aan:

- Op 8 april had de jaarlijkse Paasmars plaats maar deze werd een mislukking. Ondanks het feit dat er 40.000 pamfletten waren verspreid kwamen er slechts 150 personen opdagen. En daarvan was het merendeel op gevorderde leeftijd, zo lezen we later in

Ravage dat het artikel voorziet van de kop 'De paasmars vergrijs'.

Er is sprake van flink mopperende initiatiefnemers: 'Er moeten in dit land toch meer mensen wonen die tegen de oorlog en wapenindustrie zijn dan die 150 personen'.⁵⁸

N.B. De betreffende krantenkop in het Parool was helemaal vernietigend: 'Tuincentrum wint het van Paasmars'. Een kwestie van prioriteiten stellen?

- Op 14 juni moet een van de boegbeelden van het antimilitarisme, weer eens voorkomen. Nu echter vooral vanwege haar deelname aan het bekladden van Publex-borden met de leus 'Ga toch fietsen'. In de loop van 1997 zal zij zich door huiselijke problemen zelfs geroepen voelen haar activiteiten als milieu-activiste terug te schreeven.
- Dit zelfde kan worden gezegd van de vaste hekkenknipper van dienst,
- De plotselinge dood op 21 juli van 'activistische evenknie, Kees KONING, ten slotte mag symbolisch worden genoemd voor de teloorgang van het antimilitarisme. Daar deed zelfs een klein protestteken op zijn graf 'Beter één mokerhamer dan allemaal voor de bijl' niets aan af.

65

N.B. In 1997 en 1998 worden enkele acties uitgevoerd die door de 'daders' zelf worden aangeduid als antimilitaristisch. Het gaat hierbij om folderen, lichte bekladdingen bij onder meer banenbureaus van Defensie en kleinschalig knipwerk bij luchtmachtbases. De activisten zijn afkomstig van milieugroeperingen maar hebben een bredere belangstelling en een zekere hang naar het verleden. Zo gebruikt men soms de nomme de guerre **ONKRUIT, Vergaat Niet!**. De meest actieve - zowel in daad, woord en geschrift - is een regelrechte kloon van die ook aan **Groen Front** haar steentje bijdraagt. Zie daarvoor elders.

3.1.3 Antifascisme / antiracisme

De actievoerders op gebied van het in onderstaand hoofdstuk te behandelen actieterrein vormen een brede afspiegeling van de maatschappij. Zowel de bureu van degenen die te lijden hebben onder de acties van fascisten en racisten als deels zeer bevlogen en radicale buitenstaanders keren zich tegen de uitwassen van extreem-rechts. Daarbij dient overigens te worden aangetekend dat het merendeel van de acties tegen de allochtone Nederlanders niet voor rekening komt van het politiek-georganiseerde extreem-rechts maar veeleer van verwaasde individuen, die zich niet laten leiden door een ideologie. (De meesten kunnen het woord waarschijnlijk nauwelijks uitspreken of schrijven.)

De links-activistische 'Beweging' werd zelf in het begin van de jaren tachtig geconfronteerd met extreem-rechts. Zij kwam als bewoner van een kraakpand vaak lijnrecht tegenover de uit rechts-extremistische kringen gerecruteerde knokploegen te staan.

Een ander soort strijd was er in de ogen van de in aantal groeiende antifascisten en antiracisten - vaak voor het gemak aangeduid als **antifa's** - nodig, toen in september 1982 de Centruumpartij van Hans JANMAAT in de Tweede Kamer werd vertegenwoordigd. Toen een jaar later bij gemeenteraadsverkiezingen extreem-rechts nog beter scoorde, barstte de publieke discussie over de wildgroei van fascisme, racisme en discriminatie los. Er kwamen steeds meer lokale initiatieven van de grond. Vooral 'antifa's' die afkomstig waren uit de nieuwe sociale 'Beweging' waren in voor een harde aanpak van het probleem. Gelouterd als zij desbetreffend waren op andere terreinen, stapten zij steeds vaker over op gebruik van geweld. Het werd in deze kringen als doodnormaal gezien dat er tegen fascistten met geweld werd opgetreden. Het vertrouwen in de overheid was immers tanende.

Dr. Frank J. BUIJS merkt in zijn boek 'Overtuiging en geweld' hierover het volgende op:

'De radicale 'antifa's werden voor hun gevoel bevestigd in al hun opvattingen: (1) de zogenaamde democratie sloot haar ogen voor het oprukkende fascisme en getuigde daarmee van haar onmenselijk karakter; (2) de opkomst van fascisme en racisme maakten duidelijk dat de structuur van de samenleving diepgaand moest worden veranderd; (3) wanneer het aankwam op de verdediging van universele menselijke waarden konden de radicalen alleen op zichzelf vertrouwen en moesten zij bereid zijn om verregaande risico's te nemen'.

Vanaf het begin van de jaren tachtig wordt er, vooral in de alternatieve pers, aandacht besteed aan de opkomst van - en het tegenstand bieden aan - racisme en fascisme. In Nieuw Amsterdams Peil van mei 1981 staat een recensie over een tentoonstelling van racistische uitingen in de VS. De recensente, _____ legt de vinger op de zere plek wanneer zij stelt: 'Racisme is een mensenhaat die niet in hoofdzaak door een wet maar door de mens zélf bestreden moet worden'. Vele antifa's zullen hieraan later letterlijk gevolg geven.

Begin maart 1982 wordt er voor een eerste keer in breed verband opgetreden tegen extreem-rechts. Men kwam er achter dat de Poort van Cleve in Amsterdam zijn deuren had geopend voor mensen die zich wilden gaan organiseren als de **Vikingjeugd**. Mensen van de ANJV, BVD (Witte - _____, VDM, Vrouwen tegen Fascisme, ja zelfs oud-Spanjestridders wilden de bijeenkomst verstoren maar werden hardhandig tegengehouden door de politie, die er later met Joop GLIMMERVEEN in een busje vandoor scheurde. Een diep teleurgestelde antifascist zegt er het volgende over:

'Tegen wie kwamen we hier demonstreren? Ik kwam hier niet voor de smeris maar tegen de fascistten, al ga ik me na deze avond weer afvragen wat het onderscheid nog is'.⁵⁹

Tot aan de herfst blijft het redelijk rustig wat antifa-activiteiten betreft. Men is duidelijk nog bezig de tegenstander in kaart te brengen en naast GLIMMERVEEN en JANMAAT en knokploegen is er slechts veel aandacht voor het OSL, het **Oud Strijders Legioen**, van Prosper EGO. Een organisatie wier gedachtengoed zo beperkt was dat het via stickers op lantaarnpalen kon worden verspreid...

Na de verkiezingswinst van 8 september breken er in Amsterdam op enkele plaatsen gevechten uit tussen voor- en tegenstanders van het nieuwe (niet al te honourable) parlementslid, Hans JANMAAT. Ene _____ (mogelijk _____ van het latere **Buro Jansen & Janssen**) constateert dat de meeste antifascisme-comités het houden op 'netjes' en legaal demonstreren maar zij weet wel zeker dat demonstreren niet de enige weg is.⁶⁰

In november 1982 wordt het **Anti-Fascisties Front Amsterdam (AFFRA)** opgericht, dat zich keert tegen 'discriminatie en onderdrukking' en dat in maart 1983 een door vijftig personen 24-uur bezette meldkamer inricht. De bedoelingen van deze organisatie zijn aanvankelijk vaag: zij keren zich namelijk ook tegen de APV en tegen de uitspraak tegen de Molukkers in Assen, die terecht stonden voor het beschieten van een politie-auto. Een van de in activistenbladen gememoreerde AFFRA-acties was het voorkomen van een Centruumpartij-vergadering in het Amsterdamse Hilton. Dit mondde uit in een conceptbrief voor hotel- en zaaleigenaren met het verzoek geen 'onderdak' te verschaffen aan extreem-rechts.

Op 17 december 1982 trachten antifa's een bijeenkomst van de Centruumpartij in Hotel Krasnapolsky te verstoren. Wederom worden zij daarin tegengewerkt door de politie die daarbij honden inzet. De Bluf! beschrijft later een en ander en publiceert een artikel uit De Tribune & Het Volk van 8 september 1983, waarin de gebeurtenissen rond een NSB-vergadering in het Concertgebouw worden beschreven. De overeenkomst is - l'histoire se repète - opvallend groot.⁶¹

In mei 1983 zijn er in Arnhem verschillende hardhandige confrontaties tussen radicaal-links (Hotel Bosch) en extreem-rechts (onder meer het OSL). Maar de linkse activisten hebben het meest te klagen over de behandeling van de antifa's door de GBO, de Groep Bijzondere Opdrachten van de Arnhemse politie.⁶²

Op 20 augustus 1983 komt het in Amsterdam tot een voorval dat tot op de dag van vandaag een symbool is voor de strijd van antifascisten en -racisten. Een extreem-rechtse skinhead steekt Kerwin DUYNMEIJER dood. De roep tot het aangaan van directe confrontatie met de extreem-rechtse tegenstander wordt luider en luider. In september volgt er een in de Bluf! gevoerde discussie over racisme bij Amsterdamse overheidsinstellingen. Een nota van het gemeentebestuur maakt er zich volgens antifascisten te gemakkelijk van af: de CP en de NVU zijn slecht, met de rest van de Nederlandse samenleving valt het best mee. Begin november vergadert de **Nederlandse Volksunie (NVU)** van Joop GLIMMERVEEN in Amsterdam. Wederom is AFFRA op de hoogte en men tracht de vergadering te verhinderen én te kijken hoe de politie deze keer optreedt. Dat viel dus mee: de vergadering werd door de politie ontbonden. Ooggetuigen komen schoorvoetend tot deze slotsom:

'Het politie-optreden was duidelijk gericht op het handhaven van de openbare orde. .. Maar moeten wij in dit soort gevallen nu gaan samenwerken met de politie en gemeente?'

Het lijkt erop dat ze hier toch wel erg huiverig voor zijn, want: 'Als het op een konfrontatie (met extreem-rechts - aankomt, is het meestal zo dat wij worden weggemept en zij nog vrijuit gaan ook'.⁶³

Kortom, een probleem dat heden - vijftien jaar later - nog steeds bestaat of in ieder geval als zodanig wordt ervaren.

Op maandag 16 januari 1984 is er een massale opkomst van antifascisten wanneer in de gemeenteraad van Almere twee vertegenwoordigers van de Centrumpartij worden geïnstalleerd. Zo'n 200 actievoerders zorgen ervoor dat een en ander ontaardt in een chaos. Voral burgemeester Han LAMMERS moet het ontgelden:

'Zeer ernstig en arrogant vind ik om later te lezen van Lammers dat hij vindt 'dat de Nederlandse samenleving zich van zijn domste kant heeft laten zien'. Dat is nu precies onze parlementaire democratie, dat zo iemand als Lammers (PvdA) de arrogante illusie heeft, dat hij 'het fascisme persoonlijk wel aan kan, maar dan moet het volk er zich niet mee bemoeien'...' Aldus één van de in Almere aanwezige antifascisten.⁶⁴

Naar aanleiding van de gebeurtenissen in Almere begint er een discussie over fascisme op gang te komen, die door een van de meest begaafde denkers van de 'Beweging', de zeer vroeg overleden vervolgens wordt samengevat en becommentarieerd.⁶⁵

Zij merkt onder meer op: 'Ik vind het slecht dat de schrijvers (van de diverse discussiestukken in Bluf! met fascisme vooral de repressie van de staat bedoelen. .. Er wordt aan de CP een functie toegekend in een repressie-komplot. Dat is dan dus ook het erge van de CP. Het nadeel van zo'n 'funktionalistische' benadering is dat hetgeen, wat het ergste is aan fascisme, onder tafel verdwijnt: n.l. de haat tegen vreemdelingen, de fysieke bedreiging van een groep mensen en - historisch - de vernietiging van miljoenen mensen. Dát is erg'.

vraagt zich verder af of de opkomst van het racisme niet teveel wordt opgehangen aan de politieke organisatie ervan, bijvoorbeeld door de CP. Zij maakt een indeling die aangeeft dat er andere soorten racisme zijn, die ieder op een eigen wijze moeten worden 'bestreden':

- politiek georganiseerd racisme (CP en andere);
- overheidsracisme (minderhedenbeleid en dergelijke);
- dagelijks racisme (op straat, in discotheken etcetera);

- racisme bij onszelf (?).

Zij stelt voor om hier op 1 maart verder over te discussiëren. Ook zal er dan worden gesproken over het hoe en wat van directe acties. Een kort verslag van de discussies noemt hét winstpunt van deze bijeenkomst: 'Er zijn tussen de verschillende actieve anti-fascisten in verschillende steden contacten gelegd'. Ook is er afgesproken om in het vervolg elkaars acties te ondersteunen en gelijktijdig acties uit te voeren.⁶⁶

Een eerste gezamenlijk uitgevoerde actie wordt niet echt wat men er van verwacht had. Zaterdag 12 mei vindt er een landelijke CP-vergadering plaats. Dit raakt bekend bij de diverse antifa-groeperingen in den lande en na enig geharrewar komt men achter de plaats waar de bijeenkomst zal plaatsvinden: Boekel. Amsterdammers, Nijmegenaren en een delegatie uit Den Bosch gaan al gauw over tot enige bouwkundige aanpassingen van de vergaderplaats, Brabants Hof. Vooral de plaatselijke glazenier zal de komende periode overuren moeten maken.

De zaak loopt uit de hand wanneer een zelfgemaakte traangasbom naar binnen wordt gegooid: 'De ratten sloven massaal de deur uit, sommige echt gewapend (mes, gummiknuppel), anderen heldhaftig zwaaiend met kleeerhangers, stoelpoten en een kapstok'.

Met veel moeite werden de partijen door - te weinig - politie-agenten uit elkaar gehouden. Deze eerste harde confrontatie werd een succes voor de antifascisten maar onderling leidde het tegelijkertijd tot een eerste schisma: Amsterdam en in mindere mate Nijmegen tegenover de 'provincie'. Vooral vanuit Den Bosch komt er harde kritiek aan het adres van Amsterdam: 'Ze hebben de hele axi uit de hand laten lopen'. Ook een Nijmeegse woordvoerder vond het nu niet direct nodig dat vluchtende CP'ers over de akkers werden achtervolgd.

De maandag erop hadden Amsterdamse antifascisten wederom succes met de verstoring van een bijeenkomst van de NVU, die plaats vond ten huize van een oud-SS'er,

Deze vuurvreter was - hoewel reeds op jaren - niet bang voor de menigte en ging naar buiten, dreigend met een gaspistool. De actievoerders riepen de hulp in van door hen eigenlijk niet zo zeer gewenste zijde, de politie. werd gearresteerd maar na enkele uren weer vrijgelaten. De antifascisten waren echter verheugd over het 'via een lek in de Nederlandse Volksunie' bekend worden van de zeer geheim gehouden bestuursvergadering.

Op 17 mei heeft er in Amsterdam een opmerkelijke actie plaats wanneer antifascisten er in slagen Dr. W.G. DE BRUIJN vast te ketenen aan een blok beton van 50 kilo. - zeer waarschijnlijk een van de latere RaRa-verdachten - beschrijft in eigen woorden het verloop van de actie tegen deze vervaardiger van 'de meest smerige racistiese propaganda'.⁶⁷ DE BRUIJN stelt in zijn nota 'Nederland voor de Nederlanders' bijvoorbeeld dat geweld van Nederlanders tegen buitenlanders moet vallen onder het begrip 'noodweer'. Verder heeft DE BRUIJN het nazi-achtige 'De verborgen rasfactor' en 'Het recht op apartheid' geschreven.

noemt de actie symbolisch maar 'tegelijkertijd een uitdrukking van het feit dat we ze weten te vinden; dat het de racisten duidelijk wordt dat we hoe en waar dan ook zullen proberen hun activiteiten te verstoren'. Hij doelt hiermede tevens op de recente gebeurtenissen in Boekel, die overigens door het merendeel van de media werden veroordeeld: 'De NRC deed het af als een daad van rabiaten die de antiracistiese strijd blameren'. Het commentaar van : 'Buitenparlementaire actie tegen racisten mag niet, de CP mag wel want die is democraties. De cirkel schijnt daarmee rond te zijn. Niet voor ons!'

Om terug te komen op het boven reeds genoemde schismaatje de volgende citaten uit een ingezonden brief in de Bluf! van de hand van de woordvoester van het **Bosch Antifascisme Komitee**.⁶⁹

- 'Ik heb me groen en geel geërgerd aan de grootstedelijke arrogantie waarmee een klein aantal Amsterdammers dacht hier in Brabant de zaken te moeten komen regelen. Waarschijnlijk uit de ontorechte vooronderstelling dat wij, de provinciaaltjes uit Brabant, stil zouden hebben gezeten, of dat het ons aan de meest elementaire vormen van intelligentie zou ontbreken'.
- 'Het begrip autonomie staat hoog in het vaandel van zich progressief noemende mensen maar de grens van je autonomie is bereikt wanneer autonoom genomen beslissingen de autonomie van andere mensen uitsluit, of in gevaar brengt. Bijvoorbeeld door het werpen van een traangasgranaat in een kleine ruimte door een kleine groep. Mijn keuzemogelijkheden zijn me afgenomen doordat enkele Amsterdammers het nodig vonden hier het A-team te komen uithangen. De autonomie van Bossche mensen is geschaad'.
- 'Afspraken maken met de meldkamer van het AFFRA blijkt niet goed mogelijk te zijn'.

69

N.B. Alles bij elkaar lijken genoemde uitspraken een overdreven reactie maar in de loop van de jaren zal steeds vaker blijken dat er inderdaad sprake is van een hoofdstedelijke arrogantie, een zich verheven voelen boven de mede-activisten in den lande. (Het lijkt wel voetbal...) Daarbij moet echter worden aangetekend dat de overgrote meerderheid van de activisten wordt gevormd door import-Amsterdammers uit juist de provincie. Een van de gevolgen van de provinciale kritiek is echter wel dat er wordt besloten steeds meer na te denken en te discussiëren over het gebruik van geweld tegen extreem-rechts. De eerste bijeenkomst daartoe was op 5 juni waarbij ook een vertegenwoordiger van de Anne Frank Stichting aanwezig was om haar standpunt - het zich distantiëren van gewelddadige acties - nader toe te lichten.

In de tweede helft van 1984 - u weet wel, activist summer - en de eerste maanden van 1985 is er weinig opvallends te melden. Inmiddels is er namelijk meer aandacht voor het onderwerp apartheid, waartegen RaRa, toen nog als **Pyromanen Tegen Apartheid**, voor het eerst ongekend gewelddadig ageert.

Pas in maart 1985 treden antifascisten weer op de voorgrond, nu met het op de gevoelige plaat vasileggen van leden en sympathisanten van het extreem-rechtse **JFN**, het **Jongeren Front Nederland**. Naast Joop GLIMMERVEEN, JFN-leider en is ook , de van ultra-links (CPN, KEN-ML) naar extreem-rechts doorgeslagen latere leider van het **ANS**, het **Aktiefront Nationaal-Socialisten**, op de gevoelige plaats vastgelegd. De foto's werden genomen tijdens een folderactie in Arnhem.⁶⁹

Omdat het toch wel erg rustig blijft, besluit een anonieme antifascist een lange brief naar Bluf! te sturen over racisme van alledag. Deze wordt op 29 augustus afgedrukt. Hij/zij beklagt zich daarin over het teruglopen van het activisme. Aan de meest recente Kerwin DUYNMEIJER-herdenking hebben bijvoorbeeld maar enige honderden mensen deelgenomen. Met het oog op alledaagse racisme gaat volgens de scribent niemand vrijuit, zeker de linkse politiek niet:

'Aan de ene kant heeft men de mond meer dan vol over bestrijding en voorkoming van racisme. Grote campagnes, dikke onderzoeken van al dan niet hooggeleerde dames en heren. Maar ondertussen meehuilen met de wolven in het bos. Proberen mee te schipperen met de door kunstmatig aangekweekte vooroordelen verstikte 'stem des volks'. Grootste

boosdoener en huichelaar in deze is de Partij van de Arbeid, die zich jaren lang gestort heeft op het ophoesten van nota's maar bijvoorbeeld wél instemt met de gewraakte remigratieregeling. Wél grote inspanningen verrichten voor nog lang niet relevante zaken als kiesrecht voor buitenlanders, terwijl hun eigen burgemeester Van Thijn nog steeds het racistisch optreden van zijn eigen politie ontkent of bagatelliseert'.

Het is niet duidelijk of genoemde brief bedoeld was om een discussie uit te lokken. Er gebeurt daarna in ieder geval niets. Slechts acties tegen de apartheid in Zuid-Afrika gaan door maar de eerlijkheid dient te zeggen dat veel antifascisten natuurlijk ook hiermee hun ei kwijt konden. Van zeker een paar radicale antifascisten is bekend dat zij in deze periode - en later - tevens binnen RaRa actief waren. In de linkse activistenbladen verschijnen enkel wat artikelen over (de bestrijding van) racisme in bijvoorbeeld Frankrijk en België.

Medio februari 1986 doorbreekt de Amsterdamse schooljeugd de lethargie en organiseert een conferentie over 'Wat kan ik als scholier doen tegen diskriminatie?'. Een interview met de jeugdige organisatoren toont echter weinig samenhang. Er wordt meer over RaRa-acties gesproken dan over het feitelijke onderwerp. Dit lijkt illustratief voor de al maanden heersende actiemoehheid op gebied van antifa-aangelegenheden.⁷⁰

Zoals bij eerdere gelegenheden zullen verkiezingen voor in ieder geval een tijdelijke revival zorgen. Nu zijn het de gemeenteraadsverkiezingen in maart 1986 die de activistische rust wreed verstoren. De CP heeft in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Almere en Lelystad zetels veroverd en daarmee sluipenderwijs een onverwacht grote overwinning behaald. Plotseling komt het nu tot lokale initiatieven om iets te ondernemen en men besluit de dag van de installatie van de gemeenteraadsleden aan te grijpen als een nieuw begin. Op 21 maart zal er een demonstratie worden gehouden op de Dam; 24 maart is er een openbare vergadering om verdere acties voor te bereiden en de dag van de installatie zelf - 29 april - zal moeten uitmonden in een nationaal verzet tegen extreem-rechts. Men vraagt de gemeenteraadsleden dienaangaand om op genoemde dag te staken.

Daaraan voorafgaande echter is er op 29 maart sprake van een zwarte dag. En dan niet alleen vanwege de aanwezigheid van racisten en fascistten.

Wat wil het geval: op 27 maart vergaderen - mogelijk door de uitslag van de gemeenteraadsverkiezingen wakker geschudde - antifascisten in Amsterdam over acties tegen de landelijke vergadering van **Centrumpartij** en **Centrum-Democraten**. De circa 75 deelnemers aan de vergadering besluiten - ondanks de toenmalige brede kritiek - om te handelen volgens het 'Boekel-model': eerst de bijeenkomst sommeren te vertrekken en als dat niet lukt een rookbom naar binnen en de tegenstanders een vluchtweg overlaten. Zaterdag 29 maart wordt er in Utrecht verzameld en er worden ruim tweehonderd activisten geteld. Zij zijn afkomstig uit Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Leiden, Nijmegen, Den Haag en Den Bosch. Zij krijgen om half drie 's middags te horen dat de aan te vallen bijeenkomst in Kedichem plaatsvindt. Tot dat moment slechts een muggenpoepje op de Bosch-kaart van Nederland maar sindsdien bekend tot ver daarbuiten.

Een enorme sliert bussen en auto's met antifascisten steekt op de dijk langs de Linge schril af tegen de horizon. Eenmaal in Kedichem aangekomen gaat alles erg snel. De eerste buslading rent naar hotel Cosmopolite waar de tegenstander vergadert en de ruiten worden vernield met stenen en knuppels. Lege bierflessen zeilen naar binnen, asbakken vliegen naar buiten. Na een minuut worden er zo'n tien rookbommen naar binnen gegooid. Een van de mogelijk te vroeg gegooide rookbommen blijft in de gordijnen hangen en er ontstaat een, door de harde wind aangewakkerde, uitslaande brand. De rechts-extremisten vluchten in paniek.

, de - toen nog slechts - secretaresse van JANMAAT

loopt daarbij een slagaderlijke bloeding op, hetgeen uiteindelijk zal resulteren in een beenamputatie. De eigenaar van het hotel zal later tijdens de sloop om het leven komen. Een analyse van de Amsterdamse Stichting **Bevordering Ilegale WETenschap (BILWET)** in 'Bewegingsleer. Kraken aan gene zijde van de media (1990)' zal deze tragische samenloop van omstandigheden wijten aan het feit dat 'de uitvoering volstrekt chaotisch geschiedde door actievoerders met een actiecultuur die geen organisatie kent'. In Kedichem worden overigens door de (laat) gearriveerde politie 72 arrestaties verricht, waarvan zes mensen langdurig voorarrest krijgen. Deze naweën van Kedichem worden enkele weken later uitvoerig beschreven, bijvoorbeeld over de slechte behandeling van de arrestanten. Van brede zelfkritiek inzake het uit de hand lopen van de actie is echter geen sprake. Er is zelfs een jubelachtige stemming te bespeuren omdat door de actie een samengaan van CD en CP is voorkomen: 'En dat is gewoon een concreet effect van de actie in Kedichem geweest, hoe je ook over die actie denkt'. Aldus een woordvoerder van het **FOK**, het **Fascisme Onderzoeks Kollektief**.⁷¹

71

Er is slechts een enkele uitzondering: het **Anti-Fascisme-Komitee Utrecht**. Een woordvoerder gaat nader in op het gebruik van geweld en de slechte voorbereiding van de actie: *'De actie moet gewoon goed doordacht zijn en je moet vertrouwen hebben in je mede-actievoerders. Hier is geen moeite voor gedaan. Het was kennelijk belangrijker dat iedereen zich goed voorbereidde op een confrontatie met de CP. Er waren rookbommen waarmee je een CDA-kongres uit kon roken. Er liepen mensen rond die zich gewapend hadden alsof ze in hun eentje een eind wilden maken aan dat kongres. Er is bij deze actie ontzettend onzorgvuldig omgegaan met geweld. In Kedichem niet eens gekeken of het wel nodig was om rookbommen naar binnen te gooien. Er is gericht en levensgevaarlijk geweld gebruikt'*. Men roept ten slotte op tot het verbreden van de strijd tegen fascisme en racisme: 'Het is een vernauwing om alleen maar tegen de CP aan te schoppen met een fanatisme alsof daartegen alles geoorloofd is'.

Veel tijd voor een inhoudelijke geweldsdiscussie was er trouwens niet vanwege de naderende installatie van extreem-rechtse gemeenteraadsleden. We vinden later een schriftelijk verslag van de acties in Amsterdam, Utrecht en Rotterdam.⁷² In de hoofdstad verzamelen zich rond het middaguur bijna 7000 mensen (waaronder toeristen) om het raadslid in spe, , op een 'in principe geluidsdadige' manier welkom te heten. Het wordt een fiasco: zij is in de vroege ochtend reeds gearriveerd en bekijkt de demo mogelijk - al dan niet lachend - vanachter de vitrage. Wanneer de demonstranten daarachter komen zijn ze razend maar ze krijgen geen kans om hun woede vanwege 'die stiekume, heimelijk en achterbakse Van Thijn' om te zetten in harde actie: de ME en enig traangas verspreiden de massa. Zo'n 3000 personen komen 's avonds nog even nademonstreren bij de Dokwerker en het Beursplein. In Rotterdam is er slechts sprake van een lawaaidemo door circa 1500 personen, die tijdelijk de Coolsingel blokkeren. In Utrecht zagen we bij de demonstratie een opkomst van 2000 man, hetgeen voor de Domstad een 'flink grote demonstratie genoemd mag worden', aldus het verslag. De later plaatsvindende feitelijke blokkade van het stadhuis bracht 500 activisten op de been. Zij zagen slechts een gehuurde vrachtwagen de blokkade omzeilen waarmee - naar later bleek - het nieuwbakken raadslid werd binnengesmokkeld. Al met al een overwinning voor de autoriteiten die op fepe wijze ongeregelheden wisten te voorkomen. Ongeregelheden die met Kedichem in het achterhoofd immers maar beter achterwege konden blijven.

Na de installatie wordt het weer langdurig stil rond het antifascisme. Een stilte die plots wordt verscheurd wanneer zich **Schiedams Jongeren Front** noemende extreem-rechtse lieden op 10 augustus een Turks koffiehuis met een bom van de gevel ontdoen.

Dit zou tien dagen later overigens niet leiden tot extra aandacht voor een demonstratieve optocht van '**geen fascist**en in de raad' vanaf het Kerwin-monument naar het Stadhuis. Slechts een paar honderd mensen (telling van de activisten dus in feite waarschijnlijk minder) liepen mee. In het stadhuis mocht een woordvoester haar zegje doen tijdens de op dat moment plaatsvindende gemeenteraadszitting.

Begin oktober is er een demonstratie in Hilversum vanwege de recente moord op Michaël POYÉ door rechtse skinheads. Meer dan 500 personen nemen daaraan deel.

In december worden de al gauw gevonden daders van de Schiedamse aanslag veroordeeld tot enkele maanden gevangenisstraf. Zij bleken nauw verwant met het al eerder genoemde **JFN**.

Het **FOK** komt begin 1987 met de onthulling wie de moordenaar van Michaël POYÉ is. Het blijkt te zijn, een goede vriend van Kerwin DUYNMEIJER's moordenaar, zal later worden veroordeeld tot een gevangenisstraf van vier jaar.⁷³

Het zal vervolgens weer lang stil worden wat acties betreft. Pas eind juli schrikt de afdeling Haarlem wakker wanneer men erachter komt dat de Centrum-Democraten op 19 september een demonstratie willen houden. Een vergadering wordt gepland om het dwarsbomen van deze gebeurtenis te bespreken. Tevens wordt een iegelijk opgeroepen voor een tegendemonstratie op 19 september om 09.00 uur.⁷⁴

Een voor activisten wel erg vroeg tijdstip overigens. Maar het resultaat mag er zijn! Bijna 2000 mensen zijn naar Haarlem gekomen en hebben een rustig verlopen demonstratie gehouden, waarbij naar later bleek niet alleen de directe tegenstander (of toch wel?) in de gaten werd gehouden:

'08.30 uur. Op een paar stillen na zijn er nog geen verdachte figuren te zien; 09.30 uur Ook een aantal petten begint zich steeds meer te manifesteren; 11.00 uur De politie is overduidelijk bij de tegendemonstratie aanwezig. Om ze te zien wordt er plotseling een andere straat ingeslagen; 12.15 uur. Er worden enige skins door de tegendemonstratie belaagd. Later worden enige F.C. Haarlem-fans ingesloten. Ze worden door de toegesnelde en knuppelende smeris ontzet en in bescherming genomen'.⁷⁵

N.B. Het blijft voor activisten maar moeilijk om de in principe onpartijdige Hermandad te zien als een soms bij (dreigende) confrontaties noodzakelijke buffer En het wordt nog moeilijker wanneer er allochtone agenten in het spel zijn: mag je die eigenlijk wel als fascist betitelen? (Een mooi voorbeeld zullen we een decennium later zien, wanneer tegenstanders van de Eurotop in Amsterdam zich erover beklagen dat 'de gekleurde agenten het hardste sloegen'.)

Een maand later, op 17 oktober, volgt een grote demo in Den Haag onder het motto 'Geef fascisme en racisme geen kans!'. Het wordt breed opgepakt en als sprekers zullen onder meer optreden 'een oud-Spanje-strijder, een zigeuner, een straatflikker, een Marokkaan, een advocate, een Turk en een of twee vrouwen'.

Sommige vrouwen hebben zich weer eens verzameld in een 'vrouwenblok', dat met een eigen vrouwenbus wil komen. De strijd tegen racisme en fascisme wordt dus weer van binnen uit bemoedigd door de strijd der sexen. (Alsof mannenzwart anders is dan vrouwenzwart.)

De demo werd overigens desondanks een redelijk succes vanwege de massaliteit: 3000 deelnemers van diverse pluimage. Een dissonant was het optreden van de politie die vanaf het begin mensen trachtte op te pakken die voorzien waren van helmen, knuppels,

bivakmutsen, kettingen en 'andere wapens'. Men zocht zo te horen de 'autonomen' eruit maar al gauw bleek dat men spandoekstokken ook als wapens beschouwde. Een klein aantal demonstranten werd gearresteerd en weer eens bevestigd in hun mening dat agenten ook fascisten zijn.

Daar tegenover staat een reactie van Stichting De **Helse Hex**, die bij monde van haar hart lucht over het toch nog bijna ontsporen van een rustige demonstratie, doordat iemand per megafoon oproept tot het inslaan van de hersens van racisten. dienaangaande als goed feministe: 'Het is voor ons allesbehalve toevallig dat het een man was die deze leus door de mikrofoon riep'.⁷⁶

Zij vervolgt even later (en daar gaan we weer!): 'Antifascisme is meer dan kreten of de strijd tegen de CD, 't is o.a. ook een feministies bewustzijn en dat betekent ook dat wij vinden dat wij van mannen met wie wij demonstreren mogen verwachten dat zij een vrouwenblok zoals wij dat georganiseerd hadden respecteren en zich daarbuiten houden'.

73

Na de grote landelijke demonstratie op het Haagse Malieveld viel er lang niets te beleven met uitzondering van enkele kleine lokale activiteiten. De meeste acties - ook in 1988 - hadden slechts zijdelings te maken met antifascisme en -racisme. Het betrof veelal activiteiten tegen Shell en andere, die beter in het kader van de elders aan te treffen anti-apartheid kunnen worden behandeld. Pas op 20 augustus 1988 is er weer iets vermeldenswaard: de jaarlijkse herdenking van de moord op Kerwin DUYNMEIJER, toen vijf jaar geleden.

De opkomst viel - ondanks dat het een eerste lustrum was - zwaar tegen. Er waren niet veel meer dan honderd aanwezigen in het Vondelpark. Een opmerking daarover komt het Parool op een uitbrander te staan: 'In een ronduit watgelijk verslag laat deze sociaal-demokratiese krant zich laatdunkend uit over de minimale groep aanstellers bij de herdenking. Het Parool herkent het aanwezige racisme niet en stelt het AFFRA gemakshalve voor als mensen die in een kroeg zitten te wachten op racistiese uitlatingen en dan toeslaan'.

Zo te horen was ook de schrijver van het artikel teleurgesteld in de opkomst.

Het duurt vervolgens tot 9 mei 1989 voor er weer nieuws van het antifa-front is. Op die datum brengt de 'afdeling' Groningen een bezoek aan een vergadering van een tamelijk nieuwe extreem-rechtse partij, **Realisten Nederland (RN)**. Circa dertig actievoerders dringen binnen en eisen - en nemen - spreektijd om te wijzen op de gevaren van extreem-rechtse partijen als genoemde RN. Een geslaagde actie, vinden de antifascisten zelf. Na de verkiezing van Hans JANMAAT op 6 september voelt het **Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland (KMAN)** zich geroepen om de heersende impasse op het gebied van antifascisme / antiracisme te doorbreken. Men organiseert een picketline op de dag dat de Kamerleden worden geïnstalleerd. Tevens wordt er gediscussieerd over hoe de CD in de toekomst moet worden bestreden. Het resultaat van een en ander is de oprichting op 25 oktober van het **Amsterdamse Platform tegen Fascisme en Racisme**. Een overzicht van de deelnemende organisaties toont dat er van hen niet direct harde acties zijn te verwachten: KMAN, Rebel, ASVA, AFFRA-meldkamer, PvdA-Amsterdam, GroenLinks en plaatselijke werkgroepen en comités.

Zoals gewoonlijk komen de antifascisten na de verkiezingswinst van extreem-rechts weer even in beweging. Ook in 1990, wanneer extreem-rechts bij de gemeenteraadsverkiezingen sterker voor de dag komt dan ooit tevoren. In negen plaatsen zullen in totaal 15 leden van de CD en de CP - die nu CP'86 heet - zich nestelen in een raadszetel: Amsterdam, Almere, Den Haag, Dordrecht, Haarlem, Purmerend, Rotterdam, Schiedam en Utrecht. Antifa-Nederland beraadt zich ogenblikkelijk over acties rond de installatie op 1 mei van de nieuwe en reeds zittende raadsleden. Uit latere verslagen hierover blijkt de opkomst van de

demonstrerende antifascisten in de verschillende steden erg tegen te vallen. Vooral in de plaatsen waar vier jaar geleden ook werd gedemonstreerd en geblokkeerd.⁷⁷

- In Amsterdam was er een redelijk bezochte avondmanifestatie maar daarbij dient te worden aangetekend dat er van de 3000 deelnemers ruim 1000 Turken waren, die van de gelegenheid gebruik maakten hun 1 mei-viering te houden. Een door het bovengenoemde Platform georganiseerde picket-line was ronduit een afgang. Er kwamen slechts tussen de 100 en 150 mensen opdagen, hetgeen veel te weinig was om de drie raadsleden maar een strobreed in de weg te leggen.
- Rotterdam had bij monde van het comité '**Geen fascistten in de raad**' opgeroepen tot een grote manifestatie. Ook hier was de opkomst in vergelijking met 1986 bedroevend. Slechts een paar honderd mensen probeerden de installatie van de 'heren' en tegen te gaan.
- Utrecht kreeg enige tientallen mensen op de been in een nieuwe poging de installatie van te verhinderen. De vorige keer mislukte het omdat betrokkene in een vrachtwagen naar binnen werd gesmokkeld. Deze keer werd het helemaal een fiasco: had de nacht doorgebracht in het stadhuis en wás dus al binnen.

Van de andere steden viel Purmerend op, waar bijna driehonderd mensen vergeefs trachtten te verhinderen dat het raadslid voor de **CD** - en voormalig lid van het **ANS** - werd geïnstalleerd. Ook Haarlem trok in verhouding met de drie grote steden veel activisten aan. Enkele honderden deelnemers trokken in een lawaaidemo door deze doorgaans zo rustige stad.

Den Haag ten slotte kreeg circa vierhonderd mensen op de been en dat werd als een teleurstelling gezien: 'Wel weinig, vooral als je bedenkt dat er bij de eerste grote voorbereidingsvergadering tegen de honderd mensen van de partij waren'.

Alles bijeen kunnen we concluderen dat aan het begin van het nieuwe decennium ook deze vorm van activisme in een diep dal zit. Er zit weinig structuur meer in het verzet tegen fascisme en racisme. Men holt maar wat van incident naar incident. Slechts een grote verkiezingsoverwinning van de extreem-rechtse tegenstander of in de pers breed uitgemeten gebeurtenissen als door skinheads vermoorde allochtonen vormt nog een aanleiding om - heel even - in beweging te komen.

Wat in 1990 wél meer aandacht trok was de Kerwin DUYNMEIJER-herdenking op 20 augustus. Het Amsterdamse Platform had breed opgeroepen en dat leidde - zo meldt een wat misnoegde verslaggever - 'tot de aanwezigheid van zelfs de JOVD!'.⁷⁸

Het **FOK** gaat enige maanden later in op het proces tegen zes leden van het **ANS**, die zich op 23 oktober voor de rechter in Alkmaar moesten verantwoorden.⁷⁹

Na de arrestatie van gemeenteraadslid werden - op aangeven van de BVD - nog vijf mensen opgepakt: in Groningen; de eerder gememoreerde in Amsterdam en in Alkmaar. Bij de verschillende extreem-rechtse hardliners waren naast wapens vooral nazi-teksten, stickers en dergelijk materiaal aangetroffen, die contact met de reclassering weigert omdat 'die toch niet op ons soort mensen berekend zijn', en kregen vijf respectievelijk vier maanden onvoorwaardelijk, twee en kregen drie maanden voorwaardelijk.

werd vanwege een vormfout van de Officier van Justitie in vrijheid gesteld in afwachting van een nieuwe dagvaarding. CD-voorman JANMAAT hield zijn pupil overigens tot nu toe zijn hand boven het hoofd en voerde onder meer aan dat diens betrokkenheid bij het ANS marginaal is: 'Hij had slechts een paar pamfletjes om zich te oriënteren'.

Nogal een understatement gezien het feit dat er bij de huiszoeking tevens grote

hoeveelheden stickers boven tafel kwamen met teksten als 'Bevrijdt Europa van de joden' en voorzien van een hakenkruis.

Op 6 maart 1991 protesteerden zestig antifascisten bij het Provinciehuis in Den Haag tegen de aanwezigheid van CP en CD op een verkiezingsfeestje. De opkomst viel tegen. De organisatoren hadden meer mensen verwacht omdat er landelijk geworven was in verband met de komst van de leider van het Franse Front National, Jean-Marie LE PEN, en andere extreem-rechtse europarlementariërs naar Den Haag. Dit bezoek ging weliswaar niet door maar de organisatie had gehoopt dat er nog genoeg animo over was om CD en CP aan te pakken. De actie werd helemaal een fiasco toen de activisten de CD-ers en CP-ers niet konden vinden: ze zaten ergens boven in het gebouw.

In de activistische bladen wordt tevens aandacht besteed aan een echte confrontatie tussen extreem-rechts en radicaal-links, met dien verstande dat we ver over de landsgrenzen moeten. Het betreft een veldslag tussen honderden neo-nazi's, die al weken lang de allochtone bevolking van het aan de grens met Polen liggende Hoyerswerda terroriseert, en evenveel linkse antifa's, voor een groot deel afkomstig uit Berlijn. Opvallend - of eigenlijk ook niet - is dat de politie pas in groten getale aanwezig was toen er linkse activisten naar Hoyerswerda gingen. Zelfs de Bundesgrenzschutz werd ingeschakeld.⁶⁰ N.B. Uit verslagen van Nederlandse neo-nazi's is ons bekend dat bij verschillende demo's en links-rechts confrontaties de Duitse politie het in die tijd geen enkel probleem vond om openlijk de kant van Duits extreem-rechts te kiezen.

In februari 1992 gonst het plotseling van activiteiten, die veelal in het teken staan van de op 22 februari te houden, door het Amsterdamse Platform georganiseerde demonstratie tegen fascisme en racisme. KMAN, Mozeshuis, de vier en vijf mei beweging, VluchtelingenWerk en andere lokale initiatieven vinden het nodig daarnaast apart op te roepen tot deelname aan de landelijke 21 maart-demo, de nationale dag tegen racisme. Tevens circuleert er binnen links-radicalen kringen in Amsterdam een pamflet, dat mensen oproept zich aan te melden voor een anti-fascistische alarmlijn. Dit in verband met recente aanslagen op lijf have en goed van migranten.

En om het geheel nog onoverzichtelijker te maken is daar plots het **Landelijk Anti Fascisten Overleg (LAFO)**, dat zich achter de activiteiten van 22 februari en 21 maart schaaft maar dat daarnaast oproept tot een vergadering op 16 februari. Het onderwerp zal zijn 'een campagne tegen het vreemdelingenbeleid van de Nederlandse staat'. Een beleid dat niet los kan worden gezien van de Europese Eenwording en dat een absolute ontkenning is van elke vorm van menselijkheid, aldus het LAFO.⁶¹

N.B. Het LAFO werd in mei/juni 1991 in het leven geroepen door Dwars-Wageningen, de plaatselijke jongerenafdeling van GroenLinks.

De opkomst bij de demonstratie in Amsterdam op 22 februari viel erg tegen, zo merkte een NN-verslaggever op: 'Je zou naar aanleiding van de recentelijke gewelddadige golf van aanslagen door extreem-rechts meer verontwaardiging hebben verwacht'.⁶²

De volgende NN-editie is geheel gewijd aan racisme en fascisme in binnen- en buitenland.⁶³ Het meest opvallende is een verslag van een werkconferentie van het Rotterdamse **Anti-Racisme Infocentrum (ARIC)**, waaruit maar weer eens blijkt dat het wel nooit goed zal komen tussen de diverse soorten van fascimebestrijders. Een ideologisch breed bevogelen (Antifa Rotterdam) kan er in de lunchpauze met zijn pet niet bij: *'Tijdens de pauze werd duidelijk dat de meeste mensen strijd tegen onrecht alleen zien in de mensen-wereld. Het blijft een gek gezicht: een heel betrokken en enthousiaste antiracist die genietend een hap neemt van een broodje ham-kaas. In de andere hand een Marlboro (je weet wel, van die steun aan extreem-rechts in de VS), om de kritiese opmerkingen*

daarover weg te blazen'.

En dan maar klagen over het feit dat activistisch-links te versnipperd is...

Zoals boven reeds geconcludeerd, het antifa-gebeuren is veelal slechts een kwestie van wachten op het volgende incident. Nu duurde het tot 9 augustus, toen geluidsoverlast door Hilversumse jongeren ertoe leidde dat een 15-jarige allochtone Nederlander werd doodgeschoten door een heetgebakerde buurtbewoner. De linkse alternatieve pers meldt het voorval, zonder er veel commentaar aan te besteden. Wél wordt nader ingegaan op de activiteiten van het Leeuwardse ANS-lid een nogal gestoorde en schietgrage .aanhanger.⁸⁴

76

In de herfst van 1992 komt er eindelijk een goede structuur in de strijd tegen de uitwassen van extreem-rechts. Voor het eerst komt men als **ANTI-FASCISTISCHE AKTIE (AFA)** voor het voetlicht, wanneer er een nazi-concert van Blood and Honour-bands dreigt plaats te vinden in Hoek van Holland. Door middel van het benaderen van de plaatselijke bevolking en het uitoefenen van druk op het bestuur van Rotterdam slaagt AFA - zo denkt men - erin het concert een dag van te voren verboden te laten worden. In feite waren de autoriteiten eerder gepusht door toedoen van de BVD en ook de onderzoekskollektieven **FOK** en **KAFKA**, het **Kollektief Anti-Fascistisch/Kapitalistisch Archief** (Arnhem, later Amsterdam) hadden reeds aan de bel getrokken.

De door AFA uitgebrachte persverklaring wordt beëindigd met:

'In Nederland bestaat geen traditie voor fascistische activiteiten. Laten we dat zo houden. Het voorkomen dat fascistische zich kunnen manifesteren is een van de strategieën van de antifascistische beweging. Wij kiezen ervoor de confrontatie aan te gaan en desnoods zelf te verhinderen dat dergelijke activiteiten plaatsvinden'.⁸⁵

Omdat de actievoorbereiding met betrekking tot Hoek van Holland niet vlekkeloos was verlopen, werd besloten het groot aan te pakken. Men nodigde een aantal plaatselijke antifascistische groeperingen met verschillende achtergrond uit: 'autonoom', links-radicaal en anti-imperialistisch. Het was de bedoeling om voortaan openlijk te ageren vanuit een structuur, die moest beschikken over goede informatie en die in staat moest zijn overal in het land acties uit te voeren. Overal in het land moesten basisgroepen komen, die zouden worden ondersteund door een landelijk secretariaat. De organisatie-opbouw diende te geschieden vanuit links-radicalen kringen.

N.B. Het idee van het opzetten van basisgroepen lazen we overigens reeds in het januari- en februari-nummer van Lekker Fris, het in de activistendriehoek Nijmegen-Arnhem-Wageningen verschijnende alternatieve blad, in een artikel over boven reeds genoemde LAFO uit wiens koker het betreffende idee stamt.

Genoemd landelijk secretariaat van AFA zal overigens medio maart 1993 in Nijmegen worden gerealiseerd. De basisgroepen bevinden zich in Amsterdam, Arnhem, Eindhoven, Den Bosch, Utrecht, Hoorn, Groningen, Zaanstreek, Leeuwarden, Leiden, Rotterdam, Hengelo, Wageningen, Breda, Haarlem en Nijmegen.

Voor de theoretische ondersteuning zal men een beroep kunnen doen op FOK en KAFKA. Je zou kunnen zeggen dat AFA vanaf het begin bestaat uit een tweetal stromingen: SAP/Rebel enerzijds en de anti-imperialisten anderzijds.

In haar intentieverklaring belooft AFA de antifa-strijd langs drie wegen te voeren:

- strijd tegen de fascistische organisaties;
- strijd tegen de verrechtsing van het politieke bestel;
- trachten een mentaliteitsverandering bij de bevolking teweeg te brengen.

- Nader uitgebouwd komt het erop neer dat AFA vanuit de volgende strategie actief wil zijn:
- het isoleren en eventueel confronteren van zich duidelijk als extreem-rechts manifesterende groepen;
 - het aanwijzen en veroordelen van de verrechtsing van het overheidsbeleid (wat door anderen als RaRa als staatsracisme wordt betiteld -);
 - het wegnemen van vooroordelen, het vergroten van verdraagzaamheid en het aangeven van internationale solidariteit in plaats van nationale identiteit;
 - het initiatief nemen of volgen waarbij een bijdrage wordt geleverd om de oorzaken van de voedingsbodem voor extreem-rechts weg te nemen.

Van belang is nog wat AFA over gebruik van geweld denkt. Men stelt dat haar openlijke activiteiten in principe geweldloos zijn maar men stelt zich wel weerbaar op. Openlijk wapengekletter is echter uit den boze, omdat zo de afstand tussen AFA en de lokale bevolking wordt vergroot. Een aantal AFA-leden, vooral afkomstig uit autonome en anti-impiehoek, wil geweld niet uitsluiten. Hiervoor vindt men een politieke oplossing: in dat geval dient men zich niet te bedienen van de naam AFA.

77

Een extra stok achter de deur voor een spoedige mobilisatie onder de hierboven reeds uitge-werkte AFA-vlag was het op 10 oktober door het Arnhemse De Vonk georganiseerde multiculturele festival. Dat werd door zo'n 75 rechts-extremisten verstoord. De bij een eerdere gelegenheid genoemde Groep Bijzondere Opdrachten slaagde erin een echte confrontatie te voorkomen. Er werden acht met messen en knuppels gewapende neo-nazi's gearresteerd.

Ondanks de hierboven beschreven landelijke samenwerkingsvorm was het natuurlijk niet zo dat er plots van één grote brede antifa-beweging kon worden besproken. Een goed voorbeeld is hier Nijmegen, dat naast de lokale AFA ook nog - sinds eind 1992 - de **Antifa Kontaktlijn** kent. Officieel is men samengegaan maar nog lang bewandelt men een gescheiden vergadertraject. Tevens is er een apart opererende Antifa Studentengroep, verbonden aan het **AKKU**, het **Aktie Komitee Kritiese Universiteit**.

En dan is er zoals gewoonlijk Amsterdam, het qua buitensporig geweldsgebruik buitenbeentje van de antifascistische beweging. Ook hier treffen we naast AFA een subgroep aan. Het gaat hier om **AFA-Amsterdam (AFAA)**, dat is opgericht door een aantal prominenten uit de Beweging, onder meer woonachtig of vaak vertoevend in het bekende pand Vrankrijk.

AFAA treedt op 19 november voor het eerst op de voorgrond wanneer men met veel geweld een bijeenkomst van de CD, kring Amsterdam, verstoort. Hotel Slotania in Slotermeer wordt enigszins verbouwd en een vergelijking met Kedichem dringt zich op. Ook nu weer is besloten om de vergadering te vragen weg te gaan en mocht dat niet lukken dan wordt overgegaan tot 'geweldloze actie', aldus de bij de actie aanwezige VPRO-verslaggever Fanta VOOGD. Het gaat echter weer totaal anders: de zestig AFAA-activisten voorzien zich plotseling van bivakmutsen, er worden knuppels tevoorschijn gehaald en men stormt naar binnen, waar een ware veldslag ontstaat wanneer de extreem-rechtse tegenstander terugvecht met flessen, vazen en asbakken. De hoteleigenaar blijft na de (korte) schermutselingen achter met een verbouwd pand en een bebloed hoofd en zal de volgende keer waarschijnlijk wel beter uitkijken aan wie hij een zaaltje verhuurt.

Na dit uitstapje in de wereld die AFA heet worden we verblijd met de recensie van het boek '... En morgen de hele wereld?: Het Aktiefront Nationale Socialisten (ANS). De Kühnen-beweging in Nederland 1984-1992. Een documentaire'. Een lange titel voor dit boek van Karel ten Haaf, een orthodox-linkse kennis van , die de hoofdrol in het boek

speelt. verklaart dat het ANS nationaal-socialistisch is, uitgaande van de werkende klasse en ideologisch verwant aan stalinisme en maoïsme: 'Want wat is het verschil tussen Hitler-Jugend en Komsomol?'⁶⁶

Een andere uitspraak van is in het kader van de links-rechts confrontaties van belang. Hij vertelt desbetreffend in een interview met de Leeuwarder Courant van 29 februari 1992 het volgende: 'Wij zijn zelf de knuppelgarde. Vaak hebben we met minder mensen gestaan dan de linksen maar we kunnen ze hebben. We zijn niet voor niks een goed getraind kader van politieke soldaten'. Zulke uitspraken zullen ongetwijfeld hebben bijgedragen aan het ontstaan van radicale groepen als AFA-Amsterdam.

N.B. Het citaat zal later ook worden aangehaald in het rapport 'Extreem-rechts; aanhang, geweld en onderzoek' van Frank BUIJS en Jaap VAN DONSELAAR, die medio 1993 een onderzoeksoopdracht kregen van de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

78

NN-redacteur constateert aan de vooravond van Kerstmis 1992 dat er zich in Nederland nu echt een antifascistische beweging begint af te tekenen: 'Na jaren praten over de noodzaak ervan en steeds weer verdwijnende tijdelijke initiatieven nemen nu niet alleen acties en andere activiteiten toe, maar ontstaan steeds meer permanente organisaties'. Hij ziet echter nog wel een klem en een voetangel: 'Wat voorlopig nog een probleem is, is de verhouding tussen de diverse initiatieven en een soort gezamenlijk idee over welke kant het de komende tijd op moet'.

Dat gelijk had met zijn toenemende activiteiten bleek op Kerstavond toen overal in het land gedemonstreerd werd tegen de 'hetze van de politici tegen illegalen in Nederland'. In 32 plaatsen liepen 7000 personen mee in de optochten, die waren aangezwengeld door het Leidse **Comité De Fabel van de Illegaal**.

In januari 1993 verschijnt de intentieverklaring van AFA, die ondergetekende op de twee vorige bladzijden heeft uiteengezet. Benadrukt wordt overigens dat AFA een vervolg moet zijn op - of liever een vervanging voor - het LAFO, waarmee antifascistisch Nederland toch wel teleurstellende ervaringen had.⁶⁷

AFA zal zich ook presenteren in de op 18 maart verschenen Antiracisme Krant, waarbij men nog eens benadrukt dat men door middel van openlijke acties het fascisme wil bestrijden. De krant verscheen aan de vooravond van de Internationale Antiracismedag op 21 maart, die in Amsterdam ruim 15.000 mensen op de been bracht.

Overigens moest AFA twee dagen daarvoor met enig schaamrood op de kaken haar brochure 'Aktieve nazi's in Nederland' uit de roulatie halen vanwege ernstige onzorgvuldigheden. Een paar voorbeelden:

- een als nazi aangeduide persoon is helemaal geen nazi;
- een onschuldige vrouw is door de publicatie in gevaar gebracht, omdat haar postbusnummer is afgedrukt.

N.B. Andere nazi's maakten van deze onzorgvuldigheden gebruik door te gaan roepen dat ook zij ten onrechte in de brochure waren opgenomen. AFA, die samen met KAFKA verantwoordelijk was voor de uitgave, gaf later toe dat er te veel haastwerk was verricht.

In de maanden hierna is het rustig in Nederland. Er wordt in de activistenbladen slechts aandacht geschonken aan gebeurtenissen in het buitenland, bijvoorbeeld aan een brandstichting in Solingen, waar een Turks gezin om het leven kwam.

In augustus is het **Nazi Front Zeeland** actief met een bekladdingsactie op het Portugees-Joodse kerkhof in Middelburg en met dreigbrieven aan het adres van lokale politici en antiracisten. De al spoedig aangehouden daders worden op 15 december door de kinderrechtter (sic!) respectievelijk politierechter veroordeeld tot tuchtchool en dienstverlening.

Verder werd bekend dat _____, die in hoger beroep was gegaan tegen zijn vonnis van vijf maanden, vanwege een vormfout vrijuitgaat. De (radicaal) linkse goegemeente is terecht verontwaardigd: 'Dat is maar liefst de vierde vormfout van het Openbaar Ministerie in Alkmaar in procedures tegen aanhangers van extreem-rechts!'.⁸⁸

In november doet AFA een dringend beroep om het CD-partijcongres, dat half december zal plaatsvinden, te helpen verstoren door middel van een spektakelblokkade.⁸⁹

Men hoopt in de komende weken achter de plaats van de bijeenkomst te komen. Om eventuele zwevende kiezers aan de goede kant van het politieke spectrum te houden zal AFA een huis-aan-huiskrant verspreiden met informatie over en argumenten tegen extreem-rechts.

Op 10 december vindt er een geheim gehouden - en dus met rust gelaten - bijeenkomst van de CD plaats in het Amsterdamse Hilton. AFA haast zich hierop haar inactiviteit te verklaren met de mededeling dat het slechts een bestuursbijeenkomst betrof

79

De NN begint 1994 met voor elk wat wils. Zo heeft CP'86 een eigen ordedienst geformeerd, de **Nationalistische Veiligheids Dienst** en tevens blijkt de Schietsportvereniging Lisse doordrenkt van CD-ers. Goed nieuws is de - hierboven reeds vermelde - veroordeling van bovengenoemd Nazi Front Zeeland.⁹⁰

Vier weken later publiceren FOK en KAFKA in hetzelfde blad de complete kandidatenlijst van de extreem-rechtse partijen, die deel zullen nemen aan de gemeenteraadsverkiezingen. Het laat een breed scala landgenoten zien, variërend van criminelen tot huurlingen en 'gewone' vechtersbazen.

Men gaat in de lente nader in op hetgeen bij een inbraak door 'onbekenden' bij de Arnhemse neo-nazi _____ werd aangetroffen. KAFKA heeft de buit ontvangen en geanalyseerd en komt met een voor extreem-rechts vernietigend oordeel:

'Wanneer dit een voorbeeld van superieure blanke intelligentie is, dan ziet het er voor het 'blanke ras' inderdaad somber uit'.⁹¹

Na deze theoretische intermezzo's was het op 12 april weer eens tijd voor de vierjaarlijkse blokkade bij de installatie van extreem-rechtse gemeenteraadsleden. En na de teleurstellende resultaten van vier jaar geleden was er nu weer reden tot vreugde en blijdschap.

Vooraf in de kleinere steden was de opkomst bij de diverse AFA-demo's en blokkade-acties overweldigend. De grote steden, Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en in mindere mate Utrecht, waren duidelijk al gewend aan de vierjaarlijkse - niet te vermijden - installatie van extreem-rechtse raadsleden. Daar viel de opkomst ronduit tegen. Amsterdam kreeg nog wel wat vuurwerk toen de auto van _____ in brand werd gestoken door actievoerders die zich voor de gelegenheid **Militante Anti Fascisten (MAF)** noemden.

In Hoorn, Amstelveen, Hilversum en Zwijndrecht moest de politieke tribune worden ontruimd omdat antifascisten de installatie onmogelijk maakten. De manifestatie in Hoorn leverde een demonstrant een gebroken pols op toen hij door de Hermandad werd besprongen. Deze actie werd later verergerd door het optreden van enkele agenten, die genoemde pols ook nog wilden voorzien van een handboei.

In Zwolle liep de installatie van CP'er _____ danig uit de hand, mede vanwege een door demonstranten geworpen traangasgranaat. De door niet 'echte' krakers gekraakte Emmaschool werd het toneel van een veldslag toen de - daarvoor door demonstranten met knuppels aangevallen - politie daar enkele activisten wilde arresteren. De Zwolse organisatoren betreurden dat een en ander uit de hand was gelopen maar legden daarvoor de schuld bij activisten van elders, waarschijnlijk uit Groningen. Deze hadden hun toevlucht gezocht in genoemde school. In totaal werden drie personen aangehouden op verdenking van openlijke geweldpleging en poging tot doodslag. Zij zouden op 22 april worden

veroordeeld tot enkele weken cel. Bij het proces bleek overigens dat inderdaad activisten uit Groningen, Assen en Leeuwarden het heft in eigen handen hadden genomen, omdat men vond dat er geen goede organisatie was. Zij waren woedend over het 'verraad' van een Emmaschool-bewoonster die de politie had binnengelaten en die derhalve direct verantwoordelijk was voor de arrestatie. Ook een opmerking van een Emma-barmedewerker 'Wolters-Noordhoff klootzakken' vonden zij minder geslaagd. Deze opstelling van de Emmaschool-bewoners en -gebruikers werd door een Zwolse woordvoerder verklaard: 'We hebben al genoeg problemen met de gemeente en we kunnen geen negatieve publiciteit gebruiken'. We zeiden het al, het gaat in Zwolle niet om 'echte' krakers.

80 | De prijs voor de leukste blokkade ging dit jaar naar Arnhem, waar zo'n vierhonderd actievoerders ervoor zorgden dat de CD-er [] en zijn fractie-assistent met de staart tussen hun benen afdroepen richting politiebureau, van waaruit overigens later in een onopvallend autootje naar het stadhuis werd gesmokkeld. Voordat genoemde 'heren' hun toevlucht konden zoeken in het politiebureau, werden zij aangevallen door de menigte, die onder meer uit was op het kolfertje van [] 'Alsof er niet genoeg troep van die eikel is gejat!' Aldus de NN-verslaggever De bekende - en bij Arnhemse activisten beruchte - GBO wist [] te ontzetten.⁹²

Ook dit verkiezingsjaar zien we na de gebruikelijke commotie rond de installatie even een actiemoeheid. De activistenbladen vullen dan hun antifascisme-kolommen met theoretische beschouwingen en onderzoeksbevindingen. De NN bespreekt eind mei het bovengenoemde onderzoeksrapport van BUIJS en VAN DONSELAAR over extreem-rechts⁹³.

KAFKA krijgt een week later in hetzelfde blad uitgebreid de gelegenheid om het lezersvolk nader kennis te laten maken - voor zo ver men dat via de televisie of het weekblad Panorama nog niet had gedaan - met een uiterst vreemd, evenals [] ook uit ultra-links afkomstig, ongeleid projectiel: [] Deze vertelt aan infiltrant / freelance journalist [] dat hij een ondergrondse afdeling van de CD wil oprichten, die subversieve acties moet ondernemen zoals het liquideren van politieke tegenstanders. GRAMAN beweert verder dat er daartoe reeds een lijst met 200 namen bestaat. KAFKA concludeert dat het moeilijk is om [] te plaatsen:

'Natuurlijk is het mogelijk dat hij de waarheid spreekt en dat hij inderdaad bezig is met het recruterende voor een gewelddadige fascistische ondergrondse beweging. Het kan evenwel ook zo zijn dat hij als een soort provocateur actief is voor een inlichtingendienst of iets dergelijks'. Een extreem-rechtse [] derhalve.

In juni volgt een evaluatie van de acties van AFA rond de installaties van extreem-rechtse raadsleden. Enkele - veelzeggende - bevindingen:⁹⁴

- Het is misschien beter om minder landelijk te vergaderen.
- Voor verbreding van de acties naar 'buurten, wijken en de straat' is het van belang dat radicaal-links de arrogantie van het allemaal te weten laat varen. Want ook de AFA weet geen antwoord op de verrechtsing.

Elders wijst [] tegelijkertijd op AFA's zere plek respectievelijk Achilleshiel: 'Directe actie is nu eenmaal wat anders dan massa-actie. Die twee vormen van strijd binnen één strategie te combineren is de uitdaging waar AFA voor staat. Het is te hopen dat het lukt'.⁹⁵

Op 19 november is er eindelijk weer eens een actie, wanneer het CP-congres in Lisse wordt verstoord. De organisatoren van de actie werden overigens van te voren gewaarschuwd. Zo kreeg de linkse boekhandel en politiek info-centrum **Assata** uit Nijmegen in de aanloop naar het congres dreigbrieven van het '**Extreem-rechtse Zelfverdedigingsfront**', voorzien

van het postbusnummer van de bekende :
november werden bij Assata tevens ruiten ingegooid.

In de nacht van 12 op 13

Een klein en grappig berichtje luidt vervolgens 1995, weer een nieuw antifa-jaar in. Er is sprake van het raadselachtige feit dat de auto van Hans JANMAAT, die hem in Harlingen toch zeker dertig meter van de kant had geparkeerd, in het water van de Havenkom is verdwenen. JANMAAT vond dat er redenen waren om aan te nemen dat dit niet vanzelf was gebeurd en hij deed aangifte.⁹⁶

Op 10 februari verschijnt in de NN een onderzoek van KAFKA naar de toenemende mate waarin extreem-rechts zich op de linkse tegenstander richt. De activiteiten tot dan van de **Anti-Antifa**, een soort extreem-rechtse tegenhanger van KAFKA, gaan verder onder de goed-Germaanse afkorting **ODIN, Onderzoeks- Documentatie en Informatie-Netwerk**. ODIN zal zich gaan bezighouden met onderzoek naar 'staatsondermijnende activiteiten van links Nederland'.

Andere op links gerichte activiteiten zijn van een ander kaliber. Zo werd er op 15 december brand gesticht in het kantoor van de Jongerenbond in Eindhoven. Daarnaast kregen linkse instellingen of personen dreigbrieven van 'SA' en radicaal-linkse antifascisten werden op de foto gezet door anti-antifafotografen, die op hun beurt werden gefotografeerd door antifafotografen. Helemaal hilarisch werd het overigens eens bij een extreem-rechtse demo in Leeuwarden toen de verwarring zo groot werd dat een groep antifafotografen een andere groep antifafotografen op de gevoelige plaat vastlegde in de veronderstelling dat men van doen had met extreem-rechtse tegenstanders. Voeg daarbij het feit dat er ook nog fotografen van politie en veiligheidsdiensten tussen door lopen en u begrijpt dat het af en toe wat slap-stickachtige trekjes krijgt.

De toename van de incidenten wordt door KAFKA - niet geheel ten onrechte - in de schoenen geschoven van een van de grotere coryfeeën van extreem-rechts,

Dit Rotterdamse CP-raadslid en oprichter van het ANS, Afd. Nederland, - voordat hij zich verder in Duitsland ging scholen - zorgde voor een grotere bereidheid tot aanwending van geweld bij CP-sympathisanten, die hij ook nog eens kleepte in een soort SA-uniformen.

Op 25 februari liep weer eens een demonstratie uit de hand. Genoemde had de herdenkingsdag van de Februaristaking aangegrepen om te gaan demonstreren tegen de criminaliteit en drugsoverlast in Rotterdam. De demo werd in een laat stadium verboden omdat de burgemeester oordeelde dat het een demo van CP'86 betrof en omdat hij van mening was dat de demo provocerend zou werken en agressie zou oproepen. De CP besloot uit te zwermen over de stad (winkelcentrum Oosterhof, Rotterdam CS). De antifascisten zetten de achtervolging in en raakten onder meer bij het Centraal Station slaags. Een BMW uit dit gezelschap, waarvan een van de inzittenden werd herkend als achtervolgde elders een motorrijder en toen deze in een telefooncel ging bellen werd hij gemolesteerd en zijn motor vernield en in het water gegooid. Dit vernemen we uit de NN en uit andere bronnen. Elders in Rotterdam was de situatie inmiddels ook uit de hand gelopen en er ontstond enig geharrewar binnen de trojka extreem-rechts, radicaal-links en de autoriteiten (ME). Vijftien antifa-arrestanten werden uiteindelijk om acht uur 's avonds vrijgelaten.

Een andere gebeurtenis zou een smet werpen op het blazen van de autoriteiten. De antifascisten waren erachter gekomen dat CP'86 op 4 maart in Utrecht wilde gaan demonstreren. Mede vanwege de enorme ophef in Rotterdam werd besloten om een directe confrontatie in principe uit de weg te gaan. De lokale autoriteiten zouden immers toch wel voorzorgsmaatregelen nemen. Men besloot daarom een tegendemo te houden

onder het motto 'Geen fascistten op straat'. Burgemeester OPSTELTEN besloot op 1 maart voor het gemak - of liever: om problemen te voorkomen - om beide demonstraties te verbieden en dat zette kwaad bloed: 'Op deze manier zagen we het niet hangen, op één lijn gesteld met de fascho's van de CP! We besloten sowieso door te zetten, ook omdat het te laat was om af te blazen'.⁹⁷

Aldus het verslag van de organisator, **KURF (Komitee Utrecht tegen Racisme en Fascisme)**, dat verder inging op een gesprek met Hoofdcommissaris WIARDA, die de antifascisten uitlegde wat de voornaamste reden van het verbod was: 'Wij hebben van verschillende inlichtingendiensten in binnen- en buitenland gehoord dat er vijfhonderd autonomen naar Utrecht zouden komen en dat ook de CP'86 aanwezig zou zijn'. KURF besloot daarom een alternatieve actie te houden, een bloemlegging bij het beeldje van Anne Frank op het Utrechtse Janskerkhof. De betreffende zaterdag verliep echter anders dan gepland. De politie was zeer prominent aanwezig en 'iedereen met het uiterlijk van een demonstrant (het welbekende deskundige oog van de wouten)' werd staande gehouden en/of opgepakt. De ruim 160 arrestanten werden afgevoerd naar onder meer de catacomben van FC Utrecht. Chileense toestanden derhalve. In de loop van de avond was iedereen overigens vrij maar dat liet onverlet dat de verontwaardiging groot was. En deze steeg alleen nog maar toen bekend werd dat de arrestatie had plaatsgevonden op grond van artikel 435a, het uniformverbod, dat in 1933 eigenlijk was ingesteld om de NSB van straat te houden. Voor 'uniform' werd deze zinderende zaterdag 'Palestijnsjaal of capuchon' gelezen. N.B. Extreem-rechts folderde die zaterdag rustig in Amersfoort en Zeist.

Na deze twee gebeurtenissen blijft het lange tijd rustig aan het front. Intussen werkt een zich **Comité De Grote Schoonmaak** noemende groep aan het instellen van een verbod van de activiteiten van CP'86. Een wens waarin zij van harte worden gesteund door wetenschappers als . Het comité treedt voor het eerst naar buiten wanneer het bestuur van de CP'86 terecht moet staan voor het verspreiden van discriminerende geschriften en het deelnemen aan een misdadige organisatie. We zullen de naam van het comité later niet meer horen maar een bij dit proces gezongen lied (op de wijs van Lenny KUHR's 'Visite') geeft goed weer hoe de gemiddelde antifascist denkt over met name politiek Nederland:

Fascisten, fascistten,
 een land vol fascistten.
 In deelraad, provincie en ook in Den Haag.
 De nazi's proberen op straat te marcheren.
 Dat stond in de kranten, de krant van vandaag

Oh Bolkestein, zo fout na de oorlog,
 Oh, Bolkestein, je vrienden dat zijn...
 Het zijn
 Fascisten, fascistten, een bende fascistten,
 CP en CD heb je rechts ingehaald.
 Door brallen en liegen, de kiezers bedriegen.
 De pogrom van morgen schep jij reeds vandaag.

Oh Nederland, wanneer word je wakker,
 Oh Nederland, gebruik je verstand.
 Schop die
 Fascisten, fascistten, die bende fascistten

de straat af, het land uit, het liefst nog vandaag
En leer van je fouten, hak in op die wouten.
Fascisme en staat, die zijn één in Den Haag

Overigens zal het bestuur van CP'86 er begin mei goed afkomen. Er volgen slechts voorwaardelijke straffen en lichte boetes. Toch heeft het proces in zoverre succes dat er een wig wordt gedreven tussen de CP-goegemeente en hardliners als en consorten. Deze zijn eigenlijk niet meer welkom bij het op 13 mei in Valkenswaard gehouden partijcongres. De vraag is nu wat 'rare snuiter en snuiver' gaat doen: samen verder met andere fanatici als ? Of een eigen weg inslaan?

Inmiddels is het al weer een poos geleden dat AFA (onder auspiciën van KURF) aan de weg heeft getimmerd. Pas in augustus is er weer iets te horen: de afdeling Leiden heeft geen geld meer om zelf racistische graffiti te verwijderen en men wendt zich tot de gemeente met het verzoek geld beschikbaar te stellen voor deze vorm van antifascistische activiteiten. Lokale autoriteiten zijn, zo blijkt maar weer eens, niet altijd je vijand. In augustus wordt nader ingegaan op het rapport over de reeks gebeurtenissen in Utrecht van 4 maart jongstleden. Het onderzoek is verricht door het COT, het Crisis Onderzoeks Team van de Leidse universiteit, en kan niet bepaald vleidend worden genoemd waar het het optreden van de politie betreft. Een van de praktische aanbevelingen van het COT komt wat schoolmeesterachtig over: 'Maak een demonstratierooster: één risicovolle demonstratie per dag, vol met afspraken en sancties en het vastleggen van het aantal demonstranten'. Een woordvoerder van KURF vindt dit belachelijk. Hij vraagt zich naar aanleiding van het aantal demonstranten bijvoorbeeld af: 'En krijg je dan strafpunten als je het opgegeven aantal niet haalt? En waar blijven de mensen die 'teveel' zijn? In het stadion?'⁹⁸

Na deze hartekreet zal het lang duren voordat antifa zich geroepen voelt om in actie te komen.

Pas wanneer burgemeester FRANSSEN van Zwolle in februari 1996 besluit om er zich eens niet gemakkelijk vanaf te maken maar om een precedent te scheppen, komt men in in groten getale in actie. Wat wil het feit: hij geeft de extreem-rechtse partijen CP'86 - sinds najaar 1994 om een dreigend verbod te voorkomen officieel als CP'86/ NVP (Nederlandse Volks Partij) te boek staand - en CD gelegenheid te demonstreren, daarbij liever uitgaande van het artikel betreffende vrijheid van meningsuiting en demonstratie dan zich te beroepen op mogelijke verstoring van openbare orde. Deze demonstratie vindt, zoals afgesproken, op 24 februari 's ochtends plaats en wordt in de loop van de middag gevolgd door een eveneens aangekondigde en door FRANSSEN goedgekeurde demo van zo'n duizend verontwaardigde antifascisten. Verontwaardigd vooral omdat extreem-rechts (ook) mag demonstreren. Bij de demo deden zich nauwelijks problemen voor. Wél hebben AFA-aanhangers een 'bezoek' gebracht aan de woning van de organisator van de CD-demo en daarbij (natuurlijk) diens echtgenote de stuipen op het lijf gejaagd.

N.B. Burgemeester FRANSSEN verklaarde later dat hij met zijn handelwijze de minister van Binnenlandse Zaken en de Tweede Kamer wilde dwingen om te komen tot een nationaal beleid.⁹⁹

Op 30 maart is het de tiende verjaardag van 'Kedichem'. Dit wordt aldaar maar hoofdzakelijk in Leerdam 'herdacht'. De ontstane confrontatie gaat deze keer echter buiten de antifascisten om. Zij worden volledig afgetroefd door meer dan honderd Turkse en Molukse jongeren, die extreem-rechts danig in het nauw dringen: sommigen worden het water ingedreven, anderen als springkussen gebruikt.

De rest van 1996 zal het opmerkelijk rustig blijven aan het actiefrent. Dat wil niet zeggen dat er achter de schermen niets gebeurt. Op 3 september wordt er zelfs door een delegatie van AFA en de paraplu-organisatie **Nederland Bekent Kleur** met het ministerie van Binnenlandse Zaken gesproken. Onder meer, naar aanleiding van 'Zwolle', over demonstratierecht van extreem-rechts en de middelen die justitie heeft om activiteiten te beteugelen.

Extreem-rechts zorgt zelf ook gedeeltelijk voor de inactiviteit van antifa-activisten. Zo wordt geroyeerd als lid van CP'86 wanneer hij begin oktober in een uitzending van de actualiteitenrubriek Netwerk de Hitler-groet brengend te zien is. Partijsecretaris komt met een voorstel om de nu van radicale elementen ontdane CP'86 samen te doen gaan met de CD van JANMAAT onder de naam **Nationale Alliantie**. Dit laat nog op zich wachten maar andere interne conflicten leiden ertoe dat we eind november met een CP'86 zitten met twee Dagelijkse Besturen en twee kampen: en versus en Deze laatste zullen later verder gaan onder de naam **Volksnationalisten Nederland (VNN)**.

En om het geheel nog ingewikkelder te maken zitten op de achtergrond lieden als Hans JANMAAT en de als een phoenix uit de as herrezen Joop GLIMMERVEEN - die zich heeft verzekerd van de hulp van - te wachten op de dingen (lees: de CP-ers) die komen gaan.

Ondanks het feit dat 1997 door de Europese Unie is uitgeroepen tot Jaar tegen het Racisme zien we ook nu weer een zelfde beeld als in de laatste jaren te doen gebruikelijk. Je hoeft geen profeet te zijn om te durven beweren dat - gewelddadige incidenten tegen allochtonen daargelaten - de verkiezingen van 1998 pas weer aanleiding zullen geven tot grootschalige acties.

Natuurlijk werd er van 16 tot 22 maart door **Nederland Bekent Kleur** van alles opgetuigd in de landelijke actieweek tegen racisme maar dit leverde niets op wat publicatie verdiende in bladen als Ravage. Mogelijk heeft de meerderheid van de activisten het te druk met de voorbereiding van acties tegen de in juni in Amsterdam te houden Eurotop. Een - voorlopig laatste? - stuiptrekking zagen we in de aanloop naar genoemde top, toen bij radicaal-linkse activisten het bericht was doorgesijpeld dat extreem-rechts die-hards tijdens een linkse manifestatie een tegendemonstratie wilde houden. Dit bleek echter al snel een niet uit te voeren plan, zodat de aandacht voor extreem-rechts weer wegebde.

Zoals gezegd, het zou niet verbazingwekkend mogen worden genoemd, wanneer de eerstvolgende grote links-rechts confrontaties pas in het voorjaar van 1998 zal plaatsvinden naar aanleiding van de verschillende verkiezingen en de daarop volgende installatie van de gekozenen. Voorwaarde is dan wel dat er nog iets extreem-rechts over is om tegen te ageren.

N.B. Inmiddels - na de gemeenteraadsverkiezingen van 4 maart 1998 - is duidelijk dat het probleem zich vanzelf oplost.

3.1.4 anti-apartheid

Hoewel er veel voor te zeggen is om deze tijdelijke vorm van activisme onder het hoofdstuk 'anti-imperialisme' te behandelen omdat vanuit dat gedachtegoed de meest aansprekende acties zijn voortgekomen, willen wij er toch een extra hoofdstuk aan wijden omdat anders verschillende minder radicale groeperingen totaal raken ondergesneeuwd.

Natuurlijk kwamen de direct tegen de apartheid gerichte harde acties in de jaren 1985-1987 niet zo maar uit de lucht vallen. Om het waarom ervan beter te begrijpen wil ik nader ingaan op het ontstaan van de apartheid en de ontwikkeling van het verzet ertegen in Nederland. Bij dit uitstapje in de geschiedenis heb ik onder meer gebruik gemaakt van een van de standaardwerken over apartheid, 'Overtuiging en geweld - Vreedzame en gewelddadige acties tegen de apartheid' van Frank J. BUIJS.

De Nasionale Partij, die in de oorlog in hoge mate pro-Duits was, won in 1948 de verkiezingen met leuzen als 'Hou die kaffer op sy plek' en 'Weg met de Indiër'. De NP zag haar kans schoon om de reeds bestaande segregatie aan te scherpen en zij noemde het 'apartheid'.

In Nederland was sprake van een dualistische houding. Er waren mensen die erop wezen dat veel NP-leden in de oorlog pro-Duits waren geweest en dat de apartheid toch wel erg veel leek op de rassenpolitiek van Hitler. Anderen lieten zich meer leiden door historische en/of familiebanden. Een paar jaar later was Nederland er reeds aan gewend en de Haagse Post van 24 oktober 1953 zag de apartheid als 'een moedige, eerlijke oplossing voor een moeilijk bevolkingsprobleem'. Slechts De Waarheid en Vrij Nederland keurden de apartheid af. Aan het eind van de jaren vijftig verwierven echter tal van gekoloniseerde Afrikaanse landen hun vrijheid en dit leidde ertoe dat de berichtgeving in de Nederlandse pers veranderde: men wees erop dat handhaving van de apartheid de zwarte bevolking zou doen radicaliseren en dat de communisten dan de gelegenheid zouden krijgen om de toenemende rassenhaat van de zwarten te exploiteren.

Een wezenlijk andere benadering van de apartheid werd verkregen na een incident in Sharpeville, in 1960, waar een demonstratie van zwarten tegen de zogenaamde pasjeswetten uitmondde in een bloedbad. In Nederland werd het **Comité Zuid-Afrika** opgericht. Aan het eind van de jaren zestig was de Nederlandse politiek ook verdoorgeschoven, zo bleek uit een toespraak voor de VN, waar het Nederlandse beleid werd samengevat in drie speerpunten:

- het onderhouden van een dialoog om de Zuid-Afrikanen ervan te overtuigen dat apartheid onjuist is;
- juridische en financiële steun aan de slachtoffers van de apartheid;
- druk op de Zuid-Afrikaanse regering.

Deze mooie woorden werden echter pas met het aantreden van het kabinet-DEN UYL in 1973 in daden omgezet. In de regeringsverklaring stelde men onomwonden dat rassendiscriminatie en kolonialisme dienden te verdwijnen. Tevens beloofde men een verscherping van het toezicht op de naleving van het wapenembargo jegens Zuid-Afrika. Echt scherp werden de maatregelen overigens pas na het bloedig neerslaan van de scholierenopstand in Soweto (juni 1976). De toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Max VAN DER STOEL, verklaarde in een wat zuinige formulering:

'Als Zuid-Afrika niet op korte termijn tot een drastische ombuiging van het beleid besluit, is het inderdaad gerechtvaardigd om in beginsel tot economische dwangmaatregelen te besluiten'.

Een zuinigheid die kan worden verklaard vanuit de algemeen-Nederlandse houding ten opzichte van andere staten met welke handel wordt gedreven: Nederland wil iedereen tot vriend houden omdat anders de handel, de basis van de Nederlandse economie, in gevaar komt. (Zie in de jaren tachtig en negentig de krampachtige houding ten opzichte van de Volksrepubliek China en Taiwan.) VVD-er BOLKESTEIN verwoordt het actievare tegengaan van apartheid later (zie Handelingen Tweede Kamer, 14 november 1979) in afkeurende bewoordingen: 'Er is hier sprake van een tendens van toenemende politisering van de internationale economische betrekkingen'.

Rond 1970 ontstond in Nederland de **Zuidelijk Afrikabeweging**, waarvan de kern werd gevormd door drie landelijke comités: de Werkgroep Kairos, de Anti-Apartheidsbeweging Nederland (AABN) en het Komitee Zuidelijk Afrika (KZA). Een vierde, aparte, eend in de bijt is de Boycot Outspan Aktie (BOA).

De **Werkgroep Kairos** ontstond in 1968 in Lunteren waar de Gereformeerde

Oecumenische Synode bijeen was. Enkele leden ervan waren bevriend met de bekende Zuid-Afrikaanse dominee BEYERS NAUDÉ. Later kwam men vanzelf in aanraking met andere kerkelijke tegenstanders van de apartheid: de Anglicaanse bisschop Desmond TUTU en dominee Allan BOESAK.

De **Werkgroep Kairos** viel de eer ten deel dat zij als eerste de aanwezigheid van Shell in Zuid-Afrika aan de kaak stelde. Dat deed zij al in 1972 en zij hield dat vol tot het eind van de acties in 1991. In 1980 richtte zij samen met het KZA het **Shipping Research Bureau** op, dat onderzoek deed naar de manieren waarop Zuid-Afrika het embargo op het bemachtigen van ruwe olie trachtte te omzeilen.

86

Het **Komitee Zuidelijk Afrika (KZA)** is voortgekomen uit het in 1961 opgerichte 'Angola Comité'. Toen Angola eenmaal onafhankelijk was werd het actieterrein van het comité in 1976 uitgebreid tot geheel Zuidelijk Afrika. De drijvende kracht achter het KZA, had de beschikking over meer dan vijftien betaalde krachten en enige tientallen vrijwilligers. Deze waren vooral afkomstig uit radicaal-linkse kringen, met name de PSP. In de tweede helft van de jaren tachtig kon het KZA bogen op een imposant aantal donateurs: 40.000. Daarnaast kreeg het KZA, evenals AABN, Kairos en BOA subsidie van de regering, de EG en de Verenigde Naties.

Het KZA zag zich als de directe belangenbehartiger van het ANC, African National Congress, wiens gewapende strijd men ondersteunde. Daarnaast stelde men hier te lande de verandering van het overheidsbeleid centraal: 'Een totale boycot en onvoorwaardelijke steun aan de bevrijdingsbeweging zal de regering nooit realiseren maar met een krachtadig beleid van selectieve sancties (waaronder bijvoorbeeld een olieboycot) zijn we al een eind op weg'. Aldus in een gesprek met Frank J. BUJIS.

De **Anti-Apartheidsbeweging Nederland (AABN)** werd in 1971 opgericht als een soort officieuze voortzetting van het Comité Zuid-Afrika, dat na Sharpeville in het leven was geroepen door dominee BUSKES, PvdA-kamerlid en publicist. Laatstgenoemde werd samen met het gezicht van de AABN, dat vanaf het begin sterk werd gedomineerd door CPN-leden. De AABN spande zich onder meer in voor de verbreiding van de cultuur van de zwarte Zuid-Afrikanen en men stelde zich vierkant op achter het ANC. Ook richtte men zich op de rol van het Nederlandse bedrijfsleven in Zuid-Afrika: samen met Kairos, KZA en de FNV werd de brochure 'Nederlands aandeel in Apartheid' vervaardigd.

Boycot Outspan Aktie (BOA) werd opgericht door de gevluchte Zuid-Afrikaan. Men keerde zich met groot succes tegen de verkoop van Zuid-Afrikaanse Outspan-sinaasappelen onder de leus 'Pers geen Zuidafrikaan uit'. In tegenstelling tot de vorige organisaties trachtte BOA een link te leggen tussen racisme in Zuid-Afrika en racisme in Nederland.

Naast de hierboven genoemde - toch meer als basisbeweging aan te duiden - groeperingen zijn andere groepen en groepjes actief geweest in de strijd tegen de apartheid. Hierover treft u in onderstaand chronologisch overzicht meer gegevens aan, waarbij natuurlijk zal blijken dat de meest militante exponent van de anti-imperialistische beweging, RaRa, de gewelddadigste acties voor haar rekening heeft genomen.

Er is veel voor te zeggen dat Bluff!-editie 70 van 26 mei 1983 de bakermat is geweest van de latere, radicale, anti-apartheidsacties. Toen publiceerde men namelijk de recensie van het AABN- en FNV-rapport 'Nederland en de bewapening van Zuid-Afrika'. Bluff! schetst het Nederlandse aandeel in een artikel, getiteld 'De Nederlandse rol in de Zuidafrikaanse

agressie-politiek tegen de frontlijnstaten'. Het gaat hier om de formeel onafhankelijke buurstaten van Zuid-Afrika: Lesotho, Mozambique, Angola, Malawi, Zimbabwe, Botswana, Zambia, Tanzania en Swaziland. Ook Namibië moet in dit verband worden genoemd. Het beleid van de Zuid-Afrikaanse regering was er in het begin van de jaren tachtig al op gericht deze staten politiek en economisch aan zich te binden om zodoende afbreuk te doen aan het verzet van het ANC. Zij ondersteunde daartoe de verschillende rechtse guerrilla-bewegingen in de frontlijnstaten: de LLA, Lesotho Liberation Army en de MNR (Movimento Nacional de Resistencia) in Mozambique. Ook begaf het Zuid-Afrikaanse leger zich op Angolees territorium om daar op zoek te gaan naar leden van het ANC of de SWAPO (South West African People's Organisation), de Namibische bevrijdingsbeweging. Genoemde Bluf! gaat vervolgens uitgebreid in op welke ondernemingen welke zaken aan Zuid-Afrika leveren. Een paar van de genoemde, Philips, RSV/SHV, Transworld Oil en Shell, worden later het lijdend voorwerp van aanslagen van onder meer **RaRa**, die duidelijk - zie de verschillende claimbrieven - inzage heeft gehad in genoemd rapport. Andere, bijvoorbeeld Eurometaal en Muiden Chemie, zullen mede hierom worden bezocht door antimilitaristische actiegroepen als **Onkruit**.

87

Van 14 tot 18 december organiseerde de AABN een openbare hoorzitting over de Zuid-Afrikaanse agressie ten opzichte van de frontlijnstaten. De - zoals bij andere soorten van activisme ook hier onvermijdelijke - vrouwengroep van de AABN had op 17 december een eigen discussiebijeenkomst met als onderwerp 'de relatie tussen de oorlogssituatie en de emancipatie'. De bijdragen kwamen van ooggetuigen uit Lesotho, Mozambique, Angola en van ANC- en SWAPO-leden.

Op 19 januari 1984 komt het tot een eerste grote - fel bediscussieerde - actie tegen de apartheid. Tientallen actievoerders, voor de gelegenheid vereend onder de naam **'Amsterdammers tegen racisme en diskriminatie'**, dringen de burelen van de NZAV (Nederlands-Zuidafrikaanse Vereniging) binnen, plegen vernielingen en gooien een aantal boeken in de gracht. De activisten voelden zich door de laksheid van de Nederlandse en Amsterdamse autoriteiten gedwongen zelf actie te ondernemen. De overheid had immers in het kader van de opzegging van het cultureel accoord met Zuid-Afrika, begin 1983, de NZAV moeten sluiten aangezien deze bij de bemiddeling van stageplaatsen, werk of emigratie 'raszuiverheid' voorstaat. Aldus de claimbrief van de actiegroep.¹⁰⁰ Genoemde verklaring wordt omlijst door negatieve reacties in de vaderlandse pers. Zo sprak de Volkskrant over 'domheid en lijfelijk geweld' en dezelfde krant citeert een door de actievoerders als dolkstoot in de rug ervaren opmerking van de AABN, die de actie 'ondoordacht' noemt. Een met A.R.D. signerende briefschrijver zegt over een en ander: *'Er werden alleen maar krokodilletranen gehuild over die prachtige bibliotheek, terwijl er een hele adderkluwen van lietst vijf racistische organisaties hun onderkomen in dit pand hebben'*.

Feit is in ieder geval dat de NZAV contacten onderhoudt/onderhield met instellingen als **Voorpost** (en later met figuren als [naam] en dat was een van de in de claimbrief genoemde redenen om de NZAV 'te sluiten'.

De AABN voelt zich een week later gedwongen te reageren. De toenmalige secretaris, [naam], verklaart dat de activiteiten van de AABN de bedoeling hebben om mensen te mobiliseren tegen de apartheid, niet om je te isoleren. En dat laatste gebeurt met de actie bij de NZAV. [naam] eindigt met een opmerking die later door anderen in acht zal worden genomen: 'Hardere actie tegen Philips en Shell die ijverig het militaire apparaat van Pretoria steunen is ook een taak voor anti-apartheidsbestrijders'.¹⁰¹

In Bluf! wordt een deel van de buit gepubliceerd, een dag na een programma van IKON-TV,

waarin ook van de AABN werd geïnterviewd. Zij vertelde onder meer: *'Ik vind dat deze actie tegen de NZAV niet juist is. Het feit dat ze de NZAV pakken vind ik heel terecht, omdat het een gevaarlijke klup is, die in de gaten gehouden moet worden. Maar ik vind het onjuist om je woede te richten tegen boeken. Dat kan je niet maken. Dat riekt naar boekverbranding'*.

Deze reactie wordt 'ongelofelijk' genoemd want hoe kan iemand die tegen apartheid is tegelijk tegen een verbod op 'fascistische en racistiese vuiligheid' zijn?⁹²

Op 1 maart krijgen de NZAV-bestormers vier pagina's ruimte om de buit nader bekend te maken. Daaruit blijkt onder meer dat de NZAV ook bij de Tweede Kamer een ingang heeft gevonden. Zo zijn er contacten met de WVD-ers ⁹³

De NZAV-affaire wordt twee weken later afgesloten met enkele berichten erover in de pers in Zuid-Afrika. Woede alom natuurlijk maar jammer genoeg werkt Zuid-Afrikaans al gauw op de lachspieren, niet alleen van actievoerders. Zo citeert men

secretaris van de vereniging, over hoe een en ander heeft kunnen gebeuren:

'Hulle het so stil op die onderste verdieping te werk gegaan dat ek niks gehoor het nie. Die eerste ding wat hulle gedoen het, was om die telefone af te sny. Daarna het hulle deur die gebou gestorm. My kantoor is op die eerste verdieping en 'n mens werk met jou kaste en laaie oop'.

Vandaar dus de naar de duur van de actie - zo'n vijf minuten - af te meten toch nog grote buit.

Op 2 november 1984 bezetten zich '**Amsterdammers tegen Apartheid**' noemende lieden de Bankiersvereniging op de Keizersgracht. De actie was bedoeld als pressiemiddel tegen de door de Nederlandse banken uitgegeven gouden Krugerrand, waarmee indirect de apartheid wordt ondersteund. De veertig actievoerders werden na een uur in de gelegenheid gesteld om een gesprek te voeren met de directies van ABN, AMRO en RABO. Dit bleek erg tegen te vallen: 'De banken doen zich mooi voor maar gaan ondertussen gewoon met hun smerige praktijken door'. De acties zullen derhalve worden voortgezet.⁹⁴

Op 15 november komt de zich nu afgekort als ATA etalerende actiegroep uitgebreid terug op de bezettingsactie. Men vertelt iets meer over zichzelf: 'We zijn als axiegroep in de eerste plaats opgericht om het KZA bij campagnes als deze te ondersteunen. Diverse groepen doen hieraan mee hoewel de samenstelling per axie kan verschillen. .. Wij vinden dat om de axes voor de boycot van de Krugerrand te laten slagen, directe axes nodig zijn en dat de traditionele voorzichtige manier van het KZA niet effectief is'.

De schrijver somt vervolgens een lijst op van 'schone' banken en noemt de banken die niet meewerken en die dus nog wat mogen verwachten.

N.B. Dit gebruik van één naam door diverse (groepen) activisten zien we wel vaker maar bij de volgende activisten gaat het om het omgekeerde: 'meer namen gebruikt door dezelfde groepering', te weten door **RaRa, Revolutionaire Anti Racistische Aktie**.

Een kort intermezzo:

Inlichtingenmatig onderzoek heeft aangetoond dat vanaf het begin, eigenlijk sinds de aanslag met dynamiet op 11 september 1984 tegen het Van Heutsz-monument door de actiegroep '**Koetoh Reh**', een kleine vaste kern activisten aanslagen heeft gepleegd met daarbij (logistieke) ondersteuning door een wisselende groep mensen.

N.B. 'Koetoh Reh' richtte haar actie tegen het bezoek van de Amsterdamse burgemeester VAN THIJN aan Indonesië maar legde een verband met de apartheid in Zuid-Afrika.

RaRa zal bij haar eerste - grote - aanslag tegen de apartheid nog gebruik maken van de naam **Pyromanen Tegen Apartheid**. Ondergetekende, die de gelegenheid heeft gehad zich te verdiepen in de geschriften van RaRa maar met name in die van haar voorman

, ziet hier enige logica. Betrokkene, die zijn initialen later in het acroniem **RaRa** wat ál te exhibitionistisch laat oplichten, is naar alle waarschijnlijkheid niet (direct) betrokken geweest bij bedoelde aanslag op 7 januari 1985, tegen het woonhuis van , directeur van de reeds eerder genoemde firma Transworld Oil. Vandaar de afwijkende naam.

In de claimbrief maken de Pyromanen Tegen Apartheid de - later ook bij RaRa stelselmatig aan te treffen - koppeling tussen apartheid en het bredere 'Westerse imperialisme'. Voor het vervaardigen van de brandbom hoefde men overigens slechts inzage gehad te hebben in Bluf! 34 want de daar getekende bom werd hier, in Berg en Dal, gebruikt. (Andere brandbommen die bij het op het terrein liggende kantoor waren geplaatst functioneerden overigens niet vanwege de heersende strenge vorst.)

89

Op 9 maart 1985 vond er wederom een opvallende actie tegen de apartheid plaats. Bij drie reisbureaus, Luxavia en De Witte Reizen in Amsterdam en A-Reizen in Mijdrecht, werden acties gevoerd tegen het propageren en verkopen van vacantiereizen naar Zuid-Afrika: 'Daardoor wordt immers de apartheid economies en kultureel versterkt', aldus de claim.¹⁰⁵ De actie in Mijdrecht eindigde in een arrestatie van vijf deelnemers, die op 20 september overigens twee maanden voorwaardelijk zullen krijgen. De arrestanten worden op 19 maart in vrijheid gesteld, daarbij verwelkomd door een honderdtal sympathisanten, 'buiten in de sneeuw (!)', aldus een verklaring van iemand die zich waarschijnlijk geroepen voelt erop te wijzen dat zij geen mooi weer-activisten zijn.

Reisbureaus waren vaker doel van een anti-apartheidsactie. Zo pleegde een onder de naam **Aktie Anti Apartheid** optredende groepering op 23 april een vernielingsactie bij PROTEA-TOURS in Bentveld bij Haarlem. Een volgens plan leeg te spuiten met bloed gevulde brandblusser functioneerde niet, een fles met een sterk zuur wel. De actiegroep, waarvan later niets meer is vernomen, waarschuwde in de de bijgaande claim voor meer van dergelijke 'en zwaardere' acties.¹⁰⁶

In de vroege ochtend van 10 juni vond in Amsterdam een andere - wat ludiekere - actie plaats. Een dertigtal activisten verving straatnaambordjes in de Transvaalbuurt door wat beter bij deze anti-apartheidstijd passende. Buurtbewoners die de politie waarschuwden voorkwamen een succesvolle afloop. Het door de activisten in het leven geroepen Steve Bikoplein werd later overigens inderdaad zo overgenomen.

De laatste week van juli werd een echte actieweek. Zo werden bij een drietal vestigingen van Holland International vernielingen aangericht. Op 30 juli waren Nationale Nederlanden en Internatio Müller aan de beurt vanwege hun aanwezigheid in Zuid-Afrika. De claim eindigt met een oproep die zekere RaRa-trekjes heeft:

'We roepen iedereen op om in het offensief te gaan tegen Nederlandse bedrijven die belangen hebben in Zuid-Afrika en verdienen aan het blanke terreurbewind - een offensief op zoveel mogelijk plaatsen en met alle mogelijke middelen. Wie - met name in de afgelopen weken - de roep van het zwarte verzet voor effectieve economische sankties niet verstaan heeft maakt zich zonder meer schuldig aan kollaboratie'.¹⁰⁷

Een week later verschijnt een door de VN uitgegeven lijst van Nederlandse bedrijven die, direct of indirect, het apartheidsregime ondersteunen. Op dezelfde dag, 1 augustus, vond er een vernielingsactie plaats die gezien mag worden als voorloper van de in het najaar startende RaRa-campagne. Het hoofdkantoor van de Steenkolen Handels Vereniging (SHV) in Utrecht kreeg bezoek van een aantal activisten, dat deze eigenaar van de MAKRO-keten de les wilde lezen. De claim wordt beëindigd op een manier zoals we die later bij RaRa enkele malen zien: 'Tot de volgende keer!!' Ter afsluiting publiceert men een lijst met

gegevens van de verschillende MAKRO-vestigingen.¹⁰⁸

N.B. Achteraf is dit gemakkelijk te lezen als een waarschuwing - van zeer waarschijnlijk RaRa - aan het adres van SHV. Een waarschuwing die indertijd niet als zodanig werd opgevat of in de wind werd geslagen.

De zomer van 1985 zal naderhand samen met die van 1986 een van de weinige zomers blijken te zijn, waarin het gonst van het activisme. De acties tegen de apartheid blijven maar doorgaan. Overal in het land vinden wel kleine acties plaats tegen bijvoorbeeld reisbureaus en banken maar het ontbreekt ook niet aan grotere acties.

Zo behaalde een zich '**Commando Crash & Carry**' noemende actiegroep op 8 augustus een dubbelslag, toen activisten verkleed als FIOD-medewerkers de boekhouding meenamen van De Kaapkelder in Teuge, de grootste Nederlandse importeur van Zuid-Afrikaanse wijnen. De buit werd gedeeltelijk afgedrukt in de Bluf!, voorafgegaan door de claim.¹⁰⁹

Een lijst met de 115 grootste klanten van De Kaapkelder alsmede een bedankbrief van minister van Buitenlandse Zaken VAN DER KLAUW ('Onze gesprekken waren - mede dankzij uw wijn - des te succesvoller.') vormden de overgang naar de claim van een gelijktijdig uitgevoerde actie in Amsterdam. Daar werd Wijntapperij 500 aan de Overtoom vereerd met een bezoek van met verf- en teerbommen gooïende actievoerders.

De actiegolf leidde overigens wederom tot afkeurende reacties in de gehele pers en van de kant van de AABN en het KZA, dat zich volgens een artikel in de Volkskrant 'afzet tegen de vernielingen'. Een interview, enkele weken later in Bluf!, met

van het KZA maakt het al niet veel beter: 'Vernielingen zijn nou eenmaal niet populair. We zijn bang dat het mensen naar rechts jaagt'. Het KZA noemt de vernielingen 'symbolisch' en denkt niet dat die bijdragen aan het stoppen van bedrijven met investeren in Zuid-Afrika. Men houdt het liever bij acties als die tegen de Krugerrand of de boycot van sinaasappelen. De interviewer concludeerde na het gesprek met enig ongenoegen:

'Door hun (KZA, AABN - distancïeringen worden autonome axes gekriminaliseerd, waardoor niet alleen de bedoelingen van die axes ondergesneeuwd worden, maar ook de mensen die die axes voeren veel meer risico's lopen als zij onverhoopt opgepakt mogen worden'.¹¹⁰

Een artikel in de Bluf! van 29 augustus kan worden beschouwd als de directe aanleiding tot een gebeurtenis een week later. Er wordt weer eens diep ingegaan op de rol van de bekende Nederlandse bedrijven in Zuid-Afrika (vooral Shell, Philips en Unilever). Daarnaast is er speciale aandacht voor de vatenfabriek Van Leer in Amstelveen, die vestigingen heeft in menig thuisland. Directeur van de Zuid-Afrikaanse vestiging verklaarde in 1983 het 'niet helemaal eens te zijn met de politieke gevolgen van de thuislandpolitiek van het blanke bewind maar de winsten maken het toch de moeite waard'.

Commentaar van de Bluf!-scribent: 'Absolute sloop van dit bedrijf verdient aanbeveling'. Dit wordt - opruiend - gevolgd door een 'bouw'tekening van een molotov-cocktail.

Een week later zien we in hetzelfde blad een claimbrief van het '**Kommando Trek Van Den Broek Omlaag**' met betrekking tot een grootschalige vernielingsactie bij - inderdaad - het hoofdkantoor van multinational Van Leer BV in Amstelveen. Men gaat daarbij nader in op de racistische ideeën van voormalig president-directeur die wel iets zag in apartheid, 'want de mensheid is nog niet toe aan een multiraciale samenleving'.

De claim werd voorafgegaan door een woedende reactie van een van de actievoerders betreffende het artikeltje in de vorige Bluf! over Van Leer: 'Het meest baalden wij nog over wat er werd geschreven over Van Leer B.V. Op korte termijn wilden we namelijk inderdaad het hoofdkantoor van deze vuile smeerlap aanpakken'.

De naam van de groepering - wier claim volgens mij in de richting van **RaRa** wijst - wordt

duidelijk uit het volgende citaat in de claimbrief: 'Dat de Nederlandse regering slechts de scherpste kantjes van de racistiese diktatuur in Zuid-Afrika af wil halen is overduidelijk bevestigd met het bezoek van Van Den Broek, die slechts als ja-knikker dit land mocht betreden. Ondanks keiharde repressie, onomwonden uitspraken van Botha en de onwil van de blanken om de apartheid op te heffen, gelooft onze schijnheilige minister van Buitenlandse Zaken dat er hervormingen op til zijn'.

N.B. Het lijkt erop dat de latere RaRa-aanslag tegen Van Leer op dit moment in een (te) vroeg stadium van voorbereiding was maar dat het artikel in de Bluf! RaRa uitnodigde om nu in ieder geval al iets te ondernemen. (Stel je voor dat anderen met de eer gaan strijken!)

Op 17 september 1985 vindt dan de eerste onder de geuzennaam **RaRa, Revolutionaire Anti Racistische Aktie**, gepleegde aanslag plaats.

Een aantal van onder die naam opererende, uit Onkruid en het radicale deel van de kraakbeweging afkomstige, actievoerders boorde gaten in de toegangsdeur van de MAKRO-vestiging in Duivendrecht, waarna men een plastic slang met daaraan een ontstekingsmechanisme naar binnen leidde. Via deze slang werd een mengsel van benzine en olie naar binnen gebracht, hetgeen vervolgens - vermoedelijk met behulp van een tijdvertrager - tot ontbranding werd gebracht.

De schade was on-Nederlands: ruim vijftig miljoen gulden! Ook de bijgaande, bij het ANP in Utrecht bezorgde, claimbrief was anders dan normaal. De standpunten van RaRa werden helder en terzake verwoord en evenals dat bij de aanslag van de **Pyromanen Tegen Apartheid** het geval was werd ook nu weer een link gelegd met het 'wereldwijde imperialisme'. Enige vorm van het later steeds meer aan te treffen anti-imperialisme zien we in het volgende citaat:

'Werkelijke solidariteit met internationale revolutionaire bevrijdingsbewegingen moet daaruit bestaan, dat hier in Nederland - in West-Europa - de economiese, politieke, militaire dragers van het systeem worden aangepakt. Zij zijn verantwoordelijk voor de ontwikkeling en uitvoering van beheersing, vernietiging en onderdrukking overal ter wereld'.

Kortom, overheid en bedrijfsleven kunnen hun borst nat maken.

Overigens verraadt de schrijver van de claimbrief zich enigermate wanneer hij zegt dat 'halfzachte sankties slechts een poging zijn om de scherpe inhumane kantjes af te slijpen van het apartheidsbeleid'. Vide hierboven het citaat in de claimbrief van de actie tegen Van Leer.

N.B. Dat ook de vaderlandse pers nog moest wennen aan een actie met een dergelijke impact viel af te lezen uit het feit dat zij een kladje van 'autonomen' waarin de aanslag werd opgeëist in eerste instantie serieuzer namen dan de goed onderbouwde claimbrief van RaRa. Maar ja, de autonomen waren reeds berucht en opmerkingen in het claim-kladje als 'bovengenoemde collaborateurs zullen vanaf nu hun leven niet meer zeker zijn' verkopen nu eenmaal beter dan de meer gematigde en zakelijke uitspraken van RaRa.

Het lijkt opmerkelijk dat Bluf! slechts kort ingaat op de aanslag tegen de MAKRO terwijl er bijvoorbeeld ruim twee pagina's aandacht wordt besteed aan acties tegen op Zuid-Afrika gerichte reisbureaus. (Holland International zal overigens al gauw stoppen met het reizen naar Zuid-Afrika). Een mogelijk antwoord op deze onverwachte lauwe reactie van het activistenblad lezen we een aantal dagen later:

'Moeten we nu met zijn allen brand gaan stichten? Zo simpel ligt het natuurlijk niet. Zo'n axievorm heeft onvermijdelijk grote gevolgen voor je manier van leven. De voorzichtigheid en geheimzinnigheid waarmee je moet leven wordt veel groter. Dat betekent ook dat het moeilijker wordt om meer mensen bij je axes te betrekken en dat je de kans loopt om jezelf te isoleren. Als axie is zo'n fik natuurlijk te gek, maar als strategie lijkt het me heel wat minder. Ik heb liever bij honderd investeerders in Zuid-Afrika stenen door de ruiten, dan op

een paar plaatsen een lik'.¹¹¹

92 | Het moge duidelijk zijn dat anti-apartheidsactivisten in den lande even moesten bijkomen van de spectaculaire MAKRO-actie. Inmiddels hebben ook de meer gematigde AABN en KZA niet stilgezeten. Zij hebben op 25 januari 1986 een seminar georganiseerd over 'Apartheid en racisme, Nederland en Zuid-Afrika'. Plaats van bijeenkomst de CICSA in Amsterdam, toevallig net de plek waar een van de RaRa-ideologen heeft 'schoolgegaan'. Eind februari organiseerde het KZA een picket-line bij de poort van de centrale groothandelsmarkt in het kader van 'pluk geen vruchten van apartheid'. Twee bedrijven beloofden ter plekke te stoppen met de import uit Zuid-Afrika, 'hoewel ze natuurlijk nog wel even hun oude voorraad kwijt moeten...'. Van 7 tot 15 maart toert KZA onder hetzelfde motto in een bus door Nederland.

Op de elfde mei werd voor het eerst multinational Shell het doel van een grootschalige aanval van anti-apartheidsactivisten. Bij minstens zestien tankstations werden vernielingen aange-richt onder het motto 'Shell rot op uit Zuid-Afrika'. Bij sommige stations werd brand gesticht. Een aantal van de acties werd - uitgebreid geclaimd - voor rekening genomen door de actiegroep '**Nachtschade**', die bij Wezep ludiek werd geïmiteerd door '**Nog meer nachtschade**'.

Shell werd aangepakt, aldus de persverklaring, vanwege haar directe aandeel in de instandhouding van het apartheidsregime. De verklaring werd op een heldere manier beëindigd: 'BOYKOT Z.A. - BOYKOT SHELL. HELP SHELL NAAR DE HEL'.¹¹²

Vanaf dit moment zal Nederland - en later bijvoorbeeld ook Denemarken, Duitsland en Zweden - worden overspoeld door vernielingsacties bij Shell-tankstations. In de meeste gevallen ging het daarbij om het doorsnijden van benzineslangen, het ontvreemden van vuipistolen, het vernielen van het 'telwerk' en dergelijke. Soms ging een geheel tankstation in vlammen op. Ondergetekende zal zich beperken tot de meest aansprekende acties omdat anders het einde zoek is. De nieuwe actiegolf wordt in de vaderlandse pers - zeker in het begin - weer afgedaan als zijnde 'terreur', 'niet passend in onze samenleving' en 'ondemocratisch'.

In juni 1986 vinden er in het oog springende acties plaats. Zo haalt de actiegroep '**Splijt Apartheid**' op 7 juni het kantoor leeg van de Zuid-Afrikaanse multinational Anglo-American, dat aan de Prinsengracht in Amsterdam is gevestigd. Het is een klein kantoor met slechts drie medewerkers. De claimbrief geeft goed en helder inzicht in het waarom van de actie:

'We gaan er van uit dat we aan de hand van de gestolen papieren meer licht in de duistere rol van de Nederlandse BV's van Anglo-American én de rol van het Nederlandse kapitaal hierin kunnen brengen.

Op 16 juni was er van alles te doen. Naast wat snijwerk bij Shell-pompen en vernielingen bij een reisbureau ging de aandacht vooral uit naar drie acties van zich '**Burn Down Apartheid**' noemende activisten. In Amstelveen werd een Shell-winkel in brand gestoken; in Amsterdam brandde het tankstation op de Zeeburgerdijk volledig uit en dat op de Westerdoksdijk werd ernstig beschadigd.

N.B. Hoewel deze zaken nooit zijn opgehelderd, durft ondergetekende - aan de hand van de in Bluf! enigszins in verkorte versie afgedrukte claimbrief en de naam van actiegroep (daar zijn de pyromanen weer) - de stelling aan dat ook deze aanslagen voor rekening komen van RaRa. Een citaat: 'Ook nu willen we het parool dat 'de strijd zich ook dient te verplaatsen naar de blanke gebieden' inhoud geven in het Westen, de buik van het imperialistische monster. ... Wij willen door blijven gaan met het - voor zover het in ons vermogen ligt - uitoefenen van effectieve druk op de steunpilaren van het blanke bewind'.

Het gebruik van een andere naam zou wederom kunnen duiden op de afwezigheid van RaRa-voorman bij deze acties.

Op 9 juli treedt **RaRa** als zodanig weer voor het voellicht, nu met een brandstichting in het kantoor van de directeur van emballage- en verpakkingsbedrijf Van Leer in Amstelveen. De claim zal bij deze gelegenheid voor het eerst worden voorzien van een specifieke RaRa-benaming: **Kommunikee**.

Over de feitelijke dadergroep wordt niets bekend maar duidelijk is - in ieder geval voor ondergetekende - dat de ideologische onderbouwing, het stuk theorie achter de praktijk, afkomstig is van de later als RaRa-kerngroep aan te duiden personen. Een veelzeggend citaat: 'Onze solidariteit met de strijd in Zuid-Afrika komt niet alleen voort vanuit onze woede over de witte superioriteitswaan die Zuid-Afrika teistert, maar ook vanuit de gezamenlijkheid van de anti-imperialistische strijd. ... In Zuid-Afrika neemt de vrijheidsstrijd dagelijks in kracht en omvang toe. De directe aanval - hier - op de economische peilers van de apartheid voedt die kracht en ondergraaft de positie van het Zuidafrikaanse regime'.

N.B. De gemaakte taalfouten zijn hier maar ook in andere citaten in het onderzoek als zodanig overgenomen, temeer daar juist deze zaken bij een taalkundige analyse van de verschillende claims later wezen op het bestaan van een vaste scribent(e).

De actiegroep '**Splijt Apartheid**' zien we later terug met een analyse van de eerder bij Anglo- American buitgemaakte documenten. Deze was inmiddels ook al, met wisselend succes, aangeboden bij de diverse kranten. Slechts Volkskrant en Trouw zagen wel iets in enige vorm van berichtgeving erover. Inhoudelijk moet hier vooral worden gewezen op het aangetoonde bestaan van de Antillenroute. De toenmalige minister van Financiën, RUDING, beloofde de vragenstellers VERMEEND en WALLAGE onderzoek te doen naar eventueel 'oneigenlijk gebruik van de Nederlandse belastingwetgeving'.¹⁴

In het kader van de acties tegen Shell heeft het **KZA** een andere, minder radicale, manier gevonden om deze multinational aan te pakken. Het roept samen met **NOVIB**, **Werkgroep Kairos** en **Pax Christi** op tot een consumentenboycot. Een en ander onder de leus 'Shell smeert em uit Zuid-Afrika'. Het KZA wijst erop dat anti-apartheidsbewegingen in een aantal landen de actie ondersteunen: Groot-Brittannië, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Spanje, Australië en de VS.¹⁵

Men wil vanaf nu maandelijkse demonstreren bij de Zuid-Afrikaanse ambassade en het Shell-hoofdkantoor (die toevallig - lekker handig - op loopafstand van elkaar liggen). Daarnaast zullen er overal bij tankstations picket-lines worden gehouden. 15 november wordt uitgeroepen tot internationale actiedag onder het motto 'Stop apartheid, Boykot Shell'.

Dat Groningen ook beschikt over een aantal anti-imperialistische actievoerders wordt op 27 september duidelijk wanneer de '**Revolutionaire Cellen: Inbrekers tegen Apartheid**' brand stichten in het Shell-tankstation aan de Helperzoom. Deze actie gaat vergezeld van een claimbrief waarin wordt opgeroepen tot 'daadwerkelijke steun voor de vrijheidsstrijd van de zwarte bevolking van Zuid-Afrika'. Verder stelt men: 'Verzet tegen het imperialisme is noodzakelijk, ook in Nederland'.

Het lijkt er even op dat 1986 in alle rust overgaat in een nieuw jaar maar daar zal **RaRa** zelf wel even een stokje voor steken. In een poging het eerdere succes bij een **MAKRO**-vestiging te overtreffen onderneemt men nu twee aanslagen met brandbommen. De eerste, die bij **MAKRO**-Duivendrecht/Amsterdam blijft beperkt tot ruim anderhalve ton schade. De tweede echter, bij **MAKRO**-Duiven wordt een 'groot succes': schade ruim 38 miljoen

gulden. De acties die op 18 december bijna gelijktijdig - dus door verschillende feitelijke daders, lees: plaatsers - worden uitgevoerd gaan vergezeld van een wederom uitgebreide claimbrief.

RaRa zegt dat haar 'akties tevens zijn gericht tegen het imperialistische systeem als zodanig dat niet alleen in Zuid-Afrika maar overal ter wereld honger, armoede, ondervoeding, ziekte, dood, oorlog en afhankelijkheid creëert. Met onze acties willen we de samenhang uitdrukken tussen de strijd hier, daar en overal ter wereld. In die samenhang ligt onze drijfveer en onze onvoorwaardelijke solidariteit met de strijders/sters in Zuid-Afrika'.

N.B. Dat de BVD RaRa niet wenst aan te merken als terroristische groepering, wat volgens elders in Europa gehanteerde definities wel gebeurt, heeft onder meer te maken met de uitdrukkelijke wens van deze actiegroep om geen slachtoffers te maken. Bij de aanslag in Duivendrecht ging men zelfs zo ver om waarschuwingen te plaatsen: 'Gevaarlijk. Niet aanraken. Brandbaar'.

Op 10 januari 1987 gaat de MAKRO-vestiging in Nuth (L) in vlammen op. Ook nu wordt de aanslag opgeëist door **RaRa** maar zelfs een niet aandachtig lezer kan op het eerste gezicht concluderen dat het hier om een andere dadergroep gaat. De claimbrief is een regelrechte aanfluiting en het moet en zijn kameraden van RaRa waarschijnlijk pijn hebben gedaan, dat juist deze actie de druppel is die de SHV-emmer doet overlopen. Maar goed, de schade is dan ook enorm: zo'n vijftig miljoen gulden. President-directeur FENTENER VAN VLISSINGEN tracht tevergeefs de politiek voor zijn karretje te spannen en wanneer deze niet kan garanderen dat de MAKRO-winkels tegen terreurdaden worden beveiligd, kiest hij eieren voor zijn geld: de MAKRO trekt zich terug uit Zuid-Afrika.

Voor de rest is het nog steeds hetzelfde liedje: de acties van RaRa worden wijd en zijd, ook binnen een aanzienlijk deel van de Beweging, veroordeeld. Hoewel, men moet toegeven dat deze werkwijze succes heeft.¹⁶

De acties van vooral RaRa hebben in de afgelopen maanden geleid tot het verbreken van de banden met Zuid-Afrika door de volgende bedrijven:

- Holland International;
- Van Dongen Reisbureaus;
- A-Reizen;
- Hagemeyer;
- Van Leeuwen Buizen;
- Nationale Nederlanden;
- de banken ABN, AMRO, NMB, RABO en Pierson, Heldring en Pierson;
- bloemenveilingen Aalsmeer en Westland;
- groente en fruit (AH, V&D, Aldi, Van Vliet);
- de RAI (weigerde ruimte op toerismebeurs);
- Forbo Vloerbedekking.

De reacties in de pers liegen er overigens niet om. Zo merkt NRC Handelsblad op 20 januari op: 'Dit is een wijken voor politiek geweld, dat al gauw kan worden opgevat als een premie op aanslagen met een bepaald ideologisch doel'.

De Volkskrant zegt op dezelfde dag: 'Het grote maatschappelijke nadeel van dit besluit is echter dat fanatici eerder gestijfd worden in hun tactiek. Op het eerste gezicht lijkt terreur te lonen'.

En het Algemeen Dagblad ten slotte voorspelt: 'Het gevaar bestaat dat het niet bij de SHV blijft en dat RARA, aangespoord door dit twijfelachtige succes, ook andere ondernemingen tot doelwit van haar acties zal maken'.

Naast deze wel verwachte negatieve berichtgeving in de gewone pers krijgt RaRa ook via 'eigen kanalen' een regelrechte aanval te verduren van een andere anti-apartheidsbestrijder. De AABN voelt zich, bij monde van woordvoerder , geroepen harde kritiek te leveren op de middelen die RaRa inzet om het doel - een totale boycot van het apartheidsregime in Zuid-Afrika - te bereiken. : 'Door de Makro-branden en de (op de verkeerde onderwerpen) opgelaaide discussie dreigt de boycotbeweging veel terrein te verliezen. De mensen van RARA handelen misschien uit gemeende anti-apartheidsgevoelens (daaraan hoeven we nog niet te twijfelen), maar schieten hun doel voorbij. Akties tegen apartheid voer je met elkaar. Niet om je 'voorhoederol' te bewijzen'.¹⁷ RaRa, waar in ieder geval bij de grote leider in de loop der jaren de lange tenen alleen nog maar zullen groeien, reageert uiterst verbolgen. Bluf! ruimt twee pagina's in voor de reactie van RaRa, onder de titel 'Zuur aan de wortels van de democratie'. De scribent(e) zet om te beginnen nog eens de binnen links geuite punten van kritiek op een rijtje:¹⁸

- Dit soort akties zou afleiden van waar het uiteindelijk om gaat.
- Dit soort akties zijn een trap in de rug van de in de loop der jaren opgebouwde boycotbeweging.
- De gehele linkse beweging wordt hierdoor gekriminaliseerd.
- Het zijn geen anti-apartheidsgroepen die achter dergelijke akties zitten. Zij richten zich meer op het onmenselijke gezicht van het westerse bedrijfsleven (waar ook ter wereld -).

Deze punten worden vervolgens weerlegd en min of meer samengevat in de volgende passage: 'Het is een feit dat er in de afgelopen jaren groepen zijn ontstaan die een andere opvatting hebben over de strategie van de anti-apartheidsstrijd in het westen, de bakermat en broedplaats van racisme en imperialisme. Groepen die geenszins wild om zich heen slaan of met onwillekeurige stuipjes proberen slechts hun 'onvrede' met deze maatschappij tot uitdrukking te brengen. Maar die in een aantal jaren een eigen strategie én praktijk hebben opgebouwd. Dat deze ontwikkeling gevestigd links en de kommitees irriteert is duidelijk. Zij hebben er geen doorslaggevende controle op en kunnen niet met het wondermiddel van de parlementaire discussie de ontwikkeling in de hand houden. Onze strategie is in wezen kompromisloos en ook anderszins, middels b.v. subsidies of via lobbies, zijn we onafhankelijk van gevestigd links'.

Een week later gaat het **KZA** in genoemd weekblad nader in op de campagne 'Shell smeert 'em uit Zuid-Afrika'. Men gaat ervan uit dat het een 'boycotaktie met lange adem' zal worden maar dit is in ieder geval beter dan bijvoorbeeld MAKRO-branden.

Genoemde lange adem zien we terug in de overige activiteiten van 1987: deze zijn namelijk sporadisch of zo weinig opvallend, dat zij de pers niet hebben gehaald.

Juni wordt echter door de verschillende comités uitgeroepen tot actiemaand voor het ANC. In Bluf! is een chronologisch overzicht van voor het ANC belangrijke feiten te vinden. Tevens wordt er ingegaan op de strategie van het ANC onder de veelbelovende en voorspellende titel 'Over vijf jaar in Johannesburg', ontleend aan het gelijknamige boek van Rudi BOON die begin 1985 enkele maanden in Zuid-Afrika heeft gewoond.¹⁹

Dat **RaRa** niet helemaal een eigen actiekalender heeft bewijst het feit dat ook zij juni aangrijpt voor een volgende aanslag. Nu veroorzaakt een aanslag met jerrycans vol benzine, voorzien van een elektronische tijdsvertrager, voor f30.000, = gulden schade aan een Shell-tankstation in Nieuwegein. Ook nu weer wordt er gewaarschuwd: 'Pas op. Brandbom op dak'.

Deze bescheiden aanslag was wederom voorzien van een Kommunikee, waarin de rol van Shell in Zuid-Afrika aan de kaak wordt gesteld en de betekenis die het concern heeft binnen

het wereldwijde imperialisme. Ook Shell-dochter Billiton in Arnhem wordt aangehaald en in dit verband is het aardig te weten dat bij de latere huiszoeking tegen de RaRa-verdachten - in april 1988 - aantekeningen over genoemd bedrijf zijn aangetroffen. Aantekeningen die waarschijnlijk ooit onderdeel hadden moeten uitmaken van een volgend Kommuniquee. N.B. Een wat vreemde uitglijder maakte RaRa door de aanslag in Nieuwegein te koppelen aan een - door een inbreker veroorzaakte - brand bij een tankstation in Zaandam. Deze plaatsnaam is later toegevoegd in de claim.

96

Een week later is **RaRa** weer actief, nu in Alphen aan de Rijn waar op 26 juni garages van de Shell-grossiers Boot Olie / Van Staveren Marion Gas BV gedeeltelijk in de as worden gelegd. Deze actie zal veel stof doen opwaaien. Slechts doordat de brand vroegtijdig wordt ontdekt en omdat de wind in de goede richting staat, wordt een mogelijke ramp voorkomen: er ligt op het moment van de aanslag namelijk 600.000 liter Shell-gasolie opgeslagen.

De claimbrief is overigens een kopie van die van de aanslag in Nieuwegein, een week eerder. Het Kommuniquee wordt nu aangevuld met een regelrechte klacht over het gedrag van de pers in de dagen ervoor:

'Dagbladen, radiostations en ANP hebben geen regel gewijd aan deze verklaring, nergens is melding gemaakt van het feit dat de aanslagen werden opgeëist, nergens heeft men laten blijken van ons Kommuniquee op de hoogte te zijn. .. Klaarblijkelijk is dit wat we moeten verstaan onder 'het terughoudende beleid' in de berichtgeving over radicale acties sinds de SHV-kampagne'.

En op zo'n manier wordt de vaderlandse pers direct verantwoordelijk gemaakt voor de brandaanslag tegen Boot Olie, waarvan de brandbommen waren voorzien van mechanische tijdvertragers. De vraag werpt zich op of dit geen haastklus tegen een toevallig aanwezig, gemakkelijk te benaderen object is geweest. In ieder geval was het een ondoordachte actie die rampzalige gevolgen had kunnen hebben. Een actie die naar de stellige overtuiging van ondergetekende in eerste instantie voor rekening komt van het wat al te snel aangebrande persootje van de RaRa-leider.

N.B. In de periode van de aanslagen is de ANC-vertegenwoordiger voor de Benelux, in ons land. Desgevraagd vertelt hij zich geheel te distantiëren van de RaRa-aanslagen: 'Gewelddadige middelen zouden ertoe kunnen leiden dat het ANC haar sympathie onder de Nederlandse bevolking verliest en daarom keurt het ANC ze af'. Hij vervolgt dan met de voor RaRa toch wel erg pijnlijke zo niet dodelijke opmerking dat hij de mensen van RaRa niet kent: 'Misschien gaat het wel om een rechtse provocatie'.

Of RaRa een boodschap heeft gehad aan deze ANC-mededeling is niet zeker maar het lijkt er wel op. In ieder geval is de aanslag tegen Boot Olie feitelijk de laatste in het kader van de strijd tegen de apartheid. Men zal zich van nu af aan richten op andere zaken, die elders in het hoofdstuk anti-imperialisme ter sprake zullen komen. Slechts in april 1989 volgt er nog een aanslag tegen de Shell maar in feite moet die meer worden gezien als een zich willen profileren tegenover de grote massa mensen die op een minder radicale wijze Shell willen dwingen zich terug te trekken uit Zuid-Afrika. Daarover later meer.

Vanaf dit moment zullen de acties tegen de apartheid in Zuid-Afrika derhalve op een lager niveau worden gevoerd. Maar ze blijven voorlopig doorgaan.

Op 9 september bezetten tien KZA-activisten en FNV-Jongeren het dak van het portiersgebouw van het Shell-Researchcomplex in Amsterdam-Noord ter ondersteuning van de eisen van de stakers in de Rietspruit-kolenmijn. In dit najaar zal het KZA zich meer toeleggen op het benaderen van grootverbruikers van Shell-producten.

In 1988 sudderen de acties slechts langzaam door. Soms worden daarbij verschillende zaken gecombineerd. Bijvoorbeeld anti-apartheid en kraken in het geval Baga Moyo, een gekraakt bedrijfspand van een oude bekende, de heer . Ter gelegenheid van de ontruiming van dit 'scholierenpandje' wordt een demonstratie gehouden voor de brouwerij van Heineken, welk bedrijf meteen maar wordt verzocht af te zien van verdere contacten met Zuid-Afrika.

In de nacht van 6 op 7 maart is er plots een sterke opleving te zien van de tegen Shell gerichte acties. Zoals verderop zal blijken is er hier sprake geweest van enige coördinatie. Tientallen tankstations in het gehele land kregen te maken met doorgezaagde slangen, gesaboteerde betaalautomaten, onleesbaar gemaakte 'bollen', gestolen vulpistolen en verontreinigde brandstofreservoirs. Er verschijnt een anonieme verklaring waarin Shell wordt aangemerkt als de voornaamste zondebok met betrekking tot het in het zadel houden van het apartheidsregime.¹²⁰

In totaal worden 37 tankstations benadeeld waarvan zeven in Arnhem en vijf in Amsterdam. N.B. Tot woede van een groot deel van de linkse beweging worden genoemde vernielingsacties door het ANP toegeschreven aan 'de RaRa-beweging'. Nu had het persbureau wel iets gelijk, want bij één van de sabotage-acties waren toevallig de RaRa-ideologen betrokken. Verder wordt bij de huiszoeking van een gearresteerde activist een draaiboek aangetroffen van een massale anti-Shellcampagne, die in genoemde nacht van 6 op 7 maart feitelijk van start was gegaan.

Naar aanleiding van de gebeurtenissen op 7 maart verschijnt er een interview met enkele actievoerders. Een hunner, mist zo te horen RaRa nu al: 'In deze akties is de kans om theorie en praktijk met elkaar te verbinden blijven liggen. Er had veel meer gepraat kunnen worden over het perspectief van aktievoeren tegen Shell. Waar doe je het voor, wat denk je te bereiken?' Een ander, zit ook meer op de RaRa-lijn getuige de uitspraak:

*'Niemand die ik ken deed mee aan deze akties alleen omdat Shell in Zuid-Afrika zit. Het gaat erom dat de multi's overal ter wereld verantwoordelijk zijn voor uitbuiting en onderdrukking, en dat we dat willen bestrijden.'*¹²¹

Zo te horen had deze aanslag ook in het hoofdstuk anti-imperialisme kunnen worden behandeld.

Eind april verschijnt de eerste NN, die nader ingaat op de solidariteitsacties voor de sinds 11 april gedetineerde RaRa-voorman . De gebeten hond is vooral Shell, die overal in het land bezoek krijgt van snijdende en zagende activisten. Ook nu duiken er weer ludieke benamingen op zoals **Harde Aktie tegen Handlangers Apartheid (HABA)**. Ludiek mag ook de claim worden genoemd van de vernielingsactie bij Thermo Shell in Hilversum, waar de actiegroep '**Zet Shell Apart**' de banden van geparkeerde tankwagens vernielt alsmede de vulopeningen van de ondergrondse opslagtanks. In navolging van een opmerking van RaRa-baas . in zijn verklaring bij het proces merkt men droog op: 'We zeggen niet dat we alle ondergrondse tanks hebben gevonden, maar we hebben wel de harde kern uit de anonimiteit gehaald'.

Vanaf eind mei gaan de 'gewone' anti-Shellacties weer door, waarbij het vooral een kunst lijkt te worden om de mooiste actiegroepnaam te verzinnen. Zo ondertekent de Utrechtse actiegroep '**Mama is boos**' de claim van een actietje met 'Massale Aktie Molt Apartheid'. Op 8 juni is er een folderactie van enkele - vooraanstaande - activistes voor het KLM-Reisbureau op het Leidseplein. Zij noemen zich '**Stewardessen tegen Apartheid**'. Eind juni zien we een oude bekende terug: **Splijt Apartheid**. De actiegroep claimt in NN een inbraak bij Combined Amsterdam Shipping Agencies (CASA), waar gegevens zijn ontvreemd over de kolenimport van Shell.¹²² In dezelfde NN staat overigens een 'sabotagehandleiding tegen benzinepompen' afgedrukt.

Nuttig leesvoer voor degenen die de dagen erna acties uitvoeren in onder meer Leiden, Den Haag, Utrecht en zelfs Broek op Waterland waar actiegroep **'De burens van Klaas Wiltling'** een brandaanslag zagen mislukken vanwege waarschijnlijk een technisch mankement.

In augustus zijn er vernielingsacties in Amsterdam, Haarlem, Blerick en Rotterdam, waar de **'Nichtjes en neefjes van RARA'** een tankstation aanpakken. Ook in Düsseldorf ondernemen actievoerders, **'Autonome anti-racistische Aktie'**, een vernielingsactie bij een Shell-station.

Zij verklaren zich - in overigens uitstekend Nederlands - graag solidair met 'nederlandse anti-apartheids-activisten'.

98

Medio september publiceert NN een deel van het openingsartikel van in het AABN-blad 'Zuidelijk Afrika Nieuws'. Het activistenblad constateert - waarschijnlijk met ingehouden woede - dat de AABN met geen woord over rept en dat men zich zelfs tegen de uitgevoerde vernielingsacties contra MAKRO Shell 'en andere bedrijven' keert.¹²³

In het zelfde nummer zijn weer acties afgedrukt, onder meer van het Arnhemse **'Kommando WE WAREN TOCH IN DE BUURT'**, om maar weer eens een creatieve taaluiting te tonen. De claims van de verschillende acties bevatten bijna alle de oproep om vrij te laten.

Eind september biedt NN ruimte aan de bekende voor een persoonlijke brief aan : zal daar niet echt blij mee zijn geweest want schaart zich onomwonden achter mensen als

In dit najaar zal een initiatief worden gestart waarmee in de loop van het volgend jaar duidelijk zal worden dat RaRa slechts een minderheid vertegenwoordigt in de strijd tegen de aanwezigheid van Shell in Zuid-Afrika. Begin november zien we een oproep om op 20 november te verschijnen in Paradiso, waar een conferentie zal plaatsvinden. Het is de eerste aanzet van zo'n 40 mensen 'uit de buitenparlementaire beweging, theater en muziekwereld in Amsterdam' om te komen tot een grote 'spektakel-blokkade tegen de apartheid'. Het doelwit zal het Shell-Researchcomplex in Amsterdam zijn. De initiatiefnemers willen een massale doch strijdbare actie. Strijdbaar, niet gewelddadig.¹²⁴

Het oprichtingscomité noemt zich **SuZA, Shell uit Zuid-Afrika**, en kan in Paradiso 450 geïnteresseerden verwelkomen. Al gauw wordt duidelijk waarom RaRa er zich tegen zal verzetten: het KZA en de AABN scharen zich volledig achter de als vreedzaam aangekondigde actie.¹²⁵

Ook vanuit het pand Vrankrijk zijn er positieve geluiden te horen en zelfs **'radikale anti-Shell groepen'** zien wel brood in de blokkade-actie. RaRa komt dus wel erg alleen te staan. Vlak voor Nieuwjaar wordt vooruitgekeken naar de spektakelblokkade van SuZA en kort teruggeblikt op één jaar acties tegen de Shell. De 'radikale campagne' wordt door een anoniem gebleven schrijver namens **'RADIKALE ANTI-SHELL GROEPEN'** nader toegelicht: 'We moeten Shell niet alleen pakken omdat ze in Zuid-Afrika zit maar omdat Shell een multinational'. Daarmee moge tevens - maar daarover later meer - weer eens duidelijk zijn dat ook anti-apartheidsacties vaak uitgevoerd worden vanuit een anti-imperialistische invalshoek.¹²⁶

Het jaar 1989 zal door verschillende actoren op verschillende manieren worden aangegrepen om te getuigen van de heersende afschuw over Shell's aanwezigheid in Afrika. Enerzijds is daar de breed opgezette en uitdijende massabeweging, die onder de paraplu van SuZA een eenmalige grote actie voorbereidt, anderzijds blijven radicale groeperingen en/of individuen zorgen voor een voortzetting van gewelddadige acties.

Op de dag van het hoger beroep van 3 januari, wordt door onbekende actievoerders schade aangericht aan het Shell-monument aan de Haagse Mient. En ondanks de invrijheidstelling van genoemde RaRa-voorman zullen vernielings- en sabotage-acties tegen de multinational doorgang vinden.

Op 17 januari bijvoorbeeld is het op vier plaatsen in Tilburg raak waar vernielingen worden uitgevoerd door actiegroep 'Shell's Angels'. Een dag eerder is Apeldoorn al in het nieuws geweest toen 'Jip en Janneke' van 'actiegroep Zwarte Ster' een vernielingsactie claimden door middel van een - hoe infantiel maar dat heb je met zo'n naam - handgeschreven verklaring.

In februari horen we weer eens wat van het **Komitee Zuidelijk Afrika**, een oudgediende die vanwege de radicale acties wat naar de achtergrond is verdwenen.¹²⁷

Mogelijk wil het zich hiermee profileren, temeer daar het één van de drijvende krachten achter de aanstaande SuZA-actie is. De KZA-woordvoerder, haast zich overigens een misverstand uit de weg te ruimen: men heeft wel begrip voor radicale acties, hoewel men ze zelf niet zal uitvoeren. En vindt het fijn dat vrij is.

De spektakel-blokkade van SuZA is inmiddels, medio februari, in een vergevorderd stadium van voorbereiding en wat opmerkelijk is: er zijn de laatste weken maar weinig 'blij-dat-ik-snij-acties'. De laatste opmerkelijke was de actie van een gelijknamige groepering in Amstelveen, waarbij drie mensen werden opgepakt en later - op 7 maart - tot 30 dagen gevangenisstraf werden veroordeeld.

Na het KZA mag de AABN, de **Anti-Apartheidsbeweging Nederland**, zich weer aan den volke vertonen. laat nog eens duidelijk doorschemeren RaRa een vies woord te vinden en hij slaagt erin het in het geheel niet te noemen. Hij wil over radicale acties slechts het volgende kwijt: 'Als je de inschatting maakt dat bepaalde acties de zaak niet vooruit brengen of zelfs achteruit, dan uit je die kritiek. We zijn niet voor niets al 18 jaar actief. Zo'n inschatting kunnen we wel maken'.¹²⁸

Eind maart is in de NN een interview opgenomen met de actiegroep 'Blij dat ik snij', die na het KZA en de AABN haar kant van de zaak mag belichten. Het is een nogal jolig gesprek over de vernielingsacties tegen Shell die volgens een van de woordvoerders, Wm, al in 1979 voor het eerst in Amsterdam heeft plaatsgevonden.

In de eerste week van april tracht een brieven-schrijver in een laatste vertwijfelde poging een openlijke discussie op gang te krijgen over hoe SuZA de spektakel-blokkade organiseert.¹²⁹ *'Zij stellen zich daarbij een beperkt doel, n.l. dat Shell uit Z.A. verdwijnen moet en noemen de actie een anti-apartheidsactie. Hiermee proberen ze de actie massaal te maken, m.a.w. verbreding van een aktiedoel uit de radikale beweging te bewerkstelligen. De radikaliteit van de actie zien zij vooral in het feit dat komitees, vakbondsgroepen enz. uitgedaagd worden aan een actie mee te doen die ze van zichzelf nooit verwacht hadden. Maar voor ons is de strijd tegen Shell veel meer dan alleen anti-apartheidsstrijd. Strijden tegen Shell, een van de grootste multinationals ter wereld, betekent voor ons strijden tegen een van de grootste steunpilaren van een imperialistische, patriarchale en racistiese structuur, die de levens van mensen over de hele wereld vernietigt. Dat gebeurt dag in dag uit, bewust en doelmatig, in Z.A., in Chili, in N.L., overal. Het systeem beheerst velen, vrouwen meer dan mannen, zwarten meer dan witten. Uitbuiting is de basis waarop het systeem voort kan blijven bestaan. Uitbuiting is ook de basis waarop Shell haar macht en winsten in stand houdt'.*

Dat is andere koek, anti-imperialistische koek, hier mogelijk aangesneden door iemand binnen of in de naaste omgeving van RaRa. Zo mogen we ook concluderen naar aanleiding

van de volgende opmerking: 'Wij begrijpen bijvoorbeeld niet waar de angst van het comitée vandaan komt om met RARA of geïdentificeerd te worden'.

Aan de vooravond van de feitelijke SuZA-actie zijn er nog een paar radicale acties in Den Haag en Blerick. Verder plaatst NN begin april een brief van enkele Wageningse studenten, die een link leggen tussen 'Shell en de Landbouwwuniversiteit Wageningen - Shell en Zuid-Afrika'. Men maakt zich zorgen over de opportunistische houding van professoren, die geen boodschap hebben aan de kritiek jegens Shell daar hun onderzoek voor een groot deel wordt bekostigd door een via Shell te lopen 'derde geldstroom'

100

Op 18 april verschijnt een ultieme oproep tot deelname aan de blokkade-actie tegen het Shell-Researchcomplex.¹³⁰

Die wordt echter overschaduwd door een laatste gewelddadige actie tegen Shell van de kant van RaRa. Deze steeds meer geïsoleerd geraakte groepering eist als een dreinend kind de aandacht en kan maar moeilijk hebben dat anderen met de eer gaan strijken. Eerst zal er naar haar moeten worden gekeken. Daartoe wordt op 17 april een brandaanslag gepleegd tegen het Thermo Shell Centrum in Hilversum. De modus operandi is te vergelijken met die van de aanslagen tegen de MAKRO-Duivendrecht in 1984 en - de elders ter sprake komende - tegen de PTT-schotelantenne. Men gebruikt relatief eenvoudige middelen, waarvan het LCT-onderzoek immers heeft aangetoond dat er geen relatie is te leggen met wat voor daders ook.' Uit de claimbrief is duidelijk op te maken dat Shell in deze aanslag slechts een bijrol speelt. De hoofdrollen zijn weggelegd voor SuZA en RaRa: 'Wij vinden echter dat dat deze blokkade-actie zich in verregaande mate heeft gekonformeerd aan de sociaal-demokratiese politiek van de comitées en in die zin inhoudelijk in een sterk defensieve positie is beland'.

De aanslag moet naar mijn mening in eerste instantie worden gezien als een persoonlijke wraakoefening van en met name zijn mede-ideologe en toen nog levensgezellin , die zich in 1988 ontzettend kwaad heeft gemaakt toen SuZA de leus 'moet vrij!' niet heeft willen verbinden aan de anti-Shellcampagne.

De claimbrief is verder een herhaling van - anti-imperialistische - zetten maar de slotzin blijkt achteraf omineus te zijn: 'Vluchtelingenbeleid is Europese apartheid, stop de deportaties'. De in de jaren 1990, 1991 en 1993 te plegen aanslagen van RaRa zullen immers hiertegen zijn gericht.

In de NN lezen we tegelijkertijd een weinig verhullende woede-uitbarsting van een 'radikale activist' over de aanslag van RaRa, die hij als een 'kwelijke publiciteitsstunt' betitelt. Verder merkt hij op: 'Ik vind het een gemene stoot onder de gordel van SuZA om uitgerekend nu een dergelijke actie te voeren. .. Wie militante politiek bedrijft of voorstaat, die kwa timing kennelijk voornamelijk dient om interne discussies kracht bij te zetten, maakt zich mijns inziens schuldig aan kontra-revolutie'.

En ook die opmerking kan RaRa, die steeds meer alleen komt te staan, in haar zak steken.

De spektakel-blokkade zelf wordt voor de organisatoren en veel deelnemers niet wat zij ervan hadden verwacht.¹³¹

'Vol goede moed verzamelen en vertrekken we vanaf de Dam. Velen nog niet uitgeslagen na de swingende opening in Paradiso. Vol vreugde en kracht ook omdat Shell het kort geding tegen de ondertekenaars van de advertentie verloren heeft. Maar ook vol spanning over dat wat komen gaat. Er is veel politie in de stad en Van Thijn blijft vasthouden aan zijn 'demonstreren mag, blokkeren niet'. Ach, denken en hopen we, het zal wel loslopen. Hij moet toch inzien dat we met velen en vastberaden zijn en niet uit op geweld. Een uur later vinden we onszelf kotsend terug in Noord. Weer eens een illusie armer en veel emoties rijker'.

Kortom, de politie (ME) heeft her en der de menigte met traangas en knuppelgeweld uiteengedreven nadat al op de pont een stuk nijvere huisvlijt - een soort Middeleeuwse blijde - in beslag was genomen. De terrorisme-onderzoeker _____ komt onzacht in aanraking met een politiepaard. 'Opzet?', vraagt de NN-scribent zich af die verder beweert dat stillen in kraak-outfit zich onder de menigte hebben begeven en hebben aangedrongen op gebruik van geweld.

Spektakel ja, blokkade nee. Zo zou je achteraf deze zo groots opgezette en maandenlang voorbereide manifestatie kunnen typeren.

Later volgt een uitgebreidere evaluatie waarin ondergetekende zich ook kan vinden:

'Dat het geen rel geworden is, betekent voor ons een overwinning'. SuZA-organisatoren leggen de zwarte piet bij 'Van Thijn en z'n meppende soldaatjes':

'Van Thijn, die aan het bedrijfsleven wil laten zien dat hij zijn mannetje staat, aan toekomstige bedrijven laten zien dat het investeringsklimaat in de stad gunstig is. Economische factoren hebben bij Van Thijn de overhand gekregen', aldus hun evaluatie.¹³² Elders wordt ingegaan op RaRa, die 'met een aanslag en een van arrogantie bol staande verklaring pretendeerde een bijdrage te leveren aan de discussie over de strategie van de radikale anti-apartheidsstrijd. .. SuZA heeft geprobeerd een discussie met andere groepen aan te gaan en is erin geslaagd een tamelijk brede basis voor de blokkade te vinden. Dat heeft de blokkade tot een ervaring gemaakt van waaruit radikaal verzet verder tot ontwikkeling kan worden gebracht. Dat is een resultaat dat eerder ondanks dan dankzij deze RARA-aanslag tot stand gekomen is'.

Op 10 mei komt de NN met nóg een evaluatie, nu betreffende het politie-optreden tegen de blokkade. Een optreden dat overigens op 21 juni zal worden gelaakt door de Amsterdamse gemeenteraadsc commissie voor politiezaken.

Verder is er een (trots) verslag van de door KZA, Kairos, Pax Christi en NOVIB uitgeroepen actiemaand 'Shell smeer 'em uit Zuid-Afrika', die als hoogtepunt de toespraak van _____ voor de verenigde Shell-aandeelhouders kende.

Naast de gebruikelijke - hoewel in aantal wat afnemende - acties tegen tankstations zijn er plots andere manieren om Shell aan te pakken. Een zich ludiek '**Ontklemmend verzet tegen Shell's biotechnologie**' noemende actiegroep heeft in de vroege ochtend van 15 mei vernielingen aangericht bij een aantal bedrijven dat zich bezighoudt met plantenveredeling. Deze bedrijven van Nickerson Zwaan BV zijn eigendom van Shell, aldus de actievoerders.

De linkse activisten worden in het kader van de apartheid op de hoogte gebracht van de rol van de KLM die - nu de Suid-Afrikaanse Lugdiens (SAL) een aantal bestemmingen heeft moeten schrappen - door overname van Zuid-Afrikaanse klanten de financiële vruchten van genoemde apartheid plukt. 'De Koninklijke is rijp voor de sloop', concludeert een zekere NN-redacteur met veel gevoel voor opruiing.¹³³

Verder wordt eind juli / begin augustus gekenmerkt door een plotselinge opleving van anti-Shellacties. Zo worden er in Amsterdam, Amstelveen, Arnhem en Eindhoven vernielingen aangericht en in Blerick - daar zijn ze weer! - hebben zich '**Autonome Groep**' noemende lieden de auto in brand gestoken van hoofdinspecteur _____ (nomen est omen...). Deze was onlangs samen met 17 anderen naar Zuid-Afrika geweest in het kader van 'Herstel Culturele Betrekkingen', aldus de claimbrief. Die wordt op 24 augustus nader uitgewerkt en dan blijkt al gauw dat deze zich 'autonoom' noemende groepering uit anti-imperialistische motieven handelt. 'De naam autonoom staat puur voor zijn eigen, zelfstandig, politiek onafhankelijk. We bepalen onze acties, doelwitten en middelen zelf. Vuur en vlammen voor elke staat. Voor internationale solidariteit en revolutionair verzet', aldus de 'Autonome Groep'.

Wat wij boven reeds opmerkten - er is ondanks de laatste opleving wat actiemoeheid met betrekking tot Shell - noopt een der NN-redacteuren in de prille herfst tot een lang artikel, in een poging te komen tot een nieuw elan. Hij merkt onder meer op: 'De huidige luwte is anders dan voorheen. Een actie bij een Shellpomp begint een folkloristisch karakter te krijgen of verbeeld ik me dat maar? En Shell dan. Steeds meer mensen krijgen het idee dat de regering zich wel erg weinig aantrekt van ons massale verzet. Dat de macht van Shell zich ook manifesteert op het Binnenhof'. Dit doemdenken wordt een poos doorgezet en eindigt in een oproep om in de komende periode (ook) andere 'giganten' onder druk te zetten: Europese havensteden, banken als ABN, KLM, Philips en Unilever. De apartheid zal immers blijven, ondanks de hervormingsbeloften van de in augustus aangetreden president, F.W. DE KLERK. Was getekend, ¹³⁴

Met bovengenoemde stelling is een met ¹³⁴ signerende schrijver van een lang artikel het een week later in NN niet eens:

'Ik voorspel dat tussen nu en twee jaar de apartheid uit de Zuid-Afrikaanse wetgeving zal zijn verdwenen'.

Hij/zij schetst een toekomstscenario waaruit blijkt dat enig voorspellend vermogen hem/haar niet kan worden ontzegd. DE KLERK vergelijkt hij/zij in navolging van minister Pik BOTHA met GORBATSCHOV en hij/zij verwacht een consensusmodel, waarbij de apartheid wordt afgeschaft en de economische en financiële macht bij de blanke minderheid blijft. En wat Shell betreft: 'Die zit op rozen wanneer Zuid-Afrika het apartheidssysteem overboord zet. Shell zit straks grijnzend op de eerste rang om 'steun' te verlenen bij het opbouwen van een nieuwe economie'. De schrijver concludeert met betrekking tot alle acties in de afgelopen jaren onder het kopje 'Daar zitten we dan' het volgende:

'De afgelopen jaren is gebleken dat voor de bewustwording van het Nederlandse volk omtrent de situatie in Zuid-Afrika de gevoerde acties (boykot Outspan, Krugerrand, Cape, Dole, Shell enz.) succesvol waren. Alleen is de apartheid er niet mee afgeschaft. Niet in Nederland en zeker niet in Zuid-Afrika. Hooguit op papier, hooguit kosmetisch'.

N.B. Een wel erg wrang oordeel over het aandeel en effect van de anti-apartheidsacties en een dolkstoot in de rug van zo vele sociaal bewogen en bevlogen activisten, van gematigd tot radicaal.

Is het toeval of hebben veel activisten bovenstaand artikel goed in zich opgenomen? In ieder geval hebben verschillende groepen in de nacht van 15 op 16 oktober 31 Shell-tankstations met een bezoekje vereerd. Amsterdam (6) en Nijmegen (4) hadden de meeste aandacht.¹³⁵ Gezien de internationale aanpak, want ook de Scandinavische landen, Duitsland, Spanje en Italië, waren van de partij, lijkt er sprake van enige aansturing. Mogelijk dat een internationaal 'Infoladen-Treffen' van West-Europese anti-imperialisten geleid heeft tot deze revival.

Naast deze activiteiten wordt tevens aandacht gevraagd voor een hernieuwde oproep tot acties tegen de Shell, 'de sterkste tegenstander'. Daarnaast zouden de acties zich moeten richten op 'kolenboykot en de verbreking van het luchtvaartverdrag'. (Zie elders.)

Inmiddels zit het **KZA** ook niet stil: op 20 oktober heeft men een picket-line georganiseerd bij de vestiging van Credit Lyonnais aan de Amsterdamse Keizersgracht vanwege het sluiten met Zuid-Afrika van een nieuw verdrag over terugbetaling van buitenlandse schuld.

Medio november wordt een nieuw hoofdstuk toegevoegd aan de permanente discussie over de anti-apartheidsacties. Onder de kop 'Shell: avanti dilettanti' wordt getracht **RaRa** in de houding te zetten vanwege haar walgelijke gedrag voor de SuZA-spektakelblokkade. De scribent merkt onder meer op: 'Ons was het belang duidelijk van een 'bundeling van krachten', linkse krachten in Nederland. Na jaren van afkalving en miserabel getob in onze sientjes waar eigenlijk heel weinig van uitging was daar ineens een borrelende pan soep

waar niemand omheen kon stappen'. Ook het (anti-imperialistische) Infocentrum **Frontline Info** krijgt een veeg uit de pan omdat het zich afgelopen winter vierkant achter RaRa opstelde inzake de manier van anti-apartheidsbestrijding.¹³⁶ En daarmee is in feite aangegeven wie de renegaten binnen de linkse beweging zijn: RaRa en anti-impies als die binnen Frontline.

Op 4 december is er een opmerkelijke anti-Shellactie in San Salvador waar een Shell-pomp in brand wordt gestoken.

Op 17 december wordt er landelijk overlegd over een vervolg op de SuZA-actie. **SuZA** wil wel meedoen maar een minder centrale rol spelen. Men mikt nu op 'middelgrote' acties tegen de kerosine-aanvoer naar Schiphol, tegen reizen naar Zuid-Afrika en tegen Billiton-Arnhem

Twee dagen eerder heeft de eerste - mislukte - actie al plaatsgevonden, namelijk een bezetting van een startbaan op Schiphol waarvoor zo'n 450 deelnemers werden bijeengebracht. De actie was bedoeld in het kader van het verbreken van het luchtvaartverdrag. Zij mislukte omdat zij was uitgelekt.¹³⁷

En hiermee wordt 1989 in mineur afgesloten.

De eerste - kleinschalige - vernielingsacties in 1990 vinden in Apeldoorn en Brummen plaats. In eerstgenoemde plaats natuurlijk onder het ludieke motto: **'Shell: even Apeldoorn bellen'**.

Op 17 januari is er in Amsterdam een demonstratie voor met name de situatie van de Zuid-Afrikaanse vrouw. Daartoe was opgeroepen door het KZA, de AABN, SuZA en de Stichting Malibongwe.

Op 21 januari heeft een landelijk overleg van SuZA plaatsgevonden waarop besloten is om op 28 april een grote manifestatie te houden onder de titel 'Pompen tegen Apartheid'. De acties zullen zich (moeten) beperken tot blokkades en het aanbrengen van spandoeken en dergelijke. Op 11 mei moet Billiton in Arnhem worden geblokkeerd en ook wordt er besloten door te gaan met de acties tegen de kerosineboten op de Haarlemmertrekvaart. Ten slotte is er de landelijke manifestatie op 16 juni, 'de dag dat Soweto wordt herdacht en ... dat Shell 100 jaar wordt'.

Op 26 januari toont Amsterdam zich van zijn beste kant, wanneer actievoerders met verf gevulde brandblussers leegspuiten in het interieur van een reclamebureau dat opdrachten uitvoert voor Shell.

De nacht van 17 op 18 februari laat weer eens een Europese vernielingsgolf zien. Nederland, Duitsland en Italië voeren een 'internationaal gecoördineerde sabotage actie' uit. Vooral West-Berlijn, Arnhem, Deventer en 'de buurt van Amsterdam' waren succesvol. Was getekend, **'Kill a multi'**, die een claim bijvoegt die duidelijke anti-imperialistische trekjes vertoont.¹³⁸

Een interview met twee Nederlandse actievoerders bevestigt dit. Wanneer hen gevraagd wordt: 'Gaat het nu om apartheid of om de multinational?', is het droge antwoord: 'Ja, en om verzet'.

Op 25 februari vindt er een eerste sabotage-actie plaats tegen de kerosine-aanvoer naar Schiphol. De actiegroep **'Tulpen uit Amsterdam, Shell uit Zuid-Afrika'** vernielt in enige mate de Aalsmeerderbrug over de ringvaart van de Haarlemmermeer.

Het blijft vervolgens een aantal weken rustig totdat op 12 april 150 actievoerders, verenigd onder de naam **'Geen Shell-benzine voor de apartheidsmachine'**, een geslaagde blokkade-actie uitvoeren bij het Shell-tankstation aan de A4 vlak onder Schiphol. Een week later wordt de activistische goegemeente nog even herinnerd aan de 'landelijke

pompendag' van 28 april. Tevens wordt nader ingegaan op een picket-line, die op 10 april bij de aandeelhoudersvergadering van Philips heeft plaatsgevonden.¹³⁹

Later lezen we in de NN een interview met een tevreden SuZA-organisator van de pompenactie. Er hebben zo'n 3000 mensen deelgenomen aan circa zestig blokkades. SuZA maakt van de gelegenheid gebruik te wijzen op de landelijke actiedagen in Den Haag, 15 en 16 juni. Want MANDELA mag dan wel vrij zijn en het ANC gelegaliseerd, 'maar hun bewegingsvrijheid is zeer beperkt gebleven'.

Op 15 juni vindt er een grote demonstratie plaats in Den Haag, waar ruim 400 actievoerders trachten de hoofdingang van het Shell-hoofdkantoor te blokkeren. Het politie-optreden krijgt van de NN-scribent de kwalificatie 'netjes' maar dat heeft volgens hem/haar te maken met het feit dat dezelfde avond Nelson MANDELA een bezoek aan Den Haag brengt. Elders gaat de NN nader in op het vervolg van de tweedaagse actie in Den Haag.¹⁴⁰

Een actie die eigenlijk mislukt is vanwege de geringe opkomst. De krantenkoppen logen er niet om: 'Shell-blokkade: landerigheid en luide popmuziek', 'Blokkade bij Shell in Den Haag mislukt' en misschien nog wel de meest schrijnende: 'ANC-lid naar barbecue ambassade Zuid-Afrika'.

Een SuZA-woordvoerder verklaart de apathie en geeft daarbij al aan dat het eigenlijk over is met de apartheid als aan te vallen doel:

'De start van de aktietweedaagse begon onder ongelukkige omstandigheden. Enerzijds waren er de ontwikkelingen in Zuid-Afrika die op zich grote overwinningen waren maar de algemene tendens veroorzaakte 'dat het allemaal wel de goede kant op zou gaan in Zuid-Afrika'. De vrijlating van Mandela en de legalisering van het ANC en andere verzetsorganisaties waren hiervoor de aanleiding. Aan deze tendens waren we allemaal onderhevig en dit veroorzaakte behoorlijke positieverschillen. Het was het argument om actie te voeren en deze tendens door te prikken, het was ook het argument om een behoudende positie in te nemen en je van nu af aan te beperken tot het handhaven van sankties'.

Een andere doodsteek was de mededeling op 12 juni dat Nelson MANDELA op 16 juni naar Amsterdam zou komen: 'De PvdA (Kok en Van Thijn) hadden Mandela al opgeslokt. Het publieksmoment zou in Amsterdam plaatsvinden en niet in Den Haag'.

Ook de blokkade in Rotterdam van een Shell-kolenboot, een week later, werd niet echt een succesvolle onderneming hoewel een verslag in de NN dat nog tracht aan te tonen.

Na deze 'ongelukkige' samenloop van omstandigheden mag het geen wonder heten dat er in de zomermaanden niets meer te melden is op gebied van anti-apartheidsacties. Pas in oktober ontstaat er weer enige commotie, wanneer president DE KLERK een bezoek brengt aan Nederland. Het **KZA** en de **AABN** willen op 23 en 24 oktober zelf zien of DE KLERK te vertrouwen is, zoals ook de politicae VAN ES (GroenLinks) en VERSPAGET (PvdA) geloven. Evenals de laatste grote demo, die op 15 en 16 juni in Den Haag, valt de demonstratie bij het bezoek van president DE KLERK aan onder meer Den Haag en Tholen tegen. Zwaar tegen, mag je rustig stellen. Een teleurgestelde beschrijft het als volgt en het heeft veel weg van een lijkrede aan de baar van de anti-apartheidsbeweging:

*'Eindelijk is het voor rechts weer legitiem om juichend achter de blanken in Zuid-Afrika te staan. De cynische journalistieke kaste in Nederland kan nu de registers vol opentrekken in een wereld waarin alleen fossielen nog in beweging komen. De progressieve Nederlanders die altijd voor sankties geweest zijn maar die daar nooit konsekventies aan verbonden kunnen nu hun schuld definitief verdringen. In ons calvinistische politieke systeem wordt alleen tegen de duivel gestreden en het is duidelijk dat De Klerk niet het absolute kwaad vertegenwoordigt dus vergeten we het maar'.*¹⁴¹

Medio november komt het feitelijke einde van de activiteiten ter sprake, die in het kader van de anti-apartheid werden uitgevoerd.¹⁴²

SuZA en het landelijk overleg inzake grote acties maken bekend dat zij 'voorlopig geen activiteiten meer organiseren'. 'Voorlopig' zal in feite betekenen 'definitief' vanwege het gebrek aan aanknopingspunten in de jaren na 1990, het jaar waarin met de ontmanteling van de apartheid werd begonnen.

3.1.5 Anti-imperialisme

'Het imperialisme is een monster met twee koppen; om het te doden moet zowel de kop in de derde wereld als de kop in de geïndustrialiseerde landen worden afgehakt'.

Aldus de vroegere Noord-Vietnamese leider HO Tsjj-Min, die daarmee duidelijk de relatie aangaf tussen de strijd in de derde wereld en die in het eigen, Westerse, land.

Een aanvankelijk maar klein deel van de linkse Beweging zag hierin een uitgangspunt voor haar acties. Het was eerder een extra reden om tot actie over te gaan. In de loop van de jaren tachtig zou een - overigens nog steeds beperkte - groep van voornamelijk in Amsterdam wonende activisten in haar acties een stelselmatige vergelijking maken tussen de strijd 'daar' en 'hier'. Het werd voor hen in feite een conditio sine qua non.

Bij het bekende congres Solidariteit en Verzet in Arnhem werd nog eens duidelijk gezegd wat anti-imperialisme inhoudt:

'Het benoemen van de Nederlandse staat als een imperialistische, wat zoveel betekent als dat de Nederlandse belangen overeenkomsten vertonen met de belangen van andere Europese staten, en dat dit agglomeraat van macht de oorzaak is van wereldwijd onrecht en onderdrukking. 'Hier' en ook in de 'Derde Wereld' waar de rijkdom voor een belangrijk deel wordt weggesleept. Als de kern van deze imperialistische macht 'in het fundament' geraakt wordt, zal de revolutie gloren'.

Tevens geeft men aan welke drie hoofdtegenstellingen in de anti-imperialistische analyse een rol spelen:

- verhouding kapitaal-arbeid;
- tegenstelling zwarte mensen-witte mensen;
- tegenstelling witte mensen en mannen versus vrouwen.

Dit anti-imperialistische gedachtegoed werd een van de aandrijfmotoren van een deel van de antimilitaristische acties. Denk bijvoorbeeld aan de MIBO-inbraken door **Onkruid**. Later zouden ook de harde acties tegen de Zuid-Afrikaanse apartheidspolitiek een anti-imperialistische motivatie krijgen, vooral die van **RaRa**, en ook het milieu-activisme bleek niet zonder een anti-imperialistische stroming te kunnen: groepen als de **Razende Roolers** en **Vurige Virussen** keerden zich tegen de biotechnologie maar haakten daarbij aan bij de problemen van de onderdrukte bevolking in de Derde Wereld. In de tweede helft van de jaren negentig ten slotte zullen ook enkele radicale milieu-groeperingen, met name het **Earth Liberation Front**, hun doorgaans vegetarische maaltijd overgieten met een anti-imperialistisch sausje.

Niet alleen onder links-radicalen activisten, ook binnen het politiek geëngageerde deel van de Nederlandse bevolking was er sprake van een anti-imperialistische stroming. Men identificeerde zich met de emancipatiestrijd van de vroeger door het Westen gekoloniseerde volkeren, die jaren te lijden hadden van onderdrukking en uitbuiting. Er ontstond een soort Derde Wereldbeweging die natuurlijk was versnipperd vanwege de geografie maar die ook een grote verbondenheid kende vanwege de gezamenlijke overtuigingen. Zo werd door een ieder in mondiale termen gedacht; de problemen werden geanalyseerd tegen de achtergrond van de Noord-Zuidtegenstelling en vooral werd er aan bewustmaking van een breed publiek gewerkt om zo te komen tot een mentaliteitsverandering.

iets minder politiek en minder breed maar veel radicaler zien we dit beeld terug bij de linkse Beweging, waar het anti-imperialisme vooral zal worden belichaamd en vorm gegeven door haar meest militante exponent, de **Revolutionaire Anti Racistische Actie (RaRa)**. Vooral de personen binnen RaRa en die in haar directe omgeving - het Umfeld - zullen in de jaren 1986 en 1987 trachten om te komen tot verbreding. Andere activisten moeten bewust worden gemaakt en hun mentaliteit dient te veranderen. In oktober 1987 heeft het congres 'Solidariteit en Verzet' plaats waarbij vooral anti-apartheidsactivisten en antimilitaristen zijn vertegenwoordigd. Bij deze discussiedagen over (de toekomst van) het verzet in Nederland hebben twee strategieën tegenover elkaar gestaan:

- het campagne-model, waarbij zoveel mogelijk groepen en individuen ondanks hun verschillen in opvattingen samen actie voeren tegen een actueel item (vide SuZA-spektakelblokkade);
- de perspectief-theorie van RaRa en andere anti-imperialisten (anti-impies).

Voordat we verder zullen ingaan op de theorie van RaRa wijzen we erop dat deze groepering vlak voor het congres nog heeft getracht de reader te radicaliseren, door het reeds aanwezige, overvloedige anti-impie-gedachtegoed aan te vullen met een bijlage vol RaRa-claims en persverklaringen van **Revolutionaire Cellen**. Dit alles heeft echter niet mogen baten: de gemiddelde autonome activist zag weinig in een allesomvattende theorie als leidraad voor een toekomstig activisme. Men wilde gewoon vrij en blij acties uitvoeren. In feite is RaRa dan ook de grote verliezer bij het Congres en zij zal vanaf nu nog meer haar eigen weg gaan: de volgens haar enige en juiste weg van harde, gewelddadige actie. Haar ongenoegen met de uitkomst van het congres - in feite de winst van het campagne-model - zal zij op 17 april 1989 op een lage en arrogante wijze laten blijken. Vlak voor de spektakelblokkade van SuZA, die een groot succes lijkt te worden, pleegt zij een aanslag op Thermo Shell Hilversum met als voornaamste reden dat SuZA heeft geweigerd de kreet 'vrij!' op te nemen in haar campagne. zat immers op dat moment nog
gevangen.

Na het door RaRa 'verloren' congres is mede deze groepering overgegaan tot het in leven roepen van het **Revolutionair Initiatief Amsterdam (RIA)**, dat toch wil trachten revolutionaire initiatieven in Amsterdam en elders te ontwikkelen en te bundelen. Ook nu weer is de drijvende kracht, samen met enkele kameraden uit het
directe Umfeld.

Het RIA was nauw betrokken bij de oprichting van het links-radical blad Konfrontatie maar zal zich verder zelf verre van de publiciteit houden.

RaRa:

Om u enig inzicht te geven in het RaRa-gedachtegoed en de theorie achter de praktijk van aanslagen, is het goed te citeren uit de RaRa-stukken van het congres 'Solidariteit en Verzet' maar vooral uit aantekeningen van de ideologen en die werden aangetroffen bij de huiszoeken van april 1988.

Enkele gedachtenflarden en uitgewerkte stellingen, die onderdeel zijn geweest of later onderdeel zullen uitmaken van de diverse persverklaringen en Kommunikées en die deels het verschil aangeven met de rest van de Beweging, treft u hierbij aan:

- 'AKB, kraken, vredesbeweging zijn concrete golfbewegingen. Zij verwierven brede instemming bij de bevolking en voerden massale inspirerende acties. De zwakte ligt in de vrijblijvendheid. Er wordt gemobiliseerd op morele en angstgevoelens. Er was weinig politieke overeenstemming, dus ook weinig politieke kracht. De lijnen werden niet doorgetrokken tussen crisis en oorlog, verarming hier en de honger in de derde wereld, tussen seksisme, rassisme en de nieuwe technologieën'.

- 'Het imperialistische en kapitalistische systeem is een netwerk van onderling verstrengelde economische, politieke en sociale relaties. Op de ontwikkeling van dit netwerk moet door ons ingegrepen worden, en daartoe moeten we proberen de beweging uit te bouwen d.m.v. politisering en mobilisatie. Dat zijn enkele voorwaarden om bij het ontrafelen van het netwerk niet te blijven steken in touwtrekken om enkele losse draadjes. Binnen dit kader ligt het perspectief al in de mogelijkheden om de ontwikkeling van het netwerk te beïnvloeden, en in de hoop dat ook ons proces een eigen dynamiek zal gaan ontwikkelen'.
- 'De kleine veranderingen/verschuivingen moeten juist in het perspectief staan van accumulatie van rev. krachten. Anders verliezen ze hun zin en verzuip je in derde-wereldisme. Je moet niet alleen ruimte zien te kreeëren voor rev. processen elders, maar ook, tegelijkertijd, hier'. (commentaar
- 'Het verschil tussen theorie en praktijk wordt min of meer opgeheven. Immers de theorie komt uit de praktijk voort en gaat daar ook weer in op. We hoeven niet eindeloos te lullen tot we allemaal hetzelfde denken, vervolgens aan de slag te gaan en dan dat wat we gedaan hebben met de een of andere theorie te rechtvaardigen. Het is zinnvoller om een minimumbasis te formuleren van waaruit we aan het werk kunnen, en vervolgens bij elke actie weer na te denken over de 'theorie'.
- 'Als een revolutionaire strijd gebaseerd wordt op 'een spontaan reageren op', of op het plannen van acties die geen ideologische samenhang hebben, dan heeft een revolutionaire strijd geen perspectief'.
- 'Wij vinden dat we een linksrevolutionaire groep moeten formeren die een brede analyse over de maatschappij maakt/ontwikkelt en onze positie daarin duidelijk definieert. Daar moet een (actie)strategie op afgestemd worden. Wij denken dat als je een serieuze tegenmacht op wilt bouwen structurering van de groep noodzakelijk is en prioriteitstelling van de activiteiten. Vanuit die duidelijkheid kan je solidair zijn met andere groepen. Dan is het ook duidelijk op welk vlak je een deelstrijd gezamenlijk kunt voeren en waar dat ophoudt. Het is wel van belang dat je in allerlei sectoren en belangengroepen steunpunten hebt. Zo heb je minder kans geïsoleerd te blijven als revolutionaire groep en kan een revolutionaire beweging groeien'.
- 'Wij zijn van mening dat je naast een analyse van de ontwikkelingen ook een analyse moet maken van de politieke verhoudingen, en uit die twee dingen je doelen m.b.t. je praktijk moet formuleren'.
- 'Het bestaan van politieke centra/kollektieven is noodzakelijk om het revolutionaire initiatief inhoudelijk verder te ontwikkelen en te dragen. Het is een voorwaarde voor de continuïteit van het revolutionaire proces. Een andere voorwaarde is ons op basis van onze eigen politieke identiteit te verbinden met andere organisaties/groepen. Ook is het belangrijk voor ons om ons te organiseren met buitenlandse kameraden, want zij behoren ook tot het internationale proletariaat en zijn het object van institutioneel en openlijk rasisme'.
- 'Werkelijke solidariteit betekent het ook hier vormen van een bedreiging voor het imperialisme. Het ook hier ontwikkelen van een revolutionair perspectief. Argumenten tegen verzet hier dat verder gaat dan symbolische acties zijn, dat de situatie bij ons (nog) niet zo duidelijk of extreem is en dat er dan geen brede ondersteuning voor dergelijke acties is. Daarom moet er eerst gedaan worden aan 'bewustmaking' van mensen'.

Ook met betrekking tot de structuur en de modus operandi van RaRa zijn enkele zeer nuttige aantekeningen aangekomen bij de genoemde huiszoeking. Deze geven de Nijmeegse onderzoekers WECKE en WESTERS, die het Kommuniquee van de aanslag van 13 november 1991 hebben vergeleken met het RaRa-interview van juli 1991 in Konfrontatie, in ieder geval gedeeltelijk gelijk.

Enkele passages:

"Het zou een keuze kunnen zijn om taken binnen de groep te verdelen, waarbij een deel de axie op zich gaat plannen cq voorbereiden, en een ander deel de opbouw of voorwaarden rondom ontwikkelt. Dat hoeft niet totaal gescheiden van elkaar.

Samenwerking en/of contacten met andere groepen is hierbij onontbeerlijk

De ontwikkeling van de infrastructuur is noodzakelijk om adequaat op dingen te kunnen reageren en onze veiligheid zoveel mogelijk te waarborgen. We onderscheiden hier twee poten:

1. Permanente uitbouw van mogelijkheden. We zouden kunnen kiezen voor taakgroepen gebaseerd op persoonlijke interesses en vaardigheden, die op bepaalde gebieden technieken ontwikkelen en bijhouden.

2. Per axie-plan een inventarisatie van wat er nodig is en wie wat wil doen. Dus niet zo dat als je in een taakgroep zit je dus ook per axie altijd dezelfde taak zou hebben.

Wat er derhalve nodig is, is een overzicht van specialisaties die opgebouwd en ontwikkeld moeten worden.

De taakgroepen staan niet los van de 'grote' groep, maar leggen verantwoording af aan het Centraal Komitee".

Deze theorie zal RaRa overigens in de praktijk bijna geheel overnemen. Inlichtingenmatig onderzoek van de BVD heeft in de loop der jaren aangetoond dat RaRa inderdaad zo te werk is gegaan. De latere 'denkers en doeners'-theorie van WECKE en WESTER is in de praktijk echter iets uitgebreider geweest. RaRa ziet er eerder uit als een ui: een kern - het zogenaamde Centraal Komitee - met daaromheen verschillende naar buiten toe grotere mantels - de specialisten en taakgroepen. De RaRa-structuur is dan als volgt:

Ideologen/theoretici die in eerste instantie een brede analyse maken van maatschappelijke ontwikkelingen en politieke verhoudingen en daaruit de aan te vallen doelen destilleren.

Technici (waaronder wederom), die een (zelf)studie electronica hebben ondernomen en die werkzaam zijn op dergelijk en aanpalend gebied.

Logistieke ondersteuners; het zogenaamde Umfeld van trouwe sympathisanten, waaruit personen worden aangezocht voor zaken als voorverkenningen, het bezorgen van Kommunikaties en - als voornaamste - het plaatsnemen van explosieven.

Genoemde ideologen en technici vormen samen met een enkele ondersteuner de kerngroep van RaRa maar alles is direct afhankelijk van het welbevinden van de tot nu toe enige RaRa-gedetineerde,

Uit het bij de huiszoeken aangetroffen materiaal komt hij naar voren als een wat labiele figuur die zich zelf ergens 'good old schizo' noemt. Bij in ieder geval één aanslag, die van 1 juli 1993 op de Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, is een woede-uitbarsting van hem - in dit geval over de mishandeling van de Roemeense asielzoeker - de directe aanleiding geweest voor de actie. Een actie waarvan de voorbereiding lang in het zicht van de BVD is geweest maar die uiteindelijk door acties van derden, lees het optreden van scanner freaks, in de lentemist is verdwenen. Ook andere aanslagen zijn ge'trigger'd door dergelijke incidenten of door pure emotie. De randvoorwaarden waren dan al voorhanden - bijvoorbeeld de apartheid of het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid - maar het wachten was op een katalysator in de vorm van zekere voorvallen.

Enkele voorbeelden:

- de brandaanslag bij Boot Olie in Alphen aan de Rijn (woede over het verzwijgen door de pers van de aanslag bij een Shell-distributiebedrijf in Nieuwegein);
- de brandaanslag bij Thermo Shell Centrum in Hilversum (woede over de SuZA-opstelling ten opzichte van RaRa/

Met het wegvallen van de naamgever van RaRa, kan in feite gesteld worden dat de groepering an sich is verdwenen. Eventuele toekomstige aanslagen van radicale anti-impies, al dan niet uit de oude RaRa-omgeving, zullen dan ook waarschijnlijk van een ander acroniem worden voorzien want RaRa dient naar mijn stellige overtuiging als een gedeponeerd handelsmerk te worden beschouwd.

N.B. Het 'wegvallen' van , kreeg op het scheiden van 1996 zijn beslag, toen de als hecht aan te duiden zakelijke (RaRa) en persoonlijke (man-vrouw relatie werd verbroken door . Hij is dan al enkele jaren druk in Midden- en Zuid-Amerika met het in stand brengen en houden van communicatienetwerken op het arme, onderdrukte en uitgebuite platteland en heeft daaraan - en aan een nieuwe relatie - zijn hart verpand. De andere RaRa-ideologe, is tot op heden niet in staat gebleken - noch voelde zij daartoe enige behoefte - om alleen de RaRa-kar te trekken. Met het verdwijnen van de ideologische onderbouwing van de actiegroep RaRa, die hiermede als hersendood dient te worden beschouwd, lijkt er een einde te zijn gekomen aan de dreiging die deze meest radicale exponent van de anti-imperialistische stroming binnen de Beweging sinds jaar en dag voor multinationals, beleidsmakers en beleidsuitvoerders vormde.

De verschillende activiteiten en acties in het kader van het anti-imperialistische ongenoegen treft u hieronder per 'categorie' chronologisch aan, met uitzondering van die welke reeds tegen de achtergrond van apartheid, antimilitarisme en deels het milieu-activisme zijn belicht. Dan zal blijken dat deze acties vooral plaatsvinden in het kader van, respectievelijk gericht zijn tegen, de volgende items:

- solidariteit (vooral Midden- en Zuid-Amerika; Noord-Zuidtegenstellingen; IMF, GATT, Wereldbank);
- repressie (bijvoorbeeld artikel 140);
- asiel- en vreemdelingenbeleid;
- politieke gevangenen (vooral Spaanse en Duitse geestverwanten);
- Europese Eenwording;
- milieu-activisme (met name biotechnologie en genetisch geknutsel);
- city-vorming.

Daarnaast is er in mindere mate aandacht voor zaken die niet direct een anti-impie item lijken maar die - vooral door RaRa - worden meegenomen in de 'totaalstrijd': het ontstaan van een onderklasse (illegalen, WAO'ers) en het steunen van geestverwanten als DevSol bijvoorbeeld.

De diverse acties ertegen zijn in de eerste helft van de jaren tachtig nog niet direct te koppelen (of gekoppeld) aan anti-imperialisme omdat de term binnen de linkse beweging pas enkele jaren later opgeld doet. Zij worden echter in dit onderzoek wel meegenomen.

I. SOLIDARITEIT:

De reader van het congres 'Solidariteit en Verzet' meldt dat de oude, vanzelfsprekende, leus 'hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit' verbondenheid en perspectief uitdrukt: *'Solidariteit is voor ons een politiek begrip, niet te verwarren met christelijke naastenliefde of klassenverzoening. Wij zijn niet solidair met een bepaald land, een cultuur, de natuur, maar*

met mensen die strijd voeren. Voor andere menselijke verhoudingen; politieke, economische en sociale veranderingen'. En als je je realiseert dat onderdrukking en uitbuiting hun wortels in het Westen hebben is het logisch dat 'solidariteit met de strijd van mensen in de derde wereld niet los is te zien van je eigen leven hier'.

Aldus de schrijver van het desbetreffende artikel, dat een ware RaRa-geest ademt. Daarvan is zeker sprake van de - naar alle waarschijnlijkheid door genoemde actiegroep ingebrachte - 'diskussiepunten bij internationale solidariteit':

1

110 | 'De meest verbreide vorm van praktische solidariteit in Nederland/West-Europa is die van de komitees, die zich inzetten voor bepaalde landen of regio's. Hoewel zij op zich nuttig werk verrichten, zijn hun ideeën en praktijken weinig radikaal. Sterker nog, ze distanciëren zich meestal van radicalere solidariteitsacties, vanuit de angst dat die averechts werken. Maar veranderingen gaan niet vanzelf, ze moeten altijd bevochten worden. Daarom worden de laatste jaren bedrijven of instanties, die (mede) verantwoordelijk zijn voor de onderdrukking en uitbuiting in bepaalde gebieden (Zuid-Afrika, Midden-Amerika), op militante wijze aangevallen, om de strijd daar te ondersteunen'.

2

'Solidariteit wordt vaak beschouwd als eenrichtingsverkeer, iets doen voor ... (die arme mensen of die heldhaftige strijdersters). De basis daarvan is dikwijls schuldgevoel (omdat zij arm zijn en wij rijk, omdat zij nog vechten voor idealen en wij niet meer), in plaats van politiek bewustzijn. Internationale solidariteit kan een leerzame wisselwerking geven, een stimulans betekenen voor elkaars strijd, als we het erover eens zijn dat we voor dezelfde doelen vechten en tegen dezelfde vijanden'.

3

'Als je het hebt over solidariteit moet je ook duidelijk maken met wie of wat je nou eigenlijk solidair bent of wilt zijn. Ben je solidair met slachtoffers van onderdrukking en uitbuiting; of met degenen die daar tegen strijden? En wat betekent dat voor je politieke perspectief?'

De onder 1 tot en met 3 genoemde zaken zijn in de reeds verschenen en nog te volgen persverklaringen en Kommunikees van RaRa stelselmatig breed uitgewerkt terug te vinden. Maar ook voor dit congres waren mensen zich bewust van de noodzaak tot solidariteit, zoals uit onderstaande moge blijken.

Op zaterdag 27 februari 1982 was er voor het eerst een grote demonstratie tegen het optreden, dat wil zeggen de interventiepolitiek, van de Verenigde Staten in Midden-Amerika. Tussen de vijf- en zesduizend mensen protesteerden in Amsterdam. De optocht ging langs het Amerikaanse consulaat, waar enige honderden demonstranten bleven staan. Al gauw vlogen er stenen door de ruiten en verfbommen spatten diepdrood uiteen. Geconstateerd wordt dat de acties massaler en harder worden:

'Eerst de demo van 21 november, daarna de munitietreinen, de El Salvador-demo. VS-instellingen hebben nu al M.E.-bescherming nodig tegen onze walging'.¹⁴³

N.B. Aan het adres van de stenengooiers heeft hij een verzoek: 'Ga geen stenen gooien diep vanuit een menigte, als je niet zo ver kunt gooien. Loop even een stukje naar voren'. Alle begin lijkt moeilijk, ook (steen)harde protesten.

Op 18 maart worden in El Salvador vier IKON-medewerkers (Koos KOSTER, Hans TER LAAG, Joop WILLEMSE en Jan KUIJPER) doodgeschoten, waarvoor door activisten witte kruizen worden geplaatst bij het Amerikaanse consulaat.¹⁴⁴

Men roept op tot deelname aan de demo's die elke vrijdag worden gehouden maar vooral wordt er gevraagd geld te storten op de girorekening van 'Krakers geven geld aan

El Salvador', die de opbrengst ten goede zal doen komen aan de verzetsbeweging **FMLN, Frente Farabundo Martí de Liberación Nacional**, en haar politieke vleugel FDR (Democratisch Revolutionair Front).

N.B. De demonstraties bij het Amerikaanse consulaat zullen nog lang doorgang vinden maar er ontspint zich wel een discussie over het nut van het stenen gooien. Met verwijzing naar genoemde girorekening zou je kunnen stellen dat een aanzienlijk deel van de demonstranten opteert voor 'smijten met geld'.

Op 30 april trekt de demo bij het consulaat slechts een paar honderd deelnemers: 'Het goot pijpestelen', aldus een deelnemer die als reden van het gebrek aan interesse ook de op dezelfde tijd plaatsvindende acties van autonomen elders in de stad aangeeft.

Een dag of tien later is het oorlog bij het consulaat wanneer een 'overmacht aan M.E.-ers vijftig demonstranten en de vijf kruizen verwijderen'. De demonstranten pikken dit niet en komen later op de dag met achthonderd man én nieuwe kruizen terug.

Inmiddels is de permanente discussie over de methode van protesteren hervat. Veel mensen zijn bang dat relletjes bij het consulaat een wig drijven tussen de Midden-Amerika-beweging en het Nederlandse volk: 'Meer positieve aandacht in de pers betekent een grotere kans op groei van de beweging en dus meer mogelijkheden voor het uitoefenen van diplomatieke druk', aldus een woordvoerder van het **Midden-Amerika Komitee**.¹⁴⁵

Op 29 mei wordt door een dertiental zich onder de kreet '**Venceremos**' verzamelde actievoerders het Chileense consulaat in Amsterdam bezet als 'protest tegen de gebeurtenissen in Chili en de houding van de Nederlandse regering hiertegenover'. Een van de winstpunten van de actie is het aantreffen van zwarte lijsten van 'subversieve' Chilenen, die niet in aanmerking komen voor een paspoort.

Op 12 juni wordt er in Amsterdam door zo'n 2000 mensen geprotesteerd tegen de Midden-Amerika politiek van Ronald REAGAN. Deze is op dat moment op bezoek in Berlijn, waar de protesten veel massaler en radicaler zijn. Een klacht over de demo in Amsterdam is dat die overgeorganiseerd was: 'Toen een groep mensen bij het Leidseplein wilde afhaken richting Museumplein, leidde de ordedienst de demonstratie weer in goede banen'.

Op 30 juli zal de twintigste en laatste El Salvador demonstratie worden gehouden. Het **El Salvador Komitee Amsterdam (ESKA)** zal zich vanaf nu richten op het inzamelen van geld voor het verenigd verzet, lees: FMLN. De afsluiting van de demonstraties is tevens de start van de financiële campagne.

In de berichtgeving hierover lezen we enkele weken later dat een groot winstpunt 'de uitbouw van het solidariteitswerk: opbouwen van kontakten, opbouw van het eigen komitee, kontakten met demonstranten' is.¹⁴⁶

Het is vervolgens enige maanden stil op het gebied van solidariteit met de Derde Wereld - vooral met het Midden-Amerikaanse deel ervan - en pas in oktober wordt er weer aandacht aan dit item besteed. Naast Nicaragua, dat te maken heeft met grensoverschrijdingen van anti-Sandinisten vanuit Honduras, is er ook weer aandacht voor 'geld voor wapens', wapens voor de El Salvadoraanse FMLN. Ook Guatemala wordt kort 'behandeld' aan de hand van het beschrijven van een geraffineerde campagne van het leger tegen de verschillende guerrilleros, het zogenaamde 'fusil y frijol' programma: 'geweer en bonen'. Daarbij vallen militairen in burger 's nachts indianendorpen binnen, steken gebouwen in brand en jatten de voedselvoorraad. Een dag later komen ze in uniform terug, zeggen dat de rebellen het hebben gedaan en bieden de bevolking voedsel (bonen, mais) aan, op voorwaarde dat de dorpelingen zelf een milizie gaan vormen die meehelpt de rebellen te bestrijden.¹⁴⁷

Van 15 tot 21 november is er een collecteweek ten bate van de alfabetisering in de 'bevrijde gebieden' in El Salvador. Daarmee eindigt 1982 op gebied van solidariteitsacties.

1983 begint qua activistische interesse met een artikel in Bluf! waarin wordt opgeroepen tot deelname aan de landelijke El Salvador-demonstratie op 22 januari vanaf het Beursplein. Het is dan de 51-ste verjaardag van de boerenopstand onder leiding van Farabundi Martí, de naamgever van de FMLN. De oproep wordt overigens omlijst door een opsomming van Nederlandse vestigingen in El Salvador zoals Shell, Philips, Van Leer en Unilever.¹⁴⁸ In maart verschijnt er een achtergrondartikel over Honduras: 'Bloedhond van de VS.' Daarin wordt onder meer gesproken over het feit dat Hondurese regeringstroepen hun Salvadoraanse collega's op Salvadoraans grondgebied hebben geholpen bij het bevechten van de guerrilleros aldaar. Ook Nicaragua heeft last van Hondurese praktijken. Kortom: *'Onderdrukking, uitbuiting en moord, inmenging en bedreiging - de imperialistische moord en hebzucht kent geen grenzen'*.¹⁴⁹

In Amsterdam wordt op 18 maart bij het Amerikaanse consulaat - letterlijk en figuurlijk - kort stilgestaan bij de moord op de vier IKON-medewerkers, een jaar geleden. Er waren overigens meer agenten dan demonstranten aanwezig.

Op 23 april vindt er in Den Haag een landelijke demonstratie plaats onder het motto 'Houdt Nicaragua vrij'. Dit naar aanleiding van de dreigende inval van ex-Somozisten, die daarbij gesteund zouden kunnen worden door het Hondurese leger en Amerikanen.

Op 20 mei trekt de **'Aktiegroep El Salvador Vrij'** de aandacht met een actietje in Velp, waar men de tuin van minister VAN DEN BROEK opsiert met een kruis, voorzien van het opschrift '50.000 + 4'. De actiegroep zegt dat zij in het vervolg directe acties zal uitvoeren als reactie op gebeurtenissen in El Salvador. 'Nieuwe akties liggen inmiddels klaar', klinkt het dreigend (maar heeft iemand nog ooit van de actiegroep gehoord?).

Pas medio juli is er weer aandacht voor Midden-Amerika. De kop boven een artikel in de Bluf! is echter omineus: 'Crisis in de guerrilla-solidariteitsbeweging'.¹⁵⁰

verwoordt uiterst treffend waar een groot deel van de Beweging op dit moment mee kampt:

'Er kleven heel wat problemen aan de solidariteit tussen west-europeanen en bevrijdingsbewegingen in derde wereldlanden. Ook hier is sprake van ver uit elkaar liggende posities en kun je in konkrete situaties vaak eerder tegengestelde belangen constateren dan lotsverbondenheid. De wankelende basis van die solidariteit is dan meestal een overeenstemming op abstrakt-politiek nivo van idealen of vijanden (DE revolutie, HET imperialisme), die zeer wel doordacht kunnen zijn maar in de praktijk toch zeer verschillend beleefd worden. Natuurlijk kun je ook gevoelsmatig betrokken zijn bij onderdrukte volkeren, vechtend voor overleving en bevrijding, maar dan op gevaar af te verzanden in een soort romantiek, die weinig meer te maken heeft met guerrilla-oorlog, oorlogseconomie of revolutionaire discipline'.

Er is overigens ook een interview opgenomen met [naam], die uitgekeken was op de Amsterdamse scene en haar geluk in Nicaragua heeft beproefd. Zij heeft het daar erg naar haar zin en doet actief mee om een eventuele invasie door VS en buurlanden te bemoeilijken: zij heeft een EHBO-opleiding gevolgd; een cursus barricade opwerpen; het maken van (radio)verbindingen en het omgaan met wapens. Daarnaast werkt ze nu in de koffiepluk, van 04.00 tot 16.00 uur gedurende zes dagen in de week. [naam] hoopt gauw weer terug te kunnen gaan naar Managua, waar zij bij een kindertheatergroep van Guatemalteekse vluchtelingen werkt. [naam], die samenwoont met een Peruaanse ingenieur, belooft ten slotte de lezers op de hoogte te houden.

In juli besteedt Bluf! veel aandacht aan de verwachte interventie van de Verenigde Staten in Midden-Amerika. Amerikaanse kranten spreken al over een nieuw Vietnam. De Nicaraguaanse minister van defensie, ORTEGA, waarschuwt de Amerikanen dat ze er niet door zullen komen: 'No pasaran'. De VS-marine houdt dan al grootscheepse

vlootoefeningen ter hoogte van Nicaragua en El Salvador.

In hoeverre er samenhang is, is onduidelijk maar op 1 augustus is er een spontane demonstratie bij het Amerikaanse consulaat op het Museumplein, waar huurlingen worden geworven voor Midden-Amerika (Honduras). Twee dagen later is er een blokkade-actie bij hetzelfde consulaat, waarbij de Amerikaanse vlag wordt veroverd. Hierop greep de hoofdstedelijke Hermandad in waarna de demo zich verplaatste naar een kantoor van PanAm, waar een replica van een kanonneerboot in vlammen opging. De claimbrief van de activisten, '**Soldariteltsgroep Midden-Amerika**', ging nader in op de 'vreedzame bedoelingen' van de VS:

'De enige vrede die zij kennen is de Pax Americana, ofwel herstel van de totale politieke en economische overheersing van de V.S. in Midden-Amerika'.¹⁵¹

113

Hierna is het een paar weken rustig maar intussen hebben de gezamenlijke Midden-Amerika-comités in Amsterdam een 'anti-interventieweek' voorbereid. Deze vindt plaats van 10 tot en met 15 oktober en het hoofdthema zal zijn de 'economische en militaire interventie'.

Op de eerste dag ging een aantal demonstranten over tot een blokkade van de Nederlandse Marine aan het Amsterdamse Kattenburgerstraat, omdat in ieder geval één Nederlands schip deelneemt aan de oefeningen.¹⁵²

Bluf! heeft in die tijd een achtergrondartikel over het boerenverzet in El Salvador, geschreven door een viertal bekende en El Salvador frequenterende activisten:

Laatstgenoemde is zeer waarschijnlijk de notoire RaRa-voorman vide de oproep in het artikel 'alles wat met radio en communicatie te maken heeft' naar hen op te sturen. Zie ook de hierna genoemde aanslag tegen de PTT-schotelantenne.

In de laatste week van oktober leidde de invasie van de VS in Grenada tot grote verontwaardiging van niet alleen de activisten. Er kwamen spontaan acties bij het Amerikaanse consulaat, waarbij overigens opviel dat de animo niet erg groot was. Maar ja, waar ligt Grenada eigenlijk? Onbekend maakt inderdaad vaak onbemind. Op 12 november echter maken zo'n '1000 mensen en 1 fanfare' het echter goed met een demonstratie in Amsterdam.

Andere - of misschien wel dezelfde - activisten hebben op 23 november het consulaat van Costa Rica bezet vanwege de vijandige houding van dat land tegenover de politiek van de Nicaraguaanse Sandinisten: 'Zestig mensen en de Fanfare van de Eerste Liefdesnacht stapten het konsulaat binnen en vroegen de konsul te spreken. Grote hilariteit toen bleek dat de goeie man al enige tijd overleden is en niet is vervangen'. Aldus het tragikomische verhaal, een dag later in Bluf!, dat nog vreemder eindigt: 'Uiteindelijk stemde de honorair konsul toe (in het verzenden van een telex naar de president van Costa Rica,

op voorwaarde dat hij een foto van de actie kreeg voor in het jubileumboek van zijn bedrijf'.

Medio december vertrekt een Nederlandse werkbrigade naar Nicaragua, waar de achttien mannen en vrouwen te werk worden gesteld in de katoen- en koffiepluk voor een periode van hoogstens drie maanden: 'Er is nadrukkelijk de voorwaarde gesteld dat mensen niet blijven hangen'.

Op 12 december verklaarden leden en sympathisanten van de Midden-Amerika-komitees, het Grenada-komitee en Venceremos het Amerikaanse consulaat symbolisch tot 'besmet gebied' vanwege het aangetroffen AID-virus, 'American Intervention Disease'. De Fanfare van de Eerste Liefdesnacht speelde bij de demo een dodenmars.

Het jaar wordt besloten met een brief vanuit El Salvador van zeer waarschijnlijk een van de latere RaRa-verdachten, die al eerder was opgevangen met een actie tegen een extreem-rechtse 'schriftgeleerde'. Fons is ervan overtuigd dat de gerechtigheid zal winnen:

'Invasie of niet. Is het nu niet dan straks wel'.

In januari 1984 gaat activistisch Nederland van start met leeswerk. Er wordt een recensie⁵³ van het boekje 'Oorlog in je achtertuin... rotzooi in je voortuin' gepubliceerd, waarin een lijst is opgenomen met 275 Amerikaanse multinationals die zowel in Nederland als in Midden-Amerika vestigingen hebben. De recensie is in feite één grote oproep tot harde actie van anti-impies. Enkele citaten:

- *'In Midden-Amerika probeert een deel van de bevolking zich vrij te vechten van hun onderdrukking. En omdat het imperialisme de basis en thuishaven in het Westen heeft is onze strijd hier tegen datzelfde systeem een onmisbare ondersteuning van hun strijd daar'.*
- *'Het is duidelijk dat de multinationals niet kunnen functioneren zonder de vaste grond van het Westen onder de voeten'.*
- *'Er wordt wel actie gevoerd ter ondersteuning van het verzet in de 3de wereld maar het is maar zelden dat deze acties met een anti-imperialisties uitgangspunt gevoerd worden'.*
- *'Wij willen helemaal niet stellen dat prikacties tegen bedrijven de enige, alles oplossende, methode is. Integendeel: demonstraties, massale acties en propaganda zijn net zo hard nodig. Maar als we multis en hun regeringen onder druk willen zetten kunnen we niet om (de dreiging van) harde acties heen. Materiële schade is misschien wel de enige taal voor multis waardoor ze zich onder druk laten zetten'.*

Kortom, soms krom Nederlands maar recht uit het hart...

Op 21 januari hebben zo'n duizend personen in Amsterdam gedemonstreerd voor vrijheid voor El Salvador. Dit mede naar aanleiding van de arrestatie tijdens hun congres van 15 FDR- leden, de politieke tak van het FMLN.

Tevens verschijnt een advertentie waarin opgeroepen wordt om gul te geven tijdens de collecte voor Nicaragua, in de week van 5 tot 10 maart. Entertainer zal op 19 februari overigens al het Latijns-Amerika festival in het Utrechtse Vredenburg met zijn sketches 'vanuit persoonlijke betrokkenheid' opluisteren.¹⁵⁴

Eind maart bericht de Bluf! wederom over Midden-Amerika en wel over de door het **El Salvador Komitee Nederland** georganiseerde straatcollecte (3-7 april) voor drie verzetsradio's van het FMLN in El Salvador. Tevens wordt - argwanend - vooruitgekeken naar de verkiezingen in Nicaragua (4 november).¹⁵⁵

Een week later wordt nader ingegaan op de FMLN-verzetsradio onder de titel 'Draadloos tegen de draad'. Het via de collecte te incasseren geld gaat naar de volgende zenders: Radio Venceremos, Radio Farabundi Marti en Radio Guazapa.

Radio Farabundi Marti zal in Nederland nog jaren worden ondersteund door Amsterdamse en - vooral - Bossche anti-impies. De zender bestrijkt de provincie Chalatanango, waar veel Nederlandse activisten hebben gewerkt en nu, in 1997/1998, nog werken.

Vervolgens wordt duidelijk dat ook de alternatieve pers wel eens breder kijkt dan de oogkleppen nauw zijn. Er wordt in een artikel over Nicaragua nader ingegaan op de kwalijke praktijken van de - door links geadoreerde - Sandinisten aan het adres van de Miskitu-Indianen. De schrijver van het artikel is de bekende voormalige studentenleider die duidelijk aangeeft hoe de Indianen over de Sandinisten denken: 'Het zijn eigenlijk Spanjaarden'. Allochtonen derhalve. De Sandinisten van de westkust gaven blijk van hun arrogantie toen zij in juli 1979 de Miskitu-streek Zelaya Norte aan de 'primitieve' oostkust binnenkwamen met de mededeling dat de Miskitu's nu bevrijd waren van de dictatuur van SOMOZA en van het Noord-Amerikaanse imperialisme. Zaken waarover deze Indianen zich eigenlijk nooit hadden druk gemaakt. Zij zagen in feite weinig verschil in Sandinisten of Somozisten.¹⁵⁶

Later in april wordt in Bluf! de situatie in Nicaragua belicht waar, zowel in het noorden (contra's vanuit Honduras) als in het zuiden (rond de havenstad San Juan de Norte), wordt gevochten. Om een en ander aan te kaarten is er midden april een blokkade-actie geweest bij het Amerikaanse consulaat. De circa 100 deelnemers konden echter niet verhinderen dat mensen in- en uitliepen. Het verslag van _____ toont een teleurgesteld iemand, wanneer hij kwaad opmerkt: 'Echt misselijk werd ik van een groepje Jong Socialisten die, met hun klupvlag in de hand, de kreet 'hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit' scandeerden. Al was ik tien jaar in Nicaragua geweest, dan zou ik dat nog niet zeggen. Hoe krijgen die buro-pikkies het uit hun bek'.

Waarmee maar weer eens een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen politiek-links en activistisch-links.

Op Goede Vrijdag komt het weer tot een aanvaring tussen politiek en activisme, wanneer 'vijftig mensen uit Hilversum, Rotterdam, Den Haag en Amsterdam' het CDA-kantoor in Den Haag bezetten vanwege zijn steun aan presidentskandidaat DUARTE. Een achtergelaten affiche geeft aan waarom: 'Geen CDA-steun voor moordenaar Duarte! Uit naam van het christendom zijn al te veel mensen gedood'. Wanneer overigens een lege ME-wagen komt voorrijden, wordt de bezetting beëindigd: 'We hadden geen zin om opgepakt en geregistreerd te worden'.

Hierna wordt de aandacht van bewegend Nederland een tijd lang opgeëist door andere belangrijke zaken: de ontmaskering van _____ de kruisrakettenkwestie en ontruiming van vredes(aktie)kampen.

Pas eind augustus heeft Bluf! weer goed nieuws: het geschil tussen Sandinisten en Miskitu-Indianen is uit de wereld. Het heeft plaatsgemaakt voor een probleem van een heel andere orde: gebrek aan tandpasta, veroorzaakt door het wegvallen van Noord-Amerikaanse halffabrikaten. Ook de vakbond CLAT jammert over de verschikkingen van het Sandinistische beleid: 'In heel Nicaragua is nauwelijks nog tandpasta te krijgen! Wat is dat voor een revolutie? Een heel volk met vieze tanden...'

Kortom, Oost-Europese toestanden in Midden-Amerika.

In november horen wij bij monde van de in 'Nicaragua Libre' vertoevende _____ iets over de recente politieke omslag, die een einde maakt aan de Amerikaanse bemoeienis met het land.¹⁵⁷ Nicaragua heeft namelijk afgelopen maand het zogenaamde Contadora-verdrag ondertekend. Daarmee stemt het in met de volgende punten:

- alle buitenlandse militaire adviseurs moeten verdwijnen uit Centraal-Amerika;
- de bewapening dient aanzienlijk te worden teruggedrongen;
- er mag geen steun worden verleend aan groeperingen die het oogmerk hebben een regering van een buurland te destabiliseren of omver te werpen.

De VS was er steeds vanuit gegaan dat Nicaragua niet zou ondertekenen en dat het land kon blijven worden aangemerkt als de grote agressor in de regio. Dat mislukte letterlijk en figuurlijk met één penne-streek.

Een week later komt Bluf! terug op de verkiezingen in Nicaragua onder de wat argwanende titel 'Nica Libre?' De schrijvers _____ zijn duidelijk teleurgesteld in de ondertekening van genoemd Contadora-verdrag maar zien ook wel dat Nicaragua niet anders kon. Ze zijn blij dat de Sandinistische FSLN in ieder geval gewonnen heeft. Vanaf nu moet gelden: de revolutie is dood, leve de evolutie. Deze voorzichtig te bewandelen weg van vooruitgang wordt in december ook nog betreden door de Nederlandse bouwbrigade, die in het laatste Bluf!-nummer van 1984 vertelt over de koffiepluk in Oro Verde. Ook kondigt een aantal handige lieden aan binnenkort af te reizen naar Nicaragua om mee te helpen aan de herbouw van een afgebrande kollektieve boerderij.¹⁵⁸

Maar daaraan voorafgaand waren er eind november in Amsterdam acties van lieden die meer een 'afbrekende' kritiek hadden op wat zich in Nicaragua en elders afspeelt. Zo werd 'de terreur van de Yanks tegen El Salvador, Guatemala en Nicaragua' beantwoord met 'sluiking' van het Amerikaanse consulaat in Amsterdam. Autobanden werden in de fik gestoken en verbommen legen de gevel gegooid. Ook waren er vernielingsacties met verbommen, super-glue, keien en boterzuur bij andere Amerikaanse objecten: City Bank, Bank of America, Chase Manhattan, American Express, McDonalds en andere. Deze plotselinge, onverwachte hausse wordt gevolgd door een diepe en langdurige baisse.

116

1985 komt voor wat betreft de solidariteit met Latijns-Amerika traag op gang. Veel solidariteit geldt nu immers de gekleurde medemens in Zuid-Afrika en de acties worden meer en meer gericht op het aanvallen van de apartheid. Uiteindelijk is in juni de voorpagina van Bluf! nodig om de mensen weer bij de les te krijgen: 'Waar blijft onze solidariteit met El Salvador?' De scribent van een relevant artikel vraagt zich af waar de acties zijn gebleven: 'Wekenlang demonstraties bij het konsulaat in Amsterdam, Bank of America in gort, grote demonstraties, kollektes 'Wapens voor El Salvador'. En als je nu terugkijkt blijkt dat iedereen, inclusief de onfeilbare 'wij', weer op één oor is gaan liggen, terwijl de terreur in El Salvador alleen maar nog gruwelijker is geworden'.¹⁵⁰ Er is tevens een interview opgenomen met _____ van het **Landelijk El Salvador Komitee** in Tilburg. Daarin komt naar voren dat er de laatste maanden een kloof is ontstaan tussen genoemd comité en het FMLN, dat namelijk als enige vertegenwoordiger van het verzet in El Salvador wil worden beschouwd. En er zijn meer verzetsgroeperingen die alle een greep in de Tilburgse geldpot willen doen. Pecunia non olet misschien maar het zaakje stinkt wel...

Drie weken later wordt de solidariteitskwesie opnieuw aangekaart waarbij de tegenstanders van het Landelijk El Salvador Komitee aan het woord komen. Anders gezegd, de sympathisanten van het FMLN. Het wordt een nietes-wellesspelletje over wie waar prioriteiten legt en welke verzetsgroepering waar heeft aangeklopt om geldelijke ondersteuning. Degene die het interview afneemt, _____ vraagt zich af of een dergelijke discussie wel in de media moet, waarop een van de geïnterviewden opmerkt waarom het verhaal in ieder geval in Bluf! moet: 'Het Bluff-publiek is belangrijk omdat zij vaak de diehards zijn waar alles vaak op blijft drijven. Vooral als het slecht gaat'.

In de nacht van 26 of 27 juli toont Boskoop aan waarin een klein dorp groot kan zijn. Lokale **anti-imperialisten**, jawel, hebben de komst van de 'American Musical Ambassadors' naar die plaats aangegrepen om het gemeentehuis, een kerk en een bank te bekladden want - zo stelt men in de bijgaande claimbrief: *'De komst van deze 'ambassadeurs' is een vorm van kulturele diplomatie om het met bloed doordrenkte gezicht van de VS met een muzikale make up te bedekken'.*

Begin september bevat de betreffende Bluff!-editie twee pagina's onder de titel 'berichten uit de jungle van de solidariteit'. Deze hebben weliswaar geen afzender maar ondergetekende weet wie de scribent is: _____
Een deel van deze brief is namelijk letterlijk terug te vinden in een soort dagboek, dat deze RaRa-voorman in 1985 in Nicaragua heeft vervaardigd. Hij is zo te horen op de hoogte van de discussie hier en kiest onverholven partij voor de FMLN, ook al zijn de Sandinisten misschien niet zo netjes geweest tegenover de Miskitu-Indianen:

'Als men stelt dat de sandinisten op de stronchoop van de geschiedenis gegooid kunnen worden omdat ze dergelijke fouten gemaakt hebben, kun je 99% van blank links-radikaal

nederland ook die weg wijzen, want die hebben de uitweg voor de problemen van racisme en etno-centrisme in Nederland van linkse zijde ook nog niet gevonden'.

Aldus een ook in genoemd dagboek aangetroffen passage in het artikel, waarvan overigens niet duidelijk is wanneer het precies is geschreven. Enige passages geven aanleiding te veronderstellen dat dit een aantal weken geleden is gebeurd.

Het tweede deel van de 'berichten uit de jungle van de solidariteit' is afgedrukt in de volgende editie. Daarin staat - inleidend - geschreven dat de schrijver(s) 'in juli/augustus op een koöperatie werken aan een waterproject'. En daarmee is zelf vrijgepleit van deelname aan de eerste actie tegen Van Leer, die overigens niet door RaRa werd geclaimd maar wel aan de groep is toe te schrijven. Zie Hoofdstuk apartheid.

Op 25 september bezetten circa vijftig actievoerders het kantoor van de firma Ceteco in Diemen, waar tevens het Guatemalteekse consulaat is gevestigd. De actie was een protest tegen de militaire dictatuur in Guatemala en de rol van Ceteco aldaar. Met een kladactie bij hetzelfde bedrijf op 24 november eindigt dit solidariteitsjaar.

117

Eind januari 1986 verschijnt een interview met twee Nederlandse vrijwilligers die al een paar jaar in Nicaragua werkzaam zijn. De voornaamste vraag is of het afgelopen is met de revolutie van de Sandinisten: 'Loopt deze niet uit op een staatsdictatuur nu eind vorig jaar de noodtoestand is afgekondigd?' Zaken als stakingsrecht, vrijheid van meningsuiting, recht op vereniging en vergadering en nog enkele grondrechten zijn voor bepaalde tijd opgeschort. De geïnterviewden weten hier eigenlijk niets zinnigs over te zeggen. Zij hopen maar dat het huidige Nicaragua niet zodanig afglijdt want 'de vroegere machthebbers en hun aanhang zullen nooit genoeg nemen met een tweede plaats in een volksdemocratie'. Overigens was het afkondigen van de noodtoestand juist gericht tegen deze mensen die hun geldelijke steun uit de VS krijgen.¹⁶¹

En juist een voorstel van Ronald REAGAN om de contra's in Nicaragua met miljoenen dollars te steunen bij hun hulp aan de bestrijding van het internationale terrorisme, heeft op de laatste dag van januari in Nederland geleid tot een aantal acties tegen de imperialistische politiek van de Verenigde Staten:

- De actiegroep **Alle Rotzooi Geeft Hoop! (ARGHI)** heeft het kantoor van de Military and Aerospace Division van het electronicabedrijf Motorola in Utrecht bezet. De 27 actievoerders wilden de rol aangeven die Motorola in Zuid-Afrika en Midden-Amerika speelt. Hun eisen waren: stop de handel des doods; stop de VS-interventie in Midden-Amerika; een onafhankelijk onderzoek naar de dood van Hans Kok.
- De actiegroep **'De Challengers'** heeft ludiek getracht het internationale terrorisme te bestrijden door het 'arresteren' van medewerkers van het Amerikaanse consulaat. De Amsterdamse Hermandad zagen het ludieke van de actie niet in en sloeg de demonstratie uiteen.
- In Groningen vond eveneens een ludieke actie plaats op de Grote Markt. Daar werden enkele mensen door Amerikaanse soldaten op brute wijze 'afgeslacht'. Dit tot ontzetting van omstanders en onbegrip van de landelijke pers: 'Die kleineerde het incident door te wijzen op het internationaal belang van terrorismebestrijding'.

Op de dag van de arbeid, 1 mei, doen een oproep tot deelname aan een wereldwijde demonstratie voor de vrouwen in El Salvador. Op 10 mei wordt een ieder (ook mannen) verzocht op te trekken naar het Amerikaanse consulaat om te protesteren tegen de onderdrukking door DUARTE van het (FMLN-)volk.¹⁶²

N.B. Of het komt omdat Bluf! het te druk heeft met andere zaken, lees: een gerechtelijk vooronderzoek tegen dit blad, is onduidelijk maar er wordt enkele weken later niet meer gerept over de El Salvador-demo. Het kan natuurlijk ook zijn dat de interesse helemaal is verzwakt.

Over Nicaragua verschijnt er vanaf 4 juni een aantal achtergrondartikelen van de hand van ene _____, mogelijk _____ de Bluf!-correspondent aldaar. Hij constateert onder meer: 'Dat de ontevredenheid onder delen van de middenklasse toeneemt valt niet te ontkennen. Maar zolang er zich geen 'redelijk alternatief' aandient voor sandinisten of contra's valt daar nog heel lang mee te leven'.

Op 20 juni is een vertegenwoordiger van Radio Farabundo Marti in Amsterdam om contacten te leggen met vrije radio's, linkse pers, uitgeverijen, drukkerijen, solidariteitscomité's en actiegroepen. Hij zal uitleggen wat de belangrijke rol van deze verzetsradio in de bevrijdingsstrijd is.

Twee weken later geeft genoemde afgezant, _____, die een bijzonder goed woordje voor het FMLN doet, een interview. Het FMLN heeft er trouwens 'dank zij effectieve sabotage' zelf voor gezorgd, dat de economische situatie in El Salvador ondanks de gestage dollarstroom vanuit de VS er bepaald niet rooskleuriger op is geworden. Een geval van in je eigen buik bijten derhalve.

Het interview wordt besloten met het adres én onvermijdelijke gironummer van de **Steungroep Radio Farabundo Marti** in het Bossche kraakbolwerk De Paap, waar later overigens een deel van de activiteiten van de sommige RaRa-leden zal plaatsvinden.¹⁶³

Eind juli slaagt een viertal activisten erin het dak van het Amerikaanse consulaat te bezetten: 'We hebben trouwens geen bergbeklimmersopleiding. Iedereen kan het dus'. Er wordt met vuurwerk gegooid en er worden spandoeken opgehangen met leuzen als 'VS weg uit Midden-Amerika', 'Stop steun aan de Contra' en 'Nicaragua Libre'. Het mooiste vonden de activisten echter het ophangen van de Sandinistische vlag en het aanbrengen van een spandoek met de uitdagende tekst 'Jullie kunnen je achtertuin toch niet bewaken'. De persverklaring van de overigens al snel aangehouden actievoerder wordt besloten met een oproep: 'Die Yanks met al hun poeha zijn zo kwetsbaar als wat. Pak ze waar je ze pakken kunt en blijf niet zitten met je protest! (En vergeet de Nederlandse overheid niet!)' Op 4 augustus versturen drie bekende activisten - _____ - een brief uit Managua. Daarin staat het verhaal van de moord op vijf 'internationalisten', Europeanen die in solidariteit met het onderdrukte volk werkzaam zijn in een (bouw)brigade. Tevens wordt opgeroepen tot het sturen van nog meer bouwbrigades. Ook _____ besteedt in zijn berichtgeving vanuit Nicaragua aandacht aan de moord.

Op 21 augustus ontploften er in Amsterdam twee bommen die beide gericht leken te zijn tegen de Amsterdamse nominatie voor de Olympische Spelen. De eerste aanslag gold de Stichting Olympische Spelen '92 en was als zodanig duidelijk. De tweede echter - die tegen de PTT-schotelantenne bij het satellietgrondstation te Amsterdam-Sloterdijk, onderdeel van het toekomstige Teleport - had een anti-imperialistische ondertoon. Deze werd in een brief geclaimd door '**Revolutionaire Cellen - Commando Ins Blaue Hinein**' maar had dusdanig sterke overeenkomsten met de toen bekende en later nog volgende RaRa-geschriften, dat er door ondergetekende vanuit wordt gegaan dat het eigenlijk een RaRa-aanslag betrof. De claimbrief ging vooral in op de kwalijke rol van multinationals, vooral Philips die door de aanslag direct werd benadeeld, en de technologische hoogstandjes hier die elders, in de Derde Wereld, een negatief vervolg krijgen. De scribent(e) haalde bijvoorbeeld het project RACE aan, dat in 1995 heel Europa moet hebben voorzien van één glaskabelnetwerk:

'Dit breedband-kommunikatienetwerk, dat niet afgeluisterd kan worden, en ontwikkeld is door militaire afdelingen van multinationals als Philips, levert de multinationals ongekende mogelijkheden om te kunnen kommuniseren. Het ouderwetse smalbandnetwerk (zoals het oude telefoonnet) wordt dan gedumpt in de Derde Wereld, waar het voor het Westen dan wel af te luisteren is'.

N.B. Juist deze passage werpt een verhelderend licht op de activiteiten van enkele RaRa-leden, die op dat moment al bezig zijn met het inrichten van communicatienetwerken in Midden-Amerika. Later zullen zij de ontwikkelingen dicht op de voet volgen en ook in de Nicaraguaanse en El Salvadoraanse jungle gebruik maken van zaken als (niet af te luisteren) packet-radio.

De claimbrief eindigt ook weer op zij RaRa's: 'Hoewel er de laatste jaren ook in Nederland meer en meer acties plaatsvinden, die je zou kunnen rangschikken onder het begrip antiimperialisme, is de samenhang tussen de strijd op verschillende deelgebieden vaak nog lang niet voldoende bediscussieerd. Op prakties en theoreties nivo willen wij met onze aktie aan die diskussie een bijdrage leveren. Wij vinden perspektief in acties die aantonen dat de onderdrukking die mensen hier en elders wordt aangedaan niet onontkoombaar is en dat de mensen, instituties en systemen die hiervoor verantwoordelijk zijn aangevallen kunnen worden. Veranderingen gaan niet vanzelf!!!'

119

Eind november publiceert Bluf! de derde brief van [redacted] die vanuit Juigalpa nader ingaat op de terreur van de contra's die hij zelf op de gevoelige plaat heeft vastgelegd. Een bijgaande foto toont de verbrande stoffelijke resten van drie vrouwen en een man in een uitgebrande jeep.

Maar er is ook goed nieuws: via de Amsterdamse stichting **Medio** is er een tjokvolle container naar Nicaragua verstuurd met daarin onder meer gereedschap voor de bouwploeg in Las Nogales, een machine en materiaal voor de FMLN-drukkerij in Managua en een complete A4-offsetdrukkerij voor Juigalpa. Daarnaast 'de reguliere materiaalzending aan brailledrukkers [redacted] in Managua', zo meldt het artikel dat aangeeft dat het bezoek van bovengenoemde Guillermo niet voor niets is geweest.¹⁶⁴

Een interview met de 'bouwbrigade Las Nogales' vormt de afsluiting van dit jaar. Het gaat om dertien activisten die na gesprekken met genoemde [redacted] besloten hebben om letterlijk en figuurlijk de handen uit de mouwen te steken. Daarbij worden zij niet afgeschrikt door de ook hier bekend geworden praktijken van de contra's tegen brigadisten: 'Je hebt maar een hele kleine kans op een mijn onder je auto'.

Op 12 februari 1987 verschijnt er weer een achtergrondartikel over de Amerikaanse bemoeienissen met Midden-Amerika. Er wordt ingegaan op de poging van REAGAN en consorten om aan te tonen dat de sandinisten achter de handel in cocaïne zaten. Tevens wordt aandacht besteed aan weer een grote vlootoefening, 'waaraan ook deze keer schepen meedoen van natopartners waaronder Nederland'.

Misschien niet als de bekende mosterd na de maaltijd maar dan wel als mosterd bij het dessert start in april het **actie- en informatiecentrum UltiMATum**. De initiatiefnemers verkondigen: 'Er was een onstuitbare behoefte iets structurelers op te bouwen, zowel waar het gaat om informatie verzamelen en verspreiden als diskussies en acties op gang brengen en kontakten leggen met groepen in binnen- en buitenland'. In vergelijking met andere initiatieven en acties ziet UltiMATum het als zijn rol om 'meer dan elders binnen ons centrum de nadruk te leggen op de rol die vanuit Nederland en West-Europa gespeeld wordt mbt. Latijns-Amerika en wat er in Nederland, West-Europa en de VS gebeurt om die rol te veranderen'.

Men heeft op dit moment een koffieshop waar belangstellenden zo'n vijftig kranten, bladen en brochures kunnen inzien.¹⁶⁵

N.B. Vanaf nu zal Bluf! enkele kolommen ter beschikking stellen aan UltiMATum, dat in de loop der tijd steeds meer gelijkenis gaat vertonen met een onderzoeksinstelling als AMOK. Bij de eerste gelegenheid wordt onder meer ingegaan op de door de VVD en CDA geopende aanval op de stedenbanden. CDA-er GUALTHERIE VAN WEEZEL sneerde

dienaangaande zelfs dat 'er onvoldoende Nicaraguaanse steden zijn om de Nederlandse behoeften te bevredigen'.¹⁶⁶

Eind april is in Nicaragua de nieuwe grondwet goedgekeurd en daarmee is hopelijk een oud conflict - dat tussen Sandinisten en Miskitu-Indianen - uit de wereld. Er is namelijk een autonomie-statuut voor deze minderheid opgenomen. Helemaal zeker is UltiMATum overigens niet, omdat veel Miskitu-Indianen nog steeds de Amerikanen behulpzaam zijn in het bestrijden van de Sandinisten.

Eind mei lezen we weer een brief van die nu samen met de foto-graaf een verslag vanuit Nicaragua stuurt. De stichting Medio vraagt in aansluiting hierop financiële ondersteuning voor 'communicatie-apparatuur voor Matagalpa'.¹⁶⁷

UltiMATum komt vervolgens in de zomer met een uitleg van de 'Reagan-doctrine', die als volgt kan worden samengevat.¹⁶⁸

- De succesvolle revolutieprocessen van de jaren zeventig dienen in alle delen van de Derde Wereld te worden teruggedrongen.
- Dit 'export-product' van de Sowjet-Unie geeft een directe legitimatie voor de noodzaak om de interventiepolitiek van Washington een wereldwijde dimensie te geven.
- De omverwerping van het Sandinistische regime in Nicaragua heeft de eerste prioriteit, omdat het bijna op de drempel met de VS ligt en omdat het een lakmoestest is voor de mogelijkheid om de doctrine door te voeren.
- Het inzetten van de middelen voor de contra's of binnenlandse opposenten wordt geconcentreerd op de eigen militair-politieke activiteiten en economische destabiliseringspogingen van Washington.

Een ander onderdeel van de doctrine is het zogenaamde 'low intensity conflict' waarbij Amerika tracht zo weinig mogelijk in een conflict verwickeld te raken:

*'In plaats van het sturen van vliegtuiglandingen Amerikaanse jongens naar ver weg gelegen junglegebieden baseert de nieuwe wereldomvattende strategie van de VS zich steeds meer op stoottroep-ondernemingen à la Rambo, 'zuiveringsoperaties' als in Grenada in 1983, de ondersteuning van anti-kommunistiese 'vrijheidsstrijders' en operaties ter bestrijding van terrorisme'. Aldus een handzame UltiMATum-uitleg.*¹⁶⁹

De doctrine van REAGAN werd voor wat Midden-Amerika betreft al gauw een wassen neus. Op 7 augustus namelijk werd het 'Plan ARIAS' ingediend, genoemd naar de Costaricaanse president. Dit plan omvatte de volgende punten:

- nationale verzoening (een commissie met vertegenwoordigers van kerk, regering, politieke partijen en een onafhankelijk persoon gaan verdere democratiseringen voorbereiden);
- democratisering (er komen pluralistische en participatie-democratische processen op gang);
- vrije verkiezingen (begin 1988);
- staakt-het-vuren (tussen alle strijdende partijen voor 7 november);
- dialoog (door regeringen met binnenlandse gewapend verzet);
- stopzetting van hulp aan 'ongeregelde' strijdkrachten (ook door de VS);
- controle op dit alles door de Contadora-groep (Mexico, Venezuela, Panama en Columbia).

Het plan werd dezelfde dag nog ondertekend door Costa Rica, Guatemala, Honduras, El Salvador en Nicaragua en daarmee werd REAGAN in zijn hemd gezet. Overigens had president DUARTE al meteen voorwaarden voor zijn dialoog met het gewapend verzet: de

FMLN diende eerst de wapens in te leveren. Het laatste woord hierover is waarschijnlijk nog niet gezegd maar UltiMATum belooft ons op de hoogte te houden.

In oktober hernieuwen wij onze kennismaking met die vijf jaar geleden nog in de Bluff-drukkerij Raddraaier werkten maar die sindsdien actief zijn op het gebied van braille-drukken in Nicaragua. geeft aan waarom hij zijn 'maten en matinnen' in Amsterdam heeft verruild voor Nicaragua: 'Het werk dat ik hier doe, zeg maar het opvijzelen van het zelfbewustzijn van de latino's binnen de anti-imperialistische strijd, heeft voor mij op dit moment prioriteit'. Ook is een dergelijke mening toegedaan: 'Ik vind Nicaragua momenteel één van de brandhaarden waar de strijd tegen het imperialisme heel concreet is. En je moet plekken zoeken waar de strijd het meest concreet is. Hier heb ik geleerd dat de strijd niet alleen nationaal ligt maar ook internationaal. Die lijn wil ik doorzetten'.¹⁷⁰

121

Wanneer het bezoek van president DUARTE aan Nederland (19-21 oktober) in de Bluff ter sprake komt, wordt duidelijk dat deze ondanks de ondertekening van het 'Plan-Arias' nog zeer wordt gewantrouwd. En hetzelfde geldt de houding van vooral het CDA ten opzichte van deze 'vredesengel'. De Bluff roept op tot een protestmars naar het Amerikaanse consulaat en tot het houden van een picket-line op het Haagse Binnenhof. Maar ook 'inventieve acties en andere wegversperringen, die Duarte en het CDA/WVD duidelijk maken dat ze te ver gaan, worden toegejuicht', aldus een lichtelijk opruiend artikel.¹⁷¹

De aangekondigde acties brachten enige honderden mensen op de been die in Amsterdam kruizen plaatsten en in Den Haag wat met verfbommen gooiden. Eigenlijk wat tegenvallend.

Na nog een oktober-artikel van en (inderdaad) over een contra-aanval op en Nicaraguaans dorp is er in december extra aandacht voor Midden-Amerika, onder meer voor 'revolutionair toerisme en internationale solidariteit'. (Vlieg er eens uit maar dan het liefst naar Nica?)

Het jaar gaat ten einde met een boekbespreking: 'Sluipende interventie - Nederlandse betrokkenheid bij kontrarevolutie in Midden-Amerika'. De recensent zegt meteen al dat 'vette onthullingen' ontbreken. Het boek gaat onder meer over de steun van het CDA in de vorm van 'ontwikkelingshulp voor jonge democratieën' en over propaganda- en desinformatiepraktijken van dezelfde of soortgelijke personen.

1988 begint eigenlijk pas met een oproep van UltiMATum om op 29 februari deel te nemen aan een grote demo in Hamburg, waar de EEG-ministers van Buitenlandse Zaken vergaderen over de toestand in Midden-Amerika. De voornaamste eis van UltiMATum is de stopzetting door de VS van de steun aan de contra's in Nicaragua. Degenen die Hamburg een beetje te ver weg vinden mogen hier zelf iets organiseren, aldus een uiterst schappelijk UltiMATum.¹⁷²

Een duizendtal actievoerders was overigens op de Hamburgse demo afgekomen maar een overkill aan ME-ers (3000 man) zorgde ervoor dat er eigenlijk nooit sprake was van een grote stoet demonstranten. Overigens had de Hamburgse Hermandad daags tevoren een elf pagina's tellende persverklaring doen uitgaan waarin werd uiteengezet hoe - en hoe gewelddadig - er zou worden gedemonstreerd en hoe snel er ingegrepen zou worden: 'Niet allen de veiligheid van het congres moest worden gewaarborgd maar ook de 'subjectieve veiligheid' van de gasten'. (Vergelijk de Eurotop in Amsterdam, 16-17 juni 1997.)

Het duurt vervolgens tot ver in juni wanneer er weer aandacht is voor solidariteit met Midden-Amerika. In dit geval betreft het wederom Nicaragua dat de Amerikaanse ambassadeur heeft uitgewezen naar aanleiding van door de CIA vervalste documenten. Daarmee werd getracht de Nicaraguaanse regering in diskrediet te brengen bij bevriende landen.¹⁷³

In de vroege ochtend van 24 augustus vindt er een brandaanslag plaats bij PHILIPS Telecommunicatie. De claimbrief is gedeeltelijk een aanhaling van RaRa-citaten maar toont ook verder een sterke overeenkomst met die van de aanslag tegen Teleport, 21 augustus 1986. De claimbrief van het **'Revolutionair commando Paseremos'** wordt besloten met 'Vrijheid voor

IMF/Wereldbank:

Een heel ander soort solidariteitsactivisme richt zich op de 'dubieuze praktijken' van het IMF en de Wereldbank. Zij worden door de anti-impies verantwoordelijk gesteld voor 'de internationale herstructurering van de economie' die in verband staat met het 'vrouwenonderdrukkende en uitbuitende patriarchaat'.

Eind september heeft er in Berlijn een groot congres van IMF en Wereldbank plaats en een artikel in de NN heeft de bedoeling de Nederlandse activisten daarop voor te bereiden.¹⁷⁴ Ook in het Amsterdamse (toen nog) kraakbolwerk 'Vrankrijk' is een info-avond geweest over de tegen genoemde instellingen te voeren campagne.

Andere artikelen gaan eveneens in op de bijeenkomst in Berlijn, 26 tot en met 29 september. Op 23 en 24 september wordt er in dezelfde stad een tegencongres georganiseerd door meer dan honderd groeperingen. Een dag later is er een grote demonstratie en deze wordt tijdens het congres eens dunnetjes (of dik) overgedaan. De politie is op het ergste voorbereid en zal met circa 10.000 man aanwezig zijn. Ook zullen door de Duitse zusterdienst aangeleverde 'rondreizende geweldplegers' aan de stadsgrenzen worden tegengehouden.¹⁷⁵

UltiMATum heeft overigens een info-bundel over de IMF-campagne gemaakt en deze was al gauw uitverkocht.

N.B. In het kader van genoemde conferentie is er op 7 september een actie gevoerd voor de poorten van Unilever in Rotterdam door 'revolutionairen uit Nederland en sympathisanten van een revolutionair linkse beweging uit Turkije' (waarschijnlijk DevSol -

Unilever is in hun ogen namelijk een van de grootste profiteurs en mede-organisator van de uitbuiting van de neo-koloniale landen. Vandaar de actie.

Ook in Nederland zijn er acties door vrouwen gevoerd tegen de IMF en Wereldbank. Zo hebben anonieme vrouwen een klad- en dichtkilactie gehouden bij een aantal banken in Utrecht onder het motto 'IMF organiseert armoede (nu in Berlijn)'. Ook wordt ingegaan op de met een en ander verbonden bevolkingspolitiek.

De actiegroepen **'Vrouwenstrijd is Wereldwijd'** en **'Vrouwen van Kwaad tot Erger'** hebben in Amsterdam een Philipsvestiging en een NMB-bank 'aangepakt'. De aparte claims eindigden in een gezamenlijke alinea: 'Het is dit economies systeem er alles aan gelegen vrouwen van elkaar en vrouwen hier en daar te isoleren. Individualisering en het bevorderen van concurrentie tussen arbeidsters en vrouwen onderling is nodig om het verzet bij voorbaat te breken en de welvaart hier ten koste van anderen veilig te stellen. Het verzet hier staat in verband met vrouwen daar. We vechten tegen dezelfde onderdrukking. Daarom vinden we dat bedrijven als Philips en NMB ook hier aangepakt moeten worden'. De actiegroep **'IMF dood, 'derde wereld' hun brood'** ging in Haarlem over tot het dichtkitten van sloten bij 14 hoofdkantoren en filialen van ABN, AMRQ RABO en NMB: 'We hebben deze banken tijdelijk gesloten vanwege hun betrokkenheid bij het IMF en daarmee bij de uitbuiting van de derde wereld'.

Ook in Utrecht werden banken 'gesloten' en in Zwolle gebeurde dit door

In Berlijn zelf was er op 25 september een - rustig verlopen - demonstratie van 80.000 personen. Daarna waren er her en der wat kleine schermutselingen. De dagen erna werden gekenmerkt door het ten uitvoer brengen van wat volksspelen: het gooien met tomaten en eieren naar bankiers; het bekladden van banken en het ingooien van ruiten van sexshops.

Het vervolgens aanwakkerende politiegeweld wordt echter veroorzaakt door harde acties. Zo zaagt de 'Berliner Widerstands und Aktionsgruppe' een hoogspanningsmast om en wordt in dezelfde nacht door autonomen een supermarkt in brand gestoken. Andere supermarkten hebben plots te maken met een overvloedige aanwezigheid van maden en wormen en bij weer andere wordt getracht proletarisch te winkelen. Kortom, oude 1 mei-vieringen door chaoten herleven in deze herfst. Er zijn overigens nog enkele Nederlandse IMF-acties.¹⁷⁶

Zo is er op 29 september een lawaaidemo/picket-line geweest bij de Duitse ambassade in Den Haag. In deze - zich als 'bruisend' etalerende - plaats waren in eerste instantie vier mensen aanwezig, 'later kwamen er nog een paar bij'. In Amsterdam waren er op hetzelfde tijdstip, 14.00 uur, bijna twintig mensen verzameld die floten, joelden en tegen de deur van het consulaat schopten. Er werden al snel arrestaties verricht zodat ook deze actie een mislukking werd. Dit vond de verslaggever ook: 'Al met al kunnen we spreken van een enigszins mislukt initiatief. MAAR, WE VERLIEZEN NIET DOOR NEDERLAGEN MAAR SLECHTS DOOR STRIJD DIE NIET GEVOERD WORDT'. Een nogal bombastische uitspraak in kapitalen voor een totaal geflopte actie.

In de nacht van 11 op 12 oktober is er in Haarlem nog een nabrander wanneer de actiegroep 'Amro de wereld af' zeven ramen ingooit van de vestiging aan de Grote Houtstraat. Dit omdat het IMF de in Berlijn gemaakte plannen nu uitvoert: 'Het verzet dient dan ook door te gaan'.

NN-editie 14 van 27 oktober is een in zijn geheel door UllimAlum samengestelde special over het IMF/Wereldbank-congres in Berlijn. Het is een uiterst positief verhaal met bijna alleen maar pluspunten. Enkele jubelkreten van een anti-imperialist pur sang:

- 'Wij maakten daar een kleine opstand mee, zagen een militante strijd die een ware tegenmacht begint te vormen. Wij hebben een hele reeks initiatieven gezien waar aktievelingen in deze polder wat aan zouden kunnen hebben'.
- 'In Berlijn is de strijd tegen en in het centrum van de macht concreet geworden. ... Voor het eerst sinds jaren is de morele verontwaardiging over de onrechtvaardige wereldorde ook hier in het Westen vertaald naar direkt massaal verzet tegen de verantwoordelijke structuren in het centrum van de macht'.
- 'Internationale solidariteit, ofwel internationalisme, heeft concreet inhoud gekregen. Bij elke aktie in Berlijn werd een direkte relatie gelegd tussen de uitbuiting in de industrielanden en de zgn. Derde Wereld'.
- 'De ervaringen van de aktiedagen hebben veel mensen in hun hoofd geradikaliseerd en het geloof in een eigen radikale beweging gesterkt'.

Tegen het IMF/Wereldbankcongres in Berlijn werd op eigen wijze zowel door gematigde groeperingen (= ontwikkelingsorganisaties, kerkelijk-humanitaire pacifistische clubs, linkse politieke partijen) als door radicale actievoerders (= autonome groepen waaronder anti-imperialisten, Latijns-Amerika activisten en vrouwengroepen) geprotesteerd.

Reformisten stonden wat dat betreft tegenover autonomen. Eerstgenoemden wilden in het kort een algehele schuldenkwijtschelding en een herstructurering van de wereldeconomie. De radicale autonomen vinden dat alleen veel te weinig:

'De positie van de reformisten komt er eigenlijk op neer dat zij aan de machtsverhoudingen niets reëel willen veranderen. Zij staan inmiddels al dicht bij de positie van de sociaal-demokraten die willen delen in de macht dan bij de groepen die de macht willen bevechten. Hun roep om een wereldorde gebaseerd op solidariteit en gerechtigheid is niet meer dan een holle leus. Terwijl zij hier geen konklusies voor de eigen dagelijkse praktijk wensen te trekken door niet de macht hier aan te willen vallen, begrijpen zij ook de gewapende strijd in de Derde Wereld eerder als reformistisch dan als revolutionair. Wanneer

een revolutionair in de Derde Wereld een kwijtschelding van de schulden eist is dat een pragmatisch onderdeel van zijn/haar revolutionaire strategie. Wanneer de westerse blanke politicus om dezelfde kwijtschelding vraagt en zegt het kapitaal te willen democratiseren is dat omdat hij/zij geen revolutie wil'.

Er wordt overigens uit de (Volks?)krant van 22 oktober en aardig voorbeeld aangehaald over hoe er met buitenlandse schulden kan worden omgegaan: 'PSV heeft de voetballer Romario gekocht door een deel van de Braziliaanse buitenlandse schuld op te kopen. De Eindhovense voetbalclub heeft daarbij nauw samengewerkt met de NMB, die gespecialiseerd is in de handel in schulden van ontwikkelingslanden. Het is de eerste keer dat van zogenoemde schuldomezetting gebruik is gemaakt in de sportwereld'.

124

In november krijgt een solidariteitsgroepering alle ruimte, die met alle aandacht voor met name Midden-Amerika bijna geheel ondergesneeuwd raakt: het **Palestina Komitee**. Het 'PalKorn' wil de Nederlandse politiek trachten over te halen om Palestina te erkennen en men wil komen tot het instellen van stedenbanden en uitwisselingsprogramma's.¹⁷⁷

In december komt UltiMATum met een eigen blad - met dezelfde naam - dat zich zal gaan toeleggen op het boven reeds aangehaalde 'low intensity conflict'. Aldus de NN van 29 december, die verder aandacht besteedt aan een verwoestende orkaan in Nicaragua. In verband hiermee wordt een oproep geplaatst aan het adres van vrijwilligers voor een bouwbrigade. Ten slotte wordt ingegaan op een andere soort van solidariteitsactie, die tegen winkelketens als C&A en P&C die meehelpen aan de uitbuiting van de bevolking van de derde wereld door daar kleding te laten fabriceren.

1989 is al tot eind maart gevorderd wanneer er iets waard is om vermeld te worden. El Salvador heeft dan juist zijn verkiezingsdag achter de rug. Een dag die in de herinnering zal blijven vanwege de winst van de extreem-rechtse ARENA-partij maar meer nog vanwege het dood-schieten door het leger van de IKON-cameraman Cornel LAGROUW. 'Een betreurenswaardig incident', aldus minister van Buitenlandse Zaken VAN DEN BROEK die een onderzoek niet nodig achtte. De reactie van de NN-scribent hierop: 'Zo bot hebben ze zich nog nooit geuit en dat precies zeven jaar na de moord op de vier Nederlandse journalisten'. Genoemd 'incident' heeft inmiddels geleid tot verschillende acties en zaterdag 25 maart is er een grote demo, waarbij een van de eisen een onderzoek naar de dood van LAGROUW is.

In de nacht van 21 op 22 maart hebben actievoerders vernielingen aangericht aan het CDA-kantoor te Amsterdam, met name vanwege de CDA-steun aan het regime in El Salvador. De claimbrief van de anonieme activisten begint met 'MINISTER VAN DEN BROEK IS EEN BETREURENSWAARDIG INCIDENT!'¹⁷⁸

In de eerste week van april komt men terug op de El Salvador-demo die ondanks een voorbereidingstijd van maar vijf dagen zo'n 1200 mensen op de been bracht. Maar de stemming was vrij mat, constateert de schrijver van het artikel, van UltiMATum, zeer waarschijnlijk (of). eindigt zijn artikel met: 'Het mag nu juist niet stil worden rondom El Salvador in Nederland. Het verzet en de volksorganisaties voeren een harde strijd, die dit jaar beslissend zal worden. Het CDA en de Nederlandse regering kunnen het niet meer maken dit doodseskader-regime te steunen. ... Nederlandse bedrijven als Unilever en Holland Signaal zitten in El Salvador en mogen dat merken ook!'¹⁷⁹

In mei roept 'El Salvador Libre' op om in navolging van Zweden, Zwitserland en vooral de BRD geld in te gaan zamelen voor wapens voor het FMLN. Immers, 'de rechtse ARENA-partij heeft de totale oorlog tegen links aangekondigd en het aantal moorden en

verdwijningen neemt weer toe'. De initiatiefnemers willen met deze inzamelingscampagne mede tot uitdrukking brengen 'dat het gewapende verzet in El Salvador volstrekt legitiem is, dat het regiem de eisen van het verzet en massa-organisaties moet inwilligen en dat de Yankees naar huis moeten'.¹⁸⁰

Op 25 juni is er in politiek kafe Ultimatum een discussie over het FMLN en zijn vredesvoorstellen, die moeten leiden tot een eind aan oorlogsgeweld en repressie. Er wordt opgeroepen tot een discussie over het volgende: 'Betekenen de voorstellen dat revolutie in El Salvador van de baan is? Heeft zij een andere inhoud gekregen? Is zij nog springlevend? Heeft het consequenties voor de solidariteitsbeweging?' Het lijkt erop dat UltiMAtum bang is voor een deel brodeloos te worden.

Medio juli verschijnt een verslag over de discussie, die qua opkomst - 15 deelnemers - ronduit teleurstellend mag worden genoemd. Ook de uitkomsten gaven weinig reden tot vreugde. Er werd niet begrepen waarom het FMLN wilde gaan onderhandelen. Een antwoord op die vraag gaf een van de FMLN-commandanten, Joaquin VILLALOBOS, in een artikel in Foreign Policy: 'Het is niet de bedoeling om vroegere revolutionaire ideeën af te zwakken maar om het onder ogen zien van een nieuwe realiteit'. Er werd ook van gedachten gewisseld of deze wens tot onderhandelen niet op gespannen voet stond met het nieuwe initiatief van 'een groep vanuit UltiMAtum' (=El Salvador Libre) om geld in te zamelen voor wapens. De uiteindelijke conclusie luidde dat 'wapens voor El Salvador' in elk geval beter klinkt dan 'wapens voor onderhandelingen' of 'stembiljetten voor El Salvador'.¹⁸¹

De zomer werd ook door de 'internationalisten' benut voor het opladen van de accu en zo zien we pas in november nieuwe relevante berichten. Het betreft de oproep tot storten van geld op de girorekening van El Salvador Libre omdat het FMLN dringend wapens nodig heeft. Het front is namelijk op 11 november overgegaan tot het bestormen van het presidentiële paleis in San Salvador en tot het aanvallen van een kazerne aldaar.¹⁸² Verder heeft op 6 november een groep actievoerders de voortuin van het Amerikaanse consulaat in bezit genomen en veranderd in een kerkhof. Dit als antwoord op de bomaanslag voor het kantoor van de linkse vakbond Fenastras in San Salvador, waarbij tien mensen om het leven kwamen. De persverklaring eindigde met: 'Weg met ARENA en Bush en hun doodseskaders. Vrijheid voor El Salvador, solidariteit met het verzet en de massaorganisaties'.

In de weken hierna zijn er weer allerlei acties, georganiseerd door 'een inderhaast samenvoegsel van El Salvador-groepen'. Er is acht dagen lang een protestwake van twee uur gehouden bij het Amerikaanse consulaat en op 25 november demonstreerden ruim 1000 personen op de zelfde plek. Twee dagen later werd tevergeefs getracht de Amerikaanse van Defensie, CHENEY, te voorzien van een roze verlaag. Een zelfde mislukte actie zagen we ook in Den Haag, waar 'de verkeerde figuur' met verf werd bekogeld door activisten die 'er toch een tevreden gevoel aan overhielden'.

De NN houdt Nederland op de hoogte van het verloop van het FMLN-offensief en van de inzamelingscampagne: 'Wat wel goed loopt is de wapenskampagne. Bijna tienduizend gulden is er nu opgehaald, het merendeel in de laatste weken'. Men eindigt in mineur: 'Maar van komitees, kerken op politieke partijen horen we niets'.¹⁸³

Er wordt in dezelfde NN, medio december, stilgestaan bij de activiteiten in de Bossche Papenhulst (De Paap), waar de **FMLN-INFOGROEP** actief is: 'Op dit moment hebben zij 2x per dag contact (via computer) met Midden-Amerika om ons te informeren over de situatie in El Salvador'. Hun 'computeradres' wordt gegeven: GEONET 2, box: FMLN-INFO. Met het laatste nieuws van het Nicaraguaanse front beëindigt de NN het jaar 1989.

De eerste NN van 1990 heeft voor elke internationalist wat wils.

stuurt weer eens een brief vanuit Nicaragua, waarin hij ingaat op de invasie in Panama door VS-troepen. Hij toont zich pessimistisch: 'Wanneer de VS zich op basis van hun democratie-opvattingen het recht voorbehouden om militair te interveniëren in het buitenland, dan is er een redelijke kans dat Nicaragua na Panama aan de beurt komt'. Vanuit El Salvador is er goed nieuws: het FMLN heeft een eenzijdig staakthevuren afgekondigd van 24 december tot 2 januari en de regering-CHRISTIANI toont zich bereid te onderhandelen. Tot de start daarvan zal het FMLN doorgaan met aanvallen op fabrieken en infrastructuur. Hetzelfde geldt voor aanvallen op koffieplantages, waarvan de eigenaren niet genoeg loon betalen aan de 'plukkersters'.

Op 22 januari, de 'Internationale actiedag ter ondersteuning van het verzet in El Salvador', was er in Arnhem een demonstratie van ruim honderd mensen, die een dikke duizend gulden opleverde voor 'wapens voor El Salvador'.

In de vroege ochtend van dezelfde dag voerden actievoerders onder de ludieke naam **'Een autonoom hardlooplek voor het FMLN'** een bekladdingsactie uit bij het kantoor van de nauw met CDA en CNV verbonden solidariteitsorganisatie CLAT. Eén van de gesprayde leuzen was 'CLAT = CDA = CIA'.¹⁸⁴

Op 23 maart is er bij het Amerikaanse consulaat een ludieke bestormingsactie door een invasiemacht die er als volgt uitzag: twintig als indianen verklede vrijheidsstrijders; een wandelende Big Mac; twee kosmonauten; een vier meter hoog alternatief vrijheidsbeeld in de FSLN-kleuren met een staaf dynamiet in de hand; antimilitaristen in zelfgemaakte oorlogsbodems; op inventieve wijze tot levensgevaarlijke katapulten en kanonnen omgebouwde bakfietsen; en een generaal om zo'n 200 activisten/vrijheidsstrijders aan te voeren. Ter verdediging heeft de lokale Hermandad een aantal 'stillen' geposteed 'maar arrestaties vonden pas plaats toen de ME het slagveld betrad'. De activisten hielden de strijd nog een poos uit en 'met een redelijk voldaan gevoel beginnen we met de terugtocht'. In de nacht erop heeft de actiegroep **'Radicale Anti-Amerikaanse Rebellen' (RAAR)** de eerder die dag afgeslagen invasie voltooid: 'We wisten ongehinderd de tuin van dit imperialistische bastion te bereiken, waarna wij de fiets van de consul hebben ontvreemd en het spiegelglas van diens auto volledig onklaar hebben gemaakt'.

N.B. Het is toch wel opmerkelijk dat zo veel acties tegen - niet alleen in activistenogen - ernstige wantoestanden in een ludieke vorm worden gegoten. Met uitzondering van RaRa zijn er maar weinig actiegroepen die in alle ernst iets ondernemen. Mogelijk heeft het te maken met het feit dat veel actievoerders, die ook betrokken zijn bij (de voorbereiding van) grote demonstraties, zich op deze wijze moeten afreageren met een eigen kleinschalige en knipogende uiting van ongenoegen.

In El Salvador is inmiddels de rust grotendeels weergekeerd nu er op 4 april in Genève een akkoord is getekend tussen de regering en vertegenwoordigers van het verzet, wat een basis moet vormen voor verdere gesprekken.

In Nicaragua moeten de Sandinisten op 25 april de macht overdragen aan de rechtse regering maar dat wordt geweigerd totdat ook de contra's zijn ontmanteld. Deze hebben de laatste tijd aanslagen uitgevoerd en Sandinisten wijzen op het gevaar van een burgeroorlog.

Dat dit alles met een sisser is afgelopen blijkt wel uit de langdurige stille op solidariteitsgebied. Pas eind augustus heeft de NN weer iets te melden bij monde van de penningmeester van de campagne 'wapens voor El Salvador'. Er is inmiddels f18.534, = opgehaald, waarvan reeds tweeduizend gulden is uitgegeven 'met de restrictie dat het niet aan wapens besteed mag worden'. Een opmerking die niet bepaald strookt met de naam van de actie. Het waarom van de restrictie wordt overigens niet uitgelegd. Wel wordt erop gewezen dat in Duitsland in tien jaar tijd al ruim vierenhalf miljoen D-Mark is opgehaald.

Met andere woorden, blijf geld storten.¹⁸⁵

Dezelfde NN eindigt met een huzarenstukje van de Peruaanse terreur- of bevrijdingsbeweging **Movimiento Revolucionario Tupac Amaru (MRTA)**, die er op 9 juli in slaagde om 48 gevangenen verzetsstrijders - waaronder hun leider Victor POLLAY CAMPOS - uit gevangenschap te bevrijden. Daartoe was vanuit een bij de gevangenis gelegen krottenwijk een 300 (!) meter lange tunnel gegraven door 22 MRTA-leden. Onder hen een topograaf en drie mijnwerkers. Het spannende relaas bevat het hilarische citaat: 'In totaal is zo'n 2000 kub aarde afgevoerd maar burens verklaarden nooit iets verdachts gezien te hebben'.

Een kleine maand later wordt weer eens een goed initiatief voorgesteld. Het betreft deze keer '**Gered Gereedschap**' dat ongebruikt gereedschap inzamelt, opknapt en verzendt naar kleine coöperaties in Derde Wereldlanden'. Tot de vaste afnemers behoren de nog steeds actieve bouwbrigades in Nicaragua.¹⁸⁶

Na enkele maanden rust aan het front laait medio november de strijd in El Salvador weer hoog op. Het FMLN tracht op deze manier de regering tot serieuze concessies aan de onderhandelingstafel te dwingen. Een artikel van El Salvador Libre wordt traditiegewijs besloten met het gronnummer van Wapens voor El Salvador.¹⁸⁷

In februari 1991 komt **UlliMATum** met een achtergrondartikel over de plotseling snel veranderende situatie in El Salvador. Het FMLN heeft de wapens laten rusten en weer gekozen voor onderhandelingen, of liever voor 'informele gesprekken' die meer op moeten leveren dan de loodzware onderhandelingen. Men is nu in afwachting van de gemeenteraads- en parlementsverkiezingen van 10 maart, die voor het eerst sinds elf jaar niet gesaboteerd zullen worden door het verzet.¹⁸⁸

N.B. Elf dagen na de verkiezingen meldt van UlliMATum dat de helft van de kiezers is komen opdagen en daarvan 48% voor de rechtse ARENA-partij 'zou' hebben gestemd. is wat sceptisch zo te horen.

In de gezamenlijke zomerspecial van NN en Lekker Fris is een lang - en kritisch - artikel opgenomen over toerisme naar de Derde Wereld. De schrijver, pleit voor een 'alternatief' en verantwoord toerisme dat is gebaseerd op wederzijds respect, solidariteit en gelijkwaardigheid.¹⁸⁹

Twee maanden later zet enige kanttekeningen bij de hulpplannen van de Wereldbank voor Bangladesh: 'Hoe de wereldbank een land overstroomt'. Hij heeft zelf een andere oplossing voor de ondervoeding en de grote werkloosheid: radicale maatschappijhervormingen. Hij stelt voor de parasitaire klasse van handelaren aan de kant te schuiven en grond en productiemiddelen te herverdelen. 'Dat is een vorm van rampenbestrijding die werkelijk perspectief biedt', aldus die natuurlijk niet aangeeft wie deze maatschappijhervorming moet gaan doorvoeren.¹⁹⁰

heeft het later in de Konfrontatie over het al dan niet teloorgaan van de solidariteitsbeweging, zoals het blad Onze Wereld in 1990 reeds verkondigde.

is het daar gedeeltelijk mee eens. De meeste landen- en solidariteitskomitees kunnen inderdaad geen vuist meer maken. Hij maakt graag een uitzondering voor de solidariteitsbeweging met de Filippijnen, waarbinnen hij zelf actief is. Hij pleit er tevens voor om de solidariteitsbeweging als politieke beweging te behouden. En 'het politieke vacuüm ter linkerkant waarin de solidariteitsbeweging nu zweeft moet worden opgeheven'. Hetzelfde nummer gaat nader in op '500 jaar conquista', de 'ontdekking' van Amerika door COLUMBUS en wat dat alles met zich mee heeft gebracht. Een symposium in Nijmegen vatte de ellende op 5 oktober kernachtig samen: 'Kapitaalopeenhoping, volkerenmoord en theologie'.¹⁹¹

In april kijkt de XminY-coördinator opvallend (en overdreven) optimistisch aan tegen de toekomst van de solidariteitsbeweging. Hij gaat daarbij - naar mijn inschatting - niet geheel terecht uit van de gegevens uit de bundel 'Tussen illusie en macht; 25 jaar nieuwe sociale bewegingen in Nederland' (SUA Amsterdam, pag. 35-36) van Luuk WIJMANS. Deze concludeert: 'Afgaand op de acties blijkt de solidariteitsbeweging de belangrijkste nieuwe sociale beweging in Nederland te zijn geweest van de afgelopen vijftien jaar'. Inderdaad grotendeels waar, maar de auteur vergeet te vermelden dat van die vijftien jaar de laatste twee jaren zeer weinig meer voorgesteld hebben. Zijn optimisme voor de toekomst lijkt dan ook ongegrond. Een ander argument, aangevoerd door de Amerikaanse politicoloog Ronald INGLEHART, is mogelijk ook waar maar doet niet ter zake wanneer we het over solidariteit hebben: 'Rond het jaar 2000 zullen de mensen die een postmaterialistisch waardenpatroon hebben degenen met een materialistisch patroon in aantal overvleugelen. Onconventionele acties voor een beter milieu en een kwalitatief beter leven zullen toenemen. Gehoorzaamheid aan gezag en economische zekerheid als bepalende factoren voor een politieke opstelling zullen aan belang inboeten'. N.B. INGLEHART zal met betrekking tot het milieu wel gelijk krijgen. De samenhang met solidariteit ontgaat ondergetekende. Het is overigens toch moeilijk - en vaak niet juist - om een vergelijking te maken tussen de situatie in de Verenigde Staten en die in Nederland.

Lekker Fris ruimt in de vroege zomer van 1992 drie pagina's in voor het verhaal van een bekende regionale activist, die in El Salvador meehelpt aan de bouw van een brug. Het project loopt via de overkoepelende vluchtelingenorganisatie CRIPDES. laat weten dat hij groot ontzag voor het FMLN heeft, omdat dit nog steeds bestaat en actief is. Ook na het wegvallen, na de politieke omwenteling in het Oostblok, van de steun van de Sowjet-Unie.¹⁹²

Enkele maanden later komt de nog steeds voortdurende 'vuile oorlog' van de doodseskaders in El Salvador ter sprake. Deze groeperingen dreigen het vredesproces te ondermijnen. Onder meer de aan de activiteiten van Nederlandse anti-imperialisten te liëren Radio Farabundi Martí en de telecommunicatiemaatschappij ANTEL hebben te lijden onder moorden of het dreigen daarmee.¹⁹³

In dezelfde NN-uitgave staat het wat wereldvreemde plan van anonieme anti-impies - het '**Comité Oplossing VOC-schip**' - om het VOC-schip 'De Amsterdam' te laten zinken, maar dan wel zo dat het goed zichtbaar blijft: 'We willen dat het een monument wordt, een beeld dat zegt: 'Er zijn hier mensen die in plaats van nostalgisch te mijmeren over het grootse glorieuze verleden van het kleine Holland, een eind willen maken aan 500 jaar uitbuiting, roof en imperialisme''. Op 13 september zal een tribunaal beslissen over de uitvoering van het plan.

Op 16 september blijkt dat een meerderheid van de circa vijftig aanwezigen inderdaad voor het laten zinken heeft gestemd, hetgeen op 12 oktober moet plaatsvinden.

Overigens heeft op 7 september een korte bezetting van het VOC-schip plaatsgehad waarbij een spandoek werd opgehangen met de tekst 'Drijvende provocatie / gezonken monument?!'. En tot een afzinken is het nooit gekomen...

In de herfst besteedt de activistische pers aandacht aan een andere vorm van uitbuiting en onderdrukking: de bevolkingspolitiek.¹⁹⁴

plaatst een en ander onder de schrijvende titel: 'Het milieu verdraagt geen armen'. Hij legt uit waarom 'milieu' in de plaats van 'economie' is gekomen. De Volkskrant van 30 mei 1992 plaatste als kop boven haar UNCED-special 'Te vol en te vuil' en dat gaf precies aan hoe de wereld er op dat moment uitzag. tracht duidelijk te maken dat de bevolkingspolitiek slechts een oorlog tegen vrouwen en armen is:

'Armoede, milieuverwoesting en geboortecijfers worden in de mixer van bevolkingspolitici door elkaar heen gehusseld en de uitkomst is elke keer dezelfde: vrouwen in de Derde Wereld moeten minder kinderen krijgen, dan is het met de rest van de problemen snel gedaan'.

Hij gaat verder in op de schandalige verdeling van rijkdommen:

'De huidige machtsverhoudingen in de wereld hebben het Noorden videorecorders, supermarkten, spaceshuttles, auto's en niet te vergeten goed gevulde buiken opgeleverd. Die welvaart kon alleen ontstaan dank zij grootschalige plundering en uitbuiting van de landen van de Derde Wereld. ... In plaats van een herverdeling van rijkdommen leek het voor het Noorden simpeler, winstgevender en minder bedreigend om de armoede te beëindigen door de toename van de arme bevolking tot stand te brengen'.

129

Ondanks dat ook in 1993 de aandacht aanvankelijk wordt afgeleid door de oorlog in voormalig Joegoslavië en de Amerikaanse interventie in Somalië, is er ook weer aandacht voor het FMLN. Het vredesproces is - dank zij veel FMLN-water in de wijn - weer op gang gekomen. ULTIMATUM constateert tot zichtbaar ongenoegen dat het brede verzet uiteengevallen is en steeds meer versnipperd raakt.

N.B. De zoëven aangehaalde 'humanitaire' interventie in Somalië werd door een redacteur van NN ooit uiterst treffend verwoord als 'welzijnsimperialisme'.

In de late lente van 1993 verschijnt een brief van _____ lid van de nationale raad van het FMLN. Hij geeft in enkele regels aan waar het aan schort op dit moment:⁹⁶
'Wij leven tegenwoordig in een wereld waarin de oude dogma's niet meer van belang zijn. We moeten dus opnieuw beginnen. Er zijn geen schema's en simpele oplossingen meer voor Latijns-Amerika. Nog veel minder voor El Salvador, dat pas de oorlog achter de rug heeft'. Hij noemt als voornaamste manco dat 20% van de mensheid over 80% van de rijkdom beschikt en dit feit kan niet worden verborgen door andere aspecten van de huidige internationale conjunctuur, zoals:

- de wereldeconomie die op wereldschaal grote machtsblokken vormt;
- het opnieuw opkomend nationalisme en religieus fundamentalisme;
- de frivole overwinningfeesten van het kapitalisme over het socialisme;
- de ideologische en culturele crisis;
- de toenemende ecologische catastrofe.

_____ ziet als fundamentele opgave voor het FMLN het ervoor zorgen dat de creatieve deelname van het volk aan het zoeken naar oplossingen voor de nationale wordt bevorderd.

Het jaar blijft verder verspeend van publieke acties in het kader van de solidariteit. De BVD kreeg echter een goede kijk op de - deels politieke, deels criminele - activiteiten van twee **RaRa**-leden die zich al sinds enige tijd bezig houden met de implementatie van communicatienetwerken in Midden-Amerika, meer specifiek ten bate van verzetsbewegingen-aldaar.

Betrokkenen kwamen naar voren in het justitieel onderzoek naar een Duitse kennis van hen uit het RAF-Umfeld. Een analyse van het bij deze aangetroffen huiszoekingsmateriaal leidde in de eerste plaats naar de betreffende RaRa-activisten en vervolgens tot de constatering dat betrokkenen in de eerste helft van 1993 een actieve rol hebben gespeeld bij de criminele praktijken van bedoelde RAF-sympathisant. Het betrof onder andere:

- het testen, het vervoeren en mogelijk de afzet van valse dollars ten gunste van terreurbewegingen;
- het bemiddelen in een transactie van gestolen schilderijen;
- de overdracht van - op wens gemodificeerde - communicatie-apparatuur aan

terreurbewegingen in Midden- en Zuid-Amerika (de Colombiaanse **ELN** en **FARC** en de Chileense **FPMR**).

1994 komt in het teken te staan van een nieuw fenomeen, het neo-liberalisme en het bestrijden daarvan door de **Zapatistas**. Zie Hoofdstuk 5.5.

De NN komt met een uitgebreide boekrecensie: 'De schuldenboemerang: gevolgen van de crisis in het Zuiden voor Nederland' van onder meer Joost OORTHUIZEN (red.). Het boek beschrijft de ontstaansgeschiedenis van de schulden crisis, die op 20 augustus 1982 begon met de mededeling van de Mexicaanse minister van Financiën aan internationale banken, dat Mexico de renteverplichtingen over zijn buitenlandse schuld niet langer kon nakomen. Al gauw daarna volgden andere Derde Wereldlanden. De situatie voor deze landen is nog verslechterd door het beleid van IMF en Wereldbank, die de schuldenlanden een streng regime hebben opgelegd. Een boemerangeffect van de schuldenproblematiek is volgens sommigen de migratie van Zuid naar Noord en dat heeft een kwalijk neveneffect: toenemende migratie leidt tot toenemend racisme. Redacteur die de brochure bespreekt constateert dat er gesproken kan worden van het failliet zijn van het begrip solidariteit.¹⁹⁶

'De Derde Wereldbeweging heeft jarenlang geprobeerd de bevolking in het Noorden te mobiliseren door beroep te doen op gevoelens van medeleven en solidariteit. Nu dit niet tot het gewenste succes heeft geleid probeert men de burgers in het Noorden nu op een plek aan te spreken waar zij het meest gevoelig (zouden) zijn: hun portemonnee. Zo hoopt men de druk op beleidsmakers te verhogen om het schuldenbeleid te veranderen'.

Ver in de lente gaat van **Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (A SEED)** nader in op de aanstaande vijftigste verjaardag van de Wereldbank, 'de pleitbezorger van democratisering en goed bestuur'.¹⁹⁷

FRIJNS tracht aan te tonen dat de Wereldbank zelf een schoolvoorbeeld is van een ondemocratische organisatie: 'Zij schakelt door de aanpassingsprogramma's die zij de schuldenlanden oplegt de democratie in deze landen buiten werking'. geeft als voorbeeld Zaïre, Soedan, El Salvador en Mozambique.

Later legt uit wat de interne problemen zijn van het **FMLN**, dat in verschillende facties uiteenvalt. Sinds 1981 bestond het uit vijf verschillende partijen met elk een eigen structuur en geschiedenis, hoewel vier van de vijf afkomstig zijn uit de communistische partij. De twee grootste, ERP en FPL, zijn al sinds jaar en dag grote concurrenten. De andere drie zijn de sociaal-democratische RN, de Trotskistische PRTC en de communistische partij, PCS. Gedurende de oorlog hield het verbond met de nodige strubbelingen stand maar sinds 1992 overheersen de onderlinge verschillen. De ERP - althans de kring rond de eerder genoemde Joaquin VILLALOBOS - en de RN wilden een sterk gematigde, moderne koers varen en toonden zich sociaal-democratisch. De overige drie verwijderden zich veel meer naar het linkse uiteinde van het politieke spectrum.¹⁹⁸

N.B. Deze interne onenigheid en het zich gematigder opstellen van de grootste fracties heeft ook in anti-imperialistisch Nederland geleid tot grote teleurstelling en woede, vooral in de kringen van en rond RaRa.

Eind september / begin oktober werd in Madrid het vijftig-jarig bestaan van IMF en Wereldbank gevierd tijdens een groot congres. Daartoe had **A SEED** een tegencongres georganiseerd dat vooral was gericht op het eenzijdig karakter van de voorwaarden van IMF en Wereldbank, die de economie in ontwikkelingslanden wil hervormen naar westers model. Met andere woorden, de weg voor de multinationals dient te worden geplaveid. In tegenstelling tot zes jaar geleden in Berlijn was het gebeuren nogal gezapig. Er waren slechts enkele kleine blokkade-acties en een Nederlandse activist was samen met een

kameraad in het bezit gekomen van een perskaart, waardoor ze door konden dringen tot de zaal. Betrokkene slaagde erin zich vast te ketenen aan een stoel en kreeg daardoor enkele minuten tijd om zijn visie op IMF, armoede en de toekomst van de wereld te geven. N.B. Een vergelijking dringt zich op met de slotzitting van de Eurotop in Amsterdam, 17 juni 1997, toen op een zelfde slinkse (en slimme) wijze activisten zich toegang verschafften tot de zaal waar de afsluitende persconferentie werd gegeven. Het november-nummer van Lekker Fris ging in op het congres van IMF/Wereldbank onder de pakkende titel 'Bankiers zonder grenzen'. Dit blad weet te melden dat 150 medewerkers van A SEED aanwezig waren. Ook Lekker Fris heeft geen goed woord over voor de Structurele Aanpassingsprogramma's die de nieuwe lidstaten van IMF/Wereldbank worden opgelegd.

131

In 1995 waren er waarschijnlijk nog misstanden genoeg maar niet van een dusdanig kaliber dat activistisch Nederland er zich erg druk over heeft gemaakt. In ieder geval is er in de alternatieve pers niets over terug te vinden of ze zijn elders al aan bod gekomen (bijvoorbeeld het Ogoni-volk in Nigeria versus Shell).

1996 gaat van start met een anti-imperialistisch item waaraan de gemiddelde 'bierpunk' waarschijnlijk geen boodschap heeft: de rol van Heineken in Birma.¹⁹⁹ Of zoals de schrijvers van het artikel, het uitdrukken: 'Birma is een schrijnend voorbeeld hoe economische belangen menselijkheid kunnen verdringen'. Nobel-prijswinnares Aung San Suu Kyi wijst erop dat buitenlandse investeerders geen juist beeld hebben van wat er in Birma op gebied van verrijking enerzijds en verarming anderzijds gaande is: 'They just wine and dine'. Vertegenwoordigers van A SEED en XminY hebben op 18 januari een onderhoud gehad met een Heineken-woordvoerder. Deze liet weten dat de investeringen doorgaan. hopen nu maar dat een aanstaand debat in de Tweede Kamer en eigen acties bij en tegen Heineken de brouwer doen besluiten af te zien van verdere bemoeienissen in Birma.

1996 wordt afgesloten door Ravage-redacteur die ingaat op een eerder aangekaart probleem: verantwoord toerisme. 'Verkeerde' landen als Marokko, Turkije en Birma passeren de revue maar eindigt zijn verhaal, 'De mythe van de kritische toerist', onverbloemd openhartig: 'Volgend jaar sta ik weer op Schiphol. Op naar Thailand. Weer zo'n land waar het lekker warm en niet al te duur is. 'Foute' landen hebben immers per definitie een fijn klimaat en zijn lekker goedkoop'.²⁰⁰ N.B. Wanneer dit tekenend zou zijn voor de gemiddelde Nederlandse activist, zou het slecht zijn gesteld met de Beweging. Het lijkt er echter op dat een wat eigengereide eigenheimer is die met de diverse winden meewaait. Enerzijds stookt hij andere activisten op met zijn achtergrondverhalen over bijvoorbeeld het ELF, anderzijds ontkracht hij deze radicale houding door een verhaal als zoëven genoemd.

1997 blijft op een enkel artikel na gespeend van enige aandacht voor solidariteit met de Derde Wereld. Slechts in de reader van 'Naar een ander Europa' van mei 1997, dat uitgegeven werd ter gelegenheid van de in Amsterdam te houden Eurotop, zijn enkele kolommen gewijd aan 'Het zuiden & het oude continent'. De schrijver van het artikel, van Werkgroep Europa en het Zuiden, ziet de bui al hangen met betrekking tot het Europese ontwikkelingsbeleid: 'Het in 2000 te herzien verdrag wil de betrokken landen integreren in de wereldeconomie. Dat voorspelt weinig goeds'. Hij wijst op een overeenkomstig beleid van IMF/Wereldbank waarvan de gevolgen helemaal desastreus zijn: armoede, maatschappelijke desintegratie en gewapende conflicten zorgen voor een grote influx van vluchtelingen in Europa. vraagt zich af wat de Eurotop

gaat brengen: 'Wordt het een neoliberaal Europa, zoals de regeringsleiders dat voor ogen hebben, of een Europa dat de Derde Wereld echt de kans geeft zich te ontwikkelen?'

N.B. Wanneer wij terugkijken naar de anti-imperialistische acties in het kader van solidariteit, moeten we stellen dat de laatste (ludieke) heeft plaatsgehad op 23 maart 1990. Mede dank zij de politieke gebeurtenissen in - ook - Midden-Amerika en de opkomst van het neo-liberalisme is de aandacht voor de aloude internationale solidariteit, het internationalisme, vervaagd dan wel verlegd. In feite is er slechts één groepering die ook in de jaren negentig nog actie heeft gevoerd tegen uitbuiting en onderdrukking: **RaRa**. Zij heeft in elk geval met haar aanslagen van eind 1991 en medio 1993 deze zaken mede op de agenda gezet.

132

II. REPRESSIONE:

De Dikke Van Dale geeft als betekenis van repressie 'onderdrukking, beteugeling' alsmede - in meer juridische zin - 'bestrafning'. In onderstaande uiteenzetting zullen de diverse betekenissen ter sprake komen, waarbij zal blijken dat vanuit activistisch oogpunt vaak een directe link wordt gelegd met het door de overheid aangewende geweld, zowel geestelijk als lichamelijk. Dit kan overigens vaak niet los worden gezien van een uitspraak van de - bijvoorbeeld voor RaRa als een lichtend voorbeeld geldende - Carlos MARIGHELLA, die doceerde:

'Lok door acties repressie van de overheid uit, om zo de ware aard van de onderdrukking van het volk door de staat openbaar te maken. Dan komt het vanzelf tot een publiekelijk protest tegen de regering'.

Ook een oneigenlijk - of zoals de autoriteiten liever zeggen: een creatief - gebruik van wetsartikelen, vooral dat van 140, wordt in dit verband kort belicht. Elders zal de hele geschiedenis van artikel 140 uitgebreid onder de aandacht worden gebracht.

Acties tegen de verschillende soorten van repressie, zoals het door de activisten uitgevoerde registratie van stillen, worden in dit hoofdstuk meegenomen.

De repressie in de vorm van bepaalde wetgeving op gebied van asiel- en vreemdelingenbeleid treft u onder die naam straks aan. Repressie zoals ervaren bij ontruiming wordt slechts in een enkel geval beschreven, aangezien alleen al hierover een boekenplank kan worden gevuld.

In de beginjaren tachtig beperkte de aandacht van radicaal-links met betrekking tot repressie zich hoofdzakelijk tot de geweldsaanwending door de politie tegen de activisten/krakers zelf maar soms ook tegen bijvoorbeeld buitenlanders. Zaken als het preventief oppakken van potentiële reischoppers werden breed uitgemeten in de linkse bladen als Nieuw Amsterdams Peil en later ook Bluf!. Ook het bij ontruiming en allerlei demonstraties aangewende politiegeweld werd al gauw beschouwd als een uiting van staatsrepressie.

In de zomer van 1982 komt het item voor het eerst breed uitgemeten in de alternatieve pers, wanneer Bluf! onder de kop 'Razzia's in Assen' nader ingaat op het beschieten aldaar van een politie-auto en het daaropvolgende 'aardige staalje overheidsgeweld en - intimidatie'. Er worden bij Molukkers huiszoekingen verricht en er vinden arrestaties plaats. 'Een incident wordt gebruikt om progressieve Molukkers te isoleren', aldus hun woordvoerder ²⁰¹

Begin 1983 wordt er een 'repressief actieboek' uitgegeven. Het gaat hier om '...Of geweld zal worden gebruikt' van de Nijmeegse uitgeverij de Haktol. Om de presentatie aan te

kleden is er van 21 tot 23 januari in het Nijmeegse O42 een anti-repressie manifestatie. De thema's die daar worden besproken zijn nu - bijna vijftien jaar later - nog steeds aan de orde:

- de militarisering van het politie-apparaat;
- de legalisering van de repressie;
- de verzorgingsstaat en haar verval.

De algemene conclusie van het boek is dat er tussen de Nieuwmarkt-rellen en de ontruiming van de Lucky Luyk sprake is van een steeds harder en grootschaliger politie-optreden.²⁰²

Een andere vorm van repressie, 'het observeren, registreren en beheersen van activisten', zoals dat noemt, wordt in de herfst uitgelegd aan de hand van een incident in 1980. 'In Arnhem draaiden opeens de verkeerscamera's richting Hotel Bosch, waar op dat moment een landelijke kraakbeweging aan de gang was', aldus een 'beetje misselijke'

133

1984 begint met enige vormen van repressie jegens de Molukse gemeenschap in Capelle aan de IJssel, waar - analoog aan Assen - een schietincident aanleiding gaf tot 'ongelooflijke repressie en kriminalisering van de Molukse gemeenschap'. Dat ook dit kan worden uitgelegd als preventief optreden toont een citaat uit de brief van Molukse inwoners van Assen, die namens de kameraden in Capelle juridische stappen willen ondernemen: 'Men probeert een vroegtijdige solidariteitsbeweging onder Molukkers en Nederlanders te voorkomen via het rondstrooien van leugens en verdachtmakingen, waarbij bepaalde groepen in een zwart daglicht worden gesteld'.

Bluf! 140 van 11 oktober is een gedenkwaardig nummer omdat we daar kennis kunnen maken met de '**axiegroep ter bevordering van stillenregistratie**'. Vanaf nu zal er ruim een jaar lang stelselmatig onderzoek worden gedaan naar de personen, die de repressie hoog in het vaandel hebben staan: politie-agenten op straat. Zij zijn immers 'de vleesgeworden praktijk van een taktiek die goed doordacht is door politie-psychologen!'

Dit 'onderzoek' zal later worden uitgebreid naar arrestatie- en observatieteams (AT's, OT's) maar ook naar het buiten spelend BVD- en bijvoorbeeld Kmar-personeel. Niet alleen kentekens worden verzameld maar vooral signalementen en foto's. Later zullen ook frequenties, verzamelplaatsen en observatieposten respectievelijk safe houses in kaart worden gebracht.

Medio december wordt door genoemd blad een oproep gedaan om ook buiten Amsterdam over te gaan tot registratie. Dit naar aanleiding van een eerste serie gegevens, die vanuit Utrecht werd toegestuurd.

Af en toe ging er - ook in 1985 - natuurlijk wel wat fout bij de registratie. Zo lezen we in februari een nogal zuinige rectificatie: 'De man die op deze foto (uit de vorige Bluf) staat is geen stille, maar een fruitverkoper op de Wageningse markt. Weliswaar staat hij bekend als onderdeel van de 'fruitmaffia' maar daarmee is-ie nog niet in dienst van de politie'. Enkele weken daarna wordt door onder meer 'snah' en breedvoerig ingegaan op de steeds maar uitbreidende 'kontrolemaatschappij'. Repressie alom dus. Naar aanleiding van het binnenkort in te voeren SOFI-nummer legt snah uit wat deze - eerste - koppeling van bestanden zal betekenen. Ook de reeds aangekondigde legitimatieplicht en een mogelijk Europees paspoort komen ter sprake.

wijst erop dat er in Engeland (sinds Oscar WILDE, geloof ik - een rake overtreffende trap voor leugen bestaat: 'lie, bloody lie, statistics'. Zij maakt er zich echter niet al te druk om: 'Rastertechnieken worden verfijnd en veel papieren vijanden maakt

harde repressie noodzakelijk. Maar ik laat mij niet verlammen door vrees voor de almachtige computersamenleving. De grootste vijand van de komputer is de mens'²⁰⁴

In juni verschijnt een uiterst kritisch artikel van een zich noemende persoon, die zich zeer kwaad heeft gemaakt over (weer) een preventief optreden van de Amsterdamse politie. Deze keer naar aanleiding van het bezoek van de Duitse Bondsprezident, VON WEIZSÄCKER, die een krans zou leggen bij het monument op de Dam. Signalen dat deze kranslegging zou worden verstoord leidden tot 'preventieve arrestaties en woeste rampartijen door de Warmoeshelden': 'Als je zorgt dat je voor de rei iedereen al in de bak hebt, krijg je ook geen rei. Wie passen die methoden ook al weer nog meer toe? KGB heten die lui toch?' concludeert nogal misnoegd: 'Nederland volgt dus het Duitse voorbeeld en gaat boe-roepen en schelden op één lijn stellen met terrorisme'²⁰⁵

134

Op 25 oktober vindt in een Amsterdamse politiecel een incident plaats, dat nog maanden zo niet jaren blijft opspelen, vooral wanneer repressie ter sprake komt: de dood van Hans KOK. 'Overleden', zeggen politie en justitie; 'vermoord', zeggen linkse activisten (en vele anderen).

Een van de vele relevante artikelen in Bluf! en andere bladen eindigt als volgt:

'Hoe Hans precies is doodgegaan zullen we waarschijnlijk nooit te weten komen. Dat hij vermoord is weten we zeker!'

Nog wekenlang zullen activistische bladen als Bluf! worden 'opgesierd' met artikelen over 'politiedoden' en 'bijna-doden'. Ook zal er breed aandacht worden besteed aan demonstraties en acties als uiting van woede over de dood van Hans KOK. Het vuur wordt flink aangewakkerd door opmerkingen van de bekende Beweging-advocaat

en de ook onder activisten actieve arts In december komt deze met een - of liever: zijn - reconstructie van 'de schandalige dood van Hans KOK'²⁰⁶

Als uitvloeisel van de zogenaamde stillenregistratie werd in de vroege ochtenduren van 15 december een groot succes behaald door activisten, die zich voor de gelegenheid hadden verenigd onder de ludieke naam '**Stille(n) Nacht, Heilige Vrucht**'. Hun woordvoerder vertelt onder de - begrijpelijk - pesterige kop 'Politiegluurders te kijk gezet' dat men enkele maanden geleden een tip had ontvangen dat er zoveel drukte heerste bij de doorgaans zo rustige kantoren van de opslagloodsen van het Nationaal Territoriaal Commando (NTC), aan de rand van Amsterdam. Goed speurwerk deed hen concluderen dat een op het terrein staande villa in gebruik was bij de Observatiegroep West II van de Rijkspolitie. Daarop werd besloten een kijkje te gaan nemen. Het resultaat hiervan was een groot aantal lege kasten en een goede kijk op de werkzaamheden van de Observatiegroep, die zich niet alleen met criminelen bezig leek te houden maar ook met linkse activisten. De actievoerders beloven hun kameraden die met naam en toenaam staan genoemd persoonlijk te benaderen. Het overige materiaal, dat bestaat uit persoonsgegevens, kentekens, autogegevens, communicatiemiddelen, foto-apparatuur maar ook modus operandi, zal worden geïnventariseerd en grondig geanalyseerd.²⁰⁷

1986 begint waar het vorige jaar mee is afgesloten: de documenten van '**Stille(n) Nacht, Heilige Vrucht**'. Een eerste analyse doet het activistenhart even sneller kloppen maar zorgt al gauw voor een daling van de bloeddruk, want: 'Wij hebben slechts enkele gevallen van politieke observatie gevonden (MAKRO, Mibo's)'. Men heeft ook nog enkele tips over hoe om te gaan met 'deze schoften, waarbij vergeleken de stillen van de recherche maar broekies zijn': 'Let op dure middenklasse auto's. Probeer te schudden op plaatsen waar zij slechte verbinding hebben (metrotunnels, grote flats met liften. Stap op het allerlaatste moment in of uit openbaar vervoer, rij op je fiets door winkelstraten of over een grote markt.

Wissel liefst een paar keer van vervoermiddel'. (Hebben we mogelijk hiermee meteen de toenemende fietsendiefstal in de jaren tachtig verklaard. -)

N.B. In januari verschijnt een ingezonden brief van een Duits gestudeerd hebbende dame met de goed-Germaanse naam die een taalkundige analyse heeft gemaakt van de documenten. Zij concludeert aan de hand van een aantal Germanismen dat de Nederlandse politie draaiboeken van haar Duitse collega's letterlijk heeft overgenomen en dat Duitse technieken worden gebruikt: 'Misschien wordt de Nederlandse politie wel getraind door de Duitse'.²⁰⁸

Op 6 februari vindt er voor het Hoofdbureau van de hoofdstedelijke Hermandad een demo plaats van circa 500 mensen. Zij vertrekken vanaf hier, 'de plaats waar Hans en Takhrifa om het leven kwamen' naar het stadhuis, 'de plaats waar de verantwoordelijken voor de dubbele moord zetelen'. Er wordt tevens een oproep gedaan om het vuurtje brandende te houden: '*De doofpot houden wij brandend door dit soort ontmoetingen*'.²⁰⁹

N.B. Takhrifa was een Marokkaanse inwoner van Amsterdam die evenals Hans KOK door toedoen van de politie - zo beweren linkse activisten - om het leven is gekomen.

Een ander soort van repressie wordt door de bekende uit de doeken gedaan: BVD-benaderingen. De reactie komt nadat de BVD in de afgelopen maanden minstens acht mensen heeft trachten te werven als informant. zegt dat de ervaringen van de aangelopen mensen nauwkeurig zijn weergegeven: 'De brutaliteit van de BVD verwoord. Iedereen moet deze verhalen kennen'. Hij wijdt ook nog een hoofdstukje aan benaderingen door de politie en meent dat zij technieken gebruikt, die afkomstig zijn uit Noord-Ierland. Tevens raadt hij de lezers een nieuw boek over counter-insurgency aan.²¹⁰ In juli wordt een artikel gepubliceerd van **Buro Jansen & Janssen** over de mogelijk aanstaande invoering van de legitimatieplicht, een - in hun optiek - repressiemiddel bij uitstek.²¹¹

Men veronderstelt: 'Voor de hand liggend is dat krakers 't loodje zullen leggen. ... Als je een actie doet is 't niet leuk om te moeten beslissen of je je PB meeneemt of niet. Als je 't niet doet kun je bij controle zo de bak ingaan, vingerafdrukken en in de komputer. Als je 't wel doet lever je snel en efficiënt je politieke activiteiten op standaardformaat in bij oom en tante agent op straat'.

In de herfst komt Bluf! met een special over het door '**Stille(n) Nacht, Heilige Vrucht**' buitgemaakte. Het is een recensie van een 247 (!) pagina's tellend boek dat de titel heeft meegekregen van 'Speuren bij de bespieders'.²¹²

Het boek leest zich als een soort voorloper van de latere IRT-faïre en gaat onder meer over 'oprekking en uitbreiding van bevoegdheden'. Ook het feit dat de gegevens direct worden doorgespeeld aan CRI, CID en BVD kan nou niet direct de goedkeuring wegdragen van de schrijvers, wier woordvoerder de samenvatting beëindigt met een PS:

'De 900 slaapzakken en de beschermkleding, die in dezelfde nacht van 15 december uit de militaire loodsen aan de Haagse weg werden weggehaald, zijn inmiddels gearriveerd bij de verschillende bevrijdingsbewegingen in de Derde Wereld. We verwachten dat die spullen daar betere diensten bewijzen'.

Naar aanleiding van de ontruiming op 31 oktober van Singel 468, waarbij traangas is ingezet, verschijnt er een achtergrondartikel over het inzetten van traangas tegen 'actievoerders'. Daarbij wordt een kort overzicht gegeven.²¹³

- 30 april 1980 is de dag van de Kroning van H.K.H. Beatrix, waarbij de actievoerders uiteen worden gedreven met behulp van het oude CN-gas ('zeer giftig en kankerverwekkend') en CS-gas ('heeft een grotere veiligheidsmarge en leidt minder snel tot de dood');

- Ook in de eerste maanden van 1980 worden de volgende panden ontruimd met inzet van traangas: Vogelstruys in Amsterdam en Piersonstraat in Nijmegen. Tevens wordt een tweede grote demo bij Dodewaard daarmee uiteengedreven. Dit leidde later tot maar liefst 1330 klachten.

Na dit tranentrekkende intermezzo heeft de Bluf! medio november een interview met enkele inbrekers van '**Stille(n) Nacht, Heilige Vrucht**'. Het bevat inhoudelijk geen nieuwe zaken. Wel zouden de drie geïnterviewden het goed vinden dat 'al die mensen die op deelgebieden bezig zijn' iets met het boek gaan doen. Men denkt bijvoorbeeld aan reclasseringsinstellingen en de **Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie**. De actiegroep vindt het overigens jammer dat er in de reguliere pers zo lauw is gereageerd. Zo vond de Volkskrant alleen de 'Radio Stad-zaak' interessant. (De politie heeft daar in de brievenbus door middel van het zogenaamde 'hengelen' letterlijk en figuurlijk informatie opgevestigd. -

In de laatste Bluf! van het jaar wordt nog eens ingegaan op de affaire Hans KOK, die medio november een staartje heeft gekregen in de vorm van een speciaal opgericht politieteam, dat zich bezig moet gaan houden met de opsporing van de makers en plakkers van het affiche 'Jullie hebben Hans Kok vermoord, wij pakken jullie'.²¹⁴

De scribent ziet het puur repressief: 'Het team lijkt vooral ingezet om de sfeer in met name de Staatsliedenbuurt nog eens extra te verpesten d.m.v. intimidatie en provocatie. Mensen worden gevolgd, gefotografeerd, afgeluisterd, geobserveerd. En dat alles heel openlijk met waarschijnlijk het doel dingen uit te lokken'. Dit zogenaamde 'affiche-team' bestaat uit zo'n dertig rechercheurs onder leiding van een 'supercop', aldus de activisten.

1987 begint voor de tegen repressie agerende activist hoopvol. In de nacht van 1 op 2 januari pleegt de actiegroep '**Stille Kracht**' een inbraak bij het archief van de Rijksrecherche aan de Amsterdamse Herengracht. De eerste voorzichtige conclusie is dat 'de kraakbeweging al in 1980 uitverkocht' is. Dit leidt men af uit een brief van de gemeentesecretaris van 12 november van dat jaar, getiteld 'Akkoord, Vijf jarenplan'. Het was een neerslag van de onderhandelingen van gemeente en krakers met betrekking tot de aankoop van de Grote Keizer. Het akkoord behelsde het volgende:

- De Groote Keyser wordt door de gemeente aangekocht en verbouwd tot HAT-eenheden.
- De barricades worden door de krakers opgeruimd.
- Schaefer en Wolffensperger trekken zich binnen vijf jaar terug uit de Amsterdamse politiek.
- De Anti-Kraakwet zal niet voor 1985 in werking treden.
- Beide partijen onthouden zich van grootscheepse acties in Amsterdam.
- De Staatsliedenbuurt blijft gedurende vijf jaar gedoogde kraak-zone.
- De gemaakte afspraken blijven geheim.

Op 19 januari zien we een wat actievorm van repressie wanneer in Nijmegen het gekraakte Shell-kantorencomplex De Mariënburcht wordt ontruimd. Zo'n 400 actievoerders maken van Nijmegen weer even een frontstad maar voor de ME uit Apeldoorn, Arnhem, Tiel en Doetinchem is er deze keer geen sprake van een brug te ver. Om 11.00 uur heeft men de laatste barricade binnen geslecht en de negen overgebleven krakers worden aangehouden. Inmiddels staan barricades op de Graafseweg en de Annastraat in brand en sneuvelen de eerste ruiten van een RABO- en AMRO-bank op het Keizer Karelplein. Ook een NMB-vestiging krijgt het zwaar te verduren door toedoen van de actiegroep '**De wraak van de tien zilverlingen**'. Deze groepering claimt later 'het vrijwel volledig met de grond gelijkmaken van de NMB' als wraak voor de ontruiming, twee jaar geleden, van het Wageningse kraakpand Tien Zilverlingen. 's Avonds om acht uur tracht de ME nog

kraakpand de Pontanus te veroveren en ook in de bekende Piersonstraat komt het tot schermutselingen. Woensdagochtend ten slotte wordt er nog brand gesticht tegen de gevel van het politiebureau vlakbij de Mariënburcht.

Al met al was het een warm begin van de Nijmeegse winter. Woensdag 21 januari zitten nog 12 mensen vast.

In februari gaat de vaste RaRa-scribente in op de onderhavige problematiek in het artikel 'Zuur aan de wortels van de democratie'.²¹⁵

Daarin wordt aandacht besteed aan wat **RaRa** ziet aan 'zwaartepunten van de repressie':

- de Ausweiss-politiek ten opzichte van buitenlanders. Eén open Europa, zonder binnengrenzen maar met een hermeties afgesloten buitenmuur waar geen buitenlander meer doorheen komt;
- één Europees paspoort;
- de beheersbaarheid van de steden, kraakvrij schoongeveegd door de leegstandswet, junkvrij gemaakt door het opjaag- en krepeerbeleid;
- internationale terrorismebestrijding.

In maart is Nijmegen wederom het toneel van rellen en demo's rond de Mariënburcht. Justitie haalt een artikel uit de kast dat sindsdien steeds vaker als stokpaardje zal worden bereiden: artikel 140. Zij gebruikt dit tegen een aantal op 24 maart gemaakte arrestanten (die zesentwintig dagen in voorarrest zullen zitten), dit tot grote woede van activisten en sympathisanten die twee dagen later met zo'n duizend man de Nijmeegse koopavond opfleuren. (Zie elders voor meer informatie.)

Nog wekenlang zal de Bluf! hierover vanuit het - voor Amsterdamse begrippen toch wel erg verre - achterland kond doen, daarmee overigens terecht aangevend dat Nijmegen de tweede stad van Nederland is met betrekking tot links activisme.

Donderdag 9 april krijgt ook Groningen een veeg uit de repressiepan, wanneer op last van de Belgische onderzoeksrechter huiszoeking wordt verricht in de redactieruimte van de Knipselkrant en de woning van redacteur De Groningse politie wordt verzocht vooral uit te zien naar documenten over de Belgische terreurbeweging CCC. Bejaarde kennissen van waren met belastend materiaal aangehouden in België en de huiszoeking in Groningen sloot daarop aan. Een artikel over de huiszoeking wordt door 'De Knipselkrant/RVF press office' strijdbaar afgesloten:²¹⁶

'Het kiezelsteentje dat de smeris werpt is niets vergeleken met de kei die hen zal treffen. Overwinning in de volksoorlog, de strijd is pas begonnen.'

N.B. Het feit dat de bekende het echtpaar en de Knipselkrant verdedigt, wijst erop dat een deel van links Nederland deze zaak hoog opneemt.

29 april is een dag die Bluf! niet gemakkelijk zal vergeten. Toen werd namelijk een inval gedaan omdat men op het punt stond een vertrouwelijk (gedateerd) BVD-kwartaaloverzicht te publiceren. De redactie laat het er niet bij zitten en slaat een dag later terug met een herdruk, daarbij geholpen door hulp van buitenaf (De Zwarte in Den Haag, Petroliehaven in Rotterdam en Flam in Nijmegen). De losse verkoop is die dag nooit zo hoog geweest. Deze zaken zullen een extra dimensie geven aan een werkcongres over repressie, dat op 30 mei moet plaatsvinden.

N.B. Tijdens de verkoop op straat krijgt een van de verkoopsters door iemand een velletje in handen gedrukt met daarop 'Bijzonder Voordelige Dagaanbieding - Publieksgeheimen no 1'. Daarbij werd verwezen naar Atheneum en Van Gennip, 1977. Navraag levert op dat er toen al een vertrouwelijk gerubriceerd rapport van de BVD te koop is aangeboden. Als aardige bijkomstigheid zegt de Bluf!-scribent dat uit het rapport van 1977 gebleken is dat

de BVD is geïnfiltrerd in de NVU van Joop GLIMMERVEEN (waarmee Bluf!, stom genoeg, meteen afbreuk doet aan een in hun ogen eindelijk eens goede BVD-activiteit).

In de nacht van 28 op 29 april pleegt de 'Werkgroep Openbaarheid van Bestuur (WOB)' een inbraak in het Amsterdamse stadhuis, waar '350 kilogram geheime stukken' wordt ontvreemd. Het betreft documenten over de civiele verdediging van de stad, onder meer een lijst 'oorlogsgevoelige bedrijven', die werd gevonden in een kantoor van Algemene Zaken.²¹⁷ De berichtgeving hierover wordt omlijst met een kort overzicht van de toenemende repressie:

- inval AMOK (19 november 1985);
- verhoor van Stichting De Raddraaier in zaak tegen makers van Bluf! (22 mei 1986);
- ME dendert te paard over meer dan honderd zittende demonstranten bij BIVAK-blokkade in Woensdrecht (19 september 1986);
- vreedzame blokkade van 'Is het oorlog op het IJ?' wordt door paarden, stillen en ME uit eengejaagd (24 september 1986);
- 20 ME-bussen jagen Hans KOK-demonstratie uiteen (25 oktober 1986);
- Amsterdams 'affiche-team' zaait paniek in Staatsliedenbuurt (november/december 1986);
- opsporende en inbrekende smerissen maken Nijmegen onveilig na ontruiming van Mariën-burcht (januari/februari 1987);
- met groot machtsvertoon worden arrestaties verricht in Nijmegen (24 maart 1987);
- tweede aanval op De Knipselkrant (9 april 1987)
- inval bij Bluf! en drukkerij De Raddraaier door 35 agenten met lange lat, stillen en honden (29 april 1987).

Redacteur vraagt zich af waar het eindigt, waarbij hij minister van Justitie KORTHALS ALTES citeert:

'Ik geloof dat wij met zijn allen de zaak hebben verziekt. Veel mensen, ook kwaadwillende krakers, zoeken naar grenzen. Wanneer de overheid nooit weerstand biedt dan voelen ze nooit een grens en rukken steeds verder op. Hoe eerder je duidelijk een grens markeert, hoe duidelijker het beleid van de overheid overkomt'. (Nieuws van de Dag, 31 januari 1987). Willem verzucht: 'We weten dus waar we op kunnen rekenen'.

Vooruitlopend op het repressie-congres van 30 mei vraagt ene zich af wat hij moet met de repressie-discussie: 'Gaat het hier eigenlijk niet om een discussie over te voeren strategie? Moet je niet in andere termen denken als het denken vanuit repressie - zoals telkens weer blijkt - alleen maar gevoelens van machteloosheid, frustratie en verwarring oplevert?' Paul is van mening dat de Beweging moet uitgaan van haar eigen verzet en dat zij van daaruit de staatsonderdrukking moet trachten te begrijpen en te pareren. Ook en vooral moet radicaal-links aan zelfkritiek doen.²¹⁸

Het congres zelf trok 400 belangstellenden die in een grote tent op het Amsterdamse voormalige WG-terrein werden ondergebracht. Er waren plenaire inleidingen en er werd in werkgroepen gediscussieerd over repressie. Bluf! geeft een verslag van de dag en concludeert onder meer dat de vele discussies erg verwarrend waren. Alleen de werkgroep 'politieke advocatuur' kwam met kant en klare plannen: 'Binnen een half uur was er een werkgroep opgericht die zich ten doel stelt advocaten in het land te benaderen met het plan een netwerk op te zetten van politiek betrouwbare advocaten. De werkgroep zal twee maal per jaar voltallig bij elkaar komen, waarschijnlijk samen met het landelijk overleg van arrestantengroepen i.o.' Het zal niemand verbazen dat het secretariaat wordt gevestigd ten kantore van de advocaten en de hunden.

Bluf! publiceert medio juni een deel van de WOB-buit van 29 april. Vooral de zogenaamde 'Nota-Martens' trekt de aandacht.²¹⁹

Dit hoofd van het Bureau Zware Criminaliteit (alleen die functie al!) heeft zijn mening op papier gezet over de 'Aanpak Gewelddadig Politiek Activisme'. En deze vorm van activisme moet worden tegengegaan door een projectteam, dat zich gaat richten op 'misdriven, gepleegd met het doel om op deze wijze hun ideologische of ideële overtuigingen bij anderen af te dwingen, dan wel kracht bij te zetten'. Het ultieme doel is het beëindigen van het politieke activisme of het in ieder geval tot een aanvaardbaar niveau terug te brengen. MARTENS wijst erop dat er dringend moet worden samengewerkt met BVD en PID's, wier opstelling wordt gekenmerkt door een grote terughoudendheid betreffende het exploiteren van gegevens in een justitieel onderzoek. Hij wil hierover per geval afspraken maken in een continu overleg met BVD/PID's enerzijds en Landelijke OvJ/CRI/teamleiding anderzijds. De actiegroep **WOB** analyseert de nota en ziet pikante conflicten tussen de inlichtingen- en opsporingsdiensten:

- 'De BVD heeft regelmatig geen belang bij arrestaties, omdat het voor hen vooral interessant is om te weten wie wat doet. Deze mensen worden vervolgens in de peiling gehouden om te zien welke contacten zij hebben. Arrestatie kan dit onmogelijk maken. Daders komen zo te weten wat de BVD allemaal van ze weet en iemand in de bak levert veel minder informatie op dan een activist die je kunt volgen'.
- 'De politie heeft juist belang bij arrestatie omdat zij moet laten zien niet machteloos te staan, greep te hebben op 'de kriminaliteit'. Maar om arrestaties te kunnen maken hebben ze wel weer informatie van de BVD nodig'.

De reeds meermalen genoemde Knipselkrant kreeg in augustus en september te maken met grensoverschrijdende repressie, toen 'voor het eerst in de BRD enige honderden exemplaren via de PTT in beslag werden genomen'. Het waarom van de actie lezen we in een verklaring van RVF-press office/Knipsel-krant:²²⁰

'De Knipselkrant is voor justitie niet toelaatbaar omdat de staat van het kapitaal de Knipselkrant als potentiële en geaktualiseerde revolutionaire ontwikkeling in tijden van sociale crisis moet vervolgen'. Men vervolgt nogal hoogdravend: 'In termen van oorlog is dit noodzakelijk, want de guerrilla en haar spreekbuis de Knipselkrant maken met hun politieke strategie deel uit van de wereldwijde anti-imperialistische bevrijdingsstrijd, die de crisis in de metropolen dikteert. Wij vragen alle kameraden de waarheid van de kommunistiese guerrilla en het anti-imperialisties verzet aan het licht te brengen, de waarheid van de strijd van de vervloekten der aarde voor hun leven'.

(Overigens nogal bombastisch taalgebruik voor een Madurodam-achtig land als het onze.) In november is er weer eens aandacht voor het 'artikel 140-proces' tegen de Mariënburcht arrestanten. Tevens wordt er in dit verband ingegaan op een aantal benaderingen in het Nijmeegse door BVD- en/of PID-functionarissen.

Dergelijke zaken maar ook andere uitwassen van repressie zijn onderwerp van gesprek op het bekende congres 'Solidariteit en Verzet' dat van 2 tot en met 4 oktober heeft plaatsgevonden. Immers, 'de toenemende repressie van de afgelopen tijd maakt duidelijk hoe weinig wij in het toekomstbeeld van de machthebbers passen en onze onderlinge verdeeldheid maakt dat we ons daar vooralsnog nauwelijks tegen kunnen verzetten'. En verzet is hard nodig, aldus het betreffende hoofdstuk in de reader, dat begint met een uitspraak van Ulrike MEINHOF:

'Protest is, wanneer ik zeg dit en dat bevalt mij niet. Verzet is, wanneer ik ervoor zorg, dat dát wat mij niet bevalt, niet langer gebeurt'.

Er wordt ingegaan op het feit dat de overheid zich in de discussies mengde en de schijn wekte van maatschappelijke betrokkenheid, 'alsof wij gemeenschappelijke waarden en belangen hadden met de heersende ideologie'. De scribeur van het hoofdstukje 'golfbewegingen' houdt zich daar verre van:

'Wij hebben niets gemeen met de planologen van het imperialisme. Hun belang is de status quo, ons belang is revolutionair proces en verandering. .. De toenemende repressie laat zien dat het het oplossen van conflicten volgens het sociaal-democratie model steeds minder werkt. De zwakte van de heersende ideologie is haar onmogelijkheid tegemoet te komen aan de eisen tot verandering'.

140

Op 18 november houden 'Studenten tegen legitimatieplicht' een ludieke actie op het bordes van het Maagdenhuis als protest tegen het invoeren van een universitair legitimatiebewijs door de UvA.²²¹

Dit lezen we in een Bluf!-editie waarin tevens aandacht wordt besteed aan de meest walgelijke vorm van repressie, die tegen je eigen mensen, lotgenoten, kameraden of hoe je ze ook wilt noemen. Deze repressie - of zullen wij het beestje maar bij zijn naam, terreur, noemen - bestaat sinds 29 augustus 1985 toen er voor het eerst door zich later 'representanten van de politieke vleugel van de amsterdamse kraakbeweging' noemende lieden hard en laag wordt omgegaan met in hun ogen verraders. Vooral het feit dat deze onderzoeksgroepjes hieronder ook mensen verstaan, die niet bestand waren tegen langdurige politieverhoren en dus doorsloegen, toont aan dat zij zich verre verheven voelen boven de gemiddelde mede-activist.

Op 11 november pleegt het 'restant van de (politieke) kraakbeweging' een inbraak bij het advocatenkantoor van onder meer en jat daar het dossier van één van de art. 140-arrestanten. Daartegen wordt direct luid geprotesteerd door advocaten als die erop wijzen dat vooral de sociale advocatuur veel voor de kraakbeweging doet.

doet er later een flinke schep bovenop in de vorm van een artikel 'Kom op, fossielen van de kraakbeweging', waarin hij de vloer aanveegt met de 'onderzoeksgroep':²²²

'Eens voerden we samen actie, nu staan we tegenover elkaar. Kom op, kom op! Noem ons verraders, gooi onze ruiten in, plunder Bluf! Kom op jullie, helden van de retoriek. Koester elkaar, koester je eigen gelijk. Maak kapot wat je niet zint! Organiseer een leger, win de veldslagen, wordt baas! Zaai haat, zaai verdeeldheid, grijp de macht! Kom op helden, heel Nederland wacht op jullie! Zet verraders op affiches en uit hun huizen! Jat dossiers uit advocatenkantoren. Kom op, fossielen uit de kraakbeweging!'

Aldus een hevig aangedane die het heden ten dage, 1997, een stuk gemakkelijker heeft met bijvoorbeeld een politiek zwaargewicht als minister JORRITSMA

De 'politieke vleugel van de kraakbeweging (PVK)' zal eind november / begin december een grote nederlaag lijden, wanneer 130 activisten een stedelijke vergadering in Frankrijk over de art. 140-arrestanten van de Mariënburcht benutten om een strategie uit te stippelen tegenover deze onderzoeksgroep. De Amsterdamse Beweging is het erover eens dat men de PVK niet langer slechts moet negeren maar ook isoleren. Men geeft de PVK de volgende overdenking mee:

'Een kleine groep mensen met zeer onzuivere methoden probeert nu zuiveringen door te voeren. De methoden zijn mens-ontkerkend, mens-ontkennend. Wij zijn geen mensen meer maar pionnen in een strijd. Wie blijven er over? De ware revolutionairen?? Die hun eigen kinderen opeten??? Uit de geschiedenis kennen we voorbeelden genoeg'.

Ook vanuit Utrecht komt een waarschuwing aan het adres van de PVK: 'Wij houden ons dag in dag uit bezig met verraad want wij zijn solidair met de art. 140-arrestanten/tes. Wij achten het daarom niet verstandig dat jullie je werkgebied ook verleggen naar Utrecht'.

Twee weken voor de kerst verschijnt er een achtergrondartikel over 'Harde politie, zachte informatie' waarin wordt ingegaan op de toenemende repressie in de vorm van de reorganisatie, lees: militarisering, van de politie die steeds vaker 'bovenlokale' rekercheteams ter beschikking stelt maar ook in de vorm van het creatief trachten om te gaan met artikel 140. De schrijver toont zich strijdvaardig wanneer hij het artikel besluit met: *'We zullen altijd manieren weten te vinden om actie, om strijd te voeren. Op onze eigen manier, hooguit in vorm aangepast aan de nieuwe ontwikkelingen, niet naar inhoud. Die ligt immers in ons hart en zelfs de hardste politie ter wereld kan daar niets aan veranderen. Laat ze maar komen!'*²²³

141

Na zoveel mondeling gekrakeel over repressie hier en verraad daar aan het eind van 1987 begint 1988 met een mislukte aanslag van het '**Revolutionair Commando No Pasaran**', lees: **RaRa**. In de nacht van 24 op 25 januari deed RaRa een poging om in Schiedam de drukkerij van KEP/ELBA af te branden, omdat deze verantwoordelijk wordt voor de productie van het nieuwe Nederlandse paspoort. RaRa belicht in de gebruikelijke breedvoerige claimbrief de repressie-kant van het nieuwe paspoort. Zij wijst erop dat het alleen maar kan worden uitgelegd tegen de achtergrond van de zogenaamde Europese paspoortunie. Deze zal leiden tot:

- de invoering van een uniform paspoort;
- de stapsgewijze gelijkschakeling van de vreemdelingenwetgeving;
- afschaffing van de paspoortcontrole binnen de EG;
- gemeenschappelijke controle aan de buitengrenzen.

Deze zaken zijn zowel te interpreteren als uitwassen van asiel- en vreemdelingenbeleid maar ook van repressie. Dit wordt nog eens extra duidelijk gemaakt aan de hand van de in het Kommuniquee opgenomen uitspraak van minister van Justitie, KORTHALS ALTES:

'Het op stapel staande SOFI-nummer (sociaal-fiscaal nummer) zou gekombineerd moeten worden met een algemeen identiteitsbewijs met foto, naam, adres en volgnummer. En zo'n identiteitsbewijs zou onderdeel moeten zijn van het nieuwe Europese paspoort, zodat de Eurocomputers iedereen wat beter in de gaten kunnen houden'.

De door de minister zozeer gewenste harmonisatie van de wetgeving naar Europees model en de verhevigde inzet van politie en justitie als repressief orgaan tegen de binnenlandse oppositie, brengen grote gevolgen met zich mee. Het Kommuniquee noemt bijvoorbeeld de omkering van de bewijslast bij registratie- en controlemaatregelen; de anti-kraakwet; de poging art. 140 te veranderen in een politieke strafwet en nieuwe ideeën over verruiming van fouilleringsmogelijkheden en schielinstructies. Kortom: 'De herschikking van politie en justitie in repressieve zin verloopt met grote snelheid'.

In de komende weken zal er af en toe nog een berichtje verschijnen over repressie-uitingen en over het 'landelijk' (aldus de Volkskrant medio februari) opererende RaRa-team, maar verder blijft het rustig totdat op 11 april een achttal vermoede RaRa-leden van hun bed wordt gelicht.

Een negende en tiende verdachte worden later aangehouden. De arrestaties leiden tot een - in ieder geval tijdelijke - solidariteit met RaRa, die sinds het congres 'Solidariteit en Verzet' toch wel erg alleen was komen te staan.

Het Haagse activistenblad De Zwarte wijdt een special aan de arrestaties en stelt dat deze moeten worden gezien tegen de achtergrond van 'de functie van repressie in het kader van de Europese eenwording'. Over één ding, de schuldvraag, is men het eens:

'Voor ons is de vraag naar schuld of onschuld van de mensen die vastzitten niet van belang. We hebben geen enkele verantwoording af te leggen tegenover deze staat. Wij beschouwen deze hele operatie als een directe aanval op de ontwikkeling van het politiek verzet van de afgelopen jaren, waar alle genoemde akties deel van zijn, en in die zin als een aanval tegen ons allen gericht die hiervan deel uitmaken'.

142

Tijdens al deze commotie wordt op 16 april in Nijmegen met grof geschut het gekraakte De Arkstee ontruimd. In een zes weken later verschijnend zwartboek over de ontruiming staat een aantal klachten beschreven. De algemene conclusie luidde: 'Het harde optreden van politie, ME en de anti-terreureenheid Groep Bijzondere Opdrachten (GBO) is een bewijs dat dit op geweld berustend instituut niet weet om te gaan met niet gewelddadig verzet'.

Activistisch links constateert eind april tot zijn grote genoegen dat de miskleun van justitie betreffende RaRa heeft geleid tot vrijlating van op één na alle verdachten.²²⁴

'Nu zit er dus nog één vast en kan als zondebok bestempeld worden. Telefoontaps, langdurige observaties en huiszoeking leverden geen bruikbaar belastend materiaal op. Net zo min als de uiterst intimiderende verhoortechnieken. Verdachten hebben immers niks te verklaren'.

De volgende NN - welk blad overigens om de twee weken zal uitkomen - bevat enige aantekeningen van de enige nog vastzittende RaRa-verdachte, over zijn verhoren. De commentator prijst hem: 'Te gek om even in de buurt te zijn van iemand die het klaar gespeeld heeft te blijven zwijgen, al 30 dagen lang. Schijnt te hebben aan de systematische treiteringen van de LCT-koppels'. heeft inmiddels trouwens een kort geding aangespannen tegen de voortdurende verhoren. Dit wint hij met dien verstande dat hij nu slechts op last van de Rechter-Commissaris mag worden verhoord.

Eind mei verschijnt een special over repressiemiddelen als legitimatieplicht, SOFI-nummers en Europa-brede controle. Op 29 mei is er een congres: 't Is een vreemdeling zeker Dit wordt georganiseerd door de Amsterdamse stichting 'Een kwaad leven', waarbinnen bekende activisten als en werkzaam zijn.²²⁵

Acht weken later geeft de NN achtergrondinformatie over de al bijna twee maanden in een Duitse cel vertoevende Groningse activist Hij zit vast vanwege 'koeriersdiensten ten behoeve van de RAF', dat wil zeggen, hij vervoerde het in Duitsland verboden boek 'Widerstand heisst Angriff'. Bij Helmstedt werd hij gearresteerd. Het artikel gaat ook in op de rol van de BVD, die de vriendin van had benaderd, en op de wat vreemde houding van redacteur van de Knipselkrant en als zodanig collega van . Collega misschien, maar collegiaal hó maar! In een VPRO-uitzending verklaarde hij op 8 juli zonder enige emotie wat hij dacht van de arrestatie van zijn kameraad: 'Dat was een bedrijfsrisiko'. En al te druk kon hij er zich niet over maken want 'verontwaardiging is geen politiek begrip'. In de zelfde uitzending antwoordde PvdA-Europarlementariër IEN VAN DEN HEUVEL op de vraag of de Duitse censuur zich over Europa zal uitbreiden na het opheffen van de binnengrenzen: 'Ze zullen het natuurlijk proberen maar het hangt natuurlijk ook af van de bereidheid die er ook aan Nederlandse kant is. Ik vind dat je in ieder geval moet voorkomen dat de tolerantie, die bij ons het grondprincipe is van het hele rechtssysteem, niet meer zou gelden'.

Aan de vooravond van het proces tegen _____ wordt er een manifestatie gehouden, een solidariteitsdemo, waaraan werd deelgenomen door 750 kameraden uit binnen- en buitenland. Er wordt een speciale RaRa-brochure uitgegeven die begint met een uitspraak van _____ in juli 1988, die in mijn optiek kenmerkend is voor het stelselmatig samengaan van RaRa-aanslagen en -claims:

'De kunst is niet kennis te nemen van de feiten, maar deze te combineren en interpreteren'.

Tijdens de manifestatie werd door verschillende personen uit verschillende hoeken en windstreken het woord gevoerd. Zo was er een DevSol-sympathisant die sprak over uitbuitende structuren in de Derde Wereld en zijn aanwezigheid alleen al zou later voor Telegraaf en sommige opspoorders voldoende zijn om (trachten) aan te tonen dat RaRa en DevSol twee handen op één buik zijn. Een van de conclusies van de manifestatie was dat verzet noodzakelijk is en blijft: 'Kompromisloos en radikaal verzet. En of de opwaartse lijn die sedert het kongres 'Solidariteit en Verzet' in Arnhem nu wel of niet een reactie is op de verscherpte aanvallen van de staat op het linkse buitenparlementaire verzet doet verder niet zoveel ter zake'. Aldus NN-redacteur _____ waarschijnlijk

Een interview met _____ -steungroep, afgenomen door _____, begint hoopvol voor de sinds lang kwakkelende Beweging: 'Er broeit iets in aktievoerend Nederland. 750 betalende mensen op 9 augustus in Paradiso. In steden en dorpen wordt druk gediskussieerd over imperialisme, frontvorming, onderklasse. Het aantal aanslagen op Shell-pompen is nauwelijks bij te houden'. Piet laat aan het eind van het gesprek doorschemeren goed op de hoogte te zijn van de RaRa-theorie: 'Je kunt niet ten strijde trekken tegen een abstrakt imperialistisch monster. Je kunt werkelijk iets veranderen als je de samenhang ziet, benoemt en algemene ontwikkelingen op de eigen strijdterrein betreft. Want alleen als je het heersende systeem met betrekking tot alle uitbuitingsverhoudingen effectief bestrijdt kun je uiteindelijk overwinnen'.

Overigens werd een dag later door het Openbaar Ministerie zeven jaar onvoorwaardelijk geëist tegen Rara-verdachte _____. De rechter veroordeelde hem op 24 augustus tot vijf jaar met aftrek van voorarrest. De achterban is teleurgesteld en kwaad en laat de moed zakken: 'Van het hoger beroep dat is aangetekend verwachten we geen wonderen'.²²⁶

Terrorisme-onderzoeker Peter KLERKS stelt - of liever: veronderstelt - in zijn door uitgeverij Ravijn uitgegeven boek 'Terreurbestrijding in Nederland, 1970-1988' dat 'de hoge straf die _____ kreeg wel eens gebaseerd zou kunnen zijn op niet openbaar gemaakte BVD-informatie'.

N.B. Tijdens het proces van 10 augustus heeft _____ een verklaring afgelegd over het waarom van acties als die van RaRa. Natuurlijk waren ook enige woorden gewijd aan de heersende repressie maar dan vooral die tegen de onderdrukte volkeren in de Derde Wereld.

Tot zo ver voorlopig de berichtgeving over de repressie jegens RaRa, die gedurende een aantal weken plaats zal maken voor een soms harde discussie over het nut van geweld. Een zwaaidemo van 35 sympathisanten naar hun personificatie van een repressie-slachtoffer, _____ moet deze gedetineerde burger moed geven.²²⁷

Op dezelfde dag viert de interne repressie hoogtij wanneer de **Politieke Vleugel van de Kraakbeweging** het pand van de Eerste Hulpgroep met geweld inneemt. Dit wordt terug veroverd waarop PVK-lid _____ al traangasspuitend een nieuwe inval inzet. Wanneer deze wordt afgeslagen gaan PVK-ers naar de Albert Cuypstraat, waar het Infocentrum Frontline en de linkse boekhandel Slagerzicht worden overvallen. Er wordt

voor duizenden guldens schade aangericht en één van de aanwezigen moet naar het ziekenhuis. Na dit grote 'succes' werd wederom een ijdele poging gedaan de Eerste Hulp te veroveren. Men slaagde er slechts in iemand te ontvoeren naar de woning van PVKlid alwaar het slachtoffer werd bedreigd met electroshocks. Een therapie - dunkt me - die beter zou kunnen worden aangewend bij deze lieden zelf..

Met een andere vorm van repressie kreeg twee weken later te maken, toen hem een interview-verbod met onder meer de Waarheid en de Groene werd opgelegd. De reden: 'Het onderhoud wordt niet toegestaan omdat het onderwerp daarvan betrekking heeft op een nog lopende strafzaak tegen een preventief gehechte'.

144

Op 2 november sturen Venlose actievoerders een brief op poten naar NN over hinderlijke BVD-activiteiten in en tegen de Marinusstraat: 'Er wordt geprobeerd een klimaat te scheppen van algemeen wantrouwen, van benaderde personen wordt geprobeerd spionnen en verkliekers te maken'.

Of er hiermee direct verband bestaat, is niet duidelijk maar medio december plaatst **Buro Jansen & Janssen** een oproep aan het adres van benaderde personen om dit te melden. Dit mede naar de afgelopen maanden binnengekomen klachten hieromtrent: 'Er lijkt sprake van een benaderingsgolfje'.

Het jaar wordt afgesloten met een artikel over weer een repressief aan te wenden middel, de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA). Dit beoogt de gegevens van alle inwoners in computers vast te leggen, verklaart de stichting **MIT, Maatschappelijke Informatie Technologie**. De MIT wijst op het sluipende invoeren van een algemeen persoonsnummer, 'weliswaar met veel gekrakeel over de privacy maar toch'. De privacy verdwijnt immers met het door de overheid verzamelen van gegevens.²²⁸

Op 16 december plaatste de Groene Amsterdammer een 'exclusief en telefonisch' interview van met diens goede kennis Deze heeft natuurlijk enige ter zake doende uitspraken over repressie:

- Rara-critici noemen het geweld niet legitiem omdat de staat expliciet wordt uitgenodigd om steeds repressiever op te treden. En repressie is slecht voor het algemeen politieke klimaat, zeggen zij. Die stelling ontkent het permanente karakter van de repressie, die een beheers- en controlemechanisme is van de staat tegenover alle groepen die lastig of overbodig of beide zijn: buitenlanders, junks, politieke activisten, noem maar op'.
- 'Gevestigd links heft het vingertje naar het radicale verzet en laat ondertussen de uitbouw van de repressie op weg naar 1990 en 1992 gelaten over zich heen gaan'.
- 'De strafrechtspleging wordt overduidelijk geëgaliseerd, ook met betrekking tot het streng aanpakken van vormen van verzet die de staat niet goed uitkomen. Niet door strafbare feiten rechtmatig op te sporen, te bewijzen en vervolgens tot een veroordeling te komen. Maar simpelweg door de intentie tot radicale standpunten op te sporen, via een constructie zogenaamd te bewijzen en vervolgens te veroordelen. Door artikel 140 zodanig uit te breiden, aan te scherpen en vooral opzettelijk vaag te houden, is men feitelijk bezig het strafrechtelijk klimaat te verruimen. Het resultaat is je reinste slavernij van de geest. Radicaal denken, interviews geven of iets opschrijven leidt tot een beschuldiging. Niet in het kader van daadstrafrecht maar in het kader van een soort 'intellectueel daderschap'.'
- 'De repressie wordt nu inderdaad zo hoog dat iedere burgerlijke intellectueel moet gaan oppassen'.

N.B. Enige profetische gave kan niet worden ontzegd gezien de justitiële aanpak, jaren later, van de Opstand-journalisten

Het jaar 1989 begint op 3 januari met een - niet alleen voor de linkse beweging - daverende verrassing: komt vanwege vormfouten vrij!!

Men vraagt zich verbijsterd af wat de eigenlijke reden is: 'Vreugde en verbazing alom. Mazzel, verdomd veel mazzel. Gerechtigheid, niks anders dan gerechtigheid. Opzet, dit moet doorgestoken kaart zijn'.²²⁹

Buro Jansen & Janssen komt met een gedegen analyse van de arrestatie en het proces en gaat nader in op het vroegtijdig naar de pers 'lekker' van de BVD:

- 'Het lekken van de BVD zou verklaard kunnen worden vanuit belangentegenstellingen tussen de geheime dienst en de politie. Bijv. in Duitsland wordt bewust geprobeerd groepen te laten radicaliseren en leidt men hen, onder andere door infiltratie naar steeds hardere acties en een totaal geïsoleerde positie. In deze optie zou je kunnen stellen dat de BVD vrij wou, opdat hij weer verder zou gaan met bommen bouwen'.
- 'Ondanks alle vragen die wij hebben bij het scenario dat gewoon erg veel geluk heeft gehad, gaat het ons te ver nu een complottheorie aan te gaan hangen. Met dezelfde argumenten is aan te voeren dat de BVD juist de bedoeling had te voorkomen dat RARA een geïsoleerd groepje frustraten zou worden'.

145

Jansen & Janssen mijmert nog wat na en eindigt de niet eens zo gekke analyse als volgt:

'Zolang LCT-ers nog niet uit wraak 's avonds in een donker steegje hun vrijgelaten arrestanten te grazen nemen, houden wij het voor wat betreft het RARA-gebeuren op een extreme vorm van polderrepressie, waarbij door een fascinerende combinatie van tegengestelde belangen, goede bedoelingen, stomme fouten en domme vergissingen voorlopig weer even voorkomen is dat de voorhoede ondergronds gaat'.

Tien dagen later hebben Nijmeegse activisten reden tot juichen wanneer zij erin slagen een BVD- en/of PID-infiltrant te ontmaskeren. Deze 'gore huffer' heeft gedurende twee jaar onschatbare informatie gegeven over - meest Nijmeegse - actievoerders. De NN komt dien-aangaand met een analyse de 'Redactie Wetenschap en Samenleving'. Deze concludeert dat het schoolvoorbeeld is van de 'chanteerbare persoonlijkheid, die onder druk in staat blijkt zijn vrienden en vriendinnen aan te geven'. Hij was vanwege het bezit van een grote hoeveelheid harddrugs veroordeeld tot negen maanden voorwaardelijk. In afwachting van een hoger beroep is hij waarschijnlijk gerecruteerd, waarna het hoger beroep werd ingetrokken.²³⁰

Op 28 februari vindt in de RAI een symposium over Privacy plaats naar aanleiding van de op 1 juli in werking tredende Wet Persoonsregistraties. De **Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie** is ook vertegenwoordigd en wel in de persoon van die later meer zal publiceren over repressief aan te wenden overheidsmiddelen. Voor de gemeenten is er overigens de wet Gemeentelijke Basis Administraties.

De NN roept in mei belanghebbenden op deel te nemen aan een tribunaal over het vreemdelingenbeleid van Nederland in het kader van de Europese eenwording, het zogenaamde 'Schengen Tribunaal'. Men legt kort uit wat de repressie is van het Schengen Informatie-Systeem, dat de controle van het vrije verkeer van personen binnen de Schengen-landen regelt, 'niet voorzien van enige privacy-waarborg van belang, gekoppeld aan politiekontroles'.²³¹

Een maand later wordt aandacht besteed aan het 175-jarig bestaan van de Koninklijke Marechaussee, die al een cadeautje voor zichzelf in gedachte heeft, namelijk de post van vreemdelingen-controleur. De schrijver van het artikel is stellig in zijn mening.²³²

'De Marechaussee is na 1992 bevoegd om iedereen naar zijn of haar pas te vragen. In de praktijk zal het er wel op neerkomen dat vooral etnies kulturele groepen in onze samenleving er last van krijgen'.

In Assen zal er op 6 juli worden gedemonstreerd tegen 'het Europese politie-leger'. Een en ander onder het motto '175 jaar Marechaussee teveel! Europees politieleger nooit!'

146 | Zeer sporadisch is er een harde actie gericht op de uitwassen van repressie. In die categorie valt bijvoorbeeld de brandstichting op 12 juni in drie bouwketen bij de in aanbouw zijnde 'high-tech bajes' in Hoorn door het **'Autonoom Kommando Don't Worry, Be Angry'**. Ook 32 ruiten van de gevangenis werden hierbij vernield. De reden van deze actie: 'Terwijl de politieke partijen zich opmaken voor de Euroverkiezingen en postbus 51 overuren draait; op het moment dat vele aktivistische mensen zich afvragen of ze maar niet beter kunnen gaan stemmen om zodoende een 'signaal' te geven dat zij progressieve politiek willen en een Europees parlement met meer bevoegdheden; op dat moment zijn de beslissingen al genomen: worden de computers gekoppeld; de armen en maatschappelijk nuttelozen wegbezuinigd en wordt met man en macht gewerkt aan het op tijd opgeleverd krijgen van 6 grote high-tech bajessen'. Het Kommando is ervan overtuigd dat zij de waanzin niet kan stoppen, 'maar wij kunnen onze woede een stem geven en hun vernietigingsprojecten konkreet vertragen'.

In de NN publiceert 'Redaksie Arbeid en Technologie' een stuk over 'Doorzichtige Privacy'. Hierin wordt nader ingegaan op de Wet Persoonsregistraties (WPR) die recent door de Eerste Kamer, samen met het SOFI-nummer, is aanvaard.²³³

In de zomer vertoeven ook linkse activisten in al dan niet verre landen waar de bevolking soms nog meer zucht en steunt onder de repressie van de staat dan onder de (sub)tropische hitte. Pas op 20 november - toen ook de Hermandad terug was van verlof - is er weer iets te melden. Op die dag werden namelijk met inzet van twee pelotons ME de panden Tesselschadestraat 7 en 9 ontruimd. Een dicht bij een brandende barricade staande politie-auto gaat in vlammen op maar de ontruiming an sich verloopt redelijk rustig. Wél worden naderhand in de Stopera vernielingen aangericht bij een tentoonstelling over stadsvernieuwing.

N.B. Deze ontruiming deed de landelijke pers overgaan tot overdreven uitspraken als 'een hernieuwd eendrachtig optreden van de doodgewaande kraakbeweging'. Dat leidde later tot een verzuchting van de betreffende groep krakers dat het allemaal wel meevalt: 'Misschien lukt dat straks beter bij de ontruiming van de Welingen, de Stadhouderskade en WNC in Groningen'.²³⁴

De ontruiming op 20 februari van genoemde Stadhouderskade, 82 en 83, is in 1990 het eerste item dat in verband kan worden gebracht met repressie. Amsterdam is volgens woedende activisten weer eens een paar dagen 'politiestad'. Ruim 300 ME-ers worden na de feitelijke ontruiming nog 48 uur achter de hand gehouden. Bij de ontruiming worden shovels en waterwerpers ingezet maar ook is er van traangas gebruik gemaakt. Er worden zeven personen gearresteerd. (Hun zaak wordt op 6 maart door politierechter bekend van het proces tegen RaRa-verdachte - lerugverwezen naar de Rechter-Commissaris.) Nadien protesteren zo'n 400 krakers en sympathisanten tegen de (aard van de) ontruiming.

Er verschijnt een reconstructie van het politie-optreden, waarbij onder meer blijkt dat er preventief arrestaties zijn verricht. Ook werden toen bakfietsen in beslag genomen voor een 'technische keuring'.²³⁵

Op zondagmorgen 07.00 uur van 26 mei wordt Groningen Stad (en waarschijnlijk ook Ommelanden) ruw uit de slaap gehaald met de ontruiming van het Wolters Noordhoff-complex, het WNC. Barricades werden al sinds 04.40 uur opgeworpen waarbij de krakers - en hun helpers uit het hele land - dankbaar gebruik maakten van onder meer de inventaris van café Het Forum, Bureau Bedrijfscontacten van de gemeente en advocatenkantoor

Enkele honderden agenten slaagden er pas om half elf in om de 139 mensen naar buiten te krijgen. Deze gaven zich toen - bevreesd voor gebruik van traangas - over, werden aangehouden en verspreid over diverse gevangenissen in het noorden des lands.

N.B. Deze ontruiming zorgde in de aanloop al voor solidariteitsacties in het hele land. Ook nadien werd er ver van Groningen geageerd. Zo werd het Rotterdamse kantoor van de Hollandse Beton Groep (HBG) met stenen en verf bestookt door **'Autonoom Kommando de Kroeglopers'**, vanwege het feit dat HBG-dochter MABON het WNC-gebouw gaat verbouwen.

147

Medio juni komt de NN terug op de ontruiming van WNC met een woedende reactie op het feit dat nu nog steeds de meeste arrestanten vastzitten.²³⁶

Zij worden overigens gesteund in de vorm van solidariteitsmanifestaties en -acties in met name Groningen, Amsterdam en Nijmegen. In Eindhoven zijn in de nacht van 10 op 11 juni twee MABON-projecten 'voorzien van kleurrijke verfbommen' door **'de nieuwe lenteschilders'**. In Amsterdam gooit de actiegroep **'Oorlog in de Stad'** 139 verfbommen tegen de marmere gevel van de Stopera. Een andere actie elders in de stad was gericht tegen de toenemende repressie, waarvan de WNC-ontruiming een uiting is. Ook het in aanbouw zijnde Byzantium, 'waar in ieder geval ruimte is voor 139 kamers', wordt tijdelijk gekraakt. De **Steungroep Arrestanten WNC** eist onmiddellijke opheffing van de isolatie en stopzetting van de verhoren van de nu nog vastzittende 124 arrestanten. In een apart artikel in dezelfde NN wordt nader ingegaan op de 'verontrustende toepassing van artikel 140 in de zaak tegen de WNC-arrestanten'.

Eind juni zit de helft van de arrestanten nog steeds vast in afwachting van het begin juli te houden proces. Zij schrijven over hun (slechte) ervaringen in de NN, die ook bericht over hongerstakingen van gedetineerden in Scheveningen, Zwolle, Hoogeveen, Dordrecht en Arnhem. Iemand anders concludeert dat de overheid met de WNC-actie in ieder geval heeft bereikt, dat zij redelijk op de hoogte is hoe de kraakbeweging anno 1990 functioneert. Ook is zij er redelijk in geslaagd de kraakbeweging te criminaliseren.²³⁷

N.B. Er wordt hier voor het gemak even voorbijgegaan aan het feit dat bijvoorbeeld het opwerpen van de barricades niet helemaal 'normaal' verliep. Of was het weer eens de gelegenheid die de dief maakte?

Op 3 juli begint het proces tegen de WNC-arrestanten en dat leidt natuurlijk weer tot diverse solidariteitsacties. Bijvoorbeeld in Utrecht waar een grote demonstratie werd gehouden, onder meer met leuzen als 'ideeën ontruim je niet, kraken gaat door'. In Assen werden een dag eerder ruiten van de rechtbank ingegooid. In Groningen zelf wordt een persverklaring over een actie poëtisch-filosofisch maar toch strijdvaardig afgesloten: 'De woeste stroom zal de bedding dwingen zich te verleggen'.

Een arrestant, die als een van de weinigen zijn naam heeft genoemd, betuigt zijn spijt.²³⁸
'Pas op de negende dag zijn mij mijn rechten en plichten meegedeeld. Ik ging mij steeds slechter voelen. Herhaaldelijk heb ik met m'n hoofd tegen de muur staan bonken. Toen de smeris me dan ook beloofde dat ik binnenkort naar huis toe mocht besloot ik te doen wat mij gezegd werd. ... Door psychisch onstabiele toestand heb ik alles bevestigd wat zij zeiden. Ik hoop toch dat jullie daar enig begrip voor hebben. Ik wil in jullie ogen niet als een verrader worden gezien'.

N.B. Het opgeven van de naam heeft inderdaad geleid tot stigmatiseren door bepaalde, radicale, activisten. Anderen, waarschijnlijk de meerderheid, heeft het de 'doorgeslagen' WNC-arrestanten niet kwalijk genomen. Temeer daar het in Groningen ging om mensen die in het hele land pas vlak voor de ontruiming, dus onvoorbereid, werden gemobiliseerd.

Uiteindelijk zal artikel 140 het ook hier niet halen maar er werd een gemeenschappelijk vonnis geveld op basis van artikel 141, openlijke geweldpleging. De twee als leiders beschouwde arrestanten, NN 87 en NN 100, kregen acht weken onvoorwaardelijk, de overgrote meerderheid twee weken minder. In tien gevallen volgde vrijspraak.

148

In het internationale activistenblad Clash is in nummer 1 van oktober een aantal bladzijden gewijd aan de WNC-perikelen. Men geeft aan dat er overal ter wereld demonstraties zijn geweest tegen de massale arrestaties: in New York en Minneapolis werd er spontaan gedemonstreerd; in Bielefeld idem en daar werd ook 'gefolderd'; in Managua eiste men vrijspraak en in Hamburg werd een bank met verf bespoten alsmede het Nederlandse consulaat.

Na het hete voorjaar in Groningen bleef het overigens lang rustig, ook in de rest van Nederland. Alleen Nijmegen heeft niet stil gezeten, zo blijkt in de eerste week van november. Enkele activisten hebben in de afgelopen periode een inventarisatie gemaakt van de Nijmeegse Politieke Inlichtingendienst (PID). Het verzamelde is uitgegeven onder de titel 'De tragiek van een Geheime Dienst' en bevat naast methodieken en interessegebieden ook uitgebreide persoonsgegevens.

Deze zaak heeft geleid tot enerzijds de ontmaskering van een BVD-agent, anderzijds tot een civiel-rechterlijke procedure tegen de uitgever van het boek, Ravijn. Activisten uit Nijmegen en Amsterdam hebben vervolgens een oproep gedaan om op 24 november een landelijke demonstratie te houden tegen de BVD onder het motto 'Stop de Snuffelstaat!' Tweede Kamerlid van de VVD - en latere minister van Binnenlandse Zaken - DIJKSTAL merkt narrig op: 'Er is de afgelopen paar weken meer rond de BVD gebeurd dan de hele 25 jaar ervoor'.

N.B. De uitgever had 'beslag weten te leggen' op topadvocaat

en zijn collega die het varkentje gemakkelijk dachten te wassen. Daarbij rekenden zij echter buiten de waard, de Arnhemse rechter die op 16 november besliste dat de verspreiding van het boekje door Ravijn moest worden stopgezet. Vier dagen eerder was echter de tweede druk al in zijn geheel verkocht en de derde druk werd door de solidariteitsbeweging **XminY** verspreid. concludeert dan ook tot zichtbaar genoeg:²³⁹

'Ook de derde druk is inmiddels bijna uitverkocht. Je zou kunnen zeggen dat de PID het hoger beroep daarmee al bij voorbaat verloren heeft. De wegen van het Recht zijn ondoorgrondelijk. In ieder geval was het voor de naamsbekendheid van Ravijn een leuke reclamesunt, waarvoor dank'.

(Waarmee we in ieder geval een winnaar hebben...)

De demonstratie op 24 november bracht overigens circa 1500 mensen op de been, die ook nog iets te vieren hadden: 'Met de ontmaskering van de plaatselijke PID-afdeling is Nijmegen de eerste BVD-vrije gemeente van Nederland geworden'. Dit was overigens ironisch bedoeld, zo zegt men, 'want PID-er heeft inmiddels al weer iemand benaderd'. Het artikel over de demo ging vergezeld van een modelbrief voor een AROB-procedure via de Wet Openbaar Bestuur, het zogenaamde WOB-verzoek tot inzage van het eigen dossier bij BVD, PID, MID en andere.

1991 begint ook al succesvol qua strijd tegen de repressie. Op 10 januari wordt de door PID-Zaanstad in 1978 aangeworven 'informant/provocateur' ontmaskerd. Een in de NN afgedrukt curriculum vitae geeft enig inzicht in het werk van deze 'gore smeerlap'.²⁴⁰

Een ander bericht in hetzelfde blad gaat over de door de BVD aangekondigde vernietiging van 'tweederde van enige honderdduizenden persoonsdossiers'. Twee bekende onderzoekers, van AMOK en van Buro Jansen & Janssen, zijn voornemens de **Vereniging Voorkom Vernietiging (VVV)** op te richten. Hun eisen zijn: *'Stop op, althans opschorting van, vernietiging van de inlichtingendossiers van de BVD althans de dossiers bij de BVD in beheer of bewaring, omwille van de volgende motiveringen en eisen:*

- inzagerecht/kopierecht/mededelingsplicht/recht op schadevergoeding/zelfbeschikkingsrecht;
- bewaren van een representatief deel als erfgoed'.

De VVV stelt zich ten doel 'middels juridische en daarvan afgeleide middelen de belangen van de leden tegenover inlichtingendiensten te behartigen'.

Begin mei gaat NN nader in op het feit dat de Raad van State het verdrag van Schengen heeft afgekeurd. Men constateert dat er nooit sprake is geweest van enige democratische besluitvorming en men vervolgt: 'Niemand hoeft zich te houden aan een uitspraak van de Raad van State en mocht de Kamer het verdrag verwerpen dan kan de regering die uitspraak naast zich neerleggen'. De schrijver van het artikel ziet een en ander als 'het zoveelste voorbeeld van de wijze waarop de Europese eenwording leidt tot het doen van allerlei concessies op het gebied van de rechtsorde. Ook de gang van zaken rond bv de legitimatieplicht was het gevolg van inter-Europese aanpassingen'.²⁴¹

Vier weken later heeft het blad een hoofdartikel van van de Stichting Waakzaamheid & Persoonsregistratie over de dreigende invoering van de identificatieplicht. Er wordt kort teruggeblikt naar de ontwikkelingen sinds 1985: pasjeswetten en legitimatie. Het moge duidelijk zijn dat meer nadelen ziet dan voordelen. Inmiddels geeft de bekende Utrechtse **Aktie Strohhalm** al posters tegen de identificatieplicht uit.

Ook is er het eerste succesje van de Vereniging Voorkom Vernietiging: de voor medio 1991 geplande vernietiging door de BVD is opgeschort tot eind 1993.²⁴²

Op 14 november kijkt terug op de activiteiten van VVV tot dusver en vooruit naar december wanneer ruim 500 processen namens de eerste groep van 180 leden van start gaan.

Zondag 19 januari 1992 laten actievoerders uit Amsterdam en de Zaanstreek zien dat ze meer dan genoeg hebben van repressie in de vorm van activiteiten van informanten. Zij brengen als '**De vliegende anti-snuffel brigade**' een bezoekje aan de woning van plakken de ramen dicht met pamfletten die zijn 'werk' nader toelichten en kalken leuzen op de gevel.

In de lente wordt er in Lekker Fris aandacht besteed aan de meest recente ontwikkelingen rond de legitimatieplicht en er verschijnt een artikel - 'De dienst gaat openbaar' - van van AMOK-Nijmegen. Daarin wordt nader ingegaan op de plannen van HBVD, DOCTERS VAN LEEUWEN.²⁴³

De Fiscale Inlichtingen- en Opsporings Dienst (FIOD) denkt van bedoelde plannen het zijne: *'Er is een verband tussen de expansiedrift van de BVD en de Europese eenwording; het gaat de geheime dienst om vrije toegang tot informatiesystemen'.*

De FIOD is bang dat de BVD straks, direct of indirect, toegang krijgt tot Europese systemen als het bekende Schengen Informatie Systeem maar ook tot het Customs Information Center.

Ook de CRI is in een competentiestrijd verwickeld met de BVD, aldus die hierdoor tamelijk veel licht aan de horizon ziet:

'Nadat twee weken geleden de Inlichtingen Dienst Buitenland (IDB) werd opgeheven, is nu de tijd gekomen voor de CRI om de BVD met VUT te sturen, de FIOD gaat dan in de aanval om de CRI te vloeren, enz. Misschien werkt die door ons gehate domino-theorie dan toch?'

Dezelfde editie bericht tevens over de oprichting, 12 februari in Nijmegen, van het **Steunpunt Inzage PID (SIP)**. Het initiatief is genomen door GroenLinks en AMOK-Nijmegen in samenwerking met de landelijke Vereniging Voorkom Vernietiging (VVV). Het Steunpunt wil zoveel mogelijk mensen en organisaties aanzetten tot het eisen van inzage in hun politiedossiers.

150

In de herfst geeft een toelichting op het nieuwe wetsvoorstel op het affluisteren door de politie, wat in feite neerkomt op een legale inbraak. De schrijver hierover in een sarcastische bui: 'Zelfs de BVD heeft officieel niet zo'n inbraakbevoegdheid. Ik vind het nogal zout dat je, als ze vermoeden dat je bijvoorbeeld lid bent van de criminele organisatie Pittige Piepers, een aantal heren in trainingspakken 's nachts aan je dakgoot kunt verwachten die geheel legaal even een sneaky komen inbouwen. En bellen ze gewoon aan als ze 'm weer komen ophalen? En, als je hem per ongeluk door de WC spoelt, ben je dan strafbaar wegens vernieling van rijkseigendom?'²⁴⁴

Later wordt ruim aandacht besteed aan een Nijmeegse banenpoolster, die haar betrekking bij de administratie van de rijks politie kwijtraakt na tussenkomst van de BVD. Zij heeft namelijk contact gehad met het **Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV)**, een club die om verschillende redenen de aandacht trok van de BVD.²⁴⁵

Overigens was het betrokkene vooraf bekend dat een antecedentenonderzoek zou worden ingesteld vanwege het vertrouwelijke karakter van de werkzaamheden.

Zoals de laatste jaren bijna te doen gebruikelijk was ook het begin van 1993 weggelegd voor infiltratie-zaken. De NN bijt deze keer de spits af met een 'Leitartikel' onder de prangende titel 'Infiltrante ontmaskerd?'²⁴⁶

Er ontspint zich in de komende weken een ware strijd pro en contra een genoemde persoon. De strijd eindigt onbeslist, zodat achteraf gezegd kan worden dat - nolens volens - uiteindelijk heeft gefunctioneerd als een splijtzwam in een deel van de Beweging. Het betreffende artikel van ene eindigt wat dat betreft met een rake opmerking: 'Een desinformatie-campagne van de BVD zelf had 't niet beter kunnen doen'.

Januari is ook de maand waarin het Nijmeegse **Onderzoeksbureau Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (OBIV)** wordt opgericht. Het is een initiatief van enkele vooraanstaande activisten, die zelf al heel wat te stellen hebben gehad met repressie en die derhalve met enige reden kunnen zeggen dat zij expert zijn. In een latere editie van Lekker Fris wordt het OBIV treffend gekenschetst als 'de enige anti-inlichtingendienst die Nederland rijk is'.

De zaak wordt uiteindelijk begin maart afgesloten met een handleiding van **Buro Jansen & Janssen** over hoe om te gaan met infiltratiepogingen: 'Het zou prettig zijn als naast het infiltratie-bewustzijn een bewustzijn over de gevolgen van roddel verplicht was'. Jansen & Janssen geeft in het artikel in NN enkele kenmerken van infiltranten.²⁴⁷

- hij/zij biedt zijn/haar diensten aan bij klussen die niet te aantrekkelijk zijn;
- hij/zij maakt zich onmisbaar door zeer specialistisch werk te doen;
- hij/zij boort financiële bronnen aan;
- hij/zij zorgt voor faciliteiten, vervoer of 'emotionele verzorging';
- hij/zij blaast een organisatie nieuw leven in;
- hij/zij begint zelf een actiegroep of geeft een tijdschrift uit;

- hij/zij verlamt organisaties door tweespalt te stimuleren;
- hij/zij heeft vaak meer geld dan een baantje of uitkering toelaat;
- hij/zij kan oproepen tot gewelddadige(r) acties, ze zelf uitvoeren of de middelen aanleveren;
- hij/zij zal anderen beschuldigen van infiltratie.

Eind april wordt in genoemd blad ruim baan gegeven aan een oude bekende, die mag meedelen dat de klacht tegen de inval bij NN-voorganger Bluff van zes jaar geleden door de Europese Commissie in Straatsburg ontvankelijk is verklaard: 'De procedure kan nu echt beginnen'.

Op 8 mei is het in Den Haag helemaal mis (en raak) wanneer een studenten- en scholierendemonstratie door de politie hardhandig uiteen wordt geslagen. Waarschijnlijk was de escalatie mede te danken aan hetzerige koppen in De Telegraaf en aanverwante, waarin sprake was van de komst van honderden 'autonomen'. Alleen die term al is voor de politie in veel gevallen nog steeds voldoende om zich overbewapend naar de plek van het dreigende onheil te begeven, hetgeen weer aanleiding geeft voor de enige tientallen hardliners - autonomen als u dat liever heeft - om de kont tegen de krib en stenen naar de Hermandad te gooien. Overigens deed ook de NN, in zijn optiek ludiek, mee aan de hetze door in het nummer van 29 april een foto op te nemen van een door een IRA-autobom verwoeste Engelse binnenstad met als commentaar 'Den Haag na 8 mei?' Enkele activisten gaan nader in op de uit de hand gelopen demo. De meest opvallende was ene R die het artikel 'Politie(k) gebruikte bewust geweld' opruiend beëindigt.²⁴⁸

151

'Bij veel mensen zullen de ogen nu geopend zijn over het karakter van de 'democratie' in Nederland. Uit dat bewustzijn kan radicaal verzet groeien dat voor een hete jaren negentig kan zorgen. Laat het in ieder geval deze zomer onrustig blijven, laat je niet verdelen in 'autonomen' (=reischoppers) en fatsoenlijke (=ongevaarlijke) jongeren. Eén front tegen het huidige beleid, met voortdurende acties, demonstraties e.a. Alleen openlijke onrust kan het beleid van nu en de komende jaren beïnvloeden. No justice No peace (Fuck the Police).'

In dezelfde periode verschijnt een achtergrondartikel over illegale buitenlanders, getiteld 'Uitgestotene van de maatschappij, het schrikbeeld van de illegaal'. Het bekende Bureau Jansen & Janssen krijgt in de persoon van alle gelegenheid zich keihard - en vaak terecht - af te zetten tegen lokale en nationale politici, die van een enkele mug een kudde olifanten maken. De voorbeelden zijn bekend: in Rotterdam staan op één adres 1100 Turken ingeschreven; de Bijlmer bevat een veelvoud van het aantal ingeschreven bewoners etcetera. Onderzoek van het Wetenschappelijk Onderzoeks- en Documentatie Centrum (WODC) van het ministerie van Justitie had al in 1989 uitgewezen dat het allemaal wel erg zwart werd voorgesteld. Er was bijvoorbeeld slechts sprake van misbruik van sociale voorzieningen door krap een half procent van de onderzochte groep illegale buitenlanders. wijst verder op zaken die komen gaan: verscherpt toezicht door middel van GBA en VAS en de totale registratie aan de hand van het SOFI-nummer.²⁴⁹

Op 3 juni voert het Leidse Politiek Informatiecentrum **De Invalshoek** actie bij het Leidse stadhuis tegen de invoering van het Vreemdelingen Administratie Systeem (VAS). Reden: 'De invoering van het systeem is één van de maatregelen om het leven van 'illegalen' in Nederland onmogelijk te maken'. De circa dertig actievoerders leggen hun eisen op tafel:

- het SOFI-nummer uit de gemeentelijke administratie;
- geen koppeling van computerbestanden;
- geen medewerking van de gemeente Leiden aan het VAS door de opname van verblijfstitels in de gemeentelijke administratie.

Een week later wordt een politieverlag over de gebeurtenissen van 8 mei in Den Haag aangeboden aan de Tweede Kamer. De schuld van de ongeregelde heden van 8 mei wordt daarin vooral bij 'een groep van ongeveer 350 demonstranten, welke voor een zeer belangrijk gedeelte bestond uit autonomen' gelegd.

De NN publiceert naast de analyse van bovengenoemde verslag ook een uitleg van **Buro Jansen & Janssen** over het Vreemdelingen Administratie Systeem (VAS). Men legt uit dat de structuur van het VAS vooral gericht is op koppeling met andere bestanden. Het VAS zal ook een grote rol gaan spelen bij de onderlinge uitwisseling van gegevens tussen de verschillende vreemdelingendiensten: 'Het zal de spil gaan vormen bij politiecontroles op illegaal verblijf'. Regionale corpsen voeden met hun D(eel)VAS het bij CRI ondergebrachte Centrale Register Vreemdelingen (CVR), dat de koppeling van de gegevens verzorgt. Het VAS zal naast de persoonsgegevens ook worden voorzien van de foto van de betreffende buitenlander, die in een apart systeem - VISAGE/VRD - wordt opgeslagen. In de toekomst zal het VAS ook de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) gaan voeden. Overigens zal het VAS niet alleen gaan 'voeden'. De Vreemdelingendienst kan bijvoorbeeld informatie inwinnen over personen die al dan niet een uitkering ontvangen van sociale diensten.²⁵⁰ Jansen & Janssen concludeert ten slotte: 'Naast de legitimatieplicht vormt het VAS dus het sluitstuk binnen de opsporing van illegalen. Wie zich niet kan legitimeren en niet in het VAS voorkomt, of geregistreerd staat als illegaal, wordt verwijderd'.

Op 1 juli vindt er een aanslag plaats die mede gericht is tegen repressie, namelijk tegen de 'jacht op illegalen' door de Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Meer over deze actie van **RaRa** in het hoofdstuk asiel en vreemdelingenbeleid.

Drie weken later verschijnt de recensie van een boekje van **Buro Jansen & Janssen**, getiteld: 'Opening van zaken - een ander BVD-jaarverslag'.²⁵¹

Men ziet de jaarverslagen van de BVD als een 'onderdeel van de poging om de BVD te legitimeren'. Dat is waarschijnlijk ook een van de redenen dat HBVD, DOCTERS VAN LEEUWEN, overal in het land verkondigt dat er met de BVD goed is te praten. Jansen & Janssen twijfelt daaraan: 'Ondertussen is Docters van Leeuwen wel de enige persoon in Nederland die zonder met verdere bewijzen op de proppen te komen mensen in het openbaar verdacht mag maken. Die ervoor zorgt dat iemand werkloos raakt. Hij kan zijn ondergeschikten vergeldingsacties laten uitvoeren of in ieder geval toestaan dat ze dat doen'. NN-recensent vat het kort en bondig samen: 'De BVD als zeis in het Polderlandse maaiveld. Alles wat er naast of boven groeit wordt subtiel-repressief weggemaaid'.

Naast al deze theorie brengt het **Onderzoeksbureau Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (OBIV)**, de strijd tegen de repressie weer eens in praktijk met de 'ontmaskering' van een BVD/PID-infiltrante in het Nijmeegse Ierland Komitee. Aldus een artikeltje - medio september - in de NN, die verder aandacht besteedt aan de behandeling in de Tweede Kamer van de herziening van de Vreemdelingenwet. De conclusie van van het Amsterdamse **Autonoom Centrum**: 'Nederland gaat op slot'. Zij tonen dit aan de hand van commentaar op de artikelen 7a, 17a, 18a en b, 15c en d en artikel 12a aan. (Vier voor juristen.)

NN-redacteur behandelt het boek 'Identificatieplicht; het baat niet maar het schaadt wel' van onder meer de eerder genoemde Jan HOLVAST.²⁵²

Het boek is een waarschuwing voor de gevolgen van de op 1 januari 1994 ingaande (beperkte) identificatieplicht. HOLVAST en collega André MOSSHAMMER zijn van mening dat de toenemende behoefte aan informatie parallel loopt aan de ontwikkeling van nachtwachtstaat tot verzorgingsstaat: 'De overheid gaat zich op steeds meer gebieden met het sociale en economische leven bemoeien. Het min of meer volgend beleid van de nachtwachtstaat, gericht op ingrijpen bij uit de hand gelopen situaties, wordt vervangen door een sturend beleid, waarvan planning en voorspelling belangrijke onderdelen worden. Hiervoor is informatie nodig en technologische hulpmiddelen om ze te vergaren, bewerken en verspreiden. Verzorgingsmaatschappij en informatiemaatschappij lopen in elkaar over'. De auteurs zijn bang dat straks de verworvenheden van de verzorgingsstaat systematisch worden afgebroken: *'Het onderwijs staat ter discussie, op de gezondheidszorg wordt zodanig bezuinigd dat afbraak dreigt, de sociale voorzieningen worden afgezwakt. ... Het heeft er alle schijn van dat we straks terugkeren naar de nachtwachtstaat, waarin staatsactiviteiten zich primair beperkten tot de openbare orde, veiligheid en rust en de belastingheffing, sectoren waarin de nadruk ligt op controle en toezicht in plaats van op menswaardigheid van het bestaan. Voor deze controle heeft de overheid binnenkort de belangrijkste wapens in handen: computers, netwerken, gegevensbestanden en een burger die via identiteitsbewijs naar believen kan worden gecontroleerd'*.

Op 19 en 20 december krijgt alternatief Amsterdam weer eens te maken met repressie - in de vorm van de ontruiming van het Kolk-complex - en de acties ertegen. Brandende barricades, ME, politie met honden en op paarden en veel (groen-gele) verbommen tegen de opdrachtgever van de nieuwbouw, ABN/AMRO, waren deze dagen schering en inslag. Verschillende bankfilialen in Amsterdam en ver daarbuiten liepen glasschade op. Onder meer in Groningen, Haarlem, Arnhem, Eindhoven en Utrecht werden filialen onder handen genomen. De laatste plaats ging strijken met de prijs voor de meest ludieke actienaam: **Autonome Bank Nozems voor Anti Materialistische Radicale Oorlog** vielen zeven bankfilialen aan, maakten pinautomaten en deuren onklaar, gooiden ramen in en kalkten leuzen. In Amsterdam werden in de rest van de maand bijna dagelijks ruiten ingegooid bij bankinstellingen en men belooft ook in januari nog even door te gaan.

In januari 1994 gaat van nader in op de activiteiten van de BVD onder de kop 'repressiegolf tegen linkse turken en koerden'. tracht aan te tonen dat de bestrijding van deze groepen plaatsvindt op aandringen van Turkije en dat zij in Europees verband wordt gecoördineerd. Dit lukt hem - mede met behulp van de BVD-Jaarverslagen redelijk.²⁵³

N.B. Hij slaat de plank echter mis wanneer hij stelt dat de BVD alleen 'beweert' dat er door zowel de extreemse-linkse DevSol als door de Koerdische PKK onder landgenoten bij de giftencampagne geld wordt afgeperst. Bewijzen voor een in ieder geval gedeeltelijke gedwongen afgifte van 'contributie' zijn immers voorhanden.

van **Buro Jansen & Janssen** schrijft over Europol, dat zich in eerste instantie als European Drugs Unit (EDU) zal manifesteren maar dat grotendeels buiten de parlementaire controle om zal uitgroeien tot een expertise-centrum dat zich niet alleen met grensoverschrijdende criminaliteit en witwassen zal bezighouden. gaat vervolgens in op een ontwikkeling in Europees verband die eerder te voelen zal zijn dan Europol. Hij doelt op het Schengen Informatie Systeem (SIS), een Europese databank met persoonsgegevens die gevoed wordt door decentrale, nationale systemen (NSIS). De angst voor de gevolgen illustreert met het voorbeeld PKK: 'De kans is groot dat de Duitse justitie voor PKK-leden een opdracht in het SIS gaat invoeren om bij het signaleren van personen onopvallend informatie te verzamelen. Gaat Nederland die

informatie dan overnemen? Bij een autocontrole in Amsterdam bijvoorbeeld kan het dan gebeuren dat de politie de gegevens van de inzittenden en zo noteert en ze doorstuurt naar Duitsland, waar ze bijgeschreven worden in het dossier van betreffende PKK'er'. De auteur toont zich vooral beducht voor vuile en foutieve gegevens in de diverse bestanden.²⁵⁴

Eind mei heeft de NN goed nieuws. De Europese Commissie voor Mensenrechten heeft namelijk geoordeeld dat de inbeslagname van een Bluff-nummer in april 1987 niet terecht was: 'Het recht op vrijheid van meningsuiting is door de Nederlandse staat met voeten getreden. De pers heeft in een democratie een waakhondfunctie. Ook informatie die de staat beledigt, schokt of verwaart valt onder de vrijheid van meningsuiting'.²⁵⁵

154

Woensdag 28 september viert de staatsrepressie hoogtij met de invallen in het kantoor van de Amsterdamse **Stichting Opstand** en in de woningen van de drie bestuursleden (waarvan een zes dagen eerder was overleden). Lang was onduidelijk wat de aanleiding was, temeer daar betrokkenen journalisten/onderzoekers waren en als zodanig een breed scala aan activiteiten en activisten kenden. Had het te maken met RaRa (de inval werd gedaan door de Haagse politie)? Of misschien met DevSol (Opstand doet ook onderzoek naar 'schone' kleding en illegale naai-ateliers)? Uiteindelijk kwam op 14 november de aap uit de mouw wanneer advocate _____ uit een fax van de Rechter-Commissaris kan opmaken dat de gearresteerde _____ verdacht worden van deelname aan 'een organisatie die zich RARA noemt'. Kortom, artikel 140 is weer eens van stal gehaald. Genoemde journalisten werden verdacht achter het schrijven van de RaRa-Kommunikees te zitten en als bewijs daarvoor hadden de rechercheurs onder meer een lijstje gemaakt van taalfouten, die zowel in Opstand-papieren als in RaRa-geschriften voorkwamen. Een verontruste doch strijdvaardige _____ gaat onder de titel 'Justitie op glad ijs' nader in op de huiszoeking bij Opstand.²⁵⁶

'De uitslag van de 'zaak Opstand' is voor ieder van ons van belang. Als linkse onderzoekskollektieven als Jansen & Janssen, Assata, Nogen of Amok zonder pardon hun paperassen bij justitie in kunnen leveren in het kader van een niet nader te noemen 'onderzoek', dan is het hek van de dam. Rest ons nog één mogelijkheid: deels of geheel ondergronds te gaan. Illegaal en georganiseerd. Hebben ze weer een nieuw argument om hun bevoegdheden uit te breiden'.

Lekker Fris gaat tevens in op het vorige maand verschenen boek 'De muren hebben oren... - een gids tegen affluisteren' van **Stichting Backslash**, **Stichting Hack-Tic** en **Buro Jansen & Janssen**. In deze brochure wordt een overzicht gegeven van de zich nu met affluisteren bezighoudende instanties, er wordt ingegaan op de wetgeving hieromtrent en op de nieuwste ontwikkelingen:

- richt- en contactmicrofoons;
- laserreflectie-analyse;
- vellen papier die als microfoon werken;
- beeldscherm-affluisteren;
- infrarood-camera's;
- aftappen van fax- en modemverbindingen.

Natuurlijk wordt er tevens aandacht geschonken aan tegenmaatregelen zoals het gebruik van cryptografie.

Buro Jansen & Janssen vraagt zich overigens af of Opstand als een proefkonijn fungeert: 'Of hoopt men een beweging rondom het vluchtelingenbeleid te frustreren? Of is hier sprake van een alternatieve Pluk ze-praktijk tegenover links??'²⁵⁷

Hoe het ook zij, de stigmatisering door justitie heeft inmiddels geleid tot vergaande derving van de inkomsten van Opstand aangezien diverse opdrachtgevers (waaronder Hervormd Nederland en de NCRV) zich hebben teruggetrokken.

N.B. Het zich met RaRa bezighoudende BVD-team heeft vanaf het begin van de Opstand-affaire gesteld dat politie en justitie mis zaten en dat ze zich op zeer glad ijs begaven. Of liever, volgens het team lagen de speurders meteen al in een levensgroot wak.

Begin 1995 stapt de in het verleden zo geplaagde Stichting Opstand naar het Europese Hof.²⁵⁹

Het is niet duidelijk of het succes van Bluf! aldaar iets mee te maken heeft. Dit blad krijgt op last van genoemd Hof overigens zestigduizend gulden van de Nederlandse staat maar dit zal na aftrek van de BTW nagenoeg geheel opgaan aan proceskosten, aldus een wat mistroostige in de betreffende NN.

Ook de **Vereniging Steunpunt Inzage PID-Nijmegen (SIP)** krijgt bij monde van kans nader in te gaan op de reeds behaalde succesjes voor wat betreft het inzagerecht in de persoonsregistratie van PID-Nijmegen, die sinds de reorganisatie bij de politie R(egionale)ID heet. is een van de coryfeeën van de Nijmeegse Beweging en is woonachtig in het bekende krakersbolwerk Grote Broek. Hij heeft zijn sporen ruimschoots verdiend bij de rellen rond de Mariënburcht waarvan hij een van de bewoners was. Hij was overigens ook een van de degenen die bij de verhoren was 'doorgeslagen' en gold dan ook als 'verrader' bij de Amsterdamse onderzoeksgroep PVK.

Aanvang april is er weer reden om te juichen omdat dan de 'RaRa-verdachten en, van de **Stichting Opstand** in vrijheid worden gesteld. NN-redacteur Alex is in zijn artikel echter - terecht - minder blij: 'Vrij maar levenslang verdacht'.²⁵⁹ Hij merkt op: 'Het begint er nu zo langzamerhand sterk op te lijken dat door toepassing van artikel 140 er zelfs mensen in het RARA-verdachtenbankje belanden, enkel vanwege het feit dat men gespecialiseerd is in het vreemdelingenbeleid en over dit onderwerp kritische stukken schrijft. Gesteld dat het zo zou zijn dat de actiegroep RARA informatie van Opstand heeft gebruikt, of het nu in de vorm is van woorden, zinnen of passages, wat kan Opstand daar dan aan doen?'

In mei verschijnt een recensie van van het nieuwste product van **Buro Jansen & Janssen**: 'Welingelichte kringen - Inlichtingendiensten Jaarboek 1995'.²⁶⁰ In deze uitgave gaat J & J in op de activiteiten van BVD en CRI; de Grens Veiligheids Dienst (GVD) van de Marechaussee, nu Bijzondere Dienst geheten; maar ook op de zogenaamde business intelligence. Daarbij wordt aan gespecialiseerde detective-bureaus opdracht gegeven alles uit te zoeken over bijvoorbeeld milieu- en Derde Wereld-groepen. Afluisteren, infiltreren en inbreken is daarbij toegestaan.

N.B. Eén passage in dat verband lijkt mij uit de lucht gegrepen dan wel uit de duim gezogen: *'Sommige bedrijven, zoals Shell, deinzen er niet voor terug ervaren spionnen bij de CRI of BVD weg te kopen. Werknemers van deze diensten zijn zeer gewild omdat zij vaak clandestien gebruik kunnen maken van computerfaciliteiten van hun vroegere werkgevers'*.

Op 10 juni was er in de Amsterdamse Nassaukerk een symposium 'Gezondheidszorg en illegalen'. Daarbij sprak de universitair docent Rechtssociologie Paul MINDERHOUD over de straks in te voeren Koppelingswet, die hij als volgt definieert: *'Alle niet rechtmatig in Nederland verblijvende vreemdelingen worden uitgesloten van de toegang tot onder meer onderwijs, huursubsidie, huisvesting, ziektekostenverzekeringen en alle sociale zekerheidsuitkeringen'*.

MINDERHOUD stelt in zijn lezing dat het wel te billijken is dat de overheid een restrictief toelatingsbeleid voert maar hij plaatst graag enige kanttekeningen bij het - aan de

Commissie ZEEVALKING - ontleende 'ontmoedigingsbeleid', waarvan deze de pijlers zijn:

- harde aanpak van illegale werkgevers;
- intensivering van toezicht door diensten belast met de uitvoering van de vreemdelingenwetgeving;
- bevorderen van een effectief verwijderingsbeleid;
- invoering identificatieplicht;
- uitsluiten van illegale vreemdelingen van diverse overheidsvoorzieningen

MINDERHOUD is van mening dat de overheid hiermee alle proporties uit het oog heeft verloren: 'Veel regels treffen ook vreemdelingen die hier duurzaam en legaal zijn gevestigd'. Hij hamert er met name op ervoor te zorgen dat de toegang tot de medische zorg blijft gewaarborgd.

156

Na een half jaar rust aan het repressiefrent wordt er aandacht besteed aan weer een onderzoek van **Buro Jansen & Janssen**, nu naar een 'landelijk executief opererend inlichtingenteam', dat na de RaRa-aanslag in november 1991 is opgericht.²⁶¹

Het team werkt anders dan het vorige LCT, het Landelijk Coördinatie Team: 'Als eerste kreeg het de beschikking over moderne misdaadanalyse-programma's. 'Octopus' werd de broedplaats voor de virtuele werkelijkheid waar Stichting Opstand in een later stadium het slachtoffer van werd'. J & J ziet in de 'buit' van de huiszoeking bij Opstand de aanzet tot de zogenaamde Rasterfahndung, een methode van koppelen en vergelijken van registraties op bepaalde dadersprofielen, zoals die in Duitsland voor het eerst werd gebruikt in de strijd tegen de RAF. J & J ziet meer vergelijkingen met onze Oosterburen:

'De interpretatie van het Nederlandse artikel 140 is met de Opstand-zaak link opgerekt. 'Foute' contacten, een overeenkomstig taalgebruik of thematische inzet zijn nu ook hier voldoende om in een opsporingsonderzoek naar RARA terecht te komen. Net als in Duitsland is het niet van belang dat er vervolging plaatsvindt, het publicitair verbinden met RARA is voldoende. De Opstand-medewerkers zijn immers behoorlijk effectief van hun stuk gebracht, waar rook is is vuur'.

Een eveneens breed onderzoek vindt plaats naar aanleiding van de bomaanslag bij het in Arnhem gevestigde kantoor van BASF. Overall in de stad maar ook bijvoorbeeld in Nijmegen wordt in activistenkringen gespit naar eventuele aanwijzingen. Het Nijmeegse OBIV gebruikt de Ravage van 3 mei om mensen te adviseren niet met de politie in zee te gaan: 'Je zegt al snel teveel over jezelf of mensen in je omgeving'. Ook Ravage zelf wordt die dag meege-sleept in de vaart der speurders wanneer men bezoek krijgt van de Arnhemse politie, die huiszoeking verricht omdat de redactie de claimbrief voor de aanslag heeft ontvangen. Ravage counter't op uiterst ludieke wijze door in de twee volgende edities een 'Stoomcursus persverklaring opstellen' op te nemen. De cursus wordt gegeven door _____ en is 'uitsluitend voor wetenschappelijk en/of educatief gebruik'.

Het activistenblad komt later nog terug op de huiszoeking van 3 mei. Alle kopieën van het in beslag genomen materiaal worden op last van de Rechter-Commissaris vernietigd.

Commentaar van de redactie: 'Hiermee heeft het Bastionteam (het Arnhemse team dat de BASF-aanslag onderzocht - _____ te kennen gegeven dat de redactie van Ravage nu definitief niet als verdachte wordt beschouwd'. Ravage wil echter zien te bewerkstelligen dat de inval als onrechtmatig wordt beschouwd. Wordt (derhalve) vervolgd.²⁶²

Op 19 juni vond er eindelijk weer eens een daadwerkelijke actie plaats tegen repressie. Zo'n vijftig mensen blokkeerden in Den Haag gedurende drie uur de toegang tot een informatie-afdeling van de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) als protest tegen de binnenkort in de Tweede Kamer te behandelen Koppelingwet. De dagen erna werd ook in Groningen en Amsterdam actie gevoerd. In Den Haag waren niet mis te verstane

spandoeken te zien, zoals 'Tegen Bolk en Vaderland' en 'VAS=Vreemdelingen Apartheidssysteem'. De initiatiefnemers waren het Amsterdamse **Autonoom Centrum** en de Leidse **Fabel van de Illegaal**. In Groningen werd een demonstratie georganiseerd door de **Werkgroep Vluchtelingen Vrij**, die uit is op sluiting van het 'verwijdercentrum' in Ter Apel. De werkgroep staat onder de bezielende leiding van een oude bekende, ex-medewerker van de Knipselkrant en tijdelijke bewoner van een Duitse cel zoals we eerder hebben beschreven.

Pas eind november heeft Ravage weer wat zinnigs te zeggen over de repressie en de kwalijke gevolgen ervan. Men preekt enigszins voor eigen parochie wanneer men ingaat op het kort geding voor de Haagse rechtbank. De eisen:

- een uitspraak over de inbreuk op de vrijheid van meningsuiting en schending van privacy;
- een voorschot op de toegewezen schadevergoeding.

Advocaat stelde onder meer: 'Wat bij Ravage heeft plaatsgevonden is eigenlijk doodgewoon inlichtingenwerk en alleen daarom al een ernstige en niet te rechtvaardigen inbreuk op de privacy van de betrokkenen'.

In dezelfde Ravage komt de reeds vaker genoemde met de recensie van twee OBIV-brochures: 'Van PID naar RID - enkele teksten over de geschiedenis en werkwijze van de Nijmeegse inlichtingendienst' en 'PID/RID-Nijmegen in het nieuws'. Men geeft een aardig overzicht van zaken als benaderingen, informanten en het tegenonderzoek van **OBIV** naar deze zaken.

Het jaar eindigt met een grensoverschrijdend geval van repressie: op 11 december wordt door Duitse politie- en inlichtingenfunctionarissen, in aanwezigheid van Nederlandse agenten, huiszoeking verricht bij een in Vaals woonachtige Spaans-Duitse student, Deze wordt verdacht van hand-en spandiensten voor het in Duitsland verboden - maar via Ravage als postadres uitgegeven - linkse activistenblad RADIKAL. De bekende hoogleraar Strafrecht C.F. RÜTER vraagt zich af of hier geen sprake is van een politieke vervolging, want 'in dat geval mag Nederland de Duitse politie niet helpen'.

Op 10 januari 1997 komt de Ravage terug op de zaak-Vaals met de mededeling dat het Openbaar Ministerie door zijn minister op de vingers is getikt. Het OM moet op last van minister SORGDRAGER wachten met verdere stappen totdat de zaak in de Tweede Kamer is behandeld. **Buro Jansen & Janssen** heeft de zaak onderzocht en komt tot de conclusie dat actieve deelname aan de opsporing door Duitse functionarissen in Nederland niet mag: *'Het zogenaamde 'kleine rechtshulpverdrag' bepaalt dat buitenlandse agenten slechts aanwezig mogen zijn als deskundigen, om aanwijzingen te geven naar wat er gezocht moet worden'*.

Op 6 februari treffen we een nieuwe eend in de bijt, de actiegroep **TegenControle**, bestaande uit vertegenwoordigers van het Amsterdamse Autonoom Centrum, Buro Jansen & Janssen, Politiek Infocentrum August en de Solidariteitsgroep Politieke Gevangenen. TegenControle voert in het kader van de in juni te houden Eurotop maar vast een ludieke actie uit tegen zaken als vluchtelingenbeleid, Europol en registratie van Europese burgers. Met richtmicrofoons en verrekijkers gewapend ging het gezelschap, zo'n zestig activisten, naar hotel Huis ter Duin in Noordwijk, waar de Europese ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie in vergadering bijeen waren. Zoals wel verwacht mocht worden werden de actievoerders opgewacht door een paar honderd agenten. Paarden galoppeerden over het strand en er lag zelfs een marinevaartuig te wachten op eventuele over zee arriverende terroristen. Die verschenen echter niet en toen om drie uur de actievoerders Noordwijk verlieten keerde de rust terug.

In februari komt men in Ravage voor de laatste maal terug op de affaire-Opstand onder de titel 'geld maar geen excuses'. Opstand is met justitie een schikking van f230.000, = overeengekomen, zullen afzien van verdere juridische stappen.

van **Buro Jansen & Janssen** vindt dit eigenlijk wel jammer omdat nu ook het RaRa-dossier gesloten blijft: 'Maar wellicht ligt hier dan eindelijk een taak voor anderen. Want is het na de IRT-enquete niet hoog tijd voor een RARA-enquete?'²⁶³

158 | In mei wordt argwanend vooruitgekeken naar de Eurotop die Amsterdam in een repressief bastion verandert: 'Veiligheidszones, eeuwiglijkende sirenegeluiden, brand- en traangasluchten, een onhoudbare verkeersoverlast, rondvliegende straatstenen en onverstaanbaar pratende agenten uit verre oorden zullen ertoe bijdragen dat de Eurotop een nachtmerrie wordt waar we over dertig jaar nog van zullen gruwen. Amsterdam verandert voor de gelegenheid in een vesting'. Er wordt verder gewezen op het mogelijk instellen van de noodverordening. Kortom, waar is de 'vrijstad' Amsterdam gebleven?²⁶⁴ Elders in Ravage gaat zeer uitgebreid in op de naderende uitbreiding van de bevoegdheden van Europol. Hij concludeert onder meer dat 'de Europese opsporingsteams in de wachtkamer staan'. Vooral het feit dat Europol 'harde' en 'zachte' informatie gewoon kan samenvoegen stemt tot nadenken. Een vermoeden is voldoende voor registratie. Parlementaire controle is zo goed als afwezig, hetgeen Tweede Kamerlid Thom DE GRAAFF van D66 verontrust:

'Indachtig de bevoegdheden die Europol krijgt - het verzamelen en uitwisselen van hoogst gevoelige persoonsgegevens van Europese burgers en het verstrekken van deze gegevens aan derden - en de mogelijkheid om deze bevoegdheden betrekkelijk geruisloos uit te breiden tot steeds meer criminaliteitsvelden, is de voorziene politieke controle volstrekt ontoereikend'.

Op maandag 9 juni werd door de actiegroep '**EU, open U**' het marechausseekantoor bij grenspost Bergh bezet. Twintig personen protesteerden daarmee tegen de activiteiten van het van hieruit opererende Mobiel Toezicht Vreemdelingen (MTV), dat - in de optiek van de actiegroep - voor een eventueel aanhouden van reizigers maar één criterium heeft: de huidskleur.

De actie ging vergezeld van een professioneel ogende claimbrief, die qua lay-out en inhoud overeenkomsten vertoonde met de vroegere RaRa-geschriften. Goed voorbeeld doet - in ieder geval op papier - goed volgen...

Een week later kwam het rond de Eurotop in Amsterdam tot ongeregeldheden. Tot een daadwerkelijke, verwachte, geweldsuitbarsting kwam het niet omdat politie en justitie a priori reeds hadden beslist om preventief op te treden. En wat hebben we daartoe achter de hand? Precies, artikel 140! Vooral de dreigende vernielingen van de kant van Duitse en andere chaoten maar ook min of meer toegezegde harde acties van meer politieke activisten, i.e. anti-imperialisten, hadden de autoriteiten doen besluiten dit kapstok-artikel als afwerend schild in te zetten. Het zat er natuurlijk dik in dat de rechter achteraf het gebruik van het artikel zou afkeuren maar in ieder geval is de Top dan rustig verlopen. N.B. De Beweging zou de Beweging niet zijn om - naast de ingezette juridische stappen - hier niet even ludiek op terug te komen. Op 16 augustus werd er door een aantal (voormalige) krakersbolwerken in Amsterdam, Nijmegen, Den Haag, Utrecht en Den Bosch gevoetbald om de 'artikel 140 Wisselbokaal'. Voor de gelegenheid en het gemak was elke speler voorzien van rugnummer 140. De Ravage gaat later grappend in op het waarom van de activiteiten: 'Tijdens de Eurotop werd duidelijk waar het aan schort binnen de criminele actie-beweging: conditie en tactiek. Slechts enkele mensen wisten uit de cordons van de staatsslaven te ontsnappen'.

Het wachten is nu weer op minder ludieke acties, die mogelijk volgen wanneer de autoriteiten niet serieus ingaan op de klachten die door het Autonoom Centrum zijn verzameld over de (nasleep van de) massale arrestaties tijdens en rondom de Eurotop.

III. ASIEL- EN VREEMDELINGENBELEID:

Het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid zal vooral in de jaren negentig leiden tot een aantal gewelddadige acties van - met name - RaRa. Het is één van de voornaamste speerpunten van de anti-imperialisten, zeker na het verdwijnen van de Zuid-Afrikaanse apartheidspolitiek. Een logische overgang want hebben vreemdelingen in Nederland ook niet veelal te maken met apartheid of - zoals met name RaRa dat uitdrukt - 'institutioneel racisme' en 'staatsracisme'?

Echter, ook in de jaren tachtig is er al vaak partij gekozen voor de - toen nog niet in zo grote aantallen aanwezige - vreemdelingen. Vooral wanneer die afkomstig waren uit landen waarmee men een zekere verbondenheid, solidariteit, voelde. Onderstaande chronologische weergave van incidenten, acties en reacties mogen een verdere invulling geven aan deze stelling.

In januari 1982 wordt de Argentijnse vluchteling door de Amsterdamse vreemdelingenpolitie aangezegd het land te verlaten. Daarmee is volgens het doodvonnis uitgesproken.²⁶⁵

wetenschappelijk medewerker van het Kunsthistorisch Instituut, wijst erop dat in zijn geboorteland het boek 'Le petit Prince' van Antoine DE SAINTEXUPERY, is verboden omdat er teveel over vrijheid wordt gesproken. Desondanks moet hij terugkeren. Studenten en docenten van genoemd instituut protesteren met spandoeken met opschriften als 'Vluchten heeft geen zin, je komt geen land meer in' en 'Nederland vrij van gasten of gastvrij?' en men slaagt erin een kopstuk te charteren voor de verdediging: zal trachten de uitwijzing te voorkomen.

Het duurt vervolgens erg lang totdat de Beweging, die het op andere gebieden veel te druk heeft, weer aandacht besteed aan de asielproblematiek. Deze wordt overigens wel af en toe zijdelings aangekaart in artikelen en discussies over apartheid en solidariteit.

Pas in de herfst van 1983 publiceert Bluf! een interview met twee Chileense vluchtelingen, over hun verblijf hier. Zij hebben de eerste jaren slechts gedacht aan terugkeer maar toen die eenmaal slecht te realiseren bleek, hebben zij zich bij de situatie neergelegd en zijn zij langzaam maar zeker geïntegreerd.²⁶⁶

N.B. Het feit dat er slechts weinig te melden is, ligt vooral in het feit dat Nederland de laatste tien jaar eigenlijk alleen maar vluchtelingen als genoemde Chileenen opneemt. Politieke vluchtelingen derhalve, waar ieder weldenkend mens niets op aan te merken heeft.

Begin november komt een andere categorie aan bod: Palestijnen uit Libanon, wier verzoek tot verblijf niet is ingewilligd. Het **Palestina Komitee** Rotterdam wil een grote advertentie in de Volkskrant plaatsen, om aandacht te vestigen op hun problematiek en laat daartoe zijn gironummer achter.

In december wordt voor het eerst aangetoond dat ondanks het toenmalige coulante asielbeleid van de Nederlandse regering sommigen tot een wanhoopsdaad komen: 'Het is niet zo makkelijk om een erkend politiek vluchteling te worden. Er word je het wel, je blijft een balling en voor velen is dat een nogal uitzichtloze positie'.²⁶⁷

Eind november namelijk benam zich een Chileense vluchteling, het leven door zich in brand te steken. Zijn voorbeeld zal in de jaren erna - hoewel meestal op minder gruwelijke wijze - meermalen navolging vinden. In de week voordat hij zich bij het monu-

ment van de Vrouwen van Ravensbrück in brand stak schreef hij het volgende gedicht:

De Laatste Schreeuw

160 | Ik kon in de schaduw sterven
als een slapende roos
maar ik verkoos te schreeuwen met vuur
om de vergetelheid te verscheuren
en jouw onverschilligheid
met een enkele losbarsting te doven.
De nacht wentelt zich in haar agonie
en ruiters van de hel
bevrijden de aarde.
Verbreek het juk dat jou leidt over
wegen van ellende
waar geen vreugde overblijft
geen licht geen bescherming.
Verhef in jouw verkild hart
het geraas van de gevallenen.
Zij gaan voorop zij zullen
jouw vaandel zijn.
Schud wakker jouw gevangen stem
en wordt als een klok
die galmt over de aarde
en laat de hel vrezen
wordt als een hamer van rechtvaardigheid
en breek met lawaai
de steen die rolt in het onverschillig hart.
Laat geen enkele traan om mij
want voor jou ben ik een onbekende.
Huil een ogenblik van pijn
om jouw eigen verdoofd hart.
Denk niet dat ik geboren ben om te sterven
want de dood geef ik alleen aarde en as
het licht behoud ik bij me
en ruimschoots geef ik aan de aarde
zijn bescherming terug.

Bluf! 100 van eind 1983 / begin 1984 gaat naar aanleiding van de zelfmoord van nader in op de problemen, die vluchtelingen in Nederland ondervinden: 'De lijdensweg van een vluchteling is nog niet afgelopen wanneer hij of zij veilig in Nederland is aangekomen. Dan begint het gevecht met het ministerie van Justitie dat asielprocedure heet. Het kan jaren duren voor iemand zekerheid heeft'. Men voegt hieraan toe: 'Het kennismaken met deze bureaucratische malle molen gaat misschien wat minder hardhandig dan die met de autoriteiten in het land van herkomst, maar verpletterend voor je persoonlijkheid is het wel'.

Medio augustus gaan , namens de Bluf!-redactie praten met de vertegenwoordigers van de belangen van Marokkaanse en Turkse medelanders, **KMAN** en **HTIB**. Dit naar aanleiding van een nieuw fenomeen (en neologisme): oprotpremie. Vooral het feit dat betrokkenen geen keus hebben schieten KMAN en HTIB in het verkeerde keelgat: 'Als je eerst mensen met de rug tegen de muur dringt en je biedt ze vervolgens een

oprotpremie aan, dan kun je moeilijk spreken van een keus. Dan is er sprake van een gedwongen terugkeer'.²⁶⁸

Een week later gaat nader in op de problemen van vooral illegalen. Hij ergert zich aan het beleid van Staatssecretaris KORTE-VAN HEMEL en memoreert het feit dat er in de afgelopen vier jaar 40.000 illegalen zijn uitgewezen. pleit ook voor meer openbaarheid: *'Er gaan geruchten dat de politie asielaanvragen niet eens meer in behandeling neemt maar de mensen er zonder meer uitdondert. Moeilijk te controleren vanwege de autonomie van de vreemdelingendienst'*.

De eerste maanden van 1985 ziltten er bijna op wanneer er weer iets te melden valt. Bluf! wijdt een kolom aan het feit dat Nederland in januari 45 Tamils heeft willen terugsturen naar Sri Lanka, hoewel zij direct levensgevaar lopen. Het Hoge Commissariaat voor Vluchtelingen van de Verenigde Naties bevestigt deze zienswijze. Nederland heeft de groep van 45 - na op de vingers te zijn getikt door Amnesty International en de VN - toen maar uitgewezen naar Duitsland via welk land zij waren binnengekomen.²⁶⁹

In juli komt een zich noemende scribeur terug op de Tamils-problematiek: 'De Tamils als proefkonijn - de staatssecretaris als rechter en beul'. wijst er in de Bluf! op dat Nederland helemaal geen liberaal asielrecht heeft: 'Met de groep van circa 2000 Tamils, die nu nog in Nederland zijn, wordt een ander, ogenschijnlijk nieuw beleid van een wettige basis voorzien: een basis van repressie, onzekerheid en willekeur'.

Er wordt tevens ingegaan op het feit dat in januari van dit jaar voor het eerst wordt gesproken over 'economische vluchtelingen'.²⁷⁰

Hetzelfde blad gaat in augustus verder met de vluchtelingenproblematiek en wijst er terloops flijntjes op dat Staatssecretaris KORTE-VAN HEMEL als meisje vanuit België naar Nederland is gekomen, 'als vluchteling'. Genoemde blijkt redelijk in de toekomst te kunnen zien wanneer hij stelt: 'Je kunt er donder op zeggen dat met ingang van de Tamils het Nederlandse vluchtelingenbeleid definitief synoniem wordt met 'ontmoedigingsbeleid'.'

1986 begint voor wat het vluchtelingenbeleid betreft pas in mei wanneer een vijftal Iraniërs terug is in Nederland. De vijf werden op 22 en 23 augustus 1985 uitgewezen na 15 dagen door de Marechaussee op Schiphol 'gegijzeld' te zijn. Op 1 mei worden ze na hoger beroep op last van de rechter teruggehaald en kunnen hier de uiteindelijke beslissing afwachten. In het Bluf!-artikel 'ontmoediging' worden door andere voorbeelden van gesol aangehaald.²⁷¹

Tevens gaat hij in op de, door of namens minister BRINKMAN, speciaal voor de Tamils bedachte bed-bad-broodregeling die ook nu, in oktober 1997, weer aangehaald wordt naar aanleiding van het tentenkamp in Lheebroek.

De rest van het jaar wordt geen aandacht meer besteed aan het - overigens niet gewijzigde - beleid van de Nederlandse regering.

In januari 1987 maken we kennis met een regelrechte voorganger van de in oktober 1997 uitgewezen Turkse kleermaker en Amsterdams knuffeldier GÜMÜS. Het gaat hier om de Koerdische kleermaker die al negen jaar illegaal in Nederland verblijft en voor een schamel loontje lange uren maakt. Hij is desondanks bang om teruggestuurd te worden en vraagt dan ook geen asiel aan. Bij een routinecontrole valt hij echter door de mand en nu wacht hem uitwijzing.²⁷²

Een kort geding op 22 januari mag niet baten: kan - of liever: moet - vertrekken. alias, alias, schrijft begin juli een achtergrondartikel over de stand van zaken betreffende het toelatings- of beter, het ontmoedigingsbeleid. Op 15 april is namelijk het nieuwe 'vluchtelingenbeleid' geëffectueerd en dat is volgens te merken ook:²⁷³

'Mensen verdwijnen uit het zicht, verdwijnen in vliegtuigen, lossen soms op in het niets. Afgewezen, uitgezet, geweigerd, teruggestuurd; alles formeel en legaal'.

De schrijver gaat in het artikel in op de diverse statussen van asiel, op de opvangcentra en hij heeft een nieuwe term voor 'economische' vluchtelingen: 'spontane vluchtelingen'. Hij heeft ook nog enkele tips om zand in de (uitwijzings)machine te gooien: maak stampeij, bel ze gek, stuur brieven; organiseer picket-lines; jut advocaten op; organiseer netwerken van schuiladressen en vluchtroutes.

Iets later besteedt de Bluf! aandacht aan de Pauluskerk van dominee Hans VISSER, die daar een soort vluchtelingenhotel, een vrijplaats, van heeft gemaakt.

162

In de nacht van 24 op 25 januari 1988 tracht **RaRa** - voor de gelegenheid onder de naam '**Revolutionair Commando No Pasaran**' - de Drukkerij KEP/ELBA in de as te leggen. Deze actie tegen het nieuwe Nederlandse paspoort mislukt maar men is zo goed om in ieder geval een 'Kommunikee' mee te leveren. Daaruit blijkt dat RaRa zich vanaf nu meer en meer gaat richten op zaken als repressie en arbeidsverhoudingen maar ook en vooral op het asiel- en vreemdelingenbeleid van de Nederlandse autoriteiten. Enkele citaten:

- 'De geautomatiseerde bestanden van het bevolkingsregister zijn in een aantal gemeentes geopend voor de vreemdelingenpolitie in hun jacht op illegaal verklaarden'.
- 'Nederland loopt het laatste half jaar vooraan wat het percentage uitwijzingen betreft. Steeds grotere groepen mensen worden botweg illegaal verklaard. De controle wordt opgevoerd via een meldingsplicht. Als sanktie volgt een onvermijdelijke deportatie via de geoliede uitwijzingsmachine'.
- 'Het staatsapparaat institutionaliseert het racisme door degenen die door het racisme marginale kansen op huisvesting of werk hebben onmiddellijk af te wijzen. Geen werk geen huis-geen verblijfsvergunning-uitwijzing'.
- 'Sinds het gelukt is om Tamil-vluchtelingen als eerste groep in een bed-bad-broodregeling te dwingen, is het in een snel tempo 'normaal' geworden deze kampmethoden op steeds grotere groepen vreemdelingen toe te passen'.
- 'Het netwerk van registraties bij de diverse instellingen kan zo worden gebruikt om mensen volledig uit de maatschappij te weren, afgesloten van alle bestaansvoorwaarden'.

Met enige kwade wil zou je kunnen zeggen dat de laatste RaRa-opmerking direct heeft geleid tot de door de overheid te ontwikkelen Koppelingwet. Wie wind zaait, zal storm oogsten...

Eind mei verschijnt er een bericht over de oprichting in Amsterdam van **Steunpunt Vluchtelingen De Pijp**. Het is een vrijwilligersorganisatie die 'vluchtelingen in de Pijp helpt zo goed mogelijk een plaats te vinden'.²⁷⁴

Medio jaren negentig zal het samengaan met het veel radicalere, meer politiek en ideologisch geïnspireerde **Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV)**. Op 11 juni vindt er bij het zogenaamde 'vluchtelingenhotel' op Schiphol-Oost een zwaaidemo plaats door zo'n 250 actievoerders. Een woordvoerder zegt zich ervoor te schamen Nederlander te zijn, wanneer hij de gevangen Tamils, Zairezen en andere asielzoekers opeengepropt achter de ramen ziet staan.

Vrijdag 28 oktober is er een protestmanifestatie van het **Landelijk Steunpunt Vluchtelingen** tegen de uitzetting via Schiphol van een Somalische afgewezen asielzoeker. Men houdt een picket-line. In de NN wordt later duidelijk dat de autoriteiten met een gewoonte hebben gebroken, namelijk dat er geen uitwijzing plaatsvindt voordat

Kamervragen hierover zijn beantwoord. Deze keer heeft men namelijk geen boodschap aan de vragen van PSP-kamerlid VAN ES.²⁷⁵

In april 1989 gaat het Amsterdamse **ASKV** voor het eerst speciaal aan de slag voor Zairese asielzoekers, zoals dat voortaan bij deze instelling schering en inslag zal zijn. Er wordt aan de hand van de met moeite voorkomen uitwijzing van ene B. uitgelegd hoe moeilijk het is hier asiel te krijgen: 'Nederland is, in vergelijking met andere Europese landen, kampioen in het afwijzen van vluchtelingen'. Men wijst er vervolgens op dat het allemaal nog erger wordt;²⁷⁶

'Nederland gaat ongestoord door met het verscherpen van dit afwijzingsbeleid. De nieuwe vreemdelingenwet, die binnenkort in de tweede kamer komt, bevat tal van nieuwe restriktieve regels t.a.v. vluchtelingen.'

Op bevrijdingsdag hebben zich zo'n honderd mensen in de aankomsthal van Schiphol verzameld voor de 'inmiddels traditionele demonstratie tegen het Nederlandse vluchtelingenbeleid'. Er werden toespraken gehouden, met spandoeken gezwaaid en leuzen geroepen. Daarna ging de stoet naar de sinds 1986 bestaande vluchtelingenopvang op Schiphol-Oost waar overigens op vijftien mei 22 'gevangenen' wisten te ontsnappen: 'Zij zijn inmiddels in veiligheid (lees: spoorloos)'.

NN wijdt in juni een special aan de 'vluchtelingenmoordmachine' en komt terug op het evenement op Schiphol. Op die vijfde mei is namelijk de oprichting bekend gemaakt van de bij het ASKV ondergebrachte **Stichting Refugium**. Dit 'toevluchtsoord' is in het leven geroepen om 'materiële en morele hulp te bieden aan 'illegale' vluchtelingen'. Refugium zal zich op politiek niveau gaan inzetten voor ondergedoken vluchtelingen. Het verschil met het genoemde ASKV is dat dit zich ook op legale vluchtelingen richt en meer op lokaal, Amsterdams, niveau actief is. Het in deze NN geïnterviewde bestuurslid besluit zijn verhaal met aangeven waar Refugium geplaatst moet worden:

'Wij hebben een duidelijk politieke lijn. En we zijn niet van plan de lijn van Vluchtelingenwerk op te gaan (loutere hulpverlening, niet voor uitgeprocedeerde vluchtelingen). We zitten wat meer aan de radikale kant.'

Op de vraag van NN: 'Minder gezagsgetrouw?' komt een helder 'Inderdaad!'²⁷⁷

In de laatste week van juli komt het tot vernielingsacties tegen de Telegraaf, die een negatief verhaal publiceert over Tamils die - hoewel asielzoeker - een vacantie in het verre vaderland doorbrachten. In Amsterdam moesten tien Telegraaf-bijkantoren het ontgelden door toedoen van de actiegroep '**Autonomen tegen racisme en fascisme**', die een met anti-imperialistische kreten doordrenkte claim naar de NN stuurden. En ook in Hoorn werd een Telegraaf-kantoor aangevallen.²⁷⁸

Pas op 21 december is er weer een actie die - mede in het kader van het asielbeleid - opzien baart. De zich vooral tegen de Zuid-Afrikaanse apartheid richtende actiegroep '**stop luchtvaartverdrag, sancties nu**' tracht met zo'n 500 man de Zwanenburgbaan op Schiphol te bezetten. (Meer hierover trof u in het hoofdstuk apartheid aan.) De actie was echter ook meer algemeen gericht tegen het vluchtelingenbeleid in Nederland, dat immers begint met de 'opvang' op Schiphol of met de onmiddellijke terugkeer vanaf de luchthaven: 'Een dergelijke politiek heeft racistische achtergronden. Voor ons is de strijd tegen racisme, solidariteit tussen mensen, ondeelbaar en niet op te splitsen in hokjes. Wij eisen dat de KLM zijn medewerking (en verdiensten) aan deze verplichte uitzettingen stopt'. Aldus enkele citaten uit de Persverklaring.

1990 wordt het jaar waarin **RaRa** zich voor het eerst specifiek zal richten op het vigerende asiel- en vreemdelingenbeleid van de Nederlandse regering. In de nacht van 18 op 19

maart voert zij twee brandaanlagen uit tegen wat zij noemt 'de laarzen in de straat', de Koninklijke Marechaussee. Dit keurkorps zal namelijk worden ingezet bij het toezicht, of liever de jacht, op illegalen. Het lijdend voorwerp zijn deze keer de districtskantoren van genoemde 'jagers' in Oldenzaal en Arnhem. RaRa ziet haar verleggen van de aandacht als een logische ontwikkeling gezien de veranderende situatie in Zuid-Afrika. Vergelijkingen ziet zij ook: *'In Zuid-Afrika is het racisme geïnstitutionaliseerd in de apartheid. Hier is het wettelijk gelegitimeerde racisme de basis van het vluchtelingenbeleid'*.

RaRa praat de - voor haar doen lichte - aanslagen in de claim als volgt goed:

'Op het moment dat het vreemdelingen- en vluchtelingenbeleid zich steeds meer (ontwikkelt) tot een keiharde arrestatie- en deportatiepraktijk, wordt het tijd dat er bij ons - gepland - een aantal stoppen doorslaan. Omdat de terreur tegen vluchtelingen moet stoppen. Omdat het vluchtelingenbeleid vreemdelingenhaat voortbrengt en het racisme kanaliseert'.

Ook is RaRa van mening dat er ondubbelzinnig partij moet worden gekozen en dat is mogelijk, ook in de uitvoering:

'Het tot beleid verheven racisme is geen ongrijpbaar fenomeen. Er zijn direkt verantwoordelijke personen, instituties en organisaties aan te wijzen die het beleid maken en uitvoeren. Zij zijn producenten van beelden van vluchtelingen als 'parasiet' en 'krimineel'. Zij zijn ontwerpers, konstruktors en bedieners van de 'ambtelijke molens' die menselijke waardigheid vergruizen en iedereen die toeschouwer blijft korrumpert'.

RaRa eist ten slotte dat de be- of afhandeling van vluchtelingen van een juridisch naar een politiek niveau wordt getrokken. Daartoe moet(en):

- vluchtelingenbeleid uit handen van politie, marechaussee en politie;
- gedwongen vestiging in kampen worden beëindigd;
- vreemdelingenbewaring en speciale gevangnissen worden opgeheven en gesloten;
- asielzoekers/sters vrije toegang krijgen tot onze maatschappij, beschikken over alle noodzakelijke financiële, juridiese, sociale, edukatieve en mediese voorzieningen.

RaRa wil daarnaast de niet-relevante term 'economische vluchteling' geschrapt zien:

'Armoede moet een erkende vluchtgrond zijn. De oplossing daarvan ligt niet in het terugsturen maar in een fundamentele wijziging van de internationale ekonomiese orde. Tot die tijd zullen wij het deportatiebeleid saboteren en aanvallen'.

Aldus het slot van het Kommuniquee dat eindigt met de 'vriendelijke groeten, RARA'.

N.B. Ook in dit Kommuniquee wil RaRa iets laten doorklinken van haar ideologie en politieke - door de omstandigheden beperkte - wensen en doelen, zoals uit de volgende citaten kan worden opgemaakt:

- 'We weten dat het onmogelijk is om binnen de bestaande machtsverhoudingen tot werkelijke oplossingen te komen. Wij willen ons niet laten leiden door wensdenken. Dit is dan ook niet meer dan een bescheiden bijdrage. Maar uitgaande van onze geschiedenis, positie en praktijk onderzoeken we de mogelijkheden om een militante praktijk te ontwikkelen op bovenstaande thema's'.
- 'Dat het uiteindelijk om een wereld gaat zonder onderdrukking, uitbuiting en vergiftiging, zonder racisme en sexismen is geen pathetische geloofsbelijdenis, maar de kern van het socialisme zoals wij ons dat voorstellen'.
- 'Zonder hoog van de toren te willen blazen zullen we als radikale en revolutionaire Beweging moeten pogen weer iets met elkaar op te bouwen. Militant verzet kan daarin een belangrijke rol spelen, het kan de vinger op de zere plek leggen'.

Een week later vindt er ook in Den Haag een aanslag plaats en wel tegen het ministerie van Justitie. Een zich **Revolutionaire Anti Racistische Aktie 'Crespo Galende'** noemde groepering plaatste een geïmproviseerd explosief, bestaande uit twee gasflesjes met een tijdsvertrager, bij de huisdrukkerij. De actiegroep ontleende haar naam aan RaRa, die er niets mee te maken had, en aan een GRAPO-activist die na 80 dagen hongerstaking was overleden. De schade was gering, de claimbrief een slap anti-imperialistisch afreksel van verschillende RaRa-Kommunikees.

Dat de acties van RaRa nog steeds weinig begrip kunnen opbrengen, ook bij mensen die zich beroepshalve en/of uit nobele motieven met vluchtelingen bezighouden, blijkt weer eens uit de ingezonden brieven in de NN. Bijvoorbeeld uit die van ene die met een snelle scalpel-beweging het kwaadaardige gezwel blootlegt.²⁷⁹

165

'Het belangrijkste argument tegen de akties is echter dat vluchtelingen er niet alleen niets mee opschieten maar er zelfs een nieuw stigma bij kunnen krijgen, dat van bommengooier. Voorlopig is dat gelukkig nog uitgebleven maar de kans dat het alsnog gebeurt blijft aanwezig als RaRa nieuwe aanslagen pleegt 'uit naam van vluchtelingen'. Vluchtelingen zoeken in een ander land rust en veiligheid, akties die daartoe bijdragen zijn welkom. .. Geen behoefte is er aan een patronale houding van een groep militante amateurs die bevrediging vindt in het in de krant komen met ellende van anderen'.

Ook reageert in die trant. Zij vindt het een stupide veronderstelling dat politiek beleid kan worden veranderd door het plaatsen van bommen. Als de RaRa-activisten wat nuttigs willen doen, dan moeten zij haar maar komen helpen bij het gewone steun verlenen aan vluchtelingen.

In mei verschijnt in de NN van de hand van een recensie van een brochure van het bekende ASKV: 'Vluchtelingen vervolgd'. Het betreft een weergave van een onderzoek van het ASKV naar politie-invallen bij (vermeende) illegalen. Alleen al in Amsterdam zou het gaan om twintig invallen per week. Amsterdamse politici hebben beloofd vragen te stellen naar aanleiding van het in de brochure gestelde. Het ASKV verwacht daar overigens weinig van maar het is blij duidelijk te hebben gemaakt dat de vreemdelingenpolitie wel heel veel vrijheid van handelen heeft.²⁸⁰

Op 29 mei slaagden om en nabij tachtig mensen erin gedurende bijna twee uur de kamer 'uitgeleidingen' van de Amsterdamse vreemdelingenpolitie te bezetten. Vanaf het dak werd een alleszeggend spandoek opgehangen: 'Stop razzia's - asielbeleid uit handen van politie en justitie'. RaRa blijkt derhalve toch over enige aanhang te beschikken. De verklaring in de NN wijst mijns inziens ook op een 'geestelijk adviseurschap' van genoemde actiegroep.

De **'Solidariteitsgroep Zaïrese Vluchtelingen (SZV)'** ten slotte presenteert op 24 november de brochure 'Gevlucht uit Zaïre, afgewezen in Nederland', waarin zij de mensonwaardige behandeling door de Nederlandse overheid aan de kaak stelt. Tevens tracht de solidariteitsgroep aan te tonen waarom het uit den boze is vluchtelingen terug te sturen naar het land van de tirannieke zakkenvuller Mobutu.

Medio mei 1991 neemt plaatst NN een interview met ASKV-voorman en openlijke RaRa-sympathisant die aan het eind vertelt dat zijn vader in 1914 voor de Moffen vanuit België naar Nederland is gevlucht. Leo geeft een overzicht van vluchtbewegingen (Portugese Joden, Hugenoten en van recente datum vooral mensen uit het Oostblok). Hij geeft vervolgens een veel langer overzicht van mensen die, volgens hem onterecht, worden geweigerd: mensen uit El Salvador, Guatemala, Libanon; Koerden; verkrachte Tamil-vrouwen en door hongersnood gekwelde volkeren in de Derde Wereld.

somt op wat er aan de huidige politiek inzake het omgaan met vluchtelingen schort:

- vluchtelingen worden behandeld als verdachten maar dan met een omgekeerde bewijslast;
- vluchtelingen worden gedetineerd in opvangcentra en gevangenissen als Schiphol-Oost;
- vluchtelingen uit landen met anti-imperialistische regimes genieten de voorkeur;
- economische rentabiliteit is een belangrijk criterium bij toelating;
- racisme heeft de plaats ingenomen van de aloude bloed-en-bodempolitiek van Colijn en consorten.²⁸¹

166

Het eerste nummer van het 'onafhankelijke radicaal-linkse maandblad' Konfrontatie - aan wiens totstandkoming ook bijvoorbeeld heeft meegewerkt - gaat in juni ook in op het Nederlandse vreemdelingenbeleid. De kop van 's artikel 'RAUS!' en de sub-titel 'uitwijzing verandert van uitzetting in uitsluiting' geeft precies weer wat radicaal-links van het vreemdelingenbeleid vindt. Enkele citaten:

- 'De Nederlandse vluchtelingenpolitiek is restrictief. Het nieuwe regeringsbeleid dat thans in de steigers staat betekent vooral een 'modernisering' van het uitwijzingsbeleid: in de toekomst zal de ongewenste vreemdeling niet op de eerste plaats het land worden uitgezet, maar van de maatschappij worden uitgesloten'.
- 'De uiterste konsekventie van het ontmoedigingsbeleid is de totale (totalitaire) afschaffing van mensen. Uitgeprocedeerden bestaan domweg helemaal niet. Eigenlijk hadden ze om te beginnen het land helemaal niet moeten binnenkomen, maar als het toch zover gekomen is, is de non-existentie de beste status. ... Om preciezer te zijn: mensenrechtelijk bestaan ze niet, alleen strafrechtelijk'.
- 'Het Nederlandse 'J'accuse', traditioneel gericht op schendingen van mensenrechten in het buitenland, moet een binnenlandse richting krijgen. Door de wettig gesankioneerde onmenselijke behandeling van mensen (vreemdelingen) in Nederland zullen elementaire burgerrechten en mensenrechten geschonden worden. Het institutionele racisme zal worden versterkt'.

In dezelfde Konfrontatie is een interview, getiteld 'Na lange stilte...', opgenomen met de **Revolutionaire Anti Racistische Aktie (RaRa)**. Zij geeft aan lang nodig te hebben gehad om zich te beraden op 'voortgang, politieke perspectieven en de veranderde situatie in de wereld en in Nederland'. Haar conclusie is onder meer dat de situatie op dit moment beroerd is:

'Het radikale en revolutionaire debat is verstornd, versnipperd en zonder oriëntatie. ... Er is sprake van een akute verdieping van de crisis van links, een richtingloosheid van de linkse politiek en een veranderd perspectief'.

Dit is volgens RaRa, lees: en , niet alleen te herleiden tot fouten van links. Het heeft ook externe oorzaken:

'Blijkbaar bestaat er een verband tussen de toenemende welvaart en het extreme individualisme van de mensen. Wereldverbeteren is uit, welbegrepen eigenbelang is in'.

RaRa wenst hier niet in mee te gaan zoals moge blijken uit de een paar jaar geleden ingezette koerswijziging:

'Aanvankelijk had onze strijd tegen racisme en onderdrukking als speerpunt het aanvallen van het apartheidsbeleid. Gaandeweg zijn we ons gaan toeleggen op vluchtelingenpolitiek in Nederland. Vanuit onze geschiedenis was dat een logiese stap. Ten eerste omdat we denken dat ruimte voor fundamentele veranderingen in het Westen zelf bevochten moet worden. Ten tweede omdat vluchtelingenpolitiek direkt gerelateerd is aan openlijk, latent en institutioneel racisme'.

RaRa wijst erop dat zij, evenals anderen, de Europese Eenwording als een kwaad ziet maar zij heeft het niet nodig geacht 'onze praktijk (lees: aanslagen - daarop te richten, omdat we ons door schade en schande maar al te bewust zijn van het feit dat je niet alleen vanuit politieke analyses een politieke praktijk kunt baseren'. Je kunt je immers niet verzetten tegen abstracties en een dergelijke praktijk zou alleen maar contraproductief werken, aldus RaRa die vervolgens met de - naar mijn mening - 'kernzin' van het interview komt:

'Wij zijn van mening dat je naast een analyse van de ontwikkelingen ook een analyse moet maken van de politieke verhoudingen en uit die twee dingen je doelen m.b.t. je praktijk moet formuleren'.

Wat RaRa hiermee bedoelde zou op 13 november blijken met de aanslagen tegen het woonhuis van KOSTO en het ministerie van Binnenlandse Zaken - de 'praktijk-doelen' - en het bijgaande Kommunikee dat netjes was opgedeeld in 'een analyse van de ontwikkelingen' en 'een analyse van de politieke verhoudingen'.

Zo terugblikkend en analyserend kun je stellen dat RaRa in het interview voldoende aanwijzingen heeft gegeven voor het bij een volgende aanslag aan te vallen item - het vigerende asiel- en vluchtelingenbeleid van de staat - en een aan te vallen doel - KOSTO.

Op de vraag: 'Julie richten je tegen de staat. Kun je die wel zien als 'almacht'? Is het niet zo dat staat, maatschappij en politiek zo met elkaar verweven zijn dat je de staat niet afzonderlijk kunt aanvallen?' antwoordt RaRa met een verhandeling over de sociologie van de macht, waarbij een vooraanstaande rol is weggelegd voor Staatssecretaris KOSTO:

'De staat is meer een centrum van invloedssferen van economische en politieke belangengroepen die ook in konflikt kunnen zijn. Kijk maar naar het konflikt tussen Kosto en de kommissie Mulder. Kosto wil helemaal niet dat er een regeling komt voor de rechtspositie van vluchtelingen. Dat betekent namelijk toetsbaarheid aan o.a. Europese wetgeving en dat zou wel eens een juridiese versterking van de positie van vluchtelingen tot gevolg kunnen hebben. Kosto wil een repressief vluchtelingenbeleid terwijl Mulder een 'nette' regeling heeft ontworpen'.

RaRa herhaalt nog eens duidelijk: 'Zeker waar het gaat om vluchtelingenpolitiek is de staat de belangrijkste tegenstander. .. Dat neemt niet weg dat er ook nadelen zitten aan onze concentratie op de staat. Van het veelomvattende wat racisme is, zijn we slechts in staat een gedeelte op te pakken en aan te kaarten. Maar voor het moment moet het maar zo'. Kortom, de kaarten zijn geschud en het wachten is op wie de Zwarte Piet krijgt toespeeld...

Inmiddels besteedt de NN aandacht aan het besluit van 'groeperingen, die zich bezighouden met de behartiging van de belangen van uitgeprocedeerde, illegaal geworden maar in Nederland gebleven asielzoekers', hun krachten te bundelen in een **Platform voor Illegale Vluchtelingen (PIV)**. Het PIV omvat onder meer het Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen, het Missionair Centrum, de Rotterdamse Pauluskerk, Steunpunt Vluchtelingen de Pijp, Alkmaars Steunpunt Politieke Vluchtelingen, Landelijk Steunpunt Vluchtelingen, Diakonie der Hervormde Gemeente Amsterdam en andere kerkelijke en solidariteitsgroepen.²⁸²

Inzake de illegalen heeft het PIV concrete eisen:

- toegang tot elementaire voorzieningen;
- geen detentie;
- geen gebruik van legitimatie als afschrikking;

- legaliseren van illegalen die door hun werk een bijdrage leveren aan de Nederlandse economie;
- instelling van een onafhankelijke, permanente landencommissie die de mensenrechtensituatie in 'asielgevoelige' landen bepaalt.

13 juli protesteerden duizend illegale werkers uit de bollen en glastuinbouw op initiatief van het onlangs opgerichte **Komitee Illegale Arbeiders** in Den Haag. De bekende van **Stichting Opstand**, die later vanwege vermeende RaRa-activiteiten in het cachot zal belanden, wijdt er enige pagina's aan onder de veelzeggende titel 'Legaliseer de arbeiders en niet de uitbuiting!'.²⁹³

168

gaat in op de ridicule tellingen van de aantallen illegale arbeiders. Alleen in Aalsmeer zouden er al meer dan tweeduizend zijn. ziet het allemaal wat nuchterder: 'Het aantal illegale werkers is gelijk aan de omvang van de vraag naar goedkope, ongeorganiseerde en rechteloos gemaakte arbeiders. Dat in Nederland grote groepen illegale werkers werkzaam zijn heeft te maken met de kapitalistische produktiewijze. De mondiale arbeidsreserve waartoe de illegale werkers behoren is zowel een gevolg als een levensvoorwaarde voor het kapitalisme'.

Konfrontatie besteedt in september nader aandacht aan 'het uithongeringsbeleid van de Commissie ZEEVALKING'. In een artikel met die titel wordt door uiterst sarcastisch uitgelegd wat het nieuwe beleid ten opzichte van vreemdelingen zal worden. Opmerkingen in het rapport worden aangegrepen om de onmenselijkheid van het beleid aan te tonen. Zo bijvoorbeeld op pagina 20: 'Zo zal, bijvoorbeeld, aan de illegaal verblijvende vreemdeling die op straat aangereden wordt moeilijk hulp kunnen worden geweigerd omdat hij of zij illegaal in Nederland verblijft'. Het beste echter wordt dit rapport - en het asiel- en vreemdelingenbeleid - gekenschetst aan de hand van een tevens afgedrukt vers:

De dorpsgek

Ergens in een heel mooi land
in een groene wei
liepen we eens hand in hand
en dansten zij aan zij.

We kwamen overal vandaan
China Chili Mozambique
en in de straal van volle maan
proefden we muziek.

We dansten rumba chachacha
een vloer van klaver vier
ook acid house en hoempapa
veel cola-tic en bier.

Plots viel er even stilte
het feest werd iets verstoord
in dat moment van kilte
nam iemand het woord.

'Ik kom hier iets halen',
zo werd door hem beweerd.
'Het zijn de illegalen
die zijn gesignaleerd

zij hebben geen papieren
dus zijn wij niet verwant
wat valt er hier te vieren
schop ze uit het land.

Ga weg buitenlanders
terug naar waar je hoort
jullie zijn te anders
en dus niet van ons soort'.

We konden het goed horen
maar lachten naar elkaar
het kon ons niet storen:
het was de dorpsgek maar.

Want wat waren dat voor 'n grenzen
waar hij iets over zei
mensen dat zijn mensen
welkom in de wei.

Toen gingen we weer zingen
en dronken ons halflam
en dansten en we swingden
totdat de zon opkwam.

Het weitje uit mijn dromen
is ver weg, ook dichtbij
maar wat niet is zal komen
een ondraaglijk mooie wei.

(Hoewel, waren het wel dromen
het is nog maar de vraag
ik ben de dorpsgek tegengekomen
recentelijk, in Den Haag).

In de vroege ochtenduren van 13 november slaat **RaRa** eindelijk weer - en dubbel - toe: zij richt met springstof grote schade aan bij het woonhuis van Staatssecretaris van Justitie KOSTO in Grootschermer en bij het ministerie van Binnenlandse Zaken in Den Haag. Twee opmerkelijke zaken hierbij:

- voor het eerst is er sprake van een zekere vorm van persoonsgericht geweld (KOSTO was weliswaar op tijd gewaarschuwd maar het had natuurlijk onverhoopt verkeerd kunnen gaan);
- er werd een vergissing gemaakt bij het doel in Den Haag, waar de bom bij de 'buurman' kwam te liggen (een zeker bewijs voor de 'denkers-doenerstheorie' van de verderop te noemen WECKE en WESTERS want de 'denkers' hadden deze fout nooit gemaakt).

De bom bij Binnenlandse Zaken was zo zwaar dat wanden en delen van de gevel werden weggeslagen en van de toilet-ruimte was - hoe atypisch voor de ook voor de rechten van de vrouw strijdende RaRa - alleen nog het bordje 'heren' intact.

170

Het Kommuniquee zal later nog zorgen voor een analyse van het Studiecentrum voor Vredesvraagstukken van de KU-Nijmegen door Leon WECKE en Fred WESTER, die een vergelijking maken met het interview dat RaRa in juni aan Konfrontatie gaf. Overigens is ondergetekende het oneens met hun stelling dat de kop van het Kommuniquee door een ander geschreven zou zijn omdat de terminologie in schril contrast staat met de 'intellectuele uiteenzetting van het politieke standpunt van RaRa'. Koppen van Kommuniquees kunnen namelijk op het laatste moment - na het slagen van de actie - worden toegevoegd. En na een succes als deze dubbelklapper is het logisch dat men in een goede bui wat vrolijk aan het papier toevertrouwt. Niets menselijks is ook RaRa vreemd...

De claimbrief zelf is een voortborduren op zaken die in de eerdere RaRa-claims zijn uitgekauwd. Ze vertonen grote overeenkomst met die van de mislukte aanslag tegen KEP/ELBA in 1988 en die van de dubbele brandaanslag tegen de Koninklijke Marechaussee in 1990. Een door ondergetekende in begin 1992 uitgevoerd eerste taalkundig vergelijkend onderzoek van RaRa-geschriften leverde grote overeenkomsten op tussen in eerste instantie de claims van KEP/ELBA, het interview in Konfrontatie en de aanslag tegen KOSTO/Binnenlandse Zaken. Niet alleen de lay-out toonde grote overeenkomsten, met name de grote overeenkomst in (foutief) taalgebruik, veel germanismen, woorden, zinsneden en stukken tekst deed ondergetekende veronderstellen dat er geen sprake was van een 'nieuwe' RaRa zoals door velen werd gesteld. In ieder geval de 'denkers' - of liever: theoretici en ideologen - bleken dezelfde te zijn. Vele jaren later zal de hypothese worden bewaarheid met de vondst van het - in ieder geval - inlichtingenmatige bewijs. De voornaamste overeenkomsten in een vijftiental RaRa-geschriften zijn, naast het overnemen van woorden en soms hele passages:

- het foutief gebruik van relatieve en interrogatieve pronomina (wat/wie, dat/die);
- het veelvuldige gebruik van germanismen;
- specifieke taalfouten (-d en -t);
- een eigen idioom;
- geschreven spreektaal en gedachten;
- ironisch-sarcastische stijl;
- het foutief gebruik van een komma voor of na voegwoorden (en, of, maar);
- veelvuldig gebruik van citaten aan begin hoofdstuk.

Vooraf de specifieke - niet door derden na te bootsen - stijl is een zeer sterke aanwijzing in welke richting gezocht moet worden bij het vinden van de scribent.

De eisen van RaRa met betrekking tot het asiel- en vreemdelingenbeleid zijn grotendeels identiek aan die van anderhalf jaar geleden: vluchtelingenbeleid uit handen van politie en justitie; geen gedwongen opsluiting van vluchtelingen; vrije toegang van vluchtelingen tot de noodzakelijke voorzieningen.

Overigens wijst RaRa nu, zoals zij dat in 1993 bij de aanslag tegen de DIA ook zal doen, tevens op het ontstaan van een onderklasse van illegalen en uit de verzorgingsstaat gestotenen.

Wordt de strijd aan de ene kant versmald door het wegvallen van de apartheid, zij wordt verbreed door het toevoegen van een nieuw speerpunt: de afbrokkeling van de verzorgingsstaat. Een slecht denkend mens zou menen dat de groepering zich met hand en tand een plaats op het strijdtoneel wil blijven verschaffen. Een strijdtoneel dat toch al

aan slijtage onderhevig is gezien de opmerking in het Kommuniquee: 'De golven van '68 zijn definitief uitgerold en op hun terugweg'. Een nuchtere opmerking die verder wordt uitgewerkt:

'Als je de geschiedenis al kunt vertalen in de vraag wat er nou eigenlijk fout gegaan is met revolutionair en radicaal links in Europa, dan zou het antwoord zijn dat er te lang is geloofd in de wetmatigheid van het linkse gelijk met te weinig oog voor het midden dat uiteindelijk de vruchten heeft geplukt. De meesters van het compromis, in het centrum van de macht, zijn er keer op keer in geslaagd iedere maatschappelijke ontwikkeling van betekenis van hun angel te ontdoen. .. Wil militant links weer een morele autoriteit zijn, zal het zich moeten richten op de zwakke plekken. Eén van de belangrijkste zwakke plekken van 'het midden' is de democratische legitimiteit van het systeem dat ze vertegenwoordigen. Geen referendum of 'sociale vernieuwing' kan verhullen dat ze in grote problemen verkeren. Stap voor stap zullen de krachten van het midden teruggedrongen moeten worden en voor ons is deze stap er één'.

171

RaRa roept ieder 'betrokken' mens op te proberen deze politiek te keren: 'door vragen te stellen die niet gesteld worden, en grenzen te trekken. Ook wij hebben 'het' antwoord niet maar weten wel dat wij ons niet meer willen neerleggen bij een maatschappij waarin een groot deel van de mensen rechteloos en afgeschreven is. De enige oplossing ligt in het gezamenlijk vechten voor een andere toekomst. Met onze acties, die wij zien als noodzakelijk tegengeweld, hebben wij daaraan een bijdrage willen leveren in de richting van fundamentele veranderingen'.

N.B. De politiek- en sociaal-filosoof Carin WEVERS vraagt zich in haar doctoraalscriptie 'Met een stamp van de voet' af hoe het geweld van RaRa moet worden gedefinieerd en geëvalueerd: 'Als een geweldscampagne faalt c.q. het beoogde doel ervan niet wordt bereikt, is er dan onnodige ellende veroorzaakt? Betekent dit ook dat de geweldscampagne 'fout' is?'

Zij voorziet het laatste hoofdstuk van de titel 'RARA: links altruïstisch politiek geweld?', maar gaandeweg wordt duidelijk dat zij het vraagteken liever wil vervangen door een uitroepteken. Met andere woorden, het geweld van RaRa komt niet vanuit egoïstische motieven, het 'ego', maar wordt aangewend ten bate van anderen, de 'alter'. Zij tracht dit aan te tonen en merkt bijvoorbeeld op dat het voor haar zelfs niet belangrijk is dat degenen voor wie RaRa zegt te strijden eigenlijk niet gecharmeerd zijn van de methoden van de actiegroep, ja zelfs zich daartegen verzetten. WEVERS hierover: 'Het altruïstische element blijft mijns inziens ook in een dergelijk geval voldoende aanwezig, omdat de strijd in ieder geval niet gevoerd wordt vanuit egoïstische motieven'. Voor ondergetekende, die weet hoeveel 'ego' vooral RaRa-voorman in zijn acties legt, is deze luchtige opmerking een slecht verteerbare brok. Een ander citaat dat zwaar op mijn maag ligt is het volgende:

'Het gaat erom dat de feiten in hun juiste proportie worden gezien. Dit betekent dat zowel het optreden van RARA, als ook het beleid van de overheid in zijn ware aard moet worden getoond. Of het geweld van RARA buitenproportioneel was, hangt immers mede af van de beoordeling over het democratische gehalte van het gevoerde beleid'.

Persoonlijk heb ik nogal moeite met de vergelijking omdat de 'ware aard' van het ondergronds opererende RaRa slecht kan worden aangetoond door een buitenstaander (toch?) als Carin WEVERS. Die van de overheid is her en der aan het licht te brengen, publiek te maken. Die van RaRa hoogstens door onderzoekers die de mogelijkheid - en specifieke middelen - hebben om enkele tippen van de sluier op te lichten.

Overigens staat Carin WEVERs bijna alleen met haar simpele kiezen pro RaRa want al direct na de aanslagen van 13 november komen de afkeurende reacties binnen. Zo ook bij NN, die op 28 november een bloemlezing opneemt in haar kolommen onder de veelzeggende titel 'De herrie na de knal'.

Enkele citaten:

- 'VluchtelingenWerk Nederland heeft zich nadrukkelijk van de actie gedistantieerd. Het is een absoluut ongeoorloofd middel. De groep waarvoor het is bedoeld is er absoluut niet van gediend'.
- 'Binnen de politiek, maar zeker ook in de samenleving, heeft geen enkele asielzoeker of vluchteling er belang bij om geassocieerd te worden met geweld. Vluchtelingen zijn al slachtoffer geworden van geweld in eigen land'. (Federatie van Vluchtelingenorganisaties in Nederland)

172

Slechts het **ASKV** - toen nog het thuishonk van een van de RaRa-verdachten - kan zich wel vinden in de aanslagen, met name legen KOSTO: 'Hij is iemand die asielzoekers vooral terugstuurd naar het ongeluk (tot de dood erop volgt) dat zij zijn ontvlucht'. (taalfout overgenomen -

Al met al een rumoerig einde van een jaar vol voer voor psychologen, filosofen, sociologen en gewone onderzoekers.

Naast de doorgaans afwijzende reacties op aanslagen van RaRa, die meestal worden gezien als een on-Nederlandse manier van omgaan met persoonlijk ongenoegen, is er af en toe iemand die durft te zeggen dat hij/zij sympathiseert met deze actiegroep. Zo lezen we in januari 1992 een artikel van Konfrontatie-redactrice , die vindt

dat het intreden van een algehele stilte na de laatste actie onterecht is. Ten slotte was de RaRa-actie een 'reactie op een extreem en gevaarlijk asielbeleid'. En in december heeft Kosto al weer vier hongerstakingende Vietnamezen en 43 Russische joden uitgewezen, aldus

Zij geeft vervolgens af op de Volkskrant en de NRC, die de aanslag van RaRa en de bijgaande claim hebben veroordeeld als 'infantiel' en 'ongedifferentieerd nihilisme'. vindt de bomaanslag een begrijpelijke uiting:

*'En de politici zouden zich af moeten vragen welke mogelijkheden mensen in Nederland eigenlijk nog hebben om daadwerkelijk invloed uit te oefenen op de politieke besluitvorming, in plaats van te zwelgen in afschuw. Het is een vraag naar de kwaliteit van de democratie in Nederland'.*²⁸⁴

Tegenstanders van het asielbeleid worden door NN uitgenodigd om op 6 april allemaal bij de opening van het Grenshospitium in Bijlmer-Bullewijk aanwezig te zijn. Dit onderkomen voor uit te wijzen asielzoekers zal in de volksmond al gauw 'Bullebak' worden genoemd.²⁸⁵ Het blad verhaalt twee weken later over de door Staatssecretaris KOSTO verrichte opening, die door zo'n zeshonderd demonstranten werd 'begeleid'. Het meest opmerkelijke feit was echter dat er grote onenigheid was binnen de verschillende groepen demonstranten. Zo was er van de Stichting Vluchtelingenwerk Leiden/Oegstgeest niemand aanwezig, omdat 'we nooit gevraagd zijn aan de voorbereiding deel te nemen'. En van de Stichting Opvanghuis Vluchtelingen Rotterdam heeft zich uitermate gestoord aan het feit dat de actie plotseling werd opgedragen aan het PIV en het - voor hem vrij onbekende - **Autonoom Centrum** uit Amsterdam. Hij is van mening dat laatstgenoemde instelling er de directe oorzaak van was dat er een grote overmacht aan ME bij het Grenshospitium aanwezig was.

N.B. Voor wat betreft het laatste heeft hij ongetwijfeld grotendeels gelijk maar het moet toch wel tot nadenken stemmen dat interne conflicten belangrijker lijken te zijn dan de Bullebak bewoners. De prijs voor de leukste uitspraak gaat deze keer naar van de

Rotterdamse Pauluskerk die zelf niet goed lijkt te weten wat hij wil: 'Je kunt het toch niet maken dat je temidden van zo'n breed opgezette demonstratie met verfbommen gaat lopen gooien. En dan gooien ze nog mis ook!'

Eind april vindt een incident plaats dat nog lang zal worden gebruikt als voorbeeld van het zo verfoeilijke Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid. Op 23 april overlijdt de dan zeven maanden zwangere Zairese asielzoekster MULUTA. Zij heeft na binnenkomst op Schiphol, 9 april, vijf dagen in de transitruimte gezeten, vervolgens acht dagen in het Grenshospitium waarna zij is doorgestuurd naar een Opvangcentrum (OC) in Nijeveen, Drente. Daar is zij later overleden, 'door nalatigheid van Justitie' die haar een betere medische verzorging had moeten toestaan. Aldus de **Solidariteitsgroep Zairese Vluchtelingen (SZV)** in NN.²⁶⁶

Een maand later wordt de kwestie daar nog eens uiteengezet door het **Autonoom Centrum**. De NN heeft als bijlage de bekende Kosto-en-poes-August-poster heeft: 'Gezocht wegens moord op zwangere vluchteling: AAD KOSTO, sober doch humaan'. De bij het zeer actieve Autonoom Centrum ondergebrachte Steungroep Muluta eist onder meer dat de grensgevangenis en de transitruimte gesloten wordt wat betreft het opsluiten van vluchtelingen: 'Vluchtelingen dienen zich vrij te kunnen bewegen in Nederland en de meest elementaire hulp te krijgen'.

Dat opruiende posters soms hun uitwerking niet missen blijkt op 17 juni, wanneer KOSTO op weg naar het congres 'Jurist en Werk' in Leiden wordt bespuugd en beklad met verf. Zo'n vijftig demonstranten nemen deel aan een lawaaioprotest tegen het Europese en Nederlandse vluchtelingenbeleid, georganiseerd door infocentrum **De Invalshoek**. De organisatie spreekt later over een 'totale overreactie van politiezijde, waarbij deze uitvoerders van het racistische vluchtelingenbeleid niet schromen pure leugens te verkondigen om hun optreden te rechtvaardigen'.²⁶⁷

N.B. Eén van de mede-organisatrices zegt als reactie 'zich genaaid te voelen door mannen die zo autonoom waren om geen rekening te houden met de bedoelingen van de Invalshoek met dit protest'. Zij wijst erop dat er van te voren duidelijk werd gesteld dat de manifestatie niet zo uit de hand mocht lopen, dat mensen zich voortaan wel tien keer bedenken voor ze meedoen aan een protestactie: 'Je kunt op je vingers natellen dat 't uit de hand loopt als je met verf gooit'. Over verf gesproken: als mogelijke dader is een 'jongen met groen haar' opgepakt. Hij zal pas op 14 juli weer vrijkomen.

Dezelfde NN weet nog te melden dat er sinds 17 juni Zairese asielzoekers in hongerstaking zijn: 'Op dit moment gaat het om 120 mensen in 13 centra'. Een en ander staat in direct verband met de dreigende uitzetting, die vanaf september 1991 om 'technische redenen' (Sabena vloog niet meer op Kinshasa) was stopgezet. Sinds 11 juni vliegt de Belgische maatschappij echter weer.

In juli is er aandacht voor een actie die het asielzoekers mogelijk moet maken asiel te verkrijgen: schijnhuwelijken. Men geeft een tiental tips waarvan een belangrijke is dat er (pas) na drie jaar kan worden gescheiden. Ook wordt er gevraagd ervoor te zorgen dat je in ieder geval wat persoonsgegevens van elkaar weet, want je moet naar de vreemdelingenpolitie. Ook andere gegevens zijn van belang: 'Spreek details van je huis af de kleur van de gordijnen en zo'. Er is ook een verslag opgenomen van een zo te horen gelukkig schijngetrouwde: *'Deze wijze van aktievoeren intrigeerde me wel. Want hoe je het ook bekijkt: het aangaan van een huwelijk met een alhier verblijvende illegaal is een verregaande vorm van solidariteit'*.²⁶⁸

In de herfst vertelt PIV-lid over het door illegalen verrichte werk in naaiateliers, de tuinbouw en 'de bollen'. Zij wijst op het bestaan van een nuttige brochure voor illegalen, die onder meer 'zes manieren om aan een verblijfsvergunning te komen' bevat.

Deze is samengesteld door twee belangengroeperingen, die min of meer samenwerken met Opstand. Het gaat hier om het Ondersteuningskomité Illegale Konfektie Arbeiders (OKIKA) en het Solidariteitskomité Illegale Arbeiders werkzaam in de Konfektie (SKIKA).²⁸⁹

Medio oktober verschijnt een recensie van een rapport van VluchtelingenWerk Nederland, 'Geweigerd op Schiphol'. Hierin wordt ingegaan op de 'door de Koninklijke Marechaussee op Schiphol veroorzaakte wantoestanden'. In feite is het rapport een 'notitie over de werkwijze van de Koninklijke Marechaussee inzake het weigeren van asielzoekers op de luchthaven Schiphol in de periode mei'91-juli'92'.²⁹⁰

Volgens de schrijver(s) heeft de KMar zich herhaaldelijk 'vergaloppeerd' en niet conform de volgende regels gehandeld:

- wie om asiel vraagt moet worden toegelaten tot de asielpcedure;
- grensbewakingsambtenaren mogen niet beoordelen of een asielzoeker gegronde redenen heeft om te vrezen voor vervolging;
- grensbewakingsambtenaren moeten zorgvuldig beoordelen of een verzoek om toelating tot Nederland als een asielverzoek moet worden opgevat.

N.B. Deze regels zijn als bepaling vastgelegd in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, in het Europese Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden en in het Vluchtelingenverdrag.

NN-redacteur schrijft later een achtergrondartikel. Hij heeft zijn gedachten gekoppeld aan die van het **Schone Kleren Overleg** en van de **Vluchtelingenwerkgroep** van het Autonoom Centrum. Het resultaat: 'Illegalen als zondebok. Een pleidooi voor het legaliseren van illegalen'.²⁹¹

geeft aan dat het alleen al om puur economische redenen beter is om illegalen te legaliseren, omdat zij het werk verrichten dat Nederlanders weigeren op zich te nemen. In het artikel gaat hij nader in op - ongelukkige of echt zo bedoelde - harde uitspraken van politici over illegalen. De meest bekende zal overigens de aanleiding geven voor het vormen van een picket-line bij een PvdA-discussiebijeenkomst op 14 november. Aad KOSTO liet zich namelijk het volgende ontvallen:

'We moeten de mensen laten verdwijnen wier problemen we hier niet kunnen oplossen. Als het kan op een prettige manier, maar desnoods moeten we ze verwijderen'.

Deze opmerking heeft mogelijk bij sommigen associaties opgeroepen met de praktijken van vroegere Argentijnse regimes, die hun tegenstanders boven zee 'loosden'.

Dezelfde NN komt met een zeer uitgebreid 'legononderzoek' van het Autonoom Centrum inzake de affaire-Muluta. Deze zaak zit in de doofpot, concludeert de **Steungroep Muluta**, die zich lijnrecht opstelt tegenover de uitkomsten van het onderzoek van de Rijksrecherche, die KOSTO op 29 oktober wereldkundig maakte.

Eind november verschijnt er overigens weer een onderzoek, nu van de Vluchtelingenwerkgroep Autonoom Centrum, die misstanden in het Grenshospitium aan de kaak stelt en zegt dat 'lastige' vluchtelingen in isoleercellen in de Bijlmerbajes worden geplaatst.

N.B. Een aardige bijkomstigheid is dat het Autonoom Centrum in-schakelt als vertrouwensarts. Deze was indertijd erg druk met de zaak Hans KOK.

Op 15 november organiseert de PvdA in de Nieuwe Kerk in Den Haag een debat over 'illegalen'. RaRa-ideologe spreekt namens het **PIV**, zeer tegen de zin van Felix ROTTENBERG die tracht te voorkomen dat een verklaring voorleest. Zij beroept zich erop te spreken namens de illegalen, die zelf niet aanwezig kunnen en mogen zijn. Zij zegt dat de internationale politiek, waaraan ook Nederland meedoet, mensen wel noodzaakt elders hun heil te zoeken:

'Dat maakt deze mensen tot dubbel slachtoffer. Eerst in hun eigen land en vervolgens hier. Onze welvaart roept hun zoektocht naar een menswaardig bestaan op. Uw term 'illegaal' is om deze reden niet van toepassing. Het is een constructie appellerende aan gevoelens van angst en onveiligheid, bedoeld om uw eigen huid te redden'.

krijgt bijval uit onverwachte hoek. De minister van Ontwikkelingssamenwerking, Jan PRONK, die natuurlijk niet weet wat voor vlees hij in de kuip heeft, springt haar bij: *'Ik ben het in belangrijke mate met de analyse van deze spreekster eens, zij het in andere bewoordingen'.*

De afsluiting van het jaar is een lang artikel van genoemde **Vluchtelingenwerkgroep**. Deze gaat in op de totaal uit de hand gelopen situatie in het Grenshospitium, waar op 30 november de Mobiele Eenheid eraan te pas moest komen om negen vluchtelingen te arresteren. Zij hadden in meer of mindere mate amok gemaakt, onder meer naar aanleiding van klachten over het eten.²⁹²

N.B. De werkgroep ondergraaft haar eigen artikel met het opnemen van een verklaring van de in de Bijlmer werkzame arts die het 'hospitium erger dan een kamp' vond. Deze arts zal in de komende jaren nog vaak van zich doen spreken, waarbij hij in de meeste gevallen een negatieve indruk achterlaat (en niet alleen bij zijn confrères). Vide bijvoorbeeld ingezonden brieven in De Volkskrant.

17 februari 1993 vond er in het Mozeshuis in Amsterdam een discussie plaats met solidariteitsgroepen voor illegalen/vluchtelingen. Organisator **XminY** gaf als motto aan de dag mee 'open grenzen, wereldwijd?' XminY wil dit op de lange termijn zien te realiseren maar ook GroenLinks bijvoorbeeld ziet dat niet zo zitten:

'Misschien is het beter de migratie af te remmen. Indien er veel mensen naar Europa komen, kan de verzorgingsstaat wel eens in de verdrukking komen'.

Aan het eind van de dag wordt afgesproken dat XminY een boekje zal samenstellen met 'puur feitelijke informatie over migratie en migranten (met als doel om de talloze mythes door te prikken)'.

In februari schrijft een achtergrondartikel over de harmonisatie van het Europese asielbeleid, dat volgens hem door obscure groepjes ambtenaren in 'achterkamertjes' wordt bedisseld. dienaangaand:²⁹³

'Naarmate de Europese eenwording vordert, wordt het asiel- en vluchtelingenbeleid geharmoniseerd. In de praktijk betekent dat het sluiten van de buitengrenzen van Europa. Dit proces onttrekt zich aan haast elke vorm van parlementaire en publieke discussie. Een wirwar aan ambtelijke clubjes en overleggen bepalen het beleid. Democratie op zijn Europees'.

Een voorbeeld hiervan is het 'Overlegkader ad hoc' van de ministeries van Justitie en Binnenlandse Zaken dat in de herfst van 1986 'onder de vleugels van het TREVI-overleg' werd opgericht. Een van de werkgroepen is de 'ad hoc immigratiegroep' die in strikt geheim overleg immigratieproblemen behandelt. Geheim of niet, de werkgroep is zo lek als een roestig vergiet in een hoosbui:

- in 1990 lekte de ontwerptekst van een asielverdrag uit;
- in 1992 lekte een ontwerpresolutie over 'kennelijk ongegronde asielverzoeken' uit.

In tegenstelling met de werkwijze van de oude antimilitaristen, 'breek in en maak openbaar', zou je hier kunnen spreken van 'het breekt spontaan naar buiten en wordt vanzelf openbaar'.

In maart komt er achteraf nog een discussiebijdrage voor genoemde 'open grenzen, wereldwijd?' van de hand van een voorman van het Autonoom Centrum, Hij trekt het probleem in een breder perspectief, dat van de Nieuwe Wereldorde:²⁹⁴

'Er is één overheersende economie; er is één overheersende ideologie en één overheersende cultuur. Verscheidenheid verdwijnt en alles is afhankelijk van elkaar. Grenzen bestaan wat dit betreft niet meer. De consequenties zijn enorm. Bijna elke bewoner van deze aarde is afhankelijk geworden van de westerse kapitalistische economie en de westerse consumptie-ideologie. Willen we een alternatief voor het vluchtelingenbeleid zoals dat nu is, dan kunnen we dat niet los zien van het ter discussie stellen van de economische en ideologische overheersing van de 'Derde Wereld' door het Westen en het ontwikkelen van alternatieven daarvoor'.

denkt een einde te kunnen maken aan het steeds restrictievere beleid van de Nederlandse regering: 'De maatregelen zijn steeds moeilijker te verkopen als ook een deel van de Nederlandse bevolking zich actief inzet voor vluchtelingen en het beleid niet accepteert'. Onder het hoofdstukje 'racisme' wil hij ook nog wel wat van zijn stellige gedachten goed kwijt:

'Het gevaar van racisme en intolerantie is niet zozeer gelegen in extreem-rechts als wel in de overheid. Het is de overheid die vluchtelingen en illegalen probeert te criminaliseren. De bevolking - waar vaak latent racisme aanwezig is - wordt juist wakker geschud door al deze verhalen, wat kan omslaan in actief racisme. Voorlopig zijn er veel meer mensen het slachtoffer van een aan racisme grenzend vluchtelingen- en illegalenbeleid, dan van extreem-rechts'. Aldus die ongetwijfeld ook belezen is wat RaRa-geschriften betreft.

Of er enige samenhang met bovenstaande is, is niet duidelijk maar sinds 30 maart is de **Vluchtelingenwerkgroep Autonomo Centrum** niet langer welkom in het Grenshospitium, waar zij sinds lang de bewoners met raad en daad bijstond. Een dag eerder werden zes vluchtelingen met geweld uit het Grenshospitium verwijderd en overgebracht naar Nieuwersluis. Dit in verband met een plan tot brandstichting, aldus Justitie. De werkgroep heeft op 8 april besloten een kort geding aan te spannen tegen hun verwijdering. Genoemd Autonomo Centrum heeft inmiddels een brochure samengesteld over het Grenshospitium: 'Eén jaar grensgevangenis'. De titel liegt er niet om: 'Gebouw van leugens' ²⁹⁵

Op de voorpagina is dan ook niet geheel toevallig een citaat afgedrukt uit de toespraak van Staatssecretaris KOSTO bij de opening:

'Onze taak is om binnen deze kaders, binnen de muren van dit gebouw, de mensen een opvang te bieden op een wijze die niet alleen zo min mogelijk schadelijke gevolgen heeft, maar die indien mogelijk tevens een handreiking biedt - hoe bescheiden ook - voor nieuwe toekomstperspectieven, ook, of beter juist als die buiten Nederland liggen. Het grenshospitium is ook vanuit deze optiek gebouwd. Het dient, met een moeilijk woord, een semi-hotelfunctie te vervullen'.

Zoiets vraagt natuurlijk om problemen...

Een van de voornaamste punten van kritiek staat op pagina 25: 'Informanten'. De schrijvers stellen dat de directie gebruik maakt van onder de bewoners geronselde informanten om de orde, rust en veiligheid te bewaren. Door hieraan mee te werken zouden betrokkenen hun asielverzoek positief kunnen beïnvloeden. Natuurlijk komt ook de zaak Muluta weer ter sprake. De achterflap ten slotte bevat een wat ongelukkige - en dus gaarne aangehaalde - uitspraak van adjunct-directeur

'Mijn ervaring is dat de bewoners individueel netjes, vriendelijk en onderdanig zijn, eigenlijk heel kleine mensen. Maar als groep worden ze levensgevaarlijk'.

Ondergetekende kan zich voorstellen dat al deze boven beschreven zaken bij de RaRa-kern langzaam het bloed tot een kookpunt hebben gebracht. Voeg daarbij het feit dat de op Schiphol-Oost door de Koninklijke Marechaussee 'niet goed behandelde' Roemeense asielzoeker RUDARU zich enkele malen vanuit zijn rolstoel via de televisie zich tot het

Nederlandse publiek heeft gericht en de lont is in het kruitvat gestoken.

De logische ontleding volgde in de nachtelijke uren van 1 juli bij de Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid in Den Haag. De bom was voorzien van een tijdmechanisme, de springlading bestond uit commerciële springstof (TNT). Zoals gewoonlijk ging ook nu weer de aanslag vergezeld van een claim. Deze keer eerst een persverklaring van vier pagina's, enkele dagen later gevolgd door een Kommunikatie van negen bladzijden.

De DIA, die 'in de komende jaren wordt verdubbeld', is als zondebok aangewezen omdat zij 'een spilfunctie in de jacht op illegalen heeft'. In de ogen van RaRa is de DIA het meest logische doel:

'Het onderkomen in het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid symboliseert de verstregeling tussen de afbraak van de sociale zekerheid, de jacht op illegalen en het vluchtelingenbeleid'.

177

Zoals we boven reeds hebben vermeld werd in de claim niet alleen gefulmineerd tegen het Nederlandse asiel- en vreemdelingenbeleid maar ook tegen de verdere afbraak van de verzorgingsstaat en het daarmee gepaard gaande ontstaan van een 'onderklasse'.

Overigens is deze combinatie niet door RaRa gelegd maar door de overheid zelf gezien de uitspraak in het Kommunikatie: *'Wat in het oog springt is de consequente koppeling die wordt gemaakt tussen het zogenaamde illegalenprobleem en een ander levensgroot maatschappij-ontwrichtend probleem: de werkloosheid'.*

Over de affaire-RUDARU zegt de persverklaring: 'Je verstand staat bijna stil als je ziet hoe er gesold wordt met mensen. Uit te zetten vluchtelingen wordt de mond met tape afgeplakt, want de business-class passagiers kun je natuurlijk niet confronteren met de redelijkheid van het sluitstuk van het Nederlandse vluchtelingenbeleid. .. Inmiddels ontwerpt TNO een dwangbuis en een integraalhelm om asielzoekers de mond te snoeren. Nee. Dat is geen scenario van een slechte horrorfilm, het is een serieus idee van een serieuze commissie. In het grenshospitium is de horror al werkelijkheid'.

In het hoofdstukje 'hun strijd, onze strijd...' zegt RaRa in het Kommunikatie nog eens dat 'onze politiek uitdrukkelijk internationaal is georiënteerd': 'Een linkse politiek die niet internationalistisch is, heeft weinig perspectief'. Men gaat in op de grote internationale veranderingen: Vietnam, Zuid-Afrika, Latijns-Amerika en toont gaandeweg aan dat de grote verwarring bij links in het westen niet los gezien kan worden van vooral de ontwikkelingen in Midden-Amerika:

'Guerrillabewegingen hebben zich omgevormd tot legale organisaties en deels voor een parlementaire weg gekozen. .. Nu de hoop op snelle revolutionaire veranderingen elders de grond in is geboord lijkt het ook afgelopen te zijn met de belangstelling. Solidariteitsbewegingen storten in rap tempo ineens of heffen zich op omdat het werk erop zou zitten. Mandela is immers vrij, ANC en De Klerk zijn 'on speaking terms' en de verkiezingen staan voor de deur... En dat is precies het zwakke punt geweest in hoe links de internationalistische of anti-imperialistische strijd invulde'.

Men geeft vervolgens aan dat links zijn kritiek op het imperialisme te weinig heeft doorge trokken naar hier:

'Het instorten van de solidariteitsbewegingen met bijvoorbeeld Zuid-Afrika, El Salvador en Nicaragua is veelzeggend. Terwijl de steun nu nog net zo hard nodig is als vroeger. Nog altijd geldt dat de beste vorm van solidariteit bestaat uit het bevechten van veranderingen hier. .. Het gaat ook domweg om de levensvoorwaarden, de vrijheid en zelfbeschikking hier In die zin: hun strijd, onze strijd, internationale solidariteit'.

N.B. Nog een paar opmerkingen na deze laatste gewelddadige RaRa-actie:

- Bovenstaande bewering over de nu ook nog hard nodige steun wordt door verschillende

- RaRa-leden al jaren in de praktijk gebracht met hun werkzaamheden in met name Midden-Amerika, waar zij het arme platteland voorzien van - eventueel niet af te luisteren - middelen tot communicatie. Ook in 1997 is dat nog het geval.
- Een citaat in het Persbericht geeft aan hoe eenzaam RaRa eigenlijk is: 'Een generatie teleurgestelde en gefrustreerde dertigers/veertigers kruipt bij elkaar op schoot om wederzijds te bevestigen dat het best wel oké is niet langer te strijden. En dat het eigenlijk best wel meevalt, hier in Nederland. ... Wij vinden dat het helemaal niet meevalt. De dagelijkse portie beledigingen en vernederingen die over deze of gene bevolkingsgroep wordt geventileerd doet je het schaamrood op de kaken jagen. Het is een eerste vereiste dat er een radicale, continue en compromisloze oppositie bestaat tegen een beleid en een politieke cultuur waarin slachtoffers vallen zonder dat er daders bestaan'. Die oppositie zou dan alleen door RaRa moeten worden gevoerd, in wier ogen oppositie niet los kan worden gezien van grof geweld. Waarom zou men anders nooit eens een pluimpje geven aan andere opposanten als bijvoorbeeld het Autonoom Centrum?
 - Nee, RaRa heeft zijn eigen Stenen Tafelen des Geloofs en is Gods zetbaas op aarde. En zit deze wat schizofrene, overgeëmotioneerde en stampvoetende kleuter een - al dan niet begrijpelijk - boertje dwars, dan wee je gebeente: vide RaRa-aanslag tegen Boot Olie (verzwijgen van RaRa-aanslag week eerder door de pers); RaRa-aanslag tegen Thermo Shell Centrum (woede over SuZA-opstelling tegenover RaRa-werkwijze; RaRa-aanslag tegen de DIA (behandeling van asielzoeker RUDARU).

Overigens waren er nu voor het eerst positieve reacties te horen over een RaRa-aanslag. Zo was NN-redacteur van mening: 'De bom bij Sociale Zaken is welkom. De repressie ten opzichte van de mens die hoopt in dit land z'n heil te vinden neemt onheilspellende proporties aan. Racistisch geweld wordt in dit land gebagatelliseerd, racistisch handelen gelegitimeerd. In een dergelijk klimaat zijn secuur geplaatste bommen, mits gericht tegen bedrijven en overheidsgebouwen, onvermijdelijk. Wie niet luisteren wil, moet maar voelen. Het is zeker geen heilig middel maar het doel heiligt de middelen'.

Hierop volgt een reactie van 'Commando Léo Ferré', die gemengde gevoelens heeft overgehouden aan de RaRa-bom:²⁹⁶

'Zware aanslagen zijn, ook als ze perfect uitgevoerd worden, een magere oplossing voor de machteloosheid van links. Maar, als ze binnen bepaalde grenzen blijven, altijd nog beter dan niets. Wat nog beter is, is als mensen weigeren zich door actie-professionals te laten entertainen en zelf betere antwoorden verzinnen en uitvoeren'.

Een woord van kritiek aan het adres van RaRa heeft het 'commando' ook: 'Radicaal links is in hoog tempo gemarginaliseerd en geïsoleerd geraakt. RARA heeft daar weinig tegen te bieden, je zou zelfs kunnen stellen dat die dat nog versterkt. We krijgen zo langzamerhand een situatie dat er alleen nog zeer heftige dingen ingezet worden, of helemaal niets'.

Enkele dagen later, op 24 juli, komt de Telegraaf met het verguisde - en bij tijd en wijle hilarisch-simpele - artikel 'De tentakels van RaRa', waarin auteur van allerlei loshangende draden en franjes één jas breit. En die zou RaRa dan moeten passen. Niet dus. In deze periode van Telegraaf-aanvallen moeten ook stadsdeelraden, Autonoom Centrum en PKK het ontgelden. Zij gaan, samen met RaRa, deel uitmaken van een heuse Telegraaf-complottheorie. De NN gaat hier nader op in en weet ook te melden dat het Tweede Kamerlid voor de VVD DIJKSTAL in het najaar vragen zal stellen over de 'georganiseerde misdaad van extreem links'.²⁹⁷

Op 6 augustus krijgen Rotterdamse 'antiracisten' genoeg van de hetze en zij lijmen de sloten dicht van de Telegraaf-stadsredactie aan de Botersloot. De gevel krijgt door toedoen van verbommen een 'passender aanzicht'.

De NN komt vier weken later met een neologisme wanneer zij bericht over de bezetting van

een vertrek in het ministerie van Justitie door een achttal 'door justitie illegaal gemaakte' Liberianen. Zij eisen - en krijgen - een gesprek met een hoofd van de Directie Vreemdelingenzaken; op 2 september gaan zij met iemand van de Vluchtelingenwerkgroep Autonomo Centrum praten over hun situatie.

Dezelfde NN maakt op die datum bekend dat er op 18 september een 'geweldloze blokkade' is bij het Huis van Bewaring in Leeuwarden als protest tegen de ingebruikneming van een vleugel voor de detentie van vluchtelingen.

Op 24 oktober is het weer eens mis - of raak - in het Grenshospitium waar bij ongeregelheden een 'vreemdelingenbegeleider' ernstig gewond raakt en twee anderen licht. van NN ziet als belangrijkste oorzaak 'de detentie, het opgesloten zitten, vaak maanden lang'. Vandaar het 'slaan met stokken en staven en het gooien met een strijkijzer, koffiekkan en sjoelbak'. Kortom, oud-Hollands vermaak. De zeven arrestanten worden overgeplaatst naar Nieuwersluis en op 12 november op last van Staatssecretaris KOSTO uitgewezen. Dit tot woede van het Autonomo Centrum: 'Justitie heeft het niet op een rechtszaak aan laten komen waarin de zeven hun onschuld hadden kunnen bewijzen'.

179

Het blijft vervolgens lang rustig. Pas begin februari 1994 is er voor de NN iets vermeldenswaard. Op 20 januari namelijk is het wetsvoorstel voor verscherping van de Vreemdelingenwet naar de Kamer gestuurd. Daarin is onder meer het volgende kabinetsvoornemen opgenomen: alle asiolverzoeken van vluchtelingen uit zogeheten 'veilige landen van herkomst' dienen onmiddellijk te worden afgewezen. Dit om de procedures te versnellen. Een saillant detail is dat Nederland zijn wetgeving wil afstemmen op de Duitse asielpraktijk.²⁹⁸

Enkele maanden later gaat , nader in op het elders reeds besproken boekje 'Nederland, open u' van Wil VAN DER SCHANS en Rob LOEFFEN.²⁹⁹

vergelijkt het Engeland van THATCHER met het Nederland van BOLKESTEIN, wanneer hij de Britse socioloog Stuart HALL citeert: 'Hier zijn de begrippen 'natie', 'nationale cultuur versus vreemde culturen' en 'onze mensen' de respectabele vormgevers van een nieuw cultureel racisme'.

JONGERDEN; 'Draagt de WVD-leider niet dezelfde waarden uit toen hij benadrukte dat de christelijke waarden in Nederland in ere hersteld moesten worden. Christelijke waarden als bastion tegen het 'vreemde', tegen 'de ander'.

Een maand later gaat de volgende Lekker Fris nader in op het werk van en in Asielzoekerscentra (AZC's). Een interview met vier beroepskrachten geeft een goed beeld van het almaar veranderende beleid:

'Zet een minister of staatssecretaris op een departement en gegarandeerd dat binnen een paar jaar niemand meer iets snapt van wetgeving, maatregelen en noodoplossingen'.

Vooraf op de werkvloer is men slecht te spreken over de regelgeving en het te voeren beleid. En de werkvloer zit toch het dichtst bij het probleem, zo blijkt maar weer eens wanneer een van de gespreksdeelnemers opmerkt: 'De ellende van de tv zit de volgende dag voor je buro'.

De interviewers - en redacteuren van Lekker Fris - leggen de vinger op de zere plek wanneer zij stellen: 'Jullie moeten gewoon het vuile werk opknappen. Het is niet voor niks dat jullie onder WVC vallen terwijl Justitie aan de gang is. Dat is de boosdoener maar zorgt niet voor opvang, dus je hebt niemand om tegen aan te schoppen. Op jullie werk is niets aan te merken. Je doet al wat je kunt binnen de mogelijkheden die er zijn. Justitie flikt het gewoon'. De geïnterviewden trappen met beide benen in de val, beamen dit zeer fanatiek en breiden de klacht over Justitie uit naar de verhuurders van de centra en de horeca-ondernemers, die verantwoordelijk zijn voor het 'ongezonde, onsmakelijke en soms zelfs ook onhygiënische eten'.

Het duurt dan tot 9 juni voordat voor de NN een item weer meer dan enig ongenoegen opwekt. Onder de titel 'AC weg ermee' gaat de Werkgroep Vluchtelingen van het Autonoom Centrum in op het per 1 juli operationeel worden van twee Aanmeld Centra (AC's), in Zevenaar en Rijsbergen. De schrijver van het artikel definieert de bestaansredenen van de AC's als volgt: 'Vluchtelingen die via land binnenkomen worden hier onderworpen aan een supersnelle selectie. Het gaat daarbij niet alleen om registratie maar om afwikkeling van de meeste asiolverzoeken'. Het behoeft geen betoog dat de Werkgroep niet ingenomen is met deze gang van zaken maar voor het eerst klinkt er iets van begrip door, wanneer zij het artikel besluiten met: 'We beseffen dat de materie rondom vluchtelingen en migratie niet eenvoudig is. Het gaat om mensen in nood. Het hier weren en terugsturen naar de ellende is echter symptoom- in plaats van oorzaakbestrijding en derhalve geen oplossing'.

Lekker Fris gaat in het juni/juli-nummer nader in op de chaotische toepassing van de nieuwe Vreemdelingenwet. Het oordeel van [naam], persvoorlichtster van Vereniging Vluchtelingenwerk Nederland is stellig en hard:

'Het zou het beste zijn als geen van de bij deze wet betrokken ambtenaren zich ooit nog met mensenrechten-beleid zouden bemoeien'.

Zij hoopt verder dat een rapport van de Commissie-GEELHOED nooit uitgangspunt van beleid zal worden. Zij doelt op de aanbevelingen van een aantal hoge ambtenaren van verschillende ministeries, die inhouden dat asiolverzoeken van vluchtelingen die over landsgrenzen komen helemaal meer in behandeling moeten worden genomen. [naam] val het rapport samen:

'De visie van deze hoogste ambtenaren is: hoe krijgen we zo min mogelijk vluchtelingen en hoe krijgen we ze zo snel mogelijk weer weg'.

Op 1 juli vindt er voor de negende maal een wake plaats bij het Grenshospitium, zoals dat elke eerste van de maand gebeurt. Enkelens zullen ook de nacht doorbrengen. Zij zijn lid van de vredesgroep '**De Ombouwers**', veelal eerder actief in de 'ploegscharen-beweging' en de meesten kunnen worden gekenschetst als activisten die weinig activisme in hun acties stoppen. Enkele redenen daarvoor: leeftijd, deels religieuze achtergrond. Bekende deelnemers zijn [naam] en Kees KONING.

Een week later gaat de NN in op de uitspraak van de Zwolse rechtbank dat 22 Zairezen mogen worden teruggestuurd naar hun land. Ene [naam] vraagt zich af wat de gevolgen zullen zijn. Hij is bang dat deze uitspraak een precedent schept en dat straks minstens zeshonderd anderen ook worden uitgewezen.

Begin augustus maakt de **Solidariteitsgroep Iraanse Vluchtelingen** zich bezorgd omdat het reeds enkele maanden gaande overleg tussen Iraanse en Nederlandse autoriteiten erop uit lijkt te draaien dat straks de Iraanse asiellozoekers worden teruggestuurd naar aldus de NN eind september, 'een land waar - ondanks het stilzwijgen in de Nederlandse pers - schendingen van mensenrechten nog steeds aan de orde van de dag zijn'.

Hiermee komt er een vroeg einde aan dit activistische vluchtelingenbeleidsjaar

1 februari 1995 was een dag met een rouwrandje want toen besliste de Eerste Kamer dat de aanscherping van de Vreemdelingenwet in de vorm van het terugzenden van asiellozoekers naar een 'veilig derde land' geoorloofd is. Ook een picket-line van diverse solidariteitsgroeperingen kon daar niet aan veranderen. Slechts GroenLinks en de PvdA stemden tegen de wet die (PvdA-)Staatssecretaris SCHMITZ vrijheid van handelen geeft. Een artikel in NN geeft duidelijk weer wat het gevolg van de wet is: 'De wet schuift vluchtelingen door naar het land waar zij doorheen zijn gegaan, om daar hun asiellozoek aan te vragen. Die landen kunnen de vluchtelingen weer verder terugsturen naar de rand van Europa'³⁰⁰

De eerste NN van april wordt geopend met het - uit de Haagsche Courant overgenomen -

bericht dat Justitie de eerste groep Zaïrezen op 22 maart heeft uitgewezen. Het gaat om 25 mensen die samen met zes uit Duitsland en dertien uit Frankrijk worden uitgevlogen. Eén van de te 'deporteren' mensen belt vanaf Schiphol naar een Nederlandse kennis om het volgende verhaal - waar of niet waar - door te bellen: 'Ik sta op Schiphol, ze gaan ons uitzetten. Het is een chaos. De marechaussee slaat mensen met knuppels. Een zwangere vrouw loopt naakt rond en verliest bloed. Ik denk dat ze een miskraam krijgt. Nu is mijn telefoonkaart op. Bedankt voor jullie steun. Misschien...'³⁰¹

De **Solidariteitsgroep Zaïrese Vluchtelingen (SZV)** wijst er tevens op dat dit waarschijnlijk het begin van een serie uitzettingen is: 'Er zijn door de Nederlandse regering 1500 laissez-passers aangevraagd bij de Zaïrese ambassade in Brussel'.

Vier weken later komt de SZV met een achtergrondverhaal over de situatie in Zaïre. Tevens deelt zij mee dat ze een klacht heeft ingediend bij de Nationale Ombudsman naar aanleiding van de groepsgewijze uitzetting(en). Ook het feit dat de uitzetting doorgang vond terwijl de zaak door GroenLinks was aangekaart in de Tweede Kamer leidde tot grote verontwaardiging.

181

In november maakt van het **Autonoom Centrum** een (rake) vergelijking tussen het toelatingsbeleid nú en dat van de jaren dertig. Hij wijst erop dat woorden als 'wassende toevloed', 'toestroom' en 'stromen vluchtelingen' ook toen al werden gebezigd. De Telegraaf van 20 april 1934 plaatste een spotprent over joodse vluchtelingen vanuit Duitsland en vraagt zich af: 'Hebben wij aan onze lasten niet meer dan genoeg? In Nederland scheppen meer dan 70 duizend vluchtelingen het karige vet van de soep'. Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog, 19 november 1938, plaatste Het Volk een schreeuw om hulp: 'De grens van Nederland doet sterk denken aan het traliehek van een dierenkooi. Machteloze wezens springen er tegenop, wanhopig vertwijfeld. Het hek is onaandoenlijk. Slechts een zeer enkele glipt tussen de spijlen door'.³⁰²

Op 29 november start in de Oranjekerk in Amsterdam een actie die nog jaren zal voortduren: kerkasiel voor uit te zetten Zaïrezen. De initiatiefnemers eisen van de overheid:

- dat er geen uitzetting plaatsvindt zonder een functionerend systeem van 'monitoring' door onafhankelijke instanties;
- dat er geen collectieve uitzettingen meer plaatsvinden.

Het kerkasiel is een initiatief van ASKV/Steunpunt Vluchtelingen, Solidariteitsgroep Zaïrese Vluchtelingen, de Oranjekerk en MSAADA, een zelfhulporganisatie van Zaïrezen. In de laatste NN van het jaar is de rubriek 'De week van...' gewijd aan één van de mensen achter het kerkasiel, Op 5 december zegt hij - hoe origineel - dat mevrouw SCHMITZ in de zak mee mag naar Spanje.

In januari 1996 komt de activistische pers terug op een op Kerstavond 1995 door gehouden lezing over Zaïre. Deze heeft jaren als ontwikkelingswerker in verschillende Afrikaanse landen gewerkt en kan als expert worden beschouwd. Hij vraagt zich verbijsterd af waar Nederland zijn mening op baseert, wanneer het Zaïre een 'veilig land' noemt.³⁰³

heeft ten slotte nog verplichte lectuur voor advocaten, diplomaten en Kamerleden: 'Zaïre, Buitenlandse belangen, binnenlandse pijnbank', Uitgeverij NCOS-Vlaanderen, 1982, Brussel. Weliswaar wat gedateerd, 'maar het geeft uitstekend weer zoals het er nu toe gaat. Soms is het nog erger'. Vier weken later verschijnt een artikel van getiteld 'De Europese deportatiemachine'. Daarin geeft zij een recensie van een boek van Chris DE STOOP: 'Haal de was maar binnen. Aziza of een verhaal van deportatie in Europa', De Bezige Bij, Amsterdam, 1996.³⁰⁴

Deze Belgische onderzoeksjournalist heeft zich ruim een jaar begeven in de horrorwereld van kansloze asielzoekers en beschrijft onder meer de 'deportatiepraktijken'. Ook de door TNO te ontwikkelen 'muilkorf' wordt aangehaald. *...vat een en ander samen: 'De persoonlijke ervaringen van de vluchtelingen geven het beste weer hoe onmenselijk en geraffineerd de Europese deportatiemachine werkt. Een machine die wordt gevoed met uitzettingsbeleid dat door topambtenaren in onderonsjes wordt uitgedacht. Een machine voor wie elke migrant een vijand is, waarbij cijfers een obsessie worden want koste wat kost moet het aantal asielzoekers naar beneden'.*

Het blijft vervolgens zeer lang rustig. Slechts een actie tegen de Koppelingswet valt op maar deze hebt u elders kunnen aantreffen. Pas op 4 december is er weer eens sprake van een echte actie en die komt - natuurlijk - voor rekening van het **Autonoom Centrum**. Op die datum wordt door circa tachtig mensen een bezettingsactie uitgevoerd bij het hoofdkantoor van de vliegtuigmaatschappij Martinair op Schiphol. De reden: Martinair vervoert groepen uitgeprocedeerde asielzoekers en mensen zonder verblijfspapieren op verzoek van Justitie naar het land van herkomst. De directie gaat na enige tijd een gesprek aan met de activisten, die materiaal achterlaten ter nadere studie. De activisten zijn welkom voor een vervolgesprek. Het Autonoom Centrum laat weten een volgend gesprek alleen zinvol te vinden als Martinair bereid is haar standpunt inzake de uitzettingen te wijzigen: 'Zo niet, dan worden verdere acties niet uitgesloten'.

De Ravage besteedt er aandacht aan maar gaat tevens dieper in op het probleem van uitzetting van Iraanse asielzoekers. Er is inmiddels een ambtsbericht (van Buitenlandse Zaken) verschenen volgens welke er in Iran sprake is van een 'positieve ontwikkeling op het gebied van rechtszekerheid' maar een advocaat in Teheran praat liever over 'een vorm van Russische roulette'.

Het jaar wordt afgesloten door zo'n 25 personen die op Tweede Kerstdag een lawaaidemo houden bij het Grenshospitium. Daaraan voorafgaand werd door de groep, die zich '**Vluchtelingen vrij**' noemde, een vergeefse poging ondernomen het voormalige gebouw van de Dienst Vreemdelingenpolitie te bezetten. Dit zou omgedoopt moeten worden in 'een gastvrije herberg voor legale en illegale vreemdelingen'. Een bewaker voorkwam een en ander

1997 begint met een overzicht van één jaar kerkasiel. Op dit moment zijn er nog acht Zairezen in zelf gekozen bewaring. In het afgelopen jaar hebben zij de Oranjekerk verruild voor de Pelgrimskerk en sinds kort zijn ze ondergebracht in de Hervormde Gasthuiscgemeente op het WG-terrein in Amsterdam. In een interview met medewerkster van het **Coördinatiepunt Kerkasiel**, toont zij zich teleurgesteld dat er geen brede kerkasielbeweging van de grond komt. Het blijft beperkt tot Amsterdam.³⁰⁵

Zes weken later meldt de Ravage het einde van het kerkasiel. Het Hooggerechtshof in Den Haag heeft namelijk op 23 januari beslist dat de zogenaamde 'driejarentermijn' ook voor Zairezen geldt: 'Asielzoekers die langer dan drie jaar op een uitspraak over hun asielverzoek wachten krijgen automatisch een verblijfsvergunning'.³⁰⁶

De van het ASKV en Stichting Refugium bekende *...* vertelt dienaangaande dat het kerkasiel zal worden afgebouwd. Het komende half jaar zal er sprake zijn van een soort 'stil kerkasiel' en de nu nog in de kerk verblijvende personen zullen 'op onze kosten' worden ondergebracht op verschillende adressen in het land.

N.B. Staatssecretaris SCHMITZ had op 1 december 1996 in een brief aan genoemd *...* Coördinatiepunt al duidelijk aangegeven wat zij zelf van de situatie vindt: '*Als een uitgeprocedeerde asielzoeker een beroep doet op de kerk, dan dient van de zijde van de kerk gerealiseerd te worden dat bij betrokkenen vrijwel altijd de verwachting wordt gewekt dat er een mogelijkheid is dat hij of zij in Nederland kan blijven. De kerk is geen staat in de staat en kan zich niet tegen de wet verzetten*'.

Of er enig verband is met de 'dreigementen' van het Autonomo Centrum aan het adres van Martinair is onduidelijk maar feit is dat deze vliegtuigmaatschappij al op 22 januari in een gesprek met genoemde actievoerders heeft meegedeeld te zullen stoppen met het vervoeren van 'deportees' naar Zaïre en andere landen. Het Autonomo Centrum laat in deze Ravage weten hoe Martinair zich opstelt: 'Men stopt met gedwongen groepsuitzettingen en als men benaderd wordt met de vraag of zij een vliegtuig wil verhuren voor vrijwillige terugkeer, zal men eerst het Autonomo Centrum vragen of er inderdaad sprake is van vrijwilligheid'. Men vindt dit voldoende om af te zien van verdere acties tegen Martinair en men zit nog met een paar vragen naar aanleiding van het door de knieën gaan van het bedrijf: 'Was het bang voor aanslagen? Waren de charter-vluchten richting Kinshasa niet lucratief genoeg?' Hoe dan ook: 'Het is een stimulans voor iedereen die gelooft dat veranderingen in het vreemdelingenbeleid niet allen (of juist niet) in Den Haag bereikt worden maar overal waar mensen bereid zijn de verantwoordelijkheid voor hun eigen handelen te nemen'.

183

Op 20 april organiseert **Autonomo Centrum** een hoorzitting over 'vreemdelingendetentie' in de Balie in Amsterdam. De 200 aanwezigen zijn achteraf unaniem in hun oordeel: 'Vluchtelingen en mensen zonder papieren worden in Nederland slechter behandeld dan mensen die om strafrechtelijke redenen achter slot en grendel verdwijnen'. De criminoloog spreekt over een 'onmenselijke behandeling' en (Autonomo Centrum) betitelt politici als 'een gepasseerd station', wanneer zij zoekt naar mogelijkheden voor een betere behandeling van vluchtelingen.

Naar aanleiding van de op 16 en 17 juni in Amsterdam te houden Eurotop komt er in het kader van de campagne 'Stop het huidige uitzettingsbeleid' een (dun) krantje uit. In de campagne werken alle bekende organisaties samen met één uitzondering: Autonomo Centrum. Maar die zijn dan ook 'autonomo'. Het krantje is hoofdzakelijk een herhaling van zetten: het boek van Chris DE STOOP komt ter sprake evenals de 'groepsdeportaties', die worden belicht tegen de achtergrond van het Europese asielbeleid: gezamenlijke chartervluchten verwijderen uitgeprocedeerde asielzoekers. Tevens wordt er gedeeltelijk nieuwe informatie verschaft, bijvoorbeeld waar het gaat over 'uitzettingsgevangenen'. Hiervan wordt een chronologische opsomming gegeven waarbij de volgende Nederlandse onderkomens sinds 1992 worden genoemd:

- Grenshospitium, Amsterdam;
- Huis van Bewaring, Leeuwarden;
- Willem II-kazerne, Tilburg;
- de Geniepoort, Alphen aan de Rijn;
- Huis van Bewaring, Zoetermeer;
- Huis van Bewaring, Zwolle;
- Huis van Bewaring, Breda.

In 1998 zullen de Huizen van Bewaring in Nieuwegein en Ter Apel ook een dergelijke functie krijgen. Ter Apel is natuurlijk vooral bekend van het daar sinds april 1996 functionerende 'modelverwijdercentrum', aldus scribent Hij vertelt dat 'Ter Apel' de laatste mogelijkheid is om mensen met hun medewerking verwijderd te krijgen:
'Vanuit Ter Apel worden vreemdelingen aan ambassades van verschillende landen aangeboden, vaak met door de IND vervalste papieren. Wanneer de vreemdelingen niet meewerken kunnen zij worden opgesloten in een politiecel of huis van bewaring. Mochten al deze pogingen om van vluchtelingen af te komen niet lukken, dan worden mensen uit Ter Apel gedropt op een willekeurig station in Nederland om van daaruit in de illegaliteit te verdwijnen'.

Ravage gaat in de zomer nader in op de activiteiten van het **Steunpunt Kerkasiel Iraanse Asielzoekers (SKIA)**. Men is erg verontrust nu de Tweede Kamer accoord is gegaan met het terugsturen van uitgeprocedeerde asielzoekers naar Iran. Het SKIA maakt - nolens volens - gebruik van de bevindingen van de BVD, die evenals in het jaar 1995 ook in 1996 heeft geconstateerd dat 'de activiteiten van de Iraanse inlichtingendienst in Nederland zich vooral concentreerden op het lokaliseren en registreren van oppositieleden in Nederland. Er werden pogingen gedaan leden van de Iraanse gemeenschap in ons land tot medewerking te dwingen door middel van intimidatie'.³⁰⁷

N.B. In deze maanden van niet tot een positief vervolg geleid hebbende hongerstakingen door Iraanse uitgeprocedeerde asielzoekers komt het tot een incident met gunstige afloop: een van de bedoelde personen spuugt bij een bezoek aan de Iraanse ambassade achtereenvolgens op het portret van KHOMEINY en op de Iraanse ambassadeur. Volgens de president van de Haagse Vreemdelingenkamer heeft zich hiermee zo zeer in gevaar gebracht, dat hij niet mag worden uitgewezen: 'De kans is groot dat hij voor deze daden zonder eerlijk proces strafrechtelijk zal worden vervolgd'. (De vraag is nu of toekomstige kandidaten voor uitzetting in de ambassade worden geconfronteerd met een bordje 'voor het spugen eerst een nummertje trekken'.)

IV. POLITIEKE GEVANGENEN:

Een zaak die in anti-imperialistisch perspectief niet mag ontbreken is de verregaande solidariteit met 'politieke gevangenen'. Dit gaat veel verder dan de elders reeds gememoreerde 'bajesstrijd', die bedoeld is als hart onder de riem van gedetineerde mede-activisten. Deze vorm van verbinden van de strijd 'binnen' met de strijd 'buiten' is van een aanzienlijk lager niveau, al was het alleen al omdat de kameraden over enkele dagen of weken weer buiten zijn.

Politieke gevangenen in onderstaand onderzoek zijn eerder te vinden in buitenlandse terreurbewegingen, die ideologisch een zekere betekenis hebben (gehad) voor de linkse Beweging. Af en toe rijdt men echter een wel erg scheve schaats wanneer men bijvoorbeeld een moordenaar als Alan REEVE aan de boezem drukt. Deze zal in onderstaande chronologische opsomming van activiteiten ten behoeve van betreffende gevangenen overigens wel ter sprake komen. Wat hierin niet wordt opgenomen is het aantal zaken dat in breder verband zal worden aangekaart in het hoofdstuk Internationale contacten.

In 1982 zien we de eerste aanzetten van extra aandacht voor de in het buitenland gedetineerde geestverwanten, met name wat betreft (radicaal-)linkse Turkse bewegingen. Zo wordt in februari enige attentie gevraagd voor de processen tegen leden van de 'vakbond' **DevSol** maar ook voor die van **Dev(rimçi) Yol**, de verzetsbeweging die zich in 1971 keerde tegen de toenmalige Turkse junta.³⁰⁸

In april neemt verschiijnt de vertaling van een artikeltje uit de Berlijnse 'tageszeitung' waaruit moet blijken dat **RAF**-gevangene op 5 april 1981 niet van de hongerstaking is omgekomen maar door een klap op zijn hoofd: 'Elke dag stond hij zeven uur bloot aan martelingen van de artsen die hem met infusen en injecties voedsel probeerden toe te dienen. Alles wijst erop dat hij bij het vastbinden een klap op zijn hoofd heeft gekregen en door zijn zwakke toestand eraan kapot gegaan is'. Een nadere argumentatie van de doodsoorzaak wordt echter niet gegeven...³⁰⁹

Een week later bevat Bluf! een special over het staatsterrorisme in Italië. Naast noodtoestand-wetten en 'terroristi pentiti' is er enige aandacht voor 'politieke gevangenis'. Deze zijn in 1977 speciaal ingericht voor terroristen als de **Rode Brigades** en hun handlangers. Op dat moment zijn er bijna 1100 mensen gedetineerd vanwege 'terroristische daden'.

Het duurt vervolgens tot midden september wanneer Bluf! dieper ingaat op de geschiedenis van de 'Bewegung 2. Juni', die na de **Rote Armee Fraktion (RAF)** de meest vooraanstaande terroristische groepering in Duitsland mag worden genoemd.³¹⁰

Twee activisten, _____ en _____, zijn sinds 30 augustus in hongerstaking tegen hun isolatie.

N.B. De naam van de groepering heeft direct te maken met een incident op 2 juni 1967, toen de Berlijnse politie tijdens rellen bij het bezoek van de Perzische Sjah de student _____ doodschoot.

Een week daarna is er plotseling overdreven veel aandacht voor de Britse moordenaar - ook van een Nederlandse agent - Alan REEVE, die sinds 20 augustus in de Bijlmerbajes 'in afzondering is geplaatst'. Bluf! 42 van '35 oktober' gaat nader in op de zaak-REEVE, die zelf aan het woord komt via de recensie van zijn geschrift 'Notities uit de wachtkamer', dat hij zelf voorzag van de pakkende ondertitel 'Anatomie van een politieke gevangene'.

Recensent _____ toont meer dan enig begrip voor de persoon REEVE.

Vier weken later worden in hetzelfde blad enige pagina's besteed aan het (weinig) wel en het (vele) wee van REEVE, die in de persoon van _____ een in activistenkringen goed aangeschreven advocaat heeft.

Het betreffende artikel gaat onder meer over de 'psychiatrische' gevangenen in Engeland, waar geen mogelijkheden tot beroep bestaan. Het eindigt tendentiekus en mijns inziens onverantwoord:

'De rechtbank krijgt de kans om te bewijzen dat ze met praktijken zoals die in het engelse gevangenisstelsel niets te maken heeft en Alan op vrije voeten stellen. Als die dat niet doet is duidelijk dat het engelse en het nederlandse gevangenisstelsel één pot nat zijn'.

1982 eindigt met een berichtje over de eis van 20 jaar die op 3 december werd uitgesproken in de zaak-REEVE. Natuurlijk een schande volgens de NN-scribent.³¹¹

In het zelfde december-nummer is er aandacht voor de '**Steungroep Politieke Gevangenen**' in Groningen die zich bekend maakt: 'Wij zijn een groepje dat bezig is met het maken van een krantje over politieke gevangenen. We zijn ons gaan richten op politieke gevangenen uit de linkse hoek, in eerste instantie mensen die in Nederland gevangen zitten'.

1983 begint met een aanval in Bluf! op de Spaanse 'repressieve' politie die, _____ op straat heeft doodgeschoten. Men gaat nader in op het Spaanse

'staatsterrorisme', dat zich richt tegen de activiteiten van de **Grupo de Resistencia**

Antifascista, Primero de Octubre (GRAPO), de Antifascistische Verzetsgroep 1 Oktober.

Deze extreem-linkse organisatie heeft van meet af aan veel sympathisanten in Nederland.³¹²

Eind juni verschijnt een lang artikel van de hand van _____

Deze vertelt over de arrestaties in Duitsland van _____ en _____ . Zij

zijn 'oprichter' respectievelijk 'uitgever' van het Berlijnse links-radicaal maandblad _____

radikal, dat de Duitse autoriteiten een doorn in het oog is vanwege het stelselmatig afdrucken van

persverklaringen van groeperingen als de **Revolutionäre Zellen**. Bij gebrek aan beter - id

est de ondergronds opererende redactie - zijn genoemde personen gearresteerd.³¹³

1984 gaat door met waar wij waren gebleven. Op 1 maart worden genoemde _____ en _____

veroordeeld tot tweeënhalf jaar gevangenisstraf vanwege het 'reclame maken voor

terroristische groeperingen' en het 'oproepen tot gewelddaden'. De Nederlandse

sympathisanten zijn bij monde van _____ totaal overdonderd door deze - inderdaad

buitensporige -straf.

Aan het eind van het jaar besteedt activistisch links extra aandacht aan de gevangenen van de **Rote Armee Fraktion (RAF)**.³¹⁴

Op dit moment zitten 65 personen, die tot de RAF 'of andere anti-imperialistische groepen' behoren, gevangen. Een groot aantal van hen zit volledig geïsoleerd en alleen al het opsturen van boeken naar de gevangenen wordt als een politieke - dus criminele - daad beschouwd. Familieleden van de politieke gevangenen in de BRD, die elkaar geregeld ontmoeten op het zogenaamde 'Verwantentreffen', roepen in de Bluf! op tot geldelijke ondersteuning 'voor ons werk en de verzorging van de politieke gevangenen'.

Twee weken later komt men terug op genoemde gevangenen: 32 hunner zijn sinds 4 december in hongerstaking. Bluf! geeft achtergrondgegevens over het met ons artikel 140 te vergelijken art. 129-a en over de 'Isolationshaft'. Het artikel van een anonieme scribent eindigt met een waarschuwing: 'Wat met de 129-a gevangenen gebeurt is niet 'typies Duits' of te verklaren uit het 'Duitse volkskarakter'. De bewuste strategie tot vernietiging van de politieke identiteit van de gevangenen zoals die nu in Duitsland te zien is kan in ieder West-Europees land gaan gebeuren - voor zover het al niet gebeurt - wanneer mensen het geweldmonopolie van de staat gaan doorbreken in woord en daad. In die zin is Duitsland voorbeeld én waarschuwing'.

Men eindigt met een montere uitspraak van de zichzelf op 18 oktober 1977 uit de Isolationshaft 'bevrijd' hebbende Gudrun ENNSLIN: 'Wie geen angst voor vierendelen heeft trekt de keizer van zijn paard'.

Bluf! komt in januari 1985 terug op de hongerstaking van de RAF-leden en die van het anti-imperialistische verzet. De lijst van hongerstakers bevat enkele namen die in verbinding te brengen waren of zijn met Nederlandse activisten:

15

Als bijsluiter bevat deze uitgave een oproep voor de manifestatie in Paradiso, 27 januari, ter ondersteuning van de hongerstakers. De achterzijde van deze poster is bijna volledig beschreven door de bekende RAF- en later RaRa-advocaat

Hij wijst er onder meer op dat sinds 1973 medische specialisten hebben verklaard dat 'de manier waarop het detentie-regiem werd geëffektueerd betekende dat men bezig was met een vernietigingsprogramma'.

Juridisch is er overigens zelf al helemaal uit: 'In additionele protokollen van de Geneefse Conventie, waar jarenlang over gevochten is, werd vastgesteld dat guerillastrijders, anders als voorheen, moesten worden behandeld als krijgsgevangenen. Deze wijzigingen zijn primair georiënteerd geweest op de Palestijnen m.b.t. Israël, de mensen van het A.N.C. in Zuid-Afrika en de SWAPO-mensen. Maar zonder problemen te maken wat de interpretatie betreft, zal deze wijziging ook moeten gelden voor de gevangenen van de guerillas in West-Europa'.

N.B. zal met deze visie in 1988 de rechter niet kunnen overtuigen tijdens het proces tegen RaRa-voorman

De manifestatie in Paradiso trok bijna 500 bezoekers. Een verslag daarover gaat ook over de gebeurtenissen eromheen. Zo komen de fusieplannen van de Duitse **Rote Armee Fraktion** met de Belgische **Cellules Communistes Combattantes** en de Franse **Action Directe** aan bod maar er is ook aandacht voor de golf aanslagen in Duitsland.³¹⁵ In Nederland - lees Groningen - zijn eind januari / begin februari enkele aanslagen te vermelden van het **Noordelijk Terreur Front**. Deze schimmige en maar kort actieve groepering of individu(en) gooiden molotov-cocktails naar binnen bij de Indelingsraad van het ministerie van Defensie en bij een gebouw van de technische dienst van de Rijkspolitie in Groningen. Motief daarvoor was de daadwerkelijke ondersteuning van de RAF-hongerstakers.

Om aan te geven welk gedachtegoed op dit moment leeft bij Nederlandse anti-imperialisten is het goed de 'Politieke stellingname van de manifestatiegroep - over: Betrokkenheid & Ervaringen' integraal over te nemen. De organisatie was in handen van militante anti-impies uit en rond RaRa:

'Wij zijn verbonden met de hongerstakers en de strijd die zij voeren, en om dit geen loze kreet te laten zijn, zullen wij meer doen dan ze risikoloos en humanitair te ondersteunen. Onze eigen achtergronden en activiteiten kunnen daar een basis voor zijn. Velen van ons zijn de afgelopen jaren hier in Nederland in bewegingen en beweginkjes actief geweest. De vrouwenbeweging, de kraakbeweging, anti-militarisme, groepen tegen fascisme racisme en seksisme, groepen tegen homo-onderdrukking, anti-apartheid en vele andere groepen waren levendige werelden. We kwamen elkaar tegen om samen te wonen, actie te voeren, te discussiëren, feest te vieren enz. De solidariteit die je in je eigen groepen vond, was inspirerend om door te gaan met een strijd tegen alle structuren, wetten, regels, normen die ons zo in de weg staan, die ons ondraaglijk inperken.

De reacties die we over ons heen kregen van autoriteiten op alle nivo's was niet mis te verstaan: pogingen tot inkapseling, marginalisering en kriminalisering werden ons deel. Vaak succesvol om ons van elkaar te vervreemden. We hielpen ze vaak nog een handje door te veel oog te hebben voor onze eigen standpunten en te weinig voor die van anderen: en dus voor het gezamenlijk perspectief.

Wij leerden de hypokrisie van de macht, de parlementaire democratie van Den Haag en de gemeenten kennen: zij luisterden niet naar onze argumenten. Zij pakten ons aan met alle geweld. ME, stillen, anti-terreurbrigades en veiligheidsdiensten werden op ons losgelaten. We hielden iets over van de kracht van onze eigen acties, de eigen ontwikkeling die we doormaakten, die ons nu ook hierheen brengen.

Onze solidariteit met de hongerstakers en andere politieke gevangenen in de wereld is daarom een aanzet tot een breder verzet.

Tegen het imperialisme van 'onze' westerse wereld en haar machtige instituties. Zowel politiek-ekonomies (het IMF) als militair (de NATO) wordt aan andere landen de westerse ideologie opgedrongen.

De NATO en het IMF gaan, gesteund door de belanghebbende regeringen, onverminderd door met hun politiek van exploitatie van de Derde Wereld en het opvoeren van de internationale spanning. Maar zij kunnen dat alleen als zij ook in de westerse landen zélf hun machtsbasis weten veilig te stellen. Daarom zijn zij uit op de beheersing van de politieke identiteit van mensen. Daarom is de repressie van staten tegen hun tegenstanders genadeloos. De meerderheid van de bevolking moet worden overtuigd van de belangen van enkelen.

Wij zien de gevangenissituatie van vele sociaal-revolutionairen dan ook als een internationaal gekoördineerd beleid om actieve tegenstanders de mond te snoeren.

Isolatie is hierin regel: de geaksepteerde martelmethode in de westerse wereld.

Wij konstateren dat de nederlandse situatie onderdeel is van dit internationale imperialistische systeem. Wij hebben dit systeem uitgedaagd en leren kennen.

Wij realiseren ons, dat als wij zo blijven leven als we leven, onze 'vrijheid' willen behouden en onze mogelijkheden willen vergroten, wij ons zullen moeten organiseren en verzetten. HIER en NU'.

Na deze weken van Duitse hongerstakingen komt medio maart een oude Britse bekende, Alan REEVE, weer ter sprake. Deze zichzelf tot politieke gevangene gebombardeerd hebbende crimineel kwam een maand eerder in het nieuws met een mislukte ontsnappingspoging uit de gevangenis te Scheveningen. Hij is te lang en leste maar in hongerstaking gegaan en de Beweging wil hem gaarne steunen. Zij doet dit onder meer

door elke week aandacht aan hem te besteden. Deze 'weight watcher' besloot op 19 april, na 54 dagen hongerstaking, weer te gaan eten. Dit tot vreugde van zijn achterban die een boekje wil samenstellen over hongerstakingen in Nederlandse gevangenissen: 'Het gaat er namelijk niet om Alan als een geïsoleerd geval te zien maar om het bestrijden van (bunker)isolatie en justitieel machtsmisbruik in het algemeen'.³¹⁷

Ruim een jaar later besteedt Bluf! pas weer aandacht aan politieke gevangenen. Bij gebrek aan autochtone kandidaten - en om niet telkens weer met een zwakgebod als Alan REEVE aan te komen zetten - maakt men zich nu sterk voor twee gevangenen **IRA**-terroristen, die in Amsterdam waren gearresteerd. Deze, Brendan 'Bik' McFARLANE en de tegenwoordig politiek hoog aan de Noord-Ierse weg timmerende Gerard KELLY, dreigen te worden uitgewezen. De rechtbank erkent op 25 maart dat in ieder geval KELLY een politieke strijd voert en adviseert minister KORTHALS ALTES om hem niet uit te wijzen.³¹⁸

Enkele maanden later geeft Bluf! details over de hongerstakers van de Belgische **CCC**. De vier kopstukken, CARETTE, CHEVOLET, VANDEGEERDE en SASSOYE zijn sinds 16 mei in hongerstaking tegen de hen opgelegde isolatiemaatregelen.³¹⁹

Twee weken later publiceert het Amsterdamse **Frontline Info** een achtergrondverhaal over 'folter in Noord-Ierland'. Een en ander in het kader van de dreigende uitlevering van KELLY en McFARLANE. Men schetst de situatie van de in isolatie gehouden gevangenen:

'Menselijke hersenen functioneren alleen als er voldoende zuurstof en suikers worden aangevoerd. Krijgen de hersenen niet voldoende sensorische (=zintuig) impulsen, dan wordt de toevoer van deze stoffen verstoord en treden er psychische storingen op. Deze techniek van psychische folter, het bewust blokkeren van de hersenen, wordt 'sensorische deprivatie' genoemd'.

Men legt vervolgens uit dat IRA-gevangenen hieraan weken of zelfs maanden worden onderworpen, waarna zij worden verhoord door een functionaris van de RUC (= Royal Ulster Constabulary, de Noord-Ierse politie - : 'Hij heeft dan macht over je zintuigen, hij kan en probeert je te manipuleren'. **Frontline Info** steekt de gevangenen ten slotte nog een hart onder de riem: 'Victory to the Irish freedom fighters'.

In juli publiceert Bluf! een brief van Gerard KELLY waarin deze zijn visie geeft op het fenomeen 'politieke gevangenen'. Het mag geen wonder heten dat hij zich zelf tot die categorie rekent. KELLY vertelt verder nog dat de Britse autoriteiten in 'hysterische woede' ontstaken toen de Amsterdamse rechter bepaalde dat 'de strijd voor een Verenigd Ierland van de IRA in feite een politieke en rechtmatige oorlog is'.

In 1987 duurt het tot medio juni wanneer de Nederlandse activist zich weer kan inzetten voor zijn/haar eigen nationale troeteldier: de zich nu nog steeds goed aan zijn dieet houdende Alan REEVE. Hij is vanwege een mogelijke vluchtpoging overgeplaatst naar Maastricht, waar hij wederom in isolatie zit. Bluf!-lezers worden poëtisch uitgenodigd schriftelijk te reageren: 'Laat ze niet slagen in de pogingen hem kapot te krijgen! Doorbreek z'n isolatie met post, ook al is dat maar een kleine bres in de muren die zij oprichten'.³²⁰

Drie maanden later refereert men aan een artikel in *Der Spiegel* van 31 augustus, waarin de 'tot nu toe geheim gebleven notulen van de crisisstaf van september en oktober 1977' worden uiteengezet.³²¹

De 'Duitse herfst' weerspiegelt zich in al zijn gure kilte in deze gespreksnotities, die door worden samengevat in een - mede aan Bluf! gezonden - persbericht. Onze topadvocaat heeft daarin onder meer het volgende kunnen lezen: '*Die Bonner stiftete die holländische Regierung an die Telefone von Anwälten anzuhängen*'. Met andere woorden, de telefoons van (advocaten van Knut FOLKERTS) werden 'op aanwijzing van de Duitse crisisstaf' afgeluisterd.

heeft deze informatie overigens ook doen toekomen aan verschillende Tweede Kamerfracties: 'Niet dat hij de illusie heeft dat er iets mee gebeurt'.

Het jaar eindigt voor nog enigszins goed wanneer begin november duidelijk wordt, dat een aantal RAF-leden amnestie kunnen krijgen wanneer zij 'op tijd uit de rijdende trein stappen'. Bluf!-schrijfster van een betreffend artikel, Rina, vraagt zich af 'of deze mensen zo stom zullen zijn om zoveel vertrouwen te hebben in de rechtsstaat en of ze inderdaad in deze val zullen trappen'.

In februari 1988 is er weer eens wat te melden over een hongerstaking. Deze keer betreft het vier leden van de (Franse) **Action Directe**: Nathalie MÉNIGON, Joëlle AUBRON, George CIPRIANI en Jean-Marc ROUILLAN.³²²

Het bericht is ofwel verouderd of er heeft een medisch wonder plaatsgevonden want de Bluf!-redactie meldt dat zij al '80 dagen in hongerstaking zijn'. Feit is dat zij op 1 december met hun actie zijn begonnen en dat zij de gebruikelijke eisen hebben:

- onmiddellijke afschaffing van de eenzame opsluiting;
- afschaffing van de isolatievleugels;
- recht op samenvoeging.

Want, zo zegt Nathalie MÉNIGON: 'Je raakt de tijd kwijt, je raakt de zin kwijt en ten slotte raak je jezelf kwijt. Dat is volledige isolatie, de vernietiging van je sociale, menselijke gedrag en van je innerlijke wezen. Het is gericht op de verdeling van het lichaam en de geest door de likwidatie van de eenheid in je denken, van je identiteit'.

Maart en april worden drukke maanden voor 'politieke gevangenen-watchers'. Op 18 maart arresteert de Amsterdamse politie 'toevallig' de Duitse staatsburger tegen wie een internationaal opsporingsbevel loopt in verband met zijn betrokkenheid bij een schietpartij bij Startbahn West. Hij zou bij een betoging tegen de uitbreiding van het vliegveld van Frankfurt op 2 november jongstleden twee politie-agenten hebben doodgeschoten. wordt gedetineerd in Groningen en een ieder wordt eind april opgeroepen op hem schriftelijk te ondersteunen.

Op 11 april vindt **RaRa** haar voorlopige Waterloo met de arrestatie van een aantal verdachten, waaronder haar voorman En jawel hoor, eindelijk heeft Nederland zijn eigen politieke gevangene! In het hele land vinden solidariteitsacties plaats en in het eerste nummer van Bluf!-opvolger NN vraagt men op 28 april een kaartje te sturen. Ook twee weken daarna gaat de heldenverering door en men geeft in de rubriek 'De Zeepbel, deel 8' de ruimte om iets te vertellen over de verhoren, waaraan hij zich moet onderwerpen en die hij met glans in alle stilzwijgen weet te pareren. Ook wordt opgehemeld vanwege zijn betoog in het kort geding, dat heeft aangespannen tegen zijn dagelijkse verhoren.

De komende weken zal NN stelselmatig - zij het in steeds mindere mate - aandacht besteden aan het wel en wee van onze RaRa-gedetineerde.

Op 9 juni verschijnt een oproep aan de sympathisanten van , om op de veertiende aanwezig te zijn bij het uitleveringsproces: 'Komt allen massaal en neemt lawaai mee!'³²³

Zes dagen later vindt er weer een arrestatie plaats van een RaRa-verdachte. wordt van straat - en van zijn fiets - geplukt en verhoord over - met name - zijn vermeende aandeel in een inbraak in het Marokkaanse consulaat (waar paspoorten zijn ontvreemd - . Na twee dagen zwijgen mocht Guus weer naar huis.

Begin augustus is ook de NN voor een groot deel gewijd aan het op handen zijnde proces (10 juni) tegen ³²⁴

Een dag daarvoor zal er in Paradiso een grote manifestatie worden gehouden:
'Om te mobiliseren voor en informatie te geven over het proces. Ook willen wij het als moment gebruiken om samen te komen met verschillende mensen en groepen die betrokken zijn bij het radikaal verzet. Met als doel een strijdbaar antwoord te formuleren op de ontwikkelingen, en ons verzet meer breedte en diepte te geven'.

Voor de manifestatie wordt een brochure uitgegeven. Deze bevat onder meer de in het hoofdstuk 'repressie' behandelde procesverklaring van

De manifestatie wordt een groot succes. Circa 750 mensen hebben de moeite genomen naar Paradiso te komen, waar ze worden beziggehouden door sprekers van diverse pluimage en met Zuid-Afrikaanse gedichten en muziek uit Zimbabwe.

Een dag later vindt het proces tegen [] plaats, hetgeen wordt beschreven in 'De Zeebel, deel 13'.³²⁵ De verschillende deelnemers komen in citaten aan het woord. Zo zegt RaRa's huisadvocaat [] bijvoorbeeld:

'RARA-acties tegen SHV en Shell kunnen worden getypeerd als het krabben in het cement van de muur van apartheid'.

Met andere woorden, wat stelt het nou helemaal voor? Wat de rechter van deze cementkrabberij vindt zal blijken op 24 augustus, wanneer de uitspraak zal volgen.

Iedereen wordt nu reeds uitgenodigd voor een lawaaidemo.

Het figuurlijke lawaai is dan overigens gauw over, wanneer [] wordt veroordeeld tot 5 jaar gevangenisstraf met aftrek van voorarrest. Het letterlijke lawaai zwelt pas goed aan na de uitspraak. Overal vinden solidariteitsacties plaats in de vorm van vernielings- en sabotage-acties. 'Autonomen' maken van de gelegenheid gebruik om maar weer eens lekker rotzooi te schoppen, hetgeen door de gemiddelde activist niet in dank wordt afgenomen:

'Als dit de contouren van de nieuwe beweging zijn, ben ik bang dat er daarbinnen niet veel meer dan een vacuum kan bestaan. Ik pas er in ieder geval voor gezien te worden als een stuk onmondig vee dat voor iedere willekeurige actie gebruikt kan worden. Adios, Genoemde [] duidt hierbij vooral op de goed doordachte en van tevoren geregisseerde actie van een aantal lieden, die begon op het Rokin en eindigde in de 'voor iedereen toegankelijke' universiteit. Op dat traject zijn - met redelijk succes - de volgende doelen' aangevallen': AMRO-bank, EI Al-kantoor en optiebeurs. Bij het Paleis van Justitie sneuvelden overigens ook wat ruiten.

In september ontspint zich een discussie tussen een zich [] noemende persoon en 'politieke gevangene' [] Hierover treft u in hoofdstuk 3.4 (over geweldsdiscussies en dergelijke) meer aan.

[] klaagt in een lange ingezonden brief niet alleen over de mensen die het niet met hem eens zijn. Ook de gevangenisdirectie moet het verduren, omdat zij hem als 'onruststoker' hebben overgeplaatst naar een andere vleugel: 'Elementaire menselijkheid moet vernietigd worden'.³²⁶

Hij klaagt vervolgens over het feit dat hij geen interviews mag geven en noemt dat: *'Eén van de vele voorbeelden waarin duidelijk wordt, dat waar in de BRD een aparte wet voor nodig is, Nederland al lang klaar is voor politieke (bajes)repressie'.*

Op de eerste zondag van de maand, in dit geval oktober, is er weer een zwaai-actie voor het rijkslogies van [] Deze keer doen daar zo'n 35 personen aan mee.

In oktober zien wij een goed voorbeeld van wat 'onze' linkse activisten onder politieke gevangenen verstaan. In de op pagina 3 afgedrukte 'bajeslijst politieke gevangenen' staan naast de onvermijdelijke [] en [] twee totaalweigeraars en de medewerker van de Knipselkrant, de in Karlsruhe gedetineerde []

Het jaar wordt afgesloten met de uitlevering van door de uitspraak van de Hoge Raad is bekrachtigd. die op 22 december
de onvermijdelijke
Dritte im Bunde, heeft nog even geprobeerd hier te houden met zijn
inschatting dat een van de tenlasteleggingen - een aanslag op een verkiezingslokaal - een
politiek delict moet worden genoemd. De andere aanklacht, de moord op twee politie-
agenten, heeft echter zwaarder gewogen.

Hadden we eindelijk een te vertroetelen eigen politieke gevangene, laten ze hem op 3
januari 1989 al weer vrij! En wederom was het weer eens een kwestie van '(vorm)foutje,
bedankt!'

Elders, in het hoofdstuk 'repressie' hebt u hierover verschillende meningen en analyses
kunnen aantreffen over de invrijheidsstelling van

De NN gaat echter onverdroten voort met zijn berichtgeving over zaken als bajesstrijd en
wie kunnen we daarover beter interviewen dan ? Hij vult samen met
id est enkele pagina's teneinde een dag later, 10 februari,
leesvoer te verzorgen voor de deelnemers aan de manifestatie 'Bajesstrijd'.³²⁸

wil gaarne een onderscheid maken tussen 'politieke' gevangenen en
'sociale' gevangenen: 'Hoewel de opsporing, vervolging en veroordeling van sociale
gevangenen een produkt is van politieke verhoudingen, zitten ze niet vast vanwege politiek
verzet. De strategie van de staat t.o.v. politieke gevangene is ook een andere dan die t.o.v.
sociale. In plaats van aanpassing is de strategie erop gericht de politieke identiteit te
vernietigen'.

N.B. Het artikel van heeft als voornaamste item de mededeling dat
door onder de aandacht van de 'Beweging' zijn gebracht'. De (later door
sommigen sterk aangedikte) contacten tussen RaRa en DevSol berusten derhalve
waarschijnlijk eerder op persoonlijke dan op politiek-ideologische basis.

Begin februari gaan 50 RAF-leden in hongerstaking. Na twee weken gaat men door in een
soort estafette maar Christa ECKES en Karl-Heinz DELLWO blijven in hongerstaking. Op 29
maart wordt hun voorbeeld gevolgd door drie kameraden van de RAF en twee uit het
'verzet'. De NN roept op tot deelname aan de op 15 april in Amsterdam te houden
demonstratie. De **Steungroep Hongerstaking BRD** organiseert een en ander.³²⁹

Op 31 maart zien we in Den Haag een bezetting van de persbureaus ANP, Reuter en DPA
als protest tegen het 'stilzwijgen van de burgerlijke media' met betrekking tot de hong-
erstaking. De claim van de anonieme bezetters eindigt met: 'Onze solidariteit ligt in ons
politiek bewustzijn!'

Op 14 april volgt er een bezetting van het Goethe Instituut in Amsterdam door 'familieleden
van de politieke gevangenen in de BRD'. Zij waren overigens in het gezelschap van
spandoeken in goed en duidelijk Nederlands. Na enkele uren bezetting en een
persconferentie waarbij de burgerlijke media goed waren vertegenwoordigd was de 'actie
geslaagd'.

N.B. Over de demo van 15 april wordt niet meer gerept. Mogelijk is deze volledig onderge-
sneeuwd door belangrijker zaken als (de verontwaardiging over) de RaRa-aanslag tegen
Thermo Shell Centrum in Hilversum en de op handen zijnde SuZA-spektakelblokkade.

De NN publiceert in mei over een in internationaal verband uitgevoerde actie: de bezetting
van het DG III Europese Commissie voor Industriële Samenwerking in Brussel.³³⁰

Zwitsers, Denen, Duitsers en Nederlanders hebben daaraan deelgenomen in protest tegen
het EG-beleid ten aanzien van industriële zaken. Maar tevens was het bedoeld als
'uitdrukking van onze solidariteit met de strijd van de gevangenen in de BRD en Frankrijk'.

Naast de RAF- gevangenen zijn ook die van **Action Directe** in hongerstaking. De
Nederlandse deelname werd overigens gekenmerkt door een hoog RaRa-gehalte.

De bezetting werd 'politieel-militair' beëindigd. De ingehaakte bezetters werden uiteengeslagen, geboeid en afgevoerd. De 49 arrestanten werden in drie busjes - 'terwijl er tien klaar stonden' - afgevoerd naar een kazerne van de Bijzondere Opsporings Brigade. Daar werden zij niet bepaald vriendelijk bejegend. Op zeven na werden de gearresteerden na een etmaal België uitgezet.

N.B. Uit een artikel van Lekker Fris blijkt jaren later, januari/februari 1992, dat de zeven gearresteerden ook snel vrij waren. De zes Duitsers en een Nederlander - een van de latere **RaRa**-verdachten - gingen namelijk al op de tweede dag in hongerstaking en dat was waarschijnlijk een reden voor de Belgische autoriteiten om hen zo snel mogelijk het land uit te krijgen. Zij werden- bij verstek - tot twee jaar onvoorwaardelijk veroordeeld.

In oktober ziet de NN weer aanleiding iets te vertellen over politieke gevangenen. En omdat vrij is en er rond REEVE nog steeds rust heerst, maken sommige activisten (in de kringen rond RaRa) zich nu druk om een gedetineerde crimineel, . Deze heeft zich in september 1989 lichtelijk politiek gemanifesteerd met een actie tegen isolatie en het 'Europa-bajesstelsel' en onderhoudt sindsdien contacten met mensen van de - inmiddels opgeheven - Steungroep Hongerstaking BRD. is vanwege onder meer zijn contacten overgeplaatst en daarom in hongerstaking gegaan. Zijn fans 'buiten' roepen iedereen op zich solidair te verklaren door middel van het zenden van protestbrieven: 'Ook wij beraden ons op komende stappen van onze kant, houdt daarvoor ogen en oren open'. Twee weken later wordt duidelijk dat genoemde 'stappen' vooral zijn uit te leggen als acties in de vorm van zwaai-demo's. eet inmiddels ook al weer.

Op 10 november gaat een aantal **GRAPO**-gevangenen in hongerstaking. Dit omdat de door een eerdere hongerstaking (21-9-1989) af te dwingen eisen betreffende opheffing van isolatie etcetera niet werden gerealiseerd.

1990 is gevorderd tot februari wanneer de NN meldt dat een aantal leden van deze Spaanse, radicaal-linkse, groepering nog steeds in hongerstaking is. Inmiddels zouden enkelen in coma liggen, waaruit ze waarschijnlijk niet meer zullen ontwaken.

Eind maart komt NN terug op genoemde hongerstaking en wel met de medisch nogal stugge en ridicule bewering dat sommige **GRAPO**-leden al 111 dagen in hongerstaking zijn. De eerder reeds genoemde **Steungroep Politieke Gevangenen** uit Groningen heeft ter ondersteuning van deze inmiddels waarschijnlijk levende skeletten een brochure uitgegeven, waarin verklaringen en interviews van het Spaanse verzet en hun West-Europese geestverwanten zijn opgenomen.³³¹

N.B. De al weken aanhoudende berichtgeving over de **GRAPO**-hongerstaking is aanleiding voor de actiegroep **Revolutionaire Anti Racistische Aktie 'Crespo Galende'** om haar aanslag van 26 maart bij het ministerie van Justitie mede op te dragen aan deze hongerstakers: 'Terwijl de westeuropese regeringen hun mond vol hebben over schendingen van mensenrechten elders in de wereld, worden in West-Europa zelf politieke gevangenen, die strijden voor rechtvaardige eisen, in alle stilte vermoord'.

Op 15 mei overlijdt **GRAPO**-hongerstaker José Manuel SEVILLANO 'na een half jaar hongerstaking'. De NN gaat twee weken later in op de gebeurtenissen en doet uit de doeken hoe de Spaanse politie de medici dwingt (??? -) om hersendode **GRAPO**-leden toch nog aan de beademingsapparatuur te houden. In Spanje komt het op verschillende plaatsen tot felle protesten. Ondanks de berichtgeving hierover in NN en via de Vrije Keyser blijven solidariteitsacties in Nederland achterwege.

Pas in de nacht van 27 op 28 juli vindt er in Groningen een actie plaats van onbekende, zich **Revolutionaire Cellen** noemende, activisten. Zij plaatsen tegen de gevel van het Nieuwsblad van het Noorden een nepbom, die door de EOD 'onschadelijk' is gemaakt. In het bijgaande schrijven komt naast de Europese herstructurering vooral de hongerstaking

van de GRAPO ter sprake. De aanval op genoemde krant was bedoeld als 'aanval op de burgerlijke infrastructuur'. Aan het slot van de claimbrief wordt nog eens het waarom uitgelegd: 'Onze boodschap naar de pers-marionetten is een simpele. Jullie hebben je in de frontlijn van de (klasse)strijd geplaatst door jullie keus om als spreekbuis voor de bourgeoisie te fungeren. De gevolgen van deze politieke lotsverbinding zijn dan ook geheel voor jullie rekening'.

1990 mag wel met recht een GRAPO-jaar worden genoemd want ook het laatste nummer van NN gaat over deze groepering. Men komt terug op de hongerstaking, wier eerste 'verjaardag'

wordt gememoreerd. Naar aanleiding daarvan hebben er onder meer in Frankrijk, Zwitserland en Nederland acties plaats. In Amsterdam demonstreerden vijftien mensen voor de deur van 'het zwaar beveiligde Spaanse consulaat' op het Frederiksplein.

193

Met het begin van lente 1991 bericht NN over het feit dat inmiddels al weer vier weken geleden de GRAPO-hongerstaking is beëindigd. Betrokkenen worden 'gehervod' met onder meer baby-voeding.

Daarnaast is er veel ruimte beschikbaar voor een relaas over het proces in Roermond tegen de IRA-verdachten Donna MAGUIRE, Gerard HARTE, Sean HICK en Paul HUGHES. De veiligheidsmaatregelen doen on-Nederlands aan: 'Tot in je sokken word je gefouilleerd als je het proces komt bijwonen tegen de vier verdachten van de IRA-moord op twee Australische toeristen'.³³²

Het gecombineerde NN/Lekker Fris-nummer van 3 juli gaat nader in op Turkse martelpraktijken, waaraan een Zwitserse activiste sinds 19 mei blootstaat. Barbara KISTLER zet zich al jaren in voor politieke (Turkse en Koerdische) gevangenen in met name de BRD en dat moet zij bij haar bezoek aan Turkije zwaar bekopen. Zij ondervindt grote tegenwerking van het Zwitserse Openbaar Ministerie dat zijn dossier-KISTLER, onder meer aangaande springstofbezit, aan de Turkse autoriteiten heeft overhandigd. Aldus een door vertaalde samenvatting van het in RAF-kringen circulerende 'Angehörigen Info'.

Het duurt vervolgens erg lang voor het item 'politieke gevangenen' weer op de agenda wordt gezet. De anti-imperialisten zijn voorlopig veel te druk met zaken als asielbeleid, de Europese eenwording, anti-fascisme en (radicale) milieu-acties. En als dan ook nog de Duitse **Rote Armee Fraktion** en een deel van de **Revolutionäre Zellen** een wapenstilstand aankondigen respectievelijk zich opheffen, kan met recht gesteld worden dat het fenomeen 'politieke gevangenen' naar de achtergrond wordt gedrongen.

Eind mei 1992 is er in NN weer aandacht voor een politiek gevangene. Gelukkig, zo lijkt de Beweging te verzuchten, treedt dan een Amerikaanse 'radikale journalist' voor het voetlicht: Mumia ABU-JAMAL. Hij zit gevangen voor moord op een politieman (1981) en staat op het punt ter dood te worden gebracht. Links Amerika - en West-Europa - nemen het voor hem op, temeer daar hij vroeger tot de **Black Panther Party** behoorde. ABU-JAMAL zal een nieuw proces krijgen en daartoe wordt onder meer via deze weg, de NN dus, opgeroepen met gulle hand te spenderen.

Het juli-nummer van Konfrontatie bevat onder de kop 'gewapende strijd' een aantal pagina's informatie over de **Rote Armee Fraktion**. Er wordt aandacht geschonken aan de bekende RAF-verklaring van 10 april 1992, waarin deze terreurbeweging aankondigt: 'Wij hebben besloten dat we van ons uit de escalatie verminderen. Dat betekent dat we aanvallen op leidende representanten van staat en kapitaal staken met het oog op het nu noodzakelijke proces'. Daarnaast is er - mede over deze verklaring - een interview met de RAF-gevangenen Karl-Heinz DELLWO, Lutz TAUFER en Knut FOLKERTS. DELLWO kan zich redelijk vinden in de verklaring en geeft zelf aan dat de RAF-ideologie door de

geschiedenis is achterhaald. Over het huidige ageren heeft hij een uitgesproken mening: 'Wat ontbreekt is de nieuwe sociale gedachte, een nieuwe, historische, sociale doelstelling voor de maatschappij'.

Knut FOLKERTS is het gedeeltelijk met hem eens maar ziet nog enig licht aan de einder: 'Het hele referentiekader waarin links zich plaatste is verdwenen. De scheidslijn tussen Oost en West, de anti-koloniale strijd en de bewegingen in de metropolen en wat daarmee samenhangt zijn ten einde. ... Maar nieuwe maatschappelijke plaatsen, verhoudingen en betrekkingen zullen ontstaan, ook op internationaal niveau'.

194

Op 15 april 1993 komt de **GRAPO** weer - en nu waarschijnlijk voor het laatst - in beeld. De NN neemt een berichtje van de Volkskrant over dat, afgemeten aan de inactiviteit van de groep sindsdien, een zeer hoog waarheidsgehalte lijkt te hebben: 'Bijna de volledige leiding van de extreem-linkse organisatie GRAPO heeft zichzelf vorige week donderdag om het leven gebracht, toen een bom die was bedoeld om een pantserwagen van een geldtransport open te breken, voortijdig ontplofte. Volgens de politie waren de vier dodelijke slachtoffers de kern van de huidige leiding van de groep'.

N.B. Het is opmerkelijk dat dit berichtje zonder enig commentaar wordt overgenomen. Twijfelt er dan niemand meer? Je kunt je afvragen waar de tijden van de 'politie-moorden' op de Stammheim-gevangenen, op Hans KOK en anderen zijn gebleven.

Op 30 september 1993 is men weer even - en voor de laatste keer dit jaar - bij de les. Zoals wel vaker neemt de NN een berichtje c.q. oproep uit het 'Angehörigen INFO' over. Deze keer worden sympathisanten uitgenodigd om op 6 oktober naar Lübeck te komen teneinde te demonstreren voor de vrijlating van **RAF**-terroriste Irmgard MÖLLER. De oproep bevat overigens de bekende aanvallen op de Duitse autoriteiten: Wolfgang GRAMS werd in Bad Kleinen vermoord; zijn metgezellin Birgit HOGEFELD zit volledig geïsoleerd, 'op een wijze die aan het begin van de jaren zeventig al door Amnesty International en de VN veroordeeld werd'.

1994 wordt een jaar waarin de meeste aandacht uitgaat naar (radicale) acties op het gebied van milieu-activisme. Pas in de herfst is er op gebied van politieke gevangenen weer iets loos.

NN meldt de dreigende uitlevering van Namdar KARAMAN, een sympathisant van de extreem-linkse Turkse groepering **Devrimçi Sol (DevSol)**. Hij is in januari van dit jaar opgepakt op beschuldiging van afpersing van Turkse ondernemers. Men roept op tot een protest in de vorm van briefkaarten aan het adres van minister SORGDRAGER: '*Door hem uit te leveren aan Turkije maakt Nederland zich mede schuldig aan schending van mensenrechten*'.³³³

N.B. De Konfrontatie van februari heeft indertijd aandacht geschonken aan de arrestaties en daarbij tevens gemeld dat enkele sympathisanten de zaak hebben ondersteund door middel van hongerstaking.

In oktober krijgen we te maken met een nieuw incident dat het linkse activisme in beweging brengt, wanneer , journalisten/onderzoekers van **Stichting Opstand**, worden gearresteerd in een vertwijfelde poging van justitie de zaak RaRa af te sluiten. De NN's zullen tot aan het einde van de zaak, 3 april 1995, aandacht besteden aan de 'politieke' kwestie, zoals u elders heeft kunnen lezen of nog zult aantreffen bij het hoofdstuk over artikel 140.

De laatste editie van het radicaal-linkse opinieblad bij uitstek, Konfrontatie, (nummer 39 van december '94 / januari '95), kan juichend afsluiten met het bericht dat op 1 december na 22 jaar gevangenschap, de notoire **RAF**-terroriste Irmgard MÖLLER is vrijgelaten. Konfrontatie-

scribent volhardt overigens in de mythe:
'Irmgard overleefde als enige de 'nacht van Stammheim' in 1977, toen drie andere RAF-leden door politie-eenheden werden vermoord'.

N.B. Aan het begin van het jaar besteedde Lekker Fris overigens aandacht aan een politieke gevangenen, van wie wij hadden beloofd hem niet meer zo te zullen rubriceren: Alan REEVE. Men gaat nader in op een televisiedocumentaire van 'Jaar 1 - Alan Reeve na dertig jaar opsluiting'. Deze vertelt over het eerste jaar vrijheid van de bekende Britse crimineel. Een vrijheid die snel werd beëindigd met een - later onrechtmatig verklaarde - arrestatie. REEVE, inmiddels actief binnen de Coornhert Liga, duikt op 16 september 1993 onder wanneer de rechter bepaalt dat hij moet worden uitgewezen. In de loop van 1997 wordt de intussen naar Ierland verkaste REEVE gearresteerd, wanneer hij daar onder alias in het huwelijk wil treden.

195

Zoals reeds aangekondigd worden de Opstand-journalisten op 3 april 1995 op vrije voeten gesteld, waarmede een einde komt aan de korte detentie van eindelijk weer eens een paar Nederlandse politieke gevangenen.

In augustus komt men nog eens terug op de dreigende executie van de Amerikaanse activist Mumia ABU-JAMAL. Hij zou een week daarvoor, de vijftiende, worden 'afgemaakt' maar de rechter besloot uiteindelijk een onderzoek te laten instellen naar de mogelijkheid van een herberechting. Op de achtergrond heeft overigens mogelijk meegespeeld dat men bang was voor een herhaling van de onlusten, zoals die ontstonden na de afranseling door de politie van de bekende Rodney KING. Een angst die werd ingegeven door uitlatingen van de familie van Mumia ABU-JAMAL, die onomwonden dreigde met dergelijke onlusten.³³⁴

1996 wordt het jaar waarin naast de teloorgang van het antimilitarisme een einde lijkt te komen aan de activiteiten van de Nederlandse sympathisanten van politieke gevangenen. Slechts de **Solidariteitsgroep Politieke Gevangenen** in Amsterdam haalt af en toe de pers met het vragen van aandacht voor de problemen van - met name - Duitse gevangenen. NN-opvolger Ravage publiceert in november een interview met een medewerker van het in Duitsland verboden blad Radikal. Deze, , werd vanwege die activiteiten in Duitsland gezocht en hij heeft anderhalf jaar ondergedoken gezeten in Nederland. Nu het klimaat in zijn Heimat iets milder lijkt te zijn geworden, neemt hij de gok en keert terug.³³⁵ Op 11 december is er een laatste wapenfeit te melden, wederom in een zaak die Radikal betreft. Het gaat hier om de elders reeds beschreven affaire-Vaals waar een huiszoeking werd verricht bij een in Duitsland studerende - en voor Radikal actieve - Spaanse Duitser

In januari 1997 wordt er teruggekomen op deze zaak met de mededeling dat het OM op de vingers is getikt, 'omdat de Nederlandse justitie op verzoek van de Duitse autoriteiten zo maar medewerking heeft verleend aan politieke vervolging', aldus een analyse van het bekende **Buro Jansen & Janssen**.³³⁶

En daarmee is er een (voorlopig?) einde gekomen aan Nederlandse bemoeienissen met politieke gevangenen. Een einde dat onafwendbaar lijkt nu er steeds meer **RAF**-gevangenen op vrije voeten komen. Zij waren immers in de afgelopen jaren de meest vooraanstaande doelgroep. Voeg daarbij het feit dat de Spaanse **GRAPO** zichzelf node op non-actief heeft gesteld en het gegeven dat de **IRA** nu eindelijk eens via onderhandelingen zijn slag tracht te slaan, dan mag het duidelijk zijn dat het item politieke gevangenen voor de komende jaren waarschijnlijk weinig aandacht meer behoeft.

V. EUROPESE EENWORDING:

196

De grote politieke omwentelingen aan het eind van de jaren tachtig / begin jaren negentig in zowel het Oostblok als Midden- en Zuid-Amerika en het geleidelijk opheffen van de apartheid in dezelfde periode hebben ertoe geleid dat ook de Nederlandse anti-imperialisten werden beroofd van actieterreinen als solidariteit en genoemde apartheid. Daar staat tegenover dat de 'Nieuwe Wereldorde' een directe aanleiding is voor de opkomst van een nieuw strijdpunt: de Europese Eenwording. Om economisch het hoofd te kunnen bieden aan supermachten als de Verenigde Staten, Japan en Zuidoost-Azië zal Europa meer en meer één blok moeten gaan vormen. Deze economische noodzaak - met uitwassen als flexibilisering van de arbeid - zal zich op andere gebieden doen voelen: asiel- en vreemdelingenbeleid, samenwerking van politie en justitie. Met name de dreigende koppeling van bestanden, in feite een samenvoegen van de verschillende nationale repressie-praktijken tot één Europa-brede repressie, ondervindt na 1987 veel weerstand van radicaal-linkse, vooral anti-imperialistische, actievoerders. Protesten en acties worden in het vervolg in één trechter, die van de Europese Eenwording, gegoten. Een en ander moge worden verduidelijkt aan de hand van onderstaande chronologische onderzoek van de alternatieve bladen.

In feite kan gesteld worden dat de Eenwording eerder bij de Europese links-radicalen activisten speelde dan bij economen en politici. In januari 1986 plaatst de alternatieve pers namelijk al een oproep voor een congres in Frankfurt, twee weken later. Deze oproep is gericht aan en bedoeld voor het 'anti-imperialistische en anti-kapitalistische verzet in West-Europa'.³³⁷

Het congres is bedoeld om een internationale discussie op gang te brengen over zaken als:

- het organiseren van de communicatie van het verzet in West-Europa;
- de politieke verdieping en ontwikkeling van het gemeenschappelijke verzet;
- de mobilisering tegen de imperialistische politiek, concreet tegen stationering van kruisraketten, kerncentrales, opwerkingsfabrieken, nieuwe technologieën en repressie.

Begin februari komt Bluf! kort terug op het congres. Dit was namelijk bijna niet doorgegaan omdat het bestuur van de universiteit van Frankfurt, waar het congres zou worden gehouden, op het laatste moment afzag van het verlenen van de vergaderruimte. De politie wilde al gaan ontruimen maar aanwezige advocaten slaagden er door middel van een kort geding in dit te voorkomen.

N.B. Het mag opmerkelijk worden genoemd dat een activisten-blad als Bluf! eigenlijk weinig aandacht besteedt aan de uitkomsten van het congres. Begin 1986 lijkt Europa in Nederland toch nog redelijk ver-van-mijn-bed.

Veel later, op 15 november, vindt er een in Europees verband uitgevoerde actie tegen Shell plaats. (Vide hoofdstuk apartheid.) Dit zou de eerste uiting van het in Frankfurt voorgekookte Europese verzet kunnen worden genoemd.

Op 9 april 1987 wordt er op verzoek van de Belgische politie door de Groningse collega's een inval gedaan bij 'De Knipselkrant/RVF press office' van De redactie trekt alles meteen in breed Europees verband en ziet ook lijnen naar Duitse inlichtingen- en veiligheidsdiensten. Kortom, Europa-brede repressie, getuige ook het volgende citaat:³³⁸

'Internationaal tracht de smeris verwoed tijdschriften en bladen die de politiek van de guerilla en het anti-imperialistische verzet transportereren kapot te maken. Radikal, de Internationale, Ligne Rouge, Blättle, de Knipselkrant etc. Deze bladen hebben een

belangrijke functie omdat de kommunikatie aangaande revolutionaire politiek in West-Europa belangrijk is'.

In de maanden augustus en september zien we een soortgelijke aanpak, wanneer wederom de Knipselkrant buiten de landsgrenzen wordt aangepakt. Nu worden in de BRD enige honderden exemplaren in beslag genomen. Genoemde 'press office' bericht erover.³³⁹ Men maakt er wederom een Europese aangelegenheid van en verwijst naar andere gezamenlijke activiteiten - onder meer op gebied van desinformatie - van de Duitse Bundesnachrichtendienst (BND), Nederlandse BVD, Israëlische Mossad en Franse Direction de la Surveillance du Territoire (DST).

Van 2 tot en met 4 oktober heeft in Arnhem het bekende congres 'Solidariteit en Verzet' plaatsgevonden. In feite is dit de start van de tegen de Europese Eenwording gerichte activiteiten van Nederlandse 'anti-impies'.

De Bluf! publiceert zes weken later een samenvatting van het na het congres verschenen, 45 pagina's omvattende, 'Verslagen en reacties'.³⁴⁰

Vooraf op het gebied van 'economische herstructurering' en repressie ziet men een Europese aanpak. De hoofdstukken hierover bevatten zaken die later uitgebreid - en in dezelfde bewoordingen - terugkomen in de diverse kommunikees van RaRa. Deze actiegroep heeft de Europese Eenwording dan ook hoog op haar agenda gezet. Enkele citaten (inclusief taalfouten):

- *'Om hun projekten door te zetten hebben de imperialistische staten zich aaneen gesloten, enerzijds om de gigantische kosten die deze herstructurering met zich meebrengt op te kunnen brengen en anderzijds om de tegenstellingen die hun beleid oproept gezamenlijk te bestrijden. In dit verband moeten we ook het streven naar een Europa zonder grenzen zien.*

Een Europese markt zonder handelsbelemmeringen en daarnaast een gezamenlijk militair en veiligheidsbeleid (europees paspoort, Europese politie etc.)'.

- *'Speciale teams van de politie, speciale wetten (leegstandswet, artikel 140) of voorstellen (legitimatieplicht) gaan samen met een verhardend klimaat in het algemeen. Het is belangrijk om te zien dat dit geen toevallige koerswijziging is van de Nederlandse overheid, maar alles te maken heeft met het bovengenoemde streven naar een Europa zonder grenzen'.*

Begin december wordt er een berichtje overgenomen uit het Deense 'Autonom Info'. Daarin wordt een oproep gedaan om op 4, 5 en 6 december naar Kopenhagen te komen om de daar te houden EG-top te saboteren:³⁴¹

'De EG-top is bedoeld om toe te werken naar de oplossing van problemen rond de economische, politieke en militaire eenheid, wat het tegengestelde is van wat wij willen: vrijheid en zelfbepaald leven'. De oproep eindigt strijdvaardig: 'Wij zullen laten zien dat hun misantropiese politiek op verzet stuit en dat zoveel zwijnen tegelijk niet zonder problemen bij elkaar kunnen komen. En we weten dat we er sterker van worden, wij en de anderen die vechten in de rest van Europa en in de derde wereld, als hun topontmoeting niet zonder verzet zal verlopen'.

Een week later bevat een - reeds onder repressie behandeld - achtergrondartikel veel informatie over de europeanisering van de politie.

De nacht van 24 op 25 januari 1988 valt de eer ten deel de eerste anti-Europese actie te hebben geherbergd. **RaRa** pleegt een - mislukte - aanslag tegen de Schiedamse drukker

van het nieuwe Nederlandse paspoort, KEP/ELBA. Al in de inleiding en het eerste hoofdstukje zegt RaRa dat het haar in eerste instantie gaat om te protesteren tegen:

- invoering van een nieuw uniform Europees paspoort;
- stapsgewijze gelijkschakeling van de vreemdelingenwetgeving;
- afschaffing van paspoortcontrole binnen de E.G.;
- gemeenschappelijke controle aan de buitengrenzen.

Het Kommuniquee besteedt verder veel aandacht aan de verregaande samenwerking tussen de verschillende staten op gebied van politie en justitie. Ook de bestrijding van het internationale terrorisme binnen TREVl komt ter sprake alsmede de economische herstructurering met haar 'flexibilisering van de arbeid'. Een nieuw RaRa-item biedt zich levens aan: asiel- en vreemdelingenbeleid. Ook hier wordt het in Europees verband bekeken:

'In een al jaren steeds meer op Europees nivo afgesteld beleid, worden alle bestaansmogelijkheden systematies afgebroken'. De instelling van de zogenaamde 'sanitaire gordel' om Europa wil zeggen dat er vanuit de 3e wereld niemand meer in kan en dat degenen die er al wonen, worden uitgewezen'.

Ten slotte zou RaRa RaRa niet zijn om ook nog te getuigen van haar solidariteit met de onderdrukte en uitgebuide volkeren elders:

'De ontwikkeling van een verenigd Europa betekent ook een verslechtering van het perspectief van de bevolking in de 3e wereld. Met hen en de strijdenden in Europa zijn wij verbonden'.

Medio februari verschijnt er een oproep tot het verstoren van een EG-top. Op 29 februari komen namelijk de ministers van Buitenlandse Zaken van de EEG-landen samen in Hamburg om van gedachten te wisselen met hun collegae van de Midden-Amerikaanse landen. Vooral het feit dat Europa de 'oorlogspolitiek' van de Verenigde Staten tolereert, is een reden om massaal naar Hamburg te gaan, aldus **UltiMATum** in haar oproep.³⁴² Begin maart gaat Bluff! nader in op de demo waaraan circa duizend lieden van diverse pluimage hebben deelgenomen: 'Het 'autonome spectrum' overheerste de demo. Maar er waren ook groepen koerden, turken, Latijns Amerikanen en loslopende 'onvermordden'. Door een overdreven 'ME-aanwezigheid' is de demo nooit goed van de grond gekomen. Met andere woorden: 'Het is een beetje mislukt. Een brede en radikaal-kritiese (vooral die combinatie) coalitie van groepen is rondom de EEG-top niet ontstaan'.³⁴³ Het laatste Bluff!-nummer gaat op 1 april nader in op 'Europa'92', zo genoemd omdat uiterlijk 31 december 1992 de grenscontroles moeten zijn afgeschaft. Scribent legt uit wat ons te wachten staat aan de hand van de Notitie Grensbewaking van het ministerie van KORTHALS ALTES. Daarin staan zaken als harmonisatie van vreemdelingenbeleid, uitlevering, strafvervolgning en wat dies meer zij. kan na lezing van de notitie slechts concluderen dat deze 'druipt van vreemdelingenangst'. Hij vraagt extra aandacht voor het komende jaar, waarin een stroom aan wetsvoorstellen betreffende '1992' te verwachten is.

Eind mei wordt in een special over repressie ook de Europese kant van de zaak belicht. Onder de titel 'De paradox van het grensloze Europa' schrijft ene Erik over de kwalijke gevolgen van bijvoorbeeld de koppeling van bestanden maar ook van het Europese paspoort. Hij is duidelijk in zijn sarcasme: 'Omdat in 1992 de binnengrenzen in West-Europa verdwijnen moet er snel een nieuw, onvervalsbaar paspoort komen. De controle van de staat op de bewegingen van 'haar' burgers dreigt anders namelijk te verdwijnen. En dát kan de staat zich natuurlijk niet permitteren. Burgers zijn in de ogen van de staat immers potentieel subversief en hun activiteiten verdacht'.³⁴⁴

Op 17 april 1989 pleegt **RaRa** een brandaanslag bij Thermo Shell Centrum in Hilversum. Men zegt dat deze gericht is tegen de toenadering van minister VAN DEN BROEK tot 'de blanke racisten in Pretoria' maar in feite is het in de eerste plaats een aanval van een arrogant groepje lieden op de breed georganiseerde en massaal ondersteunde manifestatie van Shell uit Zuid-Afrika (SuZA), die enkele dagen later moet plaatsvinden. Hoe het ook zij, RaRa besteedt in haar *Kommunikee* natuurlijk ook aandacht aan het Europese aspect en zij zegt afsluitend: *'Vluchtelingenbeleid is Europese apartheid, stop de deportaties'*.

Ook ander beleid heeft in haar ogen een Europese dimensie: 'Naarmate revolutionaire politiek aan kracht wint, zal de staat de repressie uitbouwen, sporend met de noodzaak van Europese eenwording en harmonisatie'.

In mei besteedt men aandacht aan het Schengen Informatie Systeem, wat je in Europees verband de 'moeder aller koppelingen' zou kunnen noemen. Een anonieme schrijver, die oproept tot deelname aan het Schengen Tribunaal op 27 mei in het Utrechtse Trianon, gaat nader in op de komende maatregelen: 'Het vrije verkeer van personen binnen de Schengenlanden wordt uiteraard wel gecontroleerd door het Schengen Informatie Systeem, niet voorzien van enige privacy-waarborg van belang, gekoppeld aan politiekontroles. Het vrije verkeer (van personen - wordt dus betaald met internationale registratie en gegevensuitwisseling en uitgebreidere binnenlandse politiekontroles'.³⁴⁵

Medio juli wordt activistisch links attent gemaakt op een grote manifestatie in Den Haag, die van 7 tot en met 10 september onder de naam 'European Festivities' zal worden gehouden. Het is een voortzetting van soortgelijke manifestaties die in het afgelopen jaar in Brussel, Hannover en Madrid hebben plaatsgehad. De organisatoren zijn te vinden in de categorieën werkgemers en Kamers van Koophandel.

Er is hertegen een initiatiefgroep opgericht die deze festiviteiten wil dwarsbomen, dan wel in zekere mate verstoren. Het motto luidt: 'Tegen een verenigd Europa van het kapitaal' en als sub- of misschien wel supra-titel is 'Stop Europa'92' meegegeven. Nadere berichtgeving volgt.³⁴⁶

Ruim een maand later bevat de NN dan ook een bijlage over 'Stop Europa '92', waarin de 'achtergronden en gevolgen van de Europese eenwording in vogelvlucht' ten tonele worden gevoerd. De samenstellers van de brochure gaan op bepaalde zaken dieper in. Onder meer wordt aandacht besteed aan de volgende zaken:

- de fundamenteel onrechtvaardige kapitalistische ordening die is toegespitst op stelselmatige onderdrukking en uitbuiting van vrouwen (het patriërchaat), op de tegenstelling tussen kapitaal en arbeid en op de systematische uitbuiting van de drie continenten (Azië, Afrika en Latijns-Amerika);
- een verenigd Europa dat slechts goed is voor het bedrijfsleven (multinationals) en banken;
- nieuwe technologieën (biotechnologie, mikro-electronica, telecommunicatie, lucht en ruimtevaart);
- flexibilisering van de arbeid (dus lagere lonen, slechtere werkomstandigheden en nauwelijks sociale voorzieningen);
- sowieso afbraak van sociale voorzieningen;
- justitie, pressie en dwang (TREVl, artikel 140, legitimatie, koppeling van bestanden);
- Europees vluchtelingenbeleid (dichtgemetselde grenzen).

Vooraf dit laatste punt wordt benadrukt, waarbij de Nederlandse inbreng wordt 'gesierd' met een citaat van de toenmalige premier, Ruud LUBBERS: 'Het is mij niet duidelijk wat

mensen willen in een land dat ingericht is voor het houden van elfstedentochten en niet het klimaat heeft om onder palmbomen te vertoeven'.

N.B. De manifestatie in het Haagse Paard van Troje was minder groot dan de initiatiefnemers zullen hebben ingeschat. Slechts tussen de 250 en 300 personen hadden de moeite genomen de opening bij te wonen. De dag erop was er een kleine confrontatie tussen de Haagse Hermandad en enkele personen, die in het kader van de festiviteiten, een pand hadden gekraakt aan de Lange Voorhout. De Haagse autoriteiten namen daarop de - in de optiek van de demonstranten politieke - beslissing het pand te ontruimen: 'Politiek, omdat er geen juridische grond voor ontruiming aanwezig was; politiek, omdat het gekraakte pand centraal op het terrein gelegen was waarbinnen de european festivites zich afspelen; politiek, omdat men geen tegengeluiden wenste te horen die hun gladde europese show zouden kunnen verstoren'. De ME arresteert vervolgens 45 mensen en brengt deze over naar een speciaal vrijgehouden vleugel van de gevangenis in Scheveningen.

Op dezelfde eerste dag 'lieten ruim duizend mensen uit vele landen van Europa en Nederland in een hechte en strijdbare demonstratie een krachtig protest horen tegen '92'. De andere dagen werden gevuld met discussies over zaken als bevolkingspolitiek, biotechnologie, repressie en city-vorming maar daarover heeft de NN geen (schokkend) nieuws bereikt.

In 1990 komt Europa pas op 19 maart weer voor het voellicht. Nu vindt **RaRa** het weer eens tijd om haar activiteiten, lees: aanslagen, mede te richten tegen de uitwassen van de Europese harmonisatie. Zij pleegt twee brandaanslagen tegen de Nederlandse jagers op illegalen, de Koninklijke Marechaussee, maar het grootste hoofdstuk in haar onvermijdelijke *Kommunikee* gaat over 'Schengen: niet getekend, toch gebruikt'. De schrijver (m/v) die de claimbrief eindigt met 'vriendelijke groeten' zegt over Europa onder meer: *'Schengen, proefballon voor een verenigd Europa en prototype van de maatschappij die gestroomlijnd is volgens de behoeftes van het Europese kapitaal. Ondanks de geheimzinnigheid, de oncontroleerbare en zelfs voor parlementariërs ondemokratiese wijze waarop de Schengen-partners met elkaar zaken doen, spant men zich in om de loyaliteit van de bevolking te verkrijgen. Eén van de belangrijkste middelen om dat te bereiken is een brede ideologische hersenspoeling door de propaganda van een hernieuwd Europees nationalisme. We moeten internationaal en Europees gaan denken, de geweldige voordelen die een Europa zonder grenzen biedt moeten worden binnengehaald. .. De buitengrenzen van Europa moeten gebouwd worden van een steviger beton dan het voormalige IJzeren gordijn. De ambassades worden een vooruitgeschoven grenspost en voeren een actief 'ontmoedigingsbeleid'. Vliegtuigmaatschappijen moeten degenen die geen ticket hebben op eigen kosten terugvliegen. Schengen (en nu de Europese Eenwording) biedt voor dit alles het instrumentarium'*.

Een week later plegen zich '**Revolutionaire Anti Racistische Aktie 'Crespo Galende'** noemende activisten een aanslag met een geïmproviseerd explosief tegen het ministerie van Justitie. Ook zij richten zich mede tegen de Europese Eenwording met haar harmonisatie van de wetgeving. Zaken als het Schengen Informatie Systeem, de legitimatieplicht en controles op straat worden in dat verband genoemd. Het doel van de aanslag wordt tevens verklaard vanuit een Europese invalshoek:

'Hier wordt hard gewerkt aan een hernieuwde vormgeving op het gebied van controle en repressie. Aanwijsbaar vinden zich de verantwoordelijken, planners en strategen van een misdadig asielbeleid, vluchtelingenkampen, ultramoderne bajessen en geautomatiseerde controle-instrumenten. In samenwerking met andere landen wordt hier een gekoördineerd

justitieel beleid bepaald ter bescherming van de politieke en economische eenwording van Europa'.

Tegenover al deze door autoriteiten georganiseerde Europese 'gelijkschakelingen' zetten de activisten een eigen eenwording. Als we tenminste de analyse van de Telegraaf van 30 oktober overnemen. Men heeft de hand kunnen leggen op een 'intern discussiestuk' van CRI, waarin het volgende - aldus de Telegraaf - wordt gesteld: 'Wij vermoeden dat een groep radicale nederlandse anti-imperialisten, afkomstig uit de krakersbeweging, RARA en anti-apartheidsorganisaties een 'Revolutionaire West-Europese Frontvorming' is aangegaan met geestverwanten en ook terreurorganisaties in omliggende landen. De nieuwe Europese terreurorganisatie zou o.m. nauwe banden onderhouden met gevreesde terreurorganisaties als de Baskische ETA, de IRA en het RAF-Umfeld (...) om via ondergronds aktivisme en internationale solidariteitsakties onder meer de Europese Eenwording te saboteren'. Als eerste bewijs van het bestaan van dit front ziet de Telegraaf de rellen in Londen tijdens de 'poll tax' demo, waaraan inderdaad is deelgenomen door ook Nederlandse activisten.

201

In mei 1991 vindt de NN het weer eens tijd nader in te gaan op de Schengen-perikelen. Men meldt dat de Raad van State het Verdrag van Schengen heeft afgekeurd, 'maar het is niet te verwachten dat dat enige politieke konsekwenties zal hebben'. Zelfs al zou de Kamer besluiten om het advies van de Raad van State over te nemen, dan nog zal het kabinet de kameruitspraak naast zich neer leggen. Aldus een even cynisch als realistisch commentaar van de opsteller van het artikel.³⁷

Twee maanden later verschijnt er een gezamenlijk NN/Lekker Fris-nummer, waarin vooruitgekeken wordt naar de 'Stop Europa '92 karavaan', die in de maanden augustus, september en oktober door Europa trekt. Deze manifestatie is het resultaat van discussies van de Europa '92-werkgroep van de verschillende Europese infowinkels. Zij ontmoeten elkaar regelmatig. Voor Nederland zijn vooral **Assata** in Nijmegen, **De Invalshoek** in Leiden en **Infocentrum Rotterdam** actief geweest bij de voorbereidingen. De Karavaan zal zich bezighouden met de volgende items: repressie; immigratie en 'EG. structuren'.

Infowinkels:

Het artikel gaat nader in op ontstaan en activiteiten van de 'infowinkels'. Deze zijn sinds 1985 in de Bondsrepubliek Duitsland als paddestoelen uit de grond geschoten. Ze dienen als communicatie-, discussie- en archiefplekken voor 'autonomen', radicale feministes, anti-imperialisten en andere activisten van linkse origine. Na Duitsland volgden meer West-Europese landen waaronder al snel Nederland.

Als 'thematische zwaartepunten' van de activiteiten worden onder meer genoemd:

- kraken/city-vorming;
- internationalisme (Baskenland, Palestina, Koerdistan, Noord-Ierland, El Salvador e.a.);
- vluchtelingenpolitiek;
- strijd tegen patriërchaat;
- Verenigd Europa van het kapitaal;
- Noord-Zuidtegenstelling;
- antifascisme.

Al met al thema's dus waarvoor de doorsnee anti-imperialist warm loopt.

De schrijver van het artikel gaat verder in op de hetze van politie en inlichtingendiensten tegen de infowinkels. Zo heeft CRI het - zoals reeds gemeld - over een Euroterreurfrent en het Duitse Bundesamt für Verfassungsschutz (BfV), de tegenhanger van de BVD (en niet CRI zoals het artikel meldt - noemen de infowinkels - overigens met enige goede reden - 'coördinatie-centra voor reizende reischoppers'.

N.B. Ook elders komt de karavaan ter sprake en tevens het fenomeen 'infowinkels'³⁴⁸
Een door _____ en _____ geïnterviewde organisator van de
karavaan legt een koppeling: 'Daarnaast proberen we met de karavaan het begrip
'infowinkel' aan de mens te brengen. En we proberen infowinkels te bereiken waarmee de
contacten nu nog slecht zijn zoals in de zuidelijke landen, Spanje, Italië, Baskenland,
Griekenland, waar toch een hoop dingen gebeuren'.
Betrokkene heeft overigens nog een goed woordje aan het adres van Nederland: 'Hier is
nog te verkopen dat je links-radicaal bent. Daarover kun je in dialoog treden. De infowinkels
in bijvoorbeeld Duitsland vind je in gebarricadeerde kelders, zo scherp is de situatie daar'.

202

De karavaan zal overigens de volgende steden aandoen: Leiden, Den Haag, Rotterdam;
Dortmund, Rhein-Maingebied; Wenen; Milaan; Bern; Lyon, Barcelona, Donostia en Bilbao.
Deelnemers worden verzocht voor eigen vervoer te zorgen want er is slechts één bus
beschikbaar. Karavaan lijkt dus een groot woord...

In de herfst kijkt een van de deelnemers, de reeds diverse malen geciteerde 'Tups', terug
op de karavaan. Enkele opmerkingen van deze doorgaans zo positief ingestelde activist³⁴⁹

- 'Bedroevend was de opkomst, gedeeltelijk goedge maakt door de vrolijke en relatief
strijdbare stemming'. (Over een manifestatie in Den Haag, waar slechts 150 mensen een
bezoek brachten aan verpauperde wijken.)
- 'Enkele organisatorische fouten onzerzijds daargelaten moet toch gezegd worden dat
ook hier de belangstelling van zowel de linksradikale beweging als de Haagse bevolking
nihil was'. (Over een info-markt, een dag later in Den Haag.)
- 'De aandacht van het 'publiek', toch één van de doelstellingen, was matig tot helemaal
niet. Door tijdsdruk werden sommige dingen dubbel of voor de helft georganiseerd'.

Tups constateert vanuit Lyon, wanneer de karavaan zijn einde nadert: 'Het is maar matig
gelukt om in onze eigen groepen de discussies en acties rond E'92 nieuw leven in te
blazen. Het is een dusdanig groot en abstract iets, dat het wellicht moeilijk is om
aanknopingspunten te vinden om verzet en discussie concreet te maken'.

Met andere woorden, men heeft veel te veel hooi op zijn/haar vork genomen.

Medio november verschijnt een interview met enkele deelnemers aan de 'karavaan'
van de Leidse Invalshoek). Zij zien een enkel lichtpuntje, bijvoorbeeld
waar het het enthousiasme in Bern betreft, maar ook hier is sprake van een negatieve
analyse. Vooral over Frankrijk, Italië en Spanje is men slecht te spreken. De interviewers
vallen een en ander kort samen: 'De contacten tussen radikaal-linkse mensen
zijn in diverse landen dus verbeterd. Maar in de praktijk blijkt dat Duitsers, Engelsen,
Fransen en noem maar op tot nu toe weinig interesse tonen voor wat er aan politieke
ontwikkelingen in landen buiten hun grenzen plaatsvinden'.

_____ kan zich daar goed in vinden en hij denkt dan ook niet dat het mogelijk is om het
verzet op Europees niveau gemeenschappelijk te voeren: 'Er zijn te grote verschillen in hoe
we aankijken en omgaan met ontwikkelingen'. Hij geeft als voorbeeld Shell, dat hier werd
aangepakt vanwege de banden met Zuid-Afrika maar dat in Duitsland (af en toe) werd aan-
gevallen als multinational: 'En hier werken we soms samen met de gevestigde komitees, in
Duitsland beginnen ze daar niet aan. Wil je internationaal het asielbeleid gaan bestrijden,
dan krijg je dezelfde problemen'.³⁵⁰

Naast de karavaan-domper is er aan het eind van weer een jaar ook wat positiefs te
melden: de - ook elders reeds aangekaarte - aanslag van **RaRa** tegen het woonhuis van
Staatssecretaris KOSTO en het ministerie van Binnenlandse Zaken van 13 november³⁵¹
RaRa manifesteert zich hiermee nationaal maar bekijkt ook de Europese kant van de zaak

in haar Kommuniquee. Dit is met name gewijd aan het asiel- en vreemdelingenbeleid en de brede repressie maar deze items worden behandeld tegen de achtergrond van de Europese harmonisatie van de desbetreffende wetgeving.

1992 is reeds tot november gevorderd wanneer de kwalijke kanten van de Europese Eenwording weer eens in beeld komen. Het Autonoom Centrum publiceert gedeeltes uit een uitgelekt document, dat bij de in december in Edinburgh te houden Eurotop zou moeten leiden tot een resolutie over 'duidelijk ongegronde asielverzoeken'. Het is een vervolg op de in Maastricht gemaakte afspraken om te komen tot een geharmoniseerde asielpolitiek.³⁵²

Het document is geschreven door de elders reeds vaker negatief in beeld gekomen 'ad hoc groep immigratie'. Eén van de gronden om asielzoekers te weigeren moet volgens de schrijvers zijn dat men wijst op een economische achterstandpositie. Met andere woorden, economische vluchtelingen komen er niet in. Autonoom Centrum concludeert dat Europa hermetisch wordt afgesloten voor 'mensen uit het Zuiden'. Er wordt gestreefd naar een zo blank mogelijk Europa: 'Extreem rechts kan in dit opzicht tevreden achterover leunen'.

Als bijlage van de NN die een en ander publiceert is er 'Het Andere Nieuws', 'een eenmalige krant met visies op en feiten over de EG en het Verdrag van Maastricht'. Het is een gezamenlijke uitgave van de linkse (activisten)bladen Achter de Zeewering, Grenzeloos en Konfrontatie. Zij bevat anti-Europese artikelen over economie, milieu, racisme en vreemdelingenbeleid. Tevens roept A SEED op tot een manifestatie rond de Europese top in Edinburgh.

N.B. De Top in Edinburgh heeft niet geleid tot een schriftelijk vervolg in de alternatieve pers. De vraag dringt zich op of er aan het eind van het jaar belangrijkere zaken te doen zijn geweest. Of is men gewoon wat actiemoe?

In december verschijnt er een 'Leitartikel' over de Europese Eenwording. De schrijver, bestuurslid van de Socialistische Arbeiders Partij (SAP), ziet gezien de titel nog perspectieven: 'Maastricht wankelt - groeiende tegenstellingen binnen de EG'.³⁵³ Conform de levenshouding van kleine partijtjes, of ze nu kerkelijk-rechts of maatschappij-links zijn, stelt hij dat 'er nog hoop' is: 'De problemen in het proces van de Europese eenwording stapelen zich op. De vertraging die daarbij ontstaat biedt links de ruimte het verzet tegen Maastricht aan kracht te laten winnen'.

Hij wijst hierbij op de notoire dwarsliggers Groot-Brittannië en Denemarken en stelt dat de Europese integratie in een impasse zit. Of zoals dat plastisch uitdrukt, er is sprake van 'eurosclerosis'.

NRC Handelsblad van 7 januari 1993 meldt dat de Schengen-landen op 15 december in Madrid hebben afgesproken om gezamenlijk actie te ondernemen om illegalen uit te wijzen naar landen, die weigeren hun staatsburgers terug te nemen. De kwestie was aangekaart door Nederland, dat vooral met Marokko hierover in de clinch ligt. In de NN wordt hier natuurlijk aandacht aan besteed.

In mei is er dan een bijlage van **A SEED**, die van 21 tot en met 23 mei allerlei zaken organiseert. Zo is er een forumdiscussie over de 'EG in 2010', een manifestatie in het Sonsbeekpark, waar symbolisch het Fort Europa wordt geslecht, en een actie waarbij alle viaducten tussen Utrecht en de Duitse grens zullen worden behangen met spandoeken. Men geeft een voorbeeld van de - inderdaad - waanzinnige manier hoe er met zaken wordt omgegaan: 'Italiaanse aardappelen worden door het kwetsbare Alpengebied naar Duitsland vervoerd om daar gewassen te worden. Vervolgens gaan ze dezelfde route terug om in Italië te worden verkocht en gegeten. Deze omslachtige aardappelreis is rendabel

omdat water in Duitsland goedkoop is en transport in Europa, ja zelfs de hele wereld, ook'. Verder is er veel aandacht voor het vluchtelingenbeleid en de economische herstructurering.³⁵⁴

204

Een maand later vindt de NN het de moeite waard acht aandacht te vragen voor een anti-Europese gebeurtenis. In Kopenhagen demonstreren op 19 juni zo'n vierhonderd gemaskerde en ingehaakte actievoerders tegen de daar te houden EG-top. De, meest vreedzaam verlopen, demonstraties duren enkele dagen en leiden hoofdzakelijk tot wat verkeersoverlast en vernielingen. Op 22 juni grijpt een overmacht aan politie echter in wanneer vijftig demonstranten een hotel willen blokkeren waar Europese politici vertoeven. Later op de dag worden er 14 arrestaties verricht. Kortom, een voor Deense begrippen rustig verlopen lang weekend.³⁵⁵

Ruim een week later, op 1 juli, zal het in Den Haag door toedoen van **RaRa** wat minder rustig toegaan. Deze actiegroep blaast eindelijk - en voor het laatst - weer eens een flinke hoeveelheid stoom van haar danig onder spanning gekomen ketel met een bomaanslag tegen de Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen, een onderdeel van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Ook nu weer is het Kommuniquee gelardeerd met anti-Europese passages. Naast een uiteenzetting over het Europa van het kapitaal en natuurlijk de Europese aanpak van het vluchtelingenprobleem gaat RaRa in op de verrechtiging van Europa:

'In het Europa van de jaren negentig heeft de reactie het woord. Op het breukvlak tussen bittertafel en ideologie wordt geprobeerd terug te draaien wat er sinds de jaren zestig door links aan ruimte is bevochten. Door de groeiende extreem-rechtse organisaties ondubbelzinnig verwoordt, door de gevestigde partijen gehuld in neutrale termen als het minderhedendebat, het herstel van de normen en waarden, het in overeenstemming brengen van rechten en plichten. Na een jarenlange combinatie van sociale en economische verpaupering en het aanwijzen van zondebokken, heeft de neo-liberale politiek haar monstertjes gebaard in de vorm van bruine organisaties. Deze worden door de gevestigde partijen vervolgens weer dankbaar aangegrepen om zichzelf een respectabel imago te verschaffen en ondertussen nog een stapje verder naar rechts te zetten. Het is deze ruk naar rechts die de politieke verhoudingen bepaalt. Het gezever over illegalen is de vrijbrief om racistische taal uit te slaan, het gezever over fraude om de controle en repressie op te voeren en alle mogelijk denkbare databestanden aan elkaar te koppelen'.

Tussen deze en andere regels door is voor een goed lezer duidelijk dat RaRa na zoveel jaren van harde actie vermoeid raakt, hoewel de claimbrief eindigt met een opgewekt 'tot de volgende keer'. Het ontbreken aan de politieke noodzaak om nog langer actie te voeren in het kader van solidariteit met Midden- en Zuid-Amerika maar vooral de gestage europeanisering van de politieke besluitvorming lijkt RaRa meer en meer in te snoeren:

'Duidelijk werd ook dat de zo vertrouwde overlegdemocratie haar langste tijd heeft gehad. Hoe kan er nog politieke invloed worden uitgeoefend, als de marges en spelregels van nationaal beleid bepaald worden op Europese toppen? .. Links in Europa is in grote verwarring gebracht. .. Het is in zekere zin nu meer op zichzelf teruggeworpen, en zal zich in eerste instantie moeten wortelen in de eigen samenleving'.

N.B. Dit opnieuw wortelen zal ongetwijfeld in de toekomst leiden tot het ontstaan van een nieuwe beweging maar of deze ooit een zelfde mate van verankering krijgt als dat bij RaRa het geval is geweest valt te betwijfelen. Niet alleen de politiek is immers gediend bij charis

matisch leiderschap, ook politiek geweld vraagt om aansprekende figuren als bijvoorbeeld

De rest van 1993 wordt er nog maar weinig stilgestaan bij de Europese Eenwording. Slechts de Utrechtse **Infowinkel SCHISM** gaat uitgebreid in op de Europese aanpak van onder meer de asielproblematiek (Schengen, Europol, SIS). Zij brengt eind augustus de reader 'De burger kan gerust zijn - Schengen waakt en is actief' uit. In de inleiding zegt men dat men met deze reader vooral de harmonisatie van de verschillende repressie-apparaten en de gelijkschakeling van politiekorpsen en veiligheidsdiensten wil belichten: 'De Europol-dromen van schimmige TREVI-potentaten, één volk, één rijk, één kompjootersysteem...' Over het Schengen Informatie Systeem zegt de reader dat het gevaar bestaat dat ook geheime diensten toegang krijgen tot informatie over vluchtelingen en dat de scheiding tussen politie en geheime diensten zal vervagen. De reader is overigens samengesteld uit artikelen van Nederlandse (), AMOK) en Duitse onderzoekers.

205

In januari 1994 schrijft () een achtergrondartikel over 'Europa's schaduwkabinet: de Ronde Tafel van Industriëlen'. Zij hebben een 'witboek' geschreven over een 'gecoördineerde afbraak van de sociale zekerheid'. De voorstellen daarin zijn op de laatste Europese Top, half december, aangenomen. De voorzitter van de Europese Commissie, de Fransman Jacques DELORS, heeft de inhoud van het witboek overgenomen; de Europese leiders hebben het aangenomen en de aanbevelingen zijn omgezet in een actieplan. Met de genoemde 'afbraak van de sociale zekerheid' bedoelt () overigens dat er Europa-breed meer mensen aan het werk moeten, vooral in de zogenaamde 'transeuropese netwerken', waartoe tot aan 2000 jaarlijks 44 miljard gulden door de EU wordt gependeed. Het werk zal gevonden kunnen worden in vervoer/infrastructuur, informatie- en communicatietechnologieën, biotechnologie en diensten.³⁵⁶

N.B. () was eerlijker geweest wanneer hij had gesproken over een 'gecoördineerde werkverschaffing', dunkt me.

Een maand later lezen we een artikel over 'De geheimzinnigheid rond Europol'. Het is van de hand van () van **Buro Jansen & Janssen** en gaat nader in op het ontbreken van democratische controle bij zaken als het Schengen Informatie Systeem en Europol.³⁵⁷

Zo heel af en toe moeten zelfs links-radicalen toegeven dat er in Europees verband iets goeds geschiedt. De Europese Commissie voor Mensenrechten heeft de Nederlandse staat namelijk veroordeeld voor het in beslag nemen van een Bluff-editie, die een oud BVD-rapport bevatte. De pers heeft volgens deze instantie in een democratie een waakhondfunctie. (Er wordt in de berichtgeving hierover overigens niet vermeld of het hier een chihuahua dan wel een bull mastiff betreft.)

Later gaat Konfrontatie nader in op 'het gevecht om de macht in Europa'. De schrijver van het artikel 'Handjeklap', (), wil maar niet geloven dat er ooit een Verenigd Europa komt.³⁵⁸

Hij veegt in zijn artikel de vloer aan met Staatssecretaris DANKERT die op de vraag 'Is Europa de weg kwijt?' nogal laconiek antwoordde: 'Nee, nu het stof is neergedaald wordt de weg weer zichtbaar'. Hij doelde met dat stof op zaken als een dwarsliggende Deense bevolking; de Europese onmacht iets te doen aan de kwestie Joegoslavië en de massawerkloosheid.

() maakt overigens een zeer rake analyse van de positie die (radicaal-)links inneemt in het huidige Europa-debat, dat bijvoorbeeld gaat over de maatschappelijke onrust:

'Wat radicaal-links niet had voorzien was dat in de jaren negentig de kritiek op het Europese project gekatalyseerd zou worden door rechtse en extreem-rechtse bewegingen. Links bevond zich met haar anti-Europese opstelling plotseling in een uiterst ongemakkelijke omhelzing met nationalistisch rechts. Met haar stellingname dat het Europese project gewoon een klote-project was en daarmee basta, had radicaal-links het zich te gemakkelijk gemaakt. ... Links ging ervan uit dat de voorspelde maatschappelijke onrust een linkse signatuur zou dragen. Maar de ontevredenheid bleek zich moeiteloos voor een nationalistisch en racistisch project te laten mobiliseren'.

In januari 1995 maken we kennis met naar alle waarschijnlijkheid een actievoerder uit de nieuwste generatie.³⁵⁹

 is samen met een zich noemende persoon en acht andere Nederlanders op 10 december jongstleden naar Essen geweest, om daar luidkeels te getuigen van hun afschuw over de daar te houden EU-top. Vooral wilden zij demonstreren tegen het tijdens de Top voorkomen van een 'gezamenlijk Europees politie- en inlichtingennetwerk'. De Nederlandse actievoerders kregen al gauw te maken met de nogal gründlich opererende Duitse politie en ze werden geboeid afgevoerd naar een politie school buiten Essen. De beschrijving van de gebeurtenissen (straps, geen eten en drinken) deden sterk denken aan die van rond de op 16 en 17 juni 1997 in Amsterdam gehouden Eurotop. De Europese samenwerking van de politie lijkt dus vruchten af te werpen, zou je cynisch kunnen constateren.

 vatten het bezoek aan Essen als volgt samen: 'Dat simpelweg demonstreren zo verboden kan zijn, hadden we niet eerder meegemaakt. Actievoeren in Duitsland is heel andere koek dan in Nederland. Het lijkt nog het meest op oorlog. En dat is eigenlijk niet waar je het voor doet'. En met deze laatste zin mag je misschien concluderen dat de nieuwe lichting actievoerders uit ander - zachter - hout is gesneden dan voorgaande generaties.

N.B. Bovenstaande is het enige in dit jaar vermelde - maar nog uit het vorig jaar stammende - wapenfeit. De aandacht voor 'Europa' lijkt langzaam wat weg te ebben.

1996 blijft helemaal verstoken van acties tegen de Europese Eenwording. Slechts in december raken sommige actievoerders lichtelijk van de kook wanneer het Duitse activistenblad Radikal weer eens wordt aangepakt. Nu door middel van een Duits-Nederlandse politiesamenwerking, die resulteert in een huiszoeking bij een Duitse Spanjaard in Vaals. Zie 'repressie'.

1997 wordt het jaar waarin Nederland de eer ten beurt valt de Eurotop te organiseren. Eindelijk weer eens aanleiding om wat actiever op te treden tegen de dreigende komst van een geharmoniseerd en eengeworden Europa. In de aanloop naar de Top van 16 en 17 juni is er van alles te doen of men dreigt in ieder geval van alles te doen. Toch zal achteraf bekeken Nederland ook qua activisme geassocieerd kunnen worden als het 'Madurodam van Europa'.

(Geplande) activiteiten die nog niet onder een andere noemer zijn behandeld treft u hieronder aan naast de 'normale' berichtgeving over Europese zaken.

Tijdens een congres van de Europese Socialistische fractie op 18 januari in hotel Krasnapolsky over 'Europa in evenwicht' plakte de actiegroep '**Nee tegen de Europese Unie**' stickers met de tekst 'Europa is uit het evenwicht'. In een verklaring dringt men aan op acties onder het motto 'Weg met de EU'.

Een dag later vindt een door het gematigde '**Platform voor een ander Europa**' georganiseerd congres over transport en milieu plaats. In de nasleep ervan wordt er op 31

januari nog een grote opblaasbare berg geplaatst op de Dam en zal minister JORRITSMA een symbolisch speelgoedtreintje in ontvangst mogen nemen.

Drie weken later publiceert Ravage hierover. Het blad gaat tevens in op een ongewenste bijkomstigheid van de naderende Eurotop: er worden verschillende grote kraakpanden ont-ruimd.³⁶⁰

Twee weken later beschrijft genoemde periodiek een ludieke actie van de actiegroep TegenControle, die een bezoek wil brengen aan de bijeenkomst van Europese ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie. Men wil in Noordwijk tot Europese besluitvorming komen wat betreft 'vluchtelingenbeleid, Europol en registratie van Europese burgers'. Van een ander - en in ieder geval door de lokale autoriteiten als veel dreigender opgevat - niveau is de oproep van Duitse 'Chaoten' om hun jaarlijkse 'Chaostage' voor een keer te verplaatsen naar Amsterdam. Van 13 tot en met 15 juni zal men - zo beweert men brallend en lallend - onder meer het paleis op de Dam lila schilderen; daar archeologische opgravingen doen en de stenen confisqueren; aanslagen plegen op politiebureaus; de Stopera met een bezoekje vereren en een metrostation in brand te steken. De Ravage merkt dienaangaande op dat het hier acties van punkers betreft (dus eigenlijk hier niet thuis horend - en men somt op wat er de laatste jaren in Duitsland allemaal gebeurd is bij dergelijke chaos-dagen. Men eindigt met de vraag of dit allemaal serieus moet worden genomen, waarbij men zelf het antwoord geeft: 'Keine Ahnung, we zien wel'.

207

De volgende maanden blijft het redelijk rustig, op enkele door de Amsterdamse politie verstoorde 'raves' of 'street parties' na. Eind mei is Ravage in feite een Eurotop-special. Men gaat uitgebreid in op de serieuze en minder serieuze acties, demo's en manifestaties maar men publiceert gaarne ook een oproep van de initiatiefgroep '**NightRiot**' om de nachtelijke uren, als er minder politie op de been is, te benutten voor 'hit-and-run-activiteiten' onder het motto: 'Tref het kapitaal in het hart, saboteer economische giganten als KLM, ABN-Amro, Shell en Rijkswaterstaat'.³⁶¹

Op 14 mei hebben enkele '**autonome anti-imperialisten**' een rondvaartboot vol Europese journalisten van een nieuwe verlaag voorzien. Dit om 'het kleurloze karakter van de EU de kleurloosheid van de Amsterdamse volksvertegenwoordiging' wat op te vrolijken, aldus de aan de diverse alternatieve media verzonden e-mail. Verderop geeft men de diepere achtergrond van de actie: 'Eindelijk krijgt men de gelegenheid Amsterdam voor te stellen als een respectabele, economisch competente wereldstad. De afgelopen maanden werd er al een tipje van de sluier opgelicht. Koffieshops en prostitutie hebben te maken gekregen met een stringenter 'gedoogbeleid', discotheken werden gesloten vanwege 'pilletjes' en wederom werden er enkele kraakpanden in het stadscentrum ontruimd'.

Aan de vooravond van de Top verschijnt de activiteiten-agenda voor de komende dagen. Naast genoemde Chaostage en NighRiot zijn er Marsen tegen Werkloosheid, Armoede en Sociale Uitsluiting; Brood, Spelen & Bullshit; Motorrijders tegen Europa; Erotop 'Sexriot', een Euroblow voor Drugs-vrede en een Fietstocht naar het Grenshospitium. Kortom, Amsterdam heeft weer wat. In feite zijn er twee uitschieters qua dreiging:³⁶²

- De aankondiging van onder EUROTOP verzamelde 'erg boze autonomen' om op 17 juni te demonstreren tegen het Verenigde Kapitalistische Europa van de Multinationals.
- De reeds eerder aangekondigde en nu herhaalde oproep van Duitse chaoten om de Eurotop te komen verzieken door het trappen van rotzooi.

Hierbij zien we meteen een tweedeling wat de competentie van de autoriteiten betreft. Eerstgenoemde 'autonomen' zijn in feite politieke, anti-imperialistische, activisten en zouden als zodanig in eerste instantie voor rekening van de BVD en hun lokale RID-functionarissen moeten komen.

De tweede categorie trapt rotzooi omwille van de rotzooi. Chaoten (bierpunks) zijn in het beste geval aan te duiden als a-politieke anarcho-autonomen. Zij zijn actief op het gebied van verstoring van de openbare orde en vallen daarmee direct onder de politie.

In de Ravage gaat men ook in op het Europese asiel- en vreemdelingenbeleid en op het verschijnen van de brochure 'Afschrikken en afschuiven' van de Leidse Stichting Eurowatch. Een en ander kan niet los worden gezien van de voortschrijdende Europese Eenwording.

De bovengenoemde aankondiging van ook gewelddadige acties zal al aan de vooravond van de feitelijke top leiden tot enkele gewraakte activiteiten van de lokale ordebewaarders. Onder het motto 'preventief is me even lief' worden mogelijke reischoppers verre gehouden van het beoogde strijdtoneel. Het begon op 14 juni al met een trein vol Italianen, die mee hadden willen lopen in de Mars tegen Werkloosheid, Armoede en Sociale Uitsluiting. Zij worden een tijd lang gegijzeld en uiteindelijk teruggebonjourd naar het vertrekpunt: Milaan, na eerst nog een - geboeid - bezoek te hebben gebracht aan een (volgens het NOS-journaal) politiebureau in Amsterdam-Zuid-Oost.

Een dag later worden in de nabijheid van het bekende pand Vrankrijk in de Spuistraat 348 demonstranten en masse opgepakt en verspreid over Nederland opgesloten. Zij krijgen later gezelschap van een grote groep - ook gearresteerde - deelnemers aan de zogenaamde 'jubeldemo'. Tijdens de verhoren blijkt al gauw wat een mogelijke oorzaak is geweest van dit premature politie-optreden: 'Wie heeft de oproep voor de chaosdagen verspreid via Internet?' Deze en soortgelijke vragen krijgen - ook de argeloze - arrestanten voorgelegd. In ieder geval heeft artikel 140 weer eens gezorgd voor een tijdelijk succes. En nu maar hopen dat een dergelijke handelwijze niet al te zeer leidt tot een versterking van de gelederen van harde actievoerders.

Op 22 juni is er een grote demonstratie tegen genoemd politie-optreden. Zo'n 1000 (telling politie) á 2500 (telling organisatie) mensen lopen mee in een vreedzame optocht, die vooral wordt gekenmerkt door het ludieke karakter ervan: 'Als je niet beter zou weten ziet de bonte stoet er op het eerste gezicht uit als een bende prettig gestoorde mensen die niet goed raad weten wat ze aan moeten met hun vrije tijd op de eerste druilerige zomerse zondagmiddag. Een grijze man loopt hinnikend rond, wild zwaaiend met een klapperpistooltje in de lucht. Diverse extravagant uigedoste personen dragen protestborden en spandoeken met 'creatieve' teksten als 'Artikel 140-45', 'Patijn Nazi-zwijn' en andere'. 363 Aldus de Ravage, eind juni, waarin tevens een oproep staat van van het **Autonomo Centrum** om voer aan te leveren voor een Zwartboek Politie-optreden.

En met deze evaluatie van de gebeurtenissen rond de Eurotop komt er een voorlopig einde aan het onderzoek naar wat radicaal-links denkt van de Europese Eenwording.

Ongetwijfeld zullen er in de toekomst nog activiteiten worden uitgevoerd maar Nederland zal waarschijnlijk weer een aantal jaren moeten wachten op nieuwe grootschalige acties.

Persoonlijk ben ik benieuwd of tegen die tijd het ook nu weer gewraakte - en door de rechter veroordeelde - artikel 140 wordt ingezet. Hopelijk is het dan voorzien van enige goed dichtgetimmerde aanvullingen, zodat het de toets der kritiek kan doorstaan.

N.B. Inmiddels heeft minister SORGDRAGER laten weten dat artikel 140 in genoemde en identieke gevallen niet meer mag worden aangewend. Dit tot ongenoegen van (een deel van) het OM.

VI. BIOTECHNOLOGIE:

Een van de zaken die vanaf het begin in de belangstelling heeft gestaan van ook de meer anti-imperialistisch gedreven activist is dat van het geknutsel met levend materiaal. In tegenstelling tot grote bewegingen als Greenpeace, die zich evenzeer bekommerden om de nadelen van de nieuwe verworvenheden, hebben de anti-impies hun acties tegen zaken als biotechnologie en genetische manipulatie belicht tegen de achtergrond van gebeurtenissen in de Derde Wereld. De diverse claimbrieven en persverklaringen komen in hoofdzaak dan ook sterk overeen met die van acties tegen apartheid, asielbeleid en bijvoorbeeld ook vernietiging van het milieu. De acties van **Greenpeace**, **Natuur en Milieu**, **Vereniging Milieudefensie** en andere zullen wij hier slechts kort belichten, omdat zij vanuit een andere invalshoek zijn uitgevoerd.

209

In juni 1985 wordt voor het eerst aandacht besteed aan genenonderzoek. In een soort rubriek 'voor elk wat wils' worden enkele zinnen gewijd aan de in Duitsland ontstane commotie rond genoemd onderzoek. Biologie-wetenschappers van twintig universiteiten en hogescholen eisen stopzetting van genetisch onderzoek:

'Want het is niet te overzien hoe nieuw gekonstrueerde organismen zullen uitwerken op het ecosysteem. Ook zou je met behulp van genetechnologie de genmassa en daarmee de mensen kunnen manipuleren'.

Argumenten vóór het onderzoek zoals het oplossen van de honger in de Derde Wereld worden van de hand gewezen omdat dat slechts symptoombestrijding is en niet het aanpakken van de werkelijke oorzaken.³⁶⁴

N.B. Opmerkelijk is volgens mij dat men niet wijst op een meer voor de hand liggende reden: een vergelijking met het gemanipuleer door Duitse wetenschappers tijdens het Derde Rijk.

Zes weken later verschijnt in Bluf! een special over 'genen- en voortplantingstechnologie'. Hierin wordt een desbetreffende brochure behandeld van boekhandel Slagerzicht, dat toen nog in Groningen was gevestigd. De Bluf! had al enige tijd gediend als een plek om te discussiëren over voortplantingstechnologie maar daarmee was men gestopt omdat het puur een welles-nietes gevecht was geworden. Opmerkelijk - of eigenlijk ook niet - is dat de brochure is geschreven door vrouwen. Zij wijzen bedoelde technologie af: 'Het zijn slechts pogingen om mensen aan te passen aan deze patriarchale, kapitalistische maatschappij'.

De recensente van de brochure 'Technologie als wapen', ene stelt dan ook (terecht) dat een en ander 'nogal komplotterig' overkomt. De brochure bevat tevens een handzame opsomming van 'foute' bedrijven, die zich bezighouden met facetten van biotechnologie:

- landbouw (Shell);
- voedingsmiddelenindustrie (Unilever, Gist-Brocades);
- farmaceutische industrie (AKZO);
- fijnchemie (DSM).

Er wordt tevens ingegaan op zaken die nog meer te verfoeien zijn: kloneren én eugenetica, het kweken van een gezond ras dat vrij is van handicaps. De schrijfsters van de brochure lijden jammer genoeg aan een kokerblik want zij beschouwen ook onderzoeksbureaus die adviseren over het voorkomen of afbreken van zwangerschappen, die leiden tot de geboorte van gehandicapte - soms ten dode opgeschreven - kinderen, als fascistoïde.

In mei 1986 besteedt Bluf! weer aandacht aan genetechnologie. Deze keer wordt er vooral ingegaan op gemanipuleerde voedingsmiddelen. Kort samengevat is het volgens de anonieme schrijfster (?) namens actie- of onderzoeksgroep **Wildgroei** aldus:³⁶⁵

'Boer en boerin worden gescheiden van de agrarische produktie. De landbouw wordt gescheiden van de aarde, de plant van haar natuurlijke milieu. Planten groeien nu door technologische kennis, kapitaal en de arbeidsvoorwaarden van de multinationals'.

Natuurlijk is er ook weer een hoofdstukje gewijd aan de kwalijke invloeden van het patriarchaat. Twee weken later gaat de discussie van Wildgroei over 'genetechnologie en de uitgebuite landen'. Wederom een anti-imperialistische benadering van het probleem dus. Men memoreert de kwalijke gevolgen van het invoeren van genetechnologie in de Derde Wereld. Foutief 'geknutsel' met rijstsoorten heeft op de Filippijnen bijvoorbeeld geleid tot grote misoogsten. De strekking van het artikel is dat de Derde Wereld wordt gebruikt als proefstation voor de zogenaamde 'groene revolutie'. In feite leidt dit tot 'geruïneerde kleine boeren en boerinnen, werkloosheid, vlucht naar de steden (als goedkope arbeidskrachten en prostituees), hongersnood en milieu-vervuiling'.

N.B. Voor het eerst komen hier de later zo vaak aangehaalde 'gemanipuleerde sojabonen' ter sprake.

De Wildgroei-discussie over genetechnologie wordt beëindigd met de aflevering 'gemanipuleerd voedsel, gemanipuleerde gewoontes'. In de inleiding verwijst men naar de Tsjernobyl-ramp wanneer men zegt:³⁶⁶

'Verontwaardiging alom; ons voedsel besmet door Russische radioactiviteit. Bewust inkopen doen, eet geen spinazie. Net alsof voedsel, of wat daar voor door moet gaan, niet al eeuwen het resultaat is van de heerschappij van uitbuiters en andere schoften en dat onze consumptiepatronen daaraan aangepast worden!'

Het artikel is gelardeerd met kreten als 'geur- en smaakstoffen' en er wordt een oproep gedaan slechts nog in te kopen bij 'biologisch-dynamische of ecologische bedrijven'. Het eindigt wat dreigend:

'Het is niet in eerste instantie de bedoeling dat de hele beweging nu overstapt op biologisch verbouwde produkten (misschien zie je meer in andere manieren om de voedingsindustrie te saboteren). Het gaat er voornamelijk om om te laten zien hoe allerlei consumptiepatronen verweven zijn met op winstbejacht gebaseerde machtsverhoudingen en rolpatronen die mannen en vrouwen opgedrongen krijgen in een systeem van heteroseksualiteit'.

(Snapt u het, snap ik het...)

Medio december publiceert Wildgroei in hetzelfde activistenblad een artikel over 'genen- en voortplantingstechnologie'. Men begint met een wel erg stuitend citaat van ene Dr Edward GROSSMANN: 'De baarmoeder, overbodig als een blinde darm'.³⁶⁷

In het artikel wordt diep ingegaan op allerlei bevruchtingstechnieken maar ook op klonen. De (anti-imperialistische) schrijfsters concluderen het volgende:

'Voor vrouwen brengen de nieuwe technologieën geen bevrijding. Ze zijn voor witte vrouwen een bevestiging van de bestaande moederschapsideologie en ze bevestigen de superioriteit van witte vrouwen t.o.v. zwarte vrouwen hier en in de uitgebuite landen'.

In 1987 wordt pas in de allerlaatste Bluf! aandacht besteed aan 'biotechnologie in Nederland' onder de titel 'Voldongen feiten?'. Het is een reactie op een op 14 november op de Vrije Universiteit gehouden conferentie over de vraag 'wie stuurt de biotechnologie?' en het thema 'biotechnologie en wereldvoedselproduktie'. De schrijver van het artikel, gaat in op de verschillende toepassingen van biotechnologie. Tevens geeft hij een overzicht van bedrijven die onderzoek op dit gebied verrichten. De vier toppers, die geheel zelfstandig research verrichten, zijn: Unilever, Duphar, AKZO-Pharma en Gist-Brocades.

zegt resumerend dat overheid en industrie louter zijn geïnteresseerd in economische vooruitgang en dat zij vastbesloten zijn het land op te bouwen tot biotechnologiedelta van Europa met alle gevolgen vandien. Hij sust-dreigt vervolgens:

'Door het aanvallen van zwakke plekken, het opstoken van tegenstellingen tussen

onderzoekers, het ondersteunen van kritische groepen en het dwarsbomen van de industrie is er echter nog heel wat roet in het eten te gooien'.

Het jaar 1988 dat om verschillende redenen een activistisch hoogtepunt kan worden genoemd, denk alleen maar aan het RaRa-proces en het IMF-Wereldbankcongres in Berlijn, ruimt geen plaats in voor biotechnologie en genetische manipulatie.

Pas in maart 1989 bespreekt men artikelen uit een Brits tijdschrift 'Reproductive and Genetic Engineering, Journal of international feminist analyses'. Men, dat wil zeggen anonieme schrijfsters, roepen op tot een 'eicellenboykot'. Met andere woorden, laat je niet in met zaken als IVF (in vitro fertilisatie).³⁶⁸

In de nacht van 14 op 15 mei zien we een eerste vernielingsactie tegen de genetische manipulatie. De actiegroep 'Ontkiemend verzet tegen Shell's biotechnologie' pakt enkele vestigingen van Shell-dochter Nickerson Zwaan B.V. aan. In de claimbrief wordt aangegeven waarom men de vernielingen heeft aangericht en waarom Shell is aangevallen.³⁶⁹

'Grote multinationals als Shell kunnen door biotechnologie hun macht uitbreiden op fundamentele terreinen als de energie en de voedselvoorziening'. Het is Shell namelijk niet te doen om de basisbehoeften van mensen (in de Derde Wereld) te vervullen: 'Zij creëert steeds nieuwe behoeftes om nieuwe produkten af te kunnen zetten'.

De verklaring eindigt puur anti-imperialistisch:

'Technologie kan geen problemen oplossen die door uitbuitingsverhoudingen ontstaan zijn. Integendeel. Ze zal die verhoudingen verscherpen en bevestigen. De schade die wordt aangericht door de nieuwe technieken is onomkeerbaar. Het laat ons geen andere keus dan onmiddellijk in te grijpen en alle middelen te gebruiken om dit proces te stoppen vanuit het besef dat onze belangen en behoeftes lijnrecht tegenover die van de voortrazende ontwikkelingen van het systeem staan'.

N.B. Af en toe zou je denken dat de persoon die de RaRa-kommunikees schrijft zich ook leent voor activiteiten op aanpalende terreinen. Deze (serieuze) optie is niet zo gek wanneer men de oude stellingen van RaRa er op naslaat: men wil immers actief zijn op verschillende gebieden via een soort van 'taakgroepen'. Het kan derhalve niet worden uitgesloten dat de anti-imperialistisch onderbouwde acties tegen veldproeven uit de - directe - omgeving van RaRa stammen.

Een soortgelijke actie vindt in de nacht van 10 op 11 augustus plaats bij het Instituut Itai in Wageningen. Daar heeft de actiegroep **Zledende Bintjes** een proefveld met aardappelen omgespit. In de claim wordt een verband gelegd tussen de genetische manipulatie en het groeiende gebruik van bestrijdingsmiddelen.³⁷⁰

'En onkruidenbestrijdingsmiddelen worden gemaakt door chemische multinationals, die de laatste jaren allerlei zaadveredelingsbedrijven hebben opgekocht. Als deze veredelingsbedrijven nu deze gemanipuleerde knollen op de markt brengen, hebben ze alles in handen. Alle andere planten gaan dood, behalve hun knollen wanneer die behandeld worden met hun middelen'.

Vandaar dat men zich tevreden zal tonen met de vertraging van een jaar voor wat betreft de veldproeven, en de schade die in de miljoenen loopt.

Op 15 november is er een actie van **Stichting Lekker Dier** bij en tegen het 'kloonbedrijf' Embrytec in Bunnik. Zie milieu-activisme. Op 20 december voert dezelfde groepering een ludieke actie uit in het kader van genetische manipulatie: men heeft daartoe een kerststal gebouwd op de Dam waarbij de beeldengroep bestaat uit gemanipuleerde dieren. Lekker Dier voert een campagne voor een wettelijk verbod op genoemde verworvenheid.³⁷¹ Hetzelfde NN-nummer gaat tevens in op 'haken en ogen aan prenatale diagnostiek'.

waarschijnlijk geschreven door een persoon die er niet aan denkt ooit kinderen te krijgen. Na een uiteenzetting over de sinds kort prenataal op te sporen taai slijmziekte of cystic fibrosis durft (waarschijnlijk) zij de stelling aan: 'Prenatale diagnostiek is een hobby van een stel door de regering gesubsidieerde gestoorde wetenschappers, die hun grenzen niet meer kennen en totaal geen idee en overzicht hebben van waar ze nou werkelijk mee bezig zijn'.

In juli 1990 valt NN de eer ten deel de eerste actie van dit jaar te kunnen verslaan. In de nacht van 8 op 9 juli worden proefvelden met genetisch gemanipuleerde planten van Mogen International in Emmeloord en Ede vernield. De activisten noemen zich nu **Woedende Escorts** en doen nogal veel anti-imperialisme in hun claimbrief.³⁷²

Zo eindigen zij met de oproepen: 'Stop veldproeven, de genetiese proeftuin van het kapitaal; geen patent op leven; stop biotechnologie'. Ook de laatste alinea van de verklaring doet, ook vanwege woordkeuze en (foutief) gebruik van komma's, wat RaRa-achtig aan: *'De vraag luidt niet langer voor of tegen biotechnologie, maar welke politieke strategie moet worden ontwikkeld om hier een dam tegen op te werpen en welke alternatieven kunnen worden aangereikt voor de huidige ontwikkelingen. Alternatieven die het bouwsel van de kapitalistische economie op haar grondvesten doet schudden. Met biotechnologie als sleuteltechnologie van de heersenden kan verzet ertegen de kern van het systeem raken dat deze technologie heeft voortgebracht. Een zware opgave en nog een lange weg te gaan, maar een weg met perspectief op verandering'.*

In oktober verschijnt een opsomming van biotechnologie-bedrijven in Wageningen. Voor meer informatie wordt de lezer verwezen naar een krantje van **Bioot-Wageningen**. Daarin is tevens opgenomen een fietsroute langs alle ter zake doende instellingen in Wageningen.³⁷³

Medio mei 1991 heeft NN wederom iets te melden van en over Bioot-Wageningen. Deze groepering wil op 3 juni in Den Haag een picket-line houden bij de conferentie van het WIPO (World Intellectual Property Organisation), dat zich zal buigen over het mogelijk maken van patenten op levend materiaal. Als achtergrond schrijft Bioot een artikel over 'genen in de uitverkoop'.³⁷⁴

Het dubbelnummer van NN en Lekker Fris van begin juli bevat een interessant artikel van **Biotechnologie Archief NoGen** in Wageningen onder de wat dreigende titel 'De gemanipuleerde zondvloed - de rücksichtslosigkeit van de biotechnologie'. De schrijver gaat nader in op de bovengenoemde veldproeven van de firma Mogen International. Hij wijst erop dat wetenschappers van mening zijn dat de kans dat gemanipuleerde planten zich blijvend in de natuur vestigen een tot drie procent is. Daartegenover is er een kans van een op de duizend dat er een plaag met ecologische en economische schade ontstaat. Drie weken heeft NN vijf pagina's nieuws over 'de bio- en genenmaatschappij'. Een erbij gevoegde lijst van firma's die zich inlaten met veldproeven vraagt natuurlijk om moeilijkheden, zoals de eerste, de vierde en de vijfde op de lijst, Van der Have bv in Rilland, Hettema Zonen in Emmeloord en Mogen al spoedig zullen merken. Op de pagina naast de lijst staat boven een alinea ook nog eens de uitnodigende kop 'Rooien die handel'.³⁷⁵

Het mag dan eigenlijk ook niet verrassend worden genoemd dat er in het weekend van 27 en 28 juli veldproeven met genetisch gemanipuleerde planten worden gesloopt. Deze keer noemen de activisten zich wat plagiërend **Razende Rooiers** wat samen met de Vurige Virussen van een jaar later is terug te voeren op de Duitse groepering Zornige Viren (= razende virussen), die in januari 1989 brand heeft gesticht in de Technische Hochschule in Darmstadt.

Hoe het ook zij, de Razende Rooiers zijn actief geweest op proefvelden van bovengenoemde bedrijven in achtereenvolgens Rilland, Wageningen en Bant. De bijgaande persverklaring toont wederom een hoog RaRa-gehalte, niet alleen qua layout en

woordkeuze, ook qua verbinding van biotechnologie met andere zaken (racisme, politiek, economie) maar vooral in de vorm van sommige RaRa-passages uit andere claimbrieven en kommuniquees.³⁷⁶

Zo wijst de scribent(e) erop dat 'verzet tegen biotechnologie niet alleen noodzakelijk maar ook legitiem is'. In het hoofdstukje 'racisme' merkt men op: 'Biotechnologie is racistisch omdat boeren in de derde wereld, die eeuwenlang planten hebben gezocht, veredeld en verbeterd nu als primitieven van hun akkers worden verdreven door en ten bate van blanke technologie en economie. Biotechnologie is de voortzetting en verfijning van de bestaande racistische praktijk, waarin derde wereldlanden in een keurslijf worden geperst dat op de maat van de westerse, blanke belangen is gesneden'.

N.B. Een in de persverklaring voor RaRa typische uitdrukking is het betitelen van als 'rituele schaamlap'.

213

In september publiceert NN een artikel over biotechnologie bij dieren over de weinig verhullende titel 'Serie-productie van opgevoerde dieren'. Men komt daarbij terug op de actie van **Lekker Dier** bij Embrytec in Bunnik en men stelt zijn/haar hoop op de staatscommissie Advies Ethiek en Biotechnologie bij Dieren.³⁷⁷

Sceptisch is men echter ook naar aanleiding van de praktijken van het Leide GenePharming, de - geestelijke - vader van de bekende stier Herman.

Het jaar wordt elders afgesloten met een artikel van de Wageningse werkgroep **Bioot**, die kritiek heeft op de standpunten van de plaatselijke GroenLinks-politici in het biotechnologie-debat.³⁷⁸

Bioot vindt - met enig recht - dat vooral Wageningen recht van spreken heeft, omdat daar de Landbouw-Universiteit is gevestigd. Bioot eist van GroenLinks dat men zich hard maakt voor een verbod van de diverse veldproeven en voor een verbod van genetische manipulatie bij (landbouw)huisdieren. Tevens moet GroenLinks aandringen op het voeren van een maatschappelijke discussie over octrooi op leven, in plaats van een discussie hierover door het 'ambtelijk-industrieel-wetenschappelijk complex'.

In de loop van 1992 publiceert Lekker Fris de wat zij noemt 'Nieuwe rooi-catalogus' en zegt daarbij wat verlekkerd: 'Het ministerie van VROM heeft dit jaar nieuwe beschikkingen afgegeven voor het uitvoeren van veldproeven. Lekker Fris biedt u de nieuwste catalogus aan. Het wordt dus weer tijd om de zeis uit de schuur te halen en gebruik te maken van deze eenmalige aanbieding'.³⁷⁹

Het artikel is ingebed in een achtergrondartikel 'De democratische lakmoesproef - Nieuwe veldproeven met gemanipuleerde organismen' van het bekende Wageningse **NoGen**. De schrijver gaat vooral in op de nog steeds niet onderzochte mogelijke kwalijke gevolgen van de manipulatie van gewassen.

In de zomer nemen diverse activistenbladen een discussiestuk op van '**een groep tegen biotechnologie**', lees: Razende Rooiers. Zie voor de details hieronder.³⁸⁰

Op 11 augustus zijn het de **Vurlige Virussen**, die (wederom) bij Van der Have in Rilland en op de Floriade in Zoetermeer vernielingen aanrichten tegen veldproeven, respectievelijk de tentoonstelling 'Plantenveredeling en Biotechnologie'. De actie gaat ook nu vergezeld van een prachtig stuk anti-imperialistisch proza. Sommige passages zijn tevens elders aan te treffen, bijvoorbeeld in het oktober-nummer van Biotekst, waarin het uit Lekker Fris en Konfrontatie overgenomen discussiestuk is opgenomen van 'een groep tegen biotechnologie'. Deze groep verklaart vorig jaar 'deel te hebben uitgemaakt van de Razende Rooiers'.

Opmerkelijker is een passage waarin men aangeeft hoe men acties wil uitvoeren.

Deze komt sterk overeen met de werkwijze van RaRa: 'We zijn van mening dat je naast een analyse van de ontwikkelingen ook een analyse moet maken van de politieke verhoudingen, en uit die twee dingen je doelen m.b.t. je praktijk moet formuleren'. (Konfrontatie-interview, juni 1991) Vergelijk hiermee de passage van 'een groep tegen biotechnologie':

'De grootste moeilijkheid bij het biotechnologie-debat is het voor het voetlicht krijgen van de relevante maatschappelijke verhoudingen. In de persverklaring van de Razende Rooiers, waar wij ook deel van uitmaakten, werd gesteld dat technologieën voortkomen uit, en uitdrukking zijn van maatschappelijke verhoudingen. ... Dat is het kader waarbinnen volgens ons een ontwikkeling als biotechnologie geanalyseerd en bestreden moet worden'.

N.B. Biotekst heeft dit discussiestuk enige tijd voor de aanslag van de Vurige Virussen ontvangen. De laatste alinea van genoemd artikel in Biotekst is wederom een, bijna letterlijke, herhaling van zetten:

- 'De invoering van biotechnologie is geen ongrijpbaar proces dat zich achter ieders rug voltrekt'. (Zie ook de claim van de Vurige Virussen.)
- 'Er zijn concreet aanwijsbare verantwoordelijken en concreet aanwijsbare politieke momenten. De verantwoordelijken willen we aanwijzen en aanpakken'. (Zie ook de claims van de Vurige Virussen, van de RaRa-aanslag tegen KOSTO/Binnenlandse Zaken en de RaRa-aanslag tegen de Koninklijke Marechaussee).

Mocht de stelling dat de schrijver van de RaRa-aanslagen en die van de verschillende 'rooi-acties' identiek zijn te boud overkomen, dan kan er toch zeker worden gesproken van een hoge mate van kruisbestuiving. Overeenkomsten tussen RaRa-teksten en het Vurige Virussen-verhaal zijn er legio. Een onderzoek van de diverse kommunikees, discussiestukken en het interview leverde zo al 18 (bijna) identieke passages op. Kortom, het lijkt erop dat RaRa - die zo graag in 'taakgroepen' wil opereren - in ieder geval de theoretische onderbouwing heeft geleverd van de acties tegen biotechnologie. Tevens kan met enige reden worden gesteld dat het bij de 'een groep tegen biotechnologie' en de Razende Rooiers en de Vurige Virussen om dezelfde groep activisten gaat, die mogelijk in verschillende samenstelling acties uitvoert.

Medio september wordt nader aandacht besteedt aan bovengenoemd 'biotechnologieblad' Biotekst, dat overigens snel zal worden opgeheven vanwege geldgebrek en een te klein abonneebestand.³⁸¹

In november roept de **Dierenbescherming** als afsluiting van dit jaar op tot deelname aan de campagne 'Stop Biotechnologie bij Dieren', die een jaar gaat duren.

In januari 1993 verschijnt een artikel van een bekende biotechnologie-expert:

van **Biotechnologie Archief NoGen** uit Wageningen. Hij vraagt zich in de

titel af: 'Moet alles wat kan ook kunnen?'³⁸²

Hij gaat vervolgens in op een medio 1992 door biotechnologie-tegenstanders opgestelde 'Verklaring van München', die zich keert tegen octrooiverlening op leven. Daarin stelt met name de Duitse linkse actiegroep Anti-Gen zich op tegen biotechnologie en genetische manipulatie:

'De industriële uitbuiting van het leven wordt daardoor nog genadelozer. De gen-ingenieurs beëindigen daarmee de natuurlijke evolutie en werpen zich op als scheppers van leven. Daartegen verwerpen we ons'.

schaart zich gaarne achter het in de verklaring gestelde en wijst erop dat er ook in Nederland geageerd wordt. Hij is vooral goed te spreken over het Leidse Politiek Infocentrum **De Invalshoek**, die 'in die belangrijke biotech-plaats' actie voert tegen GenePharming.

Op 7 april heeft een kort geding plaats tegen het juist genoemde biotechnologisch bedrijf GenePharming. **Stichting Natuur en Milieu** en de **Dierenbescherming** eisen dat de experimenten met de bekendste Nederlandse stier, Herman, worden stopgezet. Zo lezen wij in de NN. In hetzelfde blad staat een berichtje dat aangeeft dat het in Nederland wel meevalt met acties tegen biotechnologie. In Zwitserland bijvoorbeeld is voor de derde keer binnen een jaar een bomaanslag gepleegd tegen het biotechnologie-bedrijf Bio-engineering AG in Wald. Deze onderneming heeft onderdelen geleverd aan Iran, die zijn gebruikt bij de vervaardiging van bacteriologische wapens. Bij proeven op gevangenen zouden daarbij minstens twee personen om het leven zijn gekomen.³⁸³

Op 22 mei hebben 'gemotiveerde mensen uit radikaal-linkse kringen' gediscussieerd over de 'inhoud en de vorm van werkbaar verzet tegen de biotechnologische ontwikkelingen'. Aldus bericht vijf dagen later in de NN. Elders kunnen we lezen wat de opzet van de dag en de, later nooit gehaalde, doelstellingen waren:³⁸⁴

- radicaal linkse mensen die ontwikkelingen in de biotechnologie volgen en zich daar tegen willen verzetten kennis met elkaar laten maken;
- ervaringen en ideeën uitwisselen;
- beoordelen van het huidige verzet;
- bepalen wat verzet is en welke strategie(en) we kunnen volgen;
- werkbare standpunten over biotechnologie formuleren;
- een klein stapje zetten in de opbouw van een campagne.

De bijgaande reader had de pakkende titel 'Sleutelen aan verzet tegen biotechnologie'. De dag is georganiseerd door het Biotechnologisch Archief NoGen en het Politiek Infocentrum, beide uit Wageningen. De reader bevat artikelen uit het Leidse activistenblad de Feuertaar, van de Nijmegenese infowinkel Assata, (van Nogen) en de Vurige Virussen.

De uitkomst van de discussiedag was de intentie: 'Het is belangrijk om een basis te vinden van waaruit we biotechnologie willen blokkeren'. Een citaat van de Vurige Virussen doet veronderstellen dat zij in ieder geval niet veel meer verwachten van krachtdadig verzet in de vorm van vernielingen:

'Het onderwerp biotechnologie en verzet daartegen is tot nu toe beperkt gebleven tot enkele acties. Wij hebben tot voor kort ook gedacht dat acties tegen o.a. proefvelden door de gebruikte methoden makkelijk navolgbaar zouden zijn. Dat idee kunnen we op het moment beter loslaten. Ook een openlijke radicale antibiotechnologie beweging is de laatste jaren niet van de grond gekomen, waardoor het ons soms voor kwam alsof we roepende in de woestijn waren'.

N.B. Met deze opmerking van de enige - onder diverse benamingen optredende - echt actieve groepering (**RaRa**) moge duidelijk zijn dat het vanaf nu afgelopen is met de specifiek op veldproeven gerichte vernielingsacties van anti-imperialisten. Ook in het kader van het 'normale' milieu-activisme zijn ze van nu af aan niet meer aan te treffen. Slechts onder auspiciën van het **Earth Liberation Front** zal er nog actieve aandacht worden besteed aan zaken als biotechnologie en genetisch geknutsel.

geeft in deze periode zijn persoonlijke mening over de - bij voorbaat tot mislukken gedoemde - campagne tegen de diverse facetten van de biotechnologie.³⁸⁵ Hij maakt een vergelijking met indertijd de campagne tegen de Shell, waarvan uiteindelijk ook maar één argument is blijven hangen: 'Shell is apartheid'. En had liever gezien dat ook de andere misstanden de aandacht hadden gehouden: arbeidsvoorwaarden, milieuvervuiling, plundering van de Derde Wereld, verstremgeling van politieke en economische belangen. Hij voorziet bij een campagne tegen biotechnologie hetzelfde: 'Is

het benoemen van alle aspecten niet vragen om moeilijkheden en verzand je niet in een giganties monster dat de mensheid bedreigt?

spreekt eigenlijk over het op handen zijnde faillissement van het anti-imperialisme, zeker wanneer hij daar ook nog eens aan toevoegt: 'Het gedachtengoed van de links-radikale actiegroepen is te ingewikkeld. ... De noodzaak om concreet bezig te kunnen zijn blijkt ook uit het verzet tot nu toe tegen biotechnologie: schoffelen in een proefveld. Daarmee is de teneur gezet. Biotechnologie heeft met veldjes met plantjes te maken. Het peil van de media is dusdanig dat de rest niet bekend wordt en dat het 'volk' biotechnologie blijft zien als een soort plantenveredeling. De discussie komt niet op gang. Politiek wordt de draad niet opgepakt. Hooguit wekken de schoffelgroepen de interesse van de BVD'.

Enkele maanden daarna gaat *de Volkskrant* in zijn artikel 'De opmars der genen' nader in op de uitwassen van de eugenetica. Hij memoreert de in de laatste maanden 'gevonden' genen voor alcoholisme, agressie, luiheid, criminaliteit en homosexualiteit en geeft aan de hand van één voorbeeld aan waartoe deze ontwikkelingen kunnen leiden:³⁶⁶

'Momenteel wordt er in Amerika serieus gediscussieerd over de vraag of mensen met een 'genetische aanleg tot criminaliteit' niet beter preventief zouden kunnen worden opgesloten'.

Hij haalt nog een Amerikaanse geneticus aan, die beweert dat ons lot niet in de sterren maar in de genen staat, maar concludeert voor zichzelf:

'Links heeft altijd het standpunt ingenomen dat mensen worden bepaald door hun sociale en politieke omgeving, en dat daar ook de perspectieven voor verandering liggen. Er is geen enkele reden om dat standpunt te verlaten'.

Eind april 1994 publiceert NN pas weer iets over de onderhavige problematiek. Het is wederom *de Volkskrant* van het Wageningse Biotechnologie Archief **NoGen**, die met een lang achtergrondartikel aandacht vraagt voor 'gentechnologie in de supermarkt'. Hij maakt reclame voor de Alternatieve Konsumentenbond die een lijst heeft uitgebracht van beter te vermijden 'gentechnologische' producten. Naast stier Herman is er plaats voor zetmeel uit gemanipuleerde aardappelen, 'opgevoerde' vissen, gemanipuleerde melk, gemanipuleerd bier en 'zoetjes'.³⁶⁷

Ook *Lekker Fris* wordt later voor een deel gevuld door *de Volkskrant*. Hij schrijft dan enige 'beschouwingen over een nieuwe bio-ethiek' onder de weinig verhullende titel 'De glijdende schaal van de eugenetica'.³⁶⁸

Hij gaat nader in op zaken als het alcohol-gen, het agressie-gen en het homo-gen en vraagt zich verwonderd af: 'Opvallend is dat er bijna altijd genen gevonden worden die ongelijkheid of vermeende minderwaardigheid verklaren: waarom geen hetero-gen? Bewust of onbewust wordt de dominante mens als uitgangspunt genomen'. *de Volkskrant* vertelt verder dat eugenetica geen uitvinding van de nazi's was: 'In de VS werden in het begin van deze eeuw bijvoorbeeld eugenetische wetten aangenomen en eugenetica-verkiezingen gehouden. Je kon op jaarmarkten met je familie meedoen aan wedstrijden voor het, eugenetisch gezien, beste gezin'.

De schrijver is van mening dat er steeds vaker wordt uitgegaan van de these dat gehandicapt leven identiek is aan onproductief leven. Hij wijst daarbij op de reorganisaties bij sociale werkplaatsen en hij noemt met name de meer dieren- dan mensenvriend Peter SINGER, die in zijn boek 'Should the baby live?' stelt dat bepaalde categorieën zwaar gehandicapten gedood mogen worden. Voor het gemak noemt SINGER deze mensen

'non-persons' en daartoe rekent hij onder meer 'mensen die door een ongeluk, ziekte of ouderdom geen waarde meer hebben'.

N.B. Genoemde SINGER zal in andere activistenbladen (NN, Ravage) ook inzet worden van een hevige discussie, waarbij hij vooral gesteund wordt door nogal verblinde dieren-activisten.

In september is - die langzamerhand wat Don Quichote-achtige trekjes krijgt - terug in de NN. Hij gaat nu nader in op de diverse acties in Duitsland tegen de genetechnologie.³⁸⁹

wil vooral wijzen op en pleiten voor 'openlijke en legale acties'. Deze vinden in Duitsland veel plaats, temeer om bij de oosterburen enig tegenwicht te ontwikkelen tegen mensen als BANGEMANN, de EU-Commissaris voor Industrie, die met betrekking tot de Duitse economie verklaarde: 'Biotechnologie is een sleutel tot onze toekomst'.

217

In mei 1995 komen twee bekende heren voorbij: en stier Herman.³⁹⁰ Eerstgenoemde legt in een lang verhaal, 'Herman kan naar het slachthuis', uit dat tweede heer als uitgerangeerd kan worden beschouwd: 'Herman werkt niet zoals zijn genenmanipulators het willen. Het geconstrueerde gen, dat Herman zo bijzonder maakt, is niet helemaal in orde'. Jeroen gaat tevens in op het door Karel GLASTRA VAN LOON en Karin KUIPER geschreven boek 'Herman, biografie van een gemanipuleerde stier', waarin wordt aangetoond dat het bedrijf GenePharming zijn eigen gang gaat met het onderzoek: *'Regels lijken slechts te bestaan om te ontduiken of om er creatief mee om te gaan. De overheid is er voor het benodigde geld, de faciliteiten en om toestemming voor de experimenten. De overheid in de rol van suikeroom'*.

Vanaf nu zijn er geen acties en uitgebreide discussies meer over biotechnologie en aanverwante items. Als specifiek anti-imperialistisch aanvalsdoel heeft het al sinds lang afgedaan. Slechts genoemde **Nogen** houdt er zich (vooral beroepshalve?) nog mee bezig. De rol van de 'anti-impies' lijkt in enige mate overgenomen door activisten van het ELF. Daarnaast blijven grote milieubewegingen als **Greenpeace, Natuur en Milieu** en **Vereniging Milieudefensie** van tijd tot tijd aandacht vragen voor zaken als gemanipuleerde voedingsmiddelen (sojabonen en dergelijke) maar daar houdt het wel mee op. In 1996 en 1997 zijn er dan ook geen activiteiten meer te vermelden, buiten wat gematigde uitingen van ongenoegen van de kant van genoemde basisbewegingen en buiten wat kleinschalige acties tijdens een ELF-actieweek.

VII. CITY-VORMING:

(gentrificatie)

Dit ook in anti-imperialistische zin uit te leggen item wordt hier zijdelings behandeld, terwijl wij het - soms dagelijkse - spel van het 'gewone' kraken en ontruimen bijna helemaal buiten beschouwing laten. Zoals we in de inleiding immers hebben gezegd, gaat het ons in eerste instantie om het gedachtengoed van de radicaal-linkse activist. Cityvorming heeft meer en directer te maken met de kraakbeweging an sich, die door dit fenomeen de mogelijkheid wordt ontnomen (leuke) woonruimte te vinden. En de kraakbeweging, als samenstel van 'krakers', zouden we in dit onderzoek niet behandelen.

Uit onderstaande moge echter blijken dat de city-vorming in ieder geval gedeeltelijk heeft bijgedragen aan de vorming van de - harde - activist. Verder zal duidelijk worden dat de kwestie met name speelt in activistische bolwerken als Amsterdam en Nijmegen.

In februari 1982 werd in Amsterdam al driftig gesproken over en geageerd tegen de plannen met betrekking tot de IJ-boulevard. Deze ader zal worden geflankeerd door

kantoren, kantoren en nog eens kantoren. Het moge duidelijk zijn dat de tegenstanders liever woningen hadden gezien. Verder wordt onvermijdelijk dat het grote Wyers-complex plaats gaat maken voor het Holiday Inn en dat andere hotels tegenover Amsterdam CS zullen verrijzen.

Op 5 februari leidt een rechtszaak over de zogenaamde Huidenstraat-truc aangaande Wyers tot een rechtszaal vol braakgas, verfbommen en glasscherven.²

Activistenbladen als Nieuw Amsterdams Peil en Bluf! besteden wekelijks aandacht aan de Amsterdamse stadsvernieuwing. Zo gaat men in mei 1982 nader in op de eerste - ludieke - acties tegen de Stopera.³⁹¹

218

Begin juli wordt het menens wanneer het **Militant Autonomen Front (MAF)** mede in het kader van de city-vorming een bom laat ontploffen bij de Gemeentelijke Dienst Herhuisvesting. Een andere groepering, **revolutionaire afbraak maatschappij (RAM)**, gooit molotov-cocktails naar binnen in het kantoor van een van de aannemers van de Stopera.

N.B. Beide acties worden door het merendeel van de Amsterdamse activisten veroordeeld. Wanneer het MAF op 30 juli een bom laat ontploffen bij het landelijk secretariaat van de PvdA, verschijnen er woedende reacties. Enkele koppen: 'Wees radicaal, verzet je tegen de MAF-bom', 'Autonomenfront, sodemieter op' en 'Heb jij je al gedistantieerd?' geven goed weer wat de activistische goegemeente denkt van dit schieten met een kanon op een mug.³⁹²

Het duurt vervolgens tot december wanneer er weer even wat aandacht voor city-vorming is in de vorm van een demo tegen de Stopera.

In maart 1983 geeft men ruim baan aan het **Spekulatie Onderzoeks Kollektief (SPOK)**, dat de city-vorming belicht aan de hand van de voorstellen tot herinrichting van de Kóp van de Zeedijk. Tevens is er in de Bluf! aandacht voor Wyers en de Stopera.³⁹³

Enkele maanden later geeft het SPOK nadere informatie over 'De Hollandsche Betongroep, een Multinational van formaat'. Men gaat in op de rol van HBG in Zuid-Afrika, de bemoeienissen met koppelbazen en vooral de projecten in Amsterdam. SPOK eindigt - lichtelijk opruiend - met het opsommen van enige 'nuttige adressen'.

In augustus verschijnen er dreigementen van de HBM, de Hollandsche Beton Maatschappij, aan het adres van de krakers van Wyers. Ook het feit dat de ABP de financiering van het daar te bouwen Holiday Inn voor zijn rekening neemt zet bij de activisten kwaad bloed: 'Het is ons pensioengeld'. Men dreigt alvast met het vernielen van bouwketen.³⁹⁴

In plaats daarvan wordt echter op 4 augustus een demonstratie gehouden bij ABP in Halfweg. Aanvankelijk overheersen de spandoeken maar al gauw gaan er autobanden in de fik, worden er ruiten ingegooid en wordt het gebouw bestormd. Ook gaan er drag-lines in vlammen op. In totaal zou er - door toedoen van de actiegroep '**Wij van WYERS**' - een schade ontstaan zijn van een half miljoen. Dit tot zichtbare tevredenheid van twee schrijvers van een ingezonden brief,

waarin wij twee latere leden van de **Politieke Vleugel van de Kraakbeweging** menen te herkennen. Zij behoorden met circa vijftig anderen tot de arrestanten die al snel door de 'aardige Rijkspolitie' werden vrijgelaten. Op 27 september brengt een groep ambtenaren een bezoek aan Wyers om de bewoners een alternatief aan te bieden: twee pakhuisverdiepingen op het Entrepoldok. Het aanbod leidt tot een discussie waaraan de 'modaalkrakers', die wel iets lijken te zien in het aanbod, een bijdrage leveren door een artikel met de titel 'Een rel kan altijd nog!'. Genoemde heren gaan accoord als er maar - met betrekking tot de nieuwe behuizing - wordt voldaan aan de tweeledige eis: werken en wonen.

In 1984 wordt al spoedig duidelijk dat de discussie niet veel heeft opgeleverd. Op 1 februari krijgen de bewoners van Wyers een laatste aanmaning van burgemeester VAN THIJN om

het verzet op te geven. De bewoners denken begin februari nog dat het nog wel even zal duren voor er wordt ontruimd: 'Op 9 februari is er eerst nog een kort geding tegen de ABP en op 10 februari is er natuurlijk nog de 'dag van de onrust' die in Wyers met een manifestatie wordt afgesloten'.³⁹⁵

Op 9 februari volgt in de Bluf! een laatste hartekreet van Wyers-bewoners:

'Maandag maar waarschijnlijk nog dinsdag gaan ze het proberen: Wyers kapot maken. De gemeente heeft vast een gedegen ontruimingsplan gemaakt, duizenden ME-ers opgeroepen, een perskonferentie gepland. Maar één ding hebben ze niet (en dat kan ook door hen nooit geregeld worden): gelijk. Tot de laatste minuut zal Wyers hiervoor blijven knokken. Tijdens de slotmanifestatie van de 'dag van de onrust' zullen de bewoners van Wyers hun plannen m.b.t. de ontruiming onthullen'.

De ontruiming vond inderdaad de dinsdag erop plaats. Zo'n 2000 bewoners - maar vooral - sympathisanten weerstonden 'van onze kant geweldloos' de massa politie-agenten. Deze slaagden er uiteindelijk in de ingehaakte menigte te ontwarren en de diverse schakels uit de ketting af te voeren in een rij stadsbussen. Verschillende 'deelnemers' luchten een week later hun hart over het politie-optreden tegen de geweldloze massa:

'Het schoppen en slaan van de ME werd steeds heftiger (gebroken arm!), teveel, en we besloten massaal het pand te verlaten. Van Thijn kon met zijn 'nieuwe aanpak' (kots!) in de burgelijke pers de held van de dag worden. Dit is dus het einde van de geweldsdiskussie. Want verzet van ons (en al die andere aktievoerders die in, rond en samen met Wyers geknokt hebben) wordt sowieso met bot geweld beantwoord. Het maakt niet uit of 't principeel geweldloos, in principe zonder geweld, met begrensd geweld of gewelddadig verzet is. Het gaat daarom dat daar waar mensen in verzet komen, geweld onvermijdelijk wordt'.

Aldus _____, in welke laatste we mede naar aanleiding van dit citaat mogelijk herkennen die later zijn eigen beantwoording van het staatsgeweld zal etaleren.

In juli verschijnt een special over city-vorming naar aanleiding van het bereiken van het hoogste punt van de bouw van de Stopera. Op diverse plattegronden wordt duidelijk aangegeven wat de toekomstige plannen betreffende stadsvernieuwing zijn.³⁹⁶

Of er met voorgaande publicatie enig verband is zij daargelaten maar in de nacht van 5 op 6 juli - precies twee jaar na de brandaanslag van MAF - wordt er bij de Gemeentelijke Dienst Herhuisvesting brand gesticht. De aanslag wordt opgeëist door **'het leger van Amsterdamse verontrusten'**. De actie, waarbij een paar duizend dossiers 'om het leven kwamen', wordt toegejuicht door de **'woongroep Staatsliedenbuurt'**:

'Iedere schade die aan dit asociale woningnoodbeleid wordt toegebracht, is een overwinning voor de bevolking. Ook wij zelf zullen iedere provocatie van B&W en de smeris met gelijke munt terugbetalen'.

Het blijft vervolgens lang stil. Er wordt in 1985 slechts in de marge wat gemeld over stadsvernieuwing. Het is immers vooral het jaar van acties in het kader van antimilitarisme en vooral anti-apartheid. In 1986 is er al helemaal niets te beleven op gebied van city vorming. De aandacht gaat nu vooral uit naar anti-apartheid (acties tegen Shell) en ook naar antifascisme (onder meer Kedichem!).

In 1987 is het echter weer eens goed raak. Nu in Nijmegen waar op 19 januari het gekraakte Shell-kantorencomplex 'De Mariënburcht' met veel vertoon van macht wordt ontruimd. Een beschrijving van de gebeurtenissen hebt u aan kunnen treffen in het hoofdstuk over repressie.

In september besteedt Bluf! aandacht aan de plannen van ambtelijk Amsterdam met betrekking tot de IJ-boulevard. Verontruste activisten trekken een vergelijking met de Londense Docklands, waar slechts plaats voor kantoren was. Op 17 september zal er een

conferentie plaatsvinden over de gemeentelijke plannen en wat er tegen te doen.
N.B. Dit heeft - kenmerkend voor de groeiende lauwheid waarmee met city-vorming wordt omgegaan - in de activistische bladen geen vervolg gekregen.

220

We moeten wachten tot januari 1988 wanneer er wederom wordt ingegaan op de zojuist genoemde problematiek: 'IJ-boulevard' verandert in 'IJ-oevers' maar verder blijft het hetzelfde. Alleen wordt nu ABP weer genoemd als lachende derde. Verder gaat men tekeer tegen bouwconcern Bredero, waarover de Utrechtse hoogleraar CRINCE LE ROY al in 1973 opmerkte: 'Als een gemeente zich overlevert aan een project-ontwikkelaar, laat men dan een bedrijf bij de lurven pakken dat men gemakkelijker kan bespelen dan zo'n monster als Bredero. De projectontwikkelaar moet niet kunnen heersen als een godheid'.³⁹⁷

Op 16 mei staat wederom Nijmegen in het middelpunt van de belangstelling. Het gekraakte voormalige bureau van de Rijkspolitie aan de Arksteestraat, de Arkstee, wordt met veel geweld ontruimd, teneinde 'plaats te maken voor hotels, boulevards en nog meer kantoren'. Een vreedzame blokkade van 120 mensen wordt 'aan de haren of met knuppels als wurgstok' uitegetrokken: 'De aanwezige pers dwingt de smeris zich enigszins te gedragen'.

Maanden later, het is inmiddels al herfst, verschijnt een special over city-vorming onder de plastische titel 'Natte dromen over metropolen'.³⁹⁸

Daarin is onder meer een interview opgenomen met de Amsterdamse PSP-voorzitster Saar BOERLAGE, tevens docente Stadsgeografie en bekend van haar strijd tegen de plannen om de Olympische Spelen naar Amsterdam te halen. Naast de Stopera en de IJ-boulevard wordt er specifiek aandacht besteed aan het Byzantium-project van architect Rem KOOLHAAS. Mogelijk dat de sarcastische toonzetting over deze nieuwe kapitalistische verworvenheid mede oorzaak is geweest van enkele in de lente van 1990 uitgevoerde acties tegen het project.

Het duurt vervolgens tot 27 mei 1989 wanneer er iets gebeurt op gebied van acties tegen city-vorming. Dat wil zeggen, er bestaan plannen daartoe. '**Rotterdamse autonomen**' willen die dag actie voeren tegen 'de uitbreiding van Zestienhoven; tegen city-vorming; tegen de economische herstructurering en tegen Europa 1992'.

Uiteindelijk hebben zo'n 6000 mensen geageerd tegen de plannen van staatssecretaris HEERMA, waaronder zo'n 40 autonomen: 'Zie liepen in een eigen blok en oefenden in het naar voren hollen en zo'. Met andere woorden, de autonome soep werd weer eens niet zo heet gegeten als hij werd opgediend.³⁹⁹

De NN heeft eind januari 1990 vervolgens weer een achtergrondverhaal over de voors (geen) en tegens (vele) van city-vorming. Er wordt gesproken over recente ontruiming van panden in de Tesselschadestraat, die direct daarmee in verband moet worden gebracht en men wijst vooruit naar op handen zijnde ontruiming, onder meer van het pand De Wielingen. Met betrekking tot dit laatste is er op 3 februari een 'solidariteitsdag'. Op 10 februari zal er vanaf Amsterdam CS een algemene demonstratie plaatsvinden tegen city-vorming: 'Een ongepaste en ongewenste stadsontwikkeling waar de bestuurders ons mee opzadelen'.⁴⁰⁰

De demonstratie van de tiende kan een redelijk succes worden genoemd maar een debat tussen de verschillende tegenstanders van city-vorming of stadsvernieuwing verzandt in losse kreten van sommige betweters (lees: anti-imperialisten):

'Het is wel erg simpel om alle problemen gewoon terug te voeren op het kapitalisme of Europa '92'.

Tijdens de demonstratieve optocht werd overigens even stilgehouden bij de gekraakte panden Stadhouderskade 82-83. Deze onderkomens zijn op 20 februari ('dinsdag-ontruimdag') door een enorme politiemacht aangevallen: 'Een helikopter, twee waterkanonnen en 300 ME'ers vonden het nodig jullie nachtrust te verstoren. ... Jullie verbeterde strijd voor betaalbare woningen in yuppiestad Amsterdam wordt maar niet begrepen door de sociaal-demokraten, hun neuzen bloeden al zo vele jaren'. Aldus een open brief aan de ex-bewoners in genoemde NN, waarin men verder ingaat op het gebruik van traangas.

In de nacht van 26 op 27 maart plegen zich **Revolutionaire Cellen** noemende anti-imperialisten een brandaanslag met behulp van molotov-cocktails tegen het eerder reeds genoemde Byzantium-project. Liever gezegd, tegen enkele directieketen aldaar. Voor de activisten is het duidelijk: 'Amsterdam moet een stad voor de rijken worden, een metropool voor de managers en de handelaren in obligaties'. Men wijst verder op de tweedeling die ontstaat: een onderklasse en een geprivilegeerde bovenlaag. Maar ja, 'city-vorming is een toverwoord dat blind maakt', aldus de Revolutionaire Cellen die eindigen met 'strijdbare en liefdevolle groeten aan onze kameraden en kameradinnen van RARA LA LUTTA CONTINUA'.

Op 27 mei vindt er wederom een actie plaats die niet los kan worden gezien van stadsvernieuwing. Deze keer waren de activisten echter het lijdende voorwerp. We hebben het hier over de elders breed uitgemeten gebeurtenissen rond het Groningse kraakbolwerk WNC. Een ontruiming, want daarvan is sprake, die nog een juridisch vervolg had moeten krijgen in de toepassing van artikel 140. Dat was immers de wens van burgemeester STAATSEN en Commissaris van de Koningin VONHOFF, die zich bij diverse gelegenheden hadden laten ontvallen dat 'kraken strafbaar' moest worden gemaakt.

In de jaren 1991 tot en met 1996 is er op een enkele uitzondering na geen aandacht meer voor city-vorming, wanneer we dat fenomeen vanuit anti-imperialistische invalshoek beschouwen. Natuurlijk is er in de grote steden wekelijks sprake van kraken, ontruiming en herkraken maar deze activiteiten zijn gespeend van enige anti-imperialistische ideologie.

Een van bedoelde uitzonderingen was 'het kolkend verzet' op 11 december 1993 toen er eindelijk weer eens ouderwets werd geageerd tegen een dreigende ontruiming. Het betrof de ontruiming van een aantal panden rond de Amsterdamse Nieuwezijds Kolk, die al meer dan twee jaar onderdak boden aan onder meer een nieuwe lichter radicale activisten. De krakersdemonstratie werd gevolgd door 'korte maar hevige schermutselingen met de Mobiele Eenheid'. Overal in het land vonden solidariteitsacties plaats tegen filialen van de ABN/AMRO, de bank die sinds 1989 eigenaar is van genoemde panden.

De feitelijke ontruiming vond uiteindelijk op 20 december plaats door zo'n 1200 agenten.⁴⁰¹ Dit buitensporig vertoon van macht leidde tot reacties in het gehele land. (Zie hoofdstuk repressie.)

In 1996 komt het, vooral wat het gewone kraken betreft, tot een heropleving. Of, zoals de Ravage het zegt: 'De grote dip is voorbij. Kraken in het centrum van Amsterdam is weer interessant geworden. Krakers zijn vandaag de dag juridisch beter onderlegd dan de huiseigenaren, waardoor de kans dat ze een kort geding winnen groter is geworden'.⁴⁰² Het blad gaat vervolgens nader in op de brochure 'Uitgebreide kraakhandleiding 96-97' van 'mensen van kraaksprekuren uit Amsterdam en het SPOK'.

Het zeer lezenswaardige boekje gaat nader in op de verschillende soorten kraken (etage, pand, terrein, woonboten, fabrieksloods); de techniek en special effects (binnenkomen, gas/electra) en de wetgeving. Tevens is er aandacht voor kraaksprekuren, geldbronnen, eigen media, het **SPOK** en de arrestantengroep.

In 1997 zien we hernieuwde activiteiten maar dan vooral van de Amsterdamse autoriteiten, die om hen moverende redenen de stad voor de in juni te houden Eurotop zo 'schoon' mogelijk willen opleveren. Hiertoe wordt een aantal zorgvuldig uitgekozen panden ontruimd. Uitgekozen niet alleen vanwege de ligging binnen of in de nabijheid van kwetsbare gebieden maar ook vanwege de in de panden woonachtige activisten, van welke een bepaalde dreiging uitgaat. Achtereenvolgens zullen onder meer Villa Omval (aan de voet van de Rembrandt-toren), Sarphatistraat 77, Hobbemakade 66, Daniël Stalpertstraat 28-34 van (rechtmatige) eigenaar wisselen.

Misschien is het wel tekenend voor de heersende apathie binnen de Beweging dat deze golf van ontruiming eigenlijk in stilte is verlopen. Slechts Ravage 227 van 24 januari rept van 'een succesvol fikkie' naar aanleiding van een actie met autobanden op de hoek Sarphatistraat/Wibautstraat. Daarnaast stellen 'kwaai krakers' zich verantwoordelijk voor het ingooien van wat ruiten, het kalken van wat leuzen en het smijten met verbommen.

De feitelijke teloorgang van het verschijnsel kraken, al dan niet in het kader van de city-vorming, wordt misschien wel het beste gekarakteriseerd aan de hand van een zelfs voor de rechter uitgevochten ruzie tussen twee leden van de voormalige **Politieke Vleugel van de Kraakbeweging (PVK)** over het gebruik en beheer van een garageruimte. De om verschillende redenen bekende

hebben onenigheid over een ruimte in een in 1979 gekraakt pand in de Van Boetzelaerstraat in de Staatsliedenbuurt. zou ten onrechte geld hebben geïnd voor de stalling van motoren en dat nooit afgedragen aan zegt zelf dat hij het geld niet in eigen zak heeft gestoken maar besteed aan ideële doelen, zoals Belgische politieke gevangenen (zijn oude CCC-kameraden - Hij wijst er vervolgens fijntjes op wat er van is geworden: 'Hij heeft zijn principes verlaten en is eind jaren tachtig in rap tempo begonnen met het kopen en verkopen van huizen en grond in Frankrijk. Hij wil gewoon winst maken. Nu aast-hij op het verkrijgen van subsidie voor de stalling'.

Soms verliezen oude vossen niet alleen hun haren maar ook hun streken...

3.1.6 Milieu-activisme / dierenactivisme

Hoewel het om twee verschillende items gaat, is het in de praktijk vaak gemakkelijk - maar ook gangbaar - om beide onderwerpen niet al te gescheiden te behandelen. Dit mede vanwege het feit dat activisten zich met beide thema's bezighouden. Er is echter in zoverre een verschil, dat het milieu-activisme in veel gevallen een politieke lading heeft - waarmee het tevens een onderwerp van BVD-aandacht kan zijn - en dat het dierenactivisme uit persoonlijke roeping voortkomt en wel bij personen uit het gehele politieke spectrum van radicaal-links tot extreem-rechts. In onderstaande onderzoek zal de nadruk dan ook liggen op het milieu-activisme. Daarbij dient te worden aangetekend dat zaken als biotechnologie en genetische manipulatie in de meeste gevallen tot doelwit werden gebombardeerd door links-radicalen activisten uit de anti-imperialistische hoek. De verschillende acties daartegen zijn dan ook reeds in een vorig hoofdstuk aan de orde gekomen.

In de loop der jaren hebben veel bedrijven maar ook overheidsinstellingen een beroep op de Binnenlandse Veiligheidsdienst gedaan voor wat betreft een verzoek tot monitoring van milieu-bewegingen en -groeperingen. In veel gevallen heeft de BVD nee moeten verkopen, bijvoorbeeld waar het gaat om brede basisbewegingen als **Greenpeace**, de **Stichting Natuur en Milieu**, de **Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee** maar ook de **Vereniging Milieudefensie**. De VMD constateert zelf bijvoorbeeld al dat 'de milieubeweging als zodanig ingeslagen, te netjes en ingekapseld is'. Met dit laatste wordt vooral bedoeld dat de overheid een dikke vinger in de pap heeft met name door middel van

het verstrekken van subsidies. Of zoals in een van de NN-artikelen over milieu-activisme wordt gesteld: 'Elke actie wordt angstvallig op haar zeehondjesgehalte bekeken'. Kortom, er gaat geen enkele dreiging uit van de acties van genoemde basisbewegingen, hoe lastig en economisch schadelijk ze ook mogen zijn. Een groot bedrijf als Greenpeace, dat overigens in de lente van 1996 eens in het Duitse blad Der Spiegel werd omschreven als 'de McDonalds van de milieuscene' mag rustig zijn - openlijk aangekondigde - gang gaan.

Voor de goede orde, de BVD zal zich pas met (radicale) acties gaan bemoeien wanneer er wordt voldaan aan het in de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten in artikel 8 neergelegde:

'Het verzamelen van gegevens omtrent organisaties en personen welke door de doelen die zij nastreven, dan wel door hun activiteiten, aanleiding geven tot het ernstige vermoeden dat zij een gevaar vormen voor het voortbestaan van de democratische rechtsorde, dan wel voor de veiligheid of voor andere gewichtige belangen van de Staat'.

Wanneer groepen en groeperingen deze eerste schifting zullen doorstaan, moeten zij ook nog voldoen aan de volgende criteria alvorens tot het aandachtsgebied van de dienst te gaan behoren:

- er is sprake van een ernstige mate van verstoring;
- de verstoring is clandestien, heimelijk voorbereid;
- de verstoring vindt plaats met een politiek oogpunt;
- de verstoring is geregisseerd, er is sprake van systematiek;
- het weerstandsvermogen van de belangendrager - i.c. vaak het bedrijfsleven - tegen de verstoring schiet te kort;
- er moet sprake zijn van een toegevoegde waarde van BVD-onderzoek ten opzichte van dat van andere instanties.

In het augustus 1996-nummer van het blad Communicatie gaf docent communicatietheorie en marketing aan een Economische Hogeschool in Brussel, goed weer hoe het veel actiegroepen op het gebied van milieu vergaat. Zij hebben een beperkte levensduur, soms heffen ze zichzelf op omdat hun doel is bereikt maar meestal wordt hun leven vroegtijdig beëindigd door een van de volgende processen:

- Er worden onvoldoende middelen gevonden om de werkzaamheden voort te zetten. (Tot de middelen behoren naast geld ook tijd van vrijwilligers, gratis kantooruimte en dergelijke.)
- De voornaamste bron van inkomsten bestaat uit commerciële activiteiten; de actiegroep wordt een onderneming.
- Het grootste deel van de werkingsmiddelen die de actiegroep krijgt uit het overheidsbudget staat omschreven als subsidie of projecthulp.
- De actiegroep neemt als partij aan de verkiezingen deel.

Hiermee moge duidelijk zijn dat genoemde gesubsidieerde en door de bemoeienissen van de overheid 'ingekapselde' basisbewegingen geen actiegroepen zijn en als zodanig dan ook geen aandacht van de dienst behoeven.

maakt een mijns inziens zeer valide vergelijking met een vakbond: 'Iedere vakbond is ooit een actiegroep geweest maar is nu beter te omschrijven als een belangengroepering die steeds meer vervlochten raakt met het politieke beleidsapparaat'.

Een andere wetenschapper, de Twentse bedrijfskundige , ziet in het hedendaags actievoeren tegen instellingen die het milieu schade berokkenen een breed scala aan actievormen. In het beste geval wordt getracht consensus te bereiken, in het slechtste geval wordt aangestuurd op een conflict. Hij is van mening dat conflicten kunnen worden

voorkomen wanneer er maar een echte dialoog tot stand komt tussen actievoerders en bedrijfsleven.

Dit lijkt mij echter een utopie, een illusie, gezien de boodschap van de European Round Table - een groep Europese industriële topmensen - in hun document 'Beating the crisis', dat het maar eens afgelopen moet zijn met het dwarse gedoe van actiegroepen, die het bedrijfsleven voor de voeten lopen. En veel actievoerders zien ook niets in praten. Het is de laatste jaren zelfs zo dat steeds meer activisten te porren zijn voor harde acties en dit gaat van kwaad tot erger. Radicale activisten zijn wat dat betreft te vergelijken met verstaafden, die een steeds grotere en krachtigere dosis van dit (actie)middel nodig hebben.

224

In onderstaande chronologische weergave van de verschillende acties zult u getuige kunnen zijn van een zekere radicalisering van het milieu-activisme. Daarbij zal duidelijk worden dat de verschillende - ook radicale - actiegroepen zich met name in de toekomst zullen richten op de door hen verwachte gevolgen van de politiek-aangestuurde implementatie van Nederland-Distributieland. En dit moet - in hun optiek - wel leiden tot verregaande aantasting van het milieu door de ermee verbonden infrastructurele werken. N.B. Zaken die weliswaar raakvlakken met het milieu hebben zoals kernenergie, kernafval en dergelijke zijn elders al aan bod geweest en worden in dit hoofdstuk nauwelijks behandeld.

In maart 1981 zien we een poster met de oproep '**Amsterdam autovrij**'.

Een gelijknamige actiegroep belooft zich ook in 1982 in te zetten voor een leefbaar Amsterdam en is de mede-organisator van in dat jaar te houden fietsdemonstraties.⁴⁰³

In januari van hetzelfde jaar lezen we een oproep van de '**Vrienden en Vriendinnen van Amelisweerd**' om de komende weken uit te kijken naar berichtgeving over de dreigende bomenkap.⁴⁰⁴

In februari gaat men dieper op de zaak in onder de kop 'Waar een wil is, is geen weg'. Men wijst alvast op mogelijke bezettingsacties in de zomer en de herfst, 'hoewel dit tot grote reilen kan leiden, zoals Frankfurt (de aanleg van Startbahn West ons heeft geleerd)'. Het artikel beschrijft de diversiteit wat actievoerders betreft: 'Geitenwollen bosneukers, slimme paragrafenzoekers, drammende fanaten, regelaars en chaoten, studenten, werklozen, autochtonen'. Kortom, een gevarieerd gezelschap, zoals men dat in de tweede helft van de jaren negentig ook zal aantreffen in bijvoorbeeld het Zuid-Engelse Newbury.⁴⁰⁵

Op 14 mei roept men op om een dag later naar de Dam te komen, want 'het wordt tijd om in verzet te komen tegen de toenemende autoterreur'. Er kan dan meteen geprotesteerd worden tegen de wildgroei op gebied van parkeergarages, aldus een verzoek van het **Spekulatie Onderzoeks Kollektief (SPOK)**, dat veel goeds verricht ten behoeve van krakend en bewegend Amsterdam.⁴⁰⁶

Naar een week later blijkt, is de actie een succes. Zo'n 15.000 fietsers hebben de middag van 15 mei gebruikt om al peddelend Amsterdam te bezichtigen.

Bluf! plaatst medio augustus een berichtje over 'krienpies', die met haar actieschip Sirius de dumping van Brits kernafval lang heeft kunnen tegenhouden.

Begin september verschijnt de reeds aangekondigde oproep van de 'Vrienden en vriendinnen van Amelisweerd'.⁴⁰⁷

De plannen tot kappen zijn erdoor en men wil nu komen tot de oprichting van een Landelijk Amelisweerd Komitee. Dat zal op 6 september moeten gebeuren. Er is inmiddels besloten om met allerlei actievormen de houtkap tegen te gaan. Ook met radicale vormen gezien de

oproep om de volgende materialen te leveren:

- spijkers, liefst staal, minimaal 10 cm;
- prikkeldraad, liefst per kilometer;
- staal- en nylonkabel;
- barrikademateriaal;
- bouw materiaal voor het bouwen van (boom)hutten.

Kortom, men bereidt zich op alles voor, ook op radicale acties waarbij men zich mogelijk niet realiseert wat een kettingzaag kan doen die op een 10 cm lange staalspijker stuit. Twee weken later volgt een nieuwe oproep. Nu tevens om op 18 september naar de Dom in Utrecht te komen voor een grote demonstratie.⁴⁰⁸

Een dag eerder heeft men grote groepen mensen nodig voor de bouw van een huttdorp. Op die dag hebben zich circa honderd personen verzameld, om ter plekke een huttdorp te bouwen hetgeen direct zal worden betrokken. De bewoning zal niet van lange duur zijn, want al gauw worden de hutten door de ME ontruimd.⁴⁰⁹

Behalve van de 'staatsknokploeg' hadden de bewoners ook last van 'gewone' knokploegen. De ontruimde optrekjes werden overigens al weer snel bezet en ook in den lande hield men zich niet onledig. Zo merkte tot zijn diepe droefenis de burgemeester van Rijswijk, wiens huis men bekladde in de veronderstelling dat minister ZEEVALKING daar zou wonen. Deze was echter verhuisd. Ook een bouwkeet van de Utrechtse groenvoorziening, die belast is met het kappen van de bomen, ging in vlammen op.

Na zes dagen strijd tegen het 'overheidsgeweld' echter ligt het bos alsnog plat, 'maar het verzet niet. We zullen keihard terugslaan. Waar bomen vallen, staan mensen op'.⁴¹⁰

Aldus een verslag over de gebeurtenissen waarin verder aandacht wordt besteed aan een tactiek, die later vaker zal worden gebruikt: het preventief oppakken van potentiële relschoppers. Nu is een bus die vanuit Noord-Holland onderweg was naar Amelisweerd al voor Utrecht aan de kant van de weg gezet door de ME. 'Daarmee kukelde men voor de zoveelste keer over de rand van de eigen rechtsorde', aldus de schrijver van het artikel, die vergelijkingen maakt met onder meer de methode-KOPPEJAN (het in vroeger tijden buiten de stad droppen van Provo's -

De boomhuttenbewoners werden met behulp van hoogwerkers en ME-ers in bergbeklimmersuitrusting naar beneden gehaald, waarbij tot verbazing - en zichtbare ontsteltenis - van de actievoerders bleek, dat een van de ME-ers dagen lang had meegeholpen aan het opzetten van het huttdorp.³

Nu het bos en de hutten weg zijn worden de acties natuurlijk minder maar in november is er toch weer een succesje voor het **Landelijk Amelisweerd Komitee**: op 4 november is men erin geslaagd de zandtransporten tegen te houden. Er wordt ook opgeroepen voor een grote boomplantdag op 21 november.⁴¹¹

Uit de alternatieve pers is niet op te maken of deze dag succesvol is verlopen. Later besteedt men wel aandacht aan een actie van '**basisgroep mol**', die op 1 december de zandtransporten enige tijd stil legde. Toen ze vervolgens door de politie werden verwijderd, hetgeen 'niet bepaald zachtzinnig' gebeurde, keerden de veertig actievoerders later terug en verwijderden de landmeter-piketpaaltjes, waardoor twee dagen werk van Rijkswaterstaat werd tenietgedaan. De claimbrief van genoemde actiegroep bevatte overigens hartekreten als 'Amelisweerd niet geasfalteerd!!' en 'Doe meer, blokkeer en saboteer!!'.⁴¹²

1983 is al bijna drie maanden oud wanneer er weer iets vermeldenswaard is op gebied van milieu-activisme. Bluf! komt dan met een bericht over, ja wel, Amelisweerd. Tachtig actievoerders hadden geprobeerd een deel van het bouwterrein te bezetten. De politie greep hard in, daarbij geholpen door honden die zeven actievoerders het ziekenhuis in beten. Verder werden er zes personen gearresteerd.

Het artikel gaat overigens nader in op de actieluwte: 'Er is niet echt sprake van een revival van acties tegen R27. Het is hoofdzakelijk procedurewerk'.⁴³

Het is overigens opvallend dat er in de beginjaren tachtig weinig aan milieu-activisme te bespeuren is. Slechts Amelisweerd trekt de aandacht, zoals wij dat ook medio mei in de Bluf! kunnen lezen. Er wordt opgeroepen voor een pinksterkamp van 21 tot 23 mei. Het kamp heeft 'in opzet een vriendelijk en open karakter' en wordt gehouden op het enige ongerepte gedeelte van het tracé van Rijksweg 27, aan de oevers van de Kromme Rijn. Er zal onder meer worden gesproken over een uitspraak van een VVD-wethouder 'dat een democratie nu eenmaal winnaars en verliezers kent'.

226

Maanden later besteedt men aandacht aan het vonnis van de gearresteerden van 22 maart. Er is ook een gironummer vermeld voor eventuele giften om zo de boetes te kunnen betalen.⁴⁴ Verder is er in dit jaar geen aanknopingspunt meer met milieu-activisme of het moeten de diverse - elders genoemde - acties tegen het transport van kernafval zijn.

In 1984 hebben er helemaal geen activiteiten op gebied van milieu plaatsgevonden of ze waren dusdanig marginaal dat ze de pers niet hebben gehaald.

Pas in juni 1985 wordt er weer een milieu-item behandeld. Er wordt zonder verder commentaar aangekondigd dat biologen van twintig Duitse universiteiten en hogescholen de afgelopen week in een resolutie hebben geëist, dat het genenonderzoek in alle staats- en particuliere onderzoeksinstituten zou worden stopgezet.⁴⁵

Deze materie zal overigens vanaf de herfst van dit jaar zorgen voor een nieuwe actiebereidheid, vooral bij veel zogenaamde 'anti-impies'.

Op 11 juli komt **Greenpeace** weer even aan bod. Nu vanwege het door een bomexplosie zinken van haar schip Rainbow Warrior, waarbij fotograaf Fernando FERREIRA om het leven kwam. De Bluf! plaatst een overlijdensadvertentie maar voelt zich nog niet geroepen nader in te gaan op een en ander.

Dat gebeurt echter wel op 1 augustus, wanneer een interview wordt gepubliceerd met woordvoerder De interviewer, maakt duidelijk waarom men zich nu wel druk maakt om Greenpeace wanneer hij over de (daders van) de actie zegt:⁴⁶

'De politie in Nieuw-Zeeland hield twee Fransen aan en liet drie anderen op een zeilschip ontsnappen. Als zoiets gebeurt voel ik me als axievoerder direkt betrokken: dit is zo walgelijk, daar moeten we over schrijven. Maar aan de andere kant hebben we nooit (veel) over Greenpeace geschreven, min of meer met goeie redenen. Voor mij waaide rond Greenpeace altijd de romantiek van stoere helden en schattige zeehondjes, wat mij niet biezonder aanspreekt. Hun manier van geld verdienen met een hele supermarkt van zeehondjeshanddoeken tot opblaasbare walvissen stuit mij ook nogal tegen de borst'.

Het interview verliep vervolgens nogal stroef. Het leek erop dat er slechts op uit was om Greenpeace over te halen wat gewelddadiger te worden.

Het jaar 1985 eindigt met een nieuwe vorm van activisme: het bestrijden van het dierenleed. Het uit het niets opduikende **Wild Bevrijdingsfront** plundert in de Kerstnacht de keuken en de voedselvoorraad van twee van de meest luxe restaurants in Utrecht, het Julianaparkrestaurant en Hotel Pays-Bas. Met verf en ammoniak heeft men het vlees oneetbaar gemaakt en het vegetarische gedeelte - genoeg voor 30 personen - heeft men onder de armen verdeeld.⁴⁷

Aldus de schrijver van de claimbrief die zegt dat het vlees afkomstig is van 'dieren uit de bio-industrie die onder de meest gruwelijke omstandigheden lijden'.

N.B. Deze dierenleedbestrijders waren breed bevlogen idealisten, gezien de verwijzing in de claim naar de apartheid, naar de economische crisis die maar op de rijken moest

worden afgewenteld en de eis van een onafhankelijk onderzoek naar de dood van kraker Hans KOK.

Kortom, we hebben hier waarschijnlijk te maken met een actie van anti-imperialisten.

Goed voorbeeld doet in 1986 al gauw goed volgen: op 11 januari verstoren leden van **Kritisch Faunabeheer** - sinds 1997 **De Faunabescherming** geheten - een ganzenjacht in de buurt van Kampen. De Bluf! besteedt er eind januari aandacht aan en gaat tevens dieper in op deze 'enge' vorm van tijdverdrijf.

In april en mei volgen artikelen over genetechnologie zoals u in het vorige hoofdstuk heeft kunnen lezen. Ook 'gemanipuleerd voedsel' komt ter sprake maar ook dit wordt behandeld vanuit de anti-imperialistische invalshoek.

Wie dit jaar ook aan de weg timmeren: activisten die zich onder de naam

Dierenbevrijdingsfront hebben verenigd. Zij bevrijden in de vroege ochtenduren van 12 september zo'n 400 legbatterijkippen in het Brabantse Best en het Gelderse Didam. Het DBF ontleent zijn naam, in een niet al te moeilijke vertaling, aan het Britse Animal Liberation Front (ALF) dat vooral in de jaren negentig lustig en kwistig met onder meer scheermesbommen zal strooien. Zoals te doen gebruikelijk is de Nederlandse variant van het actievoeren gematigder.

In de herfst treffen we een oude bekende aan: Amelisweerd. Dit inmiddels van Rijksweg 27 deel uitmakende voormalige bos zal nog eenmaal worden bevolkt door actievoerders, wanneer het nieuwe asfalt op 29 oktober zal worden opengesteld. Drie dagen daarvoor willen de actievoerders RW 27 benutten voor een wandeling: 'Gaarne verf meenemen'.⁴¹⁸

Een mogelijke bekladding wordt voorkomen doordat de politie in groten getale ter fouillering aanwezig was. Een zich '**de beuken erin**' noemende actiegroep slaagde er echter op 19 oktober in een aantal bouwketen in de fik te steken. Zes mensen werden 's nachts in het belendende bos opgepakt en zitten aan het eind van de maand nog steeds vast.⁴¹⁹

25 oktober was er ook weer een actietje van het Dierenbevrijdingsfront, vanaf nu als **DBF** aan te duiden. Men gooide bij drie bonthandels en zes slagerijen de ruiten in, omdat deze middenstanders verantwoordelijk zijn voor het het exploiteren, martelen en vermoorden van dieren. Aldus de Amsterdamse Grachtenkrant.

1987 begint met waarmee we 1986 zijn geëindigd: het **DBF**. Men krijgt in april bijna twee pagina's ruimte om zich voor te stellen aan het Nederlandse - radicaal-linkse - publiek.⁴²⁰

De woordvoerders vertellen geen organisatie te zijn maar 'een verzameling gelijkgestemde burgers, die zich bereid hebben verklaard het vuile werk op te knappen'. In 1979 was hun eerste actie een feit: het bevrijden uit een TNO-laboratorium in Zeist van 12 Beagles.

Daarna heeft men onder meer pony's bevrijd; vernielingen aangericht bij de Military in Boekelo; allerlei pelsdieren bevrijd en administraties ontvreemd. Bij de laatste actie, in Neder-Asselt, liep het mis en werden er in totaal twaalf mensen gearresteerd, 'maar politie-ambtenaren en justitie lijken er niet echt op uit te zijn het DBF met slechte behandeling/zware straffen kapot te maken'. Aldus de DBF-woordvoerder enigszins misschattend want in januari werd een jaar onvoorwaardelijk geëist vanwege gijzeling van een werknemer en vernielingen met een schade van anderhalve ton. Hij/zij wees er overigens op dat zij in tegenstelling tot het Britse ALF er niet op uit waren om bijvoorbeeld slachthuizen af te branden. Het relaas werd besloten met het geven van het DBF-gironummer.

Pas op 30 juli heeft Bluf! weer wat milieu-nieuws en wederom betreft het onze dierenvrienden. Het DBF overdrijft nu echter (was het een hete zomer in 1986?) wanneer men met het plan komt om de eitjes van de op hun huisdieren aangetroffen vlooiën te gaan verzamelen, teneinde deze uit te strooien in bontwinkels en over bontjassen van mensen die daarmee over straat lopen.

In oktober geeft Bluf!-redacteur Rik een achtergrondverhaal over de vervuiling van de Noordzee, onder meer door de daar plaatsvindende vuilverbranding. Een werkwijze, die overigens door **Greenpeace** - die hier trouwens met nadruk wordt genoemd - al een tijd aan de kaak wordt gesteld en enigszins verhinderd.⁴²¹

Het jaar wordt beëindigd met een artikel van in Bluf! 'tot en met 300' over 'biotechnologie in Nederland - een voldongen feit?'. Het behelst onder meer een verslag van een conferentie van 600 biologen, kritische boeren, studenten, milieu- en derde wereldgroepen over het thema 'biotechnologie en wereldvoedselproductie' somt ook nog even op welke bedrijven in Nederland al zelfstandig onderzoek kunnen doen: Unilever, Duphar, AKZO-Pharma en Gist-Brocades (en brengt zo mogelijk actievoerders op een idee).

Ook 1988 komt langzaam op gang. Het eerste NN-nummer van eind april valt de eer ten deel enig nieuws te melden. Zo wordt door ene een oproep gedaan om de Duitse chemiegigant BASF aan te pakken vanwege de lozing van bentazon, een bestanddeel dat bijvoorbeeld was aangetroffen in het Amsterdamse drinkwater. roept op tot een volledige boycot en tot 'acties'.

Op 24 april had er een bezetting plaats van het commerciële dierenfokbedrijf Harlan Sprague Dawley Inc. in Zeist (Austerlitz). Dit gebeurde door actievoerders van de **Nederlandse Bond tot Bestrijding van Vivisectie (NBBV)** in hun strijd tegen proeven met dieren.

Twee weken later wordt de strijd tegen BASF voortgezet met de oproep 'dump basf' door de **Initiatiefgroep Boykot BASF**, die is ondergebracht bij Groen Amsterdam. Een zichtbaar geschrokken NN-medewerker, de typist, haast zich te zeggen dat NN geen BASF-producten gebruikt(e): 'We hebben ze altijd al schurkachtig ingeschat'.

N.B. Of het met deze acties te maken heeft is onduidelijk maar op 19 mei brengt BASF een persverklaring uit dat men de bentazonlozingen in het afvalwater van de fabriek met 80% zal terugbrengen. Aldus de NN van 12 mei, die tevens meedeelt dat er met ingang van heden binnen NN een milieu-redactie is opgericht.

Vanaf mei 1988 zal milieu-activisme binnen de Beweging derhalve serieus worden genomen.

Bovenstaande wil overigens niet zeggen dat er hierdoor direct meer acties van de grond komen. Wel worden verschillende groeperingen in de gelegenheid gesteld zich voor te stellen aan het Nederlandse publiek. Onder meer het **Anti Bont Comité** maakt daarvan gebruik. Daarnaast komen er publicaties over milieuvervuiling, bodemsanering, hard hout en dergelijke. In juni kondigt de **Stichting Lekker Dier** aan dat zij in de komende maanden acties zal uitvoeren om zo aandacht te vragen voor de ellende van exportdieren.⁴²²

Op 10 juni overigens heeft de NBBV een actie uitgevoerd in het kader van experimenten met levende dieren. Het doelwit was de Universiteit van Amsterdam. De actie bleef beperkt tot enig spandoekgewapper en een fakkeloptocht.

Naast al deze acties in het kader van dierenleed, die we hier overigens niet al te uitgebreid zullen behandelen omdat de meeste geen relatie hebben met de linkse beweging, zijn er milieu-acties die soms wel soms niet uit linkse initiatieven zijn geboren. Een voorbeeld is een actiegroep die al sinds 1985 bezig is met hinderlijke activiteiten tegen Schiphol. Het gaat hier om de ook nu in 1997 nog actieve '**De lastige Zwanenburger**'.

Medio juli is het **DBF** weer eens actief. Nu worden er op de Veluwe op diverse plaatsen een aantal 'hoogzitten' omgezaagd en gesloopt. In de zomermaanden blijft het verder rustig. Ook de milieu- en dierenactivisten vertoeven waarschijnlijk aan een al dan niet vervuild strand.

Eind oktober stelt zich een nieuwe dierenleedbestrijder voor, het **Anti Diergebruik Komitee**

(ADK), dat nog vaak van zich zal laten horen.⁴²³

Rond de Kerstdagen zijn verschillende actiegroepen doende om zich af te reageren tegen de veroorzakers van dierenleed. Zo bevrijdt het DBF in de Kerstnacht een aantal proefdieren van de Rijksuniversiteit van Utrecht. Andere voeren vernielingsacties uit bij slagers, poeliers en soortgelijke middenstanders. Het ADK deponeert - ook leuk - slachtafval bij de personeelsingang van het ministerie van Landbouw en Visserij.

In 1989 gaan vooral de dierenactivisten door met waar ze gebleven waren. Sommige van deze acties worden sinds enige maanden gericht op McDonalds, meestal vanwege de daar aangeboden stukjes dood dier maar soms vanuit een anti-imperialistische invalshoek waarbij McDonalds model staat voor de Amerikaanse expansie maar waarbij ook een - indirecte - link wordt gelegd naar de kap van tropische regenwouden (om daar dan het veevoeder soja te verbouwen) en het daarmee verbonden verdrijven van de lokale bevolking.

Op gebied van milieu is er in februari aandacht voor een symposium van **Aktie Strohalm** in Utrecht, waar vergaande oplossingen voor de milieuproblemen werden besproken. Aktie Strohalm is een mantelorganisatie op gebied van milieu- en (kern)energiezaken en, naar men zelf zegt, de oudste milieugroep van Nederland.⁴²⁴

De NBBV grijpt 24 april, wereldproefdierendag, aan om - ludiek - in actie te komen. Men roept op tot blijvend verzet, 'met minder ludieke aksies als voorheen'.⁴²⁵

In de zomer is het zoals gebruikelijk rustig op wat kleine acties van bijvoorbeeld het **ADK** tegen een circus en een wilde zwijnen-bevrijding door het **DBF** na. Een interview met het **DBF** geeft in augustus nader inzicht in de ongestructureerdheid van de actievoerders.⁴²⁶

Naar aanleiding van de boven reeds genoemde - mislukte - actie in Neder-Asselt wordt gevraagd hoe een en ander had kunnen gebeuren: 'Kennen jullie elkaar dan niet goed genoeg?' Het antwoord van de **DBF**-zagsman: 'Nee, nauwelijks. Maar dat was voor de actie niet zo nadelig. Bij arrestatie zouden we elkaars achternaam en achtergrond niet kennen'. Een volgende arrestatie vond overigens op 6 september plaats toen de ontvreemding van de administratie van een proefcentrum in Barneveld mislukte. (Bij zoveel arrestaties zou je bijna wensen dat er een Mensenbevrijdingsfront werd opgericht...)

De **Stichting Lekker Dier** overvalt met dertig activisten op 15 november het bedrijf Embrytec in Bunnik, dat door middel van honderden affiches wordt dichtgeplakt. Embrytec houdt zich bezig met een zaak die vooral de tweede helft van de jaren negentig in de belangstelling komt te staan: het kloneren. De claim zegt dat het in dit geval 'gemanipuleer met koeien en koeienembryo's' betreft. Lekker Dier noemt het kloneren 'een nieuwe stap in de voortgaande beheersing van de voortplanting en de genetische samenstelling van landbouwdieren'.⁴²⁷

Het jaar wordt beëindigd door het **DBF** dat nu de Rijksuniversiteit Groningen bezoekt, waarbij 23 honden worden vrijgelaten.

1990 wordt de eerste maanden gekenmerkt door acties op gebied van anti-kernenergie. Ook wordt er nader ingegaan op de regeringsplannen betreffende het milieu, waarop een reactie komt aangaande de dreigende aanleg van Rijksweg 19. Begin mei plaatst NN een achtergrondartikel over de Schelde: 'Een open riool'. Daarbij wordt kort ingegaan op een initiatief van actiegroep '**Redt de Schelde**'.

In de vroege ochtenduren van 1 juni komt het **DBF** met een actie die een licht politiek tintje heeft: men bevrijdt zo'n 150 mestkuijken uit de schuur van CDA-Tweede Kamerlid VAN NOORD. De claim in NN bevat onder meer het vertederende: 'De bevrijde kippen zijn bij gastgezinnen ondergebracht.' (Dat is nog eens wat anders dan een Foster-kind!)

In de nacht van 8 op 9 juli zagen we een nieuwe vorm van activisme - het vernielen van veldproeven - door actiegroep 'De woedende Escorts' maar hier konden we spreken van een anti-imperialistische uiting van ongenoegen. Zie vorig hoofdstuk.

In de zomer is het - u kent dat inmiddels - rustig maar in oktober volgen de acties van dierenactivisten zich op. Zo blokkeren **ADK** en de **Nederlandse Vegetariërs Bond (NVB)** een kalverslachterij in Apeldoorn en op 16 oktober is het weer nationale McDonalds-dag, onder meer vanwege het kappen van tropisch regenwoud. De blokkade in Leiden werd door de politie uiteengeslagen.

Medio december verschijnt er een claim van een - overigens grotendeels mislukte - actie van **Vereniging Milieudefensie**. Circa vijftig actievoerders trachten onder het motto 'WIJMA "Out of Africa" spandoeken te bevestigen aan twee grote kranen. De claimbrief vertelt dat de firma Wijma in Kampen verantwoordelijk is voor het kappen en verhandelen van azobé-hout uit Kameroen. De VMD wilde met deze actie tevens nieuw elan geven aan de campagne 'Hart voor het Regenwoud' om nog meer de publieke opinie en de politiek te beïnvloeden.⁴²⁸

1990 krijgt een vurig slot wanneer onbekenden overgaan tot het platbranden van een nertsdrogerij in het Overijsselse Wilharen en brandstichting in het complex van de Nederlandse Vereniging van Fokkers van Edeldieren (NFE). Deze laatste actie werd geclaimd door zich '**Dierenrecht Aktivisten**' noemende lieden.

In januari 1991 verklaart NN in een eerste bijdrage aan de activisme-discussie dat het maar gestopt is met de milieu-redactie: 'Links-radikale groepen houden zich te weinig bezig met de strijd voor een beter milieu, hetgeen kan komen vanwege het feit dat er al zoveel gebeurt door gevestigde groepen'. Alleen grote kwesties, acties en specifieke onderwerpen zullen nog worden belicht.

N.B. De meeste van deze heeft u in vorig hoofdstuk kunnen lezen. Andere volgen nog - ook in dit hoofdstuk. De opmerking in de NN over het stoppen met de milieu-redactie laat onverlet dat er vaak berichtjes worden gepubliceerd, bijvoorbeeld over stickeracties van het **Anti Bont Comité** en de niet aflatende activiteiten van het **Dierenbevrijdingsfront**. Het DBF bevrijdde bijvoorbeeld op 9 maart weer eens wat Beagles bij zijn vaste bezoekadres in Zeist-Austerlitz.

NN 82 van 18 april mag een opmerkelijke editie worden genoemd vanwege het feit dat er voor het eerst aandacht wordt geschonken aan een tweetal zaken die ook nu, begin 1998, nog in de aandacht staan:

- de vijfde Schipholbaan;
- Earth Day

Schiphol spreekt voor zichzelf en de later vooral door de Vereniging Milieudefensie te ondernemen activiteiten zijn een logisch vervolg op het achtergrondverhaal van ene Marjan.

Earth Day betreft een oproep om op 22 april in Den Haag deel te nemen aan een manifestatie tegen racisme, klasse-uitbuiting, onderdrukking en de ernstige milieu-vervuiling. Earth Day zien we (ongewild?) later terug als Earth Night, een week van sabotage- en vernielingsacties tegen milieu-vervuilers in het algemeen en tegen politieke besluitvormers.

In de zomermaanden is er veel aandacht voor biotechnologie, ook van vernielingsacties hiertegen, zoals u in vorig hoofdstuk heeft kunnen zien.

Het jaar wordt in stijl - maar zowel letterlijk als figuurlijk kleinschalig - afgesloten door het DBF met een bevrijdingsactie bij de Hogeschool Utrecht waar 20 ratten en 15 muizen werden bevrijd. En voor wie altijd al heeft willen weten wie er schuilgaat achter de

- gematigde - organisatie **Bont Voor Dieren (BVD)**: het is een samenwerkingsverband van de Dierenbescherming, Lekker Dier en Kritisch Faunabeheer,

Het jaar 1991 wordt afgesloten met een diepgravend achtergrondverhaal over het wel en wee van de milieubeweging. De schrijvers

maken al in de kop een vergelijking met een wasmiddel: 'Geheel vernieuwd!? - Milieubeweging nu met strategie?'⁴²⁸

Zij constateren: 'Dat de milieuproblematiek een maatschappelijke oorzaak heeft is iets waarmee de milieubeweging (nog) niet uit de voeten kan. Zij beleeft gouden tijden. Veel aandacht in de media, een groeiend ledental en royale subsidies van de overheid.

Ondanks haar organisatorische en publicitaire successen faalt ze echter volledig in het realiseren van haar doelstellingen'.

De brede milieubeweging wordt vervolgens gelaakt vanwege haar tevredenheid over behaalde successen als het feit dat McDonalds tegenwoordig ander verpakkingsmateriaal gebruikt: 'Een verbetering voor het milieu? Nee, McDonalds wordt in staat gesteld om na een relatief kleine verandering door te gaan met waar het mee bezig was: winst maken en een energieverslindende levensstijl propageren'.

Gaandeweg komt men tot de volgende afrekening: 'De milieubeweging stelt vragen en geeft zelf al de antwoorden. Ze doet dit vanuit een luxe-positie; eerder ten behoud van eigenwaarde en/of carrière van de activisten dan voor verandering van de samenleving'.

De schrijvers eindigen met een oproep tot een nieuw soort acties 'en ze mogen gerust een stuk prikkelender'.

Begin januari 1992 is er plotseling weer eens aandacht voor een oude vijand, de auto, waarbij een oude vriend, (ex-Onkruit) weer opduikt. Hij is de coördinator van het Amsterdamse **Platform Binnenstad Autovrij** en werpt zich hier op als voorstander van het te steunen referendum over 'een drastische beperking van het autoverkeer in de binnenstad', dat op 25 maart zal worden gehouden.

Over die drastische beperking gesproken: in de week van 12 tot en met 16 januari hebben zich '**De Handige Heintjes**' noemende actievoerders minstens 650 autobanden lekgestoken bij autodealers in Arnhem en Velp. Het in de bijgaande claimbrief gebruikte 'auwto' zal later veelvuldig worden gebruikt bij acties van anderen (?).⁴³⁰

Twee weken later verklaart de **VMD** bij monde van weer een oude bekende (ex-AKB, ex-LAKA), dat men zich met haar acties zal gaan richten op de groei van het vliegverkeer en de uitbreiding van luchthavens. Speerpunt hierbij wordt Schiphol. Als een soort van start zal er op 22 februari actie worden gevoerd bij reisbureaus.

NN maakt in maart ruim baan voor de (al zeven jaar actief zijnde) Deventerse actie-groep '**Auw Auw Auwto**'. Men wil zich richten op de verdere 'groei' van auto's, onder meer door het bekladden van Publex-borden met leuzen als 'ga toch fietsen' en 'hé vieze auwto, de aarde sterft'.⁴³¹

De actiegroep wil een en ander graag landelijk aanpakken en roept gelijkgestemden op om op 25 april te vergaderen in de Kargadoor in Utrecht. Eind april publiceert de NN een interview met twee activisten van genoemde groepering, De

laatste vertelt dat de bijeenkomst in Utrecht is bijgewoond door **Jongeren Milieu Aktief (JMA)**, Verkeersactie Nijmegen, Stop de Kindermoord en anti-autogroepen uit Arnhem en Groningen. Op 24 mei zal men verder spreken over 'opvoeren van de druk met directe acties', aldus initiatiefneemster

De NN komt terug op bovengenoemd referendum met een relaas van een tevreden

'Voorlopig kunnen we tevreden zijn; de auto krijgt minder ruimte'.

Op 17 mei vindt er in het Amsterdamse natuurgebied De Oeverlanden een manifestatie plaats tegen de overlast van het vliegverkeer en de uitbreiding van Schiphol. Een en ander

in het kader van de door **Milieudefensie, Natuur & Milieu** en zo'n vijftig lokale actiegroepen gevoerde campagne 'Vluchten kan niet meer'.

De NN geeft de gelegenheid reclame te maken en daar maakt hij dankbaar gebruik van. Hij vertelt overigens ook dat met genoemde manifestatie een einde komt aan de feitelijke samenwerking met de genoemde bewegingen en groeperingen 'maar intern is er bij Milieudefensie al besproken dat we verder zullen gaan met het onderwerp'.⁴³²

In dezelfde periode verschijnt een interview met Hij is woordvoerder van de sinds een half jaar actieve - maar wat in de schaduw opererende - milieugroepering **Nationale Milieu Aktie (NMA)**.⁴³³

232

De NMA is alle geklets binnen de grote bewegingen zat en ze wil daadwerkelijke acties. Er worden netwerken opgebouwd van lokale groepen die zich gaan richten op de auto en de landbouw. Gewoon actief worden in plaats van het bureaucratische van de milieubeweging, want die 'gaat heel erg de kant op van overleg en lobbyen, belangenbehartiging, consumenten benaderen, terwijl dat niks zal veranderen. Die vijf procent van de bevolking die verantwoorde koffie drinkt en geen plastic zakken koopt zet geen zoden aan de dijk'.

vindt fundamentele veranderingen in de economie beter dan 'een filtertje hier en een aanpassinkje daar. .. Economie en politiek moeten om, er moet een trendbreuk komen'. Hij ziet voor de komende jaren wel perspectief: 'Ik zie de radicalisering nog wel gebeuren'. En daar zou hij gelijk in krijgen.

Inmiddels heeft het **DBF** zijn actie in mei 'uitgebreid' van muis naar muskusrat en actiegroep '**Vurige Virussen**' is in de nacht van 10 op 11 augustus actief geweest tegen ongewenst geknutsel in hun 'bijdrage aan het maatschappelijke verzet tegen biotechnologie.

Na een lange periode van stilte komt NN in februari 1993 met 'de economische theorieën' van **Aktie Strohalm**, de oudste landelijke milieclub (opgericht in 1970). Een passage over verborgen rente wil ik u niet onthouden.⁴³⁴

'Hoe wijdverbreid maar ook onzichtbaar de rentebetalingen zijn, wordt duidelijk wanneer je beseft hoeveel jijzelf hier ongemerkt aan bijdraagt. Want niet alleen als je een schuld of hypotheek hebt betaald je rente, ook via belasting betaal je mee aan de rente die betaald moet worden aan de houders van staatsobligaties (zo'n 20% van elke gulden). Het merendeel van onze rente betalingen zit echter verborgen in de produkten die we kopen. Voordat wij een produkt kopen in de winkel is het eerst nog bij een groothandel geweest en die koopt het weer van de fabrikant. Allemaal hebben zij te maken met kapitaallasten: de aflossing van hun leningen voor investeringen in gebouwen, machines, transportmiddelen etc. Die aflossingen bestaan voor een groot gedeelte uit rente en allemaal berekenen ze deze rentelasten door in hun verkoopprijs. Het gevolg is dat wanneer jij een produkt in de winkel koopt een groot deel van de prijs bestaat uit rente. Dus ook wanneer je geen schuld bij een bank hebt betaald je rente. Deze rente komt tenslotte allemaal terecht bij mensen die veel geld bezitten of beheren. Dit proces beperkt zich niet tot een land maar vindt op wereldschaal plaats. Omdat de arme landen veel kapitaalintensieve produkten importeren (produkten waar dus veel rente in de prijzen is doorberekend) en zelf kapitaalarme produkten exporteren, vindt naast de rentebetalingen als gevolg van de schulden ook door de 'gewone' wereldhandel een grote onderliggende rentestroom van arm naar rijk plaats. Het rentegeld dat consumenten over de hele wereld betalen, stroomt naar de kapitaalverschaffers. Zij beleggen dit voor een groot deel weer opnieuw maar niet ten gunste van diegenen die het geld hebben opgebracht maar in innovatie: het vernieuwen van de produktiemethode. Zo financieren de arme landen dus mee aan 'onze' technische ontwikkeling. Een soort omgekeerde ontwikkelingshulp dus'.

In hoeverre deze theoretische verhandeling juist is laat ik gaarne in het midden. Een feit is echter wel dat van een dergelijk verhaal de laatste zinnen waarschijnlijk wel bekliffen en die moeten een activist toch wel zeer aanspreken.

In de nacht van 16 op 17 maart is het **DBF** weer actief, nu met het ontvreemden van de gehele administratie van de vossen- en nertsproefboerderij op het terrein van Spelderholt.

Tien dagen later protesteert een twintigtal actievoerders van de **Bond van Autonome Dierenvrienden (BAD)** bij en tegen de paasveetentoonstelling in Schagen. Daarbij worden enige vernielingen aangericht en de activisten zien de bui al hangen: ze besluiten de claim met hun gironummer in Amsterdam.⁴³⁵

Op 7 april heeft er een door de **Stichting Natuur en Milieu** en de **Dierenbescherming** tegen het Leidse GenePharming aangespannen kort geding plaats. Men eist stopzetting van de experimenten met de bekende stier Herman en abortus van de vijftig door toedoen van Herman drachtig geworden koeien.

Terwijl er elders binnen radicaal-links een discussie wordt gevoerd over acties tegen biotechnologie geeft NN het bovengenoemde BAD de ruimte. Men vertelt al gauw dat radicaal-links slecht is vertegenwoordigd: 'In het algemeen bestaan dierenbeschermers ook niet uit krakers en anarchisten. Het zijn meestal 'nette huisvrouwen' van een jaar of veertig'.

Aldus BAD-woordvoester BAD is overigens wel voor 'weinig geklets, veel daden' (en dan denk je toch niet meteen aan de door genoemde categorie).⁴³⁶

De NN van 19 augustus 1993 betekent een ommekeer in het Nederlandse milieu-activisme, wanneer redacteur het volgende verklaart:

'De afgelopen maanden is door een aantal mensen uit de milieu-beweging gepleit voor radicalere acties. Zij verwijten de Nederlandse milieuclubs te zijn ingekapseld door de overheid en dat ze vastroesten in een te logge bureaucratie. NN ging op zoek en vond een mogelijke handleiding voor radicaal verzet bij het Engelse 'Earth Liberation Front'. Sabotage, brandbommen en aanslagen teisteren wegenbouwers en handelaren in tropisch hardhout'.

Hij zegt verder dat uit de discussie naar voren kwam dat de milieu-beweging 'mainstream' is geworden en veel te afhankelijk van het aan goede doelen gevende Nederlandse televisiepubliek: 'Elke actie wordt angstvallig op haar zeehondjesgehalte bekeken'.

Een dergelijke gang van zaken heeft in Engeland geleid tot het ontstaan van genoemd **Earth Liberation Front**, kortweg **ELF**. In de afkorting zijn tevens de twee groeperingen terug te vinden waaruit zij voortgekomen lijkt te zijn: **EF!**, Earth First! en het **ALF**, het Animal Liberation Front. stelt dat het ELF zijn ideologische argumenten ontleent aan Earth First! maar dat het de radicale manier van actievoeren heeft ontleend aan het - vaak buitensporige - geweld van het Animal Liberation Front.

Een korte geschiedenis:

EF! is vanuit de Verenigde Staten en Canada overgewaaid naar Groot-Brittannië, waar het twee jaar geleden bij de G-7 in Londen opdook. Het handelsmerk van EF! is directe vreedzame actie als het blokkeren van bijvoorbeeld vergaderzalen. De groep heeft zich in Engeland tevens gericht op houtgroothandels en papierfabrieken. Tijdens het eerste EF!-congres in februari 1992 bleek in Brighton dat sommige actievoerders radicaler te werk wilden gaan, onder meer door 'monkey-wrenching', het saboteren van bijvoorbeeld wegenbouwmachines. geeft voor het gemak maar vast een voorschotje op Nederlandse, toekomstige acties wanneer hij de Betuwelijn en de HSL noemt.)

Het congres in Brighton leidde tot een schisma en de geboorte van het Earth Liberation Front. Men ging meteen radicaal van slag en al gauw brandde er een winkel in hardhouten producten af. Dit werd uitbundig geprezen in het met het ELF sympathiserende blad

Partizan ('voice of the ecological resistance').

Partizan definieert het ELF als volgt: 'Het is een revolutionaire beweging die vecht voor het voortbestaan van de planeet. Het kondigt openlijk vernielingen en sabotage aan, omdat dit noodzakelijke middelen zijn om het doel te bereiken. Het ELF is gewelddoos, in zoverre dat het geen levende wezens verwondt'.

In tegenstelling tot het ALF zoekt het ELF weinig publiciteit: 'Acties worden vaak niet geclaimd, een persverklaring niet rondgestuurd. Met deze werkwijze wil het ELF ontsnappen aan teveel aandacht van politie, staatsveiligheidsdiensten of particuliere bewakingsdiensten. Trek je teveel aandacht dan krijg je ook ongewenste aandacht als pogingen tot infiltratie of arrestaties wegens samenzwering'.

Een van de grote acties van ELF was het gedurende anderhalf jaar tegengaan van de bouw van een weg bij Twyford Down in Hampshire. Onder meer door sabotage van materiaal maar ook door de lijfelijke aanwezigheid.

In augustus 1993 zouden al zo'n twintig ELF-cellen in Groot-Brittannië actief zijn. Sommige ELF-activisten lijken op de good old geitenwollen sokken te lopen: 'Een bulldozer is voor ons alleen maar een groot stuk metaal. Deze machines hebben geen recht van bestaan. Zij zijn in monsters veranderd. Als je zo'n machine saboteert, maak je er weer een gewoon stuk ijzer van. Geweld en sabotage kun je als een laatste stap zien maar voor ons is het een eerste, logische stap'.

Het ELF proclameert van tijd tot tijd zogenaamde Earth Nights, actieweken waarin vernielingen worden uitgevoerd tegen vooraf aangekondigde doelen. Het gaat hier om - tot nu toe - succesvolle hit and run-acties.

besluit deze korte ontstaansgeschiedenis met het geven van de data voor de volgende Earth Night: 31 oktober tot en met 5 november. Hij hoopt overigens dat 'de would-be eco-radikalinski's' inmiddels geïnspireerd zijn geraakt.

Vier weken later valt de eer ten deel een interview af te nemen van een ELF-voorman, die 'plotseling de redactieruimte van NN binnenloopt'.⁴³⁷

is hier, aldus het artikel 'Sabotage is Bevrijding', om de eerste internationale Earth Night te promoten. Het interview is grotendeels een herhaling van de hierboven beschreven zetten maar hij vertelt ook nieuwe zaken. Zo zijn de meeste ELF-leden afkomstig uit de lagere inkomensklassen, 'mensen die het meest lijden hebben van de shit die multinationals en de regering over ons heenstorten'. ALF-activisten, anarchisten, krakers, anti-Poll Tax-activisten maken deel uit van het Earth Liberation Front.

Het ELF wordt door de autoriteiten uiterst serieus genomen, aldus die uitlegt dat zij worden afgeluisterd en gevolgd. Hij hoopt overigens dat er ooit een brug kan worden geslagen tussen arbeiders, milieu- en dierenactivisten,

Het ELF wil door middel van de International Earth Night van 31 oktober tot en met 5 november proberen in contact te komen met 'anarchistisch georiënteerde groeperingen'. In Nederland heeft hij al getracht verbinding te krijgen met het **DBF** en de **BAD**, 'maar we kregen weinig feedback. Het lijkt erop dat sommige milieugroepen al door de subsidie van de overheid in toom worden gehouden'. zegt vervolgens wel iets te zien in groepen als de **Razende Rooiers**. Hij geeft als boodschap voor de Earth Night mee: 'Zorg dat je alles opruimt, anders ruimen wij jou op'. Het is volgens hem 'en nu raak ik geëmotioneerd, onze laatste kans om de aarde te redden. We staan aan de rand van de afgrond. We moeten compromisloos zijn'. Hij vraagt om goede ideeën aan hem kenbaar te maken: 'Zet ons postadres in NN'. Bijvoorbeeld omtrent oliemaatschappijen als Shell, BP. 'Hadden jullie niet de groep RARA die dat soort dingen aanpakte?'

En dan verlaat de NN-burelen met achterlating van de oproep tot een Internationale Earth Night:

'Wij roepen op tot een brede coalitie van dierenbevrijders, milieugroepen, arbeiders en revolutionaire groepen om deze kans te grijpen. Sla samen je slag in deze nachten. Veroorzaak economische schade aan wegen in aanbouw, vivisectie-laboratoriums, anti-vakbondsondernemingen of regeringsgebouwen. ... We benadrukken dat er met de acties geen levens in gevaar mogen worden gebracht. Het ELF is een geweldloze beweging en wij willen niets met moorden te maken hebben. Sabotage aan eigendom echter is een vorm van bevrijding en daarmee een geoorloofd protest. Het is de meest effectieve vorm van verstoring'.

Deze publicaties over het ELF hebben enig stof doen opwaaien in activistisch Nederland. Er volgt een aantal schriftelijke reacties en een zich **Milieu Bevrijdings Team (MBT)** noemende groepering heeft maar vast een voorschot genomen op de Earth Night.⁴³⁸ Men - waaronder een bekende beroepsactiviste - heeft bij een vijftigtal op het spoorwegemplacement van Amersfoort geparkeerde auto's de banden lekgestoken. **'Enkele dierenbevrijders van het DBF'** verklaarden zich solidair met het ELF hoewel ze liever een combinatie zien van radicale actie en gematigder vormen van protest: 'Zou de anti-apartheidsstrijd net zo effectief zijn geweest als alleen de RARA had bestaan en geen AABN en KZA?' Maar, en zo besluit men: 'Toch zullen wij die week niet stil blijven zitten. En hopelijk is het DBF niet de enige die erop uitgaat! Jullie horen nog van ons'.

spreken namens de redactie 'sociale ecologie' van het Leidse activistenblad de Peueraar. Zij scharen zich gaarne achter de ELF-methodes en zijn van mening dat radicalere actie heel hard nodig zijn: 'Voorals die gedragen zouden worden door vele kleine basisgroepen die in hun eigen regio actief zijn'. Zij dringen aan op het uitvoeren van niet moeilijke acties, 'gewoon acties die in principe iedereen kan doen.'

N.B. Doelen zij hier op de later in Leiden en omgeving plaatsvindende - inderdaad niet moeilijke - acties als het dichtkitten van een deurslot en het leksteken van banden??? 'ELF Nederlandse AKB-engeltjes' beloven ook in beoogde week op stap te gaan. Zij laten doorschemeren dat Schiphol hun actiedoel zal zijn voor een 'effectieve sabotage-actie' en ze eindigen wat vaag met: 'Misschien staan na deze week alle snelwegen en vliegvelden vol met papiermaché kerncentrale'tjes gevuld met kraaietjes'.

N.B. Het is aardig om te weten dat er enkele jaren later door onbekenden een - niet in de pers gekomen - actie is ondernomen waarbij grote kraaietjes op een taxibaan van Schiphol zijn gegooid. Toeval???

ten slotte mengt zich wat aanmatigend in de discussie: 'Ik meen wel enig recht van spreken te hebben omdat ik al heel lang actief ben in de antikernenergie beweging en sinds drie jaar als campagnemedewerker werk bij een van de grootste milieuorganisaties'. Hij gaat dan ook nauwelijks in op het ELF maar beperkt zich tot enig gejeremieer over het feit dat 'grote milieuclubs er een handje van hebben om allerlei onafhankelijke, radicale activisten weg te kopen'. Hij doet vervolgens toch een goed woordje voor deze clubs - waar hijzelf ook is beland (toch niet weggekocht?) - omdat die in ieder geval nog iets van de grond krijgen: 'Hij wordt dan wat kwaad: 'Wat de radicalen en onafhankelijken terecht verweten kan worden is dat zij ook niets doen. Die komen niet veel verder dan schamperen op de gevestigden en activiteiten en campagnes bij voorbaat afwijzen als stompzinnig en soft'. zegt vervolgens dat geen tijd moet spenderen aan het proberen grote clubs voor zijn karretje te spannen. Het is beter dat 'alle mensen die nu nog in een kringetje rondraaien niet teveel nadenken maar de gegeven kans en inspiratie omzetten in liefst veel gekke, felle, spontane acties'.

Een intermezzo in alle ELF-berichten en -commentaren: in de rubriek Kort Nieuws van NN wordt gewezen op de komst naar Nederland van de **People for the Ethical Treatment of Animals (PeTA)**. Dit is een van oorsprong Amerikaanse organisatie die ruim 400.000 leden

kent waarvan 10.000 in Europa. Een kenmerk van de organisatie is - mijns inziens - dat het zich voor zo veel dier en voor zo weinig mens inzet.⁴³⁹

N.B. De latere (huidige) directeur is een radicale dierenactivist met wat grote oogkleppen. Hij is afkomstig van het **Dierenbevrijdingsfront** en misschien is het dan ook niet toevallig dat vanaf 1994 onder de bezielende - en minstens even dictatoriale - leiding van de PeTA-acties in de plaats komen van die van het DBF.

De NN besteedt natuurlijk in ruime mate aandacht aan de eerste Nederlandse Earth Night, die zich overeenkomstig de hierboven gedane beloften heeft afgespeeld.⁴⁴⁰

- In Leiden en Voorschoten werden door het **ELF** bij negentig auto's alle banden lekgestoken. (Voorwaar een 'niet moeilijke actie, die iedereen kan doen'.)
- De actiegroep **Anti Schiphol Totale Milieu Actie (ASTMA)** - hoe verzinnen ze het - voerde in de vroege ochtenduren van 1 november een sabotage-actie uit bij een aanvoerstation van kerosine aan de ringvaart bij Schiphol-Oost.

Was dit misschien de door de 'ELF AKB-engeltjes' beloofde actie tegen Schiphol?

- Het **DBF** deed wat men beloofde en voerde ook een actie uit in de ELF-week. Op de Veluwe en de Utrechtse Heuvelrug werden bij acht plaatsen vijftien 'hoogzits' omgezaagd of gedemonteerd en meegenomen. In deze actie tegen de jacht zagen de inventieve daders ook nog een milieu-kant: 'Nederlandse jagers verschieten elk jaar een paar duizend kilo loodkogeltjes in het milieu'.

Naast deze min of meer toegezegde acties was er nog een in Amsterdam, waar de actiegroep **Amnesty for Animals (AA)** het gebouw van de Wetenschappelijke Raad van de Koninklijke Academie voor Wetenschappen ontoegankelijk heeft gemaakt en besmeurd met leuzen: 'Omdat de KNAW dierproeven stimuleert hebben we deze afdeling gesloten door het slot onbruikbaar te maken', aldus de bijgaande persverklaring.

Overigens waren de reacties in de pers voorspelbaar: de meeste aandacht van de media ging uit naar de benadeelde autobezitter.

Even na de Earth Night had de Vereniging Milieudefensie haar eigen actie: met circa vijftig activisten werd gedurende een halfuurtje de D-pier bezet in het kader van 'minder Schiphol, meer milieu'.

Dezelfde NN bevatte overigens een achtergrondartikel over de Betuwelijn, waarover het parlement op 22 november zal beslissen dat die er komen moet.

N.B. Een dergelijke grote infrastructurele onderneming zal tegen de tijd dat de werkzaamheden van start gaan - over een aantal jaren - waarschijnlijk aanleiding geven voor nieuwe activiteiten. Niet alleen van veel lokale actiegroepen maar ook van grotere milieubewegingen en radicale groeperingen en/of individuen als het ELF.

Eind november volgt een eerste anti-Betuwelijnactie. **A SEED**, het 'netwerk voor milieu en ontwikkeling', toog met vijftien activisten naar Den Haag om het kantoor van de Stichting Nederland-Distributieland te bezetten. Dat lukte gemakkelijk maar genoemde stichting is dan ook 'een kleine (maar invloedrijke) lobby-organisatie'.⁴⁴¹

De **VMD** heeft inmiddels de campagne 'Stop de asfaltering van Nederland' gestart en in het kader daarvan had het een - voor haar begrippen harde - actie gepland. Men wilde op 11 november de bus tegenhouden waarin minister MAY-WEGGEN met haar gevolg onderweg was naar Boxmeer om de A-73 te openen. De actie lukte in zoverre dat er een bus werd tegengehouden. Jammer genoeg niet die van MAY-WEGGEN maar van de harmonie van Rijkswaterstaat...

Drie dagen hiervoor hadden overigens veertig Europese activisten, waaronder tien uit Nederland, het hoofdkantoor van de 'European Roundtable of Industrialists' bezet. Zij

drongen 'in VVD-klederdracht' het gebouw binnen en namen zelfs gedurende enige tijd de telefooncentrale over. Daarnaast kreeg men inzage in gegevens over het Transeuropees Netwerk van wegen, hogesnelheidstreinen en telecommunicatie. Voer voor toekomstige actie derhalve.⁴⁴²

NN publiceert voorgaande actie en maakt ook ruim baan voor een beroepsactivist die zich na Onkruid en een autovrij Amsterdam nu gaat bezig houden met de anti-Schipholacties binnen de **Vereniging Milieudefensie**. We hebben het over _____ die zijn afkomst niet verradt en meteen maar een oproep doet aan het adres van 'radicaal-linkse mensen' om zich aan te sluiten bij de campagne 'minder Schiphol, meer milieu'. Welke personen hij bedoelt is onduidelijk. In ieder geval merkt hij in het interview het volgende op: *van het Earth Liberation Front zegt dat sabotage bevrijdend is. Dat is soms zeker waar maar voorlopig zeg ik: werken bij Milieudefensie is voor mij bevrijdend*.

237

Zijn oproep geldt dan ook waarschijnlijk niet de echt radicale activisten.

Het in eerder verband genoemde **Milieu Bevrijdings Team** sloeg in de nacht van 10 op 11 december opnieuw toe en wel zoals het vaak schijnt te gaan: de misdadiger keert terug naar de plaats van het misdrijf. Ook nu was het spoorwegemplacement in Amersfoort het doel waar importeur Pon ernstig werd benadeeld door het lekprikken van 98 (aldus het AD) of honderden (Volkskrant) banden van Volkswagens en Audi's.

N.B. In de zomer van 1997 zal de hoofddader worden gearresteerd. Zij - de reeds eerder genoemde _____ had de zaken bekend in een interview met de VPRO, waarin zij nog meedeelde dat het MBT hoofdzakelijk uit vrouwen bestond. Bij het interview werd zij door verschillende personen, onafhankelijk van elkaar, herkend.

Twee dagen eerder was er een anti-bontactie van **PETA**, waarbij een viertal slechts in een spandoek geklede actievoerders, een bezoek wilden brengen aan een bontwinkel aan de Amsterdamse Heiligeweg. En met dit bericht komt er een wat koud einde aan 1993.

Het jaar 1994 begint met wederom _____ die de laatste jaren steeds somberder is geworden: *'Ik ben tot de conclusie gekomen dat er wel milieu-organisaties zijn maar milieu-activisten zijn er veel en veel minder*'. Dat was ook een van de redenen dat hij juist binnen een organisatie is gaan werken, binnen Milieudefensie: *'De club met de meeste actie-traditie'*.⁴⁴³

In januari plaatst NN-redacteur _____ al een oproep onder de titel: 'Pak je agenda, Earth Night part 2 is coming'. Het **ELF** roept nu reeds op voor een nieuwe internationale actieweek vanaf 1 april en benoemt de doelen: nieuwe wegen, bontfarms, dierenlaboratoria, biotechnologie-testboerderijen, hardhouthandelaren, McDonalds enzovoort.

_____ gaat nader in op de discussie die er na de eerste actieweek is ontstaan en hij besluit in een opruiende bui: 'Misschien moet rond 1 april daar op Schiphol maar eens een bandje van een DC-10 worden lekgeprik. Een echte 'prik'-actie wil nog wel eens wat uitlokken'.⁴⁴⁴

Schiphol komt nader aan bod in een lang artikel van redacteur _____ die naast de **Lastige Zwanenburger** ook de actiegroep **Geen Uitbreiding Schiphol (GEUS)** voorstelt. Over de VMD merkt _____ op dat deze gematigde beweging een massaal protest tegen Schiphol wil laten horen en dat men 'speciaal voor dit streven zelfs een handjevol radikalinksi's binnenshuis heeft gehaald. Daarmee zullen wel _____

_____ zijn bedoeld. _____ zet zijn vraagtekens bij de plannen van **VMD**, 'dat logge apparaat'. Toch ziet hij licht aan de horizon:

'Dat er in de maalstroom van een groeiende verzetsbeweging rond Schiphol radicaal-linkse groepjes zullen meedrijven, leidt welhaast geen twijfel. Op deze manier kan er rond de giftige spin een web ontstaan van talloze actiegroepen en individuen. Radicaal-linkse groepen zullen elkaar weer weten te vinden, zodat al die heisa rond die vijfde baan

uiteindelijk nog ergens goed voor zal zijn'.

Begin februari lezen we een ingezonden mededeling, een advertentie van het **Earth Liberation Front**, waarin men oproept tot een oorlog tegen auto's: 'Smash it up, burn it down! This planet is too small for the both of us'.⁴⁴⁵

Tevens wordt er kort stilgestaan bij een actie van de radicale Greenpeace-dissident **Sea Shepherd**, die gepoogd heeft een walvisvaarder tot zinken te brengen. Hun voorman, zal in 1997 overigens een aantal weken noodgedwongen in Nederland doorbrengen. Hij wordt op Schiphol gearresteerd en in afwachting van een mogelijke uitlevering naar Noorwegen gedetineerd. Na enkele weken mag hij - die zelf overigens qua postuur er steeds meer gaat uitzien als een bultrug - zijn weg vervolgen.

NN plaatst begin maart een oproep van zich **Earth Liberation Front Nederland (ELFN)** noemende activisten om van 1 tot 7 april acties te ondernemen tegen de volgende doelen:

- auto-industrie (ANWB-kantoorpjes; occasions; parkeerterreinen voor pas ingevoerde auto's);
 - wegebouw;
 - luchtvaartindustrie (vooral tegen goedkope vliegreizen binnen Europa; tegen de eind dit jaar uit te geven air-miles);
 - uitbreiding Schiphol (ook bedrijven die bouwen zoals HBG en politieke partijen die de uitbreiding nastreven zoals CDA en PvdA);
 - bontindustrie (winkels, fokkerijen)
 - overige (kernenergie, militarisme in natuurgebieden, dierenproeven, chemische industrie).
- In tegenstelling tot de feitelijke ELF-modus operandi stelt ELFN voor om de acties te verduidelijken: 'Als je de actie niet openbaar maakt zal vrijwel niemand er wat aan hebben. Stuur achteraf dus een verklaring op naar de plaatselijke krant, het ANP en de alternatieve media'.

Eind maart verschijnt een uitgebreid interview met een (Amerikaanse of Britse?) PeTA-activist, die vertelt dat er recent een kantoorje in Haarlem is geopend. **PeTA** wil in tegenstelling tot andere groeperingen als Bont voor Dieren meer de straat op om mensen te confronteren met dierenleed. O ja, genoemde activist zal nooit een McDonalds binnengaan, 'want het enige dat ze daar serveren is dood en verderf'.⁴⁴⁶

Vooruitlopend op de ELF-actieweek heeft een zich '**Kink in de kabel**' noemende actiegroep een sabotage-actie uitgevoerd tegen de aanleg van Rijksweg 11: aan de rand van Leiden werden in de nacht van 19 op 20 maart alle kabels en snaren van twee grote asfaltbrekers doorgeknipt.

N.B. De voorpagina van deze NN was één grote aankondiging voor de ELF-actieweek.

Naast een grote berg sloopauto's en een aantal dode vossen was er een uit de lucht vallende KLM-cityhopper te zien alsmede een heerschap met bom en dynamiet.

Medio april gaat NN nader in op de acties maar er is ook een ingezonden brief opgenomen van een (quasi-)verontruste lezer, die zich afvraagt of de op Tweede Paasdag bij Schiphol verongelukte Cityhopper van de KLM wel écht gewoon verongelukt is.⁴⁴⁷

De acties in het kader van de Earth Night werden deze keer meer gekenmerkt door kwantiteit dan door kwaliteit. Het betrof veelal bekladdingen en dichtlijmen van sloten van slagerijen.

- In Nijmegen geschiedde dit met achterlating van het acroniem ELFN door de '**Nijmeegse elfjes**', die meedeelden dat zij zich zullen toeleggen op auto's en vlees omdat er in Nijmegen nu eenmaal weinig vliegverkeer en bonthandel is.
- In Middelharnis werden door het **ELF** twintig vrachtwagenbanden lekgestoken van vleeshandel Krijgsman.

- In Leiden keerde men zich hoofdzakelijk tegen het vliegverkeer binnen Europa en dat kregen vooral reisbureaus middels het plakken van posters te merken
Verder was er natuurlijk de onvermijdelijke ludieke actie: een boodschappen doende ELF-activist jatte drie rode pepers en claimde die namens **'Het broertje van de gepeperde rekening'**. (In november 1993 jatte actiegroep **'De gepeperde rekening'** in Leeuwarden ook drie rode pepers die in evenveel lagen plastic waren verpakt.)
- In Wageningen waren er kladdacties tegen 'auwto's' en bij het zich met biotechnologie bezig houdende bedrijf Keygene werd door het **ELF** met verfbommen gegoid.
Redacteur analyseert de acties en concludeert: 'Het radicale milieu-activisme anno nu is een relatief nieuw begrip. Het staat nog in de kinderschoenen. Maar, net als eind jaren zeventig, is er een aanzienlijk potentieel van mensen bereid om hardere milieu-acties te gaan voeren, nu het overduidelijk is dat er van de overheid weinig heil te verwachten is'. Hij vervolgt hoopvol: 'Zoals er aan het eind van de jaren zeventig op tal van plaatsen 'basisgroepen tegen kernenergie' ontstonden, zou er nu gewerkt kunnen worden aan het opstarten van milieugroepen die zich richten op een breder terrein'.

239

In de nacht van 6 op 7 mei was er wederom een actie van het zich niet aan de ELF-kalender storende **Milieu Bevrijdings Team (MBT)**. Deze keer maakten de actievoerders (-sters) een aantal wegebouwmachines onklaar op het tracé van de aan te leggen snelweg Akkrum-Heerenveen. En om maar weer eens aan te geven dat het MBT een sterke overeenkomst vertoont met de Deventer actiegroep **Auw Auw Auwto**, de achtergelaten leuzen waren de in een eerder interview met mevrouw genoemde 'ga toch fietsen' en 'Hé vieze auwto, de aarde sterft!'.

Andere, minder radicale, acties worden voorbereid door A SEED, die van 20 juli tot 3 augustus samen met Jongeren Milieu Aktief (JMA) Nederland, Duitsland en België op de fiets wil aandoen, en door de VMD die zich na de zomer wil gaan richten op het goederenvervoer.

In mei zijn er wat verspreide acties te melden. Zo hebben leden van de **VMD** op 1 mei getracht de landingsbaan van het vliegveld van Lelystad te bezetten om zo te voorkomen dat PvdA-lijsttrekker KOK - per vliegtuigje op verkiezingstournee - kon landen.

Het **ELFN** heeft in de nacht van 15 op 16 mei graafmachines in het Jammerdal bij Venlo gesaboteerd. Dit om de gedetineerde lokale milieu-activist een hart onder de riem te steken.

PeTA ten slotte verstoorde een aandeelhoudersvergadering van Shell in haar strijd tegen de open olie- en gaspijpen waarin inmiddels miljoenen vogels de dood hebben gevonden. (Zij vallen, bewusteloos geraakt door de giftige gassen, in genoemde pijpen.)

Op 28 mei gingen honderden verontruste mensen uit protest de straat op. Dit naar aanleiding van de grote - toekomstige - rol van Nederland bij het internationale goederen- en personenverkeer. **A SEED**, **VMD**, het Nijmeegse **'t KAN moolier'**, het Rotterdamse **'Gehavend Rotterdam'** en veel andere groeperingen betoogden zo voor 'een ander vervoersbeleid'.

In de buurt van Leiden was er weer een radicalere actie. Actiegroep **'Het Groene Hart Slaat Terug'** voerde in de nacht van 4 op 5 juni sabotage-acties uit tegen de aanleg van Rijksweg 11. Ter hoogte van Zoeterwoude-Rijndijk en Hazerswoude-Rijndijk werden meetapparatuur, graafmachines en een bouwkeet 'onder handen genomen', aldus de claim.⁴⁸

Er volgt dan een interview met een 'radikalinski' binnen VMD, Ook hij heeft elders (antimilitarisme, anti-apartheid en als redacteur van Bluf!) zijn sporen verdiend en mag nu samen met gelijkgestemden trachten te voorkomen dat Schiphol zijn vijfde baan krijgt. Op de vraag of hij zich met zo'n achtergrond wel kan vinden binnen de VMD zegt dat de VMD in ieder geval de actiefste grote milieu-groep is. Hij zet tussen de regels

door wel enige vraagtekens bij de haalbaarheid van de campagne. Van grote demonstraties is ook al weinig meer te verwachten:

'Het is een actiemiddel dat nogal aan inflatie onderhevig is. Je moet minstens met 100.000 mensen de straat op, wil het nog een beetje indruk maken'.

Hij vindt dit baantje wel een uitdaging: 'In het verleden voerde je campagne met echte links-radicalen actievoerders, terwijl je nu medestanders vindt in plaatsen als Aerdenhout en Bloemendaal, Zaanstreek, ter linker- en rechterzijde van het politieke spectrum'. (Hoezo radikalinski?)

In de zomermaanden was het zoals elders rustig aan het actiefrent. Slechts tweehonderd fietsers trotseerden de hitte en peddeiden lustig over smeltend asfalt van Vaals, via Keulen naar Brussel.

In oktober wordt er plaats ingeruimd voor de Werkgroep '**Gehavend Rotterdam**' die uitgebreid ingaat op de HSL-Nota. Daarbij geeft zij in één zin aan waar het grote milieupijnpunt, vooral voor de nabije toekomst, ligt.⁴⁴⁹

'Er mag blijkbaar niet meer worden getwijfeld aan de rol die Nederland moet gaan spelen in het Europa zonder grenzen, namelijk die van aanlegsteiger, verkeersplein, landingsbaan en rangeerterrein'.

In dezelfde maand vinden er enkele acties plaats. Zo gingen de GroenLinks-jongeren (**Dwars**) op bezoek bij McDonalds maar dan eens niet om een hamburger te verorberen. En in de nacht van 17 op 18 oktober was het weer eens - vroeg - feest in ELF-'Hochburg' Leiden. Nu zorgden '**leden van de ethische commissie van het ELF**' ervoor dat de voorgevel en de voordeur van het huis van werd beklad respectievelijk dichtgekit. Genoemde is commercieel directeur van GenePharming Europe, 'een Leids bedrijf dat tracht winst te maken met genetische modificatie van koeien'.⁴⁵⁰

De NN plaatst tevens in de rubriek Agenda een oproep van het **Earth Liberation Front** voor een Earth Night. Van 31 oktober tot en met 5 november zijn harde acties gewenst, 'mits er geen mensenlevens in het geding komen'. De actiedoelen zijn:

- vleesverwerkende bedrijven;
- bontmafia;
- autohandelaren;
- reisbureaus en vliegmaatschappijen;
- aannemers;
- tracé's nieuwe snelwegen;
- Hoge Snelheids Lijn;
- uitbreiding Schiphol;
- gebouwen van milieuvernietigende politieke partijen.

Wat nou precies de oorzaak is geweest is onduidelijk maar deze actieweek zal rustig verlopen. Een van de redenen zou kunnen zijn dat er op 5 november een grote scholieren- en studentendemonstratie in Den Haag was, die veel voorbereiding vergde om het niet te laten ontaarden in een veldslag, zoals op 8 mei 1993. De aandacht van de potentiële ELF-activisten was mogelijk hierdoor afgeleid.

31 oktober was er een eerste actie tegen de air miles van 's lands grootste grutter, toen circa veertig activisten de toegangspoort van het distributiecentrum van Albert Heijn in Zaandam blokkeerden.

In november zien we het schamele overzicht van de ELF-acties: slechts het **MBT** voelde zich geroepen om bij station Amersfoort twee parkeerterreinen 'op te heffen'

(elk parkeervak werd voorzien van de letters NP) en in Eindhoven en Deventer is door middel van bekladdingen van Publex-borden en dergelijke geageerd tegen het autogebruik.⁴⁵¹

N.B. NN tikt wat betweterig het MBT op de vingers met de - natuurlijk terechte - opmerking dat de parkeerterreinen in Amersfoort overigens wel dienen om automobilisten de gelegenheid te geven hun verdere reis op milieuvriendelijke wijze te vervolgen.

Veel meer 'activisten' waren daags na de Earth Night actief bij Schiphol, waar op invitatie van **VMD** zo'n 6000 mensen bomen planten tegen de uitbreiding van genoemde luchthaven, het zogenaamde Bulderbos. De organisator sprak blozend van weelde over 'een echte familiedag'.

Precies een week later, 13 november, was de **Vereniging Milieudefensie** echter grimmiger toen enkele actievoerders, verkleed als 'Gebroeders Blok, technisch inspecteurs' zich toegang verschafften tot een startbaan van 'Rotterdam Airport', Zestienhoven. Ze slagen erin een vliegtuig met Europarlementariërs te voorzien van een wielklem. Een goed doel want de actie stond in het teken van de gewenste - in Europees verband uit te voeren - accijnsheffing op kerosine. Vier arrestanten worden na korte tijd en even kort verhoor vrijgelaten.

Op 17 december maken we kennis met een nieuwe actiegroep: **Rode Haan**. Zij sticht in het Groningse Kiel-Windweeer brand in een loods waar vrachtwagens staan, die duiven vervoeren naar de startplaatsen van wedvluchten. De groep protesteert - in een aan het ANP gerichte uit geplakte drukletters bestaande claimbrief - tegen het feit dat veel duiven de wedstrijden niet overleven. Dat de claim niet naar de NN of andere activistenbladen is gestuurd, heeft mogelijk te maken met het feit dat het hier om a-politieke dierenvrienden gaat. N.B. In januari 1998 laat de groep nog eens van zich horen met een geclaimde brandaanslag op vrachtwagens die pluimvee vervoeren. Ook nu gaat de claim slechts naar de landelijke pers.

241

1995 begint eind januari met het inluiden door **VMD** 'en andere organisaties' van het Actiejaar tegen Schiphol. De VMD zal zich voor de gelegenheid decentraliseren. Er komen verschillende autonome Schiphol-alarmgroepen. Kortom, er wordt overal aan de weg getimmerd. Dit tot grote tevredenheid van NN-redacteur die zijn relaas eindigt met: *'En mocht die vijfde baan ons dan toch in de maag gesplitst worden, dan is dat zeker niet zonder slag of stoot gegaan'*.⁴⁵²

En **PeTA** ging inmiddels door met het bestrijden van dierenleed. Zo werden de 'kistkalveren' nader aan ons voorgesteld en in het 'prehistorisch dorp' bij Eindhoven ageerde men tegen het in het kader van een 'leefexperiment' slachten van dieren.

Niet slechts over een PeTA-actie tegen bontfokkers en de blijvende aandacht voor kalveren maar vooral over de melkkoe van de overheid bericht NN in februari. Het **Milieu Bevrijdings Team** ging weer eens over op een autonome, eigen actie. Ook nu was auto-importeur Pbn het slachtoffer. Er werden bijna 2400 auto's op het bedrijfsterrein in Leusden beklad met witte kruizen. De actie was een protest tegen de Auto-RAI. Overigens stelde het MBT de actie niet als een beschadiging te zien, 'want de auto's zouden wat ons betreft toch uit de handel genomen moeten worden'.

In maart vindt er een blokkade-actie plaats van **PeTA**, die de vertrekhal van Schiphol gebruikte om haar woede te spuien over het luchttransport van kistkalveren en vooral de rol van Schiphol daarin.⁴⁵³

De in (de buurt van) Leiden opererende **ELF**-afdeling kon zoals gewoonlijk niet wachten tot er weer een Earth Night was. Nu prikten zij in de vroege woensdagochtend van 8 maart bij tientallen auto's op de Leiderdorpse autoboulevard bij de Touwbaan banden lek. In de bijgaande claimbrief is sprake van een tendens naar radicalisering:

'De tijd van symbolische acties is voorgoed voorbij. Neem het recht in eigen hand en richt een ELF-cel op voor het te laat is. Het ELF groeit snel, in heel West-Europa zijn nu ELF-cellen. Wij verklaren ons solidair met hen en speciaal met ELF-Nijmegen en de ELF-cel die zich verzet tegen genetische manipulatie. We groeten ook het Milieubevrijdingsteam'.⁴⁶⁴
Dit laatste wijst er mogelijk op dat de Leidse activisten persoonlijk bekend zijn met de als MBT opererende personen.

N.B. Aangezien de acties tegen genetische manipulatie tot op heden ook in Leiden en directe omgeving werden uitgevoerd, is het zeer wel denkbaar dat Leiden over minstens twee ELF-cellen beschikt waarvan er één is 'gespecialiseerd' in auto's.

Van 23 op 24 maart heeft ELF-Leiden vernielingen en bekladdingen aangericht bij een viertal Leidse autobedrijven.

In de rubriek Agenda heeft dezelfde NN wederom de ELF-oproep afgedrukt voor de Earth Night, die van 1 tot en met 8 april zal worden gehouden. Milieuverpestende bedrijven moeten daar worden getroffen waar ze dat het beste voelen: in hun portemonnee. Als doelen gelden:

- uitbreiding van Schiphol;
- A 73;
- Betuwelijn;
- kerncentrale in Borssele;
- auto-industrie;
- partijbureau's;
- veetransportbedrijven;
- pelsdierfokkerijen etcetera.

N.B. Deze oproepen worden gedaan in het kader van de internationale actieweek. Het is echter onduidelijk wie de Nederlandse items inbrengt. Is het een overkoepelende Nederlandse ELF-cel, bijvoorbeeld ELFN, of is het misschien een actie van een NN-redacteur, die de zaken logisch op een rijtje zet?

NN neemt in april een berichtje uit NRC Handelsblad over betreffende een onbekende, radicale groepering: **Right Animal Treatment (RAT)**. Zij hebben inmiddels al enkele branden gesticht in vleeswagens, slachthuizen en slagerijen.

Een zelfde radicaal gedrag was niet te zien in de ELF-actieweek. Slechts in Leiden - daar wel - werd een ruit ingegooid bij een slager. Daarnaast was op 13 april **PETA** actief bij een Amsterdams abattoir, aanvankelijk met een rustig protest maar later met bekladdingen van veewagens. De actievoerders werden daarop door de chauffeurs met knuppels en koemest - een prachtige titel voor een roman over dierenactivisten overigens - van het terrein verwijderd. In de nacht van 14 op 15 mei heeft een actiegroep, '**Free the Animals**', duiven, eenden, ganzen en zwanen bevrijd uit het openluchtlaboratorium van de universiteit in - jawel - Leiden. Een andere actiegroep had het voorzien op een slagerij, een bont en een viswinkel in de Leidse Herenstraat en enkele dagen later werd McDonalds aan de Leidse Beestenmarkt 'opgesierd met verf en stenen'.

N.B. Het lijkt erop dat de Leidse activisten zich geschaamd hebben voor het landerige gedrag van landelijke activisten tijdens Earth Night. Zij hebben in ieder geval iets de schade ingehaald.

van het Wageningse Biotechnologie Archief **NoGen** gaat in de NN van 5 mei nader in op de campagne tegen de bekende stier Herman en zijn eigenaar, het Leidse GenePharming Europe, dat 'geld, faciliteiten en toestemming voor experimenten van de overheid krijgt en in ruil daarvoor de regels ontduikt of ze creatief gebruikt'.

Op 15 mei hebben activisten van **A SEED** de hoofdingang van het ministerie van Verkeer en Waterstaat geblokkeerd, dat volgens de milieugroep verantwoordelijk is voor het

mislukte klimaatbeleid van Nederland. Zij noemt daarbij de stimulering van de toename van het verkeer door aanleg en verbreding van A2, A12, A4, A73, A15, A18, Rijksweg 19, uitbreiding van Schiphol enzovoort. Op dezelfde dag zijn er in geheel Europa protestfaxen gestuurd naar het Europees Parlement dat vergadert over de Trans Europese Netwerken (TEN), aldus woordvoerder die strijdvaardig eindigt:

*'We gaan gewoon stug door en als die auto dan niet de kruisraket van de jaren negentig wordt, dan wordt die het wel van de jaren tien. Van auto's naar ploegscharen!'*⁴⁵⁵

Behalve over deze actie publiceert de NN ook een 'weekboek' van 'medewerker van de afdeling Werkgroep Vliegverkeer van Vereniging Milieudefensie'. Een visitekaartje vol! Het verhaal laat overigens een vermoeide activist zien, die vooral druk is met huiselijke besommeringen en mijmeringen over het verleden, 'toen er nog écht actie werd gevoerd'.

Op 21 mei vond er een grote, door **VMD** georganiseerde, demonstratie plaats bij Schiphol. Volgens telling van NN zouden er bijna 10.000 mensen aan de actie hebben deelgenomen, waarbij enige spandoeken werden aangebracht, liedjes gezongen door Freek DE JONGE, Mathilde SANTING en Tröckener Kecks en waarbij de -I van Schiphol werd verwijderd.

zag de bui boven het Binnenhof al hangen en riep in zijn slotwoord de mensen op terug te komen voor nieuwe acties, 'als het nodig is in Den Haag of opnieuw hier op het Dellaertplein. Of met z'n allen op een startbaan!'⁴⁵⁶

Elders laat de NN **PeTA**-woordvoerder en latere directeur aan het woord. Hij laat duidelijk merken waar hij de activisten vandaan haalt, wanneer hij zegt: *'Een anarchist en een Telegraaf-lezende aandeelhouder van Shell kunnen zich allebei even druk maken om dierenleed. ... Dierenliefde is niet gebonden aan politieke achtergrond of geloof'*.

Overigens zetelt PeTA inmiddels al een tijd in Amsterdam.

Van 12 tot 20 juni lag Shell in heel Europa onder vuur vanwege het voornemen het olieplatform Brentspar in zee te laten zinken. In Nederland richtten de acties zich op blokkades en vernielingen van tankstations. Eén van deze, in de Amsterdamse Pijp, werd geclaimd door het **ELF**.

In het kader van de fietsacties is er aandacht voor de fietsdemonstratie 'Overvoerd', die activisten en -sympathisanten van **A SEED** en **JMA** van Enschede naar het Bulderbos bij Schiphol zal voeren.

Van een andere orde was de actie van het **Milieu Bevrijdings Team**, dat in de vroege uurtjes van 22 juni het vliegveld Eelde aandeed om aldaar landingslichten onklaar te maken, diverse banden van bedrijfswagens lek te steken en leuzen te kalken. Het MBT komt in haar claimbrief met een reden waarom het sabotage pleegt: 'Als je pamfletten probeert uit te delen worden die met een vies gezicht geweigerd. Als je demonstreert met een spandoek moet je uitkijken dat je geen mes tussen je ribben krijgt of de politie op je dak met een proces-verbaal. Geld voor grote billboards of tv-zendtijd hebben we niet. Bovendien zijn de meeste mensen niet geïnteresseerd in wat we te vertellen hebben'. Men eindigt na deze auto-denigrerende opmerking ironisch: 'Het aanbrengen van vernielingen moet strafbaar zijn en blijven. Daarom doen we het ook stiekem. Hè, hè, dat lucht op!'⁴⁵⁷

Na een zomer die qua milieu-activisme werd gekenmerkt door in het kader daarvan op te roepen tot een boycot van Franse producten, omdat dit land kernproeven bleef houden bij het atol Mururoa, en die wat dierenactivistische PeTA-acties liet zien tegen onder meer een circus, is het in de herfst wederom raak. In de nacht van 29 op 30 oktober heeft het **MBT** bij de Rolls Royce- en Bentley-importeur Hessing in De Bilt van ruim tweehonderd - overigens Amerikaanse - auto's zo'n vijfhonderd banden lekgestoken. Het Milieu Bevrijdings Team reageerde daarmee op de recente ELF-oproep voor acties in het kader van Earth Night.⁴⁵⁸

De oproep was voor deze gelegenheid gedaan door de Schotse ELF-beweging, die economische schade aangebracht wenste te zien bij bedrijven en instellingen, die direct verantwoordelijk zijn voor het afsterven van het leefmilieu. Het Nederlandse ELF had daarnaast speciale aandacht gevraagd voor sabotage-acties die in verband moesten worden gebracht met de Franse kernproeven. Tevens is een brief afgedrukt van het ELF die geschrokken zegt te zijn van sympathisanten, die met wat 'prikacties' om de aandacht van de media te trekken willen volstaan. Het ELF is hierover duidelijk:

'Met sabotage-acties bedoelt het ELF geen leuzen kladden maar meer zoiets als het oplazen van het ministerie van Sociale Zaken. En met het toebrengen van economische schade wordt geen baksteen door een ruit bedoeld maar meer zoiets als het affikken van een Makro-vestiging. Het ELF heeft het namelijk niet over symbolische acties maar over verzet! En die sabotage-acties zijn bedoeld om te saboteren. Punt. Of het in de krant komt maakt niets uit. En of het sympathie opwekt nog minder. .. Wordt alsjeblieft een keer wakker! Ga anders alsjeblieft lid worden van GroenLinks en organiseer een handtekeningen-actie of zo'.

Waarmee (deze) ELF zich keert tegen ELFN, die immers wel claims en persverklaringen wil. En waarmee het ontbreken van structuur en duidelijke sturing van bovenaf maar weer eens is aangetoond.

Men constateert tot zichtbaar ongenoegen dat het resultaat achteraf gezien nogal tegenviel.⁴⁵⁹ Naast genoemde MBT-vernielingen sprongen de volgende acties in het oog:

- Op 17 oktober had er in alle vroegte een bom moeten ontploffen bij de ingang van een Credit Lyonnais-filiaal aan de Velperweg in Arnhem. Wegens een technische onvolkomenheid explodeerde slechts de ontsteker, de bom zelf bleef grotendeels intact. Deze aanslag zal maanden later geclaimd worden door het **ELF**.
- In de nacht van 4 op 5 november brandden twee bestelwagens van een Amstelveense vleeshandel af. De actie werd uitgevoerd door het **Right Animal Treatment (RAT)**, dat soortgelijke acties eerder al uitvoerde in Den Helder, Haarlem en IJmuiden.
- Op 6 november legde een **ELF**-bommelding het treinverkeer in de Leidse regio gedurende lange tijd stil.
- Een wat late actie van **ELF** - of in ieder geval geclaimd namens ELF- vond plaats in Katwijk, waar woning en kantoor van een makelaar werden aangepakt omdat betrokkene 'een waardevol stukje groen Leiden' opofferde aan de bouw van woningen. Een en ander onder het motto: 'Militante acties zijn een noodzakelijke uitbreiding van de politieke mogelijkheden'. Aldus een claim die binnenkwam bij het Leidse activistenblad Lokaal Kabaal.

In dezelfde NN wordt medio november aandacht besteed aan een artikel van _____ over hun belevenissen in een kamp in Combrach in Zuid-Wales, waar zogenaamde '**travellers**' - jonge hippy-achtige nomaden die van actiekamp naar actiekamp trekken - zich in boomhutten hebben verschanst om daar beoogde mijnbouw tegen te houden. De beschrijving van een en ander geeft goed weer hoe enthousiast het tweetal is en het mag dan ook geen wonder heten dat _____ maanden later de voorman zal worden van wat je de Nederlandse exponent van travellers zou kunnen noemen: **Groen Front**.

De laatste NN gaat nader in op de acties tegen de Franse kernproeven, vooral met betrekking tot de consumentenboycot van Franse producten waartoe onder meer een organisatie als Greenpeace heeft opgeroepen.⁴⁶⁰

In een interview met de socioloog _____ die onderzoek verricht naar sociale bewegingen, zegt deze bang te zijn dat massale acties nu in plaats komen van radicale acties, 'en dat zou zonde zijn'. Hij ziet het liefst beide verschijningsvormen naast

elkaar bestaan en hij ziet een taak voor de milieubeweging:

'De milieubeweging zou zich moeten afvragen of ze niet meer actievormen zou kunnen bedenken die liggen tussen demonstraties en blokkades, wat veel van mensen vraagt, en de consumentenboycot, dat weinig van mensen vraagt'.

1995 wordt door het in (de buurt van) Leiden opererende **ELF** uitgeluid met een ouderwetse slangensnij-actie bij het Shell-pompstation aan de Plesmanlaan. Dit uit solidariteit met het Ogoni-volk in Nigeria, dat zwaar te lijden heeft van de vervuulende activiteiten van de Shell.

1996 begint met een bomaanslag op een Paribas-vestiging in Arnhem, die op 2 januari kort voor middernacht wordt beschadigd. Pas drie weken later zal een claimbrief worden bezorgd bij de Volkskrant. Deze werd verstuurd vanuit Denemarken namens **ANGST**, het **Anti Nuclear Genootschap Stil Tegenoffensief**. **ANGST** verklaart 'de 'vandalistische' aanval geopend te hebben op alle instellingen die op franse leest zijn geschoeid. Elke nucleaire test zal beantwoord worden. Arnhem was één'. Een korte en wat vage claim. De Ravage voelde zich trouwens tekort gedaan omdat alleen de Volkskrant de claim had ontvangen, niet zij.

ANGST meldde zich op 29 januari overigens bij het ANP met een bommelding, betreffende een toestel van Air France dat vanaf Schiphol zou vertrekken. Een onderzoek naar de aanwezigheid van explosieven leverde (natuurlijk) niets op.

In de eerste Ravage van 1996 wordt kort aandacht besteed aan een mislukte poging van wat knorrige leden van **Kritisch Faunabeheer** om Prins Willem-Alexander te verhinderen op wilde zwijnen te jagen.

Op 29 januari moest _____, die haar antimilitarisme al lang heeft ingeruild voor activiteiten elders, zich verdedigen in een kort geding van Publex, die haar ervan beschuldigde verantwoordelijk te zijn voor de stelselmatige bekladdingen van billboards in Eindhoven en omgeving.⁴⁶¹

De Ravage gaat verder in op 'de merkwaardige claimbrief van **ANGST**', die hierboven reeds nader is besproken.

Ravage staat begin maart in het teken van de naderende 'Earth Night'. (Ook via Internet is de oproep weer breed verspreid.) Het normaal groot afgedrukte 'Ravage' is op de voorpagina voor de gelegenheid vervangen door 'sabotage'.⁴⁶²

Over in de week van 1 tot en met 7 april aan te vallen doelen wordt in een klein advertentietje gesproken:

- vivisectie-laboratoria;
- wegenbouwers;
- bomenkappers;
- dierentransporteurs;
- multinationals.

De actieweek leverde ook dit voorjaar weinig op. Er werden slechts wat slangen doorgesneden bij de laatste categorie, bij Shell, en er is de onvermijdelijke actie van het **Milieu Bevrijdings Team**. Ook nu tonen ze moeilijk los te kunnen komen van een vroegere hobby, het antimilitarisme, wanneer ze een en ander weer eens weten te combineren: op het terrein van de Johannes Postkazerne in Havelte steekt het MBT de banden lek van 39 voertuigen. Ook beschadigen ze vier pantserwagens doordat het brandblussysteem wordt geactiveerd.

N.B. Een mogelijke oorzaak van de slechte respons op de ELF-oproep is gelegen in het feit dat op 25 maart het radicale **Right Animal Treatment (RAT)** is opgericht. De slechts twee

leden werden al enkele maanden gevolgd. Daarmee geconfronteerd wordende sloegen ze bij het verhoor al snel door en legden een bekentenis af. Ook de door het **Animal Justice Front (AJF)** geclaimde acties kwamen voor hun rekening. Vooral vanwege het feit dat zij zo onvoorzichtig waren om eens een slagerij in brand te steken, waarboven mensen sliepen, werden zij door de rechter hard aangepakt. Zij kregen enige jaren de tijd om over hun zonden na te denken. De leider van het duo heeft overigens al laten doorschemeren achter radicale acties te blijven staan.

In de late dinsdagavond van 16 april is Arnhem wederom het toneel van een bomaanslag. Nu is het hoofdkantoor van de Duitse chemiereus BASF het doelwit, waar voor enige tonnen schade werd aangericht. Er zijn sterke aanwijzingen dat de gebruikte bommen identiek zijn aan die van de mislukte aanslag tegen Credit Lyonnais in de Velperstraat. De aanslag wordt opgeëist door het **Earth Liberation Front**, het ELF, dat hiermee mogelijk een late Earth Night-actie heeft uitgevoerd. De persverklaring komt op 25 april binnen bij Ravage, die hem later afdruckt: 'Arnhem. De vervuiler betaalt. Ook oude rekeningen. 17 okt. 4.5.V4' ⁴⁶³

N.B. Met dit laatste wordt mogelijk een link gelegd naar de aanslag bij Credit Lyonnais, waar de ontsteker werd gevoed door dergelijke batterijen. Een ander raadsel, dat van de 'oude rekeningen' is mogelijk te herleiden tot anti-BASF-acties in het verleden. We denken hierbij vooral aan de oproep in NN 1 van 28 april 1988 om 'met een volledige boycot én acties' BASF aan te pakken vanwege de lozing van bentazon in oppervlaktewateren. Deze oproep leidde indertijd tot enige activiteiten van de initiatiefgroep '**dump basf**'.

Op 24 mei zien we voor het eerst een actie van het boven reeds genoemde **Groen Front**. Zij verstoren op Schiphol de opnames van het tv-programma 'Fasten your seatbelts', omdat dit het vliegverkeer onnodig stimuleert. Groen Front beschouwt zich als de Nederlandse tak van het bij een eerdere gelegenheid reeds voorgestelde Britse Earth First! Zij vinden hun acties dan wel radicaal maar ze staan geweldloosheid voor. Sommige leden zitten ook bij de VMD, 'maar dat is een ontegenwoordig log apparaat waarbinnen acties maar moeilijk op poten zijn te zetten', aldus een van de voormannen. Groen Front zal zijn acties beperken tot vastketenen, blokkeren en het bezetten van kantoorgebouwen van bijvoorbeeld voor de asfaltering van Nederland verantwoordelijke ondernemingen.

Een week voor deze actie werd in Arnhem de plaquette besmeurd van '100 jaar auto'. Er worden enige verfbespatte mensen gearresteerd en dat levert in Ravage 211 van 31 mei een reactie op van ene *waarin ondergetekende* meent te herkennen: *'Beste dames en heren van de Arnhemse politie: een beetje actievoerder heeft altijd verf aan zijn of haar schoen. Bovendien gaat zo iemand niet na een kladactie naast hetzelfde monument zitten. Ben ik nou zo slim of zijn jullie zo dom'*.

Op 29 mei krijgt de radicalere milieu-beweging steun uit onverwachte hoek. Professor **(Natuur en Milieu)** stelt dat de milieubeweging meer actie moet gaan voeren en hij voorspelt: 'Als de bestaande milieu-organisaties niet meer en harder actie gaan voeren, komen er nieuwe, radicale clubjes'. In de eerste week van juni is het Leidse **ELF** weer actief. Nu werden bij de firma's Hemcar en Ginjaar meer dan driehonderd autobanden met een priem lekgestoken. Ravage gaat eind juni in op de uitspraak in de zaak tegen *: 40 uur onbetaalde arbeid. Die zou zij mooi kunnen verrichten wanneer ze binnenkort nog vier maanden moet zitten vanwege een oude actie: het - samen met - omhalen van een militaire zendmast op luchtmachtbasis De Peel in 1991.* ⁴⁶⁴

Een ander proces, dat tegen het **RAT/AJF**, is op 25 juni van start gegaan. De dierenactivisten worden bijgestaan door een topadvocaat, (Vraag: wie zal en kan dat betalen?)

Groen Front komt weer in de belangstelling. Nu met de bezetting op 21 juni van een heistelling op het bouwterrein van de Amsterdamse Panamabrug, die de verbinding moet gaan vormen tussen de A10 en het centrum. De actie wordt volgehouden tot drie uur 's middags. Het was te koud en daarom te gevaarlijk om de actie voort te zetten.

Het meest opmerkelijke was deze keer een brok - anti-imperialistisch aandoende - theorie in de vorm van een ingezonden brief van 'een revolutionair'. Hij staat stil bij de al lang gevoerde discussie over actiewezen en actievoeren en komt daarbij tot enkele opmerkelijke uitspraken:

- 'Het schijnt zelfs dat er mensen zijn die durven te beweren dat het allemaal geënceneerd is door justitie of de BVD om 'radicaal links' te criminaliseren en in kaart te brengen'.
- 'Ruimte zul je dus (op het systeem - moeten veroveren. Met geweld of de dreiging met geweld. Zoals ook dit systeem ruimte veroverd op ons met geweld of met de dreiging met geweld. Dus de confrontatie komt toch, vroeg of laat'.
- 'Het is niet mogelijk om een brede massabeweging op te zetten. Maar wat moeten we dan? We moeten het bolwerk van het imperialisme afbreken. Hier in het Westen. Zodat in eerste instantie de onderdrukten in de Derde Wereld de kans krijgen zich te bevrijden. Wij kunnen hier direct een bijdrage leveren aan revolutionaire strijders elders (denk aan de acties van Rara). En hoe? Door revolutionaire cellen op te richten en met sabotage de aanval in te zetten en hier het kapitalisme te dwarsbomen, te ontwrichten en te destabiliseren (concept stadsguerrilla)'.
- 'Dus richt een revolutionaire cel op en kom in actie!'

In juli verschijnt een interview gepubliceerd met de meest actieve **Groen Front** -ers, waarin zij aangeven waar (deels) in de toekomst de doelen liggen:⁴⁶⁵

- Schiphol;
- A 73;
- vliegveld Beek;
- Knooppunt Arnhem-Nijmegen;
- Betuwelijn;
- een tweede Schiphol;
- verbetering van toegang tot grote steden.

Kortom, een aantal zaken dat reeds is of nog wordt gerealiseerd in het kader van Nederland-Distributieland en andere die nog dienen te worden in- en uitgevoerd.

Een van de woordvoerders, hoopt dat zal blijken dat zij geen eendagsvliegen zijn. Zij werkt ook binnen Greenpeace maar daar is zij slechts 'een pionnetje': 'Je moet opdrachten uitvoeren. Maar ik vind het ook leuk om zelf wat te organiseren. Ik zie het Groen Front niet als een aanval op de actiemethodes van Milieudefensie of Greenpeace maar als een aanvulling'.

Uit het interview komt verder naar voren dat Groen Front de actievoerders momenteel binnen de bestaande milieu-organisaties recruteert, vooral de mensen die zich aangesproken voelen door de 'confronterende actielijn'.

Augustus is de maand van de fietsende activist (en niet alleen vanwege het dan doorgaans heersende mooie weer). Er zijn verschillende demonstraties, bijvoorbeeld in Amsterdam waar sinds enige tijd de '**Autolozen**' actief zijn en in Den Haag, en een anti-auwtostraatfeest in Rotterdam. De Ravage 215/216 is dan ook bijna in zijn geheel opgedragen

aan de autotegenstanders.

- Er wordt reclame gemaakt voor een Berlijnse actiegroep, die gedurende de jaren negentig zich beziggehouden heeft met het in brand steken van dure auto's.
- Er wordt aandacht geschonken aan het Londense fenomeen '**Reclaim The Streets**', waarbij in ieder geval voor enige uren de straat wordt terugveroverd op de rijdende medemens.
- Ten slotte, en dat zal Ravage worden nagedragen, is er een duidelijke gebruiksaanwijzing afgedrukt van de 'bandenprikschoen'.⁴⁶⁶
(Zie onder meer Trouw, 15 augustus.)

248

In dezelfde editie reageert een ELF-sympathisant op een eerder door ene uitgebrachte analyse waarin enigszins de vloer wordt aangeveegd met hedendaagse radicale activisten. (De analyse is elders uitvoeriger aan bod geweest.) Hoe het ook zij, de ELF-sympathisant reageert in zijn wiek geschoten:

'Het ELF is geïsoleerd, dat klopt. Maar je moet ergens beginnen. Het alternatief is met de handen over elkaar gaan zitten en treuren dat het vroeger allemaal beter en mooier was. Het is de bedoeling dat het ELF groeit: waar de RARA probeerde een massabeweging te radicaliseren probeert het ELF een radicale beweging op te zetten. Het is een poging de impasse te doorbreken, nieuwe mogelijkheden te zoeken en 'revolutionaire perspectieven te ontdekken. ... Dat het allemaal niet duidelijk naar buiten komt heeft te maken met het feit dat het ELF niet strak georganiseerd is. Het bestaat uit autonome groepjes die onder dezelfde naam opereren'.

Ook een opmerking van over de magere claims, wanneer die er al zijn, is de brieveschrijver in het verkeerde keelgat geschoten: 'Iedereen is vrij om een bijdrage te leveren. Er is dus blijkbaar behoefte aan een boekenwurm die een briljant communiqué kan schrijven met een allesomvattende wereldbeschouwing zonder afbreuk te doen aan de veelzijdigheid en verscheidenheid van meningen binnen het ELF. Dus waar wachten jullie nog op?'

Hij/zij eindigt: 'Of je gaat de discussie met ze aan en levert indirect een bijdrage. Of biedt ELF volgens jullie geen enkel aanknopingspunt en moeten we maar weer wachten tot RARA weer een toilet opblaast in een ministerie, een intellectueel hoogstaand communiqué de wereld instuurt en spontaan de revolutie uitbreekt?'

Ravage plaats in september in de rubriek Agenda een oproep tot ELF-acties in het kader van Earth Night, die van 31 oktober tot en met 5 november plaatsheeft.⁴⁶⁷

De oproep geldt actievoerders op gebied van 'bevrijding van de aarde, dierenbevrijding, antifascisme, anti-kernenergie, antisexisme, rechten voor de inheemse bevolking, rechten voor arbeiders'. Nogal breed gesteld derhalve en alle activisten mogen ageren tegen:

- wegenbouw;
- bosbouw;
- vivisectie-laboratoria;
- jachthutten, hoogzitten;
- kantoren van kerncentrales;
- multinationals (Shell, McDonalds);
- fascistische groeperingen;
- regeringen en staatsinstellingen.

In afwachting van het al dan niet gehoor geven aan deze oproep die voor elk wat wils heeft, vond er op 27 oktober een 'ballonnenprotest' van **VMD** tegen Schiphol plaats. Het lag oorspronkelijk in de bedoeling om gedurende een half uur het vliegverkeer stil te leggen door

buiten te gaan 'vliegeren' maar dat werd door de autoriteiten te gevaarlijk gevonden. De aanhang mocht in plaats daarvan met ballonnetjes de vertrekhal opsieren. Inmiddels had er in de media - lees De Telegraaf - een ware hetze gewoed tegen de VMD en vooral haar voorman

De Telegraaf haalde nog eens een oud dikke duim-artikel erbij en 'bewees' eventjes dat en RaRa twee handen op één buik waren.

N.B. die er in Ravage over schrijft, ziet overigens helemaal een complot gezien zijn opmerking: 'Daarna kwam de BVD in het geweer, die De Telegraaf voorzag van interessante kopij over campagneleider s ruige verleden'.⁴⁶⁸

van **Buro Jansen & Janssen** stelt hem echter gerust en wijst als Telegraaf-koffiedik I aan, directeur van Algemene Beveiligings Consultancy (ABC) in Vinkeveen en verzamelaar van oud papier met een voorkeur voor linkse bewegingen.

249

Een andere krant, de Haagsche Courant, publiceerde op 10 oktober overigens een artikel van van **PeTA** onder de kop 'Vrouwen in de overgang laten paarden onnodig lijden'. Dit artikel over het winnen van een medicijn uit paardenurine stelt ons voor de belangrijke vraag: wie zijn belangrijker, 'telgangsters' of 'overgangsters'?

Eind oktober was er ook aandacht voor een andere actie, namelijk die van **Greenpeace** tegen gemanipuleerd voedsel. Dit naar aanleiding van de binnenkort in een Nederlandse haven te lossen eerste lading gemanipuleerde sojabonen. Onder meer in Hamburg werd er reeds door als konijnen uitgedoste actievoerders tegen geprotesteerd.

De acties tijdens de Earth Night waren ook dit najaar weer schaars. Slechts de Nijmeegse ELF-activisten haalden de media met vernielingsacties bij een drietal vestigingen van de platte en kleffe gehaktballenverstrekker, McDonalds. Tevens werd het 'aannemersbord' van het nieuwe dierenlaboratorium van de Katholieke Universiteit Nijmegen in brand gestoken en geclaimd door het **ELF**.

Daarnaast werden op 30 oktober mogelijk verkenningen uitgevoerd bij de Overijsselse hardhouthandel Wijma. De twee mogelijke verkenners gaven zonder probleem hun naam op en aan de hand daarvan zou kunnen worden geconcludeerd dat de VMD zich op de hoogte wilde stellen van een en ander.

Greenpeace-activisten waren overigens op 12 november al weer in touw: zij blokkeerden gedurende enige tijd een kernafvaltransport dat van Borssele naar de opwerkingsfabriek Cogéma in het Franse La Hague zou gaan.

Op 24 november claimt **ELF** de brandstichting op een vrachtwagen van Vleesgroothandel Van der Ham in Castricum. De plaatselijke Hermandad is niet overtuigd:

'De vermoedelijke oorzaak is kortsluiting. De brand heeft in de krant gestaan dus iedereen kan wel zo'n briefje sturen'.

De laatste Ravage van 1996 plaatst nog een interview met Leidse activisten. Vooral ene heeft een fraaie uitspraak. Zij is actief binnen de **Actiegroep Dierenstrijd Leiden** en was dat eerder binnen PeTa. Ze schreef ook in het Leidse actieblad Lokaal Kabaal maar is daarmee opgehouden 'toen de redactie zich vooral ging toeleggen op mensenrechten en het vluchtelingenvraagstuk'.⁴⁶⁹

Je moet immers weten waar je prioriteiten liggen, nietwaar. zegt overigens last te hebben van harde acties: 'Als wij in de binnenstad een theatrale actie willen gaan voeren tegen de vleesconsumptie tijdens de kerstdagen, lijkt het wel of we eerst moeten uitleggen dat we geen brandbom willen laten ontploffen'. Een stichtelijk woord zo vlak voor de Kerst.

Januari 1997 begint koud voor zo'n honderd **'Autolozen'** in Amsterdam. In Eindhoven was het kouder gezien de dertig actievoerders maar in Rotterdam moet het helemaal Siberisch zijn geweest gezien het feit dat er slechts tien fietsende activisten kwamen opdagen. Het

jaar is dus in alle stilte begonnen.

Eind januari wordt de ontruiming, precies een jaar geleden, van het boomhuttendorp bij het Zuid-Engelse Newbury herdacht. Het bouwterrein van de Newbury Bypass werd door zo'n duizend activisten, die eigenlijk vreedzame bedoelingen hadden, bestormd. De ruiten van graafmachines werden ingegooid en diverse bouwmaterialen gingen in vlammen op. De Britse regering was geschokt door dergelijk 'gewelddadig crimineel gedrag' maar een actievoerder had daar geen boodschap aan: 'Het vernielen van dergelijke machines kan verdere milieuvernieling voorkomen'.⁴⁷⁰

N.B. Het is opmerkelijk dat deze actie van toch als gematigd bekend staande activisten - te vergelijken met een groepering als Groen Front hier - zo uit de hand kan lopen. Onduidelijk is nog of een dergelijke onverwachte escalatie ook in Nederland mogelijk is. Op voorhand zeggen wij van niet.

Januari werd besloten met een ludieke actie van het **Platform Naar Een Ander Europa**, dat speciaal is opgericht om de Eurotop in Amsterdam (16-17 juni) luister bij te zetten. Met een tien meter hoge opblaasbare berg en een houten speelgoedtreintje voor minister JORRITSMA werd geprotesteerd tegen het milieu-onvriendelijke transportbeleid van de Europese Unie.

Woordvoerder toonde zich uiterst teleurgesteld over de afwezigheid van de media: 'Je moet tegenwoordig als actiegroep minstens een bom plaatsen om serieuze aandacht te krijgen'.

Op 8 februari gaat het er iets heftiger toe wanneer Amsterdam te maken krijgt met de Nederlandse variant van het Britse Reclaim The Streets, **Pluk de Straat**. Ruim vier uur lang wordt het milieuverstikkende autoverkeer danig gefrustreerd.⁴⁷¹

Ook mensen met een gevoelig gehoor zullen reden tot klagen hebben gehad van deze decibelrijke 'streetrave', die uiteindelijk door enig politiegeweld wordt beëindigd. De volgende streetrave is echter al aangekondigd door een onbekende groepering die via flyers nu al oproept om op 16 juni een 'Legalize Streetparty' te houden, 'against European drugs policy and other shit they planned for us'.

De Ravage van 21 maart heeft een special over de zogenaamde Castor Transporte, die kernafval naar de opslagplaats in Gorleben vervoeren. Het verzet is inmiddels, na twintig jaar, zo uitgegroeid dat 'boeren en autonomen hand in hand gaan'. Een dergelijke vorm van verzet valt eerder onder milieu-activisme dan onder de oude AKB en als zodanig is er in de toekomst ook in Nederland een uitbreiding van activiteiten te verwachten. Gorleben ligt erg ver weg, aan de oude grens met Oost-Duitsland, maar sinds een klein jaar zijn er ook activiteiten in het Duitse Ahaus, juist over de grens ter hoogte van Twente en de Achterhoek. Daar zijn de eerste Nederlandse activisten reeds gesignaleerd. Het lijkt dan ook een kwestie van tijd voordat de eerste acties bijvoorbeeld bij de COVRA in Borssele te verwachten zijn.

Dezelfde Ravage komt met een artikel van woordvoerder (en menner?) van het **Earth Liberation Front**. Hij kijkt terug op ruim drieënhalft jaar ELF-acties in Nederland en stelt tot tevredenheid vast dat er veel is gebeurd. Het ELF is nu actief in zo'n tien landen en zijn acties zijn sinds 1992 vertienvoudigd. gaat nog even in op de - bekende - geschiedenis van het ELF en verklaart het succes: 'Het ELF liet zich inspireren door het Animal Liberation Front (ALF) en het Europese activisme, iets waar het Engelse activisten-establishment altijd fronsend naar had gekeken'. vertelt dat het ELF de slechte kanten van Earth First! heeft laten vallen: de macho-cultuur; het reactionaire a-politieke geblaas over geboortenbeperking en immigratie. Deze zaken grenzen aan eco-fascisme en daar wil het ELF niets mee te maken hebben. Het ELF zoekt haar voorbeelden liever dicht bij huis: bijvoorbeeld bij de Europese autonomen of **RaRa**.

gaat nog even in op de samenstelling van het ELF:

'Zonder bevelsstructuur of duidelijk netwerk opereert iedere groep onafhankelijk. Er is geen persvoorlichter of kantoor, waardoor de autoriteiten niet weten waar ze moeten beginnen met speuren. ELF-eenheden vallen aan, veroorzaken schade en laten vervolgens het aangevallen bedrijf of de media weten dat het ELF verantwoordelijk is'.

N.B. De enige hoop voor opsporingsinstanties is gelegen in de opmerking van dat er 'geen duidelijk netwerk' is. Contacten tussen cellen lijken derhalve toch te bestaan. Het ELF predikt de zogenaamde 'revolutionaire ecologie' en put daarbij voor zijn analyse onder meer uit de gedachten van de Zuid-Mexicaanse **Zapatistas**. beschrijft het ELF als 'een praktische verzetsbeweging met tanden en klauwen en een goed onderbouwd verhaal'.

Hij gaat vervolgens in op de contacten met groepen in het buitenland (zonder verder in te gaan op hoe deze tot stand komen) en prijst vooral de Nederlandse acties van herfst 1993: 'We hoopten vanaf het begin dat Nederlanders mee zouden doen, omdat de anti-Shellacties in de jaren '80 vanwege hun rol in Zuid-Afrika ons erg inspireerden'.

wordt vervolgens wat zweverig wanneer hij verklaart: 'ELF is geen radicale milieugroep maar een ecologische guerrillabeweging die eco-feminisme omarmt, evenals de bevrijding van dier, aarde en mens. Het doel is te bewaren wat nog over is. Terug te nemen wat is vernietigd en bovenal het verdedigen van de existentie van ons en andere soorten. Wanneer dat betekent dat we het moeten opnemen tegen multinationals, het zij zo! .. We moeten onze strijd als een holistische strijd beschouwen, die alle gebieden van onderdrukking en betutteling omvat. De grootste nadruk ligt op wegen, regenwouden en mijnen maar er zijn andere mikpunten die net zo sinister zijn en dichterbij huis liggen. Aan onze eigen lichamen wordt gesleuteld en gepeuterd door middel van biotechnologie en genetische manipulatie. Dit gebeurt ook bij dieren en gewassen. Dit laatste opdat Derde Wereldlanden afhankelijker worden van mono-culturen en westerse hulp'.

roep vervolgens op tot acties tijdens de komende Earth Night, 1 tot en met 7 april. Deze actieweek geldt in eerste instantie bont 'maar alle groepen zijn vrij sabotageacties uit te voeren. Maak er een Earth Night van. Geen compromis!'

Een nieuwe ster aan het firmament, **ELF-Utrecht**, heeft echter niet zo lang kunnen wachten en ging reeds in de nacht van 2 op 3 maart over tot actie. Het pleegde een - grotendeels mislukte - brandaanslag tegen een gebouwtje van Rijkswaterstaat. Het meest opmerkelijke was echter dat de actie vergezeld ging van een heuse claimbrief, die een vergelijking met de vroegere RaRa-Kommunikees aankan. De brief werd als Persverklaring afgegeven bij het Utrechts Nieuwsblad. ELF-Utrecht keert zich hierin duidelijk af van de overgrote meerderheid 'softe' milieu-activisten. De claimbrief ademt nogal wat anti-imperialistisch gedachtegoed en heeft een sterke ideologische overeenkomst met geschriften van anti-imperialisten pur sang als RaRa en RAF. Er wordt in meer of mindere mate aandacht geschonken aan de volgende themata:

- multinationals;
- Noord-Zuid tegenstelling;
- kapitalisme;
- neoliberalisme;
- het 'militair-industrieel complex';
- imperialisme;
- patriërchaat;
- feminisme;
- fascisme;
- biotechnologie.

Samenvattend zegt ELF-Utrecht dan ook dat het ELF niet bestaat uit naïeve en zeer emotionele activisten die nu en dan boos worden: 'Wat ons betreft streeft het ELF wel degelijk naar een samenhangend revolutionair-linkse ideologie met als uitgangspunt dat het kapitalisme, imperialisme en patriërchaat nauw verweven zijn met de vernietiging van de natuur en de uitbuiting van dieren'.

De scribent(e) beschikt over enige kennis van zaken en lijkt vertrouwd met de laatste RaRa-geschriften:

- hij/zij paraphraseert RaRa-teksten over de verloedering van links met al zijn apathie en lethargie;
- hij/zij roept op tot een analyse van de problemen en tot het leveren van scherpe zelfkritiek na mislukte acties;
- hij/zij neemt enkele zinnen uit RaRa-Kommunikees (bijna) letterlijk over.

252

ELF-Utrecht wil naast de voor de milieuvernietiging verantwoordelijke bedrijven ook de overheid aanpakken: 'De staat is een speelbal in handen van het kapitaal. Zeker zolang linkse tegenkrachten zo zwak zijn en nauwelijks in staat om de staat te beïnvloeden. ... In zo'n maatschappelijk klimaat, met een gevestigde milieubeweging die zichzelf machteloos heeft gemaakt en niet veel verder komt dan geritualiseerde acties met een bijzonder voorspelbare afloop, kunnen staat en kapitaal hun plannen relatief gemakkelijk doordrukken'.

Men verwijst vervolgens naar acties tegen de Castor Transporte en naar de RaRa-aanslagen en stelt dat illegale acties nodig zijn om te overleven: 'Het verzet moet worden uitgebreid in de richting van onze bovengenoemde illustere voorgangers'.

Tenslotte zet men de toekomstige koers uit wanneer men zegt: 'Wij denken dat een oplossing voor het ELF kan zijn om zich te richten op de productiekant van het probleem, zoals fabrieken, winkels en wegeaanleg'.

N.B. De scribent(e) laat ongewild enige sporen achter die hem/haar kunnen doen opsporen. Zo ademt het hele verhaal de geest van een zich niet per auto en vliegtuig verplaatsende persoon. Mensen met een rijbewijs of vliegvacantiebestemming lijken bij voorbaat uitgesloten te moeten worden wanneer het om het identificeren van ELF-Utrecht gaat.

Na dit - vooral - verbale geweld van ELF-voorman en de nieuwe Utrechtse loot aan de ELF-stam valt de opbrengst van de actieweek zwaar tegen. Er gebeurde niets op dit gebied. Elders werd er overal gefietst (door bijvoorbeeld **Autolozen**) en tegen gen-soja geprotesteerd (door **Greenpeace** en **Natuur & Milieu**) en er was enige aandacht voor een oud AKB-doel: Urenco in Almelo, dat - waarschijnlijk niet toevallig - in één adem wordt genoemd met Gorleben maar vooral met het nabij gelegen Ahaus.

Iets meer activiteit was er van de kant van **Groen Front**: een groep activisten slaagde erin op 16 april de werkzaamheden aan de A4 bij Delft een dag stil te leggen. Daartoe sloot men het bouwterrein af en ging men over tot de bezetting van kranen en heilinstallaties. Ergens laat in de middag wordt het terrein met een tevreden gevoel verlaten. 'Dit kan een traditie worden', aldus een woordvoerder.⁴⁷²

Daarnaast plaatste Ravage wal berichtjes over 'ludieke' acties van PeTA en het Platform **Naar Een Ander Europa** en over de arrestatie op 3 april van , de bekende **Sea Shepherd**-activist.

Het Groen Front gaat bij monde van nader in op het verhaal van en de actie van ELF-Utrecht. Zij zeggen daarbij waarvan zij overtuigd zijn: *'Sporadische gewelddadige acties hebben naar onze mening net zo weinig zin als de rituele ludieke acties van de rest van de milieubeweging. Het gaat er juist om je vast te*

bijten in een project'.

Op zich staan ze echter niet negatief tegenover de sabotage-acties van het ELF maar ze willen het volgende benadrukken: 'Er is ook een geweldloos alternatief Economische schade valt ook aan te richten zonder iets in de fik te steken. Het vergt alleen veel meer LEF dan de acties van het ELF. Door keer op keer bouwterreinen en kantoren te bezetten, door ludieke maar confronterende acties tegen besluitnemers kan je de 'tegenstander' onnoemelijk veel kosten laten maken. De vertragingen die het oplevert, de huur van machines die door tikt, de lonen die doorbetaald worden etc. etc.'

Vervolgens krijgt het te verduren omdat deze zo afgaf op Earth First!, de moeder (of zuster) van Groen Front: 'Earth First! heeft an sich niets te maken met deep ecology of andere ideologieën. Het is juist een van de kenmerken van EF! dat we ons niet willen vastpinnen op een dogma. Wij willen actie voeren en wat iedere actievoerder daar voor ideologie aan verbindt is zijn zaak. EF! heeft maar drie dogma's: Earth First!, No compromise en Non-Violence'. eindigen met 'strijdbare groeten aan het ELF - enne laat je niet pakken door de cops'.

253

Ravage ging begin mei nader in op het door de politie 'vrolijk uiteenknuppelen' van de tweede in Amsterdam gehouden 'streetrave'. Deze had plaats op 26 april en trok circa 300 deelnemers. Wanneer de politie de geluidsinstallaties in beslag wil nemen wordt het even een veldslag. Ravage-verslaggever vertelt dat inmiddels politiewoordvoerder is gearriveerd: 'En hij doet waarvoor hij is ingehuurd. Hij praat het buitensporige politiegeweld goed en spreekt van beheerst optreden'.

Dezelfde Ravage bevat een open brief van het **Earth Liberation Front** aan 'de kameraden van het **Groen Front**', waarin men reageert op het artikel van

Het ELF wijst erop dat de milieubeweging in feite fundamentele maatschappijkritiek bewust uit de weg gaat en dat deze bewust naïeve opstelling een van de redenen is dat de milieubeweging zichzelf machteloos heeft gemaakt. Men vervolgt, en dat is de strekking van de brief:

'Er is dus een radicale milieubeweging nodig. En dat is wat het ELF probeert op te zetten. En dat bedoelt ook als hij zegt dat alleen radicale sabotage-acties de aarde nog kunnen redden. De radicaliteit schuilt niet zozeer in de actiemiddelen maar in de doelstelling. Dat we sabotage als actiemiddel kiezen heeft als belangrijkste oorzaak dat we niet langer willen protesteren. Er is genoeg geprotesteerd. Het is tijd om in te grijpen, om ons te verzetten. En sabotage is daar een uitstekend middel voor. Een ander belangrijk aspect is de boodschap. Met illegale acties overtreedt je doelbewust de wetten van het systeem en daarmee geef je aan dat je dit verrotte systeem niet wilt'.

Men eindigt met een handreiking: 'Misschien is het een idee om, gezien de overeenkomsten in de doelstelling van Groen Front en het ELF, samen te werken? Misschien kunnen we elkaar aanvullen? .. Misschien dat de blokkades en sabotage-acties bij elkaar opgeteld de economische schade wel hoog genoeg maken om ons eerste succes binnen te halen'.

Tenslotte nog een boodschap aan de diverse ELF-cellen: 'Het is noodzakelijk dat ELF-groepen onderling de uitgangspunten, perspectieven en strategieën blijven bediscussiëren en dat acties beoordeeld worden en op elkaar afgestemd. Het platform daarvoor lijken we al gevonden te hebben. Toch?'

N.B. En daarmee wordt Ravage ongewild betrokken bij ELF-acties: als discussie-platform voor groepen die geen structuur en geen netwerk (zeggen te) hebben.

In afwachting van nieuwe ELF-acties, die pas begin november worden verwacht, hebben zowel de radicale als de wat gematigdere activisten stof tot nadenken, bijvoorbeeld over al dan niet overgaan tot enige vorm van samenwerking of afstemming van de op eigen wijze

uit te voeren acties. En de Autolozen? Zij fietsten voort...

Overigens is het opvallend hoe weinig aandacht er aan het milieu wordt geschonken in de reader 'Ruim baan voor het andere Europa', die eind mei verschijnt. De enige opmerkelijke passage is de kreet dat de Europese milieubeweging zich in Amsterdam zal hard maken voor het voorstel om artikel 100A van het verdrag zodanig aan te passen dat lidstaten in hun milieubeleid verder kunnen gaan dan de Europese richtlijnen, die in het kader van de Interne Markt zijn afgesproken'. Men eindigt met: 'Meer milieu, minder markt!' Of radicale activisten aan dit verhaal een boodschap hebben mag worden betwijfeld.⁴⁷⁴

Met betrekking tot de Europa-breed voorbereide acties tegen - en rond - de Eurotop van 16 en 17 juni in Amsterdam moet eveneens worden geconcludeerd dat het milieu-activisme slecht is vertegenwoordigd. Slechts demonstrerende fietsers maakten op 6 en 7 juni Amsterdam, Leiden en Nijmegen 'onveilig'.

De activistische pers komt eind juni met enige binnen- en buitenlandse milieu-liflafjes met daarbij slechts één opmerkelijke actie: het **ELF** heeft tijdens de Eurotop met een valse bommelding geprobeerd de werkzaamheden op de beursvloer in Amsterdam lam te leggen. De persverklaring hield onder meer het volgende in: 'Deze sabotage-actie moet gezien worden als een daad van verzet tegen de dictatuur van het geld. We verzetten ons tegen een kapitalistische maatschappij die mens en natuur kapotmaakt, waarin alles en iedereen wordt opgeofferd voor de winst, de markt, de aandeelkoersen en de Euro'.⁴⁷⁵

Twee weken later wordt er aandacht besteed aan de bezetting van een stuk Ruigoord door activisten en sympathisanten van **Groen Front**, een ware hippy-revival. Zij willen met boomhutten, onderaardse gangen en een soort van tankvallen voorkomen dat de graafwerkzaamheden van de Amsterdamse Afrikahaven worden uitgevoerd. Ruigoord werd uitgeroepen tot de 'Vrijstaat Groenoord'.

De Ravage zorgde begin augustus voor enige theoretische ondersteuning door een recensie van de plaatsen van een zeer goede handleiding voor milieu-activisten: 'Road Raging, top Tips for Wrecking Roadbuilding'.⁴⁷⁶

Kortom, de tijden van Amelisweerd schijnen terug te keren maar dan wel in een gematigder vorm van protest. Een ander tijdverdrijf, de maandelijkse fietsdemo van de Amsterdamse **Autolozen**, wordt in dezelfde Ravage door genadeloos neergesabeld: 'Zijn de Autolozen de weg kwijt? Maandelijks fietsprotest mist perspectief'. Ondanks het feit dat er enige honderden deelnemers waren ziet er weinig heil meer in: 'Het protest is uitgemond in een verplicht nummertje op de eerste vrijdag van de maand waar nog maar nauwelijks (pedaal)kracht vanuit gaat'. Raadt de Autolozen aan hun acties te gaan richten op bijvoorbeeld de vrije trambaan 'en andere vormen van taxiterreur'.

Ravage gaat begin september - de activisten hadden dit jaar in augustus vakantie - verder met de Groen Front-activiteiten in Ruigoord, waar vrijwilligers zich nog steeds kunnen aanmelden met 'slaapzak, lang houdbaar voedsel en actiemateriaal (tenten zijn er genoeg)'.

Enige Ruigoorders zoals de schrijver geven nadere informatie over hun dorp en de kwalijke plannen met betrekking tot de aan te leggen Afrikahaven: 'Die is niets meer dan een dekmantel voor het storten van 10 miljoen kuub vervuilde zoute baggerspecie. Het onbeschermd storten van het gif op de bodem van de haven levert Rijkswaterstaat en de gemeente Amsterdam jaarlijks een riant subsidie op'. Dit roept om harde actie. Misschien een item voor een volgende Earth Night?

N.B. Inmiddels - begin 1998 - zijn de werkzaamheden na enige door Groen Front en anderen veroorzaakte vertraging begonnen. De naam 'Ruigoord' is inmiddels al lang niet meer overeenkomstig de werkelijkheid: het is nu een kale vlakte. Bovengenoemde handreiking van ELF aan het adres van Groen Front heeft tot op heden

evenmin geleid tot iets constructiefs. Aan het begin van het jaar is er nog niets te merken van samenwerking. De laatste ELF-actieweek ging in de herfst zelfs in alle stilte voorbij.

3.2 Autonomen

Dit fenomeen heeft in de afgelopen decennia geleid tot grote verwarring, onnodige angst en ongebreidelde overheidsmaatregelen. Waartegen de maatregelen nodig waren, was soms maar ten dele bekend. Er werd - en wordt - vaak met diverse kanonnen op een enkele mug geschoten na het lezen van analyses in kranten als de Telegraaf. Om te komen tot een betere inschatting van het werkelijke 'gevaar' en een onderscheid aan te brengen in de als 'autonomen' aangeduide woeste bende reischoppers - of 'radicale krakers' - wil ik hieronder nader ingaan op het fenomeen. Ik zou daarbij een vergelijking willen maken met wat de voormalig WODC-medewerker 255 eens - letterlijk en figuurlijk - ten tonele voerde bij een lezing over georganiseerde misdaad. Hij ging bij die gelegenheid 'DE NOORMANNEN KOMEN! DE NOORMANNEN KOMEN!' roepend richting kathedraal en gaf een lesje Vaderlandse Geschiedenis, waarin hij aangaf dat er inderdaad in enkele honderden jaren ooit wel eens op een paar plaatsen wat Vikingen verkrachtend, rovend en brandschattend hebben rondgewaard maar dat het in feite dus weinig voorstelde. Hetzelfde zou ik durven stellen aangaande de 'autonomen', waarover u hieronder een chronologie kunt aantreffen. Vooraf zou ik als nadere definitie de autonomen echter willen uitsplitsen in twee groeperingen:

anarcho-autonomen, vergelijkbaar met bijvoorbeeld de Duitse 'chaoten', ook wel als bierpunks aangeduid. Zij trappen rotzooi omwille van het rotzooi trappen. Ofwel: geweld is voor hen een doel.

'politieke' autonomen, meest uit anti-imperialistische hoek. Zij keren zich met zowel een politieke boodschap als met een sporadische steen tegen de autoriteiten. Oftewel: geweld is voor hen een middel.

Autonomen worden vaak op één hoop gegooid door de goegemeente die bij die term schrikbeelden krijgt van gekraakte stadswijken, bewoond door in hoofdzaak gewelddadige jongeren die 'eigen wetten' hanteren en waar het bevoegde gezag geen invloed heeft. Voorbeelden hiervan zijn de Hamburgse Hafenstrasse en de Berlijnse wijk Kreuzberg. Deze gebieden zijn echter niet te vergelijken met bijvoorbeeld de Amsterdamse Staatsliedenbuurt.

Sommige activisten zeggen te behoren tot de groepering 'autonomen' en dan denken we al gauw aan een georganiseerd geheel. Het tegendeel is echter waar. Het merendeel van de 'autonomen' wenst geen georganiseerd geheel maar wil daadwerkelijk 'autonoom' zijn.

Over het algemeen zijn de autonomen tot verschillende stromingen behorende individuen, die elkaar bij demonstraties en acties vinden. Wat zij gemeen hebben is de wijze waarop zij met hun acties onrust willen creëren en schade toebrengen aan de bestaande gezagsstructuren. Dit laatste dan vooral van de kant van de 'politieke autonomen'.

Een deel hunner - maar ook van de anarcho-autonomen - begeeft zich van tijd tot tijd bij een gewone, in principe geweldloze, demonstratie onder de deelnemers. De radicale actievoerders zijn a priori vaak gericht op een gewelddadige confrontatie met de overheid, waarop zij zich met bewapening en kleding (bivakmutsen, sjaals, helmen, kistjes) hebben voorbereid. De tactiek van deze personen is om bij acties onder te duiken in de massa en zo geweldloze demonstranten - letterlijk en figuurlijk - als dekmantel te gebruiken. Daarbij bestaat het gevaar dat een deel van de geweldloze demonstranten verzeild raakt in de confrontatie tussen autonomen en bijvoorbeeld ME. Een eventuele rake klap kan de doorgaans geweldloze activist soms doen overstappen naar autonome zijde. Kortom, een

geweldloze demonstratie ontaardt in een enorme kloppartij. Voor de autoriteiten ligt hier de schone doch moeilijke taak om een dergelijke escalatie te voorkomen door preventief op te treden, i.e. door de autonome bokken op tijd te scheiden van de geweldloze schapen. De grote oppak-actie tijdens de Eurotop in juni 1997 heeft getoond hoe moeilijk zoets in de praktijk is.

'Autonoom' kan als verzamelnaam worden gebruikt voor een aantal personen binnen het meest linkse segment van de Beweging, dat uit is op confrontaties met de overheid. Om het begrip 'politieke autonoom' nader aan te duiden laat ik gaarne een definitie volgen van een anonieme 'autonoom':

'Anti-impies vormen een ideologische, theoretische elite; autonomen voeren echt actie op straat'.

En daarmee zijn de radicaal-linkse autonomen dan volgens mij - maar vertel het hen nooit - te vergelijken met het extreem-rechtse ANS, 'de knuppelgarde', zoals dat ooit definieerde.

In het hoofdstuk over anti-imperialisme heeft u meermalen acties beschreven gezien van autonome groeperingen. De term 'autonoom' wordt daar zowel aangewend bij ludieke als bij gewelddadige acties. Onderzoek heeft nooit een structuur of organisatie blootgelegd binnen zich autonoom noemende individuen en groepjes. Precieze aantallen kunnen dan ook niet worden genoemd maar landelijk gezien betreft het op dit moment vermoedelijk niet meer dan 150 á 200 personen. Zeer sporadisch is er bij grote landelijke demonstraties aangetoond dat er op voorhand sprake was van een zekere sturing. Er werden dan afspraken gemaakt om zogenaamde 'autonome blokken' te vormen. Met name de harde, anti-imperialistische, kern van de Beweging 'vulde' de blokken.

En om bij voorbaat al een bekende groepering - het Amsterdamse **Autonoom Centrum** - op de juiste plaats te zetten, geef ik graag de door haar zelf in AC-Nieuwsbrief 1 van december 1992 gehanteerde definitie:

'Wat verstaan wij onder autonoom? Heel kort samengevat: geen kommunist, geen anarchist, geen sociaal-demokraat enz. Wel zijn er in de diverse ideologieën elementen die we onderschrijven. Voor ons geldt als belangrijkste doel dat mensen in beweging komen tegen (struktureel) onrecht en ongelijkheid en dat het bewustzijn over dieperliggende oorzaken daarvan toeneemt. Wij kiezen voor direkt ingrijpen (akties, publikaties) op verschillende gebieden op een ongebonden, buitenparlementaire wijze en op grond van basis-demokratische principes in plaats van een hiërarchische structuur. Het lijkt ons een goede zaak als dat ook georganiseerd gebeurt. Toch zijn we geen politieke partij en willen dat ook niet worden. Mensen hebben hun eigen verantwoordelijkheden die ze niet uit handen moeten geven. Wij zijn daarom voorstander van een politieke, buitenparlementaire actie-beweging: een autonome beweging'.

Ook de Beweging zelf heeft vaak moeite met de acties van zich autonoom noemende groeperingen of individuen. Zo komt er in de zomer van 1982 een discussie op gang over de door de meerderheid veroordeelde aanslagen van het **Militant Autonomen Front (MAF)**. In Grachtenkrant 52 zegt ene onder de kop 'ben jij al autonoom?' het volgende: 'Het probleem waar 'beweging' en 'autonomen' (let op het onderscheid - mee worstelen is natuurlijk welk alternatief er is voor partij-discipline en centrale comité's. Telkens als er veel mensen betrokken raken bij een stedelijke actie steekt het probleem de kop op dat de vrijblijvende manier waarop in de 'beweging' gewoonlijk gepraat en besloten wordt, niet meer effectief is als de groep te groot wordt of de druk van buitenaf te hoog; democratie en effectiviteit botsen, wij botsen'.

Zij verklaart daaruit de geslaagde acties van het anonieme MAF. Enerzijds lijkt zij wat jaloers

op het 'autonome' succes van MAF, anderzijds is zij bang dat dergelijke acties zich tegen de Beweging zullen keren vanwege de ongetwijfeld daarop volgende repressie. Andere ingezonden brieven in Bluf! keren zich alle tegen het MAF maar vaak klinkt er een ondertoon door van afgunstige bewondering.⁴⁷⁷

schrijft ook over het MAF dat ongewild een schisma in de Beweging dreigt te veroorzaken. Hij komt daarbij tot de volgende rake typering van het linkse activisme:

'De kraakbeweging is nooit een éénheid geweest, bestond altijd al uit vele soorten mensen, ideeën en ideologieën. Die komen van tijd tot tijd samen maar hebben nooit een permanente organisatie gekend, als instituut is de beweging puur denkbeeldig'.

Op 15 januari 1983 steekt het **MAF** een metrowagen in brand. Dit leidt wederom tot heftige reacties die alle tegen het MAF zijn gericht. Daarop zal deze groepering (of individu?), die van een brievenaar de naam Merkwürdige Armee Fraktion meekrijgt, eieren voor haar/zijn geld kiezen en de acties beëindigen

257

Bluf! laat eind april 1984 Onkruid-activist aan het woord in de al enige weken durende discussie over 'de stand van de beweging'. Deze gaat nader in op 'het gevaar van autonomie'.⁴⁷⁸

'De problemen zijn al vaak genoeg gesignaleerd. Het gevaar dat onafhankelijke groepjes zo makkelijk langs elkaar heen werken, het gebrek aan discussie. Waardoor alle initiatief verwaait en er geen politiek meer gemaakt wordt. De neiging van sommige mensen dit te verheerlijken: gewoon je eigen dingen doen maar in feite opgesloten raken in je eigen groep en geen verantwoordelijkheid meer nemen voor hoe je actie overkomt, wat je ermee wilt bereiken, hoe het met de beweging verder moet'.

N.B. Een mooi theoretische verhandeling maar al gauw zou blijken dat het in de praktijk wat moeilijker gaat. zal immers eerst met zijn Amsterdamse kameraden uit het landelijke antimilitaristische overleg stappen en min of meer 'autonoom' acties ondernemen.

1985 wordt het jaar waarin de **Revolutionaire Anti Racistische Actie (RaRa)** actief wordt. In feite is deze groepering de enige echt autonome activistengroep, die op eigen houtje acties voorbereidt en uitvoert en daarbij geen boodschap heeft aan wat anderen erover denken. Maar RaRa noemt zich niet autonoom, dus wij laten haar hier buiten beschouwing. In april grijpen andere zich '**autonomen**' noemende actievoerders de Amsterdamse plannen om de Olympische Spelen te organiseren aan voor enkele opmerkelijke acties. Autonomen claimen het verwoesten van een propaganda-bloemenperk bij Duivendrecht. Dit wordt het begin van een reeks acties, aldus de claimbrief.⁴⁷⁹

Men keert zich niet alleen tegen de Olympische Spelen, die slechts 'verbroedering van het bedrijfsleven' inhoudt, maar ook tegen de miljoenen kostende publiciteitscampagne. Miljoenen die beter besteed kunnen worden:

'Zolang de gewone Amsterdammer nog de grootste moeite heeft in zijn dagelijks onderhoud te voorzien, zolang de gewone Amsterdammer nog niet fatsoenlijk gehuisvest kan worden, zolang zeggen wij AUTONOMEN: GEEN BROOD - GEEN SPELEN!'

Enkele dagen later, in de nacht van 19 op 20 april, slaan de 'autonomen' weer toe op dezelfde plek. Het perk wordt vernield evenals de Nederlandse vlag, 'zogenaamd van smetten vrij'. Daarvoor in de plaats is de autonomen vlag opgehangen. De korte claim rept over 'het begin van een lange strijd, desnoods een zevenjarige oorlog'.

In dezelfde periode en de weken daarna blijkt dat de Nederlandse media moeite hebben met de begrippen 'activisme', 'Beweging' en 'autonomen'. De laatste term wordt nogal eens als verzamelnaam gebruikt voor al wat links en alternatief is en dat leidt tot misverstanden

en tot overspannen reacties van de autoriteiten rond het bezoek van Zijne Heiligheid Paus Johannes Paulus II aan ons land. Bluf! wordt bijvoorbeeld opgevoerd als 'het blad van de autonomen'.

Op 10 mei komen er in Amsterdam enige honderden 'heidene' bijeen om te protesteren tegen al het kwade dat de Paus en de R.K. Kerk - in hun optiek - vertegenwoordigen. Inderdaad slaagt een kleine 'autonome' minderheid erin de demonstratie van een dag later te laten ontaarden in grote rellen. Dit tot ongenoegen van de meerderheid die zich niet door de media wil laten vereenzelvigen met 'punkers, voetbalsupporters en andere reilmakers'. Pogingen om elders - Utrecht, Den Bosch, Eindhoven, Breda en Den Haag - de demonstraties om te buigen in grootschalige rellen werden door de overweldigende aanwezigheid van politie-agenten in de kiem gesmoord. De schermutselingen in Utrecht worden overigens opgeëist door **'de Autonomen'**. De claimbrief aangaande de 'anti-papenoproer' vermeldt onder meer: 'Er leiden veel protestwegen naar Rome maar de beste is die, die bezaaid ligt met de brokstukken van de r.k. kerk'.⁴⁶⁰

N.B. De claimbrief wordt gevolgd door een veelzeggende reactie van ene die stelt: *'Daar ik die verantwoordelijkheid zelf wel uitmaak om in Utrecht rond te sjokken, vraag ik me af waar de Autonomen de arrogantie vandaan halen om het anti-papenoproer voor zichzelf op te eisen'*.

In de nacht van 6 op 7 november trachten de **'autonome cellen ned.'** (ACN) met behulp van twee brandbommen de werkkamer van burgemeester VAN THIJN te vernietigen. Men keert zich hierbij tegen het onmenselijke optreden van de autoriteiten tegen allochtonen, junks en wanbetalers. De dood van Hans KOK is de druppel geweest die de emmer deed overlopen: 'het gezag gaat over lijken - wij niet! daarom hebben wij, nadat bleek dat de ladingen niet afgingen, via de nachtpoort van het vu-ziekenhuis de smeris op de hoogte gebracht. dit om te voorkomen dat iemand bij ontdekking door een ondeskundige reactie gewond/gedood zou worden, de gemeentelijke politiek is ons geen dode waard'.

Medio januari 1986 besteedt de Bluf! aandacht aan het telkens terugkerende 'internationale autonomenfeest' in de Hamburgse Hafenstrasse. Het gaat hierbij om politieke autonomen van anti-imperialistische origine. Ook Amsterdamse activisten hebben deelgenomen aan het feest, dat gelardeerd is met discussies over fascisme, politieke gevangenen en repressie. De discussie wordt mede aangezwengeld door een interview van de grote baas van het Bundesamt für Verfassungsschutz (BfV) in de Berlijnse 'tageszeitung', waarin hij stelt dat 'de Hafenstrasse een centrum is voor RAF-terroristen.'

N.B. Wanneer hij 'logistiek centrum' bedoeld heeft, zit hij er overigens niet ver naast.

Eind april 1987 komt een discussie op gang over het gedrag van zo'n 100 'autonomen' bij de grote Borssele-blokkade.⁴⁶¹

Zij overschaduwden op 25 april een doorgaans geweldloze demonstratie van de anti-kernergiebeweging door hun gewelddadig gedrag. Zij leveren bij de spontaan geblokkeerde aluminiumfabriek Pechiney een 'toch minstens drie uur durende veldslag' met de politie, waarbij ze zich met stenen keren tegen de knuppels van de ME. Niet alleen dit gegooi met stenen levert ernstige kritiek op van de geweldloze - en bijna geraakt wordende - demonstranten, de kritikasters balen sowieso dat hun geweldloze actie, in de vorm van een reusachtige blokkade, is overgenomen door een in verhouding kleine groep Amsterdamse autonomen.

Enkele weken later gaat ene nader in op de acties van de autonomen, waaraan hij zelf waarschijnlijk heeft deelgenomen. Daarbij geeft hij de algemene indruk weer: 'Het is een stelletje bierzuipende agressieve macho's'. Daarnaast levert hij zware zelfkritiek waarin

hij overigens zelf al de tweedeling binnen de autonomen maakt, die ondergetekende inleidend ook heeft gemaakt: 'Het is snel nodig dat er binnen 't autonome scenetje veel en veel meer en vooral ook inhoudelijker gepraat gaat worden. Bijvoorbeeld over de manier van omgang met elkaar, 't jolige, oppervlakkige gezuip en de kroegenhangerij, de heftigheidskult en de botte ongenueanceerdheid t.o.v. elkaar en de invloed/afschrikking die dat heeft op andere activisten, vooral ook op vrouwen (want laten we wel wezen, de autonomenklike bestaat vooral uit mannen). Zolang daar niks aan verandert zal de autonomenscene nooit een volwaardige, bruisende politieke groep van betekenis worden. .. Het moet ondertussen toch wel duidelijk zijn dat je met een 'No Future - Fuck the System' mentaliteit geen systemen kan omverwerpen om daarvoor iets beters te krijgen'.⁴⁸²

259

Op 28 augustus doet een Groningse zich '**Het Koekiemonster**' noemende autonoom een duit in het zakje met een paar 'theoretiese notities' over autonomie. Naast de bekende, onzinnige, definitie van 'bezitseiendom' (= diefstal en leidt tot opeenhoping van macht) brengt de schrijver enige goede gedachten over 'autonome cellen' te berde:

'Een denkbeeldige strategie om tot een zinvolle autonome politiek te komen zou o.i. kunnen zijn dat individuele mensen gezamenlijk axes uitvoeren. Dit kan door grote axes zoals bij Borssele, maar ook kunnen axes in kleinere groepen plaatsvinden die van snel wisselende samenstelling zijn. Omdat deze groepjes geen homogene samenstelling hebben, is de kans kleiner politiek te verstarren en zelf opgesloten komen te zitten tussen de eigen ideologieën. De wisselwerking tussen mensen geeft dus een bredere basis en soms lijkt het dat deze basis uitgebreid wordt en zich niet verschuilt achter een vast logo. Ons ideaal is een ongrijpbare flexibele beweging van autonome cellen'.

N.B. Deze ideeën zien we bijvoorbeeld in Berlijn, Hamburg en Zürich gerealiseerd, waar individuen en kleine groepjes zich bij demo's aaneensluiten in zogenaamde 'zwarte blokken'. Ook in Nederland zal dat in het vervolg bij sommige gelegenheden gebeuren.

Op 19 september is er een demonstratie in Den Haag tegen de 'krisispolitiek' van de regering. Deze loopt door toedoen van zich in een '**zwart blok**' verzameld hebbende demonstratie totaal uit de hand: overal worden ruiten ingegooid en anderszins vernielingen aangericht. Dit leidt tot heftige kritiek in de Bluf!'s van 23 september en 1 oktober. Ene bijt de spits af met een enkele pagina's lange verhandeling over wat autonomen in zijn ogen zijn. Hij concludeert:

'Zaterdag jongstleden was voor mij de dag waarop ik alle sympathie voor de nederlandse versie van het autonome blok overboord heb gezet. Ik ben geen groot teoretikus, maar ik heb genoeg besef van de geschiedenis om te begrijpen dat de demonstratie tegen de Krisis de crisis waarin de beweging zich bevond alleen maar vergroot heeft. De onbeschaamde verkrachting van het vertrouwen die zaterdag heeft plaatsgevonden zal het heel moeilijk maken om in de toekomst samen de straat op te gaan om een gemeenschappelijke mening in de publiciteit te brengen. .. Ik vraag me sterk af wat voor mafketels er af en toe onder het mom van politiek aktivisme aan zelfverwerkelijking lopen te doen'.

En met deze laatste zin legt hij naar mijn mening de vinger precies op de zere plek.

Twee weken later doet Bluf!-redacteur de Vries het nog eens dunnetjes over.

Hij wijst op het dreigende gevaar van toenemende repressie, wanneer gemaskerde en gehelmdde 'zwarte blokken' demonstraties laten ontaarden. Verder is hij van mening:

'Politieke radikaliteit heeft volgens mij niets te maken met de pseudo-heftigheid van het 'zwarte blok', zoals zich dat de laatste tijd in Nederland manifesteert. Een zwart blok binnen een legale demonstratie slaat als een tang op een varken. Al was het alleen maar omdat tot nu toe telkens gebleken is dat zo'n blok zichzelf niet in de hand heeft; dat er altijd weer figuren rondlopen die schijjt hebben aan gemaakte afspraken, die er gewoon ruig tegenaan willen gaan'.

Tussen beide kritische kanttekeningen door geeft een autonoom, ene zijn mening: *'Het wordt hoog tijd dat al die autonomen een gemeenschappelijk perspectief ontwikkelen die wat dieper gaat dan de kreet 'smash the system'. Natuurlijk zijn rellen en sabotage noodzakelijk om het systeem te bedreigen en geven ze vaak nog een kick ook. Maar het blijven middelen en geen doelen'.*

Bob zegt nog een droom te hebben en dan blijkt dat hij voor een deel een personificatie van de huidige activist is:

'I have a dream. Duizenden autonome cellen in het hele land die op elke mogelijke manier de zwijnen bestrijden en hun leven in eigen hand nemen. En die nu al beginnen met het opbouwen van de toekomst: zonder bazen, een andere manier van omgaan met elkaar, samenwerking in plaats van competitie, respect voor dier en milieu'.

De laatste Bluf!-editie komt 1 april 1988 met een ludieke oproep van De Autonomen aan het adres van de yuppen: 'Wij hebben alle tijd maar niet het geld, U heeft al het geld maar niet de tijd. Bijeengebracht hebben we samen de elementen in handen voor een politieke formule die meer kan dan zichzelf wegbezuinigen. .. Ons gaat het niet om het overwinnen van een crisis, maar om het spelen met de permanente crisis. Wij zorgen voor het spektakel dat alle innovatie van de saaiheid in de schaduw zet'.

Het duurt vervolgens tot eind september wanneer opgeroepen wordt om bij de op 8 oktober in Amsterdam te houden 'armoede'-demonstratie 'radicale blokken' te vormen. Dit gebeurt door de Haagse autonomen, die verwijzen naar het succes van een dergelijk blok bij de AFA-demo in juni van dit jaar:

'We doen het voorstel om met het radicale blok binnen de demo te blijven. Dus, één groot radikaal blok!; vrijheid voor en en niet linksaf uit de demo!' ⁴²³

De actiegroep '**Tegen de draad in**' sluit zich niet bij deze oproep aan: 'Wij willen niet links-maar ook niet rechtsaf. Laat staan dat we erover denken om rechtdoor te gaan lopen met de grote hap. Wij roepen iedereen op om samen met ons tegen alle richtingen in te gaan lopen'.

De laatste groep kan in feite dus het meest autonoom worden genoemd.

Op 20 oktober reageren 'enkele axievoerders uit venlo' op de volgens hen te korte en te matte demo waarin het 'radicale blok' bij de schaarse schermutselingen met de ME en de verschillende vernielingsacties niet goed heeft gefunctioneerd: 'Wat ons opviel was dat er bijna niet gepraat werd tussen de mensen onderling. De noodzaak staat boven wantrouwen. Ook al kenden de meesten elkaar niet, je loopt in 1 blok. Er werd absoluut niet gesproken over wat te doen, bij kritieke punten werd er alleen maar geschreeuwd en dan ook nog tegenstrijdig'.

N.B. Hiermee geven enkele provinciale autonomen in een paar zinnen aan wat de levensvatbaarheid van gezamenlijk optredende autonome groepjes in feite is: een doodgeboren kindje.

Ook een van de organisatoren van het radicale blok is ernstig teleurgesteld en vraagt zich af: *'Wat voor perspectief zit er na 8 oktober nog in een radikaal blok? Mensen van wie je het toch mag verwachten kunnen niet de discipline opbrengen om bij elkaar te blijven. Een vrolijke chaos wordt door mensen toch meer gewaardeerd dan een krachtige eenheid'.* Kortom, de politieke autonoom was weer eens dood, leve de bierdrinkende tegenhanger.

1989 wordt evenals het jaar ervoor gekenmerkt door een golf vernielingsacties tegen Shell. Zoals u in het hoofdstuk apartheid hebt kunnen zien, werden deze vaak geclaimd door zich 'autonomen' noemende ludieke lieden.

In februari 1990 verschijnt de recensie van het onderzoek 'Geweld en politie-optreden in relsituaties' van de Utrechtse etholoog (gedragsdeskundige) Dr Otto ADANG.⁴⁸⁴ Deze heeft bij zijn onderzoek een hoofdstuk gewijd aan 'autonomen' en zegt daar zeer zinnige dingen over. Zo concludeert hij dat het hier om 'ervaren actievoerders' gaat, wier optreden bij acties wordt gekenmerkt door een grote mate van organisatie vooraf en een onderlinge coördinatie, die zich uit in het uitdelen van stencils met plattegronden en instructies en een taakverdeling (scanner-luisteren, verkenning, gooi- en barricademateriaal). ADANG's uiteindelijke conclusies over de (aanpak van) autonomen zijn:

- 'De organisatiegraad van deze bivakmutsendragers, die zichzelf ook wel autonomen noemen, moet echter niet worden overschat en een 'militair' aandoende benadering van deze actievoerders lijkt nogal overdreven'.
- 'Bij blokkade-acties is het optreden van de politie bijna de enige aanleiding voor het zich voordoen van geweld. Daarbij leiden dwangmaatregelen, toegepast in directe reactie op gewelddadigheden, tot meer geweld. Niet optreden bij blokkades had meestal een geweldloze actie tot gevolg'.
- 'Mijn advies is om terughoudend op te treden zolang er geen risicogroepen (bivakmutsen dragers) aanwezig zijn. De ME in oorlogskleuren dient dan uit de buurt te blijven'.

261

N.B. ADANG zal later een functie krijgen bij het Politie Instituut voor Opleiding en Vorming (PIOV) in Hoogerheide maar dat zal in de politiepraktijk bij demonstraties en acties tot op heden nauwelijks tot een andere aanpak leiden.

Medio mei treden wederom zich '**Autonomen**' noemende activisten op de voorgrond. Nu met vernielingsacties uit solidariteit met de bij de ontruiming van het Groningse WNC gemaakte arrestanten. Ook andere actiegroepen voorzien zich van dit epitheton maar dan wordt 'autonoom' puur aangewend in de oorspronkelijke, niet-politieke, betekenis van het woord.

In de jaren hierna is er niets te melden over het fenomeen autonomen.

Pas in mei 1993 wordt - vooral door toedoen van een tendentius artikel in de Telegraaf waarin sprake is van de komst naar Den Haag van honderden autonomen - weer aandacht besteed aan een gebeurtenis waarbij autonomen zijn betrokken. Op 8 mei loopt een scholieren- en studentendemo namelijk totaal uit de hand. In de NN was reeds opgeroepen tot allerlei - ook radicale - acties in het kader van de Twee Woeste Wilde Weken, die op genoemde achtste mei moesten worden besloten met een massale demonstratie.⁴⁸⁵

Een foto van een door een IRA-aanslag totaal verwoeste Londense kantorenwijk, met daaronder 'Den Haag na de demo van 8 mei?', heeft er ongetwijfeld aan bijgedragen dat de autoriteiten bij voorbaat al geheel van de kook raakten. Dat dergelijke opruiende zaken bij het 'spel' van de linkse beweging horen werd - en wordt nog steeds - niet als zodanig ingeschat.

Het resultaat van deze tweeledige opruiing - een overspannen van de Telegraaf en een ludieke van de NN - zagen we op 8 mei toen de jongerendemo uiteen werd geslagen door zeven pelotons ME. Zij slaagden er niet in om preventief de groepjes 'autonomen' eruit te halen en toen de grote stoet bij het Buitenhof in een fuik liep en niet snel genoeg in de door de politie gewenste richting verderging, 'kreeg de smeris waar het om vroeg: een rel, een flinke rel'. Aldus ene

Zoals inmiddels te doen gebruikelijk was het slot van het lied een 'zwartboek' over het politie-optreden, gevolgd door een onderzoek van de Nationale Ombudsman.

Er werd door de ME overigens op 3 mei al een beetje droog geoefend bij de hardhandige beëindiging van de bezetting van het PvdA-kantoor aan de Nicolaas Witsenkade in Amsterdam. Burgemeester VAN THIJN nam het op voor zijn dienders:

'Er waren indicaties dat zich onder de bezetters autonomen bevonden'.

N.B. De Haagse politie voelde zich geroepen in de Telegraaf van 25 mei te reageren op de commotie met de opmerking dat er bij sommige demonstranten blikjes waren gevonden met gevaarlijke chemicaliën, 'die duidelijk niet bedoeld waren om rook te veroorzaken. Het onderzoek van het Gerechtelijk Laboratorium moet nog uitwijzen welk gevaar de collega's precies hebben gelopen. Dit moet ook maar eens naar buiten worden gebracht. In de hele publiciteit lijkt het alsof wij ons misdragen zouden hebben en de actievoerders zich zo keurig hebben gedragen'.

262

NN publiceert in de herfst de gegevens uit het onderzoeksrapport van de Nationale Ombudsman naar de rellen van 8 mei jongstleden.⁴⁸⁷

Opmerkelijk hierbij is het grote verschil in de definitie en telling van de aanwezige 'autonomen'. Politiecommandant 'rest stad' komt tot een aantal van 500, commandant 'B-sectie' tot 'drie groepen van in totaal 150 tot 200 man/vrouw' en twee ervaren medewerkers van het bovengenoemde PIOV komen tot 'ongeveer tien' autonomen. Het PIOV gebruikt daarvoor een in de praktijk ontwikkelde formule: het aantal bivakmutsen maal twee of drie. N.B. Voorgaande leidt tot de conclusie dat het dringend noodzakelijk is om met een duidelijke definitie te komen van 'autonoom' en van de dreiging die van dat fenomeen uitgaat. Het is natuurlijk te gek voor woorden dat een - ongetwijfeld gestresste - commandant tot een aantal van 500 komt, terwijl anderen - hoewel meer afstandelijk de zaak bekijkend - bij 10 blijven steken. Enige onzekerheidsreductie betreffende het fenomeen 'autonomen' lijkt mij nodig. Vraag: is hier geen taak weggelegd voor juist het PIOV?

In de jaren 1994, 1995 en 1996 blijft Nederland verstoken van grote acties van autonomen. Wel worden er natuurlijk 'autonoom-achtigen' gesignaleerd bij het gestaag doorgaande kraken en ontruimen. Daarnaast zijn er in het kader van het milieu-activisme acties van radicale en autonome groeperingen maar daarbij blijft het.

Pas in 1997, het jaar waarin Nederland de Eurotop organiseert, is er voor de diverse soorten autonomen aanleiding te over om in actie te komen. Of liever, om - deels gewelddadige - acties voor te bereiden. De spits wordt afgebeten door Duitse 'Chaoten', die wij hier 'anarcho-autonomen' willen noemen, die hun Chaosdagen naar Amsterdam willen verplaatsen.⁴⁸⁸

Deze dagen, die in Duitsland doorgaans ontaarden in grootschalige vernielingen en het plegen van allerlei vormen van geweld, moeten nu rond de Eurotop van 16 en 17 juni plaatsvinden. (Bier)punkers, skinheads en radicale krakers worden uitgenodigd de Eurotop op te sieren met veelvuldige activiteiten. De oproep tot allerlei - a priori nauwelijks echt uit te voeren - acties als het plegen van aanslagen op politiebureaus, het in brand steken van het hoofdkantoor van ABN-AMRO en een metrostation en het aanvallen van het hoofdbureau van politie heeft zeer waarschijnlijk meteen al de toon gezet voor de activiteiten van de hoofdstedelijke Hermandad. Naar mijn mening is deze proclamatie veel te serieus opgevat maar inderdaad, je zou er maar zitten als verantwoordelijke voor het ongestoord laten verlopen van de Top.

In de aanloop naar de Eurotop heeft de Amsterdamse politie een wat ongelukkige hand bij het in goede banen leiden van manifestaties en demonstraties. Een als geweldloos bedoelde 'Pluk de Straat'-actie wordt nogal hardhandig uiteengeslagen en het is zeer wel mogelijk dat juist een dergelijke tactiek heeft geleid tot een grotere actiebereidheid van doorgaans niet fanatieke actievoerders.

De Binnenlandse Veiligheidsdienst heeft medio mei overigens aanbevolen om bij in de aanloop naar de Top te houden ludieke en in aanzet vreedzame demonstraties geduld te betrachten. Want repressief - of zoals de actievoerders dat zien: agressief - optreden van

ordebewaarders heeft in het verleden maar al te vaak geleid tot het overstappen van gematigde activisten naar de gelederen van radicale, gewelddadige, vakbroeders.

Hoe het ook zij, Amsterdamse 'autonomen' roepen op tot een grote 'EU rot op'-demo op 17 juni, dus volgend op de reeds toegezegde Chaosdagen. Deze cumulatie van mogelijke ordeverstoringen heeft mede geleid tot de voor en tijdens de Eurotop ten uitvoer gelegde plannen van de autoriteiten om coûte que coûte ervoor te zorgen dat Amsterdam geen schade oploopt voor wat betreft zijn goede naam onder ondernemers en toeristen. De uitkomst moge bekend worden verondersteld: in plaats van 'pluk de straat' werd het 'pluk ze van de straat'. Artikel 140 werd maar weer eens ingezet om iedereen over één (hanen)kam te scheren en grote groepen personen - waaronder inderdaad ook enkelen die voor artikel 140 in aanmerking kwamen - werden preventief uit de roulalie genomen. Het hiermee beoogde resultaat, een redelijk rustig verlopen Eurotop, werd behaald maar tegen een dubieuze prijs.

De klachten over de behandeling werd gebundeld in 'Een onderzoek naar politieoptreden Eurotop Amsterdam juni 1997' door de Commissie voor de Politieklachten Amsterdam-Amstelland. Het eindoordeel van de commissie over de arrestaties luidde:

Vrankrijk: de arrestatie van 371 personen die uit het pand Vrankrijk kwamen, vond plaats omdat zij ervan verdacht werden deel te nemen aan een criminele organisatie (artikel 140 Wetboek van Strafrecht). De Commissie is van oordeel dat de politie deze personen in redelijkheid niet als verdachte van dit strafbare feit heeft kunnen aanmerken. ... Het Nederlandse strafrecht kent geen collectieve aansprakelijkheid.

Jubeldemonstratie: ten aanzien van de groep van ongeveer 150 personen bij de jubeldemonstratie concludeert de Commissie dat hun arrestatie onjuist was. ... De arrestatie was ook in strijd met het vereiste van subsidiariteit.

En daarmee waren het in feite de 'autonomen' die deze 'match' op punten winnend afsloten. Een geldelijke beloning in de vorm van een vergoeding wordt straks hun deel. En dat laat onverlet een uitspraak van een Amsterdamse activist, die zeer objectief van oordeel was dat hij net zo gehandeld zou hebben als burgemeester PATIJN: 'Als ik moest kiezen tussen een vernielde stad of een grote groep onschuldigen oppakken, zou ik ook voor het laatste hebben gekozen'.

3.3 Internationale contacten

Eigenlijk is er vanaf het begin van de onderhavige periode van onderzoek naar het linkse activisme sprake van internationale contacten en in sommige gevallen van een internationale aansturing van activiteiten. Zoals boven is gebleken gaat het hier met name om geestverwanten uit de anti-imperialistische hoek, bijvoorbeeld met betrekking tot acties in het kader van de anti-apartheid. Daarnaast zijn er bij tijd en wijle activiteiten van anarcho-autonoomachtige personen, die niet uit politieke overwegingen handelen maar - ook in internationaal groepsverband - slechts rotzooi schoppen omwille van de rotzooi.

Soms is er sprake van opmerkelijke contacten, zoals van RaRa-ideologe die sedert begin jaren tachtig (vriendschaps)banden onderhoudt met mensen uit de Rote Armee Fraktion (RAF), ook met terroristen uit de zogenaamde 'Kommandoebene'. Enkele namen:

- die samen met Ulrike MEINHOF, Andreas BAADER en Horst MAHLER tot de oorspronkelijke Rote Armee Fraktion behoorde en die Andreas BAADER op enig moment heeft helpen bevrijden uit gevangenschap.
- een ooit bij het plaatsen van een bom gewond geraakte terroriste, die regelmatig contact had met leden van de RaRa-kerngroep;
- die bij haar arrestatie in 1985 in bezit was van het telefoonnummer van

N.B. Na de vrijlating (na 22 jaar) van de bekende RAF-terroriste Irmgard MÖLLER werden genoemde en RaRa-voorman uitgenodigd voor een feestje ter gelegenheid van haar terugkeer.

264

In dit hoofdstuk is gekozen voor een chronologische weergave van de diverse acties, demonstraties en manifestaties om zo het beeld van pieken en dalen in het activisme niet al te zeer te verstoren. De contacten met en activiteiten in Midden- en Zuid-Amerika zijn boven reeds in het hoofdstuk over anti-imperialisme ter sprake gekomen. Andere grensoverschrijdende items zoals antimilitarisme - denk aan de stationering van kruisraketten in Comiso en Greenham Common - zijn elders behandeld en worden hier hooguit summier aangehaald. De volgende chronologische weergave van internationale gebeurtenissen verschaft nader inzicht in de bestaande contacten.

Vanaf 25 augustus 1981 is er in Berlijn van alles te doen geweest onder het motto 'Tuwat', welke leus we jaren later in bijvoorbeeld Hengelo terug zien bij het DOE WAT-festival. Tuwat is een grootschalige manifestatie van anarcho-autonome krakers, die allerlei acties organiseren tegen huisjesmelkers en andere speculanten. Daarnaast is er breed gediscussieerd over kraakaangelegenheden. Een Amsterdamse kraker schrijft dat 'dit soort internationalisme vruchten afwerpt. Voor ons alleen al vanwege een avondlange discussie met Rotterdamse krakers ergens in Kreuzberg over Amsterdamm en Rotterdamm'.⁴⁸⁹

In januari 1982 slaan buitenlandse milieu-activisten de handen ineen om in Berlijn-Tegel het kappen van bomen tegen te gaan. Er wordt direct een link gelegd met de gebeurtenissen rond Amelisseweerd. Vanaf 23 januari zijn ook Nederlandse activisten in de buurt van Frankfurt te vinden, waar bij het vliegveld geprotesteerd wordt tegen de aanleg van 'Startbahn West'. Wanneer enkele dagen later wordt getracht een blokkade op te werpen, wordt er hard ingegrepen. De demonstranten stonden met sneeuwballen tegenover de 'staatsmacht' met knuppels en waterkanonnen. De repressie werd later aangescherpt door middel van het 'vermomningsverbod'. Sjaals en helmen zijn verboden artikelen. 'We de vrijheid van demonstratie benut moet ook zijn/haar gezicht laten zien', aldus een deelnemer⁴⁹⁰.

Bluf! publiceert medio februari een oproep tot solidariteit met de Baskische afscheidingsbeweging **ETA, Euskadi Ta Askatasuna** (Baskisch Vaderland en Vrijheid). De oproep van ene Txiki van het Amsterdamse S.N.A.K. eindigt niet geheel overeenkomstig de nu algemeen heersende mening: 'Wat ze in Madrid goed in hun oren moeten knopen is dat ze het gevoel van Bask zijn niet kunnen doordrukken met tanks en dat er in Euskadi geen terrorisme bestaat, of het zou de terreur van de Spaanse staat moeten zijn'.

13 maart namen ook Nederlandse activisten deel aan een grote demonstratie in Frankfurt tegen de Amerikaanse interventiepolitiek in Midden- en Zuid-Amerika. De demonstratie, die 25.000 mensen op de been bracht, was verboden door de burgemeester, onder meer onder verwijzing naar een soortgelijke demonstratie op 27 augustus 1981 in Amsterdam, die een gewelddadige afloop kende. Sommige deelnemers maakten van de gelegenheid gebruik een dag later tegen Startbahn West te demonstreren.⁴⁹¹

In de Bluf! die er over schrijft wordt ook aandacht besteed aan de linkse kameraden in Zürich. Er zal later veelvuldig sprake zijn van contacten tussen Amsterdamse krakers en die in de Zwitserse hoofdstad, zoals het ook een feit is dat Amsterdam in verhouding veel Zwitserse 'inwoners' heeft. Daarentegen hebben veel Nederlandse, lees Amsterdamse, krakers gekozen voor een lijdelijk maar vaak langdurig verblijf in Berlijn-Kreuzberg. Zo beschrijft eind april de kraakscene in Berlijn en de buitensporige repressie waaraan deze blootstaat.⁴⁹²

Een rapport van de Duitse BVD-zuster BfV, Bundesamt für Verfassungsschutz, karakteriseert de Duitse militante krakers als een zootje ongeregeld:

'Mislukte alternatievelingen, studenten, punks, anarco-sponti-elementen, zonder enige ideologie en via een regionale, kulturele, indi-viduele autonomie strevend naar een anarchistiese maatschappij'.⁴⁹³

In augustus verschijnt een samenvatting van een claimbrief van de **Revolutionäre Zellen** met betrekking tot aanslagen tegen bouwondernemingen, die betrokken zijn bij Startbahn West. De schrijver van het artikel, , ziet parallellen met de bouw van de Amsterdamse Stopera en roept op tot soortgelijke acties en tot de vorming van 'vele revolutionaire cellen'.⁴⁹⁴

Eind september wordt er opgeroepen deel te nemen aan de grote demonstratie tegen de bouw van de snelle kweekreactor in het Duitse Kalkar. Een gebeurtenis die maar gauw vergeten diende te worden, aldus een artikeltje in de Bluf!, begin oktober, dat het verloop van de demonstratie in de kop weergaf als 'Lafhartige criminelen dienen uit de vreedzame gelederen geweerd te worden!'. De subkop was al even duidelijk: 'Chaoten tegen geweldlozen, demonstranten tegen Kalkar en de pers tegen de demonstratie'.

N.B. Ook hier lijkt de 'spreekbuis van radicaal-links' nog vooral op de lijn van vreedzame betogers te zitten. Het blad heeft duidelijk moeite met het door radicale elementen veroorzaakte zinloos geweld.

Op 10 december is er in Paradiso/Amsterdam een Baskenavond in het kader van de Internationale Dag voor de Rechten van de Mens. De ETA blijkt in Nederland in het begin van de jaren tachtig toch wel in enig aanzien te staan. In ieder geval wordt de -terroristische - beweging ondersteund. Nu kan 'steungeld' gestort worden op giro 296189 ten name van ANAI-ARTEA in Zaandijk. De oproep voor de Paradiso-manifestatie wordt afgesloten met een - op 23 april van dit jaar uitgegeven - verklaring van ETA's politieke vleugel, **Herri Batasuna**:

'Tegenover de onderdrukking stellen wij openbare onderhandelingen voor. Wie de weg van onderhandelen negeert, verdedigt noodzakelijkerwijs de repressieve weg en wie de repressieve weg verdedigt, is verantwoordelijk voor het geweld dat dit gebrek aan oplossingen produceert'.⁴⁹⁵

N.B. Wie dit leest zal niet verstedd staan dat Herri Batasuna al gauw innige contacten zal aanknopen met de politieke vleugel van de Noord-Ierse IRA, Sinn Féin. Over internationale contacten gesproken...

Medio april 1983 is er aandacht voor een proces tegen leden van de Italiaanse **Autonomia Operaia**. Negentien hunner zitten al vier jaar vast. De meest bekende is de politicoloog en ideoloog van genoemde groepering, professor . Deze zal later ook invloed uitoefenen op de gedachtesprongen van de RaRa-ideologen. Ook nu overigens maakt Bluf! bij de vervaardiging van het artikel gebruik van het Berlijnse linkse dagblad 'die tageszeitung'.⁴⁹⁶

Een week later schrijft een Nederlandse activist over de wekelijkse rondwandelingen bij Startbahn West. Tevens haalt hij de voorspelling van Duitse activisten aan dat de al lang aanhoudende rust binnenkort plaats zal maken voor mogelijk harde acties.

Van 23 tot 28 mei was er in Hengelo een samenzijn van Nederlandse en Duitse 'chaoten' in een poging te komen tot een soort 'Tuwat'-manifestatie. Dit laatste mislukte, mede vanwege de gestaag neerdalende regen. Er was meer amusement dan de verwachte trammelant. Op 9 augustus gaan circa zestig Turken (waarschijnlijk sympathiserend met een radicaal-linkse Turkse terreurbeweging) en Koerden (sympathisanten van de Koerdische Arbeiderspartij, **PKK**) in Amsterdam in hongerstaking. Hiermee zijn twee bevolkingsgroepen genoemd die vanaf nu te allen tijde kunnen rekenen op de ondersteuning van linkse activisten.

Ene _____ zeggen bijvoorbeeld dat 'men (Turken en Koerden - geïnteresseerd is in verdere samenwerking met de (kraak)beweging, b.v. om te komen tot een picket-line bij een turks reisburo'.⁴⁹⁷

Eind december gaat Bluf! nader in op een televisiedocumentaire over de **ETA**. Men kondigt aan het komende jaar extra aandacht aan deze Basken te besteden.

Bluf! komt begin februari 1984 met een eerste aanzet. Het blad geeft een historisch overzicht en constateert terloops dat ook de socialistische regering van Felipe GONZALEZ, die sinds een jaar aan het bewind is, niet heeft bijgedragen aan een verbetering van de situatie voor de Basken. Men voorspelt nu reeds dat de 'verhoogde repressie ten gevolge van de samenwerking tussen de Spaanse en Franse overheid zal leiden tot een toename van het geweld in Baskenland'.⁴⁹⁸

Toen op 14 februari het bekende Amsterdamse kraakpand Wyers werd ontruimd, zagen we een dag later een reactie in Kopenhagen. Daar voerden Deense krakers een solidariteitsactie uit: men gooide een groot aantal ruiten van de Nederlandse ambassade in, een dag later gevolgd door een molotov-cocktail tegen de poort en een bommelding. N.B. In de jaren die volgen zullen we kunnen zien dat Kopenhagen en Amsterdam elkaar bijstaan in de linkse strijd.

Deze actie werd twee weken later in Oslo overgedaan door Noorse krakers uit de antimilitaristische scene. Het ruiten ingooien werd voorafgegaan door het vervangen van de portretten van de Koningin door Wyers-affiches⁴⁹⁹.

In maart gaat Bluf! verder met de serie over de ETA, met hulp van de **Steungroep Baskenland**. Tevens gaat men kort in op Corsicaanse en Bretonse separatisten, waarbij men terloops een onderscheid maakt voor wat betreft het separatisme tussen culturele strijd (Occitanië, Friesland) en militaire (Corsica, Baskenland).

Medio april lezen we het vervolg van de artikelenreeks over de ETA. Nu komt vooral de 'vuile oorlog' ter sprake, gevoerd door 'extreem-rechtse groepen die de nationale politie en de Guardia Civil een handje helpen door het plegen van aanslagen'. (Inmiddels weten we dat de autoriteiten in Madrid de hand hebben gehad in de oprichting van deze **GAL, Grupos Antifascistas de Liberación**.)

Bluf! laat de lezer kennis maken met de perikelen rond het in Duitsland verboden linkse blad **RADIKAL**. Twee van de makers, _____ zijn inmiddels veroordeeld tot tweeënhalf jaar gevangenisstraf.⁵⁰⁰

Later gaat men nader in op een Londens soort van protest, de zogenaamde '**Stop the City**'.⁵⁰¹ Inmiddels hebben er drie van dergelijke wandelingen plaatsgevonden. De laatste in Brixton was gericht tegen de 'oorlogsmachine'. Deze STC's zijn anarchistische demonstraties waarbij op een gewelddadige manier wordt geprotesteerd. (Jaren later in de tweede helft van de jaren negentig, zijn er overigens soortgelijke acties onder de naam 'Reclaim The Streets'.) De STC's werden ook bezocht door Amsterdamse activisten, die gezamenlijk met hun Britse geestverwanten aandacht vroegen voor de volgende onderwerpen:

- oorlogsvoorbereidingen;

- honger in de derde wereld;
- onderdrukking van vrouwen;
- destructie van dieren en milieu;
- de enorme winst die ZIJ daarop maken.

Eind juni was er, naar goed Duits voorbeeld, weer een DOE WAT-festival, nu in Deventer. Het was wederom een gezellig samenzijn van punkers en 'chaoten', vooral uit Nederland en Duitsland. Het gebeuren bleef redelijk binnen de perken en de onrust naar aanleiding van de komst van Duitse chaoten was achteraf overbodig.

Vanaf 30 augustus publiceert Bluf! een aantal artikelen over Britse mijnstakers, een op het eerste gezicht wat erg politiek onderwerp voor een activistenblad. In 1997 echter zien we een soortgelijke gelegenheidscoalitie wanneer de hierboven genoemde reeds aangehaalde 'Reclaim The Streets' samen met dokwerkers de straat op gaat.

De steun aan de mijnstakers wordt in verband gebracht met anti-apartheid (Shell-kolen worden vanuit Zuid-Afrika geëxporteerd naar Groot-Brittannië ten nadele van de eigen kolenindustrie) en kernenergie (hoe meer atoomreactors, hoe minder kolen en hoe minder mijnwerkers). Er zijn derhalve toch raakvlakken met het linkse activisme.

In september wordt er aandacht besteed aan kraken in Baskenland, waartoe iemand van de **Steungroep Baskenland** is afgereisd naar Spanje en Zuid-Frankrijk. De steungroep zal overigens op korte termijn een film vertonen in Amsterdam over de aanslag van de ETA op de beoogde opvolger van generaal FRANCO, CARRERO BLANCO.⁵⁰² Overigens, voor wie altijd al eens heeft willen kraken in Euskadi het volgende: 'askuatak bai, kaporatzerik ez!' is Baskisch voor 'kraken ja, ontruiming nee!'.

En dan is er nog steeds de - in Nederlandse optiek - overdreven strijd van de BRD- autoriteiten tegen het blad RADIKAL. Dit leidt er op 17 oktober toe dat een van de medewerkers, in Amsterdam politiek asiel aanvraagt. Hem wacht bij terugkeer naar Duitsland mogelijk drie jaar gevangenisstraf. Het verboden blad krijgt overigens een eenmalige Nederlandstalige editie - 'radikal nl' - die wordt gekenschetst als 'eenmalig blad voor ongecontroleerde bewegingen tussen Zandvoort en Wannsee'. De editie is te bestellen bij De Vrije.

Eind 30 november verschijnt een klein berichtje over de, vanwege het plaatsen van een vuilniszak met rookbommen voor het Okura Hotel in Amsterdam tot vier maanden veroordeelde, Zeer waarschijnlijk handelt het hier om een Schotse activist, die met tussenpozen lang in Amsterdam heeft gewoond en die later in Berlijn zal worden gezocht voor doodslag op een politie-agente. Hij verkeerde in kringen van zeer radicale, anti-imperialistisch ingestelde krakers en woonde onder meer in het bekende pand Vrankrijk.⁵⁰³ December wordt besloten met een tweede aflevering over kraken in Baskenland. Tevens is er een interview afgedrukt met wat men de vrouwelijke Revolutionäre Zellen zou kunnen noemen. Zij scharen zich onder het zelfde acroniem, **RZ**, maar noemen zich **Rote Zora** naar een gelijknamig televisie-jeugdidoel. Rote Zora komt met haar aanslagen vooral op voor onderdrukte vrouwen, met name in de (sex)industrie.⁵⁰⁴

In 1985 blijft het lange tijd opmerkelijk stil aan het internationale samenwerkingsfront. Pas op 8 juni ontstaat er commotie wanneer de hierboven reeds genoemde Radikal-medewerker op last van de Amsterdamse rechter wordt uitgewezen naar de Bundesrepubliek.

In feite is bovenstaande het enige feit dat in Nederland plaatsvindt op gebied van grensoverschrijdende belangstelling voor activisme. Daarnaast zijn er slechts enige

incidenten op gebied van anti-apartheid. In Denemarken bijvoorbeeld laat men zien dat men goed op de hoogte is van de actiedoelen van de anti-apartheidsbeweging. Of er in deze gevallen sprake is van samenwerking of slechts van Nederlandse beïnvloeding is onduidelijk.

1986 begint echter 'goed' wanneer volgens de Duitse politie 'Nederlandse punkers verantwoordelijk zijn voor ophitsing van kernenergietegenstanders'. Deze betogen al sinds de Kerstdagen bij en tegen de Beierse opwerkingsfabriek in Wackersdorf. Met name de Nederlandse activisten, circa derlig in getal, zorgen voor de toenemende agressie. Op 3 januari wordt er hardhandig een einde gemaakt aan de betogingen.

268

In dezelfde periode was er aan de andere kant van Duitsland, in Hamburg, een gezellig samenzijn van Duitse en Nederlandse 'autonomen' in de bekende Hafenstrasse. Dat het samenzijn niet alleen gezellig moest zijn laat een Nederlandse deelnemer weten:

'Het was o.a. de bedoeling om de isolatie van de verschillende bewegingen in binnen- en buitenland te doorbreken d.m.v. een betere informatie uitwisseling'.⁵⁰⁵

Het gebeuren heeft betrokkene goed gedaan getuige zijn uitspraak: 'Achteraf heb ik het gevoel dat iedereen daar had moeten zijn omdat het een enorme impuls was om niet hier in Mokum bij de pakken neer te gaan zitten'.

Dezelfde Bluf! publiceert overigens ook een oproep voor een 'anti-imp-kongres' in Frankfurt, waar West-Europese anti-imperialisten zullen trachten te komen tot een 'anti-imperialisties en anti-kapitalisties verzet in West-Europa'. Voor de details verwijs ik naar het hoofdstuk anti-imperialisme.

Op 27 februari wordt er uitgebreid aandacht besteed aan de lotgevallen van Deense geestverwanten bij een grootschalige ontruiming in Kopenhagen. Commissaris trekt een en ander in Europees verband wanneer hij de ontruiming goedpraat en tevens ingaat op de moeilijke strijd tegen de krakers: 'Zij hebben in Amsterdam en Berlijn gezien wat ze moeten doen als ze niet herkend willen worden. Het is voor ons een hopeloze opgave'.

Op 3 mei wordt een Nederlandse linkse activist gearresteerd die in zijn eentje meer internationale contacten onderhoudt dan veel groeperingen bij elkaar. Het gaat hier om lid van het voormalig **Rood Verzetsfront (RVF)** en maker van de Knipselkrant. Hij onderhoudt onder meer contacten met de Belgische **Cellules Communistes Combattantes (CCC)**, de Japanse **Red Army (JRA)**, de Spaanse **Grupo de Resistencia Antifascista, Primero de Octubre (GRAPO)** en de Armeense **ASALA, Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia**. Zijn arrestatie heeft te maken met zijn betrokkenheid bij de smokkel van voor de CCC bestemde TNT door het JRA-lid

De activistische pers ziet - natuurlijk - een totaal andere reden voor de arrestatie.⁵⁰⁶
'De Knipselkrant is al jaren een doorn in het oog van binnen- en buitenlandse geheime diensten vanwege de publicaties over gewapend verzet en politieke gevangenen in West-Europa, anti-imperialistisch verzet, antikernenergiebeweging, antimilitarisme, counterinsurgency, geheime diensten en fascisme'.

zal trouwens snel worden vrijgelaten.

Op 2 oktober is er in Bluf! aandacht voor de opleving van de hetze tegen Radikal. Wederom is een editie in beslag genomen. Nu fungeert de Groningse linkse boekhandel Slagerzicht, die een anti-imperialistisch keurmerk draagt, als doorgeefluik voor het Duitse blad. Op dezelfde dag wordt via de Knipselkrant bekend dat precies een maand eerder bovengenoemde door de Duitse Bundesnachrichtendienst (BND) in München is benaderd met het aanbod voor hen te gaan werken. Men roemt zijn contacten met 'Japanners, Palestijnen, Grieken, en Belgen' en men tracht hem uit te vragen over het grote anti-imperialistische en antikapitalistische congres in Frankfurt. liet

duidelijk merken een dergelijke betrekking niet te ambiëren waarop men hem zijn weg liet vervolgen.

Met deze internationalist pur sang, die waarschijnlijk te individualistisch is ingesteld om een echte voortrekkersrol te spelen binnen een beweging, is het jaar 1986 ten einde.

Op 1 januari 1987 zijn in Duitsland nieuwe 'antiterreurwetten' van kracht geworden en dat is aanleiding te over voor Nederlandse activisten om daar nader op in te gaan. Bluf! publiceert ruim een maand later een twee pagina's lange uitleg onder de veelzeggende kop 'Ik denk, dus ik ben verboden'.⁵⁰⁷

De Duitse legenhanger van ons artikel 140, Paragraph 129a, wordt uitgebreid met Par. 315: 'Als je spoorwegen, scheepvaart of luchtvaart ontregelt door beschadiging, als je hinderingen (blokkades) opwerpt, verkeerde signalen geeft etcetera' en je doet dat vanuit politieke motieven, dan val je onder de terroristenwetgeving. Ook Par. 316a wordt toegevoegd: 'Het storen van openbare instellingen (openbaar vervoer, PTT, brandweer, smeris, energievoorziening, water en gas', dus ook als je energie onttrekt', aldus het Bluf!-artikel

De voornaamste zet van de Duitse wetgever lijkt echter de herinvoering van Paragraph 130a, de zogenaamde 'muilkorfwet', betreffende het 'verbod op het verspreiden, tentoonstellen, aankondigen of op enige wijze toegankelijk maken van geschriften, die de bedoeling hebben aan te zetten tot het plegen van strafbare daden'. Met andere woorden, dag Radikal! (dag Bluf!, dag Knipselkrant!).

N.B. In dezelfde maand hebben twee Duitse activistenbladen, RADI-AKTIV en genoemde RADIKAL, gevraagd geadopteerd te worden door Bluf!. Met andere woorden, kan de Bluf! voor hen als postadres gaan fungeren. Het besluit was snel genomen: natuurlijk wil de Bluf! dat!

1 mei is voor lokale en andere anarcho-autonomen, waaronder Nederlandse, aanleiding om in Berlijn-Kreuzberg grootschalige vernielingen aan te richten, barricades op te richten en plunderingen uit te voeren: 'Overall kon je bier drinken; de kratten stonden op straat en als je je flesje half op had gooide je het gewoon weg. Drank, koffie en sigaretten waren 't eerst weg in de geplunderde supermarkt'. Aldus het relaas van een Nederlandse - zeer waarschijnlijk - 'bierpunk'.

In juni lopen Amsterdamse activisten zich het vuur uit de sloffen voor een zestal **DevSol**-leden, die zijn gevangengenomen na de bezetting van een Turkse bank. Dit leidde tot 'een op hol geslagen politie-apparaat' en een half afgezette binnenstad. Vooral de dreigende uitzetting zet kwaad bloed en heeft tot gevolg dat er bij Nederlandse diplomatieke vestigingen in Hamburg, Berlijn, Basel en Parijs solidariteitsacties worden gehouden. Begin juli slaat de komkommertijdmeligheid toe wanneer de Bluf! het volgende artikeltje plaatst: 'In Baskenland is bij een bomaanslag van de ETA in mei bij een vestiging van een franse automobielfabriek de geliefde bommemonteer-robot van de spaanse politie om het leven gekomen'.

Er is echter ook serieuze aandacht voor het Koerdische probleem en er is goed nieuws: de zes gearresteerde DevSol-leden zullen niet worden uitgeleverd en zij zijn inmiddels op vrije voeten gesteld.

Op 20 augustus heeft er een solidariteitsactie plaats met hongerstakingende Turkse gevangenen. Vijftien Turken en 20 krakersters bezetten dan gedurende anderhalf uur het Turkse Verkeersbureau. De bezetting van de Turkse luchtvaartmaatschappij mislukt door vroegtijdig ingrijpen van de politie.

Wat wij boven reeds aankondigden bij het verslag over de nieuwe Duitse terreurwetten, werd snel bewaarheid: in augustus en september worden honderden exemplaren van de Knipselkrant in beslag genomen. Het RVF-press office/Knipselkrant reageert furieus en beschuldigt de verschillende geheime diensten van een samenzwering. Zij zullen het er echter niet bij laten zitten: 'Wij vragen iedereen die nu strijd voert de noodzakelijke communicatie met betrekking tot revolutionaire politiek voort te zetten. Terugslaan moeten we. Van wie hangt het af of de onderdrukking blijft bestaan? Van ons. Van wie hangt het af of ze verslagen worden? Van ons. Wie thuis blijft als de strijd begint en anderen laat vechten voor zijn zaak moet oppassen. Want wie niet deelt in de strijd, deelt in de nederlaag'.

270

schrijft enkele maanden later over een recent voorval bij de demonstratie tegen Startbahn West. Daarbij hebben demonstranten op 2 november twee politie-agenten doodgeschoten. Dit heeft in Duitsland tot grote beroering geleid en overal trokken politie-agenten in protest de straat op. Hieraan heelt overigens geen enkele boodschap: *'Twee weken geleden stierven ook twee agenten in Hamburg bij een schietpartij met gewone criminelen maar toen bleven de bundesweite treurmarsen van kollega's uit'*.⁵⁰⁸ Vier weken later verschijnt er een - niet al te verkapte - oproep van Deense activisten om de EG-top van 4-6 december in Kopenhagen te komen verstoren. (Zie anti-imperialisme). In januari 1988 wordt er in de activistenpers veel aandacht besteed aan het hardhandig in elkaar geslagen Palestijnse verzet in de Bezette Gebieden, de Intifada. Op 23 december jongstleden gingen in Amsterdam zo'n duizend mensen de straat op om te getuigen van solidariteit met de onderdrukten.

Medio januari besteedt Bluf! tevens aandacht een onderdrukte bevolkingsgroep in Australië, de Aborigines. De schrijvers van het geschiedkundige overzicht, die zich voor de gelegenheid hebben getooid met de o zo ludieke namen beogen met dit artikel druk uit te oefenen op Koningin Beatrix, die voornemens is 'down under' met een bezoek te vereren.

Zaterdag, 27 februari, gaan 3000 mensen in Amsterdam de straat op in solidariteit met het onderdrukte Palestijnse volk. Het zelfde aantal, maar dan van de kant van de Hamburgse politie, was te zien bij een anti-EEG-demonstratie, die een beetje mislukt is: 'Een brede en radikaal-kritiese (vooral die combinatie) coalitie van groepen is rondom de EEG-top niet ontstaan'.

Het protest tegen de Israëliëse onderdrukking van Palestijnen was in april danig geluwd en een landelijke demonstratie in Den Haag brengt slechts 300 mensen op de been.⁵⁰⁹

Aldus de NN die tevens briefschrijvers oproept enkele woorden te richten aan de op 18 maart in Amsterdam gearresteerde en in Groningen gedetineerde Hij wordt verdacht van (betrokkenheid bij) de eerder gememoreerde moord op twee politie-agenten bij Startbahn West in Frankfurt.

Op 25 mei wordt een Groningse medewerker van in Duitsland gearresteerd met geschriften die onder de nieuwe 'muilkorfwet' vallen. Hij zal maanden moeten zitten.

De NN besteedt begin juni aandacht aan de dreigende uitzetting van Men roept op voor een lawaaidemo bij de Amsterdamse 'recht'bank op 14 juni. Een niet al te groot gezelschap, Nederlanders en Duitsers, neemt daaraan deel. De politie grijpt hard in en slaat bij voorkeur op niet beschermde hoofden, aldus een woedend relaas. Het links-radicalen **Frontline Info** verzamelt getuigenverklaringen om de gebeurtenissen te kunnen evalueren.

Dit zal overigens weinig helpen, want op 28 juni wordt beslist dat hij mag worden uitgewezen. Zijn hoger beroep werd op 22 december door de Hoge Raad verworpen.

In de nacht van 10 op 11 juli is er een korte opleving van pro-Palestijns activisme, wanneer de actiegroep 'Grenzeloze Anti Zionistische Aktie' (GAZA) met stenen en verbommen enige reisbureaus onder handen neemt, die zaken doen met Israël.

Wanneer op 9 december de eerste verjaardag van de Intifada wordt gevierd, is er weer aanleiding voor een nieuwe oproep tot ondersteuning, bijvoorbeeld bij de landelijke demonstratie in Den Haag, vier dagen. woordvoerder van de Palestijnse gemeenschap in Nederland, doet een hartstochtelijke oproep tot solidariteit. Ten eerste om zo de Nederlandse regering onder druk te zetten om de Palestijnse staat te erkennen; ten tweede omdat 'de solidariteitsbeweging ook veel moet doen aan concrete steun aan de opstand in de bezette gebieden, zodat de mensen zich verder kunnen verzetten tegen de repressie en onderdrukking waaronder zij leiden'.⁵¹⁰

Een late Sinterklaas-surprise is er voor de bovengenoemde die op 7 december is vrijgekomen. Dit enigszins tot teleurstelling van zijn Groningse fans getuige de wat misplaatste opmerking: 'Met enige pijn en moeite was er juist enkele weken terug een steungroep van de grond gekomen'. De bekende advocaat voor radicaal-linkse zaken, komt eind december met een mogelijke verklaring van de onverwachte vrijlating.⁵¹¹

'Een openbaar proces in de BRD tegen een Nederlander op grond van de verdenking van het transporteren van boeken met anti-imperialistische teksten zouden een frontvorming immers slechts kunnen versterken'. .. De zes maanden gevangenisstraf moesten vooral dienen als afschrikking voor dat deel van de Nederlandse beweging, dat perspectief ziet in de zich thans op West-Europese schaal ontwikkelende frontvorming voor revolutionaire anti-imperialistische initiatieven'.

Van 2 tot en met 5 februari 1989 was er eindelijk sprake van een Europa-breed opgezette manifestatie in Nederland. Toen vond namelijk het radicale AKB-congres plaats, waarvan we de details boven reeds hebben besproken in het hoofdstuk anti-kernenergie. Naast Nederlandse activisten gaven deelnemers uit Frankrijk, Zwitserland, Italië, Finland, Zweden, Spanje, Engeland en West-Duitsland acte de presence.

In april en mei vindt er een aantal acties plaats in het kader van solidariteit met de politieke gevangenen in Duitsland: bezetting DPA- en ANP-kantoor; bezetting Goethe-Instituut en de grote bezettingsactie in Brussel (DG III van Europese Commissie) Hierover heeft u in het hoofdstuk anti-imperialisme meer kunnen lezen.

In de zomermaanden wordt er gewerkt aan de European Festivities maar ook deze activiteiten moeten direct worden gezien in het kader van anti-imperialistische uitingen en zijn dan ook elders reeds aan de orde geweest. Eind augustus / begin september heeft NN een interview gehad met enkele medewerkers van Frontline Infocentrum. Daarin komt duidelijk naar voren dat zij contacten hebben met vergelijkbare vestigingen in Oostenrijk, Zwitserland en vooral Denemarken en Duitsland. Frontline richt zich dus vooral op West-Europa maar ook op Midden-Amerika: 'Daar zijn mensen die in ongeveer dezelfde situatie zitten als wij, die zich onze situatie voor kunnen stellen en andersom'.

Op 8 september voerden Deense activisten in navolging van hun Nederlandse geestverwanten weer eens actie tegen de apartheid. Zoals gewoonlijk ging het hier ook weer on-Nederlands toe: een veertigtal (andere verslagen hebben het over honderd) actievoerders reed met een grote bus naar het Zuid-Afrikaanse consulaat, plaatste een gejatte steiger tegen de zijgevel en drong het op de eerste etage gevestigde consulaat binnen. Daar werden grootschalige vernielingen aangericht, onder meer met behulp van zuur: 'In een mum van tijd werd de staat van het luxueuze interieur omgetoverd op een dusdanige manier dat het niet meer te onderscheiden was van een gemiddeld optrekje in

een township van Zuid-Afrika' ⁵¹²

De actie duurde in totaal nog geen vijf minuten.

N.B. Zoals ook later zal blijken, zijn het vooral de Deense activisten die de Nederlandse kameraden nog het een en ander kunnen leren. Er is dan ook - met name in de loop van de jaren negentig - sprake van een soort van uitwisselingsprogramma.

Van 16 tot 20 oktober zijn enkele Nederlandse activisten aanwezig bij de actieweek van de Kopenhaagse radicale kraakbeweging. Een beweging die overigens niet al te groot is en die met name over zes panden verspreid zit: Badersgade, Mekanik, Sorkhesk, Bauhaus, het bekende Christiania en Ungdomhuset.

De actieweek werd door hardhandig ingrijpen van de politie geen al te groot succes en ook onderlinge verdeeldheid deed enige afbreuk: 'Enkele actievoerders wilden ratten loslaten in de McDonalds. Het is walgelijk om dieren te gebruiken voor je politieke doeleinden.

Gelukkig werd een ratje gered van de actie en werd de actie geen succes'. Aldus het verslag van een waarschijnlijk licht veganistisch ingestelde actievoerderster.

Het jaar 1990 staat natuurlijk in het teken van de recente grote politieke omwenteling, de verdwijning van het Oostblok en het ontstaan van de Nieuwe Wereldorde van George BUSH. Deze ontwikkelingen zijn natuurlijk van belang voor het gedrag van links in Nederland, zoals vooral in het hoofdstuk anti-imperialisme duidelijk moge zijn geworden. In het kader van de zich langzaam ontwikkelende 'politieke' internationalisering wil ik gaarne een wat weemoedig gedicht afdrukken van een onbekende, zich noemende, dichter onder de titel:

'Do zwidanje jaren 80??!'

met
Mayakovsky
in mijn kop
loop ik
over het plein
waar ooit
die ene
revolutie
is begonnen

daar staat ie dus
het Winterpaleis
daar stond de poort
die omver ging
waarna het Tsarenbolwerk
werd bestormd

nu staan er
10-tallen bussen
van de firma
'Inturist'
en kakelende Ludmilla's
geven tekst en uitleg
over de kunst
die er te zien is.

Buiten worden al die
'Inne toeristen'
belaagd door kooplui
op jacht naar dollar\$\$\$\$
'wanna buy nice red army watch
red army belt of toch maar gewoon een
Bontmuts
met
hamer & sikkel???'

Verderop in Moskou
liggen de grote
hamers & sikkels
te roesten op een binnenplaats
er wordt 'ge-herstructureerd'
wat zoveel wil zeggen als
Lenin z'n kop wordt overgeschilderd
om plaats te maken voor ordinaire
reklame voor een nieuwe
'joint-venture'

in de kiosken op straat is de eerste 'soft' porno al te koop
dure valuta-hoeren laten zich naakt fotograferen in een bontjas
begluurd vanachter berketakjes
jaja
de C.C.C.P hoort nu ook bij
de 'beschaafde wereld'

zelfs het Mausoleum is gesloten
Russen grappen dat zijn lijk
'ge-herstructureerd' wordt
Vladimir Illitsj (Lenin) krijgt een
extra oor aangenaaid

Na dit moment van ingetogen contemplatie terug naar de harde werkelijkheid van 1990.
Op 2 februari wordt in Kopenhagen met veel geweld het gekraakte complex Sorte Hest
ontruimd. De bewoners worden gearresteerd. Een week later hebben Nederlandse
geestverwanten een tegenactie ondernomen. Zij hebben het Deense consulaat in
Amsterdam 'aangevallen', binnen wat vernielingen aangericht en vervolgens enkele ruiten
ingegooid. Deze actie, een wat slap aftreksel van wat men in Denemarken gewend is, wordt
nogal internationaal geclaimd: Sorte Hest BZ! Hafenstrasse bleibt! Kraak de orde, breek de
staat!

In de claim verklaren de actievoerders: 'We weten dat onze aktie ertoe bijdraagt dat onze
vrienden en vriendinnen hun strijd voor een zelfbepaald leven met nog meer energie en
kracht zullen voeren. Wij zijn hier hetzelfde van plan!'⁵¹³

Later verschijnt een interview met twee Britse activisten die komen uitleggen waar het op
31 maart om gaat bij de grote 'poll tax' demonstratie.⁵¹⁴

Het betreft een belastingmaatregel waarbij iedereen boven de 18 jaar (ongeacht het
inkomen) een zelfde bijdrage moet leveren. De campagne heeft tot op dat moment in
Schotland, waar de maatregel al een jaar geldt, geleid tot allerlei uitingen van burgerlijke

ongehoorzaamheid. Engeland en Wales zullen vanaf 1 april ermee te maken krijgen. Vooral activisten uit de anarcho-autonome scene hebben zich tot nu toe krachtig geweerd. Men verwacht op 31 maart een half miljoen deelnemers.

De NN komt begin april met een uitgebreid verslag van de grote 'smash poll tax' rellen. Bovenstaand interview heeft ook Nederlandse radicale activisten ertoe doen overgaan deel te nemen aan de protestdemonstratie: 'Een groepje Amsterdammers temidden van 250.000 mensen uit Schotland, Wales en Engeland'.

De demonstratie werd een 'groot succes'. Over een afstand van kilometers werden immens grote winkelruiten ingeslagen, -getrapt en -gegooid. Naar - activistische - schatting vielen 400 tot 500 gebouwen ten prooi aan een totaal losgeslagen menigte. Er worden branden gesticht en de Zuid-Afrikaanse ambassade wordt aangevallen. Er is sprake van een drie uur durende volksopstand, waarbij circa 350 arrestaties worden verricht. In de weken erna zal er ook elders in Groot-Britannië worden gedemonstreerd tegen de poll tax.

Op 19 en 20 oktober zijn er weer anti-poll tax acties waartoe in de Nederlandse activistische bladen wordt opgeroepen tot solidariteitsbetogingen bij Britse instellingen in Nederland.⁵¹⁵

De grote demo in Londen wordt op 20 oktober wederom ontsierd door grof geweld van demonstranten en politie. En dat het een internationale aangelegenheid was bleek uit de volgende krantenkop: 'Foreign anarchists took weekend break for demo'.

Ook de Nijmeegse activist behoorde tot de 120 gearresteerden, samen met twee import-landgenoten en . krijgt ernstig lichamenlijk letsel met voorbedachten rade ten laste gelegd vanwege het gooien met flessen, het aanvallen van een politie-agent met een stok en het in het gezicht schoppen van een politie-agent. Overigens vindt de verslaggever het nog het ergst dat de Britse media hebben afgeschilderd als een fascistische skinhead: het op zijn mouw genaaide embleem van een vuist die een hakenkruis kapotslaat met daaronder de tekst 'Gegen Nazi's' werd enigszins verkeerd geïnterpreteerd.⁵¹⁶

Het jaar 1991 is al gevorderd tot april wanneer er weer een internationaal tintje aan het activisme kan worden gegeven. Onder de naam 'Earth Day' zullen er overal ter wereld, na een internationale oproep, manifestaties plaatsvinden in de periode van 22 april tot 10 mei. De oproep heeft een wat bredere basis dan alleen milieu, in ieder geval in de Verenigde Staten waar onderstaande hartekreet werd verspreid: 'Ondertussen vervuilen racisme, klasse-uitbuiting, sexismen, homofobie en andere systematische vormen van onderdrukking onze maatschappij met een even dodelijk effect als de smerige gassen uit de fabrieksschoorstenen en de giftige chemicaliën die onze rivieren instromen. In feite kruisen de fundamentele economische en sociale onrechtvaardigheden van dit land en de milieukrisis die al het leven op aarde bedreigt elkaar'.

N.B. Men zou kunnen stellen dat deze uiteenzetting de eerste bladzijde in de Bijbel van de latere radicale milieu-activisten als het Earth Liberation Front vormt.

NN plaatst eind mei een oproep om op 12 juni te demonstreren tegen de dreigende uitzetting van die in december 1988 nog werd geïnterviewd als woordvoerder van de Palestijnse medelanders. Een later verslag van de demonstratie toont een magere opkomst die deels een goed Nederlandse verklaring had: het regende. Begin juli is er veel aandacht voor de in de maanden augustus, september en oktober te houden 'Stop Europa '92 karavaan', waarover eerder uitgebreid is gesproken in het hoofdstuk anti-imperialisme. Het hoofddoel van de actie is overigens het geven van voorlichting over de keerzijde van de Europese Eenwording. De kop van het betreffende artikel luidde: 'Zelfs het kleinste lichtje doorbreekt de duisternis'. Heeft men misschien bij voorbaat al weinig vertrouwen in een succesvol verloop van de manifestatie en verwacht men weinig toeloop?

Naderhand wordt er dieper ingegaan op het - teleurstellende - verloop van de karavaan, die ook Nederland heeft aangedaan.⁵¹⁷

Het najaar van 1991 toont behalve genoemde karavaan geen internationaal gecoördineerde acties meer. Wel wordt er uitgebreid aandacht geschonken aan de Israëliische nederzettingenpolitiek, met daaraan gekoppeld een oproep tot boycot van producten uit dat land. Tevens wordt er - in mindere mate - aandacht geschonken aan de misdragingen van Indonesische autoriteiten op Oost-Timor.

Januari 1992 begint met de oprichting in Amsterdam van de 'Joegoslavische' vredesgroep **Mi za Mir** (Wij voor Vrede), waartoe de NN van 23 januari een pagina inruimt voor een interview.

In april komt de initiatiefgroep '**Stop de nederzettingen - Boykot Israël**' aan het woord, waarbij ene Ed opmerkt dat men contacten onderhoudt met een aantal groepen. Wie en wat deze zijn wordt overigens niet vermeld. Met de actie richt men zich overigens niet echt op de linkse scene. Ed laat doorschemeren in welke hoek hij zelf kan worden geplaatst: 'We gaan ons niet alleen op de eigen scene, de oude kraakbeweging of zo, richten'.

In juni volgt een analyse met betrekking tot de door de Duitse **Rote Armee Fraktion (RAF)** en enkele **Revolutionäre Zellen (RZ)** afgekondigde wapenstilstand. Deze laatste zeggen onomwonden: 'De nieuwe situatie in de wereld vergt nieuwe plannen en die hebben we niet'. De RAF-verklaring wordt door de NN-redactie overigens wat laatdunkend en oneerbiedig voorzien van de kop: 'RAF goes softie'.⁵¹⁸

Men vindt het overigens hoogst interessant wat er gebeurt en het mag ook in Nederland gevolgd worden: 'Per slot van rekening werden de Duitse discussies en gebruiken vaak - met enige vertraging - naar Nederland geïmporteerd'.

N.B. De berichtgeving van de NN was met betrekking tot de RAF niet erg zorgvuldig. In feite kwam het erop neer dat de RAF had besloten af te zien van persoonsgerichte acties.

Aanslagen tegen objecten bleven tot de mogelijkheid behoren, zoals eind maart 1993 bleek toen de RAF met stip steeg naar nummer 1 van de 'economische schade-top', toen men de bijna afgebouwde gevangenis in Weiterstadt opblies. Schade: circa 100.000.000 DM.

Pas in november is er op internationaal gebied weer iets te melden wanneer A SEED, Action for Solidarity, Equality, Environment and Development, voorstelt de bijeenkomst van de Europese Raad in Edinburgh (7-9 december) op te luisteren met een campagne. Een en ander blijkt uit een artikel in 'Het ander nieuws' - 'Een eenmalige krant met visies op en feiten over de EG en het Verdrag van Maastricht'.

NN sluit het 'internationale' jaar af met een uitleg over de 'niet meer te volgen gebeurtenissen in voormalig Joegoslavië'. Men hoopt hiermede een discussie binnen de linkse beweging aan te zwengelen over hoe met deze kwestie moet worden omgegaan.⁵¹⁹

Op 7 januari 1993 concludeert NN-redacteur in het artikel 'Durft links te vechten?' dat een jaar vredes pogingen in voormalig Joegoslavië tot niets heeft geleid. Hij pleit - hoe moeilijk dat voor de traditie van links ook is - om militair in te grijpen:

'Hoe kunnen we in Europa ons zelfrespect overeind houden als in onze ex-vakantiebestemmingen mensen worden gemarteld, verkracht en geslacht? Het risico op een Servische Scud op ons hoofd moeten we nemen. We kunnen beter met opgeheven hoofd sterven dan in schaamte te leven en als Relus ter Beek het voortouw neemt, ben ik bereid hem te steunen'. verontschuldigt zich vervolgens voor deze doodzonde, want hij kon zich nog nooit vinden in een militaire interventie.

N.B. Het hele artikel ademt de geest van de bovenstaande zinnen. Het lijkt er sterk op dat linkse activisten wat dat betreft de weg ook een beetje kwijt zijn. Men is het spoor overigens

al bijster sinds de Golfoorlog, toen ook noodgewongen - en waarschijnlijk tandenknarsend - moest worden ingestemd met de Amerikaanse voortrekkersrol in de Golfoorlog tegen Saddam HUSEYN.

Gelukkig kon enkele weken daarna de aandacht wat worden verspreid over een aantal zaken. Zo ging men nader in op de nederzettingenpolitie van de regering RABIN, op de Europa-brede hongerstaking van Koerden en op perikelen in het Hamburgse kraakpand Rote Flora, waarmee een deel van de Amsterdamse radicale krakers al sinds jaren een goede band heeft.

276

Op 4 maart gaat genoemde de discussie aan over al dan niet ingrijpen in het 'Joegoslavische' conflict. Zijn mening over ingrijpen is inmiddels afgezwakt tot het 'afdwingen van doorgang vinden van humanitaire transporten'. En mocht er toch ingegrepen moeten worden, dan is er een schone taak voor het leger weggelegd: 'We kunnen moeilijk allemaal naar België gaan, een riotgun kopen en vervolgens naar het front trekken'.

Op 18 mei vinden er in Kopenhagen grote rellen plaats naar aanleiding van een via een creatief referendumgebruik afgedwongen toetreding tot de Europese Unie. Bij de rellen zagen de agenten zich gedwongen te schieten, waarbij - aldus de activisten - elf mensen zwaar werden gewond.⁵²⁰

Naar aanleiding hiervan wordt in Nederland '**Het 18 mei Initiatief**' opgericht, dat alvast oproept voor een solidariteitsdemo op 21 en 22 juni in Kopenhagen, wanneer daar de EG-top wordt gehouden. Daarnaast vinden er solidariteitsacties plaats. Zo wordt in de nacht van 19 op 20 mei het Deense consulaat in Amsterdam-Sloterdijk met stenen en verf 'onder handen genomen'. Ook worden in dezelfde nacht de ruiten ingegooid van een EG-promotiebureau aan de Gravenstraat en brand gesticht door de actiegroep '**Kommando Nej, nej en nog eens nej**'. Een Deense bank aan de Keizersgracht kreeg ook te maken met glasschade. Een nacht later worden het Deense consulaat en het Deense Verkeersbureau in Groningen doelwit waarbij een verklaring wordt gegeven: 'Ook in Nederland wordt protest bloedig neergeslagen zoals het jongerenprotest tegen de bezuinigingen (8 mei in Den Haag - Het nieuwe Europa dat alleen de belangen van de multinationals dient, tolereert geen kritische oppositie en laat zijn ware gezicht zien'. Voorafgaande aan de EG-top van 21 en 22 juni vindt er op 19 juni een demonstratie plaats van zo'n 400 gemaskerde en ingehaakte actievoerders. Een van de Nederlandse deelnemers weet te melden dat deze actie door de politie met rust werd gelaten. Die tegen de top zelf, waaronder blokkades, werden uiteengeslagen. Op de slotmanifestatie werden 14 personen gearresteerd maar dezelfde dag nog vrijgelaten.⁵²¹

In het najaar zijn er nog enkele internationale uitingen van activistisch ongenoegen maar deze betreffen met name milieu-zaken, behartigd door het **ELF** dat de eerste week van november weehaft uitgekozen als actieweek (zie milieu-activisme). Verder wordt RAF-lid na een gevangenisstraf van meer dan twee decades vrijgelaten. Het Utrechtse Schism tenslotte komt met een reader over Europol.

Januari 1994 worden we voor het eerst geconfronteerd met de Zuid-Mexicaanse bevrijdingsbeweging **Ejercito Zapatista para Liberación Nacional (EZLN)**. Dit 'Zapatistisch Bevrijdingsleger' zal op een geheel eigen manier zorgen voor een revival van het activisme, daarbij gebruik makend van hét communicatiemiddel bij uitstek, Internet. In Hoofdstuk 5 wordt gedetailleerd ingegaan op de **Zapatistas**, die bij monde van vooral Subcomandante Marcos zoveel poëzie in hun strijd stoppen. Overeenkomsten met bijvoorbeeld het Canto General van de dichter Pablo NERUDA zijn er legio.

De opstand van de Zapatistas in Chiapas worden in het verre Nederland ondersteund door bijvoorbeeld een picket-line, 14 januari, bij de Mexicaanse ambassade door een vijftigtal leden van **Rebel/SAP**.

Een zelfde aantal Amsterdamse activisten van het **Solidariteitskomitee Mexico** deed deze actie op 10 april nog eens over. Er werd een brief overhandigd aan de Mexicaanse zaakgelastigde, die overigens van mening was dat 'gezien onze Europese geschiedenis, wij niets te zeggen hebben over de mensenrechten in o.a. Mexico'. Aldus de persverklaring.⁵²²

In mei laait een oude discussie op: moeten we nu wel of niet solidair zijn met de maoïstische terreurbeweging **Sendero Luminoso** (Lichtend Pad) in Peru. In de tweede helft van 1993 werden namelijk diverse kraakcentra in vooral Amsterdam bezocht door sympathisanten van de volgelingen van de sinds 1992 gevangen zittende Abimael GUZMAN, volgens hen de meest vooraanstaande politieke gevangene ter wereld. Deze voorstanders vingen echter bot: ze werden achtereenvolgens geweigerd in de activistencentra Bankroet, Vrankrijk, de Dirk en de Binnenpret.

Vooraf de door Sendero Luminoso tegen de onschuldige boerenbevolking bedreven gruweldaden deden de Amsterdamse linkse beweging besluiten om zich hier niet mee in te laten.

Namens het **Solidariteitskomitee met het Volk van Peru** doet een goed woordje voor 'de sterkste en best georganiseerde bevrijdingsorganisatie in Latijns-Amerika'. Het Lichtend Pad heeft sterk te lijden onder de wereldwijde, door de CIA geëntameerde, leugencampagne en jammer genoeg was de schrijfster van het mei-artikel in NN, ene daar ook voor gezwicht. Aldus die zijn brief besluit met: 'Naar aanleiding van 's artikel zouden we een hele NN kunnen volschrijven om het een en ander recht te zetten'.⁵²³

Eind september wordt er opgeroepen een protestbrief te richten aan de minister van Justitie, Winnie SORGDRAGER, tegen de dreigende uitzetting van **DevSol**-sympathisant

Deze was in januari opgepakt naar aanleiding van het afpersen van Turkse ondernemers (of zoals DevSol dat noemt: 'contributie-inning'). De welwillende schrijvers worden verzocht te refereren aan Titel 1, Artikel 3 van het Europese Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, waarin staat vermeld: 'Niemand mag worden onderworpen aan foltering of aan onmenselijke of vernederende behandeling of bestrafing'. En wat dat betreft is Turkije natuurlijk een hoogst onzekere factor te noemen. Vier weken later wordt internationaal opgeroepen tot sabotage-acties in het kader van de zogenaamde Earth Night, de actieweek van het **Earth Liberation Front**. Twee weken later zal blijken dat de acties in Nederland zich hebben beperkt tot het blik op de weg.

Januari 1995 was wederom het toneel van internationale acties, met name tegen de in Essen gehouden EU-top zoals u elders reeds heeft kunnen lezen.

Wat men in januari ook vermeldenswaard vindt: 'BYD plaatst liaison-agent in Ankara'.⁵²⁵ Niet alleen het activisme 'goes international'...

De maanden hierna wordt er niets gezamenlijks ondernomen maar het is wel mogelijk om zich theoretisch te verdiepen in zaken als de aanwezigheid van Shell in Nigeria, waar het Ogoni-volk direct onder te lijden heeft. Verder worden de bewegingen van de Zapatistas - ook die op Internet - op de voet gevolgd.

Op 12 april wordt in Den Haag het Koerdisch Parlement in Ballingschap opgericht. treedt weer even toe tot de NN-paginavullers en geeft een uitgebreide visie

hierop. Hij eindigt met de terechte constatering dat 'niet zozeer de activiteiten van het Parlement van Koerdistan in Ballingschap op Nederlands grondgebied een probleem vormen, wel de reacties die dat van Turkse zijde losmaakt'.

Zoals gewoonlijk stond begin mei in het teken van de jaarlijkse Berlijnse manifestatie van radicaal-linkse, meest anarcho-autonome, actievoerders. Dit jaar was er zelfs een driedaags congres, waaraan naar schalling tweeduizend mensen deelnamen. Er werd een breed scala onderwerpen behandeld, variërend van 'alternatieve vaders' tot 'anti-imperialisme en anti-nationalisme' en de Koerdische strijd.

278

Een van de winstpunten van het congres was de vaststelling dat 'al die linkse mensen bij elkaar nog wel degelijk iets voorstelden'. Dit werd volgens enkele dagen daarna bewezen met veel sabotage-acties en grote blokkades tegen het eerste atoomtransport naar opslagplaats Gorleben in het Wendland.⁵²⁶

Een ander winstpunt was de aanwezigheid van 'erg veel jong volk' waarvan eerder was gezegd dat die geen boodschap zou hebben aan het 'getheoretiseer van autonome opa's'.

In de zomer staan vooral de Franse kernproeven en de daarmee samengaande oproep tot boycot van Franse producten centraal. En van 1 tot 18 augustus vindt het jaarlijkse milieufestival Ecotopia plaats, nu in het Poolse Wolimierz. Ecotopia wordt georganiseerd door de driftig - maar niet gewelddadig - aan de weg timmerende **European Youth For(est) Action (EYFA)**. Het niet al te radicaal te noemen karakter wordt aldus verklaard:

'Wat in Engeland voor soft doorgaat kan in Bulgarije een gewaagde actie betekenen'.⁵²⁷

In de nacht van 18 op 19 september tonen Nederlandse actievoerders zich solidair met de Polynesische bevolking, wanneer Frankrijk de eerste atoomproef houdt bij het atol Mururoa. Het Franse consulaat aan de Vijzelgracht wordt bewerkt met verf, stenen en boterzuur door de actiegroep '**Rinkeldekinkels**'. Een nacht later herhaalt de actiegroep '**Jeux de Boules**' deze vorm van protest en in de daaropvolgende middag ontstond er een spontane demo. Deze liep overigens uit de hand waarop de politie hardhandig ingreep, hetgeen weer leidde tot het ingooien van ruiten van het pas gerenoveerde hoofdbureau van politie in de Marnixstraat.

Ook de nacht erna was het consulaat doelwit, nu van bekladding door de actiegroep '**Eifeltoorn**', waarop het consulaat extra politietoezicht kreeg.

In november wordt nader ingegaan op de executie van Ken SARO-WIWA, de voorvechter van de rechten van het Nigeriaanse Ogoni-volk. Hij zei in een laatste woord tot de rechtbank onder meer dat niet alleen hij terechtstond maar ook Shell. Mogelijk was dit een van de redenen dat de NN twee weken later inging op de - in hun ogen - zeer kwalijke rol van deze multinational, die vlak na de dood van SARO-WIWA vertelde hoe een nieuw project in de Niger-delta zou worden verdeeld tussen Agip, ELF en Shell. Dit tot woede van de schrijver van het artikel 'Het vergif van Shell'.

'De lijken van de negen milieu- en mensenrechtenactivisten zijn nog niet eens koud of de aasgieren verdelen de nieuwe buit'.⁵²⁸

Op 12 december vindt er in de Tweede Kamer een gesprek met minister van Buitenlandse Zaken VAN MIERLO plaats over de afloop van de bezetting van de Nederlandse ambassade in Jakarta, vijf dagen eerder. De bezetting door 55 Oost-Timorezen en Indonesische sympathisanten wordt twee dagen later beëindigd waarna de bezetters in bussen worden afgevoerd naar een politiebureau. Bijna twee weken later zitten de meesten nog vast, ondanks de belofte dat ze vrij hun weg konden vervolgen. Het optreden van VAN MIERLO wordt op 12 december overigens verstoord door leden en sympathisanten van de actiegroep **Renetil**, die pleit voor een onafhankelijk Oost-Timor.

1996, een nieuw jaar, een nieuw blad. NN gaat geruisloos en met overnemen van de nummertelling over in Ravage. Het eerste nummer geeft genoemde Renetil de gelegenheid haar versie van het gebeuren in Jakarta te geven. Verder verkeert ene in dezelfde editie in een jubelstemming na het verschijnen van de nieuwste (verboden) Radikal, die 'in Nederland (net als de Donald Duck) gewoon bij de betere boekhandel is te verkrijgen'. Ook vertellen twee bekende Amsterdamse activisten uitgebreid over hun belevenissen in Istanboel. Zij hadden van kennissen het verzoek gekregen wat literatuur mee terug te nemen naar Amsterdam en dat brak hen zwaar op. Op het vliegveld werden de tassen geopend en werden vervolgens gearresteerd vanwege de smokkel van propaganda-materiaal van het **Devrimçi Halk Kürtülüs Partisi - Cephesi (DHKP-C)**, de voortzetting van DevSol.

Na zes dagen, na tussenkomst van de ambassadeur op de vijfde dag ('Hij kon ons niet eerder vinden'), werden zij vrijgelaten.

De maand februari heeft voor elk wat wils. Zo wordt er gesproken over de plannen van Heineken in Birma, over milieu-acties in Engeland en is er een Zapatistas-demo bij het Amsterdamse Lieverdje, dat voor de gelegenheid in de nacht van 8 op 9 februari in Mexicaanse outfit wordt gekleed. Ook andere beelden worden om verschillende redenen omgekleed. Zo bijvoorbeeld die van de 'beroepsrevolutionair Ferdinand DOMELA NIEUWENHUIS en de 'aanklager van het kolonialisme' MULTATULI.⁵²⁹

In de loop van het jaar zullen vooral zaken betreffende het milieu (ELF, Groen Front, Schiphol) en Zapatistas nopen tot publicatie in de alternatieve bladen. U hebt deze reeds elders aangetroffen, respectievelijk zult u nog nader beschreven zien.

In de Ravage van 29 november staat nog een interview met een naar Amsterdam gevluchte Radikal-medewerker. Hij zal zich nu bij de Duitse justitie gaan melden.

Overigens fungeert genoemd blad (en daarvoor al sinds ongeveer een jaar de NN) als postadres voor in de Radikal te publiceren artikelen.

1997 toont een zelfde beeld als de jaren daarvoor. Er wordt vooral van elkaar geleerd via publicaties in de diverse bladen maar op gebied van het elders behandelde milieu-activisme is er ook sprake van daadwerkelijk steun. Zo leren Britse tunnel- en boomhuttenbouwers de Nederlandse vrienden hun schone vak.

Daarnaast zal vooral de maand juni het toneel worden van voor Nederlandse begrippen niet meer mogelijk gehouden - internationale - acties, of liever gezegd de plannen daartoe. Zoals u in het Hoofdstuk anti-imperialisme heeft kunnen lezen, werden de acties immers voorkomen door preventief optreden van de Amsterdamse autoriteiten.

3.4 Interne discussies

Zo lang er activisten op enigerlei wijze verenigd zijn, worden er soms heftige discussies over allerlei zaken gevoerd. Een voorbeeld van het ad absurdum doordrijven van de discussie over - in mijn optiek niet aanwezige - problemen is de kwestie, die telkenmale moest worden besproken als Onkruid weer eens een actie wilde gaan uitvoeren. Een deel van de voorbereidingstijd ging namelijk verloren met het bespreken van de eis van de betrokken Onkruid-vrouwen dat er bij bedoelde actie evenveel vrouwen als mannen aanwezig moesten zijn. Jammer van de tijd, lijkt me.

Andere en meer belangrijke discussiepunten waren in de afgelopen jaren het al dan niet aanwenden van geweld bij de diverse acties maar ook bij de verschillende confrontaties met 'het gezag', hetzij bij demo's hetzij bij ontruiming. In de diverse actiebladen werd soms heftig tegen de tegenstander van leer getrokken maar de voornaamste conclusie met betrekking tot gebruik van geweld is eigenlijk, dat het overgrote deel van de Beweging het niet eens was met geweldsuitingen als die van **RaRa**. Het Nederlandse activisme is in

werkelijkheid niet al te radicaal, heeft geen enkel raakvlak met terrorisme en treedt nooit buiten de perken van het 'politiek-gewelddadig activisme'.

Mr. R. DE MULDER, hoofddocent recht en jurisprudentie aan de Erasmus-universiteit, heeft in zijn boek 'Towards a model of terrorism' het begrip 'geweld' gecategoriseerd. Hij komt dan tot het volgende:

- beschadigen van goederen;
- verwonden van mensen;
- doden van mensen;
- oppakken en opsluiten van mensen.

Wanneer wij deze meetlat langs de acties van de Nederlandse beweging leggen, zal duidelijk worden dat zelfs een groepering als RaRa nooit het eerste stadium heeft overschreden.

Er werd ook veelvuldig met elkaar van gedachte gewisseld over de steeds maar toenemende apathie en versnippering van de linkse beweging en dat niet - zoals vaak verondersteld - pas vanaf het begin van de jaren negentig. Onderstaande chronologische weergave van de voortdurende discussie binnen de Beweging moge een en ander verduidelijken. Daarbij dient te worden aangetekend dat in de diverse hoofdstukken elders al veel discussie-materiaal te berde is gebracht. Bijvoorbeeld over solidariteit, basisgroepen en RaRa, maar ook over milieu.

In september 1981 wordt voor het eerst dieper ingegaan op de escalatie van het geweld in de jaren daarvoor. In een artikel, 'Machtsgreep door de Marechaussee?', wordt uiteengezet dat dit legeronderdeel steeds vaker wordt ingezet voor 'het verlenen van bijstand aan de politie ter handhaving van de openbare orde'.⁵⁵⁰

Van de kant van de politie zelf is men niet altijd blij met de inzet van deze militairen. Politievakbond-leider was indertijd al bang dat de Koninklijke Marechaussee zou uitgroeien tot een soort Guardia Civil. In de berichtgeving over de rellen bij de ontruiming van de Nijmeegse Piersonstraat (februari 1981) werd de Marechaussee geheld voor haar rol in het beestachtig uiteenslaan van een geweldloze menselijke blokkade. Ook dit heeft ongetwijfeld meegeholpen aan de latere escalatie van het geweld van de kant van de activisten.

Een week later komt de aan het ministerie van Justitie verbonden socioloog VAN REENEN aan het woord, die een en ander op een rijtje heeft gezet in zijn boek 'Overheidsgeweld'. Daarin stelt hij dat de staat bepaalde strategieën volgt om te bepalen welk geweld moet worden toegepast en hoe deze geweldsaanwending aanvaardbaar kan worden gemaakt.⁵⁵¹

- **depolitiseringsstrategie:** de protesterende groepen zijn politiek niet relevant, het zijn criminelen. Geweld is daarom vanzelfsprekend.
- **verzoeningsstrategie:** wanneer de protesterende groep of delen daarvan niet zomaar te marginaliseren zijn door de aard van hun grote werkracht of door hun politieke relevantie, dan moet er gestreefd worden hun steun te behouden. Bijvoorbeeld door belangenovereenkomsten te sluiten.

N.B. Voorbeelden hiervan zouden - dunkt me - voor de jaren tachtig RaRa respectievelijk de AABN en voor de jaren negentig het Earth Liberation Front respectievelijk Greenpeace of Vereniging Milieudefensie kunnen zijn.

Laatstgenoemde milieugroeperingen zijn volgens de radicalere activisten immers door de overheid ingekapseld, als ze al niet helemaal zijn doodgeknuffeld.

In 1982 maakt de Beweging kennis met een andere vorm van geweld, die voorheen slechts

bekend was van het **Rood Verzetsfront (RVF)**: brand- en bomaanslagen. Het wordt al gauw duidelijk dat de overgrote meerderheid van de activisten helemaal niets moet weten van deze vorm van actievoeren. Eerst wordt er nogal lacherig gedaan over een mislukte aanslag met een molotov-cocktail tegen de woning van RPF-kamerlid LEERLING. De 'aanslag' kwam op naam van het **Rood Aktie Front Nederland (RAF-NL)** maar was wel erg amateuristisch. 'Flippen op de Veluwe', heette het in het betreffende artikeltje.⁵³² N.B. Een maand later werden in Hilversum arrestaties verricht in verband met deze 'aanslag'.

Op 22 juni volgt een actie - een nepbom - van het **Militant Autonomen Front (MAF)** dat een claimbrief naar de Bluf! stuurt. De reactie van deze spreekbuis van de Beweging is veelzeggend: 'Hieronder volgt een verklaring van het Militant Autonomen Front. Het leek beter deze meteen te verbranden. (Daarom werd in de claim ook gevraagd - Wat moet je met dit soort dreigementen? Bestaan er geen zinniger aktiemethoden? Beste lezer trek je eigen conclusies'.

281

Een week later doet ene PJ het nog eens dunnetjes over: *'Als je je achter MAF-kommunikees verschuilt en als je discussies met mensen uit de beweging, die voor het zelfde vechten als jullie maar 'n andere strategie volgen, niet aan wil of kan, dan isoleer je en verstar je. Zo word je een makkelijke prooi voor de smeris'.*

Ook andere aanslagen van het MAF (tegen de GDH) en de RAM (tegen de Stopera) vinden over het algemeen weinig bijval omdat het de linkse beweging zou criminaliseren.

Op 8 juli schrijft ene zijn woede over de aanslagen van zich af en merkt onder meer op: 'De inlichtingendiensten kunnen aan het werk. Met nog meer ijver doorgaan de hele linkse beweging in kaart te brengen. Je moet toch weten wie de sympathisanten zijn, nietwaar? Wat moet er nog gebeuren voor ze met sappige huiszoekingen beginnen? Als de inlichtingendiensten zich 'fatsoenlijk' opstellen blijft het hierbij. De ervaringen in Duitsland en Italië laten zien dat er met geïsoleerde groepjes à la MAF hele leuke dingen te doen zijn'. Het MAF reageert later met de verklaring dat zij absoluut geen voorhoedepositie willen innemen: 'Wij beschouwen verschillende aktievormen naast elkaar als mogelijk'.⁵³³

Af en toe is er iemand of een groepje het eens met de aktievorm van het MAF. Zo plaatst een ludieke brief namens **LOEMPPIA (Landelijke Organisatie voor Extremistische Militante Proletarische Individuele Axies)**, waarin men een argument pro geweld aanvoert:

'De kleine bom bij het GDH heeft geleid tot opschorting van ontruimingen en verandering van het GDH-systeem (jarenlang brieven, petities en nota's schrijven hielp geen moer)'.

Men eindigt o zo leuk met: 'Deze brief niet verbranden maar in handen van een socioloog geven. Pas na verwerking tot scriptie is ontploffingsgevaar geweken'.

Een week later wordt nog eens teruggekeken op de gebeurtenissen: de aanslagen, de persverklaringen en de (meest boze) reacties. In Bluf! concluderen - als voorstanders van de modus operandi van het MAF:⁵³⁴

'Ongetwijfeld zal de repressie nu toenemen, zoals die in de laatste jaren al toegenomen is. Want in deze gezegende democratie mag je de dunne paadjes van passief protest niet verlaten. Schreeuwen mag, maar slikken moet je'.

voegt hier afsluitend aan toe:

'Aktie voeren tegen de staat op zich is iets geworden wat er bij hoort. Het lijkt op tijdverdrijf zonder politieke achtergrond. .. Vanuit dat standpunt is het logisch dat mensen zich distantiëren van de aktie bij het GDH. Ze delen de denkbeelden over het gruwelijk geweld van het terrorisme zonder zich te realiseren dat de staat zelf synoniem is met geweld en dat de kriminalisering van linkse activisten een noodzaak is omdat anders de funktie van de staat te duidelijk zou worden. Voor ons liggen de zaken niet zo. Wij zijn opgelucht dat de eerste bom is gevallen. De gedachte is eindelijk in praktijk gebracht'.

Wanneer het MAF echter in de vroege ochtend van 30 juli een bom laat ontploffen bij het landelijk secretariaat van de PvdA is voor bijna iedereen de lol eraf. De ingezonden brieven liegen er niet om: 'Wees radicaal, verzet je tegen de MAF-bom' en 'Autonomenfront, sodemieter op' zijn een week later twee van de koppen in de Bluf!.

Daarna wordt er nog eens aandacht besteed aan de MAF-acties en -reacties en vervolgens is het lang stil, ook van de kant van het MAF zelf. Achteraf kan terecht worden gesteld dat de actiegroep slechts over een enkele sympathisant beschikt, hoewel bovengenoemde er op het laatst nog één medestander bijkrijgen. Ene immers verklaart in Grachtenkrant 52 het volgende:

'Met veel anderen ben ik voorstander van de juiste bom op de juiste plaats op het juiste moment, rekening houdend met alle omstandigheden, al zal ik me niet door alle omstandigheden laten weerhouden. Maar wezenlijk is voor mij ook dat we met de vele (kommunicatie) middelen waarover we beschikken ons verhaal aan elkaar én aan anderen kunnen vertellen dat direkt verbonden is met onze acties, ons bewegen'.

N.B. Bovenstaande wijst in de richting van één van de latere RaRa-verdachten maar er zijn (jammer genoeg) natuurlijk meer hondjes die Fikkie heten.

Eind oktober vindt er een (schriftelijke) discussie plaats over de dan geldende staat waarin de (kraak)beweging verkeert. De koppen liegen er niet om: 'De Beweging gekraakt' en 'Inpakken of wegwezen'.⁵³⁵

De discussie volgt op de rellen die er zijn ontstaan na de ontruiming van Lucky Luyk op 12 oktober. De zich '**modaal aktieve krakers**' noemende - waarin we de heren - menen te mogen herkennen - zeggen na de reacties van de rellen van 30 april 1980 nu al blij te zijn met het feit dat de meesten zich niet hebben gedistantieerd van de Luyk-rellen. Zij willen nog eens graag uiteenzetten dat het hen niet alleen om kraken gaat:

'Er is meer aan de hand. Het gaat om meer dan woningnood alleen. Het konflikt gaat veel en veel dieper dan een verschil van mening met het gemeentebestuur over het huisvestingsbeleid. Heeft het konflikt niet evengoed te maken met ongelooft in hún democratie en hún zg. oplossingen? Verdedigen we niet vooral de levenswijze die we proberen op te bouwen als we knokken voor het behoud van onze panden?'

Een andere bekende activist van de beginjaren tachtig, heeft vastomlijnde ideeën over het overleven van de Beweging:

'Ik denk dat de beweging niet sterk genoeg is om de sterker wordende staat (met daarbij de economische crisis en de rechtse reacties) in direkte konfrontaties aan te kunnen (zie bijvoorbeeld de Luik-ontruiming). Maar bovendien ben ik bang dat een strategie alleen op basis van politieke of ideologische keuzes zal leiden tot een verengde strijd en organisatie, die teveel mensen en waarden zal ontkennen. Ik zie het overleven van de (kraak-)beweging als verzetsbeweging vooral in de vorm van het uitbouwen van werkelijk alternatieve of subversieve akties en projekten. Het gaat erom doordachte akties te voeren die zowel fundamentele kritiek inhouden op het systeem én tegelijk het perspectief in zich hebben verbindingen tot stand te brengen met andere groepen die zullen moeten vechten om te overleven (huurders, buitenlanders, werklozen, steuntrekkers'.

N.B. Jaren later zal RaRa in de claims van de aanslagen van 1991 en 1993 dezelfde categorieën benoemen als 'onderklasse' en zeggen dat haar strijd ook hen geldt.

Eind november komt Bluf! terug op de Luyk-rellen en het daar geëtaleerde geweld. Men heeft naar aanleiding daarvan een interview gehad met de filosoof Rypke SIERKSMA, die in die tijd verbonden is aan de Technische Hogeschool Delft. SIERKSMA is de schrijver van 'Polis en politiek - Kraakbeweging, autoritaire staat en stadsanalyse'.⁵³⁶

Het gesprek duurde ruim drie uur. De interviewers waren enerzijds blij dat ze niet werden lastig gevallen met moralistische praatjes van een buitenstaander, anderzijds moesten ze constateren dat de afstand van SIERKSMA tot de dagelijkse strategievragen immens groot was. Een paar opmerkingen van de Delftse filosoof betroffen 'terrorisme' of, zoals hij dat ziet, 'politiek anarchisme':

- 'De huidige autoritaire staat heeft een vijand binnenshuis nodig omdat ze geen parlementaire democratie (meer) is, maar wel zo moet blijven functioneren. Als rechtvaardiging van het staatsoptreden (in sommige gevallen met geweld - D2S/Ha) is de dreiging van de Russen, de vijand buitenshuis, niet meer genoeg. Er moet dus een andere vijand gezocht en gecreëerd worden: terrorisme of politiek anarchisme'.
- 'Andere landen hebben een vijand binnenshuis (RAF in Duitsland, Rode Brigades in Italië). De Nederlandse staat heeft voor zijn functioneren ook zo'n vijand nodig en misschien is men al bezig er een te produceren of provoceren'.
- 'De kraakbeweging kan het 'recruteringsveld' voor polderterrorisme/stadsguerrilla van Nederland worden, omdat die het best gecriminaliseerd lijkt te kunnen worden (kraken, Dodewaard, munitietreinen enzovoorts)'.

283

N.B. Hoewel bovenstaande in die richting wijst zegt SIERKSMA, die met zijn opmerking over het 'recruteringsveld' voorspellend bezig was, dat hij het niet wil presenteren als een complot-theorie, 'waarin de politie het MAF betaalt'.

de interviewers, hebben door SIERKSMA toch weer enige moed gekregen, getuige hun slotconclusie: 'Laten we zelf het initiatief houden, de aanval is de beste verdediging. De beweging moet niet dichtgelast maar opengebroken worden!'

Medio januari 1983 durft het **Militant Autonomen Front** weer eens - en nu voor het laatst - een aanslag te plegen: men steekt een metrowagen in brand ('maar zo dat er geen onschuldige slachtoffers konden vallen'). Dit leidt wederom tot negatieve reacties, bijvoorbeeld van ene 'In de politiek is het gebruik om voor anderen te spreken. Misschien kan dat gebeuren met axes waar je medereizigers meer aan hebben dan de blijdschap niet levend verbrand te zijn. Ik denk aan het bescheiden handwerk met lijmpot, schaar, karton en stukjes metaal en aan pamfletten en affiesjes'.⁵³⁷

Even daarna verschijnt een artikel van 'Met het IKV de lucht in'. Daarin geeft hij duidelijk aan dat zijn geestverwanten en hij zich niet te veel gelegen willen laten liggen aan de vredesbeweging, waar het de stationering van kruisraketten betreft. Hij vindt het verbazingwekkend te zien hoe gedwee 'links' achter de vredesbeweging aanloopt: 'Zelfs (?) de Groene (1-12-82) vraagt ons de rijen achter de vredesbeweging te sluiten'. is het daarmee volkomen oneens: 'De inzet van onze strijd en de middelen waarmee we willen strijden zijn geheel andere dan die van de vredesbeweging. Wij moeten als anti-militaristen eigen acties organiseren omdat de verschillen groter zijn dan de overeenkomsten'.⁵³⁸

Het duurt vervolgens tot oktober wanneer er naar aanleiding van de dreigende ontruiming van Wyers wederom gediscussieerd wordt over het al dan niet gebruiken van geweld. De meeste meningen neigen naar afwachten in plaats van erop af: 'Een rel kan altijd nog!⁵³⁹ constateren bijvoorbeeld dat er bij ontruiming steeds minder mensen komen opdagen: 'Dat ligt niet alleen aan de toenemende repressie en angst om de straat op te komen, maar ook aan het feit dat ze geen zin meer hebben om alleen nog maar bezig te zijn met de privé-oorlog, die sommige krakersters met de politie willen voeren'.

De schrijvers hebben wel enige ideeetjes over hoe er vanaf nu moet worden geopereerd: *'We moeten nu gaan werken aan het vergroten van ons politieke draagvlak, zowel in de breedte als in de diepte. We moeten niet alleen streven naar sympathie en steun voor wat wij doen, maar veel meer moeten we samenwerken met andere groepen op punten die we gemeenschappelijk hebben. ... Dat betekent dat de interne structuur van de kraakbeweging, die nu vooral naar binnen gericht is, veel meer gebruikt wordt door anderen. Als dat lukt bestaat er volgens ons een kans dat we het verzet kunnen bundelen en versterken. Anders zijn we slechts bezig met het uitstellen van de definitieve nekslag van de beweging'*.

N.B. U ziet het, er werd reeds in de eerste helft van de jaren tachtig gesproken over - maar ook gevreesd voor - de ondergang van het linkse activisme. kunnen tevreden zijn, de door hen verwachte nekslag is - anno 1997/1998 - nog steeds niet uitgedeeld.

Zeven weken later volgt een uitgebreide analyse van over de crisis in de kraakbeweging.³⁴⁰

Zij zeggen meteen al dat er geen sprake is van crisis in de kraakbeweging maar van 'kritiek in de beweging en crisis in het kraken'. halen vervolgens voorbeelden aan van hoe het kraken en ontruimen de laatste tijd verloopt: 'Een troosteloos beeld van nauwelijks verdedigde barrikades, veel politie, weinig krakersters'. Zij pleiten ervoor 'de 1980-opvatting van de kraakbeweging overboord te gooien': 'Het is niet meer zoals het geweest is en het zal en moet ook nooit meer zo worden'. Zij analyseren vervolgens: *'Het cement in de kraakbeweging zoals die er nu nog is, is de actie-ideologie uit 1980 en de heimwee daarnaar terug. Met het vasthouden aan de 1980-opvatting van de kraakbeweging bedoelen we het vasthouden aan de tijd dat er inderdaad sprake was van een beweging die een politieke faktor was waar rekening mee gehouden werd. De tijd dat de kraakbeweging druk uit kon oefenen en overwinningen behaalde. Al is het moeilijk in exakte data aan te geven, die sterke beweging is er zeker geweest: intern hecht georganiseerd, op een eigen manier, grote onderlinge solidariteit, grote strijdbaarheid en veel beweging'*.

tonen vervolgens een beeld van geleidelijke verloedering in de laatste jaren, waarin bijvoorbeeld het reageren op een ontruimingsalarm als een verplicht nummer werd ervaren. De binnen de 1980-kraakbeweging geldende 'ideologie van eenheid door solidariteit en autonomie' bleek in de praktijk te leiden tot een zich niet kritisch kunnen uiten: 'Diskussies werden daardoor zeer heftig en uiteindelijk geblokkeerd omdat er in feite heel weinig veranderde. Veel mensen zijn op die momenten afgehaakt'.

Vooraf het bij de ontruiming en herkraak van de Lucky Luyk geëtaleerde geweld kan de goedkeuring van de sribenten niet wegdragen: *'Bonzen die aansturen op een rel en mensen als axie-vee laten opdraven. De manier waarop er axie gevoerd wordt staat centraal, mensen en vrouwen die kritiek hebben zeuren, zijn niet solidair en bedreigen de eenheid'*. Zij zien verder een aantal specifiek Amsterdamse factoren voor het afglijden van de kraakbeweging: gewelddadig politie-optreden, kraakwachten, Huidenstraattruc en saneringspolitiek. Kortom: *'De 1980-kraakbeweging is door integratie en repressie in zoverre het zwijgen opgelegd dat zij geen directe bedreiging meer vormt: ze is een geaksepteerd verschijnsel in de hedendaagse maatschappij geworden. Haar karakter, dat van de axie, van het kraken als illegale daad en drukmiddel is ze daarmee kwijtgeraakt en dus bestaat de kraakbeweging als zodanig niet meer (niet alleen omdat de interne structuren verlopen en verwaterd zijn)'*.

Een hard oordeel van deze (ook) theoretici van de beweging: die later bij Buro Jansen & Janssen een dikke vinger in de pap heeft, en die bij BILWET actief wordt. Zij zien uiteindelijk maar één oplossing om uit de crisis te geraken en dat is het volgende: *'Een eerste voorwaarde om weer te beginnen met kraken is dat de 1980-kraakbeweging*

dood verklaard moet worden. Begrippen als beweging, autonomie, konsensus en solidariteit moeten een nieuwe inhoud krijgen. We stellen voor om de kraak zelf weer centraal te stellen. De kraakbeweging is dood. Leve het kraken!

In maart 1984 constateren 'Amsterdamse krakers' radicale exponenten uit de Staatsliedenbuurt - naar aanleiding van de ontruiming en herkraak van de Lucky Luyk echter dat daarmee juist weer licht aan de horizon gloort.⁵⁴¹

'Positief was dat de ontruiming uitdraaide op een waar oproer. De zogenaamde achterhoede bleek radikaler en progressiever te zijn dan de bonzen. Positief was ook de samenwerking zoals die te zien was op 'onrustdag': een samenwerking tussen ludiek en konfronterend, zonder dat de een de ander hoefde uit te sluiten'.

De schrijvers eindigen hun betoog in Bluf! met de belofte dat er binnenkort een nieuwe, politieke, kraakhandleiding van hun hand zal verschijnen.

N.B. In hetzelfde nummer roept ene juist op om af te zien van geweld bij ontruiming. Hij wil de strijd langs politieke weg voeren en roept een ieder op lid te worden van een politieke, linkse, partij: 'Het alternatief is verloren confrontaties met de politie en misschien wel een nieuwe weigering strijd te voeren op het stadhuis: reformisme'.

Een week later reageert ene uit de Schinkelbuurt op bovenstaande discussie en hij voert een nieuw item aan: het ontbreken van de opponent:

'Behalve dat er over interne tegenstellingen binnen krakend Amsterdam niet gepraat wordt, ontbreekt er nog een figurant op het toneel: de tegenstander. Slechts in de coulissen is af en toe een schim waarneembaar van de beurs, de politie, de politici of bureaucraten.. Nooit hebben ze directe invloed op de kraakscene, altijd blijven ze hun eigen gang gaan. Eigenlijk is er niets wat de strijd van 'de' kraakbeweging van vorm kan laten veranderen'.

legt hiermee de vinger op de zere plek: de kraakbeweging is een factor geworden die niet langer serieus wordt genomen. Zij is op zichzelf teruggeworpen en maakt met haar acties weinig indruk meer. Hij ziet ook wel iets in het idee van immers: 'Gelijk krijgen op het stadhuis kan dan net zo belangrijk zijn als... als wat eigenlijk, het winnen van de veldslag rond de Luik?'

Eind april geeft Joost in de rubriek 'de stand van de Beweging' zijn - dat wil zeggen een antimilitaristische - mening. Deze is reeds in het hoofdstuk antimilitarisme ter sprake gekomen maar zijn positieve visie op het huidige, weinig coherente, activisme wil ik u niet onthouden:

'Goed aan versplintering vind ik dan ook dat er ruimte ontstaat voor waardevolle iets langduriger projecten. Eigen media, blaadjes, radio's en video krijgen een langere adem, worden degelijker. Mensen bereiken een grotere continuïteit in vredeswinkels en anti-militaristische bureaus, in langdurige projecten tegen de wapenindustrie'.⁵⁴²

N.B. die samen met een van de voortrekkers van **Onkruit-Amsterdam** is, geeft hier een visie die voor mede-Onkruiters als toch minstens voor wat maagzuur zorgt. Wanneer hij dan ook nog aangeeft wat volgens hem Onkruit is en zou moeten zijn, is het voor ondergetekende duidelijk dat dit een van de redenen voor is geweest om Onkruit de rug toe te keren en te kiezen voor gewelddadige acties door een kleine groep mensen, die uiteindelijk als RaRa het meest en het best aan de weg timmert. Joost zegt namelijk het volgende:

'Onkruit heeft ook geen ideologie van 'sabotage of keiharde konfrontatie is de weg' maar we proberen gewoon iedere keer weer nieuwe acties te bedenken. Het betekent voor mij ook (ik merk dat ik hier onkruit begin te schrijven maar ik moet eigenlijk vanuit mezelf schrijven), het betekent ook een deel van het perspectief zoeken in de tegenbeweging; dat die steeds menselijker wordt en dat steeds meer mensen zich aansluiten, door massale acties te organiseren'.

In de vroege ochtend van 7 januari 1985 pleegde **RaRa**, toen nog onder de naam **Pyromanen tegen Apartheid**, een aanslag tegen oliehandelaar John DEUSS in Berg en Dal. Tekenend voor het toentertijd omgaan - of liever: niet omgaan - met het feit aanslagen was dat de Bluf! volstond met een korte persverklaring over het gebeurde. Enkele acties (inbraken) op naam van Onkruid uit dezelfde periode kregen veel meer aandacht.

In de prille lente analyseert 5 jaar Onkruid-acties en voor hem is het
duidelijk: 'Ik geloof niet in verhalen dat we op zoek moeten gaan naar effectievere manieren van aktievoeren'.⁵⁴³

N.B. Mocht zich nog steeds hebben opgehouden in kringen van Onkruid,
dan zal dit wel het uiteindelijke duwtje in de rug hebben betekend. Adieu antimilitarisme,
hallo anti-apartheid.

In juni waart een vreemde enquête door Nederlandt. Het is een inventarisatie-poging van het Nederlandse activisme door het Leidse Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen (COMT).⁵⁴⁴

De vragen zijn zó gesteld dat een weldenkend activist het niet in zijn hoofd zal halen ze te beantwoorden. Er wordt bijvoorbeeld gevraagd de door de respondent nagestreefde activiteiten te omcirkelen. Er volgen 27 mogelijkheden, variërend van 'het openbaar maken van geheime documenten' via 'demonstraties' en 'bezettingen' tot aan 'het gooien met een bom waarbij de kans groot is dat er mensen gewond raken'. Daarnaast dienen enige 'persoonlijke vragen' te worden beantwoord. De schrijver van het artikel eindigt dan ook met de opmerking: 'Ik kan me lieden voorstellen die erg blij zullen zijn als je deze vragenlijst invult'. Hij/zij ondertekent veelbetekenend met

Zoals eerder reeds gezegd - en elders omschreven - worden in de meeste gevallen de RaRa-aanslagen veroordeeld, ook door de Beweging zelf. De eerste aanslag op noemer van RaRa, die tegen de MAKRO in september, wekt onbegrip op. In Bluf! reageert ene (pp) met het reeds elders geciteerde:

'Ik heb liever bij honderd investeerders in Zuid-Afrika stenen door de ruiten, dan op een paar plaatsen een fik'.⁵⁴⁵

Eind januari 1986 preekt Bluf! voor eigen parochie in het artikel 'Bluf! en Politiek', waarin het onomwonden stelt dat Bluf! één van de weinig overgebleven verworvenheden van de beweging kan worden genoemd.⁵⁴⁶

'De kraakbeweging lijkt niet meer te bestaan als plek waar rusteloze jongeren als wij elkaar op een vanzelfsprekende manier kunnen tegenkomen. De structuren die erbij hoorden zijn uit elkaar gevallen. Er is geen andere beweging gevolgd waarbij massaliteit, spontaniteit en een open structuur een rol speelden. Evenmin is er op dit moment één strijdgebied, ondersteund door grote groepen mensen, waarover je zou kunnen praten in termen van continuïteit, strategie en meer van dat soort enge woorden'.

N.B. Hiermee gaat de redactie wel erg gemakkelijk voorbij aan de toch al sinds geruime tijd plaatsvindende brede acties tegen de apartheid in Zuid-Afrika. Of focust men zich hier al te zeer op RaRa, wier activiteiten men liever onbecommentarieerd laat?

Even later verschijnt een artikel van onder de titel
'Geen geheimen in de beweging'. Daarin wordt eigenlijk het fiasco aangetoond van activiteiten, zoals die door Onkruid werden gepleegd: het inbreken en publiceren. Naar aanleiding van een door AMOK georganiseerde avond over de inval bij hen en de inbeslagneming van het archief leveren harde kritiek op de modus operandi:⁵⁴⁷

'Wat is de meerwaarde van jatten en zo dingen aantonen? Je toont de kwetsbaarheid van

het systeem aan, van het militarisme, de parlementaire democratie en het is een opkikker voor je kollektieve zelfvertrouwen. Maar wanneer de verwachting bestaat dat door zwart-op-wit aantonen van bijv. bedrog (van Aardenne) of oorlogsvoorbereidingen, door 'verantwoordelijken' standpunten ingenomen moeten worden, blijkt het effect nihil te zijn. Je kunt bewijzen dat je niet voor niets paranoia bent geweest en dat er bewijzen zijn voor wat je altijd al beweerd hebt en zeker wist, maar er verandert niets, het absorberend vermogen blijkt enorm. De Onkruid-achtige akties roepen geen heftige protesten en marginalisering op, maar de overheidsmaatregelen ertegen laten ook de meesten koud. Onkruid & co lijken onderdeel geworden van de sferen waar allerlei duisters gebeurt, en waarmee bemoeienis van anderen zinloos is'.

Een andere 'confisqueer en publiceer'-actie, die van de actiegroep **Stille(n) Nacht, Heilige Vracht**, wordt als voorbeeld gesteld van een weinig zinvol bezig zijn: 'Stille Nacht is het mooiste voorbeeld van een niet meer te ontwarren cirkel van 2 katten die achter elkaars staart aanzitten: jullie houden je met ons bezig en wij met jullie en daarom jullie weer met ons'.

287

Wanneer in augustus aanslagen worden gepleegd door de actiegroep **Revolutionaire Cellen - Commando Ins Blaue Hinein**, worden de bijgaande persverklaringen door Bluf! slechts gedeeltelijk afgedrukt. Waarschijnlijk heeft dit nog steeds te maken met de policy van het blad: het in principe afkeuren van hard geweld.

Begin oktober verschijnt dan een reactie van 'een Bluffer' op de kritiek, een week eerder van de Revolutionaire Cellen. Deze stelden:

'Wij konstateren dat Bluf! regelmatig bepaalde aktievormen en politieke ideeën negeert dan wel censureert. Akties met een anti-imperialisties karakter worden belachelijk gemaakt of veroordeeld en bijbehorende persverklaringen worden geheel of gedeeltelijk niet geplaatst'.

Terecht stellen genoemde Cellen dat de handelwijze van het blad in strijd is met het eigen uitgangspunt: 'Bluf! wil een podium zijn waarin het hele bonte spektrum van strijdende mensen en groepen zich kan etaleren, propageren en uitleggen'.

Genoemde 'Bluffer' tracht zich onder de kritiek uit te wurmen met een verwijzing naar de vele kilo's aangeleverde kopij: 'Dus ook alle lulverhalen over Bloembollenstraat 31hs en de 14 pagina's lange anti-impieverklaringen. Het grootste probleem daarbij is dat niemand kan vertellen wat de 'beweging' eigenlijk is en waar die ophoudt'. Vervolgens krijgen de Revolutionaire Cellen een koekje van eigen deeg:

'Waarom moeten jullie aanslagen gepaard gaan met volkomen onleesbare verklaringen? Het probleem met die verklaringen is dat dát de enige manier is waarop jullie met de buitenwereld wensen te communiceren. Aan ons de keus om ze wel of niet te plaatsen, een discussie over inhoud en leesbaarheid is onmogelijk'.

De schrijver toont verder - in tegenstelling tot genoemde actiegroep - niet gehinderd te worden door een te strak zittend ideologisch corset:

'Ik vind dat je bij je analyses, je keuzes, je pogingen om volgende stappen te ontwerpen anti-imperialistische elementen heel zwaar mee moet laten wegen. Vooral als het om de analyses van economische structuren gaat. Maar het 'anti-imperialisme' kan nooit alles verklaren en oplossen, we zullen eeuwig moeten blijven afvragen, confronteren, discussiëren of het nog steeds goed is wat we doen, of we niet onszelf overschatten, of we niet belangrijke dingen vergeten aan te pakken. Een revolutie is meer dan theorie en aanslagen, bevrijding meer dan wegvagen'.⁵⁴⁸

In de loop van 1987 verstomt de discussie over geweld en/of (verkeerde) modi operandi. Er wordt wel gesproken over de situatie in Duitsland, waarbij de teruggang van de RAF in het aanzien van de gemiddelde Duitser, wordt geschetst.

Pas in november wordt er weer aandacht geschonken aan de Nederlandse situatie. Men

gaat nader in op het congres Solidariteit en Verzet, waartoe men enkele daar behandelde artikelen uit de reader publiceert, en men publiceert een brief op poten naar aanleiding van de kritiek van Bluf! op de inval in het advocatenkantoor van onder meer door de beruchte PVK:

'Dat de Bluf! zo'n bevooroordeeld stuk afval heeft geplaatst verbaast mij (of was het zelfs geschreven door een redaktielid?). Wat gebeurt er met de media van de beweging? Als ik sensationale, gecensureerde halve waarheden wil kan ik nog beter de Telegraaf of de Panaorama lezen'.⁵⁴⁹

Hetzelfde nummer bevat een opmerkelijk verhaal van een minstens zo opmerkelijke afzender, **Kommando Tablet nr. 14**. De schrijver pleit voor het opheffen van de huidige beweging en voor een nieuw begin. Hij/zij geeft een visie van het ontslaan van de kraakbeweging:

'Zij is eind 1979 abrupt verschenen door zich uit te kristalliseren rond een groep voortrekkers die het verzet tegen de ontruiming van de Grootte Keyser organiseerden. In de eerste helft van '80 kwam zij tot haar grootste omvang en minstens tot in 1981 behaalde ze de ene opmerkelijke overwinning na de andere. We zijn nu in 1987. Niemand heeft ooit gemerkt dat ergens de afgelopen jaren de kraakbeweging verslagen is of door de feiten achterhaald; de regels en wetten zijn wat veranderd maar daar werd sowieso niet veel belang aan gehecht. De kraakbeweging bestaat dan ook gewoon nog, ze is na '81 gewoon doorgegaan. ... Waarom het bij kraken echter gaat, weet niemand meer. Nieuw, slim en verrassend gedrag is echter al lang niet meer voorgekomen. Liever lijkt men erkend anti-imperialistisch gedrag uit Duitsland (gaap) te willen imiteren bij wijze van nieuwigheidje. Onzin allemaal, we kunnen wel wat beters doen dan dat. Maar dan moet eerst officieel de kraakbeweging en wat ons betreft ook de Beweging worden opgeheven in een liefst spectaculair feest met veel vuur en vallend glaswerk'.

De schrijver pleit vervolgens voor enige actie - 'als de tijd daar is' - van een harde kern die een nieuwe beweging om zichzelf heen moet formeren: 'Hun eerste zorg is de restanten die er nog van de oude beweging bestaan uit de weg te ruimen om zo plaats te maken voor de nieuwe. Het verleden moet eerst verdwijnen voor de toekomst aan kan breken'.

Kommando Tablet nr. 14 laat overigens na te melden of hij/zij zelf de grote 'purificator' zal zijn. Het artikel wordt samenvattend besloten:

'De kraakbeweging rust als een grafsteen op ieder nieuw initiatief, laten we de grafsteen op de kraakbeweging leggen. We schaffen de Beweging af en gaan daarna opgelucht verder met waar we (clandestien) allang mee zijn begonnen'.

N.B. Uit welke hoek bovenstaande oproep tot het vormen van een nieuwe, gelouterde beweging stamt is onduidelijk. Komt het misschien uit de hoek van de zich met hand en tand verzettende **Politieke Vleugel van de Kraakbeweging**, die hiermee eens op zachtzinniger wijze probeert zijn gelijk te krijgen? Hoe het ook zij, het artikel leidt niet tot reacties, zelfs niet van de hier enigszins te kijk gezette anti-imperialisten.

Op 3 december bevat Bluf! wederom een artikel naar aanleiding van het congres Solidariteit en Verzet, 'Revolutionair perspectief vanuit de onderklasse'.

Weinig revolutie lijkt er weggelegd voor ene die door middel van een ingezonden brief de goegemeente op de hoogte brengt van zijn 'motieven van een bewuste afhaker'.

heeft, zo zegt hij, jaren lang actievoeren als zijn hoofdbezigheid gezien maar hij wil ermee kappen vanwege de huidige definitie van 'daadwerkelijk verzet'. zegt hierover:

'Er wordt beweerd dat het noodzakelijk is om militante acties te voeren omdat onderdrukking niet alleen ideologisch en sociaal is, maar ook een materiële basis heeft. ... In de militante actiepraktijk heerst de opvatting dat die materiële bijdrage moet komen uit het gebruik van geweld, het aanrichten van 'daadwerkelijke' schade'.

En met betrekking tot geweld heeft nog een andere opmerking die duidelijk maakt waarom hij 'eruitstapt':

'Vernieuwingen kun je alleen van de grond af aan zelf opbouwen. Misschien lukt het om kleine veranderingen te bewerkstelligen, het is echter tijdelijk en niet inhoudelijk, het heeft geen perspectief en geeft mij dus geen energie. Bovendien moet iedere verandering die met geweld is afgedwongen worden BEWAAKT met geweld. Voor je leven ben je dan getekend'.

In zijn lange afscheidsbrief haalt ook nog even fel uit naar de Beweging waaraan enige hypocrisie niet vreemd schijnt te zijn:

'Bij de strategie hoort ook de scheiding tussen middel en doel en dus kunnen we ons nogal wat veroorloven. Het revolutionaire sfeertje creeert de morele goedkeuring onbepaald auto's te bezitten en een consumptieve vliegtuig-zon-vakantie aan de middellandse zee heb je toch wel 'verdiend' na een jaartje stress, conflict en opoffering'.

289

Dezelfde Bluff!-editie plaatst verder een brief van zich **Vele Amsterdamse Gehaktballen** noemende activisten, die nader ingaan op de richtingenstrijd binnen de (kraak)beweging. Zij geven een overzicht van de diverse controverses binnen de beweging, bijvoorbeeld over het 'verraad' van sommige gearresteerde krakers ten burele van de Hermandad. Na de PVK met de grond gelijk te hebben gemaakt, geeft men vervolgens hun visie van de kraakbeweging:

'Zij verandert konstant. Het is n.l. een politiek-sociale beweging, voor de een is kraken het invullen van een politieke strijd, voor de ander is het alleen een sociale nood. Dan blijkt dat de beweging (ondanks normen en waarden, grenzen en beperkingen) een plek biedt waar je ruimte vindt. Je hoopt dat mensen zich van daaruit politiek gaan ontwikkelen en dat het hen om meer gaat dan een dak boven het hoofd. De mensen zoeken en vinden mogelijkheden zich in 'deelstrijd' binnen een groter geheel van verzet te vinden. Verbondenheid, geen zuivering. Zoeken naar perspectief, voors en tegens in de strijd. Het zoeken naar overeenkomsten betekent niet dat je de verschillen moet verzwijgen. Het is juist ook de kracht van de kraakbeweging dat zij zo divers is'.

N.B. Deze visie ademt niet alleen een anti-imperialistische geest maar lijkt tevens een reactie op het artikel van Kommando Tablet nr. 14.

In de Bluff!-editie 'einde'87' gaat **De Kop van Jut** nader in op de crisis in de Beweging. De schrijver pleit ervoor verrassend te werk te gaan met een zo breed mogelijk scala aan actie-methoden:

'Wijk van het bestaande patroon af! .. Herhalen valt niet op als de beweging groeit maar nu we op ons retour zijn wordt na-apen pijnlijk. De verandering heeft ons succes gebracht maar nu het minder gaat klampen we ons vast aan onze gewoontes, zekerheden en rituelen. Een neerwaartse spiraal en een uiting van konservatisme. De Yuppies kunnen niet reageren op een beurskrach, wij niet op de koersval van de effecten van de akties'.

Men zet vervolgens op een rijtje waarom mensen actievoeren en noemt als motieven:

- **persoonlijke betrokkenheid** ('not in my backyard' bijvoorbeeld);
- **politieke betrokkenheid** (je wil de hele maatschappij anders laten functioneren);
- **revolutionair perspectief** (bijvoorbeeld RAF of het 'smash the state' van Italiaanse autonomen);
- **persoonlijke kick** (je hebt er gewoon lol in);
- **'het erbij willen horen'** (is eigenlijk taboe maar wel degelijk van belang).

De schrijver concludeert: 'Hoe verschillend de motieven ook zijn, de creativiteit van onze axes moet konstant aanwezig zijn. Op die manier blijven we ook bewust nadenken over onze politieke ideeën en axes'.

Medio januari 1988 verschijnt een artikel van zich de 'perestroika' bende noemende personen. Om diverse redenen (waaronder taalkundige) durft ondergetekende de stelling aan dat het geschreven is door iemand uit de naaste omgeving van RaRa-goeroe

Deze actiegroep voelt zich na haar smadelijke nederlaag bij het congres Solidariteit en Verzet gedwongen anderszins aan de weg te timmeren. De strekking van het verhaal is dan ook de nadrukkelijke wens om te komen tot het overeind houden van de theoretische discussie:

'Het lijkt ons wenselijk dat een groep mensen vanuit dit congres de vervolgdiscussie stimuleert, stukken verzamelt en uitgeeft. Daarbij realiseren wij ons dat er in de Nederlandse actiebladen geen traditie is om theoretische discussies te voeren. Dat wordt hoog tijd'.

N.B. Er zijn redenen om aan te nemen dat wij het hier te doen hebben met het elders genoemde **Revolutionair Initiatief Amsterdam (RIA)** van onder meer

Het RIA was later nauw betrokken bij de oprichting van het actieblad Konfrontatie en wordt dat in bovenstaande passage niet bedoeld? Een reden temeer voor de koppeling met RaRa is het vervolg van het betreffende artikel:

'Op praktijkniveau denken wij aan bijvoorbeeld 'thema-gerichte actiecampagnes'. Meerdere groepen en individuen die in de praktijk de geïsoleerdheid doorbreken vanuit verschillende invalshoeken. Zo kunnen we het radicalere verzet weer massalere vormen laten aannemen. Wij realiseren ons dat een harde noot gekraakt zal moeten worden bij het zoeken naar een evenwicht tussen de autonomie van de verschillende groepen en dat gezamenlijkheid nodig is voor het voeren van een 'bredere' campagne. Het is onze bedoeling dat theoretische discussie en praktische ervaringen elkaar gaan beïnvloeden en aanvullen. Op termijn kan zo mogelijk een radicale beweging met een eigen gezicht ontstaan'.

In 1988 is er natuurlijk vooral veel aandacht voor de arrestaties van de RaRa-verdachten en de detentie van RaRa-kopstuk . Er ontstaat bijna een cultus, een heldenverering, die overigens met name door de gevangene zelf is aangezwengeld. Daarnaast heeft Bluf! na vele 'dreigementen' eindelijk de strijd gestaakt en op 1 april de handdoek in de ring gegooid. Vier weken later zal NN het estafettestokje overnemen en in een andere samenstelling en layout - tweewekelijks - dezelfde actiepunten onder de aandacht brengen.

Begin augustus gaat men nader in op de discussie-avond in het Utrechtse AKJ, waar twee dagen eerder circa vijftig mensen bijeen zijn geweest om te spreken over de - nasleep van de - RaRa-arrestaties.⁵⁵¹

Zich wat ironisch '**de anti-gympies utreg**' noemende lieden geven een verslag van het besprokene en leggen hier en daar de vinger op de zere plek:

'Wat is frontvorming eigenlijk? Verschillende groepen bij elkaar brengen onder een gemeenschappelijke noemer om zo een vuist te kunnen maken. Is dat wel haalbaar? Krijg je nog wel veel mensen de straat op onder een gemeenschappelijke noemer als er immers een crisis in de beweging is?'

Het antwoord luidde eigenlijk 'nee' maar de vergadering vond de bijeenkomst toch wel geslaagd omdat 'de eerste avond bedoeld was als aanzet voor een blijvende discussie'.

De weken hierna staan in het teken van het proces tegen Daarbij lijkt
de beweging, inclusief de 'normale' tegenstanders van geweld, de rijen gesloten te hebben. Men stelt zich massaal op achter de RaRa-voorman. Deze eenheid wordt in september echter ruw verbroken door iemand die de harde waarheid durft te verkondigen. Een zich noemende persoon schrijft het artikel 'Op weg naar een front der eenzamen?'⁵⁵²

Hij veegt daarmee de vloer aan met de gebeurtenissen na de RaRa-arrestaties van 11 april: *'Wat in de op 11 april volgende maanden haastig aan artikelen en verklaringen is gepresenteerd rammelt en kraakt als een oude wekker. Ik begrijp er maar weinig van maar het meest storende is dat het gebrek aan helderheid en samenhang wordt gecamoufleerd met blinde dadendrang'*.

De schrijver laat onder de kop 'democratisch maagzuur' weinig heel van het artikel 'Zuur aan de wortels der democratie', dat zeer waarschijnlijk 's vriendin in de NN schreef. Tevens stelt hij de nogal geroemde grote opkomst in Paradiso - als voorbereiding van een manifestatie bij het proces - in een ander daglicht:

'750 mensen is helemaal niet zoveel op zo'n avond als je bedenkt dat er verder maar weinig mensen zijn die het iets kan schelen. ... Het is nogal naïef om af te gaan op kreten op muren als Viva RARA. Met radicale acties wordt zo vaak stil gesympathiseerd, noem het gerust het Robin Hoofd-effekt, maar dat geldt zelfs voor rechts-radikale organisaties. Hoe vaak staat de naam van de centrum-partij niet op muren geschilderd door lieden die zich wel in die onge-zouten racistiese rechtlijnigheid kunnen vinden, zonder er verder zelf bij te horen'.

Vooraf deze laatste vergelijking met extreem-rechts is natuurlijk dodelijk en de haren van de radicaal-linkse lezer zullen verder ten berge rijzen wanneer zij het slotbetoog van lezen. Hij keert zich tegen het RaRa-geweld en haar goedpraten ervan in plaats van het streven naar een politieke oplossing van in dit geval de apartheid:

'Het enige wat het revolutionaire ongeduld van de anti-imps oproept is onverschilligheid maar beslist geen betrokkenheid. Verkijk je niet op zo'n 750 passief betrokkenen. Deze 750 leken me eerder 'veteranen van 1980' of zoiets. RARA roept geen nieuwe enthousiaste activisten op. Ze kijken wel uit'.

Een week later volgt de reactie van die zijn epistel pathetisch begint: *'Een goede communicatie is een voorwaarde om me een levendig onderdeel te weten van buiten'*. Hij ziet natuurlijk alleen maar pluspunten in de bijeenkomst in Paradiso: *'Ik beschouw het als een politieke doorbraak. Een doorbraak in de richting van eenheid in verscheidenheid. De zeikerige toon van achterhoedevechters als is op dit moment niet langer bepalend voor de toon waarop de diverse mensen en groepen naar elkaar kijken'*.

Grote baas die net zo min wenst tegengesproken te worden als de gemiddelde Boer in Zuid-Afrika, verhaalt verder over de verschillende wijzen waarop wáár ruimte moet worden bevochten. Hij filosofeert verder:

'Op dit moment is kollektiviteit doel en middel, onmisbaar om samen te strijden, onmisbaar om tot een begrip van onszelf te komen als een revolutionaire beweging in het hart van de metropool, onmisbaar om die ongehoorde dimensie van onze eigen doelen onder ogen te zien: de toekomst leven en de loop van de geschiedenis buigen'.

In oktober verschijnt een analyse van - en kritiek op - het proefschrift 'Bevlogen Bewegingen' van Dr. Wim VAN NOORT.⁵⁵³

Deze komt met een interessante these: 'Massale radicale bewegingen ontstaan als er economisch groei is en mensen tijd hebben om over iets anders na te denken dan over hun dagelijks brood'. Recensent concludeert dat het eigenlijk een omgekeerde verpauperingstheorie is: 'Mensen komen niet massaal in verzet als ze armer worden maar als ze het beter krijgen'.

heeft meer kritiek: 'Wie een verklaring voor het ontstaan van bewegingen tegen kernenergie of woningnood zoekt, zal elders dienen te speuren of zelf aan de slag moeten'.

In april 1989 komt RaRa, zoals elders reeds gemeld, met een laffe doorkruising van de plannen van SuZA om met een grote spektakelblokkade op vreedzame wijze de rol van

Shell met betrekking tot de apartheid onder de aandacht te brengen. RaRa sticht gauw even een brand bij Thermo Shell Centrum in Hilversum, louter en alleen om publiciteitsredenen en om SuZA een hak te zetten. Deze actie ontklokt de Beweging puur negatieve reacties en men kiest en bloc voor SuZA. Een van de NN-redacteuren omschrijft de gevoelens van de gemiddelde activist over de RaRa-actie als volgt:

'Je kunt je wel eindeloos blijven beroepen op de armoede en onderdrukking hier en elders maar als je te arrogant bent om een open discussie aan te gaan met maatschappelijke groeperingen, een discussie waarin je niet het gelijk van je eigen analyses voorop stelt, dan kun je die revolutionaire tegenmacht beter als een aandoenlijk stukje nostalgie in de ijskast stoppen'.

Nadat er eerst op 2 november uitgebreid is stilgestaan bij de teloorgang van de Beweging (vide een volgend hoofdstuk), worden medio november de verschillende activiteiten tegen de Shell nog eens samengevat in het artikel *'Shell: avanti dilettanti'*.⁵⁵⁴

Het stuk bevat echter vooral de verbaasde constatering dat er sinds de spektakelblokkade (en de verfoeide aanslag van RaRa) weinig meer is gebeurd: 'Er volgden geen discussies, geen lawine aan acties, geen ruzies, niets'. De schrijver (m/v) van het artikel geeft aan waarom de aanslag van RaRa als arrogant moet worden beschouwd:

'Men meent vanuit een ivoren anonimiteit aktievoerend Nederland de les te kunnen lezen. Het doet zelfs denken aan de werkwijze van de RAF in de laatste jaren, die ook met de bolte bijl op massaal georganiseerd verzet afstormt zonder ergens rekening mee te houden. Waar bewegingen een half jaar bezig zijn om verzet te organiseren, daar heeft de betreffende cel genoeg aan een knal en bijgaande persverklaring om alles te bekritisieren'. Hij/zij vervolgt met de stelling dat de door SuZA georganiseerde blokkade juist een middel was om uit de reeds lang bestaande impasse te komen

'Ons was het belang duidelijk van een 'bundeling van krachten', linkse krachten in Nederland. Na jaren van afkalving en miserabel getob in onze sientjes waar eigenlijk heel weinig van uitging was daar ineens een borrelende pan soep waar niemand omheen kon stappen'.

De scribent zegt verder dat 'onze' kritiek op de laatste Rara-actie niet betekent dat zij het oneens zijn met de door RaRa gehanteerde modi operandi:

'Spektakulaire sabotage-acties kunnen bij een taktiese inzet ervan bijzonder stimulerend werken op de ontwikkeling van breder verzet. Alleen is een brandbom niet heilig en geen wondermiddel en kunnen 'legale' middelen soms even goed of zelfs beter zijn'.

Vervolgens wordt de schrijver en zijn/haar achterban duidelijk gepositioneerd:

'We zagen veel mensen afhaken, ook door de opkomst van meer dogmatiese groepen. Want het is een wisselwerking: de dogmatieser groepen kregen meer ruimte om te werken omdat zoveel mensen de beweging verlieten en de structuren inzakten. Maar daartussen dobberde wel een groot aantal mensen die én geen zin hadden om af te haken én niets zagen in de dogmatiese sjablonen van de anti-imps. Wij voelen ons er een deel van en het zou een slechte zaak zijn als deze groep zich zou laten afschrikken door beschuldigingen, revolutionaire slogans of schampere retoriek'.

Er volgt dan een oproep tot het aangaan van een 'sociale massastrijd' om in Nederland fundamentele veranderingen door te zetten. De schrijver stelt daartoe voor om het 'zwevende actief zijn' binnen gelegenheidsclubjes te verruilen voor het vormen van - vrij naar Che - 'een, twee, duizend subversieve klupjes'. Hij/zij wil daarmee de discussie, bijvoorbeeld over de ontwikkeling van een effectieve campagne tegen Shell, weer op gang brengen.

In maart 1990 voert **RaRa** twee acties uit in het kader van haar strijd tegen het asielbeleid. Er worden brandaanslagen gepleegd tegen de districtskantoren van de Koninklijke Marechaussee - 'de laarzen in de straat' - in Oldenzaal en Arnhem. Wederom worden de

aanslagen, hoe licht ook, veroordeeld. Een vluchtelingenwerkster, noemt ze ronduit contraproductief omdat hierdoor vluchtelingen en asielzoekers zelf worden gestigmatiseerd als 'bommengooiers'.

Een zich noemende schrijver gaat eind juni nader in op de nasleep van de WNC-ontruiming. Hij ziet slechts winst voor de overheid:⁵⁵⁵

'Zij hebben een vrij goed overzicht gekregen in hoeverre de kraakbeweging anno 1990 funktioneert.. Zoveel mensen zijn er momenteel nu ook weer niet zo actief en nog veel minder steken hun nek uit. Dus erg moeilijk hebben ze het niet als ze uit willen zoeken wie er op buurt/stedelijk niveau de touwtjes in handen hebben en wie de akties uitvoert.. Verder is men natuurlijk geïnteresseerd naar verbindingen tussen de diverse steden, wie verzorgt de kontakten'. En natuurlijk wordt de beweging gecriminaliseerd: *'Maar de kraakbeweging zou de kraakbeweging niet meer zijn, als zelfs achter slot en grendel die kriminalisatie niet met gebalde vuistjes te lijf zou worden gegaan'.* Aldus een afsluitend hart onder de riem.

De NN komt weken later terug op het WNC-echec bij monde van wiens taalgebruik en stijl overigens bijzonder goed overeenkomt met de hierboven genoemde scribent.

heeft wel een paar redenen waarom het allemaal mis is gegaan, bijvoorbeeld het op het laatste moment landelijk ronselen van mensen om deel te nemen aan de actie en het feit dat de 'cultuurverschillen' te groot waren: *'De een ziet het gewelddadige karakter van de actie als een overwinning, een actie waarmee we weer kracht opdoen. Een ander vindt dat we met dit soort akties niet dieper kunnen zinken'.*

Hij neemt vervolgens afstand van de regelmatig opduikende leus 'Ideeën ontruim je niet! Kraken gaat door!' wanneer hij nuchter opmerkt:

'Als je zo de spaarzame activiteiten rond het kraakgebeuren kritisch bekijkt, kom je toch al snel tot de konklusie dat die ideeën toch wel degelijk ontruimd blijken te worden'.

Er wordt volgens teveel teruggevallen op oude actiemethodes, terwijl de omstandigheden nu anders zijn. En er wordt veel sneller positief gereageerd om te helpen bij het voorkomen van een ontruiming, dan dat er actief wordt meegeholpen aan het kraken van leegstaande panden: *'Het kraken gaat door!, wordt door velen geschreeuwd, maar slechts met weinigen uitgevoerd'.* zegt ten slotte nog dat er weer en meer gepraat moet worden. Hij gelooft niet in de door steeds meer mensen aangehangen stelling dat 'de beweging al pratende tenonder' gaat.⁵⁵⁶

In maart 1991 gaat wederom (bij gebrek aan gesprekspartners?) dieper in op de huidige stand van de Beweging. Hij hoopt in de NN een discussie op gang te krijgen en legt nog eens uit wat de NN is:⁵⁵⁷

'Een blad voor en van een beweging, die bestaat uit mensen die uit onvrede met gangbare misstanden in deze maatschappij in verzet komen. Mensen vullen dit verzet verschillend in maar wat ze onderling gemeenschappelijk hebben is hun denkwijze. Ze zijn samen te voegen onder de noemer links-radikaal'.

Begin februari heeft NN mensen opgeroepen na te denken over een aantal stellingen. Eén ervan luidde:

'De beweging beweegt niet meer. Dan slaat de diskussie dood. De beweging kan geen vuist meer maken, af en toe slechts een vermanende vinger. De momenten dat er vanuit alle hoeken en gaten van de samenleving mensen te voorschijn kwamen, die weten wat er mis is met de maatschappij en wat ze daaraan kunnen doen, zijn even uit het zicht verdwenen'.

memoreert vervolgens de 'vrij lage opkomst' bij de discussie en een 'gemiddelde leeftijd van boven de 25' en stelt dat dit iets zegt over de crisis van links Nederland. Hij vervolgt:

'Links in crisis heeft als gevolg dat de mensen die nog wel aanzetten tot nieuwe initiatieven nemen keer op keer met de neus op de kille feiten gedrukt worden. Gekonfronteerd met een apatische houding van de mensen die op de initiatieven zouden moeten ingaan. Het is

wurgend, steeds minder mensen verschijnen op de spaarzaam georganiseerde akties. Hoe vaker dat gebeurt, des te minder het zinvol lijkt om een aktie op poten te zetten'.

haast zich te zeggen dat NN weinig kan doen aan de dalende 'populariteit' van het linkse denken en leven: 'Maar het kan wel een bijdrage leveren aan het bespreekbaar maken ervan'.

N.B. Sommige radicaal-linkse personen, i.c. blijven tegen beter weten in zich inzetten voor de goede maar bijna verloren zaak. Genoemde lage opkomst en relatief hoge leeftijd zijn natuurlijk een teken aan de wand waar het de toekomst van de beweging betreft.

294

Pas in november is er weer aanleiding om iets te zeggen over de beweging. Op 12 november begint het hoger beroep in de WNC-zaak, meer specifiek tegen het gebruikte artikel 140, en een dag later pleegt **RaRa** aanslagen op het woonhuis van Staatssecretaris KOSTO en het ministerie van Binnenlandse Zaken. De eerste commentaren op de actie van RaRa zijn voorzichtig maar neigen naar afkeuring.

Ene bijvoorbeeld reageert met een 'Open brief aan RARA'. Hij vertelt eerst dat hij complot-theorieën niet bij voorbaat wil uitsluiten, dus de aanslag zou ook voor rekening kunnen komen van BVD en/of CRI. Mocht het een echte actie van RaRa zijn, dan vindt hij dat een kwalijke zaak omdat het gevolg van de aanslag is dat er weer een 'enorm onderzoeksapparaat' in werking is gesteld. vindt dat RaRa een hele verantwoording op zich heeft genomen:

'Dit is voor justitie weer een mooie kans om, legitiem, alles en iedereen die iets met de links-radicalen beweging te maken heeft in kaart te brengen'.⁵⁵⁸

Hij gaat vervolgens in op de crisis van links en het negatieve effect van RaRa-aanslagen op een eventueel herstel: 'Links zit in een dal en is hard bezig te proberen eruit te komen. Wij zijn bezig ons te heroriënteren, nieuwe antwoorden bij oude vragen te zoeken, met een analyse van onze positie en invloed en de verbetering hiervan. Mijns inziens zijn de bomaanslagen geen stimulator voor de huidige discussies'.

Ten slotte komt nog eens terug op de gevolgen: 'Een ongewenst neveneffect van aanslagen met een dergelijk kaliber is het proces van pressie-repressie. We kunnen van onze oosterburen leren dat dat uiteindelijk averechts werkt. Zachtjes uitgedrukt: 'We niet tegen de RAF is, is voor ze en dus strafbaar'.

Daarnaast geeft 'een anti-imperialist' aan dat hij betere doelen ziet dan de woning van KOSTO en 'de Direktie Minderhedenbeleid op BZ', omdat de aanslagen hierop geen schade hebben toegebracht aan het functioneren van de staat. Hij/zij zegt dienaangaand: *'Binnen het apparaat dat de Nederlandse staat vormt zijn zeker doelen aan te wijzen die reële schade toebrengen aan onderdelen van haar beleid of functioneren: het opruimen van de belangrijkste komputercentra op persoonsregistratiegebied en de schaduwbestanden zou het functioneren van de overheid een behoorlijke klap toebrengen'.*

De schrijver raadt RaRa ten slotte aan 'de eigen standpunten en ideologische ruimte aan een analyse te onderwerpen'.

Eind november verschijnen andere - bijna alleen maar negatieve - reacties op de RaRa-aanslag. Deze variëren van 'een laffe tot laaghartige daad' tot een wat ironische analyse: 'Ook wij hebben het antwoord niet', schrijven ze. Nee, dat was ondertussen wel duidelijk geworden. 'Daarom gooien we een keer per jaar een bom', zouden ze er dan achter moeten schrijven'.⁵⁵⁹

De maker van de analyse, het 'Schrijfkolektief Charlie Pan', gaat verder in op de twijfels in de (alternatieve) pers of de aanslag wel het werk van RaRa was:

'De twijfels leggen de vinger op de zere plek. Dit soort geheime illegale akties zijn bij uitstek onkontroleerbaar en autoritair. In bijna alle landen zijn voorbeelden van infiltraties en provokaties op dit gebied, met vaak ingrijpende gevolgen'.

De gezamenlijke Nederlandse vluchtelingenwerkers veroordelen de aanslag van RaRa. Alleen het **Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV)** deelt de kritiek van RaRa op het vluchtelingenbeleid maar dat was te verwachten: een van de ASKV-kopstukken is tevens een vooraanstaand RaRa-lid.

Naast het ASKV waren er voorzichtig positieve reacties van een - anoniem - deel van de NN-redactie en van de bekende - reeds vaker genoemde en geciteerde - activist

In het NN-kerstnummer verschijnt een voorpublicatie van een in januari 1992 te verschijnen boek van een aantal Amsterdamse politicologen: 'Tussen verbeelding en macht'. Een van de schrijvers, Ruud KOOPMANS, licht alvast een tip van de sluier van deze geschiedschrijving van de nieuwe sociale bewegingen van de afgelopen 25 jaar op. Hij geeft in de recensie van het (zijn) hoofdstuk 'Van PROVO tot RARA' in een paar trefwoorden aan wat de goegemeente vond van de maatschappij in de voorbije decennia, die qua activisme een dalende lijn liet zien:

- jaren zestig: collectieve actie (politiek protest);
- jaren zeventig: het ik-tijdperk (matheid troef);
- jaren tachtig: no-nonsense (individualisering).

KOOPMANS gaat vervolgens in op de door hem en zijn collega's - onder meer door bestudering van de maandagedities van NRC - onderkende 'golfbewegingen' in het politieke protest in Nederland. Hij ziet dan tussen 1965 en 1989 twee protestgolven. De eerste, van 1965 tot 1977, begint bij de opkomst van PROVO en kent zijn hoogtepunt in 1969 met de acties van de studenten en de protesten tegen de Amerikaanse interventie in Vietnam. De tweede, beginnende in 1977, vindt haar hoogtepunt in de eerste helft van de jaren tachtig met de acties tegen de kernenergie en die van de kraak- en vredesbeweging. Na 1985 ziet KOOPMANS weer een dalende lijn.

N.B. Daarbij vergeet hij dan wel de hausse aan anti-apartheidsacties.

De schrijver geeft vervolgens aan dat het bij zaken als protestacties en dergelijke ook puur een kwestie van perceptie is:

'Het protest van de jaren zestig werd als veel radicaler en ingrijpender ervaren als dat van de eerste helft van de jaren zeventig. Met tamelijk onschuldige middelen wist bijvoorbeeld PROVO de autoriteiten tot paniekerige overreacties te provoceren'.

Inmiddels is de toestand verbeterd, of in ieder geval veranderd: 'Paniek heeft plaats gemaakt voor beter gedoseerde repressie, hervormingen en niet te vergeten het beproefde subsidie-instrument'.

En daarmee doelt KOOPMANS vooral op de breed uitgevoerde inkapseling van grote milieubewegingen als **Greenpeace, Natuur en Milieu** en anderen. Hij zegt - mede - dienaangaande:

'Hierdoor zijn de autoriteiten tevens in staat het isolement van de radicale vleugels te versterken door gedifferentieerd met protest om te gaan. De gematigde stroming, die meepraat in overlegorganen, allianties heeft gesloten met gevestigde organisaties en zich, voor zover er nog sprake is van mobilisatie van de achterban, beperkt tot legale acties als demonstraties, wordt met begrip, eventueel subsidies, en zonodig met concessies tegemoet getreden. De steeds meer geïsoleerde radicalen kunnen dan straffeloos als 'relschoppers' bestempeld worden, en worden steeds meer met repressie geconfronteerd'.

Maar dit isoleren van de radicale vleugel heeft zijn nadelen want daardoor wordt zij alleen maar radicaler. KOOPMANS hierover:

'Omdat zij een tegenculturele groepsidentiteit ontwikkelden, gingen zij er steeds meer 'anders' uitzien. Eenmaal getooid met leren jas, bivakmuts en hanekam, kwam de zo ontstane 'autonoom' al helemaal in de hoek waar de klappen vielen'.

De radicalisering leidde in de tweede helft van de jaren tachtig tot hardere acties: stenen

gooien en het ingooien van ruiten maakten plaats voor bomaanslagen, brandstichtingen en sabotage-activiteiten. En met die constatering wijkt KOOPMANS af van zijn gedane uitspraak over de 'neergaande golfbeweging' na 1985. Hierover zegt hij zelf trouwens in een eindconclusie:

'De terugloop van de bewegingsactiviteit na 1985 is wel degelijk relatief. Zoals we reeds constateerden bevond de activiteit van de nieuwe sociale bewegingen zich in het 'dal' in het midden van de jaren zeventig nog duidelijk boven het uitgangsnivo van 1965. Hetzelfde doet zich nu weer voor: aan het eind van de jaren tachtig is zeker sprake van een activiteitsdal maar het ligt duidelijk hoger dat het dal van de jaren zeventig, laat staan dat er ook maar enigszins sprake zou zijn van een terugkeer naar de situatie van voor 1965. Er is dan ook geen enkele reden om de doodsklok te luiden over de nieuwe sociale bewegingen. Er mag dan sprake zijn van ups en downs, de lange-termijn trend is er nog altijd een van toename van bewegingsactiviteit'.

N.B. Je zou hier kunnen spreken van een 'zwaard van Damocles op zijn retour', omdat elke pendelbeweging minder diep uitslaat.

KOOPMANS zegt vervolgens optimistisch dat de nieuwe sociale bewegingen een zonnige toekomst is beschoren in een tijd waarin politieke partijen aanmerkelijk aan belang hebben ingeboet als middel tot participatie van burgers in de politieke besluitvorming.

Ondergetekende gaat daar graag mee accoord; ook nu, zes jaar na deze boekbespreking. Maar dan moet er wel een duidelijke definitie volgen van 'bewegingen'. KOOPMANS definieert het zo breed mogelijk en dan zullen bijvoorbeeld ook de ingekapselde milieubewegingen als Greenpeace, Natuur en Milieu en zelfs de Vereniging Milieudefensie eronder vallen. Wanneer echter meer naar 'activisme' wordt gekeken, meer specifiek van links-radicalen origine, dan gaat deze vlieger niet op. In de loop van de jaren negentig, dus na het verschijnen van 'Tussen verbeelding en macht', is er sprake van een verregaande teruggang van harde acties. Nemen wij bijvoorbeeld de radicale milieugroepering **Earth Liberation Front**, dan zien we dat zij is ontstaan als een woeste bergbeek maar dat zij gaandeweg is verworden tot een kabbelend stroompje. Voor harde acties à la **RaRa** lijkt mij geen zonnige toekomst weggelegd.

KOOPMANS stelt aan het slot van zijn betoog dat er ook bij het denken over sociale bewegingen sprake is van golfbewegingen: 'Het wat, wanneer en hoe van een nieuwe golf van protestactiviteit is een andere vraag, waarop het antwoord met name zal afhangen van de toekomstige ontwikkeling van de partijpolitieke verhoudingen in Nederland. Eén ding is echter zeker: bij de opgang van de volgende golf zullen er weer profeten zijn die verkondigen dat we op de drempel staan van een nieuwe maatschappij, en wanneer de onvermijdelijke neergang inzet, zullen andere profeten weer menen dat we een tijdperk van verzakelijking, politieke passiviteit en van het einde van de ideologie zijn binnengetroden'. Resumerend zouden we kunnen stellen dat er op dit moment, begin 1998, weinig sprake is van golfbeweging'. Wat de oorzaak precies is wordt mogelijk over enige jaren verteld door een terugkijkende socioloog.

We zouden de toestand van maatschappij inclusief de Beweging anno 1998 kunnen voorstellen als een kleurenpalet: een toenemende vergrijzing van de bevolking, een verpaarsing van de politiek en een gestage ontgroening van het activisme.

Dezelfde NN-editie bevatte nog een achtergrondartikel over de crisis waarin links verkeert. Daarin wordt geciteerd die zelfs iets positiefs in de huidige malaise ziet: 'De crisis van Links is geen puur negatieve toestand: ze spoort aan tot het afschaffen van overspannen voorhoede-pretenties met bijbehorende revolutionaire kretologie, zwaarwichtige strategiediskussies en ideologische moord en doodslag'.⁵⁶⁰

Een andere Lekker Fris-scribent, heeft er echter een zwaar hoofd in getuige zijn analyse: 'Krisen als iets positiefs zien, chaos als inspirerend geheel, het is niet gemakkelijk zo blijkt. Eerder komen woorden als malaise, apathie en drankzucht op'. Rop heeft ook al weinig op met de brede roep om 'fundamentele' discussies: *'Ik vraag me af wie daar eigenlijk zin in heeft. Eerder waren discussies ordinaire ruzies met als uiteindelijk resultaat dat de volgende splintergroepering geboren werd'*. Rop gaat vervolgens in op de situatie in Arnhem, waar radicaal-links verzeild is geraakt in 'niet te vatten persoonlijke ruzietjes' en verstrikt in reactionaire ideeën: behouden wat er te behouden valt.

N.B. Nemen we hierbij nog een artikel in dezelfde NN, 'Een verloren dag voor de milieustrijd', waarin ingaat op een 'teleurstellend verlopen milieubijeenkomst in Wageningen', dan moge duidelijk zijn dat ondanks de hier en daar positieve geluiden van Ruud KOOPMANS het jaar 1991 in mineur eindigt.

297

In januari 1992 is er weer even aandacht voor de RaRa-aanslagen van 13 november. breekt een stevige lans voor RaRa, wier aanslag immers niets meer was dan een 'reactie op een extreem en gevaarlijk asielbeleid'. Zij heeft er begrip voor dat een bomaanslag gevoelens van afschuw oproept en niemand hoeft het van haar eens te zijn met het middel. Echter: 'Even begrijpelijk is dat het middel wel gebruikt wordt'.⁵⁶¹ In hetzelfde Konfrontatie-nummer wordt de bekende Ds. VISSER geciteerd die een eigen mening over RaRa en haar middelen heeft: 'Je kunt je wel in het openbaar van RARA-aanslagen distantiëren maar dat lijkt me niet zo geslaagd. Ik zou ze wel dringend willen verzoeken met mij te overleggen over de middelen. Ik zou best met hun in alle openheid willen discussiëren maar ja, die lui ontmoet je niet zo snel'. (Laat de kinderen tot mij komen...)

De NN komt begin februari met een eigen analyse van het eerder genoemde 'Tussen verbeelding en macht', wat in een enkele zin wordt getypeerd als: 'Voor de bewegers zelf een teleurstelling én een eye-opener'.⁵⁶²

Niemand herkende zich echt in het 'wetenschappelijke turfwerk' en het stramien van de theorie. Een klacht die activisten wel vaker over wetenschappers hebben, denk maar aan de opmerking van over Dr. Frank BUIJS: 'Wat een simpele ziel'.

Een punt van kritiek was bijvoorbeeld dat protestgolven worden geconstrueerd:

'Ze tellen alle (deelnemers van alle) verschillende akties bij elkaar op. En zowel het Wereld Natuur Fonds als de AKB worden tot de milieubeweging gerekend. Autonomen met ZKH Prins Bernhard op de barricade voor uitbreiding van Pieterburen!'

De in de aanhef genoemde 'eye-opener' betrof overigens de constatering bij het onderzoek dat het er wel toe doet wat voor regering er aan de macht is.

Het onderzoek is uitgesplitst in zeven delen, die u hieronder - samen met een korte analyse door activisten zelf - aantreft:

- vredesbeweging ('Voegt niets toe aan wat al overal bekend is');
- kraakbeweging ('Mist elke theoretische diepgang, presenteert geen nieuw materiaal');
- homo- en lesbische beweging ('Je kunt je niet inleven in de beschreven situaties');
- vrouwenbeweging ('Een droog overzicht van organisaties en ledentallen');
- solidariteitsbeweging ('Te voorzichtig, te voorspelbaar en academisch, weinig bevolgen');
- gekkenbeweging ('Teveel opsomming, een overall blik ontbreekt');
- milieubeweging ('Het is teveel Randstad-georiënteerd').

Voor wat betreft laatstgenoemde beweging heeft recensent nog enkele nuttige op- en aanmerkingen: *'In hokjes onderbrengen, dat probeert de BVD ook al jaren. Wie hoort bij wat en wie heeft er verbanden en kontakten met wie. Veel interessanter voor geschiedkundig onderzoek zou mijns inziens een analyse zijn van het kleine netwerk van mensen die in diezelfde 20 jaar elke keer op een andere plaats opduiken'*.

N.B. Eigen onderzoek heeft natuurlijk ook reeds aangetoond dat er door de jaren heen inderdaad individuen en zelfs groepjes zijn die niet onder één noemer zijn te vangen. Waren het in de eerste helft van de jaren tachtig bijvoorbeeld anti-kernenergie-activisten die zich aansloten bij antimilitaristen (AKB bij VAK en/of BONK), de laatsten waren een decennium later terug te vinden bij acties in het kader van de aantasting van het milieu (en andere). Kortom, ook bedoelt hier zogenaamde 'beroepsactivisten' maar hij omschrijft ze wat filosofischer: 'Een stroming van mensen waarvoor aktievoeren geen hobby is maar een levensstijl'.

Het duurt vervolgens tot juli 1993 wanneer er weer eens iets waard is om je mening over naar buiten te brengen. Het betreft hier de aanslag van **RaRa** op de DIA, de Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Daarvoor was er natuurlijk al van alles gezegd over de onlusten van 8 mei in Den Haag, waar een jongerenprotest hardhandig was beëindigd maar daarover heeft u elders alles kunnen lezen.

Met betrekking tot RaRa is het aardig te constateren dat juist haar laatste aanslag - naast de gebruikelijke afkeuring - ook deels de goedkeuring van de Beweging weg kon dragen, zelfs van de kant van de NN-redactie.

In de herfst verschijnt er een verslag van een discussie over RaRa-aanslagen in het Nijmeegse politiek-cultureel centrum O 42. Het is wederom die zich achter de RaRa-methodieken schaaft. Zij zegt geweld niet per definitie af te zweren: *'Binnen een bepaalde politieke context vind ik het aanbrengen van materiële schade geen buiten-proportioneel middel'*.⁵⁶³

Op gebied van het milieu-activisme is er na een lange periode van rust een kentering 'ten goede' te zien. Zo zal het **ELF** in november van zich doen spreken met harde acties, waartoe eerder in de NN werd opgeroepen.

Konfrontatie pakt in maart 1994 groot uit met een discussie over 'linkse hergroepering' van de hand van een drietal theoretici:

Er wordt onder meer gesproken over het feit dat de Europese Eenwording extreem-rechts in de kaart speelt, omdat deze stroming makkelijk inspeelt op de roep om nationalisme en protectionisme. dienaangaand: *'Het wreekt zich dat radicaal-links geen traditie heeft om echt op te komen voor de verzorgingsstaat (en RaRa dan? - . Dat komt deels omdat we de verzorgingsstaat een reformistisch instrument vonden en deels omdat we vanaf midden jaren zestig allemaal het idee hadden dat we van de arbeid bevrijd zouden worden. Radicaal-links heeft heel lang haar structuur gebaseerd op het bestaan van uitkeringen'*.

gaat in op het voorstel van de Duitse historicus om te komen tot een regionale bundeling van activisten uit allerlei politieke geledingen, die met basis-democratische, mobiele en creatieve actievormen het kapitalistische systeem bevechten: *'Als je concreet naar initiatieven in Nederland kijkt, zie je dat organiseren met mensen uit verschillende netwerken ook wel gebeuren. Initiatieven zoals de Derde Kamer, de AFA-krant, groepen als A SEED zijn basis-democratisch, activistisch en internationalistisch'*. Over verzorgingsstaat en internationalisme gesproken: 'Dat verdedigen van de verzorgingsstaat zal ook wortels moeten krijgen in een internationalistische aanpak. Als Indianen in Mexico (de Zapatistas - de wapens oppakken en zich verzetten tegen de NAFTA- overeenkomst, rennen er uit solidariteit wel een stelletje anti-impis naar de ambassade', aldus die wordt bijgevalen door : 'Daar was ik zelf ook bij'.

vraagt zich af of de linkse hergroepering wel zo eenvoudig is te realiseren:

'Het is een gigantisch, vrij abstract project. Toen we jaren geleden in Den Haag acties organiseerden tegen de European Festivities, een propagandacircus voor de Europese eenwording, was de algemene kritiek dat het thema Europese eenwording niet leefde en dat je het dus niet kon oppikken. Dat het te ver van de mensen hun bed zou staan. Een paar jaar later werd iedereen heel concreet door de eenwording overspoeld'.

is duidelijk zeer sceptisch over de haalbaarheid van het project en ook is pessimistisch:

'Wat je op dit moment mist binnen links, is een meer georganiseerde discussie. Er zijn wel veel initiatieven, er ontwikkelt zich wel wat binnen links, maar het komt zo moeizaam bij elkaar'.

N.B. Al met al kunnen we constateren dat deze drie denkers toch wel grote vraagtekens plaatsen bij een succesvolle heroriëntering van de linkse beweging.

299

NN komt pas in augustus met een substantiële bijdrage aan de discussie. Er wordt onder de titel 'Slijp je koevoet maar!' een kijkje in de keuken van de huidige kraakscene gegund. Gesteld wordt dat het door de vele wetten het kraken moeilijker is geworden maar de doemdenkers uit de tweede helft van de jaren tachtig, die dachten dat het kraken voorbij was, hadden het in de ogen van deze nieuwe lichterling krakers mis:

'De Leegstandswet werd in 1986 ingevoerd en eind jaren tachtig, begin jaren negentig werd er vervolgens meer gekraakt dan voor de invoering van de anti-kraakwet'. Ook nu lopen er weer doemdenkers rond maar de krakers waarmee de interviewer, DJ X, heeft gesproken willen er niets van weten. Zij roepen op tot massale kraakacties en tot een strijdbare instelling: 'De strijd zal moeten worden uitgevochten, via de rechtbank en op straat'.⁵⁶⁴

Diep in de herfst verschijnt een lang artikel van een gerenommeerde linkse activist,

Hij schrijft zijn gedachten over de 'crisis van links', waarbij hij de media meeneemt in zijn beschouwingen. Enige citaten:⁵⁶⁵

- 'De crisis waarin links zich bevindt, daarvan is het einde nog niet in zicht. De linkse beweging is politiek en maatschappelijk geïsoleerd. Een wenkend politiek perspectief is in geen velden of wegen te bekennen en bovendien is de linkse beweging in tal van clubjes en comités versplinterd en versnipperd'.
- 'Konfrontatie heeft links niet uit het dal kunnen trekken. Daarvoor is de crisis te fundamenteel. Het betreft een ideologische crisis en een praktische crisis'.
- 'Toekomstige aandachtspunten zouden moeten zijn: gemeenschappelijk front tegen racisme; verbinding met de sociaal-economische strijd tegen herstructurering van de economie en de rol van de staat (minder welvaartsstaat, meer repressiestaat); evaluatie en zelfkritiek'.
- 'Een van de tekortkomingen van linkse en progressieve groepen is het zelf-gekozen isolement'.

De NN is begin december ook al in mineur bij monde van

in zijn

artikel over 'links en haar media'.⁵⁶⁶

stelt: 'Je zou haast zeggen dat er een collectieve depressie is neergedaald op de linkse media in Nederland'. Hij doelt daarmee op de dreigende ondergang van het radicaal-linkse opinieblad Konfrontatie en de fusiebesprekingen van dat en andere linkse activistenbladen. legt de schuld van het verdwijnen van Konfrontatie overigens bij het blad zelf: 'Het was in zekere zin een (geforceerd?) politiek project, opgestart en uitgevoerd door mensen die meer behoefte hadden aan politiek dan aan media. De linkse journalisten en blaadjesfreaks ontbraken teveel en dat was aan het blad af te lezen'.

In april 1995 publiceert NN een artikel van ene [naam] over RaRa. Zij/hij doet voorkomen alsof de aanslagen van de jaren negentig zijn gepleegd door de Nederlandse inlichtingendiensten en overheid zelf. Daarbij wordt verwezen naar een vroegere infiltrant in de vredesbeweging, [naam]. Met de hier aanwezige kennis menen we te mogen stellen dat [naam] slechts alleen met betrekking tot de titel overeenkomstig de waarheid spreekt: 'RARA bestaat niet meer'.⁵⁶⁷

Eind mei 1996 lezen we het artikel 'De zin van geweld' van de aan het Nijmegen informatie- en actiecentrum Assata verbonden [naam]. Zijn bijnaam zal u beter bekend zijn: [naam]. Hij geeft zijn - voorzichtig positieve - mening aangaande gebruik van geweld naar aanleiding van de laatste bomaanslag, die bij BASF in Arnhem. [naam] stelt onder meer het volgende: *'Het toebrengen van materiële schade is altijd al een vertrouwd en effectief middel gebleken'*.⁵⁶⁸

Hij tracht dit te bewijzen met een verwijzing naar het boek 'Actie of dialoog' van de Twentse bedrijfskundige [naam] die erop wees dat 'pas als protest wordt omgezet in verzet met economische effecten, een taal gesproken wordt die ondernemingen verstaan'. [naam] herhaalt nog eens dat hij wel iets ziet in het toebrengen van economische schade en praat dat voor zichzelf goed:

'In wat voor wereld leven we als ondergrondse kernproeven legaal zijn terwijl een minder schadelijk protestploffje kan rekenen op vervolging? Is het leven van een compleet volk en de vernietiging van een heel milieu dan echt ondergeschikt aan de financiële schade aan een voordeur?'

N.B. In deze tijd speelden de Franse kernproeven bij het atol Mururoa.

Twee weken later reageert ene [naam] op bovenstaande ontboezemingen. Hij wil verdergaan dan Tups hoewel geweld voor hem absoluut geen heiligmakende filosofie is, maar slechts een van de manieren om actie te voeren. Maar als de nood aan de man komt zal [naam] zelfs overgaan op geweld tegen personen. Trouwens; 'een tijdens een rel gegooide steen is ook politiek persoonlijk geweld'. Vervolgens toont hij zich radicaler waarbij hij echter onduidelijk blijft: 'Wanneer ik het eens ben met de doelstellingen (welke??) keur ik personeel geweld goed. Is aan die randvoorwaarden voldaan, wijs ik noch een guerillaoorlog noch liquidaties noch ontvoeringen noch gerichte bomaanslagen per definitie af'.

Eind november komt een boze [naam] aan het woord, die nader ingaat op het door de Divisie Koninklijke en Diplomatieke Beveiliging (DKDB) beproeven van een nieuw strijdmiddel: pepergas.⁵⁶⁹

Dit is een van de middelen die 'het mythische gat tussen pistool en wapenstok' moeten dichten, aldus [naam] die erop wijst dat er in de Verenigde Staten reeds zo'n zestig doden zouden zijn gevallen door toedoen van pepergas: 'We kunnen beter geen minuut meer verliezen om duidelijk te maken dat dit martelwerktuig geen enkel probleem oplost. We gaan niet terug naar de middeleeuwen!'

In hetzelfde Ravage-nummer recenseert redacteur [naam] documentaire 'De stad was van ons - Een film over de Amsterdamse kraakbeweging 1975-1988'. [naam] is erg positief: 'Het is een waardevol document van een unieke radicale sociale en politieke strijd tegen de woningnood'. [naam] is vooral ingenomen met de wijze waarop een van de grote kopstukken, [naam], zich in de documentaire zelf onderuithaalt. De toeschouwer kon nu zelf oordelen dat er bij deze radicale politieke activist een draadje loszit.

In 1997 wordt er wijd en zijd binnen de Beweging gediscussieerd over de verschillende vormen van protest en verzet. De katalysator van een en ander is de op 16 en 17 juni in

Amsterdam te houden Eurotop. Zoals u elders heeft kunnen lezen heeft dit geleid tot een (laatste?) hausse aan acties, variërend van ludieke manifestaties tot - door preventief optreden van de autoriteiten verijdelde - harde acties.

Ook andere zaken trokken echter de aandacht. Zo ging in april nader in op een recent verschijnsel, een nieuwe ideologie: het immediatisme, ook wel 'Tijdelijke Autonome Zone (TAZ)' of 'onmiddellijk anarchisme' genoemd.⁵⁷⁰

Het is een soort oppervlakkige, parasitaire levensstijl die vooral wordt aangehangen door 'heterosexuele middenklasse-mannen uit de media- en kunstwereld. Merijn vindt het uitermate vreemd dat het immediatisme ook in links-radicalen kringen aanhang verwerft. De immediatisten zeggen dat zij de mens willen bevrijden van onderdrukking ten behoeve van de vrije wil. stelt daar vraagtekens bij: 'Zij willen juist zichzelf bevrijden van hun geweten en van verantwoordelijkheid voor hun medemens'.

Hij herhaalt zijn waarschuwing aan het adres van zijn radicaal-linkse kameraden nog eens: *'De immediatisten wijzen fundamentele maatschappelijke veranderingen als onmogelijk of zelfs irrelevant van de hand. Solidariteit en wederzijdse verantwoordelijkheid tussen mensen worden door hen ondermijnd. Deze ideologie is tot ver onder het 'politieke nulpunt' gezakt. Het immediatisme is een nihilistische en ronduit rechtse ideologie. Het verdient dan ook absoluut geen plek in anarchistische en radicaal-linkse kringen maar zou juist van daaruit bestreden moeten worden. Het enthousiasme en de kritiekloosheid waarmee het immediatisme in deze kringen ontvangen wordt, laat duidelijk zien hoe de verrechtsing ook daar keihard toeslaat'*.

En daarmee geeft een hard oordeel over de (wan)toestand waarin het linkse activisme zich anno nu, in 1997/1998, bevindt. Een oordeel dat van onze kant alleen maar kan worden bevestigd. Het lijkt erop dat ook op gebied van inhoudelijke discussie de Beweging bijna aan het eind van haar Latijn is. Daar kunnen ook de gebeurtenissen rond de Eurotop en de nasleep ervan weinig aan veranderen. Hoewel er medio 1997 werd opgeroepen de handen ineen te slaan om bijvoorbeeld een barricade op te werpen tegen de verdere Europese Eenwording en het nog meer aantasten van het milieu, bleven de verwachte acties in de herfst uit: de Europese Top in Luxemburg verliep zonder noemenswaardig protest, laat staan verzet, en de laatste actieweek van het Earth Liberation Front ging onopvallend voorbij. De Beweging lijkt vroeg aan haar winterslaap te zijn begonnen.

3.5 Ondersteuning en oproepen, van ludiek tot publiek

Sinds er sprake is van activisme hebben verschillende personen zich geroepen gevoeld om de actievoerders met raad en daad bij te staan in de uitvoering van de diverse activiteiten. Soms was het een ondersteuning van de harde strijd, vaak betrof het een ludieke hulp om het leven van de activist zo aangenaam mogelijk in te richten. Naast de lokale en landelijke overheid was het met name het bedrijfsleven, dat op enigerlei wijze werd benadeeld. Uit onderstaande chronologie moge blijken hoe inventief er soms met de verschillende mogelijkheden werd omgegaan.

N.B. De steun in de vorm van artikelen van, de activisten toegedane, onderzoekskollektieven als **AMOK**, **Jansen & Janssen**, **SIP-Nijmegen** en dergelijke worden hier buiten beschouwing gelaten. Andere 'hulpmiddelen' in de vorm van bijvoorbeeld de publicatie van lijsten van ondernemingen die bijdragen aan de instandhouding van de apartheid heeft u elders kunnen aantreffen.

In april 1982 maken we kennis met **Willie Wortel** die enkele nuttige tips heeft onder het motto 'Meer gas & licht voor minder poen!' Met enig geknoei aan de meter is er volgens

deze praktische activist goudgeld te verdienen.⁵⁷¹

Bluf! 34 van 9 september 1982 valt de twijfelachtige eer ten deel te komen met de bouwtekening en instructies van een goed werkende brandbom, ingezonden - zo beweert men - door ' Enkele jaren later zal een dergelijke brandbom door **RaRa**

worden gebruikt bij haar aanslagen tegen DEUSS (Transworld Oil) in Berg en Dal.

In februari 1983 kunnen wij een aantal praktische tips lezen van 'actie-beweging' **Beurs** en de **Sollicitheek** voor het ontduiken van de (o zo hinderlijke) sollicitatieplicht. Zo raadt men aan met een aantal mensen de afwijzingen op sollicitatiebrieven te laten rouleren.⁵⁷²

302

In maart verschijnt van de hand van het **Rood Verzetsfront (RVF)** het 'Handboek tegen de smeris', waarin gewaarschuwd wordt voor de technieken die de politie inzet tegen bijvoorbeeld activisten: afluisterapparatuur, registratie, opsporing, alarminstallaties en observatietechnieken. Het RVF hoopt 'dat deze dokumentatie je het nodige inzicht en inspiratie verschaft, zodat je na lezing hiervan meer onbezwaard en meer succesvol de grenzen van de 'vrije democratische rechtsstaat' kan overschrijden'.

In de herfst wordt nader ingegaan op het proletarische winkelen op Prinsjesdag. Een en ander onder het motto 'We pikken het niet langer, we jatten gewoon!' In Den Haag, Nijmegen en Amsterdam vonden acties plaats met een 'inkomens-korrigerend karakter'. Alleen al in één supermarkt in Nijmegen werd door ruim honderd lieden voor duizenden gulden meegenomen en buiten uitgedeeld onder voorbijgangers.⁵⁷³

De spreekbuis van de Beweging, Bluf!, komt in februari 1985 voor het eerst met een van de grote succesnummers van de Beweging: **Tegengas**. In de Staatsliedenbuurt is actiecentrum Tegengas opgericht als antwoord op de laatste plannen van de regering. Een en ander onder het motto: 'Zij korten ons, wij korten terug!'⁵⁷⁴

Ook Tegengas komt voort uit een anti-imperialistische instelling, getuige onder meer de volgende passage uit het artikel in Bluf!: 'Het geven van TEGENGAS hoeft niet direkt voort te komen uit een lege portemonnee. Zelfs al zou je geld teveel hebben, dan is dat nog geen reden om het handjevol directeuren van Shell en Esso verder te spekken. Of je moet er natuurlijk achter staan dat ze, met alle steun van de overheid, een groot deel van hun miljardenwinsten investeren in het buitenland, waarmee zij een niet geringe bijdrage leveren aan het westerse imperialisme'.

Een week later maakt Tegengas melding van het feit dat zij cursussen organiseert over onder meer 'illegaal aansluiten'.

In april heeft Bluf! een special over de activiteiten van Tegengas, waarin onder meer gesproken wordt over het (lucratieve) kantelen van de meter.

Medio juni verschijnen onder de titel 'Saboteer meer!' enige aanbevelingen van het sinds vier jaar bestaande '**verzetsfront Willie Wortel en de lampjes**'. Genoemde heer wijst erop dat er een tweede druk is verschenen van zijn 'Sabotage in je vrije tijd' en dat er tevens een videofilm kan worden besteld. Onder meer worden tips gegeven over kortsluiten van hoogspanningskabels: 'Het is niet moeilijk, niet duur en zeer effectief'. hoopt maar dat hij veel navolging vindt. Immers: 'Liever wat duisternis dan naar de verdoemenis. Succes en wees voorzichtig!'⁵⁷⁵

Op 5 september krijgt Tegengas bezoek van het GEB en de politie. Zeven gasmeters, 300 affiches en 1000 pamfletten worden meegenomen. Een en ander leidt een week later tot een oproep om voor de winter contact op te nemen met Tegengas, wanneer men nieuwe affiches wenst of mogelijk zelf goede ideeën heeft: 'Het is nu heel belangrijk dat de affiches in andere steden komen te hangen. Kantelen kan door heel Nederland!'

Tegengas heeft overigens twee eisen:

- geen afsluitingen meer;
- gasprijs naar de kostprijs.⁵⁷⁶

Weken later verschijnt er een 'handige tip' inzake omgaan met lexaanglas, zoals bijvoorbeeld gebruikt in ME-busjes:

'Ook geweldloze activistes/n hoeven niet langer machteloos tegenover de mobiele eenheid te staan. Met een flesje en een poetsdoek kan de eenheid immobiel worden gemaakt'.

Met behulp van chloroform en mogelijk ook aceton kan een lexaanruit een melkachtig aanzien krijgen. Men kan er dan niet meer doorheen kijken. Een waarschuwing: 'Blijf alleen niet te lang met je neus in de kwade dampen, dat leidt maar af van het werk'.⁵⁷⁷

Eind oktober komen 'Twee gewone Amsterdamse jongens', met enkele aanbevelingen over het vervaardigen van en het gooien met molotov-cocktails.

303

In januari 1986 maken we voor het eerst kennis met de analyse en tips van 'vakgroepen'. Deze keer is het de **Vakgroep Methoden en Technieken**, die een nieuw plan bekend maakt: 'In de toekomst willen wij regelmatig een techniekpagina in Bluf! gaan maken. Geen ideologische verhalen maar gewoon praktisch. Over wat er allemaal kapot (kan) in deze moderne samenleving, over computers, kabels, over schminken, sporen, hoe je in kan breken, winkeldiefstal, alarmsystemen enz. Per onderwerp wegen we natuurlijk af wat wel en wat niet slim is om te zeggen. Stuur stukken, tips etc. naar Bluf!'.⁵⁷⁸

De eerste 'cursus' betreft het schrijven van persberichten. Enkele tips: gebruik een typemachine die door velen wordt gebruikt, bijvoorbeeld op de universiteit of in een bibliotheek; verzend daarna een op een 'openbare' kopieermachine gemaakte kopie van de claim; en dan een grapje: 'Een karbonlint bevat de geschreven tekst eksakt, opeten dus'.

Vier weken later stelt de Vakgroep Methoden en Technieken zich nader voor:

*'De Vakgroep M & T kent 14 medewerkers (m/v) en 38 studenten en staat officieel ingeschreven bij de Universiteit van Amsterdam. We hebben 7 researchafdelingen en hebben nog meer onderlinge problemen maar daarover zullen we het nu niet hebben'.*⁵⁷⁹

Na deze ontboezemingen komt de Vakgroep met een cursus snijbranden. Onder meer wordt gezegd dat je een complete snijset gewoon kunt huren maar daarvoor is legitimatie verplicht: 'Een vals paspoort of rijbewijs is dan prima, maar daar is de 'beweging' nog niet zo sterk in (wie o wie?)'.

Vervolgens komt de Vakgroep met een cursus gratis post verzenden maar begin maart wordt het serieuzer, wanneer de Vakgroep Methoden en Technieken een cursus inbreken verzorgt. Menige op gebied van 'lock-picking' als expert geldende activist zal hieraan zijn/haar eerste kennis hebben ontleend.⁵⁸⁰

Twee weken later komt Bluf! met een echt succesnummer van de Vakgroep: de tovertas. Door middel van het met gaas 'voeren' van de boodschappentas ontstaat een soort 'kooi van Faraday': radiosignalen gaan niet door metaal heen en daardoor fungeren de veiligheidslabels van bijvoorbeeld kledingstukken niet meer. Er wordt geen alarm meer gegeven. De cursus gratis winkelen wordt ludiek besloten: 'Na de tas werken al onze geleerden aan een eigen atoombom. Wordt ook een geleerde, maak je nuttig voor de maatschappij!'.⁵⁸¹

Op 3 april volgt een cursus die langzamerhand de autoriteiten ongerust zal gaan maken. Was het tot nu toe hoofdzakelijk ludiek - en slechts nadelig voor het bedrijfsleven - nu komt genoemde vakgroep met een cursus verstoren van militair luchtvaartverkeer. De **Vereniging Milieudefensie** zal deze plannen in de tweede helft van de jaren negentig weer overnemen. Er is sprake van het oplaten van ballonnen en vliegers met zilverpapier en aluminiumfolie, om zodoende de radar te storen. Bijgaand verzorgt de vakgroep een bouwtekening van een zogenaamde 'radarreflector'.

Na enkele weken van rust (paasvacantie?) publiceert Bluf! medio mei de nieuwste vakgroep-cursus: lock-picking. Deze wordt verzorgd door 'de relatief autonoom opererende' **werkgroep Hang- en Sluitwerk**. Uitgebreid - en zelfs voor een leek begrijpelijk - wordt uit de doeken gedaan hoe men een conventioneel cilinderslot met vijf stiften kan openkrijgen.⁵⁸²

Twee weken later komt de **Vakgroep Methoden en Technieken** zelf weer in actie. Nu met een cursus tijdsontstekingen. Omdat er op dit moment een proces tegen Bluf! loopt, heeft de vakgroep nog even getwijfeld of men dit nu wel zou laten plaatsen: 'Het zou wel eens als een provocatie kunnen werken'. In de 'cursus' zelf wordt uit de doeken gedaan welke soorten ontstekingen kunnen worden gebruikt, bijvoorbeeld bij brandbommen (bestaande uit poedersuiker en kalium- of natriumchloraat). Afsluitend toont men zich coulant tegenover de aan te vallen doelen: 'Fik kan hardstikke gevaarlijk zijn en waarschuwen is dan ook belangrijk'.

Hierna is het rustig tot eind augustus, wanneer een nieuwe wijze les van de vakgroep Methoden en Technieken verschijnt: Hoe haal ik de media? Het betreft 'tips over hoe je met je aktie in beeld van journalisten kunt komen'. De vakgroep heeft een eigen visie: 'In (de) beweging zit het nieuws. Niet in het argument. De journalisten zullen eerder willen weten welke handeling je verricht hebt, dan waarom je ze verricht hebt'.⁵⁸³

Overigens is de Vakgroep goed op de hoogte van het hoe en wat in (ook het anti-imperialistische deel van) de beweging. Men vraagt de alternatieve pers niet te vergeten. Sowieso Bluf! niet, maar 'vergeet ook Frontline niet, de alternatieve persdienst die berichten over akties hier vertaalt en naar het buitenland stuurt, en omgekeerd over in het buitenland gevoerde akties in Nederland bericht'.

In december komt Bluf! Met de laatste - en wederom lucratieve - inzending van de Vakgroep Methoden en Technieken. Het is deze keer een tweeledige cursus: Betaalstaken en Postorderbedrijven.⁵⁸⁴

Het laatste zal zorgen voor een aanvulling van het Nederlandse idioom in de vorm van het werkwoord 'Wehkampen'. De aspirant-koper wordt aangeraden zich via de aanschaf van goedkope artikelen een krediet te verschaffen bij de Wehkamp. De koopwaar moet dan aanvankelijk netjes worden betaald maar wanneer het vertrouwen van Wehkamp is gewonnen, kan een slag worden geslagen met het verwerven van bijvoorbeeld een koelkast. En daarna? Verhuizen! (Je vindt wel weer een (kraak)pand, nietwaar?)

Op 22 december zijn er op grote schaal V&D-cadeaubonnen ingewisseld naar aanleiding waarvan de **Revolutionaire Cellen** een Kommuniquee versturen, dat op 8 januari 1987 wordt gepubliceerd.⁵⁸⁵

Men maakt bekend dat er in de afgelopen weken 16.000 bonnen van f25,- en f50,- zijn verspreid. Want, zo vinden de Revolutionaire Cellen: 'De realiteit is dat een steeds groter deel van de mensen nooit meer profijt zal hebben van 's Neerlands welvaartsaandeel in de vaart der volkeren, en de vergaarbak steeds voller zal worden. Dus organiseren we onze armoede offensief en gezamenlijk tot verzet'.

Een ander citaat geeft een nader inzicht in de motieven van de daders: 'Natuurlijk is het allemaal niets nieuws. Je schept een crisis en je moet 'm beheersen. Hoe erger de crisis, hoe groter de winsten, dus des te belangrijker de beheersing van de crisis. Dat betekent verscherping van de repressie in allerlei opzichten. Een intensivering van de controle over mensen. Zo worden de regels van de uitkeringsinstanties zwaarder en moeten buitenlanders, die toch al niet meer waarde hebben dan een hinderlijke financiële post, in de toekomst een persoonsbewijs dragen'. Waar hebben we dergelijks meer gelezen?

N.B. Niet alleen de claimbrief, ook andere indicaties, wijzen op een actie van RaRa en intimi.

hala

In september verschijnen tips van een nieuwe adviseur: **Vakgroep Strategie en Taktiek**.⁵⁸⁶ Zij hebben eerder al eens een analyse gegeven van het nut van RaRa-aanslagen, waarbij de conclusie was dat de campagne tegen de apartheid een succes kon worden genoemd maar dat de acties tegen Shell bij voorbaat gedoemd waren te mislukken. Nu komt men onder de titel 'Kampagnes' en subtitel 'Laat honderd bloemen bloeien' met enige handreikingen hoe Shell wel kan worden aangepakt. Aanvallen op pompen zijn leuk maar het aanvallen en doorkruisen van de strategie is effectiever. Men reikt enige middelen aan:

- demonstraties, manifestaties, picket-lines;
- lobby;
- boycot;
- infiltratie met aansluitend zorgen voor arbeidsonrust;
- aandelen kopen en trachten in een aandeelhoudersvergadering een meerderheid te krijgen;
- vernielingen;
- inbraken;
- fikken.

De vakgroep besluit: 'Al met al, nog maar even wachten met het 'heavy' aktiegedeelte en eerst informatie inwinnen en Shell op het verkeerde been zetten'.

In november komt **Buro Jansen & Janssen** met nuttige tips over hoe je je gedragen moet na een eventuele arrestatie: verhoormethoden.⁵⁸⁷

Men geeft drie voorbeelden van wat de arrestant kan doen tijdens de verhoren:

- schildpad-methode: verstand op nul, niet luisteren, niets zeggen. De smeris krijgt geen grip op je;
- destructie-methode: sloop koffiekopjes, lepeltjes, telefoon, typemachine. De smeris wordt uitgenodigd je geweld aan te doen;
- agressie-methode: verscheur je dossier, pis tegen het bureau, laat je niet terugbrengen naar de cel. De smeris krijgt door dat er met jou niet te sollen valt. Reken echter wel op klappen of isolatie-cel.

In juni 1988 verschijnt een 'Sabotagehandleiding tegen benzinepompen' van de actiegroep **Splijt Apartheid**. Naast tips voor het doorsnijden van slangen ('Blijf van de LPG-gaspomp af!'), het meenemen van vulpistolen ('Zijn duur!') en het dichtspuiten of kapotslaan van de 'betalingsbollen', wordt er gewezen op de ondergrondse tankingangen: 'Verwijder de afsluitdoppen en kieper suiker, zand, verflak o.i.d. in de buizen'. Een andere goede vorm van sabotage is brandstichten door middel van 'mollies'.⁵⁸⁸

Vanaf 1 september komt de NN in de rubriek '**NixNut**' met tips en aanbevelingen. Zo passeren met verf gevulde brandblussers, een recept voor boterzuur, 'makkelijke' verfbommen en slangensnijden de revue.

Het duurt vervolgens tot juli 1989 wanneer NixNut weer enkele goede tips heeft. In de NN's 13 en 14 komt hij/zij achtereenvolgens met een heldere uiteenzetting van de de onderwerpen kraaienpoten en molotov-cocktails.

In november publiceert NN een cursus 'Veilig verklaringen opstellen en verzenden' van de **Aktiegroep 'voor alle zekerheid'**. Het is grotendeels een herhaling van een eerdere cursus. Bij deze gelegenheid wordt met name de HEMA genoemd als veilige leverancier van 'standaard-materiaal'.⁵⁸⁹

In 1990 is er geen extra aandacht voor tips die het dagelijkse leven van de gemiddelde activist aangenamer en vooral veiliger kunnen maken.

Het duurt in 1991 vervolgens tot mei wanneer NixNut over de brug komt met een hele achterpagina over brandstichten. Er wordt uitgebreid uit de doeken gedaan hoe een brandbom gemaakt moet worden maar ook hoe zo veilig mogelijk een brandaanslag kan worden uitgevoerd. Beschreven worden de door **RaRa** gebruikte bommen en methodieken bij haar aanslagen tegen DEUSS (Transworld Oil) respectievelijk MAKRO-Duivendrecht.⁵⁹⁰

1992 blijft wederom verstoken van het vragen van speciale aandacht voor nuttige zaken. Er wordt - eind juli - slechts ingegaan op de mogelijkheid om via een schijnhuwelijk de illegale medemens behulpzaam te zijn.

306

Op 23 april 1993 gaat NN zelf ludiek-opruiend tekeer door een foto van een wat zuinig kijkende voormalige staatssecretaris Elske TER VELD te omlijsten met kreten als 'aanpakken' en 'neem vaker een bommetje mee'. Op pagina zes staat een foto afgedrukt van een door een IRA-aanslag totaal verwoeste Londense wijk met daaronder de o zo ludieke - en door een deel van de autoriteiten o zo serieus opgevatte - begeleidende tekst: 'Den Haag na de demo van 8 mei?'

N.B. Een paar weken later zagen we het gevolg van deze speelse aansporing: de in principe geweldloze demonstratie ontaardde in een heuse veldslag met totaal overspannen ME-ers.

Vanaf augustus zal de NN bij tijd en wijle aandacht besteden aan de radicale acties van het **Earth Liberation Front (ELF)**. Vooral de oproepen tot sabotage-acties tijdens de zogenaamde Earth Night krijgen alle aandacht, zoals u in het hoofdstuk milieu-activisme heeft kunnen lezen.

Eind september wordt een special over 'legitiem frauderen' gepubliceerd. Het betreft de recensie van een brochure van de **Werklozen Belangen Vereniging Amsterdam**: 'Bijten op een houtje of Blaffen naar een ambtenaar'. Hierin staan 'adviezen hoe je als bijstandstrekker middels creatieve oplossingen kan proberen financieel het hoofd boven water te houden'.⁵⁹¹

Ook 1994 wordt gekenschetst door de aanhoudende oproepen van sabotage en andere harde actie in het kader van het milieu.

In 1995 zien we een identiek beeld. Nu is er speciaal aandacht voor herhaaldelijke oproepen tot boycot van Franse producten, naar aanleiding van de door Frankrijk uitgevoerde kernproeven bij het atol Mururoa. Andere items zijn bijvoorbeeld de oproepen tot vertraging van de diverse infrastructurele werken. Kortom, zaken die u elders reeds heeft aangetroffen.

Na enkele jaren te zijn verstoken van enige interessante maar vooral onderhoudende lectuur aangaande hulp aan de activist treffen we in de laatste Ravage van 1996, die van 20 december, een cursus 'Besteel de rijken' van de hand van **Robin Hood** aan. Hij/zij geeft een overzicht van de 'elf geboden van het proletariaat'. Het waarom van deze plotselinge oprisping is duidelijk verwoord in een bijgaand vers:

**Ik ben Gerrit
en ik steel als de raven.
Dat mag van de kerk
nu gebruik ik mijn gaven.
Begon bij de bakker
bezocht toen een bank.**

Zeg Muskens hartelijk dank.

En daarmee is er ook eens posilieve aandacht voor een lid van de Rooms-Katholieke kerk in een activistenblad.

Overigens zijn de elf geboden een herhaling van zetten: naast de tovertas komen ook weer de postorderbedrijven aan bod. Daarnaast wordt er gewezen op het uiterst winstvol omgaan met reisverzekeringen (maar dat is voor veel activisten oude koek).

In 1997 is er enige aandacht voor oproepen tot ELF-acties, waarbij kan worden aangetekend dat deze oproepen weinig gehoor vonden.

Wél was er in dit jaar een buitensporige aandacht voor allerlei activiteiten rond de in juni in Amsterdam gehouden Eurotop. De Ravage fungeerde als een soort forum voor de diverse actievoerders en er kwam van alles ter sprake, variërend van ludieke manifestaties en serieuze demonstraties tot oproepen om op gewelddadige wijze de openbare orde te verstoren.

Uiteindelijk hebben de diverse oproepen een averechtse uitwerking gehad: de autoriteiten toonden zich qua preventie en repressie van hun 'beste' kant en zorgden a priori voor een niet ten uitvoer kunnen brengen van de diverse activisten-plannen.

307

3.6 Artikel 140

Voor de Beweging, waarbinnen men zich doorgaans niet zo stoort aan welk wetsartikel ook, heeft artikel 140 een wel haast magische klank gekregen. Het werd door de autoriteiten - met name gedurende de laatste tien jaar - te pas en (vooral) te onpas ingezet in hun strijd tegen de notoire activistische dwarsliggers, die voor het gemak werden voorzien van het epitheton 'autonoom'. In bijna alle gevallen werd het Openbaar Ministerie later door de rechter teruggefloten, aangezien deze het niet gepast vond iedere actievoerder over één (hanen)kam te scheren. Het in artikel 140 bedoelde 'criminele vereniging' bleek bijzonder moeilijk te bewijzen.

Onderstaand treft u chronologisch aan wat de mogelijkheden - maar vooral onmogelijkheden - van genoemd artikel in de voorbije decennia zijn geweest en wat het allemaal aan discussie heeft losgemaakt. Om te weten waarover we het in dit hoofdstuk eigenlijk hebben, volgt eerst de volledige tekst van het gewraakte artikel (WvS, Supplement 270, februari 1996):

Art. 140.

1. Deelneming aan een organisatie die tot oogmerk heeft het plegen van misdrijven, wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste vijf jaren of geldboete van de vierde categorie
2. Deelneming aan de voortzetting van de werkzaamheid van een rechtspersoon die bij onherroepelijke rechterlijke beslissing verboden is verklaard en deswege is ontbonden wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste een jaar of geldboete van de derde categorie.
3. Ten aanzien van de oprichters of bestuurders kunnen de gevangenisstraffen met een derde worden verhoogd, en kan een geldboete van de naast hogere categorie worden opgelegd.

Begin oktober 1981 lezen we een artikel 'Terreur versus krakers' van waarin voor het eerst denigrerend wordt gesproken over het collectief aanpakken van demonstranten. We zijn hier getuige van een voorloper van artikel 140.⁵⁹²

Wat wil het geval: op 10 oktober 1980 was er in Amsterdam een demonstratie tegen de aanleg van de metro, waarbij de politie overging tot massale arrestaties. Ongeveer 160 mensen werden opgepakt op grond van een 'ogenschijnlijk kollektief schuld criterium in combinatie met artikel 141 WvS (openlijke geweldpleging)'. hierover: 'Een heel bedenkelijke zaak als men weet dat ons Nederlands strafrecht een dergelijk criterium niet kent. Uit het feit dat op 3 na alle arrestanten in een tijdsspanne van drie dagen vrijgelaten moesten worden blijkt dat ongeveer 155 mensen onterecht waren gearresteerd'. En op 18 maart 1981 stuurde de Amsterdamse hoofdcommissaris een verslag van de ontruiming van de Grote Wetering naar burgemeester POLAK. Daarin concludeerde hij: 'Onderzocht zou moeten worden of een artikel in de algemene politieverordening (APV) kan worden opgenomen waardoor het mogelijk wordt reischoppers in eerder stadium - wanneer zij nog op weg zijn naar hun 'werkterrein' - aan te pakken'. In feite derhalve een geflatteerde voortzetting van de bekende methode-KOPPEJAN.

De auteur haalt in hetzelfde artikel nog een ander voorbeeld aan van collectief arresteren: op Koninginnedag 1981 werd een aantal punk-achtig uitziende jongeren op weg naar Breda uit de trein gehaald. Op grond van hun uiterlijk werden personen geselecteerd, omdat die wel eens de bedoeling zouden kunnen hebben om het bezoek van Koningin Beatrix aan Breda te verzieken.

Bluff! publiceert begin juni 1985 een ingezonden schrijven van de elders gememoreerde 'In de kiem gesmoord...'. Hij/zij gaat hier nader in op het preventief optreden, eind mei, van de hoofdstedelijke Hermandad rond het bezoek van en de kranslegging door de Duitse Bondspresident VON WEIZSAECKER. Voorafgaand aan het bezoek plaatste de Bluff! op de bekende opruiende wijze een artikeltje: 'Bezems, emmers en glorijs mee!' en werden er bij de ambtswoning van de Amsterdamse burgemeester stencils uitgedeeld met de oproep 'Hou ze van de Dam'. Dit was voor de lokale autoriteiten voldoende om óverparaat te zijn. Rond de kranslegging werden argeloze mensen in de cel gegooid, groepjes mensen uit de Staatsliedenbuurt onderweg naar de Dam opgepakt en punkers van een terras geplukt: *'Dat wordt de strategie: als je zorgt dat je vóór de rel iedereen al in de bak hebt, krijg je geen rel. Wie passen die methoden ook al weer nog meer toe? KGB heten die lui toch?'*⁵⁹³

Anderhalf jaar later wordt dieper ingegaan op de Duitse equivalent van ons artikel 140: artikel 129-A. Deze zal wat worden 'opgerekt' en vooral gericht worden op de verbreiding van het 'terrorisme', waartoe bij onze oosterburen overigens ook vormen van 'ons' politiek gewelddadig activisme worden gerekend.⁵⁹⁴

19 januari 1987 is in Nijmegen de beer los wanneer het gekraakte Shell-kantorencomplex De Mariënburcht wordt ontruimd. Er worden veel mensen gearresteerd, zowel bewoners van het sinds 16 september 1986 gekraakte pand alsmede de eind december landelijk opgeroepen 'hulptroepen'. Rond de Mariënburcht zagen we eerder al opmerkelijke gebeurtenissen. Zo werd op 17 december van het vorige jaar een drietal personen op foto gedagvaard. Shell beschuldigde hen ervan in het complex te wonen. Begin april lezen we over de nasleep van de Mariënburcht-ontruiming. Op 24 maart namelijk werden acht actievoerders gearresteerd op grond van artikel 140. Het betreffende artikel gaat onder meer over de commotie die is ontstaan naar aanleiding van een arrestatie op dergelijke gronden.⁵⁹⁵

Zo'n duizend mensen protesteerden twee dagen later in de Nijmeegse binnenstad. Een demonstratie van schichtig geworden activisten: 'We kent de konsekwenties van art. 140? ME-ers, stillen en petten beheersten het beeld in het centrum van de stad. Ze volgden

mensen in leren jacks, uren lang stonden ze geparkeerd op de stoep pal voor kraakpanden'.

Vervolgens komt er een uitleg van art. 140 aan de hand van de trefwoorden 'rechtspersoon', 'deelneming', 'oogmerk' en 'misdrijven'. De scribent analyseert dat artikel 140 nooit van toepassing kan worden verklaard, omdat er geen sprake is van duurzaamheid: het gaat maar om één enkel misdrijf en 'deelneming aan de rechtspersoon' valt ook moeilijk te bewijzen: 'Heb je regelmatig vergaderingen bezocht? Was je betrokken bij de besluitvorming?' De Nijmeegse activisten gaan nu hard aan het werk: 'Om de arrestanten vrij te krijgen en art. 140 juridies en politiek te verslaan'.

Een week later komt dezelfde schrijver terug op artikel 140. Hij wijst erop dat er wijzigingen staan aan te komen, 'destijds door de regering voorgesteld om het verbieden, ontbinden en vervolgen van fascistiese (!) organisaties mogelijk te maken. ... Het is verschrikkelijk bitter dat wetswijzigingen, die doorgevoerd worden onder het mom dat fascistiese groepen hiermee aangepakt kunnen worden, ingezet zullen gaan worden tegen (radikaal?) linkse groeperingen'. (Vide een identiek geval jaren later in Utrecht, toen een vroeger voor de NSB bedoeld uniformverbod werd ingezet tegen AFA).

Inmiddels zitten de arrestanten nog steeds vast, hoewel de Raadkamer had geoordeeld dat er geen sprake was van een 'vereniging' of 'rechtspersoon'. Het OM had namelijk subsidiair 'medeplichtigheid aan openlijke geweldpleging' naar voren gebracht (Art. 141 WvS).

In september wijst het artikel 'Het gekloot met de artikel 140-zaak begint weer' op het feit dat de acht Mariënburcht-arrestanten op 15 oktober moeten verschijnen voor de arrondissementsrechtbank in Arnhem. De schrijver blijft overtuigd van eigen gelijk: 'Wij, 'verenigingsleden', weten wel beter. Met artikel 140 worden individuen verantwoordelijk gesteld voor de daden van andere individuen'. Hij neemt aan dat advocaat

voor voldoende tegenwicht kan zorgen, om zo de overwinning in eigen kamp te houden.⁵⁹⁸

Op 13 oktober wordt er bij de hoofdingang van het paleis van justitie in Amsterdam een solidariteitsactie gehouden. De tekst van een spandoek gaf de opinie van de linkse activisten goed weer: 'Artikel 140, noodwet tegen oppositie'. Men is bang dat straks de hele buitenparlementaire oppositie wordt aangepakt. Het artikeltje hierover in Bluf! is veelzeggend:

'De dertig mensen die meededen aan de prikkeldraad-actie bij het paleis van justitie zullen in ieder geval niet met artikel 140 of een andere justitiële dwaling te maken krijgen; vlak voor de politie compleet met wapenstok in de aanslag op wilde treden waren zij vertrokken...'⁵⁹⁷

Bluf! publiceert later alle nieuws en nieuwtjes over het Artikel 140-proces tegen de Mariënburcht-arrestanten, overgenomen van het Nijmeegse (voormalige) activistenblad Flam. Inleidend heet het: 'Het artikel 140-proces. Een grote kermis, een draaimolen. Waarin 'wij' gemangeld worden. Duits aandoende justitie-technieken, een goede demonstratie. Wij laten ons niet zo maar bang maken. We moeten ons niet laten mangelen. We hebben echt geen leidersters en dat wouden we graag zo houden, niemand praat die ons aan'.

De schrijver concludeert, in afwachting van het vervolg van het proces op 4 november: 'Het lijkt nog steeds onwaarschijnlijk dat de 8 echt veroordeeld kunnen worden op art. 140. Het aantonen van het bestaan van een rechtspersoon zal problematies blijven'.⁵⁹⁸

Op 4 november wordt de zitting uiteindelijk verdaagd omdat de rechter het verhoren van nieuwe anonieme getuigen door- of terugschoof naar de Rechter-Commissaris. Wordt derhalve vervolgd en wel op 4 december.

Bluf! komt zes dagen later met een verslag van de zitting en dat liegt er niet om:

'Voor wie het nog niet in de gaten had, dit is een politiek proces. De OvJ voelde zich geroepen zijn requisitoir door een soort loyaliteitsverklaring aan de rechtstaat vooraf te laten gaan. Dat zal hij wel niet bij elke diefstal-zaak doen'.

Er wordt negen maanden geëist maar men wordt uiteindelijk op 21 december veroordeeld tot acht maanden gevangenisstraf, waarvan vier maanden voorwaardelijk.

N.B. Opmerkelijk is dat het een collectieve veroordeling is geworden, waarbij verschillen in de aard en mate van medeplichtigheid geheel buiten beschouwing zijn gelaten. Artikel 140 wordt echter niet geaccepteerd door de rechtbank in Arnhem.

In een artikeltje van 7 januari 1988 wordt aandacht besteed aan de uitspraak in het artikel 140-proces. Hij voorziet een en ander van de veelbetekende titel: Een beetje Art. 140?

De Officier van Justitie is overigens in hoger beroep gegaan.⁵⁹⁹

Genoemde scribent ziet desondanks winstpunten voor de autoriteiten: 'Er is eendrachtig samengewerkt door diverse politiediensten en speciale teams. Wat dat betreft is het een leuke oefening geweest'. Een nog grotere winst is volgens hem het volgende: 'Belangrijk in deze uitspraak is dat de rechtbank het bewijsmateriaal dat tijdens dit onderzoek verkregen is geaccepteerd heeft. Met name het geval van de pasfoto's wordt hierbij nog eens expliciet goedgekeurd als methode om bewijsmateriaal te verkrijgen. Dit betekent dat zoets in volgende vergelijkbare zaken moeiteloos weer kan gebeuren'.

En daarin zal de schrijver met de gebeurtenissen na de ontruiming van het Wolters-Noordhoff complex in Groningen gelijk krijgen.

Art. 140 erkend:

Het duurt vervolgens tot oktober wanneer artikel 140 weer voor het voetlicht treedt.

Op 7 oktober diende het hoger beroep van de OvJ inzake het Mariënburcht-proces. Het Gerechtshof in Arnhem nam de zienswijze van het OM over en veroordeelde de acht arrestanten tot een gevangenisstraf van negen maanden en wel: 'Op grond van hun kontakten met het door justitie gekonstrueerde samenwerkingsverband De Mariënburcht'⁶⁰⁰ De schrijver van het NN-artikel 'Georganiseerde misdaad in Nijmegen', Erik, snapt er weinig van: 'Dat zij zelf daders van misdrijven waren hoefde volgens het Gerechtshof in Arnhem niet bewezen te worden. Het feit dat zij met anderen in vergaderingen gepraat hadden over acties tegen de ontruiming van de Mariënburcht, de Leegstandswet en de onderdrukking van de zwarte bevolking in Zuid-Afrika maakte hen medeverantwoordelijk voor acties (misdrijven) die door derden later en elders gepleegd waren. Lust u nog peultjes?'

De rechter haalde de volgende argumenten aan voor het bestaan van een organisatie:

- er werd vergaderd (wekelijks), er werden besluiten genomen;
- van de vergadering vond verslaglegging plaats;
- er werd een werkverdeling gemaakt, binnen- en buitengroep, contact- en persgroep en een EHBO-post werden geformeerd;
- er werden posters en pamfletten geredigeerd en interviews gegeven;
- er werd een actiepot georganiseerd, onder meer voor barricademateriaal;
- mensen ook uit andere steden werden gemobiliseerd.

Dat de organisatie criminele doeleinden had beargumenteerde het Hof als volgt: '*Het geproclameerde verzet impliceerde het plegen van misdrijven, met gebruikmaking van onder meer rookbommen, verbommen, barricademateriaal en brandende autobanden*'. zegt dat hij alles zo uitgebreid mogelijk opschrijft 'om te laten zien hoe je met artikel 140 kunt worden opgepakt'. De advocaten, die bij monde van de bekende een uiterst pissig commentaar hebben op de uitspraak, gaan in hoger beroep bij de Hoge Raad, in cassatie derhalve. Een zinnige opmerking van wil ik u niet onthouden: '*De advocaten maken zich zorgen over de reikwijdte van deze beslissing, die in principe alle politieke protestvergaderingen en alle actie-overleg binnen de sfeer van het strafrecht en dus binnen de sfeer van de opsporing brengt, wanneer later bij acties door anderen geweld wordt gebruikt. Deze uitspraak criminaliseert zelfs de discussie over actie en actie-*

methodes en is daarom een bedreiging van de elementaire politieke vrijheden'.

Op 6 november worden 40 actievoerders van **VAK-Mobiel** op een frisse zondagochtend van hun (lucht)bed op de Paasheuvel geplukt en in Nieuwersluis en Apeldoorn opgesloten. Zij worden beschuldigd van openlijke geweldpleging alsmede het vormen van een criminele vereniging. In een snelrechtprocedure moesten acht arrestanten al op 18 november in Zwolle voorkomen. De rechter achtte art. 140 niet van toepassing, waarop de Ovj in beroep ging.

Op 26 mei 1989 doet de rechter uitspraak in het hoger beroep van de VAK-arrestanten. Eén persoon wordt vrijgesproken, vier krijgen één maand voorwaardelijk en f1000,— gulden boete en twee personen krijgen twee maanden voorwaardelijk en een zelfde boete. Een vreemde zaak vindt (ook) de verslaggever in NN:

'Opmerkelijk is het gebrek aan bewijs in één geval. Voor art. 140 hoef je namelijk alleen maar aan te tonen dat iemand aan een groep deelneemt. Ook al doet zo iemand op zich niets strafbaars. En dan de verschillende strafmaten. Blijkbaar zijn sommigen iets meer lid van de organisatie en anderen iets minder'.⁶⁰¹

(Waar hebben we dat meer gelezen? In Animal Farm?)

Maar, zo concludeert de auteur: 'Zoals verwacht is art. 140 gebruiksklaar geworden om politieke tegenstanders de mond te snoeren. VAK-Mobiel is vanaf vandaag een officiële misdadige organisatie. Er zullen nog vele volgen'.

Eén NN en twee weken later komt de **Juridische dienst** terug op artikel 140 en beziet deze nader aan de hand van een vergelijking met artikel 129-A van onze oosterburen. De schrijver vergelijkt voorts de opwaardering van art. 140 met het bestraffen van graffiti: 'Dat was eerst een overtreding van de APV, toen vernieling en nu zelfs openlijke geweldpleging. Een vorm van justitiële radikaliserings'.

Het artikel bevat tevens de opmerking dat artikel 140 een nuttig instrument is om mensen achter de schermen aan te pakken, die samenspannen en of voorbereidende handelingen uitvoeren: 'Hierbij is het interessant dat voor het vergaren van bewijs voor een 'misdadige organisatie' een ander soort recherchewerk nodig is dan gebruikelijk: inlichtingenwerk en een zicht op structuren zijn nu van belang. Telefoontaps, informanten e.d. kunnen nu direct als bewijs gebruikt worden'. Aldus de 'Juridische dienst'.

In juli worden enkele leden van de antimilitaristische **NAD-FM** opgepakt bij een vernielingsactie op vliegbasis Valkenburg (Katwijk). Iedereen wordt dezelfde dag nog vrijgelaten met uitzondering van de bekende 'vredesterrorist' Kees KONING. Hij wordt vastgehouden op grond van onder meer artikel 140. NN concludeert wat voorbarig: *'De Noord-Atlantische Onthekkingsbeweging (NAD-FM) is het volgende slachtoffer geworden van art. 140'.⁶⁰²*

Een editie later publiceert NN overigens een artikel over VAK-Mobiel, dat zijn kamp heeft opgeslagen op de Waalsdorpervlakte. Het lijkt dus wel los te lopen wat bovenstaande opmerking over 'een officiële misdadige organisatie' betreft want de activiteiten kunnen gewoon doorgang vinden. Later, van 13 tot en met 17 oktober, heeft men de tenten opgeslagen op de plaats waar men indertijd als criminele vereniging de boeken is ingegaan: de Paasheuvel bij Vierhouten. Men roept op geen vernielingen aan te richten maar anderszins creatief te zijn, 'om te voorkomen dat weer het hele kamp wordt opgepakt'.

Zaterdag 26 mei 1990 is het begin van wat later uitmondt in een nieuw groot, proces in het kader van Art. 140. Op die dag begin in Groningen de slag om het WNC-complex. Uit het

hele land opgetrommelde activisten helpen de belegerde krakers de op handen zijnde ontruiming tegen te gaan. Alle moeite is voor niets: op zondag 27 mei om 10.40 uur komen de ingehaakte bewoners en hun sympathisanten het pand uit, waarna ze - voorzien van plastic en pijnlijke 'straps' - worden afgevoerd naar diverse plaatsen ter bewaring. In totaal worden 139 arrestanten weken lang vastgehouden. Omdat de arrestanten bijna in totaliteit anoniem wensen te blijven en het moeilijk is de juiste dader aan het juiste misdrijf te koppelen, probeert het Openbaar Ministerie zijn gram te halen via de constructie van een 'lidmaatschap van een criminele vereniging'.

Op 3 juli begint het proces voor de meervoudige kamer. Na enkele dagen afzien voor zowel de verdachten als hun sympathisanten, kwam het OM met zijn eis: negen maanden onvoorwaardelijk met aftrek van voorarrest. Deze hoge eis werd onder meer gemotiveerd vanwege het feit dat de verdachten blij hadden gegeven - en nog steeds gaven - van een afkeer tegen de bestaande rechtsorde. Advocaat eiste vanzelfsprekend vrijspraak.

De rechter toonde zich op 17 juli bij de uitspraak onpartijdig: art. 140 haalde bakzeil maar er werd een gemeenschappelijk vonnis geveld, gebaseerd op art. 141, openlijke geweldpleging.

Met het Mariënburcht-proces en dat tegen VAK-Mobiel in het achterhoofd is de vraag dan gewettigd wanneer er nu eigenlijk sprake is van jurisprudentie. Het blijft voorlopig een arrondissementsgebonden aangelegenheid.

Medio november verschijnt het bericht dat ruim een week eerder het artikel 140-proces is begonnen tegen Kees KONING en zijn zes medeverdachten van een actie bij vliegbasis Valkenburg (juli 1989). De zaak werd verdaagd en uiteindelijk geseponneerd omdat een belangrijke getuige en handlanger - tevens BVD-informant - niet ter zitting was verschenen.⁶⁰³

Hetzelfde NN-nummer komt zeer uitgebreid terug op het 'Mariënburcht-arrest' en wat dat betekent voor de beweging: 'Artikel 140 en de praktijk van het actievoeren'. De Hoge Raad heeft op 16 oktober namelijk de uitspraak van de Arnhemse rechter overgenomen en bepaald dat de door justitie aangemerkte 'leidende groep' als criminele organisatie mag worden beschouwd.

De schrijver van het artikel, ene MW, legt uit wie er waarom kan worden aangemerkt als deelnemer aan een criminele vereniging: 'Lid (willen) zijn is niet langer vereist, het is voldoende dat je feitelijk deelneemt aan een gestructureerd samenwerkingsverband dat misdrijven wil plegen'. Voor wat betreft 'samenwerkingsverband' heeft de Hoge Raad de criteria van de Arnhemse rechter (vide NN 13 van 20 oktober 1989) integraal overgenomen. Genoemde MW wijst erop wat in de toekomst geldt: 'Je was erbij, dus je bent erbij!' Hij geeft enkele tips voor het in de toekomst desondanks doen slagen van acties:

- hou je mond als je eventueel gearresteerd wordt;
- beperk je 'criminele actie' tot één gebeurtenis;
- organiseer je zo klein mogelijk (hoewel er veel tegen is om in cellen te werken);
- zet niets op papier en vertel niets belangrijks over de telefoon.

Of genoemd arrest er iets mee te maken heeft laat ik gaarne in het midden maar het duurt tot januari 1992 wanneer art. 140 weer eens ter sprake komt. De bekende lucht haar ruime hart erover. Dit naar aanleiding van de poging om art. 140 van toepassing te doen zijn op de WNC-arrestanten. Zij beziet een en ander in een 'Gleichschaltung' met de Europese (vooral Duitse) wetgeving. Zij besluit haar dissertatie als volgt: 'Er zijn signalen dat, door de enorme rek die de Hoge Raad in het Mariënburcht-arrest aan artikel 140 heeft gegeven, ook voor veel juristen de legitimiteitsgrens is overschreden. Om te toetsen of voor de legitimerende functie van het strafrecht niet een iets hogere prijs

betaald moet worden, is die zaak voorgelegd aan de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens.⁶⁰⁴

Kortom, wordt - ook Europees - vervolgd.

In 1993 blijft art. 140 achterwege, enerzijds vanwege het afnemende harde activisme, anderzijds omdat degenen die er mogelijk voor in aanmerking zouden kunnen komen - radicale milieu-activisten - zich de tips na het Mariënburcht-arrest waarschijnlijk ter harte hebben genomen. Het **Earth Liberation Front (ELF)** en ook het **Milieu Bevrijdings Team** opereren in cellen-verband, in het geheim, en voeren de acties met lange tussenpozen uit. De in feite voornaamste art. 140-kandidaat, **RaRa**, voert op 1 juli haar laatste aanslag uit maar deze blijft - justitieel - onopgelost.

313

Op 28 september 1994 volgt een nieuwe poging van het Openbaar Ministerie om artikel 140 toe te passen. Twee journalisten/onderzoekers van de Amsterdamse Stichting Opstand krijgen bezoek van de Haagse politie, die naar de residentie teruggaat met een busje vol in beslag genomen goederen. Op 11 november wordt tegen beide heren, en een strafrechtelijk vooronderzoek gestart. Zij worden verdacht van lidmaatschap van RaRa.

De NN gaat begin december diep in op de zaak in een bijdrage van **Buro Jansen & Janssen**, getiteld 'Opstand als proefkonijn'. Men analyseert:

*'Uit de gerechtsstukken blijkt dat bij de huiszoekingen bij stichting Opstand er geen op naam gesteld gerechtelijk vooronderzoek liep. Het komt er eigenlijk op neer dat ter opsporing van anonieme RaRa-leden bij anderen een inval kan worden gedaan. Een oprekkings van het artikel 140 onderzoek, die als hij goedgekeurd wordt door de Raadkamer, de nodige consequenties kan hebben voor de toekomst. De kans is groot dat justitie dan vaker naar dit verregaande middel grijpt in zogenaamd 'gevoelige onderzoeken'.*⁶⁰⁵

Vier maanden later, in april 1995, blijkt dat uiteindelijk het recht heeft gezegevierd: en de Opstand-journalisten en RaRa-verdachten, zijn op 3 april voorgoed vrij. NN-redacteur kopt zijn artikel echter relativerend: 'Vrij maar levenslang verdacht'. In de colofon wordt (terecht) nog eens flink uitgehaald naar de onderzoeksjournalistiek in de laatste maanden van een Amsterdams ochtendblad dat zoveel wakkere lezers zegt te hebben.⁶⁰⁶

De aandacht voor - en het gebruik van - art. 140 eindigt waarmee het onderhavige onderzoek is begonnen: de Amsterdamse Eurotop van 16 en 17 juni 1997. Mede door toedoen van de bekende ludiek-opruiende artikelen in met name de Ravage en vooral het serieuze reageren daarop door dagbladen als de Telegraaf, voelen de Amsterdamse autoriteiten zich gedwongen bij voorbaat in te grijpen. Aan de vooravond van de Top - en de 'toegezegde' gewelddadige acties - grijpt een in blauw geklede overmacht hard in en arresteert een grote groep mensen, waaronder ongetwijfeld potentiële reischoppers. In de nabijheid van het voormalige krakersbolwerk Vrankrijk worden 348 personen opgepakt op basis van artikel 140 WvS. Een dag later worden nog eens meer dan honderd lieden, die in een 'jubeldemo' ageerden tegen de gang van zaken, aangehouden. In de meeste kranten staan een dag later harde kritieken van juristen, ook van buiten de Beweging, die van mening zijn dat een dergelijke handelwijze gewoonweg niet kan. Een van de advocaten van de betreffende activisten, legt de vinger op de zere plek wanneer hij zegt:

'Het toont vooral aan dat Vrakking (Hoofdofficier van Justitie - er uitsluitend op uit was om artikel 140 in te zetten voor openbare orde kwesties. In de bewijsvoering is hij helemaal niet geïnteresseerd. Het ging erom mensen van de straat te halen en dat is gelukt.

Opgeruimd staat netjes. Maar daar is het Wetboek van Strafrecht niet voor bedoeld. Dat de arrestanten bij hun vrijlating geen dagvaarding hebben meegekregen bevestigt die stelling'. Hoewel de door Burgemeester PATIJN goedgekeurde werkwijze ook bij een deel van de activisten begrip kon opbrengen ('Ik zou hetzelfde gehandeld hebben'), zal in de nasleep blijken dat over het algemeen de mening heeft postgevat dat zoiets niet voor herhaling vatbaar is.

De Amsterdamse hoogleraar strafrecht F. RÜTER, is in de Volkskrant van 20 november 1997 duidelijk: 'Preventieve vrijheidsbeneming is gevaarlijk. Het einde van zo'n ontwikkeling is de Schutzhaft, zoals die in de jaren dertig en veertig in Duitsland bestond. Iedereen die ervan werd verdacht dat hij iets tegen de staat zou ondernemen, kon worden opgepakt. Als zoiets wordt ingevoerd, zal er ook gebruik van worden gemaakt. Tegen wie en wanneer? Wat zijn de criteria? Hoe hard moeten de aanwijzingen zijn? Hoe groot is het gevaar?'

314 |

Enkele weken later maakt minister SORGDRAGER, die overigens alle begrip kon opbrengen voor de problemen waarmee de Amsterdamse autoriteiten kampten, bekend dat zij 'studeert op een wetswijziging om optreden tegen grootschalige ordeverstoringen beter te kunnen aanpakken'.

De vraag blijft dan wel of artikel 140 in de 'strijd' tegen radicale actievoerders voorgoed heeft afgedaan.

4 Afbrokkelen van de Beweging

315

In de Inleiding hebben we reeds aangegeven dat ook op de Beweging het aloude 'panta rhei' van toepassing is. De beweging is immers gestoeld op de zich steeds veranderende maatschappij, waarvan zij deel uitmaakt en waartegen zij zich verzet. Het is dan ook logisch dat zij mee verandert en wanneer de maatschappij in een rustig vaarwater komt, dan zal ook het activisme mildere vormen gaan aannemen.

De veranderingen zijn enerzijds van politieke, anderzijds van sociologische aard. Op (nationaal) politiek gebied was er bijvoorbeeld het fenomeen 'inkapseling' dat zorgde voor een niet al te radicaal kunnen worden van het milieu-activisme: je betreft groeperingen bij de besluitvorming - of je geeft haar in ieder geval de indruk - en je strooit kwistig met subsidie en ze eten het voedsel (mits veganistisch en genetisch ongemanipuleerd) uit je hand.

Evenals bijvoorbeeld inlichtingen- en veiligheidsdiensten zich moesten aanpassen aan de nieuwe, globale, politieke situatie - en derhalve gedwongen waren zich te reorganiseren - moesten ook de diverse actievoerders dat doen. Daarnaast hebben verschillende sociologen gewezen op stelselmatige, bijna in decennia optredende, veranderingen in de houding van de jeugd, de voedingsbodem van het latere activisme.

Een in mijn ogen zeer voorname wig in de Beweging is de zich juist als haar voornaamste exponent opwerpende actiegroep **RaRa**. Haar on-Nederlandse activiteiten en haar drammerig optreden, niet alleen tijdens het congres *Solidariteit en Verzet*, hebben meegewerkt aan een allengs afnemen van het activisme. Er waren maar weinigen die vereenzelvigd wensten te worden met de gewelddadige acties van RaRa.

Overigens zijn de meeste doemscenario's met betrekking tot de teloorgang van de Beweging afkomstig van de activisten zelf, zoals u - wederom in chronologische volgorde - in dit hoofdstuk zult kunnen lezen. Doemscenario's, die al in het begin van de jaren tachtig - dus ver voor de hausse aan gewelddadige acties tegen bijvoorbeeld apartheid en asielbeleid - opdoken in de alternatieve, activistische geschriften.

N.B. Een 'overlap' met het hoofdstuk *Interne discussies* is soms onvermijdelijk gebleken.

Binnen de kraakbeweging, de 'moeder aller bewegingsvormen', is er vanaf het begin van de jaren tachtig al gediscussieerd over een teloorgang. Eind oktober 1982 werd de discussie in een open forum gevoerd en wel in Bluf!. De directe aanleiding was de totaal uit de hand gelopen ontruiming - ruim twee weken eerder - van de Lucky Luyk, waarbij een tramstel in vlammen opging. Dit resulteerde in een aanpassing van de Algemene Politie Verordening (APV) per 1 januari 1983 inzake 'het uitroepen van de noodtoestand en het verbieden op een in eerste lid bedoelde plaats een voorwerp of stof, kennelijk medegebracht om de openbare orde te verstoren, bij zich te hebben'.⁶⁰⁷

gaat in zijn artikel 'De Beweging gekraakt, inpakken of wegwezen' geschrokken in op de zeer negatieve reacties van de buitenwacht:

'Wat er loskwam aan reacties stemde heel wat mensen tot dieper nadenken dan gewoonlijk. Een bijna eenstemmig koor van onbegrip bij de media en politieke partijen, die vroeger vaak nog wel een beetje konden meevoelen met al wat bewoog. En als klap op de vuurpijl de brandbomaanslag op de Grote Keijser, een dag later gevolgd door de aanslag op

Radio Stad. Nog nooit is de negatieve reactie tegen kraakacties zo groot geweest, zelden zijn er ook zoveel dingen misgelopen in de eigen gelederen. Twee kanten van de zaak die elkaar versterken en de verwarring en dus de noodzaak tot bezinning op wat er aan de hand is groter dan ooit maken'.

is van mening dat de strategie van de Amsterdamse autoriteiten erop gericht is om de kraakbeweging beheersbaar te maken, 'zoals het heroïneprobleem beheersbaar wordt gemaakt'. Men wil de verzetsbeweging met haar hinderlijke praktijken (Stopera, acties tegen VS-consulaat) terugbrengen tot een hanteerbare en aanspreekbare groep. vraagt zich af : 'Kan de kraakbeweging (in de breedste zin van het woord) overleven als

D. A.

316

verzetsbeweging; oftewel is zij in staat radicale of autonome eisen en alternatieven door te voeren en zo zand te blijven strooien in het steeds beter geoliede beheersingsapparaat?'. Hij geeft even verder zelf het antwoord wanneer hij stelt dat de kraakbeweging niet sterk genoeg is om de sterker wordende staat, 'met daarbij de economische crisis en de rechtse reacties', in directe confrontaties aan te kunnen: 'Zie bijvoorbeeld de Luik-ontruiming'. Hij wil de kraakbeweging zien uitgebouwd met andere groepen die vechten om te overleven: huurders, goedkoopwoners, buitenlanders, werklozen, steuntrekkers enzovoorts.

Op 11 november gaat de discussie door in een artikel van ene uit de Staatsliedenbuurt. Zijn ogen waren in de week na Koninginnedag geopend toen een zesjarig kind reageerde op zijn button 'Kraak de OGEM' met: 'K.R.A.A.K., oh jij gooit met stenen hè?' Sindsdien was er bij Marcel wat veranderd in zijn houding ten opzichte van kraken en dergelijke. ziet met lede ogen het onbegrip bij de niet-krakers groeien: 'Ik vrees dat we de afgelopen tijd flink bezig zijn geweest met onszelf een rad voor ogen te draaien en ons flink en sterk te voelen in de kafees, zonder te beseffen dat de 'slager op de hoek', zoals iemand het in een buurtvergadering uitdrukte, al lang bang was van de lerenjekkies/beddenspiralen-kultuur waarmee wij onszelf proberen sterk te maken'.

In de weken en maanden hierna blijft de kraakbeweging onderwerp van gesprek. Er lijkt iets veranderd in het gangbare ritueel van kraken, ontruimen en herkraken. Slechts bij de als 'stil' bedoelde ontruiming van Vondelstraat 36, vlak voor Kerstmis, kon de kraakbeweging zich weer eens in de rol van slachtoffer laten zien. Een naburige - overspannen - hotelhouder schiet met een Flobert-geweer de bekende/beruchte in het been, wanneer een groep krakers zijn pand wil aanvallen. De hotelhouder is namelijk de eigenaar van Vondelstraat 36 en een van de aanspanners van het bekende 'Huidenproces'.

De gehele gang van zaken is eindelijk weer eens een hart onder de riem van de op haar retour zijnde harde kraakbeweging.

Bluf! gaat in februari 1983 in op het 'voorjaarsoffensief', waarbij luxe-appartementen zijn gekraakt. De vlag 'Daar zijn we weer!' dekt de lading echter maar ten dele. Het lijkt een wat erg overtrokken reactie op een aantal geleden nederlagen.⁶⁰⁸

Twee weken later vertelt hetzelfde blad dat de Nijmeegse kraakbeweging een hak wordt gezet door een creatief omgaan van de lokale autoriteiten met art. 23: de woonruimtetwet. Deze dient voor een rechtvaardige verdeling van woonruimte maar in Nijmegen wordt het artikel met name gebruikt om kraakpanden te ontruimen.

D. A.

In de zomer volgen er berichten over de wat kwakkelende solidariteitsbeweging. Bijvoorbeeld het feit dat er binnen het FMLN in El Salvador een richtingenstrijd is ontbrand, heeft hier zijn uitwerkingen. Vanuit Managua tracht activiste per brief de geestverwanten in Nederland wakker te houden en hier tracht men de Midden-Amerikaanse kar weer los te trekken door een manifestatie voor Nicaragua in Paradiso op 17 juli. De reacties zijn overigens slechts lauw te noemen.⁶⁰⁹

Ook hierna is er niet echt sprake van een grote opleving. Er wordt wat vaag verwezen naar de destabiliseringspolitiek van Ronald REAGAN en het door Daniel ORTEGA uitgesproken 'no pasaran' maar al met al komen er slechts twee 'uitbarstingen' van ongenoegen: een actietje tegen het werven van huurlingen door/in het Amerikaanse consulaat en een 'bestorming' van hetzelfde consulaat.

Bluf! vertelt begin oktober dat 'het rommelt in de stad'. Men gaat in op de 'permanente noodtoestand' in Amsterdam: 'Er wordt aan de lopende band ontruimd en daarbij past de smeris steeds slimmere en groffere technieken toe. Een vreedzame demonstratie na de ontruiming van Sarphatipark 113 wordt zonder aanleiding uit elkaar geslagen'. Een oproep om tegen dit brute politie-optreden massaal te demonstreren brengt niets teweeg: 'We kregen de indruk dat alleen de mensen gekomen waren die zelf het politie-optreden hadden meegemaakt'.⁶¹⁰

Kortom, waar zijn de geestverwanten en sympathisanten van weleer gebleven? vragen zich hierom af: 'Moet je je aansluiten bij de groep krakersters die allang heeft afgehaakt? Een grote groep heeft volgens ons de beslissing al genomen'. Zij hopen maar dat de 'verwaterde' structuren weer nieuw leven wordt ingeblazen. Maar klaagt er ook over dat de steeds kleinere opkomst bij ontruiming uiteindelijk de nekslag van de beweging zal worden.

N.B. In dezelfde Bluf! staat een - elders reeds ter sprake gekomen - artikel, waarvan de titel de gestage afbrokkeling van de (radicale) beweging goed weergeeft: 'Een rel kan altijd nog!'

Eind november schrijven een discussiestuk onder de
titel 'Krisis in de kraakbeweging'.⁶¹¹

Daarin wordt halsreikend uitgezien naar een terugkeer van de oude kraakbeweging van voor 1981, waarbinnen het reageren op een ontruimingsalarm niet werd gezien als een verplicht nummer: 'Toen gingen de meeste mensen als vanzelfsprekend en kwaad naar een alarm voor een bedreigd pand'. zijn van mening dat 'de kraakbeweging als

rel- en anti- ontruimingsbeweging niet meer bestaat'. Het anti-ontruimen heeft plaatsgemaakt voor 'het- kraken-is-meer-dan-wonen-alleen': 'De kraakbeweging is opgegaan in andere bewegingen: Onkruid, vrouwenbeweging, AKB enzovoorts'.

N.B. In de loop van de maanden en jaren wordt deze analyse - terecht - steeds vaker gebruikt. Het opgaan in verschillende bewegingen leidde vanzelfsprekend tot een versplintering. Het kraken aan sich als voornaamste doel van een activist bestaat dan in feite niet meer. De actievoerders streven - meestal inderdaad vanuit een gekraakte woonomgeving - grotere, hogere doelen na. Daarbij zijn er natuurlijk altijd hardleerse personen, waarvan sommigen door eens bijzonder raak zijn gekenschetst als 'fossielen', die er maar niet aan willen dat de toestand is veranderd. Zij blijven, bijvoorbeeld in de Bluf!, oproepen tot een restauratie van de radicale, confronterende, kraakbeweging.

In april 1984 komt Hij ziet ook op zijn
eigen 'vakgebied' - het antimilitarisme - het gevaar van het verlaten van de oorspronkelijk uitgestippelde politieke lijn: 'Het gevaar bestaat dat onze politieke lijn overloopt in een andere politieke lijn, die van opportunistische politiek'.⁶¹²

wil graag dat de diverse autonoom-opererende groepen in ieder geval hun krachten bundelt tegen de bouwwerkzaamheden op Woensdrecht.

Daartoe wordt breed opgeroepen om van 1 tot 3 juni een blokkade-actie te houden in genoemde plaats. De berichtgeving hierover - en over de ermee gepaard gaande bezetting van het WD-kantoor in Amsterdam - geeft goed weer in welke mate van versplintering de

beweging verkeert. In plaats van een goed, gezamenlijk, verslag van de gebeurtenissen verschijnen in genoemde editie verhalen van achtereenvolgens een vrouwengroep, en 'antimilitaristen en mensen uit basisgroepen'. Het meest opmerkelijke - of misschien ook niet - is dat de verschillende scribenten afgeven op de 'hinderlijke' activiteiten van de anderen.⁶¹³
N.B. Af en toe is het wel erg duidelijk dat je geen activiteiten van veiligheidsdiensten en dergelijke nodig hebt om de Beweging te laten desintegreren. Zij verpulvert als het ware vanzelf...

318

Bluf! doet vervolgens in juli een goed woordje voor zichzelf want ook dit blad gaat ten onder aan apathie, lethargie en andere lamdeligheid. Op dit moment zijn er nog maar zeven mensen actief bij het in stand houden van dit blad. Men roept in het artikel 'Haalt Bluf! de lente?' vertwijfeld om vrijwilligers, anders zal het moeten verdwijnen.

Eind september verschijnt een achtergrondverhaal over de hetze van de media tegen de Staatsliedenbuurt. Duidelijk is - in de optiek van de betreffende activisten - dat de media verantwoordelijk moeten worden gesteld voor een deel van de afbrokkeling van de Beweging. En dan gaat het niet alleen om de uiterst negatieve berichtgeving uit verwachte hoek (TROS en Telegraaf) maar ook om die van het Parool: 'Een krant die is voortgekomen uit HET VERZET (en daar prat op gaat), heeft zich opgeworpen als woordvoerder van de anti-anti-terreur. Het gaat namelijk slecht met het Parool met het Nieuws van de Dag in de buurt en het is duidelijk dat de markt het Telegraafpubliek is. Ziehier hoe ver zij moeten gaan, onze 'verzetshelden', om dat publiek te bereiken'.⁶¹⁴

Medio januari 1985 blijkt dat de solidariteitsbeweging de wind uit de zeilen is genomen door mensen die ook letterlijk willen aanpakken. De Nicaraguaanse regering heeft namelijk een verzoek aan Europese solidariteitscomités gericht om te komen helpen. Het **Nicaragua Komitee** organiseert dan - 'in samenwerking met de jongerenbeweging, verbonden met het FNV' - bouwbrigades in februari 1985, en in januari en december 1986.⁶¹⁵

Tevens gaat ene dieper in op het uitblijven van acties van de kant van antimilitaristen tegen de grote NATO-oefening Reforger. Duizenden Amerikaanse soldaten zijn op Schiphol aangekomen en vandaar doorgereisd naar het Westelijk Havengebied zonder dat zij ook maar iets werden gehinderd. vraagt zich af of er niet iemand iets had moeten ondernemen: 'Zo'n kans om actie te voeren tegen het VS-leger heb je ook niet altijd. Een beetje jammer vind ik daarom wel dat er geen initiatieven zijn genomen'. Hij - waar was Onkruid trouwens? - reikt zelf een mogelijke oorzaak van de inactiviteit aan: 'Van de zomer is er weer een Reforger-oefening. Dan is het vast ook veel warmer weer'.

Op 21 maart gaat uitgebreid in op de stand van zaken betreffende het antimilitarisme, meer specifiek wat **Onkruid** betreft. Hij wijst erop dat het oude Onkruid uiteen is gevallen in autonoom opererende groepjes. Hij was vroeger enthousiast over dit optreden in cellen maar zijn mening is veranderd:

'Van alle groepjes die ik in Amsterdam heb zien ontstaan waren de meeste na één hoogstens twee acties weer ter ziele. Uit elkaar gevallen, gestopt - onderlinge ruzies en wantrouwen maar ook onvermogen tot het nemen van initiatief, gebrek aan perspectief, inspiratie. In de tijd dat Onkruid als een landelijke actiegroep funktioneerde, grofweg van eind '78 tot '81, werkte zij als een enorme magneet voor mensen die direkte (anti-militaristische) acties wilden voeren. Na '81 werd er misschien nog maar één of twee keer landelijk gemobiliseerd. Uiteindelijk overleefden alleen in een paar grote steden enkele Onkruid-groepen'.

En hiermee begint langzaam al te schrijven aan de necrologie van zijn Onkruid, waarover hij nog meer kwijt wil:

'Ik geloof niet in verhalen dat we op zoek moeten gaan naar effectievere manieren van aktievoeren, omdat ik nooit heb geloofd dat onze akties effectief zouden zijn in de zin van dat we een serieuze bedreiging van het militarisme zouden kunnen vormen'.

In januari 1986 gaat Bluf! bij zichzelf en de achterban te rade met een tweetal edities vol discussie-materiaal over hoe een blad voor de beweging er moet uitzien. Zo verschijnt een alleraardigst artikeltje van _____, met dank aan _____ dat weer-geeft wie de Bluf! zo al gebruikt of zou moeten gebruiken om zijn/haar meningen te spuien: 'Zij zijn te groeperen rond de klusters KAPITALISME/IMPERIALISME (El Salvador, speculatie, autonome arbeidersstrijd), DE STAAT (anti-militarisme, repressie) en de POLITIEKE VIJAND (fascisme). Vrouwen en flikkers komen wel op het lijstje voor Maar ik voel daar ook een vorm van dierenbescherming bij voor de in de groep zittende vrouwen en flikkers'.⁹¹⁶

319

Wederom een voorbeeld van de diversiteit van actievoerders, die zich - al dan niet elleboogporrend - een plaatsje willen of kunnen verwerven in genoemde periodiek.

Op 30 mei 1987 heeft er in Amsterdam een congres plaatsgehad over 'Toenemende repressie'. Dit heeft eindelijk weer eens geleid tot een door de Beweging breed gedragen manifestatie. Zo'n 400 bezoekers hebben gediscussieerd over repressie en andere zaken maar dit heeft niet geleid tot een echte opleving. De discussies stelden weinig voor, zo vertelt een deelnemer, die vervolgt:

'Na zaterdag heb ik wel zitten denken, wat doe je met mensen die zo verschillend denken. En worden de verschillen groter, of bleven die vroeger veel meer onder de oppervlakte? Hoe breng je weer een of andere binding tot stand?'

Zo te horen blijft de beweging vooral bestaan uit los zand, ook dat deel dat de moeite heeft genomen naar genoemd congres te komen.

Bluf! publiceert in november een deel van de reader van het congres Solidariteit en Verzet.⁹¹⁷ Op die bijeenkomst, van 2 tot en met 4 oktober in het Arnhemse kraakpand Casa De Pauw, is de definitieve scheuring ontstaan tussen enerzijds RaRa met haar anti-imperialistische sympathisanten en anderzijds de overgrote meerderheid van activistisch-links in ons land. Hierover heeft u in het hoofdstuk anti-imperialisme meer kunnen lezen.

In de reader van het congres, 'Teksten 1987', gaat de schrijver - die zeer waarschijnlijk uit de RaRa-hoek stamt - nader in op de AKB, de vredesbeweging en de kraakbeweging. Hij/zij typeert deze als 'konkrete golfbewegingen, die stuk voor stuk instemming bij de bevolking hebben verworven en die zelfs banden hadden met parlementaire bewegingen zoals kerken en vakbonden'. De schrijver vervolgt met de mededeling dat hij/zij en de kameraden, de anti-imperialisten, aanvankelijk ook wel iets zagen in deelname in die brede bewegingen omdat zij zo de 'structuren ter discussie konden stellen': 'Het ter discussie stellen en aanvallen van de zwakke plekken van de huidige orde biedt veel perspectieven voor het bloot leggen van de tegenstellingen in de samenleving'.

N.B. Het is aardig te constateren dat de anti-imperialisten zich overigens niet willen vereenzelvigen met de kraakbeweging an sich. Dit strookt met de analyse van de bekende Frank BUIJS, die in zijn opus 'Overtuiging en geweld - Vreedzame en gewelddadige acties tegen de apartheid' de anti-imperialisten kenschetst als de 'onechte kinderen van de kraakbeweging'.

De scribent van het hoofdstuk 'Golfbewegingen' geeft vervolgens aan wat er in de ogen van de anti-imperialisten mankeert aan genoemde bewegingen, waarmee hij/zij feitelijk doelt op het manco van de Beweging (met uitzondering van de anti-impies zelf):

'De zwakte van dergelijke bewegingen ligt in de vrijblijvendheid. Er werd (door de vredesbeweging en AKB - _____ breed gemobiliseerd op morele angstgevoelens. Er

was weinig politieke overeenstemming, dus ook weinig politieke kracht. De lijnen werden niet doorgetrokken tussen crisis hier en oorlog elders, verarming hier en honger in de derde wereld, tussen seksisme, racisme en nieuwe technologieën. De overheid mengde zich in de discussie en wekte de schijn van maatschappelijke betrokkenheid. De vergissing die gemaakt is is dat het leek dat wij gemeenschappelijke waarden en belangen hadden met de heersende ideologie. ... Wij hebben niets gemeen met de planologen van het imperialisme. Hun belang is de status quo, ons belang is revolutionair proces en verandering. ... De zwakte van de heersende ideologie is haar onmogelijkheid tegemoet te komen aan de eisen tot verandering'.

N.B. Hiermee - maar vooral met het onder één noemer brengen van brede basisbewegingen en autoriteiten - zorgen de anti-imperialisten onder aanvoering van RaRa in feite voor een dolkstoot in de rug van de Beweging. Deze mag dan volgens RaRa wel zijn ingekapseld door de overheid, in feite is het deze radicale groepering zelf die zich heeft teruggetrokken in haar cocon.

Een week later gaat Bluf! uitgebreid in op een van de grootste feitelijke splijtzwammen in de Beweging, de zogenaamde '**onderzoeksgroep**'. Deze groep radicale krakers rond meer bekend als **Politieke Vleugel van de Kraakbeweging (PVK)**, krijgt ongelooflijk op haar donder van *W.D.*, in zijn artikel 'Kom op, fossielen van de kraakbeweging'.⁶¹⁸

Genoemde groep jaagt op zogenaamde 'verraders', actievoerders en/of krakers die bij politie-verhoren zijn doorgeslagen. beëindigt zijn strafrede:
'De beweging die was krijg je niet meer terug. Hoe hard je ook werkt, hoe krampachtig je ook om je heen slaat, het zal niet veel uitmaken. Voorlopig zijn er de koffie-huizenbrochure, de studentenakties, de anti-fascismedemonstraties, de akties tegen om maar wat willekeurige voorbeelden te geven. Wie weet krijgen we weer eens kollektief de geest en komen we in een enorme versnelling terecht. Opnieuw tijdelijke koalities. Maar dan zeg ik nu: laat wat mij betreft die onderzoeksgroep er maar buiten. Ze maken gewoon teveel kapot.'

Waarmee maar weer eens duidelijk geluigt van het feitelijke faillissement van de kraakbeweging.

Begin 1988 komt de nabespreking van het congres Solidariteit en Verzet uit: 'Verlagen en reacties'. Daarin komen verschillende personen aan het woord maar hoofdzakelijk diegenen die ook in de voorbereidingsgroep hebben gezeten. Met andere woorden, vooral de visie van RaRa en andere anti-imperialisten wordt hierin verwoord. Er is echter tevens een uitgebreid verslag opgenomen van ene waarschijnlijk afkomstig uit - of veel verkerend in - Arnhem dus mogelijk van Lekker Fris en voordien Konfrontatie. Hij schreef onder de titel 'wij weten het ook niet' zijn impressie van de discussies en getuigt daarmee van de grote afstand die er bestaat tussen de elitaire anti-imperialisten en de activistische goegemeente. Niet voor niets heeft het congres dan ook geleid tot een schisma in wat er nog over is van de Beweging. Dit moge duidelijk worden aan de hand van enkele uitspraken van rop:

- 'Dat het kongres weinig konkreets heeft opgeleverd verbaast me niks. Vooral door het lezen van de reader, de manier waarop daarin gepoogd wordt een analyse te vinden als kader van ons denken, een poging wordt gedaan een perspectief te omschrijven van alles wat we aan het doen zijn, wordt duidelijk dat zo'n artikel slechts als kapstok kan dienen voor een discussie. Alleen was het geen kapstok. De reader had er toe bijgedragen dat mensen naast een nieuw werkje in hun archief er ook een denkwijze bij hadden gekregen. Een bundel werkt dan (zwaar gezegd) als een hersenspoeling. ... De reader had voor een groot gedeelte al bepaald HOE er gepraat werd'.

- 'We moeten ons niet laten verleiden alleen naar één vuist, één strijd, naar één pot nat te streven. Een model-aktie, een model-revolutie, een model-strijd bestaat niet. ... We hoeven ons niet aan te laten praten dat we radikale revolutionairen zijn. Geen mensen maar aktiedieren? Kom nou toch'.
- 'Ik heb voor mijn aktivist zijn geen analyse nodig, althans niet van de hele wereld en niet een met pseudo-marks termen doorspekte visie. Een grootschalige analyse slaat me slechts lam. Het stimuleert slechts mijn machteloos gevoel en onmacht inspireert niet'.
- 'De moed en de hoop is duidelijk in de schoenen gezakt. Massale demos zijn uitgesloten en het idee heerst dat slechts in kleine groepjes aktie gevoerd kan worden, dat 'heftige' en 'sabotage' akties slechts effekt hebben'.

321

geeft nog aan wat hij vindt van de huidige beweging en dat leidt niet tot vrolijkheid: *'Een versplintering willen we niet en eigenlijk ook weer wel want in massaliteit geloven we niet. Het begrip LINKS beschouwen we als afgedaan. EEN beweging overigens ook. ... Het wereldje om me heen wordt steeds kleiner. Door m'n eigen keuzes, hoe stom die ook geweest mogen zijn, ga ik om met een relatief kleine klup mensen. En als ik in die klup maar zelden echt vertrouwen vind dan wordt alles wel helemaal klein. ... Misschien is een Beweging wel de grootste illusie die er bestaat en kan solidariteit onderling alleen maar bestaan als het neerkomt op een soort kollegialiteit 'op de zaak'. Misschien moeten we juist naar de scheiding van privé en aktievoeren toe'.*

In februari komt men nog even terug op het congres Solidariteit en Verzet, meer specifiek op de kritiek die de anti-imperialisten hebben ondervonden door hun arrogante houding. Deze kritiek wordt nu door de 'anti-impies' weerlegd, of beter: er wordt daartoe een poging gedaan waarbij een handje in eigen boezempje wordt gestoken:

'Wij hebben (met onze visie) geprobeerd de bestaande normen en codes van de 'beweging' te doorbreken en ook verbindingen naar mensen en groepen daarbuiten te leggen. Dat dit niet allemaal even goed gelukt is, is wel duidelijk maar in die zin zien wij het kongres ook als een stap in de richting van een inhoudelijke basis, meer samenhang en perspectief: de discussie en praktijk zullen nu verder moeten gaan'.⁶¹⁹

Men spreekt vervolgens nog eens over de noodzaak tot verbreding van de beweging (die dan natuurlijk wel moeten worden aangevoerd door de anti-imperialisten - maar men voegt daar aan toe dat kwaliteit boven kwantiteit gaat: 'Dat maakt de kracht van de beweging uit. En dat bepaalt ook of andere mensen zich door onze strijd aangesproken voelen en erdoor gemobiliseerd worden!')

N.B. Wederom een ijdele poging tot versterking van de gelederen, die door de arrogante houding van RaRa en andere anti-imperialisten, niet alleen in connectie met het congres, bij voorbaat zijn gedoemd te mislukken.

De laatste Bluff!, die van 1 april, publiceert een artikel van [naam] uit de Staatsliedenbuurt, zeer waarschijnlijk [naam] die afrekenet met de huidige (kraak)beweging. Hij geeft een paar oorzaken voor de teloorgang van de Beweging:

- 'Een grote betekenis van de kraakbeweging was het oorspronkelijk, dat het burgerlijke gezin noch de kapitalistische produktiewijze ermee geassimileerd konden worden. Dat is nu wel anders. Kraakkafees zijn een gezinsvervangende rol gaan spelen: geborgenheid, onderlinge drinkbroederschap en een naar binnen gerichte oriëntatie'.
- 'De kraakbeweging heeft een hoge organisatiegraad bereikt op het gebied van horeca en genoeglijk samenzijn. Een politieke organisatiegraad ontbreekt nagenoeg geheel'.

- 'De krakers-scene is een schulp geworden waar je niet meer hoeft uit te komen'
- 'De kraakbeweging is zich gaan beperken tot reageren en dat wrekt zich. Het offensieve ageren kreeg maar zelden een follow up. Acties werden noch geëvalueerd noch uitgebuit. In die sfeer van onverschillige vrijblijvendheid verdwijnen elementen als zelfbegrip en solidariteit, die respectievelijk een analyse van en actie tegen structurele politieke veranderingen belemmeren en leiden tot een redde-wie-zich-redden-kan. Het verweer tegen de staat wordt intussen overgelaten aan de advocatuur'.
- 'Terugblikkend op veel van de geweldsdiskussies in de kraakbeweging zie ik dat krakers zichzelf vaak hardnekkig hebben opgeval als volwaardig geïntegreerd in de burgerlijke maatschappij. Dat heeft geleid tot een beschermende houding tegenover die maatschappij op momenten dat identifikatie in felte een verradersstandpunt inhield'.

besluit zijn failliet verklaren van de (kraak)beweging met de opmerking: 'Begegeven, aktiebereidheid is er nog in ruime mate, maar dan vooral op basis van een nostalgisch aktiekonservatisme van konsumptief ingestelde beroepsmarginalen'.

Begin november komt met de oorzaken van de teloorgang van de **AKB**.⁶²⁰

- Radicale - om politiek-economische redenen strijdende - actievoerders werden overheerst door een massabeweging die puur uit milieu-hygiënisch oogpunt actie voerde.
- Veel radicale AKB-ers zijn overgestapt naar nieuwe hot items in de strijd: bijvoorbeeld de stationering van kruisraketten.
- De toch al niet zo bijster sterke AKB werd door de Brede Maatschappelijke Discussie, 'een prima gebruikt instrument van de overheid', verder lamgelegd.
- De 'basisdemocratie' leidde door de stroperigheid van de besluitvorming tot een verzanden van de verschillende overleggen. Er moest en zou immers consensus worden bereikt.

D.A.

Eind januari 1989 zien we het uiteindelijke faillissement van de anti-kernenergiebeweging. Dit naar aanleiding van het feitelijk mislukken van het zo groots aangekondigde, door het **Landelijk Anti Kernenergie Archief** georganiseerde, Kongres van de Radikale AKB.⁶²¹ Het LAKA constateert in zijn necrologie onder meer dat er maar weinig Nederlanders, en dan nog hoofdzakelijk jonge, blanke mannen, hebben deelgenomen. Verder ziet men als directe oorzaken:

- 'Geconstateerd werd dat er geen landelijke structuur meer bestond. Slechts de noordelijke en oostelijke regio's draaiden redelijk'.
- 'Het AKB heeft geen reden van bestaan wanneer er geen nieuwe kerncentrales meer komen. De UCN is helemaal vergeten'.
- 'De landelijke pers is slechts te porren wanneer een actie helemaal uit de klauwen loopt'
- 'Veel AKB-ers ten slotte hebben het veel te druk met anti-apartheidsacties, vrouwenstrijd, kraak- en milieubeweging'.

In de herfst gaat NN aan de hand van een artikel van enkele insiders dieper in op de redenen waarom er in de jaren tachtig eigenlijk geen sprake meer is van een beweging. Zij zeggen niet de eersten te zijn die van mening zijn dat de beweging van de jaren tachtig op haar grenzen is gestoten.⁶²²

'Misschien wel zo versplinterd dat er van een beweging nog nauwelijks sprake is. Er zijn nog wel groepen en groepjes mensen bezig, er zijn nieuwe initiatieven, maar nauwelijks verbanden of iets gemeenschappelijks behalve (voor velen) hun verleden en vermeende radikaliteit'. De schrijvers oordelen dat de strijdbare politiek van een decennium geleden plaats heeft gemaakt voor een voor velen onherkenbare politiek, die meer op

zelfbevestiging dan op 'verbreding' lijkt gericht. De vroegere functie van de kraakbeweging als een 'overkoepelende beweging' is verdwenen. In het beste geval is zij - net als de andere actieterreinen - nog een 'deelstrijdbeweging'.

Men is verder van mening dat de oorspronkelijke, strijdbare, beweging ten onder is gegaan aan discussiestukken en verklaringen, die de doelgroep - iedereen die radicale veranderingen nastreeft - totaal niet bereikt. De redenen:

- 'De discussies zijn (al vanaf het begin) voor veel mensen niet te volgen, niet in de laatste plaats door het woordgebruik'.
- 'Begrippen als 'internationale solidariteit', 'frontvorming' en 'patriarchaat' zijn nooit ingevuld door degenen die ze gebruiken. Dat was op het congres in Arnhem al een veel gehoorde kritiek'.
- 'De discussies worden in zulke algemeenheden en vaagheden gevoerd dat zo langzamerhand bijna niemand zich nog herkent in de discussie: ze sluiten totaal niet meer aan bij de praktijk van velen'.

N.B. En daarmee wordt ook door de schrijvers van dit artikel de schuld in de schoenen van de anti-imperialisten geschoven. **RaRa** en haar geestverwanten worden wederom gebrandmerkt als elitair en arrogant.

In hetzelfde nummer probeert een drietal (voormalige) bezoekers van kraakkafee **De Harde Kern** het hierboven ook al door aangevallen fenomeen 'kraakkafee' van een nieuw jasje te voorzien: 'De basis van een kraakgroep waarbinnen het gezellig is en die achter akties aanholt, is onvoldoende als er te weinig wordt nagedacht waar men nou mee bezig is. We zijn niet enkel een gezelligheidsklub, we moeten ergens naartoe leven, iets opbouwen'. Het drietal hoopt dat er zich een kleine groep gaat vormen die door middel van discussies kan komen tot nuttige activiteiten.

N.B. Hoewel de personen anoniem blijven lijkt het erop dat we hier te maken hebben met het **Autonoom (Buurt) Centrum**, dat zich drie maanden later in de NN aan den volke openbaart.

Een week later, op 9 november, zijn we getuige van de feitelijke afsluiting van een substantieel stuk Beweging wanneer in Berlijn letterlijk en figuurlijk de Muur valt. Degenen die voor hun ideologie (deels) waren aangewezen op Marx en Lenin lijdten een pijnlijke nederlaag, ook al omdat in de voormalige DDR woonachtige geestverwanten binnen de RAF zullen worden uitgeleverd aan de Duitse autoriteiten.

NN besteedt medio november - slechts - enige aandacht aan het gebeuren en weet er nog een mooie draai aan te geven:

*'Door de tijd achterhaald. De muur is weg; een arm volk wordt gekonfronteerd met een rijk, maar verdorven, welvaartsysteem. De muur is weg; wanneer vertrekt Shell nu eens? Geef ze een duwtje. De muur is weg; laten we de stenen op gaan halen. Vervolgens bouwen we muren rond onze bedreigde kraakpanden. Blijf van onze huizen af!'*⁶²³

In februari 1990 komt ene met een analyse van de jaren tachtig en een vooruitblik naar de jaren negentig. Deze geeft zijn/haar artikel de titel mee: 'De jaren 90; het einde der tijden in zicht?''⁶²⁴

De schrijver geeft eerst kort aan dat het actievoeren in de jaren tachtig door de meesten wel zal worden gekarakteriseerd als ontsproten aan de stam 'Sociale Beweging', wier loten onder meer antimilitarisme, kraakbeweging, vrouwenstrijd, anti-kernenergiebeweging en vredesbeweging heetten. De actievoerders zelf zitten volgens in een wereld, die zich in hoog tempo van ideologie aan het ontdoen is:

'Wie zich tegenwoordig als sociaal-bewogen activist nog marxistisch-leninistisch, of zelfs kommunist durft te noemen, wordt al snel beschouwd als dement of anderszins

wereldvreemd'. Hij/zij is overigens van mening dat het activisme van de jaren tachtig een gunstig effect heeft gehad: *'De krachten die op de drempel van de jaren '90 de Berlijnse muur deden vallen, Václav Havel tot president maakten en Ceaucescu elimineerden, zijn dezelfde die verantwoordelijk zijn voor het wereldwijde milieubewustzijn, of de pogingen tot democratisering in Midden-Amerika of Zuid-Afrika'*.

Hij voegt er veelbetekend en wat overdreven pocherig aan toe: 'Er broeit iets en niet zo'n beetje ook. Achter elkaar lijken vroegere aktiedoelen tot wereldpolitiek verheven te worden'. Was tot nu toe serieus bezig, hoewel wat erg in zijn/haar voordeel sprekend, de schrijver wordt vervolgens cynisch wanneer hij zijn visie op de voorliggende jaren negentig geeft: *'De jaren '90 zijn de jaren van de democratie; van de verkiezingen. De één noemt het totstandkoming van een Europees Huis, de ander noemt het de verbroedering van de volkeren. Het moet allemaal leiden tot tevredenheid; tot tevreden onderdanen. Democratie moet leiden tot regeringen die in staat zijn de wensen van de onderdanen te manipuleren en te kreëren; alleen dan kunnen ze vervuld worden. Uw regering weet wat goed voor u is; stemt dus op uw regering! Degenen die onze wensen vervullen worden dezelfde als degenen die onze wensen bepalen'*. Na deze sarcastische opmerkingen over politiek en maatschappij heeft ten slotte nog een opmerking over het nut - voor zo ver aanwezig - van actievoeren:

'Welke actievoerder kent niet de teleurstelling die opwelt als zijn/haar inspanningen journaal noch Volkskrant haalden? Wie heeft er nooit stiekum gedacht dat het eigenlijk een beetje jammer is dat de smeris niet kwam opdagen, omdat het nu geen 'nieuws' is? Als je actie voert om de wereld te verbeteren en niemand kan kennis nemen van de beelden die je schiep, kun je het dan niet beter laten. Ach. Er zijn zo veel manieren om de wereld te verbeteren. Er zijn zo veel manieren om je een beeld van de realiteit te vormen. Er zijn zo veel manieren om de wereld te doen beantwoorden aan het beeld dat men er van heeft. Want dat laatste is toch de essentie van actievoeren door de jaren heen? Dat zal in de jaren '90 vast niet anders zijn dan in de jaren '80, '70 of '60. Tenzij de ideologie natuurlijk alsnog geheel wegvalt; entertainment wordt'.

Alles bij elkaar een weinig opbeurend artikel met als conclusie dat actievoeren eigenlijk geen zin meer heeft. Ook al vanwege het feit dat de verschillende doelen nu worden nagestreefd door de 'vijand' van weleer, de overheid.

N.B. En ook wordt weer eens de rol van de media benadrukt, die je - naar mijn mening niet eens al te chargerend - zou kunnen samenvatten als: 'Geen media, geen rellen'.

Twee weken later kunnen we kennismaken met een initiatief van enkele Amsterdamse activisten, die zich niet willen neerleggen bij de heersende apathie. Zij richten, zoals boven reeds aangekondigd het Autonoom Buurt Centrum op, wat in de loop van de jaren negentig kortweg als **Autonoom Centrum** bekend zal worden. Zij geven een soort intentieverklaring: *'Wij willen ons organiseren los van bestaand (politieke) organisaties vanuit een 'links radikale' visie op de bestaande maatschappelijke verhoudingen. Als mensen iets willen veranderen in deze maatschappij, dan zullen ze dat moeten doen door de macht over hun leven in eigen hand te nemen, zich te organiseren en actie te voeren tegen diegenen en die structuren die momenteel de macht over ons hebben'*.⁹²⁵

Zij voegen daar later - overbodig - aan toe dat zij de bestaande rechtsorde dan ook niet willen accepteren en dat men nog van hen zal horen: 'Want als ons iets duidelijk is, is het dat we nooit zullen opgeven'. Stichtelijke taal in een lamledige activisten-wereld dus.

Eind mei komt het tot een tijdelijke opleving in de beweging, wanneer het Groningse Wolters-Noordhoff Complex wordt ontruimd. De juridische nasleep ervan is echter een van de redenen voor een hernieuwde 'dip' in de activiteiten. Door het gebruiken van art. 140 wordt de kraakbeweging, die volgens de Nederlandse goegemeente geweld niet schuwt, gecriminaliseerd.

Eind juni wordt de discussie over de criminalisering van de kraakbeweging doorgezet. Deze verdere aanval op de beweging wordt voor een groot deel in de schoenen geschoven van de in dit geval voornamelijk Groningse media: 'Die verleende justitie hand- en spandiensten door de stemming rond het WNC met talloze anti-krakersartikelen op te voeren'.⁶²⁶

Het voornaamste item van genoemde editie was echter een nabeschuiving van de actiedagen tegen Shell, die op 15 en 16 juni werden gehouden. Op de voorpagina wordt de toon reeds gezet: 'Shell!?! Dat weten we nu wel'.⁶²⁷ schrijven namens het **Landelijk Overleg, Shell uit Zuid-Afrika, Sankties Nu** een evaluatie van de dagen, die eigenlijk beter besteed hadden kunnen worden. In feite valt er natuurlijk weinig eer meer te behalen na de vrijlating van MANDELA en de legalisering van het ANC. Vooral deze gebeurtenissen zijn het begin van het einde van de anti-apartheidsbeweging.

325

Iets later schrijft het artikel 'Noodzaak tot heroverweging'.⁶²⁷ Daarin reageert hij op een nota van staatssecretaris van Volkshuisvesting HEERMA, die constateert dat er in Nederland geen sprake meer is van woningnood. Met andere woorden, dan kan kraken ook wel worden verboden. Aldus onder meer Commissaris van de Koningin in Groningen, Henk VONHOFF, op het moment dat er nog 139 WNC-arrestanten vastzitten.

is weinig optimistisch over de kraakbeweging:

'Als de kraakbeweging doorgaat met het blijven zijn van een 'ontruimingsbeweging' is de kans groot dat de komende jaren de meeste panden wel ontruimd zullen worden en stort een complete structuur in'.

Eén van de oplossingen is het kopen of huren van panden, aldus die daarbij verwijst naar Duitse voorbeelden, 'maar binnen de kraakfilosofie is huren of kopen bijna een doodzonde'.

Niet alleen de strijd om het wonen dreigt te worden verloren, ook met de politieke strijd gaat het die kant op. Hans zegt dat de kern van het politieke probleem drie kanten heeft:

- 'We weten zelf nauwelijks meer wat de feiten zijn;
- we zijn niet in staat om analyses die er wel zijn naar buiten te krijgen, omdat onze eigen media daar niet op ingesteld zijn;
- en door het isolement waar we in beland zijn, zijn we ook bijna niet meer in staat om contacten te leggen naar andere groepen toe, om zo een bredere oppositie te krijgen'.

Hij geeft voor wat betreft het laatste punt een voorbeeld: de (mislukte) Shell-blokkade in Den Haag: 'Die leverde het beeld op dat we al vaker hebben gezien: de bekende 'scene' was er weer, maar daarbuiten was er bijna niemand. Het politieke klimaat rond apartheidsakties is razendsnel veranderd en prompt merken radicalere groepen hoe moeilijk het is om dan je standpunt nog ergens kwijt te kunnen en er ook nog eens op te mobiliseren'. Dezelfde lethargie bespeurde hij bij de installatie van CD- en CP-raadsleden: de (voor zo ver aanwezige) woede en bezorgdheid is moeilijk om te zetten in een gezamenlijke strategie.

Kortom, is ook pessimistisch over de diverse 'deelstrijden'. Hij sluit dan ook af met de opmerking dat het o zo gemotiveerde verzet van kleine groepjes en initiatieven niet zoveel heeft opgeleverd: 'Een radikaal linkse beweging zal hierover moeten nadenken'.

In de eerste editie van het internationale activistenblad Clash wordt in oktober een overzicht gegeven van het linkse activisme in Nederland. De tekst lijkt af en toe een Engelse vertaling van het in de Konfrontatie van maart 1991 geplaatste artikel van AH en HdB. Zijn zij mogelijk de stellers van dit achtergrondverhaal over de Nederlandse Beweging? Of hebben zij juist gebruik gemaakt van onderhavig artikel van een onbekende schrijver? Hoe het ook zij, de schrijver constateert dat er in de loop van de jaren tachtig een omslag is

geweest, onder meer waar het gebruik van geweld betreft. Ook is de onderlinge solidariteit aan erosie onderhevig. De radicale minderheid vecht onderlinge vetes uit en de grote bewegingen zijn in meerderheid ingekapseld door de autoriteiten: 'The new social movements have practically without exception been skilfully hugged to death by subsidies and absorbed in acknowledged channels for influencing government policies: lobbies, advice-committees, consultation partners'.

326

In de advent wordt pijnlijk aangegeven hoe het is gesteld met de (kraak)beweging. Een in november gehouden evaluatie van de WNC-gebeurtenissen trekt slechts zo'n 30 deelnemers. En dat steekt toch wel schril af tegen de 139 arrestanten. Een van de conclusies is dan ook dat 'de beweging helemaal geen eenheid is'.⁶²⁸

Hetzelfde wordt duidelijk in de houding van de beweging ten opzichte van de Golfoorlog. Hier en daar vinden wat kleinschalige acties plaats maar een gezamenlijke stellingname ontbreekt. Wel geeft weer wat de wijd verspreide mening van activistisch-links is: *'Goede vrienden hebben mij gevraagd of Saddam ook mijn vriend is. Nee, natuurlijk niet, is mijn eerste gedachte. Maar aan de andere kant, Bush en Lubbers zijn al langer niet mijn vrienden. Dus doe ik niet mee aan het gelamenteer over de arme gijzelaars en Saddam als nieuwe Hitler'.*

In januari 1991 geeft NN een aanzetje voor een hernieuwde discussie over het activisme aan de hand van enige voorstellen met betrekking tot de inhoud van de toekomstige NN's.⁶²⁹

Dit geeft meteen aan welke de manco's van de Beweging op dit moment zijn:

- milieu (Links-radicale actiegroepen houden zich te weinig bezig met de strijd voor een beter milieu, mogelijk omdat de gevestigde groepen zich hierop hebben gestort.);
- antifa (Is teveel een incidenteel onderwerp geweest. Er werd slechts gereageerd op gebeurtenissen.);
- anti-apartheid (De nieuwsvoorziening hieromtrent ligt op zijn gat vanwege de verwarrende ontwikkeling in Zuid-Afrika en de onduidelijke opstelling van het ANC. Radicale groepen nemen een afwachtende houding aan, NN ook.)

In dezelfde periode gaat men ook internationaal verder met de analyse van de Nederlandse beweging. Men komt terug op de gebeurtenissen na de ontruiming van het Wolters-Noordhoff Complex, waarbij vooral de klacht over het gebrek aan solidariteit opvallend mag worden genoemd:

*'What is remarkable of actions in which many people take part is, that the collective and shared responsibility is missing. A small group of people gets everything on its shoulders. This should get more attention in future time because it says also something about the reason why people are active and resisting, and it says something about solidarity as well'.*⁶³⁰

Tevens is er aandacht voor de uitkomsten van het congres Solidariteit en Verzet. Men komt tot de bekende conclusie, namelijk dat het heeft geleid tot een schisma: 'Dividing-lines were drawn and they appeared to be more or less impossible to cross'.

De schrijver komt met zijn analyse over hoe er over tien jaar teruggekeken zal worden naar het linkse activisme in Nederland:

'De beweging van de jaren tachtig was bij uitstek een actie-beweging. Maar het zal moeilijk zijn die acties ergens aan te koppelen. Vaak waren de acties het directe resultaat van boosheid; soms waren ze bedoeld om een tegenstrijdigheid of wanhopige situatie uit de weg te ruimen; soms waren zij erop gericht regering en parlement te beïnvloeden; soms waren ze bedoeld om een gematigde groepering te radicaliseren; soms moesten zij ons eigen perspectief creëren. Acties, wij gebruiken het woord zo gemakkelijk maar waar hebben wij het eigenlijk over'.

Elders verschijnt een analyse van twee Haagse theoretici, over 'het perspectief van de kraakbeweging'.⁶³¹

In feite betreft het veeleer de teloorgang van de kraakbeweging, zoals die zich in de laatste tien jaar heeft voorgedaan. Want, zo zeggen de schrijvers, het is al weer tien jaar geleden dat de kraakbeweging een massabeweging was, strijdvaardig en met brede steun van en solidariteit onder de bevolking. Een voor de hand liggende reden voor de zich sindsdien voordoende teloorgang ligt in de repressie:

'Het met de radicalisering van de kraakbeweging toenemende politiegeweld en daarmee gepaard gaande, steeds militaristischer aandoende, confrontaties op straat en bij de verdediging van de panden'.

Een heel scala aan repressieve maatregelen werd ingezet:

- invoering van de leegstandswet;
- aanpassingen van de APV's waarbij kraken verboden werd;
- Huidenstraat-truc;
- harder optreden van de politie;
- invoering van art. 140.

De schrijvers constateren dat dit alles heeft geleid tot een collectief gevoel van onmacht 'en daarmee tot de ondergang van de beweging'.

Daarnaast zijn er andere - interne - oorzaken voor de neergang aan te wijzen, namelijk ideologische en structurele veranderingen.

De schrijvers oordelen dat er nooit sprake is geweest van dé ideologie van de kraakbeweging:

'Er vallen hooguit een aantal kenmerken en karakteristieken te geven die de kraakbeweging overigens gemeen hadden met andere nieuwe sociale bewegingen in de jaren zeventig en tachtig. Het ontbreken van een eenduidige ideologie is zo'n kenmerk. Spontaniteit, losse of afwezige organisatievormen zijn andere kenmerken, evenals een groot wantrouwen tegen instituties, partijen, vakbonden en dergelijke en een kortstondige, snel wisselende betrokkenheid bij een groot aantal thema's'.

Deze grote mate van vrijblijvendheid zorgde er natuurlijk voor dat er niet aan lange termijn denken werd gedaan noch aan structurele veranderingen, wanneer nodig: 'Het ging goed zo lang het goed ging, dat was zo ongeveer het idee'.

Samen leven en samen strijden bleken in de praktijk lastig vanwege de ongebondenheid en de afwezige noodzaak tot hechting. Door al deze zaken werd kraken een moeilijke aangelegenheid en de confrontatie rond de panden werd steeds vaker verloren: 'Kraken werd een veeleisende full-time job waarin niet of nauwelijks ruimte was voor studies, betaalde banen, kinderen. Deze ontwikkelingen vonden plaats in een verhardend maatschappelijk klimaat. Bezuinigingen, massa-ontslagen, kortingen op uitkeringen en subsidies vormden de alledaagse werkelijkheid'.

Aldus die hierin de aanleiding zien voor het feit dat de uittocht uit de kraakbeweging een grote vlucht nam. De kraakbeweging was dan nog wel niet dood maar de omslag was duidelijk: *'De restanten van de kraakbeweging trokken zich meer en meer terug in de eigen panden en kroegen en sloten zich hermetisch af van de buitenwereld. De vrijplaatsen, oorspronkelijk uitvalsbasis voor politieke strijd, werden meer en meer een eindpunt of uitsluitend doel van het kraken. De keerzijde van de relatieve politieke autonomie van de kraakbeweging werd haar afgrenzing en isolering van de maatschappij'.*

De schrijvers hopen - tegen beter weten in waarschijnlijk - dat alles zich nog ten goede keert: 'Kraken moet meer worden dan het creëren van vrijplaatsen. Het moet een middel in onze politieke strijd zijn. Vrijplaatsen veroveren en daarna jezelf afsluiten is niets anders dan reformisme in de klassieke vorm! Het kapitalistisch systeem reageert daar ook heel flexibel op: vrijplaatsen kunnen geïntegreerd worden, verzet kan gekanaliseerd worden. Het worden ghetto's zonder daadkracht, speeltuinen voor een subcultuur die zichzelf politiek uitschakelt'. En daarmee wordt een wel erg hard oordeel geveld over de kraakbeweging van dat moment.

NN heeft begin maart een verslag van de door het blad georganiseerde discussiedag over de toekomst van de beweging en de rol van het blad daarin.⁶³²

Een van de sub-titels licht een tip van de sluier op: 'The end of Ideology?' NN-redacteur vertelt dat 'de opkomst op de discussiedag vrij laag was en de leeftijdsgrens gemiddeld boven de 25 lag'. En dat zegt wel iets over de crisis van links. Een van de conclusies van de dag was het volgende:

'De beweging beweegt niet meer. Dan slaat de discussie dood. De beweging kan geen vuist meer maken, af en toe slechts een vermanende vinger. De momenten dat er vanuit alle hoeken en gaten van de samenleving mensen te voorschijn kwamen, die weten wat er mis is met de maatschappij en wat ze eraan kunnen doen, zijn even uit zicht verdwenen'.

328

Alex bevestigt deze zienswijze en zorgt voor een aandikking met de volgende opmerking: *'Links in crisis heeft als gevolg dat de mensen die nog wel aanzetten tot nieuwe initiatieven nemen, keer op keer met de neus op de kille feiten gedrukt worden. Gekonfronteerd met een apathische houding van de mensen die op de initiatieven in zouden moeten gaan. Het is wurgend, steeds minder mensen verschijnen op de spaarzaam georganiseerde acties. Hoe vaker dat gebeurt, des te minder het zinvol lijkt om een actie op poten te zetten'.*

N.B. In hetzelfde nummer is een artikel opgenomen van rik, die uitlegt wat de 'nieuwe orde' van BUSH betekent op het politieke wereldtoneel. En hiermee is dan eindelijk weer enig perspectief voor radicaal-links weggelegd. In ieder geval voor de meest militante exponent, RaRa, die de Nieuwe Wereldorde zal aankaarten in de claims van haar laatste twee aanslagen, die van 13 november 1991 en 1 juli 1993.

De activistische winter wordt besloten met een recensie van het elders ook reeds beschreven boek 'Tussen verbeelding en macht - 25 jaar nieuwe sociale bewegingen in Nederland' van J.W. DUYVENDAK (inderdaad, de broer van), H.A. VAN DER HEIJDEN, R. KOOPMANS en L. WIJMANS. Ruud KOOPMANS concludeerde in zijn hoofdstuk dat de komst van Ruud LUBBERS in 1982 een keerpunt betekende in de beweging en haar (buiten-parlementaire) actievormen:

*'Toen begon binnen veel bewegingen de scheuring tussen radicalen en gematigden en juist door de massaliteit van met name de vredesbeweging was een matiging van actievormen en doelen het geval'.*⁶³³

In juni verschijnt een overzicht van 30 jaar kraken. Een medewerker van het kraakspreekuur De Pijp geeft een analyse van de huidige, 'weinig rooskleurige', toestand van de hoofdstedelijke kraakbeweging en besluit deze met een oproep aan alle nog actieve krakers om hun activiteiten voort te zetten en hun kennis over te dragen aan jongere mensen:

*'Het is duizend keer moeilijker om een teloor gegane structuur hernieuwd op te zetten, dan om een nog bestaande te continueren'.*⁶³⁴

NN 127 van 7 januari 1993 is de eerste van drie nummers die breedvoerig ingaan op een door de overheid ingezette manier om de activiteiten van de beweging te monitoren, te controleren en te 'beheersen'. We hebben het hier over 'infiltratie'. Bij verschillende gelegenheden zijn diverse infiltranten (m/v) door hun/haar kameraden ontmaskerd, soms is er sterke twijfel en af en toe slaat men de plank volkomen mis en worden personen in de beklaagdenbank gezet die daar helemaal niet in thuishoren.

In de eerste weken van het jaar blijkt dat een, als aangeduide, activiste als een echte splijtzwam in de beweging heeft gefunctioneerd. Er zijn bijna geen twijfelaars. De kampen bestaan uit personen die ervan overtuigd zijn dat een verraadster is en uit een groter aantal lieden dat het eendrachtig voor haar, 'zo'n lieve en gemotiveerde meid' opneemt.

D.A.

Eén hunner gaat nader in op de ontstane schade:

hevig aangeslagen. Allerlei mensen vragen zich af of er over hen ook verhalen de ronde doen. Een aantal mensen met veel ervaring (en dat zijn er niet zoveel meer) overweegt uit de 'beweging' te stappen. De tijd die dit laatste onderzoek met de bijbehorende vergaderingen enz. al heeft gekost tot nu toe is, ruwweg geschat en omgerekend naar één persoon, zo'n vier maanden. Nóg grotere verdeeldheid tussen mensen en groepen. Een desinformatiecampagne van de BVD zelf had 't niet beter kunnen doen. Wat nog een reden te meer is om kritisch dit soort geruchten te bekijken: volgende keer lanceert de BVD zelf iets over iemand, of over Vrankrijk, of over de Molli, of over NN, of over'.

Begin maart komt **Buro Jansen & Janssen** even terug op het fenomeen infiltratie met een aantal adviezen om dit tegen te gaan: 'Bescherm je organisatie. Voorkom marginalisering en criminalisering door openlijk te zijn in zaken die openbaar zijn. We altijd de aandacht op interne aangelegenheden blijft richten is gedwongen voor eeuwig met zijn schoolkameraden in Docter van Leeuwen's schuurtje te blijven'.⁶³⁶

NN komt in november in een alineaatje met een verder bewijs voor het afbrokkelen van het linkse activisme. Het tot voor kort actieve en in aanzien staande **Stichting De Lynx** in Beverwijk is genoodzaakt haar linkse boekwinkel te sluiten: 'Het aantal beschikbare vrijwilligers is te gering geworden om de winkel open te kunnen houden'.⁶³⁶

Medio december komt NN met de uitslag van een lezersonderzoek, dat ook al kenmerkend mag worden genoemd voor de inactiviteit van de activisten. Men heeft in mei duizend vragenformulieren verspreid en daarvan zijn er slechts zeventig teruggekomen. De resultaten daarvan - maar is 7% wel representatief te noemen? - zijn onder meer:

- tweederde van het lezerspubliek is man en woont in de Randstad;
- de meeste lezers zijn 20-30 jaar oud en doen regelmatig mee aan acties;
- een relatief grote groep is tussen de 30 en 40 jaar oud, is nog steeds actief of heeft een sterke band met het linkse activisme.

Kortom, de slogan 'wie de jeugd heeft, heeft de toekomst' lijkt voor activisten niet erg op te gaan, tenminste niet wat het feitelijk uitvoeren van acties betreft. Daarvan getuigt toch wel de apathie van de laatste jaren op de meeste actieterreinen, alsmede de slechte respons op genoemd lezersonderzoek.⁶³⁷

In april 1994 lezen we over een nieuw initiatief, de **Derde Kamer**. Dit kan worden gekenmerkt als weliswaar een nieuwe aanzet vanuit de Beweging maar tevens als bewijs van de verdere afbrokkeling van het vroegere activisme. In de initiatiefgroep zitten mensen die te koppelen waren (of nog zijn) aan de kraakbeweging, aan het antimilitarisme maar ook aan groepen die het asielbeleid bestrijden:

en anderen.⁶³⁸

In feite zien we hier - na de (vroegere) marginalisering en criminalisering - nu de politisering van het activisme. Ook mensen die bijvoorbeeld de brede milieubewegingen hebben 'beschuldigd' van het zich laten inkapselen door de politiek gaan zich nu meer en meer bezighouden met zaken als beleid. De eerlijkheid dwingt me echter te zeggen dat het in hun/haar ogen om 'een nieuwe politiek' gaat. Men wil het volgende:

'Alternatieve plannen die in de maatschappij leven met elkaar confronteren en een alternatief platform creëren waar grote politieke vraagstukken besproken kunnen worden'.

De eerste bijeenkomst van de Derde Kamer behandelt de onderwerpen milieu, migratie, de toekomst van de welvaartstaat en nieuwe vormen van democratie. Een van de hoofdstukken in het achtergrondartikel geeft aan waar de Derde Kamer naar streeft: *radicale democratie*.

Een vreemd geval van infiltratie in de Beweging wordt in juni behandeld. Men gaat uitgebreid in op de ontmaskering van ene [naam], die in feite [naam] heet.⁶³⁹ Deze heeft gedurende acht jaren voor een goed doel oud papier ingezameld bij minstens 25 ideële organisaties. Hij heeft onder meer bij het **Schone Kleren Overleg** en het **Shipping Research Bureau** rondgelopen. [naam] werkte voor het in Vinkeveen gevestigde particuliere inlichtingenbureau Algemene Beveiligings Consultants van de reeds gememoreerde heer [naam]. Deze onderhoudt nauwe contacten met de Telegraaf, u weet wel, die krant van wakker Nederland, die op onnavolgbare wijze heel activistisch-links in Nederland (en ver daarbuiten) aaneen weet te rijgen [naam]'s mening over NOVIB mag karakteristiek worden genoemd voor zijn gedachtengang en (via hem) voor die van sommige journalisten van bovengenoemde krant: 'De NOVIB is gevaarlijk en steunt gewelddadige organisaties'. Maar gelukkig komt [naam] zelf op voor 'de slachtoffers van radicale activiteiten, die variëren van bomaanslagen tot smeercampagnes'. (De Telegraaf, 15 juni 1994)

Begin december wordt aangetoond dat niet alleen activisten in daad maar ook die in woord in een deplorabele toestand verkeren.⁶⁴⁰

Mede naar aanleiding van het op sterven na dood zijnde links-radical blad Konfrontatie, concludeert [naam]: 'Je zou haast zeggen dat er een collectieve depressie is neergedaald op de linkse media in Nederland'. Daartoe is er in Utrecht een discussie-bijeenkomst geweest maar die viel volgens [naam] ook al tegen: 'De discussie was weinig hoopgevend. Ondanks een redelijke opkomst en verfrissende inleidingen, liep de discussie al zeer snel vast om nooit meer vlot te komen'.

In de NRC Handelsblad van 3 december publiceren Alfred VAN CLEEF en Marjon VAN ROYEN het artikel 'Het circuit der onbenoembaren', waarin zij een overzicht geven van - en een inzicht in - de hedendaagse beweging. Zij hebben onder meer met **Opstand**-journalist en RaRa-verdachte [naam] gesproken, die wel erg magerijes oordeelt over de verworvenheden van de beweging uit de jaren tachtig: 'Overal zijn kleinschalige initiatieven ontstaan die minder dan in het verleden politiek georiënteerd zijn. Zo bestaan er inmiddels honderd particuliere opvanghuizen voor daklozen in Nederland. Dat is honderdmaal een uiting van verontwaardiging'.

Een andere gesprekspartner is - self made 'bewegingssocioloog' - [naam] van het bekende BILWET. Hij is een van de samenstellers van het boek 'Bewegingsleer' waarin vier jaar geleden de - of beter een - geschiedenis van de Beweging is neergeschreven. Hij geeft zijn visie op de 'nieuwe generatie activisten die zich nu in de steden beweegt' en bespeurt weinig radicaals meer:

'Hun thema's lopen parallel met die van de overheid: anti-fascisme, anti-racisme, anti-milieuvervuiling. Dat zijn toch precies dezelfde onderwerpen die de politiek zich heeft toegeëigend? De kracht van het kraken was dat je daarmee je eigen moment kon creëren. Je pakte de woningnood actief aan. Maar wat doe je als je met van die passieve anti-thema's zit opgezadeld? De beweging zoals die in de jaren tachtig bestond is definitief verdwenen. De restanten zijn teruggedrongen in wel heel kleine ruimtes'.

Bijna een jaar later publiceert NN een ingezonden brief van de bekende Nijmeegse activist/antimilitarist [naam].⁴¹

Hij doet onder de titel 'De ideologie of arrogantie van radicaal-links' verslag van een forumdiscussie die kort daarvoor heeft plaatsgevonden naar aanleiding van het elfjarig bestaan van het bekende lokale kraakpand 'De Grote Broek'. Deelnemers waren onder meer de linkse activisten-denkers [naam] en [naam], die ook

verantwoordelijk waren voor een bij de uitgeverij Papieren Tijger uitgegeven boek, 'Het gelijk...', uitnodiging tot een debat'. verklaarde onder meer het volgende:

'Radicaal-links moet aan machtsvorming doen; ze heeft de laatste jaren teveel aan invloed ingeboet omdat de actiebeweging de laatste jaren te oppervlakkig is geweest. Om die invloed te herwinnen en liefst uit te bouwen als nooit tevoren, moet de radicaal-linkse ideologie weer op de voorgrond komen en het brede bewustzijn kunnen beïnvloeden. Het sprookje van FUKUYAMA, dat er een eind is gekomen aan het tijdperk van de ideologie, moet ontkracht worden'.

N.B. En daarmee gaat lijnrecht in tegen het grootste deel van de beweging, dat juist af wil van al die - voor slechts enkelen begrijpelijke - theorie. Kortom, hij voegt zich bij de kleine links-radicalen elite die juist de oorzaak is geweest van de teloorgang van de Beweging. onderstreept dit en wijst op een andere grote tekortkoming van de beweging van de laatste jaren:

'Voor mij geen revolutie of revolutionaire verandering uit naam van een betere wereld zonder dat daar een redelijk draagvlak voor is. En dat draagvlak moet eerst gecreëerd worden. Dat brengt me bij de belangrijkste fout van radicaal-links in de afgelopen jaren: het langzaam maar zeker verdwijnen van het draagvlak werd genegeerd, er werd alleen maar gekeken naar Het (eigen ideologische) Gelijk'.

reageert nog eens op het bepleiten door van het op de voorgrond treden van de radicaal-linkse ideologie, wanneer hij stelt dat radicaal-links 'of liever progressief' Nederland meer gebaat is bij heldere verhalen dan bij overbodige ideologische blabla: *'Er is nu een jongere generatie 'links' die misschien wel belangstelling heeft voor ideologie maar die vooral praktisch aan de gang wil met een onderwerp en daarmee iets wil bereiken. Blijven we hangen in de ideologische verhalen en actie-romantiek, dan zullen die mensen op den duur andere dingen gaan doen'.*

eindigt vernietigend: 'De links-radicalen politieke fossielen als de forumleden zullen het hier allerminst mee eens zijn. ... Waar zijn ze bang voor? Dat anti-kapitalisme vergeten zal worden als niet bij elke discussie kapitalisme, Verelendung en de oorzaak van alle wereldleed ter sprake komt? En mocht het vergeten worden, so what? De zogenaamde crisis van links los je niet op door met ideologieën te smijten, maar door iets te laten zien'.

In april 1996 volgen er publicaties over het op zijn laatste benen lopende antimilitarisme. Eerst in de vorm van een jeremiade over de vergrijsing van de Paasmars, het jaarlijkse uitje van antimilitaristen naar vliegbasis Soesterberg. De opkomst was hier minimaal, de kleur van het kapsel in hoofdzaak duifgrijs en het Parool kopte (ongewild?) spottend: 'Tuincentrum wint met glans van mars tegen helicopters'⁶⁴²

Vervolgens lezen we in (dezelfde) Ravage een artikel van VeeDee/AMOK-medewerker die zich afvraagt 'Is er nog toekomst voor het antimilitarisme?' De vraag lijkt met nee te moeten worden beantwoord omdat **VD** en **AMOK** zich in eerste instantie richtten tegen de dienstplicht en die is inmiddels beëindigd. wringt zich echter in allerlei bochten en zie, hij ziet nog wel enkele redenen om te blijven ageren tegen het militarisme. De voornaamste is dat 'de uitvoering van repressie, 'de belangrijkste methode van staatscontrole in de binnenlandse politiek', voor een belangrijk deel in handen is gekomen van de militaire politie (de Marechaussee), die toezicht houdt op legitimatieplicht en persoonsregistratie'.

(Dit lijkt me een wat vergezochte reden om onder de noemer antimilitarisme door te gaan met acties. Het lijkt me meer op zijn plaats om dit te plaatsen in de rubriek anti-repressie.)

toont zich vervolgens nog creatiever - en conservatiever - dan de meeste Westerse inlichtingendiensten, wanneer hij een reden ziet voor de nieuw te vormen

Westerse interventiemachten om de oude vijand, de voormalige Sovjet-Unie, goed in de gaten te houden. Deze zal zich namelijk met hand en tand gaan verzetten tegen de expanderende energiepolitiek van het Westen. (Zijn we eindelijk verlost van het aloude vijand-denken, bezorgt ons dat weer terug...)

Hij vat nog eens kort samen welke actiepunten er in de nabije toekomst voor het antimilitarisme zijn:

- interventies in landen ver weg;
- repressie in eigen land.

N.B. Volgens mij enerzijds een (letterlijk en figuurlijk) ver gezocht, anderzijds een oneigenlijk argument voor een voortbestaan van het antimilitarisme.

332

Medio juli wordt aandacht besteed aan recente aanslagen door dierenactivisten en aan de aanslag tegen BASF. De schrijvers van het artikel 'Je bent vaag en je doet wat', constateren dat er een vreemde assimilatie plaatsvindt tussen softe, emotionele actie en topzware ideologie: 'De emotionele actievoerder bedient zich van anti-imperialistisch gebral'⁶⁴³

Maar zij zien het nut van dergelijke aanslagen en het aanwenden van geweld niet (meer) in, temeer daar zij op de verkeerde plaats worden uitgevoerd:

'De discussie over gebruik van geweld de laatste weken in Ravage blijft heel erg hangen in een herhaling van zetten. In het Westen is sowieso iedereen gecompromiteerd, daar wonen alleen maar profiteurs van het Kapitalisme. Kan het ELF zich daar zomaar buiten stellen? Ergens in de wereld schijnen nog mensen te zijn die de klappen vangen, voor wie opgekomen moet worden. Waar die mensen zijn, en of die wel op het ELF zitten te wachten is een vraag die niet aan de orde komt'.

Met andere woorden, ga wat nuttigs doen in ontwikkelingshulp of iets dergelijks. Ook zien geen brede samenhang, geen context waarbinnen deze aanslagen worden gepleegd. En ook al komt het weer tot een brede beweging, dan is het nog lang niet vanzelfsprekend dat het goed en nuttig is om te kiezen voor aanslagen. Maar - en zo beëindigen zij hun relaas - zij willen niet moralistisch zijn en ook niet aankomen met de dooddoener dat generatie-X nu ook haar eigen bommenleggers heeft voortgebracht: *'Proberen kritiek te formuleren is geen vorm van distantïering maar juist van betrokkenheid. Er zijn niet veel mensen die iets doen, en nog minder die zich hier druk over maken'.*

Enkele slotopmerkingen

* Met de laatste opmerking geven de schrijvers tevens aan hoe klein het huidige actieve deel van de beweging is. De Eurotop in Amsterdam van juni 1997 zal, naar bekend, leiden tot een eenmalige opleving van het linkse activisme. Het verloop van de gebeurtenissen is bekend. Eén van de voornaamste nog aanwezige aanvalsdoelen van de beweging - de repressie - werd ingezet om deze tot op heden laatste grote actiegolf tot bedaren te brengen.

Over het vervolg, de toekomst van het activisme, kunnen we slechts wat vermoedens spuien. De actieterreinen lijken duidelijk: zij werden tijdens de Eurotop tentoongespreid en er zijn geen redenen om aan te nemen dat de beweging het over een andere boeg gaat gooien. De mate van actiebereidheid, die de laatste jaren gekenmerkt werd door apathie, heeft mogelijk door de gebeurtenissen in Amsterdam een impuls gekregen. Zoals zo vaak zal de toekomst het ons moeten leren.

* De Brabantse socioloog H. VINKEN promoveerde eind november 1997 op een onderzoek naar de jeugdcultuur. Hij komt daarin tot een paar opmerkelijke bevindingen, die mogelijk illustratief zijn voor de toestand waarin de beweging zich de laatste jaren bevindt. Zo heeft

hij aangetoond dat 'alleen dertigers, opgegroeid in een tijd van krakers, kruisraketten en kernenergie, gemiddeld wat linkser zijn dan de rest van Nederland. Het overgrote deel van de jongeren denkt hetzelfde over politiek en samenleving als de veertigers'. VINKEN toont verder aan dat sinds de jaren tachtig de jongeren minder vrijheid hebben om te experimenteren, om los van de volwassen maatschappij een eigen stijl te ontwikkelen: 'Je studeert nu om zo snel mogelijk klaar te zijn en een baan te vinden'. N.B. Bovenstaande is een goede verklaring voor het kleiner worden van het aantal activisten. Het geeft echter geen garantie voor een afname van de aard en mate van radicale acties. Je zou zelfs kunnen stellen dat de personen die zich nu geroepen voelen om zich buiten de gebaande paden te begeven dat met een extra overtuiging doen, hetgeen de kans op radicalisering alleen maar doet toenemen.

333

- * Een andere wetenschapper, Frank BUIJS, geeft in zijn werk 'Overtuiging en geweld' een heldere samenvatting van de verschillen in de subcultuur van de jaren zestig en die van de jaren tachtig. Hij geeft in een paar woorden aan waardoor de teloorgang van de beweging kan worden verklaard:
 - de jaren zestig, cultuurkritiek in een ontvankelijke samenleving;
 - de jaren tachtig, cultuurkritiek in een afwerende samenleving.Over de jaren tachtig zegt BUIJS dat de kernwaarden van de kraakbeweging - zelfontplooiing, zelfstandigheid, solidariteit en emancipatie - aanvankelijk een positieve maatschappelijke respons kregen. Maar het ging mis toen de beweging haar eigen belang wilde doorzetten en daardoor in botsing kwam met de lokale autoriteiten. Die gewelddadige confrontaties werden door de samenleving niet meer gepikt. Begrip maakte plaats voor afkeer: *'Het radicalisme bevond zich in een maatschappelijke sfeer van politieke apathie'*. Aldus Frank BUIJS.

- * De als laatste gearresteerde RAF-terroriste, Birgit HOGEFELD, geeft in een interview met Der Spiegel op 13 oktober 1997 haar mening over de huidige generatie activisten. Op de vraag of grote werkloosheid, gebrek aan perspectief en de steeds grotere tweedeling van de maatschappij in arm en rijk niet automatisch moeten leiden tot grotere strijdlust, antwoordt zij: 'Blijkbaar niet. Het probleem is dat de individualisering al zover voortgeschreden is, dat er zich nauwelijks nog sociale bewegingen ontwikkelen, die strijden voor de rechten van de mensen'.

5 Toekomst van de Beweging

334

In de Inleiding hebben we aangegeven dat de met harde repressie voorkomende uitvoering van activistische plannen met betrekking tot de Eurotop in Amsterdam (juni 1997) een kantelpunt had kunnen worden wat het activisme in Nederland betreft. De al jaren durende apathie had met de tenuitvoerlegging van de - deels harde - acties plaats moeten maken voor nieuw elan. Het is er om de bekende redenen niet van gekomen. Moeten we daarmee constateren dat de Beweging vanwege aanhoudende inactiviteit haar naam niet meer verdient? Nee, dat zou te ver voeren. Want al is het zo dat het radicale activisme van vooral de tweede helft van de jaren tachtig en begin jaren negentig al ver achter ons ligt, er zijn nog steeds actieterreinen die door deze of gene groepering worden 'bespeeld'. De diverse vormen van actie voeren zijn over het algemeen gematigder te noemen dan tijdens de hoogtijdagen van het activisme.

Oorzaken van buitenaf, bij voorbeeld de politieke omwentelingen in 1989 en 1990, hebben ervoor gezorgd dat actieterreinen geheel of nagenoeg verdwenen zijn: anti-kernenergie, antimilitarisme, antifascisme en anti-apartheid hebben om diverse, begrijpelijke, redenen het veld moeten ruimen. Daarvoor in de plaats kwamen enkele vormen van milieu-activisme en dierenactivisme. Andere actieterreinen zijn overeind gebleven, mede vanwege de anti-imperialistische context: Europese Eenwording, asiel- en vreemdelingenbeleid en repressie zullen ook in de toekomst, in meer of mindere mate, de aandacht blijven trekken van wat er over is van de Beweging, alsmede van de met de openbare orde en veiligheid belaste instanties.

Daarnaast is er in de afgelopen jaren een stroming binnen de beweging ontstaan die als een gematigde vorm van anti-imperialisme zou kunnen worden gekenschetst. Het betreft hier de bestrijders van het neoliberalisme, dat zoveel narigheid heeft betekend voor bijvoorbeeld de Indiaanse bevolking in de Zuid-Mexikaanse deelstaat Chiapas. Van recente datum is de aandacht van - onder meer Leidse - activisten voor de Multilateral Agreement on Investment (MAI). Ook dit zou een item voor toekomstige activiteiten kunnen worden, activiteiten die derhalve voor een groot deel aangestuurd worden door globale economische ontwikkelingen.

In de Haagsche Courant van 24 januari 1998 is een interview opgenomen met twee oude bekenden, provo en kraker/actievoerder en een tweetal activisten uit de nieuwe lichter, die zich en laten noemen. Het interview met de laatste twee geeft mogelijk een inzicht in wat er in de toekomst te verwachten valt. en rekenen zich tot de harde kern van de betrekkelijk kleine groep mensen, die nog bereid is de straat op te gaan. Het is, aldus interviewer, een relatief vaste kern van zo'n tweehonderd activisten: 'Groen Front, hulp aan illegalen, anti-auto en kraken bepalen hun leven'. geeft als het ware het faillissement van het anti-imperialisme aan wanneer zij zegt: 'De welvaart van de westerse economie draait op de armoede van de derde wereld. Maar met zo'n verhaal krijg je geen acties van de grond'. Zij voelt zich samen met verwant met de eerste generatie activisten maar heeft kritiek op de latere: 'De jaren zestig waren ludieker. Het krakersgeweld van de jaren tachtig heeft niets uitgehaald. We

* verdwijnen
C.D / C.P. etc.

hebben er vooral last van. Dat beeld van gewelddadige acties achtervolgt ons nog steeds. Actievoerders van nu zijn cynischer maar ook wijzer. We hebben geleerd van onze voorgangers. Je kunt beter klein beginnen dan te praten over een groot ideaal'.

5.1 Milieu-activisme

Zoals we inleidend reeds hebben gezegd is het milieu-activisme in de loop van de jaren negentig op de actie-agenda verschenen. Soms is er sprake van een overlapping met acties van dierenactivisten maar het grote verschil bestaat hierin, dat milieu-activisme een item is dat de linkse actievoerders zich hebben toegeëigend. Vooral daar waar het gaat om radicale acties tegen de aantastingen van het milieu, is er sprake van uitvoerenden die alkomstig zijn van de radicaal-linkse zijde van het politieke spectrum.

Het milieu-activisme zou je kunnen weergeven door een piramide, waarvan de brede basis wordt gevormd door gematigde, doorgaans burgerlijk gehoorzame activisten van diverse pluimage; het middenstuk bevat burgerlijk ongehoorzame activisten van linkse origine en de smalle top herbergt radicale hardliners, die niet vies zijn van een harde actie in de vorm van aanslagen. Enkele voorbeelden:

- '**gematigde**' basis: Greenpeace, Stichting Natuur en Milieu, Faunabescherming;
 - '**burgerlijk ongehoorzame**' middenstuk: Groen Front, A SEED, PeTA, Auwauwauwto;
 - '**radicale**' top: Earth Liberation Front, Milieu Bevrijdings Team, sommige dierenactivisten.
- De acties variëren, navenant, van lobby-en en geweldloze blokkades via bezettingen en kleinschalige vernielingsacties tot grootschalige sabotage en (brand- en bom) aanslagen.

Basisbewegingen:

De brede basisbewegingen voeren doorgaans weinig echt verrassende acties uit. Vaak hebben zij een openbare actiekalender, waarop duidelijk staat aangegeven welke acties er op welke dagen plaats vinden. De actiedoelen zijn dikwijls vroegtijdig bekend en het mag dan eigenlijk ook niet voorkomen dat een bepaalde onderneming plotseling wordt geconfronteerd met bijvoorbeeld een aantal **Greenpeace**-activisten, dat zich heeft vastgeketend aan het hek van een bedrijf, dat zich bezighoudt met het transport of de verwerking van sojabonen. Ook acties van de **Vereniging Milieudefensie (VMD)** tegen bijvoorbeeld de uitbreiding van vliegvelden zijn nauwelijks verrassend te noemen.

Genoemde bewegingen, die door de meer radicale milieu-activist worden afgeschilderd als 'ingekapseld en gesubsidieerd door de overheid', hebben een grote (contributie betalende) achterban die haar in staat stelt grootschalige acties uit te voeren. De acties dragen doorgaans de goedkeuring weg van de overgrote meerderheid van de bevolking. De toekomstige activiteiten van Greenpeace zullen wel gericht blijven op de voortdurende, veelsoortige, vormen van aantasting van het milieu, bijvoorbeeld door het lozen van kernafval en het transport (per trein) van chloor, en op de uitwassen van biotechnologie en genetische manipulatie.

Ook de VMD blijft zich richten op enkele van de genoemde doelen en zij zal doorgaan op de weg van het tegengaan van de productie van en handel in hard hout en hardhouten artikelen. Daarnaast is en blijft de uitbreiding van bestaande vliegvelden en de aanleg van nieuwe hét speerpunt van deze grote groep activisten, die in een gedreven voorbeeld hebben.

Andere groeperingen met een brede achterban zoals de '**Waddenvereniging**' of de **Faunabescherming**, het voormalige Kritisch Faunabeheer zullen zich druk blijven maken over hun aandachtsgebieden - minder olieboringen respectievelijk minder (koninklijke) jachtpartijen - maar bij deze bewegingen kan toch moeilijk van activisme worden gesproken.

Middenstuk:

In het middenstuk van de piramide treffen we dus burgerlijk ongehoorzame activisten aan, wier acties doorgaans van een hoger en destructiever niveau zijn dan voornoemde basisbewegingen. In het laatste decennium hebben bedrijven en (lokale) overheden meermalen last gehad van deze soms luizen in de pels.

Dieren-activisten van **PeTA** hebben in het verleden bij verschillende gelegenheden laboratoria bezet of zich vastgeklonken aan toegangshekken van door hen verafschuwde instellingen. Daarnaast hebben zij - al dan niet ongewild - een slechte invloed uitgeoefend op enkele radicale dierenactivisten, die brandschallend door Nederland zijn getrokken. Er zijn geen redenen om aan te nemen dat zij in de toekomst van acties afzien. 'Incidenten' als de grootschalige ruiming van stallen tijdens de varkenspest maar ook de hernieuwde aandacht van sommige couturiers voor bont leiden tot de veronderstelling dat er voor deze 'meer dieren- dan mensenvrienden' nog genoeg in het vat zit.

Een actiegroep die in deze categorie thuishoort maar waarover we jaren lang niets meer hebben gehoord is **Stop COVRA**. In 1992 kwamen haar activiteiten tot stilstand maar toen medio 1996 de COVRA, de Centrale Organisatie Voor Radio-actief Afval, een vergunning aanvraag voor de uitbreiding van opslag van laag radio-actief afval en de opslag van hoog radio-actief afval, werd de actiegroep direct wakker. In haar kielzog nam men de Stichting **LAKA** mee die in oktober 1996 tot zichtbaar genoeg constateerde dat de COVRA wel op haar wenken zou worden bediend. LAKA zag reeds visioenen van het transport van kernafval uit Engelse en Franse opwerkingsfabrieken naar COVRA in Borssele en de omlijsting ervan: 'Wellicht zullen deze transporten begeleid worden door duizenden demonstranten, zoals dit voorjaar in het Duitse Gorleben. Ondanks het succes van de laatste week, de sluiting van Dodewaard, is er dus toch nog voldoende reden om alert en actief te blijven'.⁶⁴⁴

N.B. Genoemde demonstraties in het Duitse Gorleben hadden reeds de belangstelling van Nederlandse activisten, die onder meer vanuit Groningen in bussen werden aangevoerd. Meer recent en vooral voor de toekomst van belang zijn de activiteiten in het aan de grens met de Achterhoek en Twente liggende Duitse Ahaus. Deze christen-democratische (dus gezagsgetrouwe) plaats zal meer en meer de activiteiten gaan overnemen van Gorleben, dat al jaren wordt geteisterd door grootschalige, harde acties tegen de zogenaamde Castor Transporte, die kernafval af- en aanvoeren.

In september 1997 licht de bekende Nijmeegse activist een tip op van de sluiert van wat er in de toekomst mag worden verwacht. De titel van zijn artikel is lichtelijk opruiend: 'Oefenen in Ahaus, kernenergie-activisten slijpen de messen'.⁶⁴⁵

N.B. De titel dekt de werkelijke lading overigens niet want er is eerder sprake van kernafval-activisme, hetgeen in de plaats is gekomen voor de aloude AKB.

De aanpak in Ahaus van de kant van de autoriteiten is in de ogen van Iwan laakbaar: *'Net als in Gorleben probeert de politiek een steer van geweld te creëren om een wig te drijven binnen de anti-kernenergiebeweging die strikt geweldloos is. Materiële schade veroorzaken mag maar één van de basisregels is dat er geen geweld mag worden gebruikt tegen personen. Zelf mepte de Duitse politie er de laatste drie transporten lustig op los'*.

stelt vast dat hij nog vaak in Ahaus zal verkeren: 'Hopelijk met meer mensen uit Nederland. De anti-kernenergiebeweging in Nijmegen en Nederland zal binnen drie jaar met soortgelijke transporten te maken krijgen'.

N.B. Waar deze laatste wijsheid vandaan haalt is onduidelijk. Het blijft echter een feit dat hij met deze kernafvaltransporten een toekomstig hot item op gebied van Nederlands milieu-activisme noemt. Het zal dan mede afhangen van hoe de autoriteiten omgaan met deze vorm van activisme - bezettingen, blokkades en dergelijke - of, en zo ja in welk stadium, de activisten hun zichzelf opgelegde plicht van geweldloosheid katen varen.

van het Wageningse **NoGen** geeft in juli 1997 aan welke activiteiten er in de toekomst op gebied van biotechnologie te verwachten zijn. NoGen heeft samen met **A SEED** en de **Alternatieve Konsumentenbond** zitting genomen in de **Werkgroep Ecologisch Europa** en men richt zich op de Europese 'biotech-lobby'.

WEE-medewerker zegt hierover het volgende:

'De lobby-club EuropaBio wil de belangrijkste onderwerpen in het debat over genetische manipulatie uit de weg gaan: de bedreiging voor het milieu en gezondheid en de controle van multinationale ondernemingen over het genetisch materiaal'.⁶⁴⁶

Het overgrote deel van toekomstige activiteiten in het kader van burgerlijke ongehoorzaamheid zal zijn gericht tegen de tenuitvoerlegging van grote infrastructurele werken. De voornaamste taktiek zal zijn 'saboteren door vertragen'. De meest voor de hand liggende actiedoelen zijn de Betuwelijn (inclusief eventuele noordelijke aftakking); de Hoge Snelheids Lijn; de uitbreiding van bestaande vliegvelden - vooral Schiphol - en de eventuele aanleg van nieuwe; verbredingen/verlengingen van bestaande wegen - A15, A24, A73 - en de aanleg van nieuwe en de aanleg van het KAN, het Knooppunt Arnhem Nijmegen, waar transport over de weg, het water en per spoor worden samengebracht.

Vooruitlopend op de toekomstige activiteiten van ook lokale actiegroepen is er op het moment een groepering bezig die haar sporen reeds meermalen heeft verdiend. Het gaat hier om de Nederlandse variant van het Amerikaans-Britse Earth First!, het geweldloze **Groen Front**. De zich achter deze verzamelnaam scharende activisten - want Groen Front is geen organisatie - zijn vaak bij andere milieu-bewegingen of -groeperingen actief maar daar kunnen zij hun/haar activistische ei niet kwijt. Zo zijn er uitspraken bekend van de twee meest actieve personen: 'Ik zit bij de VMD maar dat is een ontegenwoordig log apparaat waarbinnen acties maar moeilijk op poten zijn te zetten' alsmede 'Binnen Greenpeace ben ik een pionnetje dat opdrachten moet uitvoeren. Maar ik vind het ook leuk om zelf wat te organiseren. Ik zie Groen Front niet als een aanval op de actiemethodes van Milieudefensie of Greenpeace maar als een aanvulling'.

Groen Front ergert zich overigens aan radicale acties van bijvoorbeeld het ELF en zij zijn dan ook niet ingegaan op een door het ELF gedane oproep om de krachten te bundelen.⁶⁴⁷ De activisten hebben de laatste jaren hun 'sabotage door vertraging' in praktijk weten te brengen bij een aantal bezettingsacties van bouwterreinen, onder meer bij de Panamabrug in Amsterdam en langs de autosnelwegen A4 en A12. In het najaar van 1997 kreeg Groen Front vooral bekendheid door de bezetting van Ruigoord, een bijzonder mooi stukje natuurschoon onder de rook van Amsterdam dat plaats moest maken voor de Afrikahaven. Het was duidelijk dat enkele Groen Front-ers met succes een Britse cursus tunnel- en boomhuttenbouwen hadden doorlopen maar door de nadelige bodemgesteldheid ter plaatse - en vooral door de in vergelijking met Britse activisten minder vergaande actiebereidheid - stelde de ontruiming van het terrein weinig voor.

N.B. Ter illustratie van de gemoedsgesteldheid van een deel van de Britse activistische tunnelbouwers: dierenactivisten hebben een uitgebreid gangenstelsel gegraven bij Huntingdon, een groot laboratorium voor dierenproeven. Zij hebben om de overheid een loer te draaien - en ongetwijfeld een deel van de pers te plezieren - terminale kankerpatiënten uitgenodigd hun laatste levensuren in een tunnel door te brengen. Hun dood - het overlijden van een activist - kan dan worden uitgebuit als bewijs van de schandelijke bejegening van activisten door de overheid. Tot op heden hebben ze overigens niemand zo gek kunnen krijgen.

Hoe het ook zij, Groen Front speelt een voortrekkersrol in de acties tegen de infrastructurele werken en wij zullen in de toekomst nog veel van hen horen. Van materiële schade ten gevolge van harde aanslagen zal daarbij geen sprake zijn maar de economische schade zal dusdanig kunnen oplopen, dat het gemiddelde effect van een RaRa-aanslag daarbij vergeleken 'peanuts' kan worden genoemd.

N.B. Opmerkelijk is dat enkele 'burgerlijk ongehoorzame' activisten hun bezigheden uitsmeren over verschillende actieterreinen. Zo zijn enkele personen niet alleen 'milieu-actief' voor Greenpeace, VMD en Groen Front maar begeven zij zich ook op een oud actieterrein, het antimilitarisme. Betrokkenen hebben zich de afgelopen maanden beziggehouden met kleinschalige bekladdingen en vernielingsacties. Deze beroepsactivisten brachten een bezoek aan landmachtbanenwinkels en afgemeerde marineschepen, knipten her en der wat kazernegaas en bezetten op 18 november 1997 de radartoren van de militaire vliegbasis Soesterberg. Eind november maakten zij zich bekend als '**ONKRUIT, Vergaat Niet!**'⁶⁴⁸

Kortom, oude wijn in nieuwe zakken. Het zou echter veel te ver gaan om nu al te spreken van een revival van het antimilitarisme. Het betreft veeleer een geval van hyperactiviteit van een klein groepje personen, waarvan de leidende figuur een kloon van lijkt

Radicale top:

De reeds uitgevoerde en in de toekomst te verwachten acties van radicale groeperingen en/of individuen baren ons meer zorgen. Vooral het feit dat deze acties heimelijk zijn voorbereid en dat daardoor het weerstandsvermogen van bedrijfsleven en overheid tegen eventuele aanslagen als miniem moet worden beschouwd, draagt bij aan de ernst van de dreiging. Dergelijke acties - hoe goed bedoeld ook - kunnen leiden tot slachtoffers. Een goed voorbeeld is hier het **Right Animal Treatment (RAT)** en/of **Animal Justice Front (AJF)** dat een reeks brandaanslagen heeft uitgevoerd tegen objecten, die op enigerlei wijze te maken hadden met dierenleed. Daarbij is een slagerij in vlammen opgegaan waarboven een gezin lag te slapen. Met meer geluk dan wijsheid is het hier slechts bij materiële schade gebleven.

Ook de door/namens het ELF geclaimde bomaanslagen in Arnhem - tegen de bank Paribas en het directiekantoor van chemiegigant BASF - hadden argeloze voorbijgangers letsel kunnen opleveren.

Hoewel de laatste twee, halfjaarlijkse, actieweken van het **Earth Liberation Front (ELF)**, de zogenaamde Earth Night, in Nederland nauwelijks zijn aangeslagen, blijft het in de toekomst zaak op de hoede te zijn voor acties met name vanuit deze hoek. Ondanks het feit dat het hier gaat om heimelijke aanslagen door moeilijk te identificeren daders, is er enig houvast in de vorm van de vaste data waarop zij worden uitgevoerd: ruwweg de eerste week van april en de eerste week van november. Het van te voren aankondigen van de doelen - in bijvoorbeeld *Ravage* en op Internet - zouden de voor een aanslag in aanmerking komende ondernemingen en instellingen alert moeten maken.

5.2 Europese Eenwording

De laatste jaren is de aandacht voor Europa gegroeid, waarbij het opvallend mag worden genoemd dat het onderwerp Europese Eenwording en haar 'uitwassen' ook in de belangstelling staat van een groep jonge activisten. Men is vooral bevreesd voor het - in hun ogen onvermijdelijke - in het leven roepen van een 'gezamenlijk Europees politie- en inlichtingennetwerk'. Zaken als de verdere uitgroei van Europol en de implementatie van het Schengen Informatie Systeem worden argwanend gevolgd. Voor wat betreft dit laatste verwijs ik naar een uitspraak in NRC Handelsblad van 3 december 1994 van de toch niet als erg radicaal te boek staande van het **Autonoom Centrum**: 'De methodes van RaRa keur ik af maar het opblazen van het computersysteem van Schengen, daar kan ik me nog iets bij voorstellen'.

In de aanloop naar de Eurotop in Amsterdam, 16 en 17 juni 1997, bleek dat de Europese Eenwording een hot item was bij zowel gematigde als radicale actievoerders. Het bedaarde **Platform voor een ander Europa** stond tegenover een gelegenheidscoalitie van radicale

politieke en anarchistische 'autonomen', terwijl de van het Autonoom Centrum afkomstige actiegroep **TegenControle** er redelijk ludiek tussendoor laveerde.

Voor de toekomst zal er een zelfde beeld te zien zijn van activisten die enerzijds een discussie op gang proberen te krijgen over de kwalijke gevolgen van de Europese Eenwording, anderzijds met ludieke maar ook radicale acties aandacht voor het probleem vragen. In alle gevallen zal duidelijk worden dat tevens in het activisme moet worden gesproken van een zekere Europese Eenwording. Internationalisering past immers ook binnen (een deel van) de Beweging.

N.B. Dat zagen we bijvoorbeeld in de periode van 18 tot 21 juni, toen Nederlandse diplomatieke vestigingen in Stockholm, Oslo, Kopenhagen, Wenen, Londen en Gent te maken kregen met bekladdingen, bezettingen of demonstraties naar aanleiding van de gebeurtenissen rond de Eurotop.

339

Op 2 oktober 1997 zagen we een eerste aanzet voor mogelijk toekomstige acties, toen ministers van Buitenlandse Zaken en een enkele regeringsleider wederom in Amsterdam waren verzameld, nu om het Verdrag van Amsterdam te ondertekenen. Het genoemde 'Platform voor een ander Europa' greep de gelegenheid aan om de verklaring 'Towards a different Europe' te presenteren. De strekking daarvan is dat de Amsterdamse Top een grote mislukking is geworden omdat men er niet in is geslaagd de democratische en sociale crises op te lossen.

Op dezelfde dag waren circa driehonderd 'autonomen' en anderen elders in de stad nadrukkelijk aanwezig om de 'hotemetoten te bejubelen'. Hun aanwezigheid lokte een razzia uit van 'burgerarrestatieteams'. Het gebeuren werd door activisten omschreven als 'regelrechte Chileense toestanden'. Een politiewoordvoerder had het over een 'miscommunicatie'.⁶⁴⁹

Begin oktober overigens geeft een anti-imperialistisch aandoende analyse van het Leidse activistencentrum **EuroDusNie** aan wat, na de Eurotop, de gevolgen zullen zijn van de Europese Eenwording. De titel van de evaluatie luidt: 'De buit van de Amsterdam'⁶⁵⁰. Daarin staat een aantal passages dat mogelijk illustratief is voor een toekomstig verzet, hoe marginaal ook, tegen één Europa:

- 'Niet iedereen staat schuimbekkend te juichen bij de Europese eenwording. Het verzet tegen het gejat door de rijke maatschappelijke bovenlaag groeit, ook al proberen politici deze geluiden te negeren of af te straffen met massa-arrestaties zoals in juni tijdens de Amsterdamse Eurotop'.
- 'De Europese eenwording is asociaal. Steeds meer mensen worden gedwongen niet-bestaande banen aan te nemen in het kader van werkervarings- of werkgelegenheidsprojecten. Voor die banen zonder toekomstperspectief worden buitenaards lage lonen betaald. En wat de denken van de flexibilisering (debilisering) van de arbeidsmarkt? Op ieder moment moeten we maar klaar staan voor onze baas die ons met oprotcontracten of uitzendwerk ieder moment dat hij wil op straat kan zetten'.
- 'Terwijl in heel Europa de sociale zekerheidsstelsels op de mestvaalt der geschiedenis worden gegooid, stroomt er meer geld naar grote bedrijven dan ooit tevoren. Bijvoorbeeld in de vorm van grote infrastructurele projecten of met bergen belastinggeld gefinancierde onderzoeksprogramma's'.
- 'Er bestaat een totale overheidscontrole. Er is meer controle aan de buitengrenzen en de binnengrenzen worden stevig gecontroleerd door mobiele controlebrigades. Schengen richt zich met name op voorkoming van illegale immigratie, vluchtelingen en op meer politiesamenwerking. Vooral mensen met een donkere huidskleur krijgen vaak met controles te maken'.

- 'Leve de politiestaat! Europol krijgt meer bevoegdheden. Wie moet ons beschermen tegen de grootste boeven van allemaal, die uit de politiek en het bedrijfsleven? Europol zal voornamelijk een instrument van de politiek worden om rebellen uit de samenleving achter slot en grendel te krijgen. Bijvoorbeeld zij die zich politiek organiseren tegen het toenemende gejat door de toch al te rijke politiek-economische elite'.
- 'In Amsterdam is de mogelijkheid van politiek asiel van Europeanen binnen Europa afgeschaft. En dat terwijl Spanje, Italië, Duitsland en Griekenland zich schuldig maken aan vervolging van politiek-radicalen'.
- 'Het verdrag heeft het groene licht gegeven voor enorme infrastructurele investeringen. Het Trans European Network zorgt voor meer wegen, meer vliegvelden, meer vrachtverkeer, meer personenverkeer en meer supersnelle treinen die verdere groei mogelijk moeten maken'.
- 'Oude tijden herleven. Een verenigd kapitalistisch Europa is een logische stap in de verdere globalisering van de economie. Steeds meer macht komt in handen van monsterlijk grote multinationals die hun zakken vullen over de rug van mensen die steeds minder te zeggen krijgen over hun leven. Het enige motief van multinationals is de globale uitbuitingsmachine in stand te houden en verder te perfectioneren'.

De schrijvers stellen zich strijdvaardig op en zeggen dat er alternatieven zijn. De bestaande problemen hebben namelijk direct te maken met het feit dat mensen over andere mensen willen heersen en EuroDusNie heeft ervoor gekozen zich tegen het verschijnsel macht in al haar vormen te verzetten. Men roept gelijkgestemden op zich te organiseren in anti-autoritaire collectieven en de alternatieven gezamenlijk in praktijk te brengen:

'De alternatieven ontstaan vanzelf wanneer mensen tot de conclusie komen dat kapitalisme een onrechtvaardig systeem is, waartegen je in verzet moet komen. In niet-commerciële, horizontaal georganiseerde groepen waarin mensen op basis van vrijwilligheid met elkaar samenwerken. Het is de eerste stap richting een solidaire samenleving waarin zelfbeschikingsrecht en respect voor de natuur het nu heersende recht van de sterkste zal kunnen vervangen'.

N.B. En daarmee geeft dit artikel een mooie beknopte weergave van de activiteiten die - ook in niet-Europees verband - in de toekomst verwacht mogen worden.

5.3 Asiel- en vreemdelingenbeleid

Sinds **RaRa** haar activiteiten heeft gestaakt is er geen sprake meer van radicale acties in het kader van het verzet tegen het Nederlandse en Europese asiel- en vreemdelingenbeleid. Er wordt veel nuttig werk verricht door de diverse solidariteitsgroepen, vooral met betrekking tot hulp aan Zairese en Iraanse asielzoekers. Daarnaast is met name het **Autonoom Centrum** actief. Het is er onder meer in geslaagd Martinair te doen afzien van het uitvoeren van chartervluchten vol uitgeprocedeerde asielzoekers. Besprekingen met de KLM vinden inmiddels plaats. Het Autonoom Centrum heeft, bij monde van _____ duidelijk gemaakt wat zij van politici nog heeft te verwachten: 'Politici zijn een gepasseerd station'.

Op 9 juni 1997, een week voor de Eurotop, heeft de actiegroep '**EU, open U**' het marechausseekantoor bij de grenspost Bergh bezet. De actie was erop gericht aandacht te vragen voor het verschijnsel Mobiel Toezicht Vreemdelingen (MTV). Ter verduidelijking geeft het in Nijmegen uitkomende Assata-Info aan: 'De Kmar is weliswaar een militaire eenheid maar het MTV voert zijn judaswerk uit onder Justitie'. De actie was weliswaar slechts klein en symbolisch, 'maar ze bewijst dat er met enige organisatie en creativiteit stelling kan worden genomen tegen de schijnbaar onaantastbare macht van het Europa van de Witte Man'.

N.B. Tijdens de actie werden pamfletten uitgedeeld waarin de actie werd uitgelegd. De inhoud en opmaak deden vermoeden dat de laatste RaRa-kommunikees als basis voor de tekst hebben gediend. Goed voorbeeld doet in ieder geval theoretisch goed volgen.

In de maand juli is er veel aandacht voor Iraanse asielzoekers, die op de nominatie staan terug te worden gestuurd. Zij vragen door middel van zeer ver doorgevoerde hongerstakingen, ja zelfs door zelfdodingen, aandacht voor hun probleem. Harde acties tegen dit onrecht, die ten tijde van RaRa hadden kunnen worden verwacht, bleven echter uit.

N.B. Dit zou tot de voorzichtige conclusie kunnen leiden, dat het asiel- en vreemdelingenbeleid vanaf nu minder hoog op de activistische agenda staat. Een feit is immers dat radicaal verzet in de vorm van bomaanslagen van **RaRa** niet heeft geleid tot enige verandering in het asielbeleid van de overheid. De Amsterdamse **ASKV** en **Autonoom Centrum**, binnen laatstgenoemde centrum ook via 'inloopkafé' **No Peppers**, het Leidse **De Fabel van de Illegaal** en andere lokale initiatieven zullen zich blijven inzetten voor (uitgeprocedeerde) asielzoekers. Activiteiten van de verschillende zelfhulporganisaties, steunpunten en solidariteitscomités zullen ook doorgang vinden maar deze zullen door de 'aan te vallen' autoriteiten veeleer als overlast worden beschouwd dan als dreiging.

341

5.4 Repressie

De repressie in de vorm van onderdrukking door de overheid, geweldsaanwending door de politie en eventuele bestraffing door de rechter is een fenomeen dat door - zich op de diverse actieterreinen bewegende - activisten werd aangegrepen om luid te getuigen van hun ongenoegen met de bestaande maatschappij. Het meest spraakmakende waren natuurlijk de diverse golven van onrust na weer een nieuwe poging van justitie om artikel 140 te gebruiken als kapstok-wet in de strijd tegen het zo lastige activisme van vooral linker zijde. Niet alleen krakers kregen te maken met enigerlei onderdrukking, ook activisten die zich bezig hielden met het lot van de politieke gevangenen kregen te maken met repressie jegens met name hun buitenlandse, gevangenzittende geestverwanten, terrorist of niet.

In het verleden was het item repressie een bijzonder geliefd thema om je er actief tegen te verzetten. Zo maakten we medio jaren tachtig kennis met het fenomeen 'stillenregistratie', hetgeen later werd uitgebreid tot het inventariseren van observatieteams van politie en veiligheidsdiensten. Enkele jaren daarna kwamen er acties, onder meer van **RaRa**, tegen de verregaande koppeling van bestanden. Dit was immers een repressief middel van de overheid in de strijd tegen de illegalen, aldus (radicaal-)links Nederland dat niets moest hebben van zaken als GBA, VAS en SIS.

Op dit moment zitten de zich met repressie bezighoudende activisten nog met de naweeën van een grensoverschrijdend geval van - in hun ogen - politieke vervolging: de zaak **Vaals** waar door de Duitse politie huiszoeking werd verricht bij een daar woonachtige Spaans-Duitse student. En in de aanloop naar de Amsterdamse Eurotop werd onder auspiciën van het **Autonoom Centrum**, **Buro Jansen & Janssen**, **Politiek Infocentrum August** en de **Solidariteitsgroep Politieke Gevangenen** de actiegroep **TegenControle** opgericht. In hoeverre de actiegroep ook na de Eurotop actief blijft, is op dit moment onduidelijk. Zij was in eerste instantie immers gericht op genoemde Top in Amsterdam. Ook de Solidariteitsgroep Politieke Gevangenen zal het steeds moeilijker krijgen zich te handhaven. Een belangrijk deel van haar aandacht ging immers uit naar gevangenen uit de Duitse Rote Armee Fraktion en Revolutionäre Zellen maar inmiddels zijn de meesten vrijgelaten en

anderen staan op de nominatie om op vrije voeten te worden gesteld. Een 'uitweg' kan zijn om zich nog meer te gaan bezighouden met - letterlijk en figuurlijk - vergezochte gevangenen als

Voor de situatie in Nederland blijft het van belang of de door de linkse activisten ervaren repressie wordt verminderd of versterkt. Hiertoe moet vooral worden afgewacht hoe de discussie over artikel 140 zal uitpakken. Het nogmaals gebruiken van genoemd artikel als preventief wapen tegen eventuele overlast door activisten zal hen staven in hun mening, dat er hier inderdaad moet worden gesproken van stevig verankerde 'staatsrepressie'. Demonstraties, al dan niet uit de hand lopend door de welwillende hulp van 'autonome' reischoppers, blijven dan mogelijk.

342

Mocht art. 140 verdwijnen als een boven de Beweging hangend zwaard van Damocles, dan is repressie in hoofdzaak nog een actiedoel, wanneer het gaat om het controleren van mogelijk illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen. En we hadden hierboven reeds geconstateerd dat er op het gebied van verzet tegen het asiel- en vreemdelingenbeleid weinig harde actie meer te verwachten is.

5.5 Anti-neoliberalisme

Eind 1991 duiken er in de activistenbladen verschillende analyses op over een redelijk nieuw verschijnsel: neoliberalisme. Het wordt wel omschreven als 'een nieuw klassiek liberalisme in zowel politiek als economisch opzicht, dat lange tijd de kern is geweest van de Westerse kapitalistische ideologie'. Een groot aantal binnen- en buitenlandse anti-imperialisten, dat zichzelf ziet zitten als op een steeds verder afkalvend eiland, ziet wel iets in de overstap naar een nieuwe vorm van activisme, het anti-neoliberalisme. Uit onderstaande moge blijken dat dit thema de startmotor zou kunnen worden genoemd voor de revival van linkse - meest gematigde - activisten, waarbij zij zich met name spiegelen aan hun Zuid-Mexicaanse, Indiaanse, geestverwanten in de deelstaat Chiapas: de **Zapatistas**. Deze lichtende voorbeelden zult u hieronder uitgebreid aantreffen. Daarbij gaan we eerst, chronologisch, nader in op de (korte) geschiedenis van dit nieuwe fenomeen.

Met de overgang van de jaren zeventig naar de jaren tachtig maakten we in bijna alle West-Europese landen kennis met neoliberalisme of conservatisme. De meeste sociaal-democratische regeringen maakten plaats voor conservatieven en liberalen. Tegelijkertijd werd in de Verenigde Staten het politieke klimaat gevormd door de regering-REAGAN. Ruim tien jaren later zien we enige verschuivingen - Europa en Japan dreigen de VS namelijk economisch te overvleugelen - maar in feite blijft het beeld hetzelfde.

In december 1991 verschijnt in de activistische pers de vertaling van een artikel van James PETRAS over de 'nieuwe wereldorde'⁶⁵¹

De schrijver zit samen met onder meer Noam CHOMSKY en Ernest MANDEL, die beiden ook in het anti-imperialistische deel van de Beweging een zekere gelding hebben, in de redactieraad van het Amerikaanse blad *Against the Current*. PETRAS gaat nader in op de snel veranderende situatie in de wereld, die ook volgens hem mede is veroorzaakt door de opkomst van het neoliberalisme. PETRAS definieert dit begrip als volgt:

'De term neoliberalisme gebruiken we hier in de betekenis van een alomvattende aanval op de staat als toezichthouder op investeringen en als productieve economische factor. Tegelijk gaat het om een aanval op de sociale bescherming die de welvaartsstaat verschaft, een politiek van deregulering (de ontmanteling van wetten die thuismarkten, de arbeid, het milieu etcetera beschermen) en een groeistrategie door het stimuleren van investeringen in plaats van de vraag, in combinatie met de vorming van rijkdom aan de top in plaats van

herverdeling naar de onderzijde van de maatschappij'.

Kortom, een breed uitgesmeerde uitleg van de in de eerste alinea van het hoofdstuk gegeven korte omschrijving.

PETRAS wijst er verder op dat de opkomst van het neoliberalisme leidde tot een sociale polarisatie, die hij weinig vleidend nader beschrijft: 'Opnieuw een inkomensconcentratie aan de top, marginalisatie aan de onderkant en impotentie in het midden'.

In het herfstnummer van het internationale activistenblad Clash staat een wel erg sombere inschatting van waar de Nieuwe Wereldorde toe leiden kan: 'Eerder dan met een Nieuwe Wereldorde hebben wij te maken met een Nieuwe Wereldwanorde, die het voor de kapitalisten steeds onvermijdelijker maakt om de toevlucht te nemen tot oorlog als middel om de crisis te bezweren'. Met deze toch wel wereldvreemde - verstokt marxistische - kijk op de zaken is het niet verrassend te noemen dat het blad gedoemd is te verdwijnen.

343

Zapatistas:

Van 1 tot 12 januari 1994 heeft er in Mexico, in de zuidelijke deelstaat Chiapas, een korte strijd gewoed tussen zo'n 1500 - slecht bewapende - opstandige autochtone Indianen en regeringstroepen. De opstandelingen hebben de negentiende-eeuwse revolutionaire leider en agrarisch hervormer Emilio ZAPATA als voorbeeld genomen en noemen zich Zapatistas. Zij komen voort uit verschillende Indiaanse bevolkingsgroepen, wier gemeenschappelijke factor de afkeer is van de Mexicaanse toetreding - per 1 januari 1994 - tot de NAFTA, de Noord-Amerikaanse Vrije Handelsassociatie. Daarmee heeft Mexico - in de optiek van de rebellen - zijn soevereiniteit verkocht, waarmee tevens de autonomie van de oorspronkelijke bevolking verder is ingeperkt. Met deze rebellie heeft de Indiaanse bevolking zich eindelijk kenbaar willen maken aan de buitenwereld: 'Wij waren als stenen, als planten langs de weg. Wij hadden geen woorden. Wij hadden geen gezicht. Wij hadden geen namen, geen morgen. Wij bestonden niet'.

Na een korte strijd, waarmee zij inderdaad op het wereldtoneel zijn verschenen, hebben de voornaamste vertegenwoordigers van de Zapatistas, de **Ejercito Zapatista para Liberación Nacional (EZLN)**, hun povere bewapening verruild voor het middel van onderhandelingen.

Dit 'Zapatista-leger voor nationale bevrijding' richt de strijd op de volgende punten: arbeid, land, behuizing, voedsel, gezondheidszorg, onderwijs, onafhankelijkheid, vrijheid, democratie, gerechtigheid en vrede. In latere instantie zijn daar - na een referendum onder een kwart miljoen mensen - zaken bijgekomen als veiligheid, bestrijding van corruptie en milieubescherming.

N.B. Benadrukt moet worden dat de Zapatistas niet uit zijn op macht. Zij streven slechts een rechtvaardige verdeling na van hetgeen aan het volk toebehoort. Hun kernboodschap luidt:

'En el poder pesa el dinero, en el rebelde pesa la dignidad', ofwel: 'Voor de macht telt het geld, voor de rebellie de waardigheid'.

Vanaf het begin hebben de Zapatistas een groot aantal geestdriftige sympathisanten gehad onder Nederlandse en West-Europese linkse activisten, onder meer uit anti-imperialistische kringen maar ook uit het RAF-Umfeld. Zij ondersteunen de opstandelingen met een breed scala aan acties, variërend van rustige demonstraties tot een sporadische verbom tegen Mexicaanse objecten.

Naar aanleiding van de bloedige onderdrukking van de opstand protesteerden op 14 januari 1994 zo'n vijftig mensen bij de Mexicaanse ambassade in Den Haag. De activisten, meest afkomstig van de **SAP** en haar jongerenbeweging **Rebel**, hielden een picket-line waarbij zij hun solidariteit betuigden met de strijd en de eisen van de EZLN.⁶⁵²

Dit lezen we een week later in de NN, waarin tevens een verklaring van het EZLN is afgedrukt. Deze geeft kort de geschiedenis weer van de autochtone bevolking die al 500 jaar wordt onderdrukt en die vandaag zegt dat het genoeg is: 'Ya basta!'. Het EZLN weigert bij voorbaat in te gaan op wat voor poging ook om zijn gerechtvaardigde strijd af te zwakken door hen af te schilderen handelaars en smokkelaars van narcotica of plunderaars. Zij vragen brede ondersteuning want: 'De dictators bedrijven een oorlog van volkerenmoord die ons nooit officieel is verklaard'.

Medio maart toeren een paar vertegenwoordigers van Mexicaanse basisorganisaties door Nederland - meer specifiek langs activistencentra in Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Leiden en Nijmegen - om nadere uitleg te geven over het Mexicaanse volksverzet. De organisatie is in handen van **Resistencia Mexicana** en de **Initiatiefgroep ter ondersteuning van de opstand in Mexico**. Eerstgenoemde is te bereiken via Postbus 63164 in Amsterdam, waar tevens de tweemaandelijks Nieuwsbrief Mexico is te verkrijgen. Hierin is onder meer te lezen dat de opstand zich langzaam uitbreidt naar andere Indiaanse bevolkingsgroepen, ook buiten Chiapas (in de deelstaten Oaxaca, Guerrero, Veracruz en Michoacan). En dit alles tot genoegen van de sympathisanten overzee, die op hun eigen wijze de Zapatistas een hart onder de riem steken.

Op 8 april organiseerde het **Solidariteitscomitee Mexico**, dat vanaf nu de spil zal zijn van de activiteiten, een manifestatie voor de Mexicaanse ambassade in Den Haag. Dit ter herdenking van de 75 jaar eerder doodgeschoten boerenvoorvechter ZAPATA en ter ondersteuning van de rechtvaardige strijd van de Zapatistas. De demonstratie werd wederom uitgevoerd door circa vijftig actievoerders, een respectabel aantal voor een 'single issue'. Het aanbieden van een petitie leidde tot de wat pissige maar te verwachten reactie van een woordvoerder van de ambassade: 'Gezien uw Europese geschiedenis heeft u niets te zeggen over de mensenrechten in onder andere Mexico'.

Een van de voormannen van het Solidariteitscomitee Mexico, gaat in de zomer nader in op de aanstaande verkiezingen in Mexico. Hij schat in dat er een gerede kans is dat de regerende PRI na tientallen jaren aan de kant wordt gezet maar voor de EZLN zal het weinig uitmaken: 'De oppositiepartijen hebben al gezegd dat ze geen essentiële wijzigingen zullen aanbrengen in het economische beleid. De EZLN hoeft van de partijen wat betreft de inwilliging van zijn eisen geen grote inschikkelijkheid te verwachten'.⁶⁵³ In september drukt de NN, uitgesmeerd over twee edities, een interview af met de leider van het EZLN, Subcommandante Marcos. Het interview is op 11 mei, ergens in de Lacandona-jungle, afgenomen door een viertal journalisten uit Mexico en Haïti. Marcos gaat nader in op ontstaan en doelstellingen van het EZLN:

'Het is ontstaan met als referentiepunten de politiek-militaire organisaties van de guerrilla-bewegingen in Latijns-Amerika in de jaren zestig en zeventig. Dat wil zeggen, politiek-militaire structuren met als centraal doel de omverwerping van de heersende regering en in het algemeen de machtsovername door het volk'.

Dit lijkt in tegenstelling te staan tot het eerder aangehaalde 'niet streven naar macht' maar het vervolg van Marcos' verhaal scheidt duidelijkheid. Hij vertelt dat er 'in de laatste tien jaar het besef is gegroeid dat je wel gek of stom moet zijn om een revolutie te beginnen'. Later is er echter een discussie ontstaan binnen de leiding van de EZLN, gevormd door Clandestiene Revolutionaire Indiaanse Comités, die is uitgemond in de kortdurende rebellie aan het begin van dit jaar. De discussie was overigens moeilijk: 'Want de Clandestiene Comités kunnen niet beslissen over welke koers de organisatie gaat volgen, totdat alle

compañeros zijn geconsulteerd'. En de comités bestaan uit '80, 100, 120 mensen of hoeveel dan ook'.

Marcos geeft vervolgens aan wat het vervolg moet zijn: 'De revolutie die wij voorstaan is geen Indiaanse revolutie. Het EZLN ontstond vanuit Indiaanse eisen, als gevolg van de ontwikkeling die wij doormaakten, maar we hopen op termijn ook de arbeiders, de niet-Indiaanse boeren, de studenten, de onderwijzers en leden van alle andere sociale sectoren te mobiliseren, om zo een veel bredere revolutie te kunnen doorvoeren'.

Om duidelijk aan te geven hoe de Zapatistas zich positioneren in de wereld van politieke en economische denkbeelden en stromingen zegt Marcos: 'Wat het Pentagon zo zenuwachtig maakt, is dat als je het woord 'Zapatista' in de computer stopt, er niets uitkomt in de zin van 'Moskou' of 'Havana' of 'Libië' of 'Tripoli' of 'Bosnië' of wat ook. Het komt niet bij hen op dat er iets nieuws aan de gang zou kunnen zijn'.

In februari 1995 wordt er op bevel van President ZEDILLO een grootscheeps offensief gestart tegen de Zapatistas met het doel de leiders te arresteren. Dit werd na vijf dagen beëindigd, met name vanwege grote betogingen in Mexico-Stad tegen dit ingrijpen. Ook elders werd er geprotesteerd. Zo werden op 19 februari in Amsterdam - door het reeds genoemde **Solidariteitskomitee Mexico** - enige honderden handtekeningen verzameld ter ondersteuning van de Zapatistas.

N.B. De pogingen van ZEDILLO korte metten te maken met de rebellen werden overigens aangestuurd door Wall Street, 'het Grote Geld in de VS'. Dat bleek uit een intern, naar een kritisch radioprogramma gelekt, rapport van de Chase Manhattan Bank. Volgens het rapport beschouwt de buitenwereld de Zapatistas als een dreiging voor de economie en men geeft het volgende advies: 'The government will need to eliminate the Zapatistas to demonstrate their (sic) effective control of the national territory and of security policy'.

Keest zegt hierover in enig historisch perspectief: 'Zo bot gesteld zie je het zelden en velen in de VS moesten ook meteen denken aan Chileense toestanden, waar ITT twintig jaar eerder zo'n onmiskenbare rol speelde bij de coup van Pinochet'.⁶⁵⁴

De aandacht voor de onderdrukte Indianen in Chiapas luwt vervolgens en het duurt een jaar voor weer eens een activiteit van Nederlandse sympathisanten wordt gemeld.⁶⁵⁵

In de nacht van 8 op 9 februari heeft een aantal personen een ludieke actie uitgevoerd, waarbij een aantal beelden in Amsterdam werd verkleed als Zapatistas door ze van een bivakmuts en een rode halsdoek te voorzien. Het Lieverdje op het Spui werd ook voorzien van een plakkaat met het opschrift 'Stop de repressie in Chiapas - Vivan los Zapatistas'. De actie had direct te maken met het feit dat precies één jaar geleden ZEDILLO een mislukte poging deed om Subcommandante Marcos en andere leiders op te pakken. Bij die operatie namen overigens zestigduizend soldaten dorpen in, verwoestten de huizen en gemeenschapsruimten, vernietigden of vergiftigden het voedsel, de waterputten en het zaaigoed en vernielden landbouwgereedschappen en huisraad. De bevolking trok zich noodgedwongen met de EZLN terug in de bergen.

Eind juli, begin augustus vindt in het Mexicaanse Aguascaliente een door de Zapatistas georganiseerde intercontinentale ontmoeting - 'Encuentro' - plaats tegen neoliberalisme. In mei verschijnt daartoe een achtergrondverhaal, tevens oproep, van de hand van ene Chele.⁶⁵⁶

Het moet een discussiestuk worden voor de genoemde Encuentro. Chele legt er in zijn enkele pagina's tellen artikel de nadruk op dat er in het Westen een revolutie dient plaats te vinden. Enkele passages ter onderbouwing:

- 'Aan de vooravond van de 21-ste eeuw wordt de hele wereld gedomineerd door het systeem dat Ernesto GUEVARA tot in zijn poriën haatte: de institutionele en internationale verafgoding van het geld en vernedering van de mens, het imperialisme. De hele wereld?

- Neel! In de jungle van Chiapas bevechten Indiaanse boeren de lokale variant van het neoliberalisme, die nieuwste verschijningsvorm van het imperialisme'.
- 'Ontdeden in de loop van de zeventiger en tachtiger jaren veel communistische partijen zich van hun ideologie, om vervolgens tot splinters ineen te schrompelen: in de jaren negentig zijn de Westeuropese socialistische en sociaal-democratische partijen een zelfde weg gegaan. Ze zetten de socialistische idealen bij de vuilnisbelt en mogen nu liberaal beleid uitvoeren'.
 - 'De Club van Rome spreekt recent over de noodzaak van een milieu-revolutie. De onbegrensde verwerving van materiële rijkdom - kern van het kapitalisme - bedreigt het voortbestaan van de mens en dat schreeuwt om afschaffing van het kapitalisme'.
 - 'De verzorgingsstaat in het Westen maakt plaats voor een maatschappij met minimale verzekering tegen werkloosheid, ziekte en dood. In de Derde Wereld blijven velen als vanouds veroordeeld tot armoede en analfabetisme, massawerkloosheid of mierenarbeid. En wie naar het Westen trekt, wordt gedeporteerd'.
 - 'Het aandeel dat ons, revolutionairen in de uitbuitende en ontwikkelde landen van de wereld, toevalt is het afbreken van het bolwerk van het imperialisme: niet alleen ten bate van de inwoners van dit Westen zelf maar ook omdat zonder deze revolutie in het centrum van het imperialisme, de rest van de wereld zich niet werkelijk bevrijden kan. We moeten vaststellen dat de noodzaak bestaat tot een revolutionaire concentratie op het centrum van de Nieuwe Wereldorde: het Westen'.
- N.B. Na jaren van apathie horen we eindelijk eens opbeurende taal van een - waarschijnlijk - oud anti-imperialist / nieuw anti-neoliberalist. Jammer genoeg is het vervolgens niet duidelijk geworden of - en zo ja, in hoe verre - deze bijdrage van betekenis is geweest voor de strategie van de nieuwe 'Bewegers'.

Ter voorbereiding van de Encuentro in Chiapas, de 'intergalactische ontmoeting' die van 27 juli tot 3 augustus plaatsvindt, is er op 31 mei een voorbereidende bijeenkomst in Berlijn begonnen, waar ook Nederlanders waren vertegenwoordigd onder de duizend aanwezigen. Het viel de schrijver van de evaluatie, op dat het grootste deel van de traditionele solidariteitsbeweging afwezig was.⁶⁵⁷

De 'ongelimiteerde en lukrake verzameling actiegroepen en personen uit zo'n beetje alle Europese landen' bevatte werkgroepen van anti-Pausgroeperingen tot Russische post-feministes en liefhebbers van theoretische debatten over begrippen als autonomie en democratie. Aldus die concludeerde: *'Voor het eerst sinds lange tijd konden ook de verschillende bloedgroepen van (radicaal) links bij elkaar zitten zonder vooral elkaar op de korrel te willen nemen'*. Kortom, divers maar toch één.

Ten behoeve van de bijeenkomst in Berlijn hadden Duitse activisten via Internet al kenbaar gemaakt wat zij in de toekomst willen. Daarbij wordt weer eens duidelijk dat de bestrijders van het neoliberalisme vaak vanuit anti-imperialistische invalshoek redeneren:

'Terwijl multinationals wereldwijd actief zijn wordt het 'Fort Europa' hermetisch afgesloten voor migranten en vluchtelingen. Wij zien de oproep van de Zapatistas als een mogelijkheid om internationale solidariteit te combineren met het zoeken naar nieuwe perspectieven hier. Wij willen een gezond kader samenstellen voor verdere politieke samenwerking in zoveel mogelijk Europese landen. Op dit moment beleven we een verregaande fragmentatie binnen de beweging. Evenals de EZLN zijn wij van mening dat wij, als geïsoleerde groepen of personen, niet succesvol kunnen ageren tegen de wereldwijde neoliberale werkelijkheid.' Het is belangrijk om onze vormen van verzet te bundelen en een netwerk te creëren'.

N.B. In navolging van de Zapatistas zullen ook deze personen gebruik maken van cyberspace. De Zapatistas beschouwen Internet en World Wide Web als een zeer belangrijk onderdeel van de strijd tegen het neoliberalisme. Onderstaande verhandelingen zijn dan ook van Internet 'geplukt'.

In een in Berlijn geponeerd 'voorstel voor een theoretische en praktische samenwerking tegen neoliberalisme in Europa' is de wens opgenomen niet alleen theoretisch te filosoferen maar ook daadwerkelijk acties uit te voeren. Men wil huidige actieterreinen als milieu, antiracisme en vrouwenstrijd koppelen aan 'acties die uiting geven aan de wens om deze soorten van strijd te relateren aan de centrale en cruciale kwesties, waar neoliberale doctrines praktisch zonder protest blijven'.

In het voorstel blijft neoliberalisme echter het voornaamste aanvalsdoel, immers: *'Het is niet de oorsprong van alle verhoudingen van overheersing maar kapitalisme maakt wel van alle gebruik. Emancipatiebewegingen kunnen ook voortkomen uit de strijd tegen het patriërchaat, de vernietiging van de natuur of het militarisme. Ervoor kiezen om te beginnen met het zich focussen op kapitalisme kan worden gerechtvaardigd door het feit, dat in onze samenleving alle emancipatoire bewegingen het hoofd moeten bieden aan de ijzeren wet van accumulatie van kapitaal'.*

Men zet uiteen hoe een en ander is gegroeid: via de Golfoorlog en de Nieuwe Wereldorde, de GATT en 'Maastricht' komt men bij de door de Zapatistas aangevallen NAFTA. Ook WTO, OESO en IMF spelen een rol in de evaluatie, die leidt tot de constatering dat er globale monopolies worden geschapen, die abnormale winsten maken:

'Hun aandeel in de wereldmarkt groeit explosief, terwijl het aantal mensen dat de producten kan kopen afneemt. Zij hebben geen reden om te stoppen en ze zouden het niet kunnen wanneer ze dat wilden. Historisch gezien heeft kapitaal zichzelf nooit een halt toegeeroepen. Alleen verzet kan dat'.

In Berlijn werd in het 'voorstel' opgemerkt dat het niet direct nodig is om een wereldwijde organisatie in het leven te roepen: 'Een besmetting door lokale vormen van verzet (Chiapas, stakingen in Frankrijk, je chef tegenspreken) of een massa zandkorrels in de globale machine zijn voorlopig voldoende. Het neoliberalisme moet worden onderworpen aan allerlei soorten strijd: van arbeiders en boeren in Noord en Zuid, van vrouwen, minderheden, milieu-activisten en werklozen'.

N.B. Voor wat betreft de werklozen zou het aardig zijn uit te zoeken in hoeverre de tegenstanders van het neoliberalisme 'verantwoordelijk' zijn voor de golf van stakingen in Frankrijk en de - deels harde - acties van de 'chômeurs', de werklozen, waarmee we de laatste tijd, eind 1997 / begin 1998, worden geconfronteerd.

Op 27 juli laten dertig activisten in Katwijk een boot te water, een boot vol goede wensen voor de Zapatistas en de deelnemers aan de Encuentro. Dit kunnen we lezen we in *Ravage*, waarin ook een artikel is opgenomen over de in de Mexicaanse deelstaat Guerrero actieve **Ejército Popular Revolucionario (EPR)**. Dit 'Revolutionaire Volksleger' wordt door EZLN-leider Marcos voorzichtig betiteld als 'een steun in de rug' maar hij wil benadrukken dat het offensieve wapengebruik van de EPR niet strookt met de policy van de EZLN, die wapens slechts nog defensief inzet: 'De wapens kunnen een ruimte scheppen maar er komt een moment waarin deze ruimte erg beperkt wordt, dat het een dwangbuis wordt'.⁶⁵⁸

N.B. Het artikel over de EPR is van de hand van _____ van het **Solidariteitskomitee Mexico**, die op het moment van de publicatie deelneemt aan de Encuentro in Chiapas. Op die internationale, intergalactische, conferentie in een vijftal dorpen waren ruim 2500 mensen aanwezig uit meer dan veertig landen. Ook Belgische, Duitse en Nederlandse

activisten namen deel aan de diverse discussies in verschillende werkgroepen. Het voornaamste discussiepunt was het verzet tegen het neoliberalisme, 'het nieuwe gezicht van het aloude kapitalisme' ofwel 'de globalisering van het kapitalisme'. Tijdens de Encuentro zijn de voorbereidingen getroffen om een internationaal netwerk op te zetten, van waaruit acties moeten worden gecoördineerd en informatie uitgewisseld op gebied van de bestrijding van het neoliberalisme.

N.B. Dit netwerk zal overigens geen organisatiestructuur krijgen, geen beslissingscentrum vormen en geen centraal commando kennen: 'Het netwerk bestaat uit ieder van ons die zich verzet'.

Vanuit Duitsland is ons bekend geworden dat een deel van de Duitse delegatie teleurgesteld is teruggekeerd uit Chiapas. Vooral de deelnemers uit het RAF-Umfeld hadden meer directe - en gewapende - strijd verwacht van hun Mexicaanse gastheren. Andere delegaties hadden klachten over de strenge toelatingseisen. Zo was een accreditatie verplicht en bagage werd doorzocht, lamenteerde een Belgische bezoeker uit Gent die begin oktober een artikeltje schreef onder de ludiek-bedoelde naam

Twee weken later reageert één van de Nederlandse delegatieleden,

Hij wijst er bijvoorbeeld op dat het doorzoeken van de bagage de eigen veiligheid diende maar vooral die van het EZLN: 'Alcohol is nog steeds een van de grootste sociale problemen in Mexico en drugs is het perfecte alibi voor de militairen om tegen het EZLN op te treden'.

gaat nader in op de ontmoeting in Chiapas en die in Berlijn, waar 'neoliberalisme een systeem van de dood' werd genoemd. 'Op de Encuentro in Chiapas werd tenminste serieus geprobeerd om te begrijpen in plaats van etiketten te plakken'.⁶⁵⁹

Tijdens de grote bijeenkomst in de Zuid-Mexicaanse deelstaat werden diverse werkgroepen gevormd. Bijvoorbeeld op gebied van 'Sociale Aspecten' waar over politieke gevangenen, vrouwenstrijd en dergelijke werd gesproken. Daarnaast hield de werkgroep 'Economische Aspecten' zich uitgebreid bezig met 'het systeem waartegen we ons verzetten en welke allianties mogelijk zijn om verzet te organiseren'.

Eén van de uitkomsten van de Encuentro is het besluit een internationaal netwerk op te bouwen om initiatieven tegen het neoliberalisme, analyses en alternatieve informatie uit te wisselen. Voor nadere gegevens verwijst naar het World Wide Web: [HTTP://planet.com.mx/~chiapas/invitado.html](http://planet.com.mx/~chiapas/invitado.html).

N.B. Op de bijeenkomst werd overigens tevens opgeroepen om in groten getale aanwezig te zijn bij de Europese marsen tegen de werkloosheid tijdens de Eurotop in Amsterdam. En daar waren de werklozen zeer talrijk aanwezig. Toevallig - of waarschijnlijk ook niet - is de stuwende kracht achter de zogenaamde 'Euromarsen'.

Tijdens de Encuentro in La Realidad (Chiapas) verscheen de zogenaamde Tweede Declaratie, min of meer het partijprogramma, van het EZLN dat een ware 'Tegenpartij' lijkt. Men is:

- tegen de Internationale van de dood, tegen globalisering van oorlog en bewapening;
- tegen dictatuur, tegen het autoritaire systeem, tegen repressie;
- tegen de politiek van economische liberalisering, tegen honger, armoede en corruptie;
- tegen patriërchaat, vreemdelingenhaat, discriminatie, racisme;
- tegen vernietiging van het milieu en militarisme;
- tegen domheid, leugen en onwetendheid;
- tegen slavernij, intolerantie, onrecht, uitsluiting, vergeten;
- tegen neoliberalisme.

Kortom, voor elke activist wat wils. De Zapatistas stellen voor in de tweede helft van 1997 een nieuwe 'intergalactische' Encuentro te organiseren in Europa. Subcomandante Marcos geeft zijn aanhangers en de Westerse sympathisanten de volgende boodschap mee: 'De macht heeft niet alles onder controle. Wij zijn het overdrukventiel voor de rebelle, die het neoliberalisme kan destabiliseren'.

In oktober valt er op Internet te lezen dat Duitse, Zwitserse en mogelijk andere activisten de krachten willen bundelen om tegenwicht te bieden aan de chantage van de multinationals. Zij komen tot een 'voorstel' waarin zij aansturen op het tot stand brengen van een netwerk van actie tegen en reflectie over het neoliberalisme in Europa: 'Overal aarzelen mensen om weerstand te bieden aan de chantage van de multinationals, omdat ze weten dat elders mensen de strijd opgeven omdat het 'voor ons te groot is'. Wanneer wij onze lokale strijd in een globale context plaatsen willen we daarmee dit gezichtspunt omdraaien, willen we de andere kant van de medaille laten zien: overal zijn er mensen die weerstand bieden'. N.B. Om aan te geven hoe een lokaal netwerk er kan uitzien stel ik u het in Genève actieve '**Neoliberalation**' voor, dat is samengesteld uit: 'Het Viva Zapata Comité, radicale jonge krakers, linkse lokale politici, Midden-Amerika Comités 'en zelfs jongeren van de Socialistische Partij'!

Alle lokale netwerken tesamen moeten uiteindelijk leiden tot een wereldomspannende solidariteit en verzet tegen het neoliberalisme. Het zal wel enige tijd in beslag nemen want: *'Achter economische wetten is er altijd een politiek machtsevenwicht en in het algemeen de wet van de sterkste. Maar er is niets natuurlijk of objectiefs aan de wetten van hun economie. De zaken zijn zo omdat zij erin slagen ons te doen geloven dat ze zo zijn en dat ze zo moeten zijn. Wij zijn de gevangenen van hun mythen: de mythen van geld, krediet en rente, van de onzichtbare hand die de vrije markt stuurt; van een samenleving die is gereduceerd tot een aantal individuen dat in een blind gevecht is gewikkeld met elkaar. Het is essentieel deze mythevorming te doorbreken. En om dat te bereiken is het noodzakelijk dat de analyse van en kritiek op het neoliberalisme concreet vorm vat in specifieke, politieke, acties die de symbolen van hun ideologie en macht aanvallen op een markante en fantasierijke manier'.*

Op 14 augustus 1997 heeft het Berlijnse linkse dagblad 'die tageszeitung' haar maandelijks bijlage Le Monde Diplomatique. Daarin staat een 'geostrategische analyse' van de leider van het EZLN, Subcomandante Marcos, die ons zijn ideeën over neoliberalisme meedeelt '*Het neoliberalisme als wereldomvattend systeem is een nieuwe oorlog ter onderwerping van territoria*'.

Hij legt uit dat de Koude Oorlog wel een verliezer - het socialistische kamp - kende maar wie was de winnaar: West-Europa? De Verenigde Staten? Japan? Marcos wijst erop dat er met het verdwijnen van het voormalige Oostblok een enorm niemandsland is ontstaan. Een enorm afzetgebied. Hij constateert dat er een nieuwe Vierde Wereldoorlog bezig is (Marcos noemt de Koude Oorlog de Derde Wereldoorlog):

'Voor deze hele nieuwe wereld en wat er van de oude over is hebben de dominerende vertegenwoordigers van het kapitaal hun nieuwe oorlogsstrategie ontwikkeld. Via de financiële markten leggen zij de gehele planeet hun wetten en recepten op. De natie-staten en hun regeringen, de vroegere leiders van de economieën, worden nu zelf bestuurd of liever, vanaf een afstand bestuurd. Het eerste slachtoffer van deze nieuwe oorlog is de binnenlandse markt. Zoals de kogel die in een gepantserde ruimte wordt afgeschoten als ricochetschot ook de schutter kan raken, zo bedreigt de door het neoliberalisme ontketende oorlog ook hen, die hem hebben ontketend. Het nieuwe internationale kapitalisme heeft de nationale vormen van kapitalisme volledig uitgeschakeld en de politieke macht volkomen doen ontbinden. Dat was een zo grote slag dat de natie-staten

niet meer in staat zijn de belangen van haar burgers te beschermen'.

Marcos, die voor vele (radicaal) linkse activisten toch wel geldt als een nieuwe ideoloog, constateert droog dat in korte tijd ondernemingen en staten in elkaar zijn gestort:

'Niet door een bestorming van proletarische revolutionairen maar door de geweldige druk van financiële cyclonen'.

Profeet Marcos voorziel voor de Europese gemeenschap ook weinig reden om vrolijk te zijn:

'De Europese Unie, een uit het neoliberalisme ontstane megapool, krijgt eveneens te maken met de Vierde Wereldoorlog. De economische globalisering heeft de grenzen tussen traditioneel rivaliserende staten weggevaagd en de politieke unie afgedwongen. De weg van de natie-staten naar de Europese Federatie zal omzoomd worden door ruïnes, in eerste instantie door de ruïnes van de Europese beschaving'.

350

N.B. Een doemscenario derhalve en doemscenario's worden door de wat minder nuchtere medemens vaak aangegrepen om over te gaan tot wanhoopsdaden. Zie het zogenaamde 'millennium-terrorisme' van (terroristische) sekten in Japan (Aum Shinri Kyo) maar ook de Verenigde Staten (Minutemen). In het met sociale controle gelardeerde Nederland hoeven we - dunkt me - niet bang te zijn voor overtrokken reacties.

Er zijn overigens ook vooraanstaande aanhangers van de Zapatistas en het EZLN, die de brede aandacht van de media voor Marcos en diens uitlatingen zwaar overdreven vinden maar Marcos zegt - soms in bloemrijke spraak - ook veel dingen die zijn sympathisanten kunnen begrijpen en waarderen. Hij komt onder meer tot de volgende constatering:

- 'We hebben nu te maken met een concentratie van rijkdom en een distributie van armoede'.
- 'Er is sprake van een globalisering wat armoede en uitbuiting betreft'.
- 'De financiële centra zorgen eerst voor uitbreiding van regionale oorlogen en interne conflicten, vervolgens voor een accumulatie van het kapitaal en dan voor een mobilisatie van grote massa's arbeidskrachten. Het resultaat: een reusachtig circus van miljoenen migranten in de hele wereld, die zich in een wereld zonder grenzen nergens thuis voelen en die te maken hebben met vreemdelingenhaat, gevaarlijk werk, repressie en honger'.
- 'We hebben te maken met een globaliserig van corruptie en misdaad. Al tijdens de Koude Oorlog verwierf de georganiseerde misdaad zich een respectabel imago, begon als ieder ander modern bedrijf te functioneren en drong door tot de politieke en economische systemen van de natie-staten'.
- 'In het variété van de globalisering zien we een stripteaseshow van een staat die aan het eind van de voorstelling slechts nog het absoluut noodzakelijke aan heeft: zijn repressie-instrumenten'.

Aldus goeroe Marcos over de globale aanvalsdoelen van een regionale rebelle.

In september trekken 1111 gemaskerde Zapatistas op naar Mexico-Stad om daar de oprichting bij te wonen van het **FZLN**, het **Frente Zapatista para Liberación Nacional**. Tot hun verbazing en die van anderen werd op het laatste moment de door Subcomandante Marcos voorgedrukte omvorming van het EZLN tot een politieke organisatie afgekap. De woordvoerder in de hoofdstad, commandant Obet, schoof de schuld richting Mexicaanse regering: 'Die dwingt ons met haar despotisch autoritarisme de gewapende strijd voort te zetten'.

En helemaal ongelijk had hij niet, aangezien president ZEDILLO het mede door hem ondertekende, een jaar oude, vredesaccord als 'een bedreiging voor de eenheid van Mexico' plotseling van tafel veegde. In dat accord zouden de Indiaanse bevolkingsgroepen 'volledige politieke en juridische autonomie' krijgen.

In de Mexicaanse pers werden de mars en de bijeenkomst van de 1111 Zapatistas onheilspellend omschreven als: 'Een pijnlijk symbool van de doodlopende steeg waarin het zapatistische volksleger is terechtgekomen'. De gevolgen zouden niet lang op zich doen wachten.

Op 28 september riepen honderden in vergadering bijeen zijnde Zapatistas het gebied rond Ocosingo uit tot 'autonome gemeente Ernesto Che Guevara'. Woordvoerders van de regering toonden zich verbolgen waar wilden niet zeggen wat de represailles zouden zijn. 29 november verzamelden zich ruim tienduizend Zapatistas-aanhangers in San Cristobal de las Casas, de grootste demonstratie sinds de Zapatista-opstand van 1 januari 1994. De demonstratie was onder meer bedoeld als protest tegen de aanvallen van regeringstroepen op dorpen, die inmiddels hebben geleid tot een grote vluchtelingenstroom.

Vlak voor Kerstmis, op 22 december, kwam het tot een incident dat nog lang zal heugen. Een nauw met de Mexicaanse regering verbonden doodseskader maakte in het dorpje Acteal een eind aan het leven van 45 ongewapende dorpingen. Achteraf werd duidelijk dat de burgemeester van het dorp het bevel tot de actie had gegeven. En aangezien de pers snel - voor de autoriteiten té snel - aanwezig was, lekte de actie uit. Pro forma werd een aantal arrestaties verricht onder de doodseskaders.

351

Deze actie leidde in Nederland direct tot enige activiteiten binnen dat deel van de beweging, dat zich in grote mate vereenzelvigd met het EZLN. Op 10 januari 1998 is elke sympathisant uitgenodigd om zich in het Info-café August op de hoogte te laten brengen van de meest recente ontwikkelingen.

Het bloedbad in Acteal leidde tevens tot enige bekladdingen bij de Mexicaanse ambassade in Den Haag, zeer waarschijnlijk uitgevoerd onder auspiciën van het **Solidariteitskomitee Mexico**.

Op dit moment, eind januari 1998, is het onduidelijk hoe het verder zal gaan met het door de Zapatistas geëntameerde verzet tegen het neoliberalisme. Na de aanvankelijke euforie over Subcomandante Marcos en zijn EZLN en de geestdriftige begroeting van zijn actieplannen lijkt de laatste maanden de aandacht wat geluwd. Er is bijvoorbeeld weinig nieuws ter sprake gekomen bij de tweede 'intergalactische' Encuentro. In ieder geval niet iets wat waard was om de aandacht voor de nasleep van de Eurotop in de activistische pers te doen verplaatsen naar Zapatista-aangelegenheden en neoliberalisme.

Het is overigens te vroeg om te zeggen dat deze vorm van activisme een kort leven is beschoren. Mede vanwege de jongste ontwikkelingen in Chiapas is er aanleiding genoeg om te veronderstellen dat er acties mogelijk blijven. Daarbij dient te worden opgemerkt dat deze activiteiten waarschijnlijk nooit de softe vorm van picket-line en een sporadische verbod te boven zullen gaan.

5.6 Verzet tegen Multilateral Agreement on Investment (MAI)

→ anti-globalisering

De nieuwste vorm van - nu nog passief - verzet tegen de nieuwe economische wereldorde lijkt een voortborduren op het aloude anti-imperialistische alsmede op het anti-neoliberale stramien.

In november 1997 verschijnt er op Internet een artikel over de gevolgen van het Multilateral Agreement on Investment (MAI), onder de titel 'Dangerous leap in the dark'. Men legt uit dat de MAI een nieuwe overeenkomst, een nieuw verdrag, moet worden. Het wordt op dat moment uitgewerkt binnen de OESO, de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, nadat het uitwerken van het verdrag binnen de GATT was mislukt. Dit vanwege het bijzonder sterke verzet ertegen van de kant van de ontwikkelingslanden.

In april 1998 moet het accoord er liggen en de ontwikkelingslanden kunnen er zich dan

alsnog bij aansluiten. Echter op basis van 'take it or leave it' en zonder enige verdere zeggenschap over eventuele aanpassingen.

Het Internet-artikel vat in een enkele zin samen wat de kwalijke gevolgen van de invoering van het MAI zullen zijn: *'De burgers zullen reeds lang bestaande en fundamentele democratische rechten verliezen, terwijl de multinationale ondernemingen een vérstrekkende en nieuwe macht krijgen met inbegrip van de mogelijkheid om regeringen en lokale autoriteiten gerechtelijk te vervolgen'*.

In januari 1997 plaatst Ravage 250 een verdere kennismaking met het MAI in de vorm van een artikel van drie (niet onbekende) activisten:

352

Zij vertellen dat de WTO, de Wereld Handels Organisatie, het MAI al liefkozend heeft betiteld als 'de grondwet van de wereldeconomie'. Zij wijzen er voorts op dat het MAI leidt tot uitgebreide nieuwe bevoegdheden voor multinationale ondernemingen: *'Zij krijgen onbeperkt toegang tot alle sectoren van de samenleving, krijgen dezelfde behandeling als de eigen bedrijven en mogen overal zonder enige voorwaarden investeren'*. Het MAI heeft als voornaamste uitgangspunt dat buitenlandse investeringen en het bestaan van een volledig 'vrije' markt altijd gunstig is en dat iedereen erop vooruit gaat. Maar zo zeggen de tegenstanders:

'De realiteit is anders. Afhankelijkheid van buitenlandse investeringen leidt meestal tot groeiende ongelijkheid tussen arm en rijk, uitputting van grondstoffen, milieuvuiling en verlies van werkgelegenheid'.

Verder is het volgens de schrijvers duidelijk dat het MAI niet de belangen verdedigt van de bevolking in de ontwikkelingslanden maar die van Westerse multinationals. Zij leggen een link met de huidige situatie in de binnen de NAFTA verbonden landen en daarbij wordt vanzelfsprekend verwezen naar de opstand van de Zapatistas. Die heeft geleid tot verschillende burgerinitiatieven in de Verenigde Staten en de drie schrijvers hopen dat dergelijke acties ook hier van de grond komen: 'Er is dringend behoefte aan een verdrag dat het gedrag van multinationale ondernemingen aan banden legt, niet een MAI dat hen onbeperkte rechten en vrijheden geeft!'

Nog enkele nadelen van het MAI worden genoemd:

- Het geeft in principe buitenlandse investeerders recht op toegang tot alle bestaande subsidieregelingen.
- Het Nederlandse milieubeleid kan in gevaar komen omdat buitenlandse bedrijven financiële compensatie kunnen eisen voor een door hen als discriminerend ervaren regelgeving. Dit zou nieuwe milieuwetgeving vrijwel onmogelijk kunnen maken.
- Het verdrag zal het onmogelijk maken om economische sancties in te voeren, zoals die welke het apartheid-regime in Zuid-Afrika op de knieën dwong.

Als eerste aanzet tot een bundeling van het verzet tegen het MAI zijn de stellers van het artikel zelf actief geworden en hebben een landelijk **anti-MAI netwerk** opgericht. Het initiatief daartoe kwam van de **Corporate Europe Observatory** en het Leidse **EuroDusNie**. Het Nederlandse netwerk heeft zich - zo zegt men - aangesloten bij bestaande internationale anti-MAI- en -WTO-netwerken. Men roept geïnteresseerde groepen op zich wederom bij hen aan te sluiten: 'Groepen dienen het MAI als gevaarlijk neoliberal spelletje af te wijzen'.

Een woordvoerder van het Leidse actie- en informatiecentrum EuroDusNie verklaarde tegenover de lokale pers: 'Wij zien een campagne tegen het MAI als een belangrijk aanknopingspunt om in Nederland een beweging tegen de van boven opgelegde 'vrij'handel van de grond te krijgen'.

Het Anti-MAI Netwerk is bereikbaar via Postbus 2228 in Leiden of - meer eigentijds - via <http://www.stelling.nl/mai>. Het Email-adres is nog niet bekend.

Op dit moment, begin februari 1998, is het natuurlijk nog veel te vroeg om uitspraken te doen over de toekomst van het verzet tegen het MAI als actie-item maar verwacht mag worden dat het - in het verlengde van het verzet tegen neoliberalisme - een plaats verovert op de actie-agenda.

N.B. Op 11 februari werd bekend dat anonieme activisten zich - op briefpapier van het ministerie van Economische Zaken - tot de media hebben gewend met de waarschuwing dat men zich beter op de hoogte moet stellen betreffende de bedoelingen van het MAI. Het ministerie zegt niet te weten wie zich achter de actiegroep verschuilt. Wij hebben wel een idee.

Enkele dagen later volgt een - vreedzame en kortstondige - bezetting van een deel van het ministerie van Economische Zaken. Er is geen koffiedik voor nodig om te voorspellen dat dergelijke acties bij dit ministerie of dat van Financien vaker zullen voorkomen.

6 Conclusies

354

Teruggang van activiteiten:

Zoals we in de Inleiding reeds veronderstelden is er bij het activisme van de (radicaal) linkse Beweging sprake van het aloude 'panta rhei': alles stroomt, ergo alles is aan verandering onderhevig. De beweging maakt immers deel uit van een steeds veranderende maatschappij en het is logisch dat zij mee verandert. Wanneer de maatschappij zelf in politiek maar ook economisch opzicht in rustiger vaarwater komt, zal het activisme als vanzelfsprekend mildere vormen gaan aannemen.

In de loop van de in het onderzoek aan bod gekomen jaren is er sprake geweest van een gestage teruggang in zowel 'kwantitatieve' als 'kwalitatieve' zin. Niet alleen wat de aantallen en 'soorten' activisten betreft maar ook met betrekking tot de diverse uitingen. Hiervoor bestaan verschillende sociologische verklaringen. De elders reeds geciteerde Dr H. VINKEN kwam in zijn onderzoek naar jeugdcultuur tot de conclusie, dat slechts de huidige dertigers gemiddeld iets linkser zijn dan de rest van de bevolking. Het overgrote deel van de jongeren denkt hetzelfde over politiek en samenleving als bijvoorbeeld de veertigers. Naar mijn mening zegt de conclusie van VINKEN alleen iets over de teruggang in aantallen actievoerders. Een teruggang die overigens ook in een eerder gehouden NN-enquête werd geconstateerd. Over de 'kwaliteit' van het actievoeren zegt dit echter weinig, aangezien er meer reden is te veronderstellen dat wát er nog over is aan activisten behoort tot een harde kern, die zich wil profileren ten opzichte van brede, door de overheid 'ingekapselde en gemanipuleerde' bewegingen.

Het afbrokkelen van de Beweging - dat in de jaren tachtig vooral werd ingezet in de kraakbeweging - werd aan het eind van de jaren tachtig versneld en verhevigd door invloeden van buitenaf. Zo kwam er een eind aan de apartheid in Zuid-Afrika. Het ANC werd gelegaliseerd en Nelson MANDELA werd zelfs president. Acties tegen Nederlandse ondernemingen aldaar, bijvoorbeeld die tegen Shell, waren niet langer nodig en daarmee kwam er een einde aan de grote golf van klein- en grootschalige vernielingsacties tegen deze multinational.

De solidariteitsbeweging had te maken met politieke veranderingen, met name in Midden- en Zuid-Amerika. Het meer gematigde optreden van bijvoorbeeld het FMLN in El Salvador, dat later zelf tenonderging aan interne conflicten, zorgde ervoor dat de redelijk fanatieke, anti-imperialistische, achterban in Nederland zich ging afkeren van dit deel van het 'Zuiden'. Het anti-imperialisme an sich kreeg een knauw toen in 1989 de Berlijnse Muur viel als feitelijk bewijs voor het faillissement van het marxisme-leninisme, waaraan deze activisten ideologisch in zekere mate een voorbeeld namen. De opheffing van het Oostblok leidde indirect ook tot het einde van de Rote Armee Fraktion, waarmee een deel van de radicaal-linkse actievoerders een zekere verbondenheid voelde. In de voormalige DDR woonachtige RAF-terroristen werden uitgeleverd of meldden zich zelf bij de autoriteiten. De gevangenisstraffen waren niet al te hoog, temeer daar de omwenteling al gauw zou leiden tot een discussie binnen de RAF en de RZ, de Revolutionäre Zellen. Dit voerde weer tot geheime besprekingen met Duitse autoriteiten en op dit moment is de situatie dusdanig dat er nog maar een paar Duitse terroristen gevangen zitten. Dit heeft in Nederland geleid tot een

langzaam overbodig worden van de door sommigen beleden solidariteit met politieke gevangenen.

Het vallen van de Muur en het openschuiven van het IJzeren Gordijn betekende vanzelfsprekend ook dat het antimilitarisme een in feite overbodig actieterrein is geworden, hoewel sommigen daar nog niet aanwillen: zij proberen nu een verbinding te leggen tussen antimilitarisme en milieu of storten zich op dienstweigerende buitenlanders of de militarisering van de opsporingsinstanties (bijvoorbeeld het Mobiel Toezicht Vreemdelingen door de Koninklijke Marechaussee).

Ook het antifascisme / antiracisme heeft in de loop van de jaren negentig sterk aan kracht ingeboet. Nog even werd getracht om, met de instelling van een nationaal netwerk van lokale afdelingen van de Anti Fascistische Aktie, te komen tot een brede vorm van actievoeren maar al gauw bleek dat de activiteiten zich hoofdzakelijk beperkten tot de periode rond de diverse verkiezingen en installeringen van de gekozen vertegenwoordigers. Met de ronduit marginale vertegenwoordiging van extreem-rechtse partijen bij de in het voorjaar van 1998 te houden gemeenteraads- en parlementsverkiezingen kan het wel eens zo goed als gedaan zijn met deze vorm van activisme.

Wat we in de toekomst nog wel kunnen verwachten van de 'oude' vormen van activisme ligt op het gebied van milieu, waaronder we dan ook harde uitingen van dierenleedbestrijding verstaan en een nieuwe vorm van de al lang dode anti-kernenergiebeweging: verzet tegen het transport en de opslag van kernafval.

355

Deëscalatie:

Tijdens het onderzoek naar het linkse activisme in de jaren tachtig en negentig is mij tevens duidelijk geworden dat zowel de acties als de theorie achter de praktijk mildere vormen hebben aangenomen. Brand- en bomaanslagen van anti-imperialisten tegen apartheid en asiel- en vreemdelingenbeleid hebben plaats gemaakt voor brede discussies en theoretische beschouwingen over Noord-Zuidverhoudingen en wat je zou moeten doen om - voorzichtig - te komen tot een verandering van het vigerende asielbeleid. Illegale asielzoekers wordt nu eerder direct de helpende hand gereikt bij het inrichten van een zo aangenaam mogelijk leven, dan dat indirect met - door betrokkenen niet gevraagde - aanslagen wordt getracht het Nederlandse en Europese beleid te veranderen.

Het beste is deze deëscalatie aan te tonen aan de hand van het in de loop van de jaren geconstateerde verloop van door de politiek (gewelddadige) activisten aangehangen theorieën en ideologieën: anti-imperialisme —> anti-neoliberalisme —> anti-MAI.

In hoeverre er in de loop der jaren sprake is geweest van 'minder aanslagen door minder emotionele betrokkenheid' dient nader te worden uitgezocht. Mogelijk heeft dit te maken met door sociologen geconstateerde fenomenen als 'ik-tijdperken' en 'nix-generaties'. Voor wat het linkse activisme van de laatste vijftien jaar betreft valt het in ieder geval op dat met het verdwijnen van (de sterke emotionaliteit van) de RaRa-kern ook het aantal gewelddadige acties is afgenomen. Slechts op actieterreinen waar emotionele betrokkenheid bijna een 'must' is, het milieu-activisme maar vooral het dierenactivisme, is het in de afgelopen jaren nog gekomen tot buitensporige acties.

Toekomstige actie-items:

Voor de komende jaren zijn er weinig harde acties te verwachten in de vorm van bom- en brandaanslagen. Voor zover deze actievorm wordt gebruikt is dit voorbehouden aan in cellen opererende - dus moeilijk te traceren - harde milieu-activisten. Daarnaast aan niet-politiek gemotiveerde dierenactivisten, die vanwege hun blinde woede eerder in staat worden geacht (ongewild) lichamelijk letsel toe te brengen dan dat 'gewone' actievoerders dat zouden doen. Voor een overslaan van de 'Engelse ziekte' in de vorm van ALF-achtige activiteiten lijkt de situatie in Nederland, met zijn wat dorpse sociale controle, niet erg geschikt.

Naast het harde milieu-activisme van radicale actievoerders als het **Earth Liberation Front (ELF)** zal het in de komende jaren meer en meer komen tot acties van groeperingen als het **Groen Front**. In principe geweldloos derhalve maar met acties die tot grote materiële schade zullen leiden vanwege de gehanteerde actievorm: saboteren door vertragen. N.B. Over het inperken van deze actievorm - niet al te heimelijk maar wel politiek gemotiveerd en grote economische schade veroorzakend - zal de politiek zich moeten uitspreken. Op dit moment is er in feite slechts sprake van enigerlei verstoring van de openbare orde. Naast de 'vaste' milieu-thema's zal er in de loop van de jaren steeds meer te doen zijn rond de opslag en transporten van kernafval. Nederlandse activisten zijn in toenemende mate actief, nu nog bij manifestaties in het Duitse Gorleben en Ahaus maar activiteiten straks, in bijvoorbeeld Petten en Borssele, zijn reeds toegezegd.

In de toekomst zal er ongetwijfeld aandacht zijn voor het asiel- en vreemdelingenbeleid van de Nederlandse en Europese overheden maar RaRa-achtige aanslagen worden niet meer verwacht. Veeleer zal worden getracht door middel van (politiek) druk uitoefenen op regeringsinstanties en uitvoerders van het beleid, bijvoorbeeld chartermaatschappijen, te komen tot een verdere inperking van het uitwijzen en het uitzetten van illegaal in Nederland verblijvende vreemdelingen. Niet alleen de Amsterdamse **ASKV** en **Autonoom Centrum** maar ook de verschillende belangenbehartigers en 'zelfhulpgroepen' zullen op dit terrein actief kunnen zijn.

Enkele 'oude' actieterreinen waarop het anti-imperialisme plucht te spelen blijven ook in de toekomst zorgen voor enige aandacht. De verdere Europese Eenwording is een item dat samen met de diverse buitenlandse geestverwanten permanent zal worden aangepakt, vooral in de aanloop naar en tijdens de diverse Europese Toppen. Met name de daarmee verbonden zaken als koppeling van bestanden (SIS), vermoede samenwerking van politie- en inlichtingendiensten (Europol), milieubeleid en infrastructuur (TEN) en asiel- en vreemdelingenbeleid blijven de aandacht houden van activisten.

Enigszins hiermee samenhangend maar vooral van toepassing op de Nederlandse situatie is het fenomeen repressie dat - in de optiek van de Beweging - in hoge mate is aangewend bij de perikelen rond de Eurotop in Amsterdam: vide de hardnekkige pogingen om art. 140 geldend te laten verklaren voor het preventief uit de roulatie nemen van eventuele reischoppers.

De nieuwste vormen van activisme zijn relatief jong en kunnen dus nog jaren mee. Bedoeld worden hier wat gematigde vormen, die desondanks een katalysator zijn gebleken voor een lichte opleving van het teloorgegangene activisme: anti-neoliberalisme en het verzet tegen de Multilateral Agreement on Investment (MAI), wat overigens nog in de kinderschoenen staat. Vooral met betrekking tot het anti-neoliberalisme is er sprake van een brede beweging, niet alleen nationaal maar ook internationaal, en de kans is niet ondenkbaar dat de brede contacten leiden tot een versterking van de linkse Beweging, zowel in Nederlands als in Europees verband.

'Autonomen':

Onderhavig onderzoek heeft een bevestiging opgeleverd van de vooronderstelling dat het allemaal wel meevalt met de dreiging van zich autonoom noemende lieden, die bij tijd en wijle uniform gekleed (bivakmuts, helm, leren jack en kistjes) en soms in zogenaamde 'zwarte blokken' deelnemen aan grote demonstraties. Deze (meestal kleine) samenscholingen hebben de neiging om vreedzame demonstraties te doen ontaarden in grote rellen maar meestal pas nadat de - al dan niet geprovoceerde - Hermandad de knuppel in het van enige hanenkammen voorziene hoenderhok heeft gegooid. Een onderzoek van de Utrechtse etholoog Dr. Otto ADANG leverde op dat er, bijvoorbeeld bij blokkade-acties, pas sprake is van geweld wanneer de politie daadwerkelijk optreedt: 'Daarbij leiden dwangmaatregelen, toegepast in directe reactie op gewelddadigheden, tot

meer geweld. Niet optreden had meestal een geweldloze actie tot gevolg'. ADANG adviseert dan ook terughoudend op te treden en de 'ME in oorlogskleuren' uit de buurt te houden. Voor de goede (openbare) orde is het van belang een onderscheid te maken tussen de diverse autonomen, die zich soms zelf zo noemen maar meestal door de buitenwacht (waaronder pers) zo worden genoemd. Wij hebben van doen met twee categorieën, die mijns inziens om een tweeledige aanpak vragen en die ik als volgt zou willen definiëren:

- anarcho-autonomen, vergelijkbaar met de Duitse Chaoten, ook wel als bierpunks aangeduid. Zij trappen rotzooi omwille van het rotzooi trappen. Met andere woorden, geweld is voor hen een doel. Zij zijn in hoofdzaak een openbare orde-probleem;
- politieke autonomen, vaak vanuit de anti-imperialistische hoek. Zij keren zich met een politieke boodschap en een sporadische steen tegen de autoriteiten. Met andere woorden, geweld is voor hen een middel. Zij zijn in eerste instantie als 'politiek gewelddadig' aan te merken.

357

Rol van de media:

Tijdens het onderzoek is gebleken dat het adagium 'geen media, geen rellen' in veel gevallen opgeld heeft gedaan. In een enkel geval echter heeft het achterwege blijven van enige berichtgeving in de pers over bepaalde activiteiten juist geleid tot escalatie. Zo liet de pers na aandacht te schenken aan de RaRa-aanslag tegen Shell-Nieuwegein (19 juni 1987), helgeen de directe aanleiding was voor een onbezonnen actie van RaRa: de aanslag tegen Boot-Olie in Alphen aan de Rijn, precies een week later. Slechts vanwege de gelukkige omstandigheid dat de wind uit de goede richting waaide werd voorkomen dat grote voorraadtanks - dicht bij een woonwijk - de lucht ingingen.

Bij de meeste gelegenheden echter is het juist de pers die bijdraagt aan het ontaarden van als geweldloos bedoelde demonstraties en manifestaties. We hebben het hier niet over de, duidelijk ludiek bedoelde, artikelen in de alternatieve pers in de vorm van activistenblaadjes maar over achtergrondverhalen en analyses van als serieus aangeduide dagbladen als NRC Handelsblad, het Parool, de Volkskrant en met name de Telegraaf.

Mede naar aanleiding van voorpaginanieuws van de Telegraaf liep op 8 mei 1993 een demonstratie van scholieren en studenten in Den Haag volledig uit de hand. De aankondiging dat er honderden 'autonomen' naar de residentie zouden komen deed de adrenaline van de autoriteiten dusdanig stijgen, dat men zich bij voorbaat al opmaakte voor een 'slag om het Malieveld' of de 'bestorming van het Binnenhof'. De sporadische autonomen - enige tientallen op een totaal van duizenden demonstranten - zagen zich geroepen om direct te reageren op de vaak premature acties van de ME en men kreeg vervolgens hulp van de in principe geweldloze deelnemers, die natuurlijk reageerden op de ten onrechte geïncasseerde klappen.

En in oktober 1994 heeft mede een artikelenreeks in de Telegraaf gezorgd voor de arrestatie van twee journalisten van de Stichting Opstand, die zou fungeren als een van de 'tentakels van RaRa'. In het proces werd korte metten gemaakt met deze theorie, de verdachten werden vrijgepleit en in latere instantie in het bezit gesteld van een zekere schadevergoeding.

In de aanloop naar de Eurotop in juni 1997 in Amsterdam wordt er wederom door de Telegraaf en andere kranten serieus ingegaan op duidelijk ludiek bedoelde vormen van opruiing in linkse activistenbladen als Ravage. Dit lokt reacties uit van de activisten, die nu toch wel met iets over de brug móeten komen. Daarnaast leidt het indirect tot dik aangezette maatregelen van de Amsterdamse autoriteiten (verboden gebieden, noodtoestand), die weer reacties bij de actievoerders tot gevolg hebben. Deze vicieuze cirkel wordt het meest ontsierd door het preventieve van straat plukken van potentiële relschoppers met gebruikmaking van art. 140.

Een laatste voorbeeld is de reactie van Parool en Telegraaf op de laatste 'grap' van Ravage, die eind december 1997 zogenaamde notulen van een zogenaamde voorbereidingsgroep ter versterking van de verjaardag van koningin Beatrix publiceert. De Telegraaf ziet weer horden raddraaiers en reischoppers en het lijkt er bijna op dat zij hoopt dat de festiviteiten ontaarden in grootschalige ongeregelde heden. Deze keer reageren de activisten niet: zij verkneukelen zich slechts over zoveel onbenul en maken de Telegraaf belachelijk met het uitvoeren van een klompendans.

Aanslagen van RaRa en/of haar intimi:

358

Vooraf dient duidelijk gezegd te worden dat RaRa tot op heden de enige echt radicale actiegroep is geweest en dat met haar inactiviteit een einde is gekomen aan de gewelddadige aanslagen tegen objecten. Groeperingen als het ELF vallen bij RaRa (voorlopig) in het niet. Een andere opmerking: RaRa heeft met haar soort aanslagen meest in een isolement verkeerd daar de gemiddelde activist weinig tot niets moest hebben van haar methoden.

In het onderzoek naar de reeks aanslagen van vooral anti-imperialisten is ondergetekende tot de conclusie gekomen dat enkele acties op naam van derden in meer of mindere mate voor rekening komen van RaRa. Daartegenover werd, maar dat was de insiders reeds lang bekend, de aan RaRa toegedichte aanslag tegen de MAKRO-vestiging in Nuth uitgevoerd door onbekende activisten. Hetzelfde geldt voor de aanslag tegen het ministerie van Justitie in Den Haag door Revolutionaire Anti Racistische Aktie 'Crespo Galende'.

Aan de hand van vooral de tekstanalyse van de diverse claimbrieven (persberichten, communiques) ben ik tot de overtuiging gekomen dat de te noemen acties en aanslagen - mede - zijn uitgevoerd door leden van RaRa. Dat wil zeggen, de RaRa-ideologen droegen zorg voor de analyse van maatschappelijke en politieke verhoudingen en schreven de claims. Daarnaast is het denkbaar dat zij zorgden voor het aanwijzen van de actiedoelen en mogelijk zijn zij direct betrokken geweest bij de uitvoering van een of meer acties. Hoe het ook zij, RaRa had een hand in het geheel. Was het niet als 'actor', dan zeker als 'auctor intellectualis'.

Zoals ik in het onderzoek heb trachten aan te tonen was RaRa immers op meer terreinen actief dan alleen op dat van anti-apartheid en anti-asiel- en vreemdelingenbeleid. De leiders geven zelf immers aan dat zij willen dat de activisten opereren in taakgroepen, 'gebaseerd op persoonlijke interesses en vaardigheden', die niet los staan van de groep maar 'verantwoording afleggen aan het Centraal Komitee' (waaronder de ideologische kern van RaRa moet worden verstaan).

Bij de 'nieuwe RaRa-acties en -aanslagen' gaat het om de volgende incidenten, die u in het onderzoek heeft kunnen aantreffen:

- vernielingsacties tegen Holland International, Nationale Nederlanden en Internatio Müller (tweede helft juli 1985) door anonieme actievoerders;
- vernielingsactie bij het hoofdkantoor van SHV-Utrecht (1 augustus 1985) door anonieme actievoerders;
- vernielingsactie bij het hoofdkantoor van Van Leer BV in Amstelveen (3 september 1985) door 'Kommando Trek Van Den Broek Omlaag';
- vernielingsacties bij Shell-winkel en -tankstations in Amstelveen en Amsterdam (16 juni 1986) door 'Burn Down Apartheid';
- bomaanslag tegen PTT-schotelantenne (Teleport) in Amsterdam (21 augustus 1986) door 'Revolutionaire Cellen - Commando Ins Blaue Hinein';
- mislukte bomaanslag tegen drukkerij KEP/ELBA in Schiedam (25 januari 1988) door 'Revolutionair Commando No Pasaran'.

Naast deze acties waarbij RaRa-leden waarschijnlijk ook actief betrokken waren zijn er een paar activiteiten vermeldenswaard vanwege de mogelijke 'theoretische' inbreng van de

RaRa-ideologen. Vooral een diepgrondig onderzoek naar de - eigenaardigheden van de - tekst van de diverse claims heeft ondergetekende (met de taakgroepen-theorie in het achterhoofd) gevoerd naar de these dat RaRa zijdelings betrokken is geweest bij de volgende acties, die overigens vooral aangestuurd lijken te worden vanuit Wageningen (NoGen, Bioot):

- vernielingsactie bij Shell-dochter Nickerson Zwaan B.V. (15 mei 1989) door actiegroep 'Ontkiemend verzet tegen Shell's biotechnologie';
- vernielingsactie bij proefveld van Instituut Itai in Wageningen (11 augustus 1989) door actiegroep Ziedende Bintjes;
- vernielingsactie bij proefvelden van Mogen International in Emmeloord en Ede (9 juli 1990) door Woedende Escorts;
- vernielingsactie bij proefvelden van de firma's Van der Have, Hettema Zonen en Mogen in Rilland, Wageningen en Bant (27 en 28 juli 1991) door Razende Rooiers;
- vernielingsactie bij proefveld alsmede tentoonstelling in Rilland en Zoetermeer (11 augustus 1992) door Vurige Virussen.

359

Ten slotte:

Met het toedichten van enigerlei betrokkenheid bij deze aanslagen aan de enige 'echte' Nederlandse actiegroep, RaRa, is er een mogelijke verklaring gevonden voor het feit dat er sinds de laatste aanslag van RaRa op 1 juli 1993 weinig meer is gebeurd in Nederland. Een grote uitzondering is natuurlijk Arnhem, waar (mislukte en geslaagde) aanslagen te zien waren bij de Franse banken Credit Lyonnais en Paribas en bij de Duitse chemiegigant BASF. Daarnaast waren er verschillende vernielingsacties en een eenmalige poging tot een aanslag van - sympathisanten van - het Earth Liberation Front maar de aanvankelijke storm is reeds lang tot bedaren gekomen.

Wanneer we bij 'panta rhei' uitgaan van de oorspronkelijke betekenis 'alles stroomt', moeten we constateren dat de vroegere bergbeek op dit moment kabbelend zijn weg vervolgt richting meer. Op dit moment is het nog onduidelijk of het meer op zijn beurt misschien niet bruisend overloopt in een waterval, die op zijn beurt als bergbeek verder stroomt.

6.1 Samenvattende conclusie en aanbeveling

De in de Inleiding gestelde vraag of het linkse activisme nog bestaansrecht heeft dient bevestigend te worden beantwoord. Daarbij moet worden aangetekend dat de huidige Beweging veel mildere uitingsvormen kent. Echt radicale acties zijn in de toekomst, en dan waarschijnlijk sporadisch, slechts te verwachten vanuit de hoek van het milieu- en dierenactivisme.

Daarnaast kunnen er verstoringen van de openbare orde plaatsvinden door toedoen van met name 'anarco-autonomen' maar dan vaak pas na een zekere 'opruiing' in de reguliere pers. Preventief maar vooral repressief optreden van politie en justitie zal leiden tot een versterking van de aard en mate van de verstoring van de openbare orde.

De vraag of de BVD zich permanent moet bezighouden met het linkse activisme moet tevens met ja worden beantwoord. Ook in de toekomst zullen er actieterreinen blijven die de aandacht van de BVD in meer of mindere mate moeten trekken. Vooral ontwikkelingen op het gebied van milieu-activisme maar ook de europeanisering van activistische aanpak van zaken als Europese Eenwording, asiel- en vreemdelingenbeleid en repressie zijn het waard nader te worden gevolgd.

Tot slot een dringende aanbeveling: er dient een politieke uitspraak te komen over de vraag of de BVD zijn aandacht moet vestigen op, respectievelijk versterken voor, het fenomeen

'saboteren door vertragen'. Deze - in feite milde en softe - vorm van actievoeren zal in de komende jaren immers steeds meer furore maken. De Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, in combinatie met de door de BVD gehanteerde extra criteria, geeft in de huidige situatie te weinig mogelijkheden voor een goed omgaan met genoemde actievorm door de Binnenlandse Veiligheidsdienst.

In feite is het eigenlijk zo dat de verschillende te verwachten acties op het terrein van de openbare orde zullen liggen. De kans is echter zeer reëel dat overheid en bedrijfsleven als opdrachtgever voor, respectievelijk uitvoerder van, de diverse grote infrastructurele werken straks te maken zullen krijgen met een enorme economische en materiële schade. Vanuit de invalshoek van 'gewichtige belangen van de staat' is er dan veel voor te zeggen, ja zelfs aan te bevelen, om de BVD direct te betrekken bij het kijken naar - maar vooral de controle op - de verschillende daarvoor in aanmerking komende actiegroepen.

Leidschendam, maart 1998.

1 LCT is het Landelijk Coördinatie Team dat met name tegen RaPa werd ingezet en dat in april 1988 verantwoordelijk was voor de feitelijke - voorlopige en tijdelijke - ontmanteling van deze groepering.

2 De Huidenstraat-truc is genoemd naar de ontruiming op 19 augustus 1980 van het pand Huidenstraat 19. Daarbij werd voor het eerst ontruld met inachtneming van de bepaling dat een aangekocht pand leeg - dus vrij van bewoning - moet worden opgeleverd.

3 Het commentaar van deze ME-er: 'Ik heb jullie veilig de bomen ingeholpen en nu kom ik er jullie weer veilig uithalen'. Een aardige geste nietwaar?

4 Het KAN is het Knooppunt Arnhem-Nijmegen, waar Europese verbindingen over weg, water en spoor (straks moeten) samenkomen.

Index: personen, groeperingen, acties, begrippen

A SEED	130, 203, 236, 239, 243, 275, 298, 335, 337
A-Reizen, Mijdrecht	89
AABN	87, 90, 95, 99, 104, 280
Aanmeld Centra	180
aanwenden van geweld	279-280
Aborigines	270
Acteal	351
Actiegroep Dierenstrijd Leiden	249
Actiegroep 'Verbinding verbroken'	54
Action Directe	180, 189
Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (A SEED)	130
ad hoc groep immigratie	203
ad hoc immigratiegroep	175
ADAMS, James	39
ADANG, Dr. Otto	261, 356
ADK (Anti Diergebruik Komitee)	229
	165, 321
AFA-Amsterdam (AFAA)	77
afbrokkeling van de verzorgingsstaat	170-171
Afcnt	60
affiche-team	136, 138
Afrikahaven	254
Against the Current	342
Ahaus	47, 336, 356
AKB	43, 44
Aktie Anti Apartheid	89
Aktie Komitee Kritiese Universiteit	77
Aktie Strohaln	149, 229, 232
Aktiefront Nationaal-Socialisten	69
Aktiegroep Stop de dumping'83	43
Aktiegroep Zwarte Ster	99
Aktiegroep 'voor alle zekerheid'	305
AL-BAZ. Ibrahim	271, 274
	157, 270
Algemeen Dagblad	94
Alle politieke gevangenen in Nederland vrij	62
Alternatieve Konsumentenbond	216, 337
Amelisweerd	224-226
Amnesty for Animals (AA)	236
AMOK	56-56, 60, 62, 138, 149, 205, 286, 331
Amro de wereld af	123
Amsterdam autovrij	224
Amsterdammers tegen Apartheid (ATA)	88
Amsterdammers tegen racisme en diskriminatie	87
Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV)	150, 295
Amsterdamse Platform tegen Fascisme en Racisme	73
anarcho-autonomen	208, 255, 262
ANC (African National Congress)	87, 177

Anglo-American	92, 93
Angola Comité	40
ANGST	245
Animal Justice Front (AJF)	244, 338
Anti Bont Comité (ABC)	228
Anti Kernenergie Beweging (AKB)	42-45
Anti Militaristisch Bureau (AMB)	62
Anti Nucleair Genootschap Stil Tegenoffensief (ANGST)	245
Anti-Antifa	81
anti-apartheid	41, 84, 334
Anti-Apartheidsbeweging Nederland (AABN)	86
Anti-Fascisme-Komitee Utrecht	71
Anti-Fascisties Front Amsterdam (AFFRA)	66
ANTI-FASCISTISCHE AKTIE (AFA)	76
anti-imperialisme	354
anti-imperialisten	187, 319, 320, 354
gedachtegoed	187
anti-imperialisties en anti-kapitalisties verzet in West-Europa	196
anti-imperialistisch kommando Vrijheid voor Toetanchamon	46
Anti-Interventie Koalitie (AIK)	62
Anti-interventie-kommando De GLADIOoltjes	61
anti-kernenergie	41- 43, 334
Anti-MAI Netwerk	352
Anti-Militaristies Onderzoeks Kollektief (AMOK)	55
Anti-Racisme Infocentrum (ARIC)	75
antifascisme	334
antifascisme / antiracisme	65, 355
antifa's	65
antimilitarisme	41, 46, 334, 355
antiracisten	178
apartheid	354-355
ARGH! (Alle Rotzooi Geeft Hoop!)	117
Arnhem	164, 231, 244, 245, 292, 338, 359
artikel 140	40, 59, 137, 139, 140, 147, 158, 208, 269, 294, 307-314, 341, 357
ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia)	268
ASCON-mast	54
asiel- en vreemdelingenbeleid	159, 161, 163, 168, 177, 196, 198, 203, 334, 340, 341, 355, 355, 358
ASKV	162, 163, 172, 340, 356
Assata, politiek infocentrum	80, 154, 215, 300, 341
August, politiek infocentrum	157
Autolozen	247, 249, 254
Autonom Info	197
autonome anti-imperialisten	207
Autonome anti-racistische Aktie	98
Autonome Bank Nozems voor Anti Materialistische Radicale Oorlog (ABN-AMRO)	153
autonome blokken	256
autonome cellen	259
autonomen	44, 73, 91, 123, 151, 190, 255, 339
Autonomen tegen racisme en fascisme	163
Autonomia Operaia	265
autonoom	41
Autonoom (Buurt) Centrum	323
Autonoom Centrum	152, 157, 172-175, 178, 180-183, 203, 208, 256, 324, 338-341, 356
Autonoom Kommando de Kroeglopers	147
Autonoom Kommando Don't Worry, Be Angry	146
Autumn Forge	55
Auw Auw Auwto	231, 239
axiegroep JOKER	57
axiegroep ter bevordering van stillenregistratie	133
bajesstrijd	42, 51, 184, 191
	137, 139, 148, 186, 188, 189, 191, 271, 309, 312

bandenprijkschoen	248
	264
BASF	156, 228, 246, 300, 332, 338, 359
basisbewegingen	335
basisgroep mol	225
basisgroepen	42
basisgroepen in de vredesbeweging	49
Basisgroepen tegen atoomgeweld en militarisme	49
Basisgroepen tegen kerngeweld en militarisme	50
bed-bad-broodregeling	162
	186
beroepsactivisten	59, 298, 338
Besteel de rijken	306
Betaalstaken	304
Betonkruit	48
Betuwelijn	236, 337
Beurs	302
bevolkingspolitiek	122
Beweging	41
Bewegung 2. Juni	185
BEYERS NAUDÉ, Ds	86
bezetting	43, 47-48, 56, 58, 182, 191-192, 247, 252, 254, 271, 353
ANP, Reuter en DPA	191
bouwterrein van de Amsterdamse Panamabrug	247
dak van Philips-USFA	58
DG III Europese Commissie voor Industriële Samenwerking	191
Goethe-Instituut	271
Italiaanse consulaat	49
kranen en hei-installaties	252
Martinair	182
Melchemie	57
Provinciehuis in Haarlem	43
Ruigoord door activisten en sympathisanten van Groen Front	254
Billiton	96
BILWET (Stichting Bevordering Illegale Wetenschap)	71, 284, 330
Binnenlandse Veiligheidsdienst	38
Biot	212, 213
biotech-lobby	337
biotechnologie	209-217, 230, 335
Biotekst, (activistisch) blad	214
	62, 149
BIVAK	56
Blij dat ik snij	99
blokkade	44-46
blokkade-actie	42, 44, 51, 56, 58, 98, 103, 113
Bluf!, activistenblad	38
	72
Boekel	68
BOERLAGE, Saar	220
BOESAK, Ds Allan	86
BOLKESTEIN, Frits	85, 179
bomaanslag	245, 246, 337, 358
Bond van Autonome Dierenvrienden (BAD)	233
BONK	56, 57
Bont Voor Dieren (BVD)	231
Boot Olie	96, 178
Borssele	43, 45-47, 249, 250, 336, 356
Bosch Antifascisme Komitee	69
	86
Boskoop	116
bouwbrigade	115, 127
Boycot Oulspan Aktie (BOA)	86

boycot van Franse producten	306
	86, 88
brand- en bomaanslagen	281, 355
brandaanslag	64, 109, 122, 164, 199, 219, 221, 251, 306
brandbom	89, 258, 302, 306
brandstichten	306
brandstichting	146
Brede Akties tegen de Covra (BACO)	44
Breed Initiatief voor Verdergaande Akties tegen Kruisraketten	56
Breek Atoomketen Nederland (BAN)	42
breek in en maak openbaar	47
	214, 215, 217, 242, 337
Brigade Speciale Beveiligingsopdrachten	64
	330-331
	56
BRUIJN, DE Dr. W.G.	68
BUIJS, Dr. Frank J.	38, 39, 47, 65-66, 78, 84, 86, 297, 333
Bunkerbuit	49, 55
burgemeester FRANSSEN	83
burgemeester OPSTELTEN	82
burgemeester PATIJN	263
burgemeester POLAK	308
burgemeester VAN THIJN	219, 258
Burgerlijke Ongehoorzaamheid en Non-Koöperatie (BONK)	56
Burn Down Apartheid	92, 358
Buro Jansen & Janssen	135, 144, 145, 150-158, 195, 205, 249, 284, 305, 313, 329
BVD-kwartaaloverzicht	137
Byzantium-project	221
campagne-model	106
Castor Transporte	46, 250, 252, 336
Cellules Communistes Combattantes	186
Centrum-Democraten	70, 72
Centrumpartij	65, 66, 70
Challengers	117
Chaostage	207
	129
Chiapas	277, 343, 345-348, 351
CHOMSKY, Noam	342
CID-documenten	52, 55
city-vorming	218, 220
Clash, internationaal activistenblad	38, 148, 343
Combined Amsterdam Shipping Agencies (CASA)	97
Comiso	49
Comité De Grote Schoonmaak	82
Comité Oplossing VOC-schip	128
Comité Zuid-Afrika	85
Commando Crash & Carry	90
Commando Léo Ferré	178
Commissie-ZEEVALKING	156, 168
Commissie-GEELHOED	180
Communicatie	223
COMT (Centrum voor Onderzoek van Maatschappelijke Tegenstellingen)	40
Conclusies	354
Aanslagen van RaRa en/of haar intimi	358
Deëscalatie	355
Rol van de media	357
Teruggang van activiteiten	354
Toekomstige actie-items	355
'Autonomen'	356
conquista	127
Contadora-verdrag	115
contra's	117

Corporate Europe Observatory	352
COT (Crisis Onderzoeks Team)	83
COVRA	43- 46, 50
CP'86/ NVP (Nederlandse Volks Partij)	83
Credit Lyonnais	102, 244, 246, 359
criminalisering van de kraakbeweging	325
crisis in de Beweging	289
crisis in de kraakbeweging	284
crisis van links	328
	127
Customs Information Center	149
DBF	227-230, 232, 234, 236
de anti-gympies utreg	290
De autonome GLADIolenkwekers	61
de beuken erin	227
	84
DE BRUIN, Hans	298, 327, 331
De bureu van Klaas Willing	98
De Gelderlander	46
De gepeperde rekening	239
	178
	98
De Kop van Jut	289
De lastige Zwanenburger	228
De Lynx	329
	250
DE MULDER, Mr. R.	280
De neven en nichten van Jhr. Mr. De Braauw	44
de nieuwe lenteschilders	147
De Paap (kraakpand Papenhulst)	118, 125
	99
	45, 231, 235, 243, 322
De schuldenboemerang	130
DE STOOE, Chris	181
De tragiek van een Geheime Dienst	148
De Vijfde Kolonne	54
De vliegende anti-snuffel brigade	149
	131, 348
De Waarheid	85
De wraak van de tien zilverlingen	136
De Wraak van Jhr. Mr. De Braauw	43, 57
De Zwabberende Zendmasten	62
De Zwarte, activistenblad	137, 142
de 'perestroika' bende	289
DECKERS, Geoffrey	236, 243, 249
Deelen	57, 62, 63
	191, 259
definitie	39, 63, 255
autonomen	255
politiek geweld	39
sabotage	63
terrorisme	39
DELLWO, Karl-Heinz	191, 193
	183, 340
Der Spiegel	223, 333
Derde Kamer	298, 329
Derde Wereldbeweging	105
DEUSS, John	89
Deventer Dagblad	59
Devrimçi Halk Kürtülüs Partisi - Cephesi (DHKP-C)	279
DevSol	143, 153, 154, 184, 191, 194, 269, 277, 279
Dienst Inspectie Arbeidsverhoudingen (DIA)	108, 152, 176, 204, 298

dierenactivisme	333, 355
Dierenbescherming	214
Dierenbevrijdingsfront	227
Dierenrecht Aktivisten	230
DIJKSTAL, Hans	178
DIJST, Ton	40
Dodewaard	42, 46
	59, 231, 237, 246, 298
	74
	86
Dubbeldom	46
dump basf	228
dumping	43
Duphar	210
DUYNMEIJER, Kerwin	67, 69, 73, 74
	38, 47, 49-51, 53, 135, 140, 151, 231, 237, 244,
	249, 282, 286, 320, 335
	38, 244
	47, 49-51, 53, 135, 140, 151, 231, 237, 249, 282, 286, 335
Earth Day	230, 274
Earth Liberation Front (ELF)	105, 215, 233, 280
Earth Liberation Front Nederland (ELFN)	238
Earth Night	235, 237, 240, 242, 244, 245, 248, 251, 306, 338
ECN	44, 46
eco-fascisme	250
eco-feminisme	251
economische schade	337
economische vluchtelingen	161
Ecotopia	278
Eelde	64, 243
Een autonoom hardlooptrupje voor het FMLN	126
een groep tegen biotechnologie	213
Een kwaad leven	142
Eibergen (Kamp Holterhoek)	56
einde van de anti-apartheidsbeweging	325
Ejercito Popular Revolucionario (EPR)	347
Ejercito Zapatista para Liberación Nacional (EZLN)	276, 343
El Salvador	110-112, 117, 126, 127
El Salvador Komitee Amsterdam (ESKA)	111
El Salvador Libre	125
El Salvador-demo	124
ELF	233-240, 241, 243-246, 248-255, 306,
	307, 313, 332, 338, 356, 358
ELF Nederlandse AKB-engeltjes	235
ELF-Utrecht	251, 252
ELFN	238
ELN (Ejercito de Liberación Nacional)	130
emancipatiestrijd	105
Embrytec	229
emotionele betrokkenheid	355
Encuentro	345-349, 351
enkele axievoerders uit venlo	260
Enkele dierenbevrijders van het DBF	235
ENNSLIN, Gudrun	186
ETA (Euskadi Ta Askatasuna)	264-266
EU, open U	158
eugenetica	216
EuroDusNie	339-340, 352
Eurometaal	63, 87
Europa'92	198
European Festivities	271
European Round Table	224

European Youth For(est) Action (EYFA)	278
europeanisering	359
Europese Eenwording	75, 167, 196, 197, 200, 203-205, 206, 298, 301, 334, 338, 356, 359
Europol	153, 157, 158, 205, 207, 276, 340
Eurotop	38, 72, 84, 121, 131, 158, 183, 206, 222, 254, 262, 263, 301, 307, 313, 332, 334, 338, 351, 355
Eurowatch	208
Explosieven Opruimings Dienst	63, 64
Extreem-rechtse Zelfverdedigingsfront	80
EZLN	343-347, 350-351
ontstaan en doelstellingen	343
Fabel van de Illegaal	78, 157, 341 234-235, 250-253
FAHC (Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia)	130
Fascisme Onderzoeks Kollektief (FOK)	71
Faunabescherming	335
feminisme	42
FENTENER VAN VLISSINGEN	94
Fiscale Inlichtingen- en Opsporings Dienst (FIOD)	149
Flam, activistenblad	137
flexibilisering van de arbeid	196
	47
FMLN (Frente Farabundo Marti de Liberacion Nacional)	111, 112, 114, 118, 124-128
FMLN-INFOGROEP	125
FOLKERTS, Knut	193
	68, 113
Fort Maarsseveen	54
FPMR (Frente Patriotico Manuel Rodriguez)	130
	81, 83
	130
Frontline, politiek infocentrum	103, 144, 188, 270, 271
	51
GATT	347, 351
GBA	144, 151, 152, 341
Geen fascisten in de raad	74
Geen gesmies met Mies	55
Geen gevoos met Koos	55
Geen Shell-benzine voor de apartheidsmachine	103
Geen Uitbreiding Schiphol (GEUS)	237
	87
Gehavend Rotterdam	240
gemanipuleerd voedsel	210, 249
Gemeentelijke Dienst Herhuisvesting	218
genentechnologie	209, 217
GenePharming	214, 233, 240, 242
genetische manipulatie	209, 211, 335
	128
Gered Gereedschap	127
	76
Gilze-Rijen	62
Gist-Brocades	210
GLIMMERVEEN, Joop	66, 67, 84
	264
Gorleben	46, 250, 278, 336, 356
Grachtenkrant	256, 282
GRAM (Groep Amsterdamse Antimilitaristen)	60
	80
GRAPO	185, 192-195
gratis post verzenden	303
Greenham Common	49
Greenpeace	43, 60, 217, 222, 226, 228, 244, 249, 280, 335

Grenada	113
Grenada-komitee	113
Grenshospitium	172, 175, 176, 179
Groen Front	65, 244, 246, 247, 250, 252-254, 334, 335, 337, 338, 355
doelen	247
Groene Amsterdammer	144
Grote Broek, kraakpand	155, 330
Grupo de Resistencia Antifascista. Primero de Octubre (GRAPO)	268
Grupos Antifascistas de Liberación (GAL)	266
GUALTHERIE VAN WEEZEL, lid CDA-fractie Tweede Kamer	120
Guatemala	111
Haagsche Courant	180, 249, 334
Haagse autonomen	260
Haal het leger leger	50, 52
Haarlem	72
Hafenstrasse	255
	97, 100, 106-109, 166, 174, 263, 265
	282
Handelingen Tweede Kamer	85
	186
Havelte	58, 245
Heineken	131
	232
	58
	149
Het 18 mei initiatief	276
Het broertje van de gepeperde rekening	239
Het Groene Hart Slaat Terug	239
Het Koekiemonster	259
het leger van Amsterdamse verontrusten	219
hetze van de media	318
HO Tsji-Min	105
Hoe haal ik de media?	304
	189, 191, 270
Hoge Snelheids Lijn (HSL)	337
HOGEFELD, Birgit	194, 333
Holland International	89, 91
Holland Signaal Apparaten (HSA)	49, 56
	175-176, 181, 208, 329, 338
HOLVAST, Jan	145, 153
	69, 74, 76, 80, 256
Honduras	111
hongerstaking	186, 189, 191-193, 266
	84
Hoyerswerda	75
Huidenstraat-truc	218
	128
	168
identificatieplicht	149, 152
ideologische en structurele veranderingen	327
IJ-boulevard	218
IJ-oever	220
IKON-medewerkers	110
IMF	122, 130, 187, 347
IMF dood, 'derde wereld' hun brood	122
IMF/Wereldbank-congres	123
immediatisme	301
inbraak	43
ministerie van Economische Zaken	43
infiltratie	50, 328, 329
Infoladen-Treffen	102
infowinkels	201

infrastructurele werken	337, 360
INGLEHART, Ronald	128
Initiatiefgroep Boykot BASF	228
Initiatiefgroep ter ondersteuning van de opstand in Mexico	344
Innu	63
intentieverklaring	76
AFA	76
Internatio Müller	89
Internationaal Kongres Radikale AKB	45
internationale contacten	263
internationalisering	38
Internet	347, 348, 351
interventiepolitiek	110
Intifada	271
Invalshoek, politiek infocentrum	151, 173, 202, 215
Is het oorlog op het IJ?	56
JANMAAT, Drs. Hans	65, 66, 70, 74, 81
Japanese Red Army (JRA)	268
	179
Jongeren Front Nederland	69
Jongeren Milieu Aktief (JMA)	231, 239
jubeldemo	263
KAFKA (Kollektief Anti-Fascistisch/Kapitalistisch Archief)	76, 78, 81
Kaisa	51, 67
Kalkar	265
KAN (Knooppunt Arnhem-Nijmegen)	239, 337
kantelen van de meter	302
KARAMAN, Namdar	277
	63
	72
Kedichem	70, 77, 83
Kees is overal	62
KELLY, Gerard	188
KEP/ELBA	141, 162, 198
kerkasiel	181, 182
kernafval	43, 46, 335, 356
kernafval-activisme	336
	134, 185
KIKUMURA, Yu	268
Kill a multi	103
Kink in de kabel	238
	101, 143, 149, 150, 205, 286
kleurenpalet	296
KLM	102, 340
kloneren	229
Knipselkrant	137, 138, 142, 196, 268, 267
Knoopkazerne	52
	131, 243, 244, 252
	131, 243
	244, 252
Koetoh Reh	88
KOK, Hans	134, 136
	74
Komitee Anti Golfoorlog (KAGO)	60
Komitee Marokkaanse Arbeiders Nederland (KMAN)	73
Komitee Zuidelijk Afrika (KZA)	86
Kommando Nej, nej en nog eens nej	276
Kommando Tablet nr. 14	288
Kommando Trek Van Den Broek Omlaag	90, 358
Kommando WE WAREN TOCH IN DE BUURT	98
Kommunikee	93
Konfrontatie, activistenblad	38, 106, 166

KONING, Kees	59, 61, 62, 65, 180, 311, 312
Koninklijke Marechaussee	145, 146, 164, 174, 176, 280, 292
KOOPMANS, Ruud	38, 295-296, 328
Kopenhagen	266, 273, 276, 339
Koppelingswet	155, 156, 162
KORTE-VAN HEMEL, staatssecretaris	161
KORTHALS ALTES, minister	138, 141, 198
kortsluiten van hoogspanningskabels	302
KOSTO, staatssecretaris Aad	167, 169, 173, 176, 179, 202, 294
kraaienpoten	235, 305
kraakbeweging	41
kraken	40
Kreuzberg	255, 264, 269
	49, 57, 145, 154, 158, 168, 194, 299, 313, 330
Kritisch Faunabeheer	227, 245
Krugerrand	88, 102
kruisraketten	51, 56
Kruitje-roer-me-niet	53
KURF (Komitee Utrecht tegen Racisme en Fascisme)	82
	79-81, 83, 84
KZA	86, 90, 93, 95, 96, 99, 101-104
La Hague	249
La Realidad	348
LAGROUW, Cornel	124
LAKA	45, 46, 336
LAMMERS, Han	67
Landelijk Ameliswaerd Komitee	224
Landelijk Anti Fascisten Overleg (LAFO)	75
Landelijk Anti Kernenergie Archief (LAKA)	45-46, 322
landelijk anti-MAI netwerk	352
Landelijk Overleg, Shell uit Zuid-Afrika, Sancties Nu	325
Landelijk Platform Tegen Kernenergie	43
Landelijk Steunpunt Vluchtelingen	162
Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee	222
leden van de ethische commissie van het ELF	240
Leeuwarder Courant	78
legitiem frauderen	306
legitimatieplicht	133, 135, 140, 142, 152, 200
Lekker Fris, activistenblad	38, 76
lexaanglas	303
lock-picking	303
LOEFFEN, Rob	179
LOEMPIA	281
Lokaal Kabaal, activistenblad	244
low intensity conflict	120
	66, 249, 284, 317
Luchtmobiele Brigade	62
MAF (Militant Autonomen Front)	281-283
MAKDOEMBAKS	175
MAKRO	91, 93, 94, 134, 286, 306, 358
Mama is boos	97
manco van de Beweging	319
MANDEL, Ernest	342
MANDELA, Nelson	104
Mariënburcht	136, 137, 139, 140, 219, 310, 312
Mariënburcht-arrest	312
MARIGHELLA, Carlos	132
MariNEE	60
Martinair	340
MAY-WEGGEN, minister	236
McDonalds	229, 231, 242, 249, 272
McFARLANE, Brendan 'Bik'	188

Medio	119, 120
Medisch Comité Nederland Vietnam	40
	278
MEINHOF, Ulrike	139
Melchemie	61
methode-KOPPEJAN	40, 50, 225, 308
	330
Mi za Mir	275
MIBO	50
Midden-Amerika Komitee	111
middenstuk	336
Mijdrecht	89
Milieu Bevrijdings Team	64, 235, 237, 240, 241, 243, 245, 313, 335
milieu-activisme	220, 254, 335-338, 356
Milieu-activisme / dierenactivisme	222
Militant Autonomen Front (MAF)	218, 257, 281
Militante Anti Fascisten	79
Military Traffic Management Command (MTMC)	48
ministerie van Economische Zaken	353
Miskitu-Indianen	114, 116, 120
Mobiel Toezicht Vreemdelingen (MTV)	158, 340
Moerdijk	44
MöLLER, Irmgard	186, 194-195, 264, 276
molotov-cocktails	303, 305
	52, 57, 59, 62, 63, 65, 298, 338
	69, 81
Motorola	117
	96
	137, 142, 222, 268
Movimiento Revolucionario Tupac Amaru (MRTA)	127
Muiden Chemie	53, 87
Multilateral Agreement on Investment (MAI)	334, 351, 353, 356
Mumia ABU-JAMAL	193, 195, 342
Mururoa	306
	145, 154, 155, 158, 194, 313
Nachtschade	92
NAD-FM	59, 311
NAFTA	343, 347, 352
Nationaal Territoriaal Commando (NTC)	134
Nationale Alliantie	84
Nationale Milieu Aktie (NMA)	232
Nationale Nederlanden	89
Nationalistische Veiligheids Dienst	79
Natuur en Milieu, Stichting	215, 217, 222, 233, 246, 335
Nazi Front Zeeland	79
Nederland Bekent Kleur	84
Nederlandse Bond tot Bestrijding van Vivisectie (NBBV)	228
Nederlandse Vegetariërs Bond (NVB)	230
Nee tegen de Europese Unie	206
	265
neoliberalisme	38, 334, 342-351, 356
Neratoom	43
Nicaragua	111, 113-118, 121, 126
Nichtjes en neefjes van RARA	98
Nieuw Amsterdams Peil, (activisten)blad	38
Nieuwe Wereldorde	53, 175, 196, 272, 343, 347
Nieuwegein	95
Nieuwsblad van het Noorden	192
NightRiot	207
NixNut	305
NN, activistenblad	38
No Pepers	341

Nog meer nachtschade	92
NoGen	214-217, 242, 337
Noordelijk Terreur Front	186
North Atlantic De-Fence Movement (NAD-FM)	59
Northern Wedding	56
Nota-Martens	139
NRC Handelsblad	38, 94, 330, 338
NS-directiebunker	54
NS-schakelkasten	61
NUCON	57
NZAV	87
ODIN, Onderzoeks- Documentatie en Informatie-Netwerk	81
OESO	347, 351
Ogoni-volk	278
Oldelft	61
Oldenzaal	164, 292
omgekeerde verpauperingstheorie	291
onderklasse	109, 170, 177, 288
onderzoek van RaRa-geschriften	170
Onderzoeksbureau Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (OBIV)	150-152
Onkruid	46-48, 50, 51, 87, 105, 279, 286, 287
Onkruid bestaat niet	52
onkruid goes to Hollywood	54
Onkruid tussen de rails	54
ONKRUIT, Vergaat Niet!	338
Onnie Swâ	190, 290
Ontdek je hekje	57
Ontkiemend verzet tegen Shell's biotechnologie	101, 211, 359
ontruiming	132, 136, 142, 147, 153, 219, 221, 268, 280, 308, 315
Arkstee	142
Grote Wetering	308
Kolk-complex	153
Kopenhagen	268
Lucky Luyk	132, 315
Mariënburcht	136
Nieuwezijds Kolk	221
Piersonstraat	280
Walters Noordhoff-complex	147
Wyers	219
Oorlog in de Stad	147
Oorlog is voetbal	54
OORTHUIZEN, Joost	130
Oost-Timor	275, 278
	330
op foto gedagvaard	308
oproepen tot sabotage-acties	306
Opstand, Stichting	154, 155, 158, 194, 313, 357
Oud Strijders Legioen (OSL)	66
	154
Paasmars	58, 65, 331
packet-radio	119
Palestina Komitee	124, 159
Paragraaf 129a	269
Paribas	245, 338, 359
Parool	38, 65, 73, 331
patenten op levend materiaal	212
People for the Ethical Treatment of Animals (PeTA)	235-236
pepergas	300
perspektief-theorie	106
PeTA	235-236, 239, 241, 242, 335, 336
Petra	328-329
PETRAS, James	342

Petten	42, 44-46, 356
Peueraar, activistenblad	215, 235
Philips	87, 104, 112, 118
PHILIPS Telecommunicatie	122
piramide	335
PIV (Platform Illegale Vluchtelingen)	167, 173, 174
PKK (Partiya Karkeren Kurdistan)	153, 178, 266
Plaatsingsbesluit	57
Plan ARIAS	120
Platform Binnenstad Autovrij	231
Platform voor een ander Europa	206, 338
PLOEG, lid WVD-fractie Tweede Kamer	88
Pluk de Straat	250
PMC-papers	47
politiek activisme	40
politiek geweld	39
politieke autonomen	255, 357
politieke gevangenen	184, 355
Politieke Vleugel van de Kraakbeweging (PVK)	140, 218, 222, 288, 320
politisering van het activisme	329
poll tax	274
Postorderbedrijven	304
POYÉ, Michael	72
	55, 139, 140, 154, 310, 312
preventief optreden	308
proletarische winkelen	302
	300
PRONK, minister.	175
Provinciaal Militair Commando (PMC)	47, 59
Amhem	59
Kloetinge	47
Noord-Holland	47
Provo	40
PTT-omroepbunker	55
PTT-schotelantenne	113, 118, 358
PVK	140, 143-144, 155, 289
Pyromanen Tegen Apartheid	88-89, 286
Radicale top	338
Radikaal Anti Atoom Front (RAAF)	57
RADIKAL, Duits activistenblad	157, 195, 267, 269
RADIKALE ANTI-SHELL GROEPEN	98
Radio Farabundi Marti	128
	296
RaRa	47, 87, 88-96, 100, 103, 105-109, 126, 129, 132, 137, 141, 142, 152, 154, 155, 158, 159, 162, 163-167, 169-172, 176-178, 189, 192, 198-200, 204-205, 215, 263, 265, 280, 285, 286, 290-292, 294, 298, 300, 302, 304, 306, 313, 314, 319, 338, 341, 358-359
deels politieke, deels criminele activiteiten	129
gedachtegoed	106
gedeponeerd handelsmerk	109
interview	166
RaRa-aanslagen veroordeeld	286
structuur en de modus operandi	108
Razende Rooiers	105, 212, 213, 359
Reagan-doctrine	120
Realisten Nederland (RN)	73
Rebel	344
REEVE, Alan	185, 187, 188, 195
Reforger	49, 55
reformisten	123
Refugium	163
registratie van stillen	133

	213, 246
Renetil	279
representanten van de politieke vleugel van de amsterdamse kraakbeweging	140
repressie	132, 137-142, 143, 145, 146, 152, 153, 156-158, 196, 197, 198, 203, 327, 334, 341, 356, 359
Resistencia Mexicana	344
restant van de (politieke) kraakbeweging	140
Revolutionair Commando No Pasaran	141, 162, 358
Revolutionair commando Paseremos	122
Revolutionair Initiatief Amsterdam (RIA)	106, 290
revolutionaire afbraak maatschappij (RAM)	218
Revolutionaire Anti Racistische Aktie 'Crespo Galende'	165, 192, 200, 358
Revolutionaire Anti Racistische Actie	47
Revolutionaire Cellen	106, 192, 221, 304
Revolutionaire Cellen - Commando Ins Blaue Hinein	118, 287, 358
Revolutionaire Cellen: Inbrekers tegen Apartheid	93
Revolutionaire West-Europese Frontvorming	201
Revolutionäre Zellen	185, 193, 265, 275, 341
RIEFF, extreem-rechts raadslid	74
Right Animal Treatment (RAT)	242, 244, 247, 338
Rinkeldekinkels	278
	133, 142, 239, 282, 317
Robin Hood	306
Rode Brigades	185
Rode Haan	241
Rode Oortjes	63
	89, 93, 94, 97-99, 106-109, 113, 116, 122, 142-145, 166, 167, 171, 178, 186, 189-192, 205, 219, 264, 265, 285, 290, 291, 297
	142
Rood Aktie Front Nederland (RAF-NL)	281
Rood Revolutionair Front (RRF)	44
Rood Verzetsfront (RVF)	268, 281, 302
Rote Arme Fraktion (RAF)	186, 189, 193, 194, 264, 275, 341
Rote Flora	276
Rote Zora	267
Rotterdamse autonomen	220
RUDARU, Roemeense asielzoeker	177
	79
RÜTER, Professor F.	314
RVO/TNO	47
	81
Sabotagehandleiding tegen benzinepompen	305
sabotereren door vertragen	356
SAP (Socialistische Arbeiders Partij)	344
SARO-WIWA, Ken	278
scanner-freaks	64, 108
Schengen Informatie Systeem	145, 149, 153, 199, 200, 205, 338
Schiedams Jongeren Front	72
Schietsportvereniging Lisse	79
schijnhuwelijken	173
Schiphol	230, 238, 241, 247
SCHISM, activistenblad	205
SCHMITZ, staassecretaris	180, 182
	301
Schone Kleren Overleg	174, 330
schrijven van persberichten	303
	267
Sea Shepherd	238
	195, 300
Sendero Luminoso	277
SEP	46
	155

Sharpeville	85
Shell	87, 92, 93, 96-98, 100-104, 112, 196, 209, 211
Shell: even Apeldoorn bellen	103
Shell-Research	96, 98, 100
Shell's Angels	99
Shipping Research Bureau	86, 330
SHV	87
	249, 330
SIERKSMA, Rypke	283
Simon-Simon, stop de codes	50
SINGER, Peter	216
SIP (Steunpunt Inzage PID-Nijmegen)	155
Slagerzicht, politiek infocentrum	144, 209, 268
snijbranden	303
Soesterberg	58, 61, 331
	60, 278
SOFI-nummer	133, 141, 151
solidariteit	40, 51, 109, 177, 198, 204, 270, 316, 318, 326
Solidariteit en Verzet	106, 107, 109, 139, 142, 143, 197, 288, 290, 319-321, 326
solidariteitsbeweging	354
Solidariteitsgroep Iraanse Vluchtelingen	180
Solidariteitsgroep Midden-Amerika	113
Solidariteitsgroep Politieke Gevangenen	157, 195, 341
Solidariteitsgroep Zairese Vluchtelingen (SZV)	165, 173, 181
Solidariteitskomitee met het Volk van Peru	277
Solidariteitskomitee Mexico	277, 344, 345, 347, 351
sollicitatieplicht	302
Sollicitheek	302
	186
	127
SORGDRAGER, minister	314
Soweto	85, 103
spektakel-blokkade	98, 99, 100
Spekulatie Onderzoeks Kollektief (SPOK)	218, 224
Splijt Apartheid	92, 93, 97, 305
	247
Staatsliedenbuurt	255, 302
staatsracisme	77, 159
Startbahn West	189, 224, 264, 265, 270
Steenkolen Handels Vereniging (SHV)	89
Steungroep Radio Farabundo Marti	118
Steungroep Arrestanten WNC	147
Steungroep Baskenland	266
Steungroep Hongerstaking BRD	191
Steungroep Politieke Gevangenen	185, 192
Steunpunt Inzage PID (SIP)	150
Steunpunt Kerkasiel Iraanse Asielzoekers (SKIA)	184
Steunpunt Vluchtelingen De Pijp	162
Stewardessen tegen Apartheid	97
Stichting Atoomvrijstaat	43
Stichting Backslash	154
Stichting De Helse Hex	73
Stichting Hack-Tic	154
Stichting Innu-Steungroep	64
Stichting Lekker Dier	211, 229, 231
Stichting Nederland-Distributieland	236
Stichting Waakzaamheid Persoonsregistratie	136, 145
stier Herman	217, 233
Stille Kracht	136
Stille(n) Nacht, Heilige Vrucht	134, 135, 287
stillenregistratie	341
Stop Borssele	44

Stop COVRA	44, 45, 336
Stop de nederzettingen - Boykot Israël	275
Stop Kernenergie	46
stop luchtvaartverdrag, sankties nu	163
Stopera	218, 219, 265, 316
Studenten tegen legitimatieplicht	140
Subcomandante Marcos	349-350
SuZA, Shell uit Zuid-Afrika	98, 291
SWAPO	87
taakgroepen	108, 214, 359
tageszeitung	184, 265 274
Tegen de draad in	260
TegenControle	157, 207, 339, 341
Tegengas	302, 303
Telegraaf	151, 178, 201, 249, 255, 261, 330, 357, 358
teeloorgang van de AKB	322
teeloorgang van de Beweging	314, 321
teeloorgang van de kraakbeweging	327
TERMIJN, extreem-rechts raadslid	74
terreinbezetting	45
terrorisme	39
Thermo Shell Centrum	100, 178, 199, 292
tijdsontstekingen	304 65, 247
Toekomst van de Beweging	334
tovertas	303
Transworld Oil	89, 302, 306
transeuropese netwerken (TEN)	205
Transportbedrijf Van Eekelen & Co	54
Transvaalbuurt	89
Trouw	38, 45
Tsjernobyl	45 131, 233, 237, 254
Tulpen uit Amsterdam, Shell uit Zuid-Afrika	103 75, 202, 295, 300
TUTU, Bisschop Desmond	86
Tuwat	264, 266
Tweede Declaratie	347
Twenthe	62, 63
UCN	45
UltiMAtum	119-121, 123-125, 127, 198
actie- en informatiecentrum	119
Umfeld	106
uniformverbod	82, 309
Unilever	112, 122, 209, 210
V&D-cadeaubonnen	304
Vaals, affaire-	157, 195
VAK (Vredes Aktie Kamp)	49, 51, 52
VAK-Mobiel	58, 60, 64, 311, 312
Vakgroep Methoden en Technieken	303, 304
Vakgroep Strategie en Taktiek	305
VALKEN, Hoofdcommissaris	308
Valkenburg (Katwijk)	59 95, 98, 99
.....	163, 182, 334
VAN DEN BROEK, minister	63, 112, 124 57, 61, 65 143, 316, 320 172, 298 74, 87 151, 158, 179

	112, 185, 257, 282, 315
VAN DER STOEL, minister	85
	120, 121
VAN DONSELAAR, Dr. Jaap	78, 82
	336
	231
VAN EEKELLEN, lid WD-fractie Tweede Kamer	88
	80, 153
	128, 175, 202, 205, 216, 298
Van Halteren Metaal	64
	118-121, 125
Van Heutsz-monument	51, 88
	223
	80
	56, 329, 331
	90, 91, 93, 112, 117
	222
	59, 180
VAN NOORT, Dr. Wim	39, 41, 42
VAN REENEN, socioloog	280
	223, 300
	330
VAS	152, 157, 341
Veilig verklaringen opstellen en verzenden	305
veldproeven	212, 213
Vele Amsterdamse Gehaktballen	289
	47
Velp	231
Velsen	42
Venceremos	113
Vereniging Dienstweigeraars	47
Vereniging Milieudefensie	45, 222, 230, 236, 241, 243, 280, 335
Vereniging Voorkom Vernietiging (VVV)	55, 149
	215, 320
verhoormethoden	305
vernielingsactie	358
Holland International	358
Internatio Müller	358
Nationale Nederlanden	358
Nickerson Zwaan B.V.	359
proefveld alsmede tentoonstelling in Rilland en Zoetermeer	359
proefveld van Instituut Ital in Wageningen	359
proefvelden van de firma's Van der Have, Hettema Zonen en Mogen	359
proefvelden van Mogen International in Emmeloord en Ede	359
Shell-winkel en -tankstations in Amstelveen en Amsterdam	358
SHV-Utrecht	358
Van Leer BV	358
	307
verrechtsing van Europa	204
verstoren van militair luchtvaartverkeer	303
Verwantentreffen	186
verzetsfront Willie Wortel en de lampjes	302
	277
Vierde Wereldoorlog	349
Vikingjeugd	66
VINKEN, Dr. H.	332, 354
VISSER, Ds. Hans	162
	55, 149
Vluchtelingen vrij	182
VluchtelingenWerk Nederland	174
Vluchtelingenwerkgroep Autonoom Centrum	174, 176, 179
Volkel	43, 52, 58, 62

Volkskrant	38, 55, 90, 94, 194, 314
Volksnationalisten Nederland (VNN)	84
VONHOFF, Commissaris van de Koningin Henk	325
Voorpost	87
Vrankrijk, (voormalig) kraakpand	44, 58, 122, 208, 263
Vredesaktiekamp	49
vredesaxiekamp	52
vredesbeweging	41
Vredeswinkel	58
vreemdelingendetentie	183
Vreemdelingenwet	152, 179, 180
	74
Vrienden en Vriendinnen van Amelisweerd	224
Vrij Nederland	85
Vrouwen tegen militarisme	50
Vrouwen van Kwaad tot Erger	122
vrouwenbeweging	41
Vrouwenstrijd is Wereldwijd	122
Vrouwenvredeskamp	52
Vurige Virussen	105, 212-215, 359
VV (Vereniging Voorkom Vernietiging)	149
	264
Wapens voor El Salvador	116, 126, 127
Waterschade	54
	238
WECKE, Dr. Leon	108, 170
WEISGLAS, lid VVD-fractie Tweede Kamer	88
welzijnsimperialisme	129
	203
Wereldbank	122, 127, 130
werkbrigade	113
Werkgroep Ecologisch Europa	337
werkgroep Hang- en Sluitwerk	304
Werkgroep Kairos	85
Werkgroep Openbaarheid van Bestuur (WOB)	138
Werkgroep Vluchtelingen Vrij	157
Werklozen Belangen Vereniging Amsterdam	306
	153, 205
WESTER, Dr. Fred	108, 170
	74
WEVERS, Carin	39, 171
WIEBENGA, Hans	64
wielklem	241
WIJMANS, Luuk	128
	313
Wild Bevrijdingsfront	226
Wildgroei	209-210
Willie Wortel	301-302
Wintex '81	49
Wintex-Cimex	54
WNC (Wolters-Noordhoff Complex), kraakpand	147, 261, 293, 311, 312, 324
WOB-verzoek	148
Woedende Escorts	212, 357
Woensdrecht	43, 49-52, 55-59
	68, 74
woongroep Staatsliedenbuurt	219
World Wide Web	347-348
WTO	347, 352
XminY	128, 131, 175
Zapatistas	251, 276, 277, 343, 349, 350, 351
kernboodschap	343
Zestienhoven	241

Zet Shell Apart	97	
Ziedende Bintjes	359	
	144	
Zornige Viren	212	
zuilenstelsel	40	
Zwolle	83	
'autonome cellen ned.' (ACN)	258	
'autonomen'	257	
'De buit van de Amsterdam'	339	
'De Handige Heintjes'	231	
'De Ombouwers'	180	
'Eifeltoorn'	278	
'EU rot op' demo	263	
'EU, open U'	340-341	379
'European Festivities'	199	
'Free the Animals'	242	
'geen media, geen rellen'	357	
'Grenzeloze Anti Zionistische Aktie' (GAZA)	270	
'Handboek tegen de smeris'	302	
'Jeux de Boules'	278	
'Kampagnes'	305	
'linkse hergroepering'	298	
'modaal aktieve krakers'	282	
'Nijmeegse elfjes'	238	
'Radicale Anti-Amerikaanse Rebellen' (RAAR)	126	
'radicale blokken'	260	
'Reclaim The Streets'	250	
'Stop Europa '92 karavaan'	201	
'Stop the City'	266	
't Kan anders'	64	
'travellers'	244	
'Van PROVO tot RARA'	295	
'Wehkampen'	304	
'Wij van WYERS'	218	
'Ya basta!'	344	

Literatuurlijst

380

- 'Administratieve Apartheid' : brochure van het Autonoom Centrum over controle en registratie van mensen met en zonder verblijfsvergunning (juni 1996)
- 'An einem Sonntag - Startbahn West' : Bürgerinitiative gegen die Flughafenerweiterung Frankfurt/Rhein-Main e.a., Mörfelden (1982)
- 'Anders denken over migratie - De oorzaken mondiaal bekeken' : verslag van een Konferentie van het Platform Illegale Vluchtelingen en het Solidariteitsfonds XminY (CBS-gebouw Utrecht, 25 september 1993)
- 'Bericht van de Solidariteitsbrigade - El Salvador' : Kees 'Stad' e.a., San Salvador (maart 1992)
- 'Bewegingsleer - kraken aan gene zijde van de media' : BILWET, Ravijn - Amsterdam (januari 1990)
- 'Conflicten tussen actiegroepen en ondernemingen - de democratisering van het moreel gezag' : Dr. Wim van Noort, Dr. M. Van Riemsdijk e.a., Stichting Maatschappij en Onderneming (november 1996)
- 'De bevrijding van het Noorden' : reader XminY/WISE-konferentie (november 1993)
- 'De burger kan gerust zijn - Schengen waakt en is actief' : brochure Infowinkel Schism, Utrecht (najaar 1993)
- 'De 'slag' om het WNC - Terugblik ontruiming 26 en 27 mei 1990' : Arjan van de Leur, Voorlichting gemeentepolitie Groningen (zomer 1990)
- 'De staat paraat - De bestrijding van extreem-rechts in West-Europa' : Jaap van Donselaar, Leiden (september 1995)
- 'De tragiek van een geheime dienst - een onderzoek naar de b.v.d. in Nijmegen' : anonymus, Ravijn - Amsterdam (november 1990)
- 'De vluchteling achtervolgd - De BVD en asielzoekers' : Buro Jansen & Janssen, Ravijn - Amsterdam (maart 1991)
- 'De wereld is van iedereen - vluchtelingen in Nederland aan het woord' : Marlie Hollands e.a., Jan van Arkel - Utrecht (januari 1994)
- 'Earth Liberation Front (ELF) - De Leidse acties' : Stichting Gebladerte, Koppenhinksteeg 2, Leiden (1997)

'Ecodefense - a field guide to monkeywrenching' : Dave Foreman, Bill Haywood, Abzug Press Chico, California (1993)

'EU Rot Op - Zwartboek politieoptreden' : Autonom Centrum, Jansen & Janssen, de Arrestantengroep - Amsterdam (juli 1997)

'Freiheit für die inhaftierten und verfolgten AntifaschistInnen - der Fall Kaindl' : Arranca! - Berlin (zomer 1994)

'Gebouw van leugens - 1 jaar grensgevangenis' : brochure van de Werkgroep Vluchtelingen van het Autonom Centrum naar aanleiding van een jaar grensgevangenis in Amsterdam Zuid-Oost, Autonom Centrum (mei 1993)

381

'Gleufhoeden! - de activiteiten van bvd en pid in de zaanstreek' : BIPS - Zaandam (eind 1991)

'Identificatieplicht - Het baat niet, maar het schaadt wel' : Jan Holvast, Andre Mosshammer (red.), Jan van Arkel - Utrecht (1993)

'Kraken en Leegstand' : brochure ATAK, Axie tegen anti-kraakwet - Amsterdam (september 1987)

'Met een stamp van de voet - Over politiek geweld en RARA' : Carin Wevers, doctoraalscriptie, Politieke en Sociale Filosofie - Universiteit Utrecht (juni 1993)

'Nederland Open U - Noodzaak en mogelijkheden van een ander migratiebeleid' : Rob Loeffen, Wil van der Schans, Ravijn - Amsterdam (februari 1994)

'Opening van zaken - een ander BVD jaarverslag' : Buro Jansen & Janssen, Ravijn - Amsterdam (mei 1993)

'Overtuiging en geweld - Vreedzame en gewelddadige acties tegen de apartheid' : Frank J. Buijs, Babylon-De Geus - Amsterdam (1995)

'RAF - Teksten 1 en 2' : Internationaal Comité voor de verdediging van Politieke Gevangenen in Westeuropa - Sektie Nederland, Utrecht (1978)

'RAF - Terrorismus in Deutschland' : Butz Peters, Deutsche Verlags-Anstalt - Stuttgart (1991)

'RARA - De Redenering achter de Borm' : Leon Wecke en Frits Wester, Cahier 53 Studiecentrum voor vredesvraagstukken, KU Nijmegen (1992)

'Regenjassendemocratie - BVD-infiltraties bij aktievoerder/sters' : Buro Jansen & Janssen, Ravijn - Amsterdam (herfst 1990)

'Revolutionaire Anti Racistiese Aktie - De Anti-Imperialistische Strooming in Nederland' : Binnenlandse Veiligheidsdienst, 's-Gravenhage (25 november 1993)

'Rote Armee Fraktion (RAF) - Ausgewählte Dokumente der Zeitgeschichte' : GNN, Gesellschaft für Nachrichtenerfassung und Nachrichtenverbreitung, Verlagsgesellschaft Politische Berichte m.b.H., Keulen (zesde druk, februari 1993)

'Shell smeert 'm uit Zuid-Afrika - Akliesuggesties' : Komitee Zuidelijk Afrika - Amsterdam (eind 1986)

'Solidariteit en Verzet - Teksten 1987' : reader congres Arnhem (2-4 oktober 1987)

'Solidariteit en Verzet - verslagen en reacties : post-kongres-reader (januari 1988)

'Speuren bij de bespieders - Politie-observatie in Nederland' : Stille Nacht Heilige Vracht (zomer 1986)

382

'Staatsgeheimen tegen de VVDM' : Bond voor Dienstplichtigen - Amsterdam (maart 1983)

'Stop criminalisering van antifascisten/tes - over het Kaindl-proces' : brochure Autonome Antifa - Amsterdam (herfst 1994)

'Uitgebreide kraakhandleiding 96/97' : SPOK, Speklatie Onderzoeks Kollektief, en diverse kraakspreekuren, Pasklaar - Sittard (mei 1996)

'Verzeichnis der alternativMedien - Zeitschriften, Zeitungen, Radioinitiativen, Videogruppen, Mailboxen' : Edition ID-Archiv IM IISG - Amsterdam (april 1991)

'Vluchtelingen vervolgd - onderzoek naar invallen door de vreemdelingenpolitie in huizen waar vluchtelingen wonen' : brochure Steunpunt Vluchtelingen de Pijp, Werkgroep tegen Politie-invallen, Amsterdam (april 1990)

'Welingelichte Kringen - inlichtingenjaarboek 1995' : Buro Jansen & Janssen, Ravijn - Amsterdam (1995)

'Wie niet weg is, is gezien - de marechaussee bespioneert anti-militaristen' : De Rode Oortjes, Ravijn - Amsterdam (maart 1993)

'20 Jahre Radikal - Geschichte und Perspektiven autonomer Medien' : Verlag Libertäre Assoziation - Unrast Verlag, Verlag der Buchläden Schwarze Risse/Rote Strasse - Edition ID-Archiv (1995)

'139 x 140 - achtergrondinformatie over het proces tegen de WNC-arrestanten' : Buro Jansen & Janssen, Arrestantengroep Amsterdam - Amsterdam (juli 1990)

Noten

3 Wordingsproces van de Beweging

3.1.1 Anti-kernenergie

1. Bluf! 32, 26-08-1982
2. Bluf! 34, 09-09-1982
3. Bluf! 176, 27-06-1985
4. Bluf! 178, 11-07-1985
Bluf! 183, 15-08-1985
5. Bluf! 225, 15-05-1986
6. Bluf! 179, 18-07-1985
7. Bluf! 191, 10-10-1985
8. Bluf! 267, 29-04-1987
9. NN 15, 03-11-1988
10. NN 24, 23-02-1989
11. NN 56, 03-05-1990
12. NN 99/100, 19-12-1991
13. NN 103, 06-02-1992
14. NN 141, 22-07-1993
15. NN 174, 02-12-1994
16. Ravage 220, 18-10-1996

3.1.2 Antimilitarisme

17. Bluf! 14, 30-09-1982
18. Bluf! 17, 21-10-1982
19. Bluf! 54, 03-02-1983
20. Bluf! 66, 28-04-1983
21. Bluf! 69, 19-05-1983
22. Bluf! 105, 09-02-1984
23. Bluf! 111, 22-03-1984
24. Bluf! 112, 28-03-1984
25. Bluf! 139, 04-10-1984
26. Bluf! 121, 30-05-1984
27. Bluf! 122, 07-06-1984
28. Bluf! 146, 23-11-1984
29. Bluf! 148, 07-12-1984
30. Bluf! 162, 21-03-1985
31. Bluf! 259, 05-03-1987
32. Bluf! 256, 12-02-1987
33. Bluf! 260, 12-03-1987
34. Bluf! 270, 21-05-1987
35. Bluf! 285, 17-09-1987
36. Bluf! 136, 13-09-1984
37. Bluf! 292, 05-11-1987
38. Bluf! 219, 01-05-1986
39. Bluf! 205, 23-01-1986
40. Bluf! 220, 07-05-1986
41. Bluf! 235, 11-09-1986
42. Bluf! 253, 22-01-1987

43. Bluf! 236, 18-09-1986
44. Bluf! 164, 04-04-1985
45. Bluf! 224, 04-06-1986
46. Bluf! 272, 04-06-1987
47. NN 1, 28-04-1988
48. NN 12, 12-10-1988
49. NN 16, 17-11-1988
50. NN 43, 02-11-1989
51. NN 56, 03-05-1990
52. NN 72, 14-12-1990
53. NN 81, 04-04-1991
54. NN 90, 08-08-1991
55. NN 101, 09-01-1992
56. NN 103, 06-02-1992
57. NN 193, 22-09-1995
58. Ravage 208, 19-04-1996

3.1.3 Antifascisme / antiracisme

59. Bluf! 8, 12-03-1982
60. Bluf! 35, 16-09-1982
61. Bluf! 50, 06-01-1983
62. Bluf! 69, 19-05-1983
63. Bluf! 94, 10-11-1983
64. Bluf! 102, 19-01-1984
65. Bluf! 105, 09-02-1984
66. Bluf! 109, 08-03-1984
67. Bluf! 120, 24-05-1984
68. Bluf! 121, 30-05-1984
69. Bluf! 162, 21-03-1985
70. Bluf! 208, 13-02-1986
71. Bluf! 216, 10-04-1986
72. Bluf! 219, 01-05-1986
73. Bluf! 240, 29-01-1987
74. Bluf! 282, 28-08-1987
75. Bluf! 286, 23-09-1987
76. Bluf! 296, 03-12-1987
77. NN 56, 03-05-1990
78. NN 64, 23-08-1990
79. NN 71, 29-11-1990
80. NN 94, 03-10-1991
81. NN 103, 06-02-1992
82. NN 105, 05-03-1992
83. NN 106, 19-03-1992
84. NN 116/117, 20-08-1992
85. NN 120, 01-10-1992
86. NN 125/125, 17-12-1992
87. NN 128, 21-01-1993
88. NN 144, 16-09-1993
89. NN 148, 11-11-1993
90. NN 152, 06-01-1994

- 91. NN 157, 17-03-1994
- 92. NN 159, 14-04-1994
- 93. NN 162, 26-05-1994
- 94. Lekker Fris 53, juni/juli 1994
- 95. Konfrontatie 33, juni 1994
- 96. NN 177, 27-01-1995
- 97. NN 180, 10-03-1995
- 98. NN 191, 25-08-1995
- 99. Ravage 205, 06-03-1996

3.1.4 Anti-apartheid

- 100. Bluf! 103, 26-01-1984
- 101. Bluf! 104, 02-02-1984
- 102. Bluf! 105, 09-02-1984
- 103. Bluf! 108, 01-03-1984
- 104. Bluf! 144, 08-11-1984
- 105. Bluf! 161, 14-03-1985
- 106. Bluf! 167, 25-04-1985
- 107. Bluf! 181, 01-08-1985
- 108. Bluf! 182, 08-08-1985
- 109. Bluf! 183, 15-08-1985
- 110. Bluf! 184, 22-08-1985
- 111. Bluf! 189, 26-09-1985
- 112. Bluf! 221, 15-05-1986
- 113. Bluf! 225, 12-06-1986
- 114. Bluf! 232, 21-08-1986
- 115. Bluf! 234, 04-09-1986
- 116. Bluf! 253, 22-01-1987
- 117. Bluf! 254, 29-01-1987
- 118. Bluf! 256, 12-02-1987
- 119. Bluf! 272, 04-06-1987
- 120. Bluf! 310, 10-03-1988
- 121. Bluf! 313, 01-04-1988
- 122. NN 4, 23-06-1988
- 123. NN 10, 15-09-1988
- 124. NN 15, 03-11-1988
- 125. NN 17, 01-12-1988
- 126. NN 19, 29-12-1988
- 127. NN 23, 09-02-1989
- 128. NN 25, 09-03-1989
- 129. NN 27, 06-04-1989
- 130. NN 28, 18-04-1989
- 131. NN 29, 21-04-1989
- 132. NN 30, 03-05-1989
- 133. NN 37, 10-08-1989
- 134. NN 40, 21-09-1989
- 135. NN 42, 19-10-1989
- 136. NN 44, 16-11-1989
- 137. NN 47, 21-12-1989
- 138. NN 51, 22-02-1990
- 139. NN 55, 19-04-1990
- 140. NN 60, 28-06-1990
- 141. NN 69, 01-11-1990
- 142. NN 70, 15-11-1990

3.1.5 Anti-imperialisme

- 143. Bluf! 7, 05-03-1982
- 144. Bluf! 10, 26-03-1982
- 145. Bluf! 18, 21-05-1982
- 146. Bluf! 30, 12-08-1982
- 147. Bluf! 38, 07-10-1982
- 148. Bluf! 52, 20-01-1983

- 149. Bluf! 59, 10-03-1983
- 150. Bluf! 77, 14-07-1983
- 151. Bluf! 80, 04-08-1983
- 152. Bluf! 90, 13-10-1983
- 153. Bluf! 102, 19-01-1984
- 154. Bluf! 105, 09-02-1984
- 155. Bluf! 111, 22-03-1984
- 156. Bluf! 113, 05-04-1984
- 157. Bluf! 143, 01-11-1984
- 158. Bluf! 150, 19-12-1984
- 159. Bluf! 173, 06-06-1985
- 160. Bluf! 186, 05-09-1985
- 161. Bluf! 206, 30-01-1986
- 162. Bluf! 219, 01-05-1986
- 163. Bluf! 228, 03-07-1986
- 164. Bluf! 246, 27-11-1986
- 165. Bluf! 264, 02-02-1987
- 166. Bluf! 265, 09-02-1987
- 167. Bluf! 271, 28-05-1987
- 168. Bluf! 277, 16-07-1987
- 169. Bluf! 279, 30-07-1987
- 170. Bluf! 288, 08-10-1987
- 171. Bluf! 289, 15-10-1987
- 172. Bluf! 307, 18-02-1988
- 173. NN 6, 21-06-1988
- 174. NN 9, 01-09-1988
- 175. NN 10, 15-09-1988
- 176. NN 12, 06-10-1988
- 177. NN 16, 17-11-1988
- 178. NN 26, 23-03-1989
- 179. NN 27, 06-04-1989
- 180. NN 31, 10-05-1989
- 181. NN 35, 13-07-1989
- 182. NN 44, 16-11-1989
- 183. NN 46, 14-12-1989
- 184. NN 48, 11-01-1990
- 185. NN 64, 23-08-1990
- 186. NN 66, 20-09-1990
- 187. NN 71, 29-11-1990
- 188. NN 77, 21-02-1991
- 189. NN 87/88 + Lekker Fris 3, 03-07-1991
- 190. Konfrontatie 2, september 1991
- 191. Konfrontatie 4, november 1991
- 192. Lekker Fris 30, mei/juni 1992
- 193. NN 116/117, 20-08-1992
- 194. Konfrontatie 14, oktober 1992
- 195. Lekker Fris 41, mei/juni 1993
- 196. NN 156, 03-03-1994
- 197. NN 162, 26-05-1994
- 198. Konfrontatie 34/35, juli 1994
- 199. Ravage 204, 23-02-1996
- 200. Ravage 225, 20-12-1996
- 201. Bluf! 26, 15-07-1982
- 202. Bluf! 52, 20-01-1983
- 203. Bluf! 88, 29-09-1983
- 204. Bluf! 163, 28-03-1985
- 205. Bluf! 173, 06-06-1985
- 206. Bluf! 198, 05-12-1985
- 207. Bluf! 200/202, 19-12-1985
- 208. Bluf! 204, 16-01-1986
- 209. Bluf! 208, 13-02-1986

210.	Bluf! 214, 27-03-1986	271.	Bluf! 223, 29-05-1986
211.	Bluf! 229, 17-07-1986	272.	Bluf! 253, 22-01-1987
212.	Bluf! 242, 30-10-1986	273.	Bluf! 276, 02-07-1987
213.	Bluf! 243, 06-11-1986	274.	NN 2, 26-05-1988
214.	Bluf! 250, 18-12-1986	275.	NN 15, 03-11-1988
215.	Bluf! 256, 12-02-1987	276.	NN 27, 06-04-1989
216.	Bluf! 265, 16-04-1987	277.	NN 32, 01-06-1989
217.	Bluf! 268, 05-05-1987	278.	NN 36, 27-07-1989
218.	Bluf! 271, 28-05-1987	279.	NN 55, 19-04-1990
219.	Bluf! 273, 11-06-1987	280.	NN 57, 19-05-1990
220.	Bluf! 289, 15-10-1987	281.	NN 84, 16-05-1991
221.	Bluf! 294, 19-11-1987	282.	NN 86, 13-06-1991
222.	Bluf! 295, 26-11-1987	283.	NN 89, 25-07-1991
223.	Bluf! 297, 10-12-1987	284.	Konfrontatie 6, januari 1992
224.	NN 0, 28-04-1988	285.	NN 107, 02-04-1992
225.	NN 2, 26-05-1988	286.	NN 109, 30-04-1992
226.	NN 9, 01-09-1988	287.	NN 114, 25-06-1992
227.	NN 12, 06-10-1988	288.	NN 115, 23-07-1992
228.	NN 19, 29-12-1988	289.	Lekker Fris 33, september/oktober 1992
229.	NN 20, 12-01-1989	290.	NN 121, 15-10-1992
230.	NN 23, 09-02-1989	291.	NN 123, 12-11-1992
231.	NN 30, 03-05-1989	292.	NN 125/126, 17-12-1992
232.	NN 32, 01-06-1989	293.	Konfrontatie, februari 1993
233.	NN 34, 29-06-1989	294.	NN 132, 18-03-1993
234.	NN 46, 14-12-1989	295.	NN 136, 16-05-1993
235.	NN 52, 08-03-1990	296.	NN 141, 22-07-1993
236.	NN 59, 15-06-1990	297.	NN 142, 05-08-1993
237.	NN 60, 29-06-1990	298.	NN 154, 03-02-1994
238.	NN 61, 13-07-1990	299.	Lekker Fris 51, april/mei 1994
239.	NN 71, 29-11-1990	300.	NN 178, 10-02-1995
240.	NN 73, 10-01-1991	301.	NN 182, 07-04-1995
241.	NN 83, 02-05-1991	302.	NN 197, 17-11-1995
242.	NN 85, 30-05-1991	303.	Ravage 201, 12-01-1996
243.	Lekker Fris, maart/april 1992	304.	Ravage 203, 09-02-1996
244.	NN 119, 16-09-1992	305.	Ravage 226, 10-01-1997
245.	NN 123, 12-11-1992	306.	Ravage 229, 21-02-1997
246.	NN 127, 07-01-1993	307.	Ravage 239, 11-07-1997
247.	NN 131, 04-03-1993	308.	Bluf! 4, 12-02-1982
248.	NN 136, 13-05-1993	309.	Bluf! 9, 09-04-1982
249.	Konfrontatie 21, mei 1993	310.	Bluf! 35, 16-09-1982
250.	NN 139, 24-06-1993	311.	Bluf! 47, 08-12-1982
251.	NN 141, 22-07-1993	312.	Bluf! 51, 15-01-1983
252.	NN 147, 28-10-1993	313.	Bluf! 75, 30-06-1983
253.	Konfrontatie 28, januari 1994	314.	Bluf! 148, 07-12-1984
254.	NN 155, 17-02-1994	315.	Bluf! 151, 17-01-1985
255.	NN 162, 26-05-1994	316.	Bluf! 155, 31-01-1985
256.	Lekker Fris, november 1994	317.	Bluf! 161, 14-03-1985
257.	NN 174, 02-12-1994	318.	Bluf! 214, 27-03-1986
258.	NN 179, 24-02-1995	319.	Bluf! 223, 29-05-1986
259.	NN 182, 03-04-1995	320.	Bluf! 274, 18-06-1987
260.	NN 185, 19-05-1995	321.	Bluf! 285, 17-09-1987
261.	Ravage 202, 26-01-1996	322.	Bluf! 307, 18-02-1988
262.	Ravage 212, 14-06-1996	323.	NN 3, 09-06-1988
263.	Ravage 229, 21-02-1997	324.	NN 7, 04-08-1988
264.	Ravage 236, 30-05-1997	325.	NN 8, 18-08-1988
265.	Nieuw Amsterdams Peil 41, ...-01-1982	326.	NN 10, 15-09-1988
266.	Bluf! 87, 22-09-1983	327.	NN 13, 20-10-1988
267.	Bluf! 98, 08-12-1983	328.	NN 23, 09-02-1989
268.	Bluf! 132, 16-08-1984	329.	NN 27, 06-04-1989
269.	Bluf! 158, 21-02-1985	330.	NN 31, 10-05-1989
270.	Bluf! 178, 11-07-1985	331.	NN 53, 22-03-1990

332. NN 80, 21-03-1991
 333. NN 169, 23-09-1994
 334. NN 191, 25-08-1995
 335. Ravage 223, 29-11-1996
 336. Ravage 226, 10-01-1997
 337. Bluf! 204, 16-01-1986
 338. Bluf! 265, 16-04-1987
 339. Bluf! 289, 15-10-1987
 340. Bluf! 294, 19-11-1987
 341. Bluf! 296, 03-12-1987
 342. Bluf! 307, 18-02-1988
 343. Bluf! 309, 03-03-1988
 344. NN 2, 26-05-1988
 345. NN 30, 03-05-1989
 346. NN 35, 13-07-1989
 347. NN 83, 02-05-1991
 348. Konfrontatie 2, september 1991
 349. NN 94, 03-10-1991
 350. NN 97, 14-11-1991
 351. NN 97, 14-11-1991
 352. NN 123, 12-11-1992
 353. Konfrontatie 16, december 1992
 354. Konfrontatie 21, mei 1993
 355. NN 139, 24-06-1993
 356. Konfrontatie 28, januari 1994
 357. NN 155, 17-02-1994
 358. Konfrontatie 32, mei 1994
 359. NN 176, 13-01-1995
 360. Ravage 228, 07-02-1997
 361. Ravage 236, 30-05-1997
 362. Ravage 237, 13-06-1997
 363. Ravage 238, 27-06-1997
 364. Bluf! 175, 20-07-1985
 365. Bluf! 220, 07-05-1986
 366. Bluf! 224, 04-06-1986
 367. Bluf! 248, 11-12-1986
 368. NN 25, 09-03-1989
 369. NN 31, 17-05-1989
 370. NN 38, 24-08-1989
 371. NN 47, 21-12-1989
 372. NN 61, 12-07-1990
 373. NN 67, 04-10-1990
 374. NN 84, 16-05-1991
 375. NN 89, 25-07-1991
 376. NN 90, 08-08-1991
 377. NN 92, 05-09-1991
 378. Konfrontatie 5, december 1991
 379. Lekker Fris, mei/juni 1992
 380. Lekker Fris 32, juli/augustus 1992
 Konfrontatie 12, juli 1992
 381. NN 119, 16-09-1992
 382. Konfrontatie 17, januari 1993
 383. NN 134, 15-04-1993
 384. Lekker Fris 40, april/mei 1993
 385. Lekker Fris 41, mei/juni 1993
 386. Konfrontatie 25, oktober 1993
 387. NN 160, 28-04-1994
 388. Lekker Fris 53, juni/juli 1994
 389. NN 169, 09-09-1994
 390. NN 184, 05-05-1995
 391. Bluf! 19, 28-05-1982
 392. Bluf! 29, 05-08-1982
 393. Bluf! 59, 10-03-1983
 394. Bluf! 80, 04-08-1983
 395. Bluf! 104, 02-02-1984
 396. Bluf! 126, 05-07-1984
 397. Bluf! 302, 14-01-1988
 398. NN 11, 29-09-1988
 399. NN 32, 01-06-1989
 400. NN 49, 25-01-1990
 401. NN 152, 06-01-1994
 402. Ravage 220, 18-10-1996
- 3.1.6 Milieu-activisme / dierenactivisme**
403. Nieuw Amsterdams Peil, maart 1981
 404. Bluf! 1, 22-01-1982
 405. Bluf! 5, 19-02-1982
 406. Bluf! 17, 14-05-1982
 407. Bluf! 33, 02-09-1982
 408. Bluf! 35, 16-09-1982
 409. Bluf! 36, 23-09-1982
 410. Bluf! 37, 30-09-1982
 411. Bluf! 43, 11-11-1982
 412. Bluf! 47, 09-12-1982
 413. Bluf! 61, 24-03-1983
 414. Bluf! 91, 20-10-1983
 415. Bluf! 175, 20-06-1985
 416. Bluf! 181, 01-08-1985
 417. Bluf! 203, 09-01-1986
 418. Bluf! 240, 16-10-1986
 419. Bluf! 242, 30-10-1986
 420. Bluf! 265, 16-04-1987
 421. Bluf! 291, 19-10-1987
 422. NN 4, 23-06-1988
 423. NN 14, 27-10-1988
 424. NN 23, 09-02-1989
 425. NN 30, 03-05-1989
 426. NN 38, 24-08-1989
 427. NN 45, 30-11-1989
 428. NN 72, 14-12-1990
 429. Konfrontatie 5, december 1991
 430. NN 103, 06-02-1992
 431. NN 106, 19-03-1992
 432. NN 110, 14-05-1992
 433. Lekker Fris 29, april/mei 1992
 434. NN 130, 19-02-1993
 435. NN 133, 01-04-1993
 436. NN 140, 08-07-1993
 437. NN 144, 16-09-1993
 438. NN 146, 14-10-1993
 439. NN 147, 28-10-1993
 440. NN 148, 11-11-1993
 441. NN 148, 25-11-1993
 442. NN 149, 09-12-1993
 443. Konfrontatie, januari 1994
 444. NN 153, 20-01-1994
 445. NN 154, 03-02-1994
 446. NN 158, 31-03-1994
 447. NN 159, 14-04-1994
 448. NN 163, 09-06-1994
 449. Lekker Fris 56, oktober 1994
 450. NN 171, 21-10-1994

451. NN 173, 18-11-1994
 452. NN 177, 27-01-1995
 453. NN 181, 24-03-1995
 454. NN 181, 24-03-1995
 455. NN 185, 19-05-1995
 456. NN 186, 02-06-1995
 457. NN 188, 30-06-1995
 458. NN 196, 03-11-1995
 459. NN 197, 17-11-1995
 460. NN 199/200, 15-12-1995
 461. Ravage 203, 09-02-1996
 462. Ravage 205, 08-03-1996
 463. Ravage 209, 03-05-1996
 464. Ravage 213, 28-06-1996
 465. Ravage 214, 12-07-1996
 466. Ravage 215/216, 09-08-1996
 467. Ravage 218, 20-09-1996
 468. Ravage 221, 01-11-1996
 469. Ravage 225, 20-12-1996
 470. Ravage 227, 24-01-1997
 471. Ravage 229, 21-02-1997
 472. Ravage 233, 18-04-1997
 473. Ravage 234, 02-05-1997
 474. Ravage 236, 30-05-1997
 475. Ravage 238, 27-06-1997
 476. Ravage 240, 08-08-1997

3.2 Autonomen

477. Bluf! 30, 12-08-1982
 478. Bluf! 116, 26-04-1984
 479. Bluf! 166, 17-04-1985
 480. Bluf! 170, 15-05-1985
 481. Bluf! 268, 29-04-1987
 482. Bluf! 269, 14-05-1987
 483. NN 11, 29-09-1988
 484. NN 51, 22-02-1990
 485. NN 135, 29-04-1993
 486. NN 136, 13-05-1993
 487. NN 144, 16-09-1993
 488. Ravage 229, 21-09-1997

3.3 Internationale contacten

489. Nieuw Amsterdamse Peil 32, 23-09-1981
 490. Bluf! 2, 29-01-1982
 491. Bluf! 9, 19-03-1982
 492. Bluf! 15, 30-04-1982
 493. Bluf! 30, 12-08-1982
 494. Bluf! 32, 26-08-1982
 495. Bluf! 46, 02-12-1982
 496. Bluf! 64, 14-04-1983
 497. Bluf! 82, 18-08-1983
 498. Bluf! 104, 02-02-1984
 499. Bluf! 109, 08-03-1984
 500. Bluf! 117, 03-05-1984
 501. Bluf! 123, 14-06-1984
 502. Bluf! 136, 13-09-1984
 503. Bluf! 147, 30-11-1984
 504. Bluf! 150, 19-12-1984
 505. Bluf! 204, 16-01-1986
 506. Bluf! 221, 15-05-1986
 507. Bluf! 255, 05-02-1987

508. Bluf! 292, 05-11-1987
 509. NN 0, 28-04-1988
 510. NN 17, 01-12-1988
 511. NN 19, 29-12-1988
 512. NN 40, 21-09-1989
 513. NN 51, 22-02-1990
 514. NN 52, 22-03-1990
 515. NN 67, 04-10-1990
 516. NN 69, 01-11-1990
 517. NN 94, 03-10-1991
 518. NN 112, 11-06-1992
 519. NN 124, 26-11-1992
 520. NN 137, 27-05-1993
 521. NN 139, 24-06-1993
 522. NN 159, 14-04-1994
 523. NN 164, 24-06-1994
 524. NN 169, 23-09-1994
 525. NN 176, 13-01-1995
 526. NN 184, 05-05-1995
 527. NN 189, 14-07-1995
 528. NN 197, 17-11-1995
 529. Ravage 204, 23-02-1996

3.4 Interne discussies

530. Nieuw Amsterdams Peil 31, 09-09-1981
 531. Nieuw Amsterdams Peil 32, 16-09-1981
 532. Bluf! 22, 18-06-1982
 533. Bluf! 26, 15-07-1982
 534. Bluf! 27, 22-07-1982
 535. Bluf! 41, 28-10-1982
 536. Bluf! 45, 25-11-1992
 537. Bluf! 52, 20-01-1983
 538. Bluf! 54, 03-02-1983
 539. Bluf! 89, 06-10-1983
 540. Bluf! 96, 24-11-1983
 541. Bluf! 109, 08-03-1984
 542. Bluf! 109, 08-03-1984
 543. Bluf! 162, 21-03-1985
 544. Bluf! 175, 20-06-1985
 545. Bluf! 189, 26-09-1985
 546. Bluf! 205, 23-01-1986
 547. Bluf! 207, 06-02-1986
 548. Bluf! 238, 02-10-1986
 549. Bluf! 294, 19-11-1987
 550. Bluf! 302, 14-01-1988
 551. NN 7, 04-08-1988
 552. NN 9, 01-09-1988
 553. NN 13, 20-10-1988
 554. NN 44, 16-11-1989
 555. NN 60, 28-06-1990
 556. NN 64, 23-08-1990
 557. NN 79, 07-03-1991
 558. Lekker Fris 25, november 1991
 559. NN 98, 28-11-1991
 560. Lekker Fris 22, herfst 1990
 561. Konfrontatie 6, januar 1992
 562. NN 103, 06-02-1992
 563. Konfrontatie 25, oktober 1993
 564. NN 167, 19-08-1994
 565. Konfrontatie 38, november 1994

- 566. NN 174, 02-12-1994
- 567. NN 183, 21-04-1995
- 568. Ravage 211, 31-05-1996
- 569. Ravage 223, 29-11-1996
- 570. Ravage 232, 04-04-1997

3.5 Ondersteuning en oproepen

- 571. Bluf! 11, 02-04-1982
- 572. Bluf! 56, 17-02-1983
- 573. Bluf! 87, 22-09-1983
- 574. Bluf! 158, 21-02-1985
- 575. Bluf! 174, 13-06-1985
- 576. Bluf! 187, 12-09-1985
- 577. Bluf! 192, 17-10-1985
- 578. Bluf! 203, 09-01-1986
- 579. Bluf! 207, 06-02-1986
- 580. Bluf! 211, 06-03-1986
- 581. Bluf! 213, 20-03-1986
- 582. Bluf! 221, 15-05-1986
- 583. Bluf! 233, 28-08-1986
- 584. Bluf! 248, 11-12-1986
- 585. Bluf! 251, 08-01-1987
- 586. Bluf! 285, 17-09-1987
- 587. Bluf! 294, 19-11-1987
- 588. NN 4, 23-06-1988
- 589. NN 44, 16-11-1989
- 590. NN 83, 02-05-1991
- 591. NN 145, 30-09-1993

3.6 Artikel 140

- 592. Nieuw Amsterdams Peil 33, 07-10-1981
- 593. Bluf! 173, 06-06-1985
- 594. Bluf! 248, 11-12-1986
- 595. Bluf! 263, 02-04-1987
- 596. Bluf! 284, 10-09-1987
- 597. Bluf! 289, 15-10-1987
- 598. Bluf! 290, 22-10-1987
- 599. Bluf! 301, 07-01-1988
- 600. NN 13, 20-10-1988
- 601. NN 32, 01-06-1989
- 602. NN 36, 27-07-1989
- 603. NN 70, 15-11-1990
- 604. Konfrontatie 6, januari 1992
- 605. NN 174, 02-12-1994
- 606. NN 182, 07-04-1995

4 Afbrokkelen van de Beweging

- 607. Bluf! 41, 28-10-1982
- 608. Bluf! 56, 17-02-1983
- 609. Bluf! 77, 14-07-1983
- 610. Bluf! 89, 06-10-1983
- 611. Bluf! 96, 24-11-1983
- 612. Bluf! 116, 26-04-1984
- 613. Bluf! 122, 07-06-1984
- 614. Bluf! 138, 27-09-1984
- 615. Bluf! 153, 17-01-1985
- 616. Bluf! 206, 30-01-1986
- 617. Bluf! 294, 19-11-1987
- 618. Bluf! 295, 26-11-1987
- 619. Bluf! 307, 18-02-1988
- 620. NN 15, 03-11-1988

- 621. NN 24, 24-01-1989
- 622. NN 43, 02-11-1989
- 623. NN 44, 16-11-1989
- 624. NN 50, 08-02-1990
- 625. NN 51, 22-02-1990
- 626. NN 60, 28-06-1990
- 627. De Zwarte, 05-07-1990
- 628. NN 72, 14-12-1990
- 629. NN 74, 24-01-1991
- 630. Clash 2, januari 1991
- 631. Konfrontatie 0, maart 1991
- 632. NN 79, 07-03-1991
- 633. Lekker Fris 27, februari/maart 1992
- 634. NN 113, 18-06-1992
- 635. NN 131, 04-03-1993
- 636. NN 148, 11-11-1993
- 637. NN 150, 16-12-1993
- 638. NN 159, 14-04-1994
- 639. NN 164, 24-06-1994
- 640. NN 174, 02-12-1994
- 641. NN 198, 01-12-1995
- 642. Ravage 208, 19-04-1996
- 643. Ravage 214, 12-07-1996

5 Toekomst van de Beweging

- 644. Ravage 220, 18-10-1996
- 645. Ravage 242, 19-09-1997
- 646. Ravage 239, 11-07-1997
- 647. Ravage 234, 02-06-1997
- 648. Ravage 247, 28-11-1997
- 649. Ravage 244, 17-10-1997
- 650. Ravage 243, 03-10-1997
- 651. Konfrontatie 5, december 1991
- 652. NN 153, 14-01-1994
- 653. NN 167, 19-08-1994
- 654. NN 179, 24-02-1995
- 655. Ravage 204, 23-02-1996
- 656. Ravage 211, 31-05-1996
- 657. Ravage 212, 14-06-1996
- 658. Ravage 215/216, 09-08-1996
- 659. Ravage 220, 18-10-1996
- 660. Ravage 250, 09-01-1997

1. Inleiding

In maart 1998 verscheen een BVD-studie naar het 'linkse activisme in de jaren tachtig en negentig in woord en daad' onder de titel "*Panta Rhei, ook de Beweging*". Dit diepgravende onderzoek werd afgesloten met een aantal conclusies die nu, drie jaar later, in hoofdzaak als verwezenlijkt kunnen worden beschouwd. Zo werd onder meer het volgende gesteld:

'De nieuwste vormen van activisme zijn relatief jong en kunnen dus nog jaren mee. Bedoeld worden hier wat gematigde vormen die desondanks een katalysator zijn gebleken voor een lichte opleving van het teloorgegane activisme: anti-neoliberalisme en het verzet tegen het MAI. Vooral met betrekking tot het anti-neoliberalisme is er sprake van een brede beweging, niet alleen nationaal maar ook internationaal, en de kans is niet ondenkbaar dat de brede contacten leiden tot een versterking van de linkse Beweging, zowel in Nederlands als in Europees verband'.

In de sindsdien voorbijgegangene jaren nam het anti-neoliberalisme inderdaad een hoge vlucht, niet alleen in Nederland en Europa maar wereldwijd. Aan de hand van een aantal artikelen (dienst- en teamproducten) worden hieronder de ontwikkelingen op dat gebied nader belicht. Van belang daarbij is de constatering dat de uitdrukking "*anti-neoliberalisme*" gaandeweg is vervangen door "*antiglobalisme*".

Daarnaast wordt dieper ingegaan op enige recente ontwikkelingen binnen het verzet tegen de Europese (monetaire) Eenwording en tegen het transport van kernafval. Ook is op het gebied van antimilitarisme meer en meer een hang naar het verleden te bespeuren en is een nieuwe, ludieke, actievorm in opkomst: het zogenaamde "*taarten*".

Deze studie wordt afgesloten met een onderzoek naar de (soms laakbare) rol van de media en een necrologie voor een deel van de linkse beweging.

N.B. Vanwege het tijdsverloop 1998-2001 is er hier en daar sprake van antedatering. In sommige gevallen is de "tijd" (als taalkundig begrip) aangepast, in andere gevallen is de antedatering blijven bestaan. Vandaar ook dat de diverse artikelen en hoofdstukken zijn voorzien van de oorspronkelijke datum.

2. Antiglobalisme

In januari 1998 werd activistisch-links in Nederland voor het eerst goed voorgelicht over de jongste politiek-economische ontwikkelingen in de wereld. Sindsdien werd, met name via internet, een onophoudelijke stroom achtergrondinformatie uitgestort over de lezers van vooral de niet-reguliere pers.

Hieronder treft u enige BVD-reflecties over de materie aan, zoals die in de afgelopen jaren op papier zijn gesteld. Het moge duidelijk zijn dat hierbij sprake is van diverse overlappingsen maar deze zorgen uiteindelijk wel voor een verduidelijking van het groeiproces.

A. Verzet tegen het Multilateral Agreement on Investment (MAI) (mei 1998)

1) Inleiding

Deze jongste vorm van links-activistisch verzet tegen de nieuwe economische wereldorde is een voortborduren op het aloude anti-imperialistische en anti-neoliberale stramien. In november 1997 verscheen op internet een artikel over de gevolgen van het Multilateral Agreement on Investment (MAI), onder de titel "*Dangerous leap in the dark*". De auteur legde daarin uit dat de MAI een nieuwe overeenkomst zou moeten worden. Deze werd op dat moment uitgewerkt binnen de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), nadat de nadere uitwerking van het verdrag binnen de General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) was mislukt. Dit werd veroorzaakt door het bijzonder sterke verzet ertegen van de kant van de ontwikkelingslanden. In april 1998 zou het akkoord er moeten liggen en de ontwikkelingslanden zouden zich er dan alsnog bij kunnen aansluiten; echter op basis van "slikken of stikken" en zonder enige verdere zeggenschap over eventuele aanpassingen. Het internet-artikel vatte kort samen wat de kwalijke gevolgen van de invoering van het MAI zouden zijn: *'De burgers zullen reeds lang bestaande en fundamentele democratische rechten verliezen, terwijl de multinationale ondernemingen een vèrstrekkende en nieuwe macht krijgen met inbegrip van de mogelijkheid om regeringen en lokale autoriteiten gerechtelijk te vervolgen'*.¹

2) Aandacht van linkse activisten

In januari 1997 plaatste het linkse activistenblad Ravage een verdere kennismaking met het MAI in de vorm van een artikel van drie, niet onbekende, activisten: Zij vertelden dat de World Trade Organisation (WTO), het MAI inmiddels al liefkozend had betiteld als "*de grondwet van de wereldeconomie*". Ook wezen zij op het gevaar dat het MAI zou leiden tot uitgebreide bevoegdheden voor multinationale ondernemingen: *'Zij krijgen onbeperkt toegang tot alle sectoren van de samenleving, krijgen dezelfde behandeling als de eigen bedrijven en mogen overal zonder enige voorwaarden investeren'*. Het Multilateraal Akkoord inzake Investerings heeft als voornaamste uitgangspunt dat buitenlandse investeringen en het bestaan van een volledig 'vrije' markt altijd gunstig is en dat iedereen erop vooruit gaat. 'Maar', zo zeggen de zo-even genoemde tegenstanders, *'de realiteit is anders. Afhankelijkheid van buitenlandse investeringen leidt meestal tot groeiende ongelijkheid tussen arm en rijk, uitputting van grondstoffen, milieuvervuiling en verlies van werkgelegenheid'*.

¹De manier waarop de activisten aan de informatie kwamen was simpel: men posteerde zich bij de uitgang van de vergaderlocatie in Parijs en griste de attaché-koffer uit de handen van een onderhandelaar. De in de koffer aangetroffen notulen van de vergadering stonden vervolgens binnen een dag integraal op internet.

Verder is het volgens de schrijvers duidelijk dat het MAI niet de belangen behartigt van de bevolking in de ontwikkelingslanden maar die van Westerse multinationals. De auteurs van het Ravage-artikel legden een link met de situatie in de binnen de NAFTA samenwerkende landen en daarbij werd vanzelfsprekend verwezen naar de opstand van de Zuid-Mexicaanse "Zapatistas". (Zie hoofdstuk 2.3.2) Die gebeurtenis had immers geleid tot verschillende "burgerinitiatieven" in de Verenigde Staten en de drie schrijvers spraken de hoop uit dat dergelijke acties ook hier van de grond zouden komen: *'Er is dringend behoefte aan een verdrag dat het gedrag van multinationale ondernemingen aan banden legt, niet een MAI dat hen onbeperkte rechten en vrijheden geeft!'*

Nog enkele nadelen van het MAI werden genoemd:

- Het geeft in principe buitenlandse investeerders recht op toegang tot alle bestaande subsidieregelingen.
- Het Nederlandse milieubeleid kan in gevaar komen omdat buitenlandse bedrijven financiële compensatie kunnen eisen voor een door hen als discriminerend ervaren regelgeving. Dit zou nieuwe milieuwetgeving vrijwel onmogelijk kunnen maken.
- Het verdrag zal het onmogelijk maken om economische sancties in te voeren, zoals die welke het apartheid-regime in Zuid-Afrika op de knieën dwong.

3) Verzet

Als eerste aanzet tot een bundeling van het verzet tegen het MAI waren de stellers van het artikel zelf actief geworden en hadden een landelijk anti-MAI netwerk opgericht. Het initiatief daartoe kwam van de **Corporate Europe Observatory (CEO)** en het Leidse **EuroDusnie**.² Het Nederlandse netwerk sloot zich vervolgens aan bij de reeds bestaande internationale anti-MAI- en anti-WTO-netwerken. Men riep geïnteresseerde groepen op zich op hun beurt bij hen aan te sluiten, om zo gezamenlijk het "gevaarlijk neoliberal speeltje" af te wijzen. Een woordvoerder van het genoemde actie- en informatiecentrum EuroDusnie verklaarde in een interview tegenover de lokale pers: *'Wij zien een campagne tegen het MAI als een belangrijk aanknopingspunt om in Nederland een beweging tegen de van hoven opgelegde 'vrij'handel van de grond te krijgen'*.

Als actienaam werd gekozen voor het toepasselijke "MAI niet gezien!".

De acties tegen het MAI gingen in Nederland op 11 februari 1998 van start. Onbekende activisten richtten zich - op door hen in bezit gekregen briefpapier van het ministerie van Economische Zaken - tot de media en waarschuwden deze, dat ze zich beter op de hoogte zouden moeten stellen van de werkelijke bedoelingen van het MAI. Enkele dagen later voerden de actievoerders een vreedzame en kortstondige bezetting van een deel van genoemd ministerie uit.

Van wetenschappelijke zijde werden de tegenstanders van het MAI ondersteund door de Leidse ontwikkelingseconome Coby van der Linden, die begin mei in een artikel in het Leids Nieuwsblad de hamvraag stelde: *'Is het MAI ondergeschikt aan aan het WTO of het IMF? Of staat het erboven? In dat geval betekent het MAI zelfs een beperking van de bevoegdheden van een nationale regering'*.

Van der Linden voorzag nog een lange overlegperiode en zij voegde hier waarschuwend aan toe, dat in dit stadium protestacties nog wat tegenwicht zouden kunnen opleveren.

Internationaal werd het verzet tegen het MAI ondergebracht in het, in februari 1998 in Genève opgerichte, People's Global Action (PGA). Hierover treft u in volgende hoofdstukken nadere informatie aan.

²EuroDusnie is sinds de Eurotop van juni 1997 in Amsterdam eigenlijk nog het enige anarchistisch-activistische bolwerk in Nederland. Allerlei vormen van activisme worden van hieruit bedreven en soms ook aangestuurd.

B. Een herstart van het linkse activisme? (september 1998)

1) Inleiding

Van 11 tot en met 13 september 1998 vond in Leiden een seminar plaats over de "Globalisering van de armoede". Daartoe had de actiegroep "MAI niet gezien!", in samenwerking met de Leidse actiegroep **Fabel van de Illegaal**, een reader uitgegeven waarin nadere uitleg werd verschaft over het IMF, de WTO, het GATT en andere politiek-economische instituten, die toen met het Multilateraal Akkoord inzake Investerings (MAI) een voorlopig "hoogtepunt" hadden bereikt.

De Fabel van de Illegaal ging in de reader nader in op het in februari van dat jaar opgerichte **People's Global Action (PGA)**. Dit is een internationaal samenwerkingsverband van onder meer Zuid-Amerikaanse en Aziatische boeren, de Zuid-Mexicaanse Zapatistas, het Ogoni- volk in Nigeria en westerse arbeidersorganisaties. De uitgangspunten van de PGA zijn:

- het verwerpen van die instellingen, die multinationals en speculanten hebben opgericht om macht van mensen weg te nemen (zoals de WTO en andere vrijhandelsverdragen);
- een confronterende houding omdat lobbyen geen enkele rol mag spelen in dergelijke ondemocratische organisaties waarin het multinationale kapitaal de enige beleidsmaker is;
- een oproep tot geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid en de opbouw van lokale alternatieven door mensen aan de basis;
- een organisatiefilosofie die is gebaseerd op decentralisatie en autonomie.

Hiermee zette de PGA zich duidelijk af tegen de heersende conservatieve, liberale en resterende sociaal-democratische ideologieën en *'neemt men heel bewust plaats in de rungen der radicaal-linksen, anti-imperialisten en andere revolutionairen'*. Aldus de analyse van de Fabel van de Illegaal, die wij u hier nader willen voorstellen omdat haar plannen voor de toekomst tamelijk naadloos aansluiten op het in de Inleiding genoemde citaat uit Panta Rhei.

2) De Fabel van de Illegaal

Deze Leidse organisatie verklaarde één van de initiatiefnemers te zijn van de anti-MAI-campagne en van het **Basisdemocratisch Netwerk (BN)**, 'die beide voortborduren op de uitgangspunten van de PGA'. De Fabel van de Illegaal komt qua uitgangspunten uit de anti-imperialistische hoek: *'Internationale solidariteit staat voor ons voorop. Wij streven naar een socialistische en feministische samenleving en achten een fundamentele omwenteling van de sociale en bezitsverhoudingen op wereldschaal daartoe noodzakelijk'*.

Men verwees naar **RaRa**, zonder deze actiegroep overigens te noemen, met de opmerking dat bepaalde radicale stromingen binnen de beweging benadrukten dat *'juist hier strijd geleverd moest worden, wilde men werkelijk solidair zijn met de mensen daar'*. En men vervolgde veelzeggend dat men "vanuit die analyse" koos voor een strijd tegen de illegalisering van migranten en vluchtelingen in Nederland. De "geïlegaliseerden" staan hier namelijk bloot aan uitbuiting door bedrijven, razzia's, detenties en deportaties. Maar, zo verklaarde de Fabel: 'Wij hebben er echter altijd moeite mee gehad de strijd met en voor vluchtelingen en migranten te verbinden met andere linkse politieke strijd'. Hier moest nu een einde aankomen, vond men: *'Met onze deelname aan de anti-MAI-campagne en een discussie rond het PGA-manifest willen we de scheidslijnen tussen de diverse strijdterreinen en actiegroepen te lijf gaan. We*

willen graag dat er onderling meer gediscussieerd en samengewerkt wordt om te komen tot een sterkere radikaal-linkse beweging'.

3) De crisis van links en hoe die te beëindigen

De Fabel ging kort in op het ontbreken van een radicaal-linkse beweging. Dit hing volgens de Leidse activisten samen met de mondiale crisis van links, sinds eind jaren tachtig. Daarvóór was radicaal-links veel meer ingebed in de toen bloeiende sociale bewegingen. Aan het eind van de jaren tachtig belandde links in de marge, op demonstraties kwamen steeds minder mensen, groepen vielen uiteen en het ideeëngoed verwaterde. De Fabel van de Illegaal heeft, sinds haar oprichting in 1990, eigenlijk nauwelijks iets anders gekend.

De crisis van links werd mede veroorzaakt door de snel verslechterende mondiale politieke en economische werkelijkheid: *'In Nederland wordt de sociale zekerheid afgebroken, het land omgebouwd tot verkeersplein, ons voedsel genetisch gemanipuleerd, de apartheid ingevoerd via de Koppelingswet en protest tot criminaliteit gemaakt'.* En links had nergens ter wereld, ook niet in Nederland, greep op deze ontwikkelingen; mede door een gebrek aan visie. Kortom, links liep voortdurend achter de feiten aan en vanuit radicaal-links werd er slechts gereageerd op de zoveelste verslechtering met voornamelijk *'vluchtige acties en machteloze campagnes'.*

De Fabel constateerde, tandenknarsend en handenwringend, dat in de huidige politieke constellatie radicaal-links vrijwel volledig afwezig is en dat het iedere aantrekkingskracht mist. Een extra reden voor de machteloosheid is de totale versplintering: *'De machteloosheid van de kleine groep maakt de kans groter dat men zich gaat richten op "realistische" en "haalbare" doelen. De radikaal-linkse uitgangspunten dreigen dan verloren te gaan'.*

Toch zijn er in dit decennium enige aanzetten geweest om radicaal-links uit het slop te halen. De Fabel noemde hier het maandblad **Konfrontatie** dat begin 1991 werd opgericht en welk blad *'geen doel maar een middel was om vastgelopen verhoudingen open te gooien'.* De Fabel van de Illegaal dienaangaande: *'Vanuit precies dezelfde doelstellingen waren wijzelf een jaar eerder op lokaal niveau al begonnen met politiek informatiecentrum de Invalshoek en het blad de Peueraar'.* Vervolgens ging men nader in op een ander initiatief: de **Derde Kamer**, die een *'vernieuwende en brede basisdemokratische beweging'* wilde worden. Dit initiatief heeft echter niet geleid tot een nieuw links perspectief. Een derde kans was de **Eurotop** van Amsterdam, die in juni 1997 plaatsvond. In de aanloop daarheen ontstonden plotseling *'praktische samenwerkingsverbanden tussen groepen die jarenlang vrijwel ondenkbaar waren'.* Na de top vielen de verbanden weer uiteen maar een klein jaar later vonden veel groepen zich weer in een gezamenlijk verzet tegen het MAI: *'Helaas is ook daar, op een kleine harde kern na, nog nauwelijks sprake van een vast samenwerkingsverband en een nieuwe discussiecultuur. Er is een groot verloop van activisten. Zelf zijn we inmiddels wat uit onze lokale schulp gekropen en zijn we van plan energie te blijven steken in de anti-MAI-campagne en een mogelijk BN'.* Aldus een strijdbare Fabel van de Illegaal.

4) Nieuwe initiatieven, nieuwe kansen

De Fabel benadrukte nog eens het belang van de anti-MAI-activiteiten en die binnen een mogelijk Basisdemocratisch Netwerk: *'Zij bieden nieuwe kansen om de crisis te overwinnen en die kansen willen we met beide handen aangrijpen. Er zijn nieuwe mensen, er is nieuwe energie. Wij willen niet gaan zitten tot het politieke tij vanzelf keert. Wij zullen ons linkse*

zelfvertrouwen moeten herwinnen en zelf de kansen moeten creëren om veranderingen af te dwingen.³

Men lichtte vervolgens een tip van de sluier op met de mededeling dat het MAI-verdrag op dat moment het meest omvattende - en daarmee voor activistisch verzet het meest logische - project in het kader van de economische globalisering is: *'Wij willen daarom de komende tijd de campagne ertegen uithouwen op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Maar ook het IMF, de WTO en de multinationale ondernemingen vormen wereldwijd een enorme bedreiging. Hun machtsbases liggen hier, in de rijk geworden landen*'.

De Fabel van de Illegaal stelde haar eisen echter nog hoger. Men wilde de lopende activiteiten in het kader van anti-MAI koppelen aan andere campagnes en activiteiten: de **Schone Kleren Campagne (SKK)**, solidariteit met arbeidsters in vrijhandelszones, de campagne tegen illegalisering (onder meer samen met het **Platform Illegale Vluchtelingen**), campagnes tegen kerntransporten en olie- en mijnbouwprojecten en wat dies meer zij. Het had er dus alle schijn van dat men van meet af aan wel erg veel hooi op de vork nam maar, zo relativeerde men: *'Brede samenwerkingsverbanden moeten mogelijk zijn. Zij verbinden immers diverse strijdthema's met elkaar zoals milieu, internationale solidariteit, vrouwen, inkomen en arbeid, anti-racisme en anti-fascisme en kritisch consumeren*'.

(Wanneer men hierin zou slagen, hadden we in één klap de oude Beweging weer terug!)

Zelfs dit was voor de Fabel nog niet voldoende want naast deze, aan de anti-MAI te koppelen, zaken wilde men meer:

'We vinden het belangrijk dat er gewerkt wordt aan een BN, een ondersteunende infrastructuur die kan zorgen voor meer gezamenlijkheid en continuïteit binnen de radikaal-linkse beweging. Het gaat er nadrukkelijk niet om een nieuwe campagne te organiseren op één terrein maar om groepen en individuen bijeen te brengen die een aantal uitgangspunten delen. De initiatiefnemers zijn voorlopig tot de volgende uitgangspunten gekomen:

- 1. Volledige democratisering van de samenleving op alle gebieden en een gelijke verdeling van kennis, macht en middelen op wereldschaal.*
- 2. Gelijke rechten voor alle mensen overal ter wereld. Bestrijding van racisme, sexismen en alle andere mogelijke vormen van uitbuiting en onderdrukking.*
- 3. Opbouwen van ecologisch en economisch duurzame alternatieven op basis van basisdemocratische, decentrale structuren.*
- 4. Directe democratische actie bij het bereiken van de bovenstaande doelstellingen en een confronterende benadering gericht tegen de macht van multinationale ondernemingen, nationale staten en supranationale instituties, die actueel een bedreiging vormen voor een waardig bestaan van mens, dier en natuur.'*

Het netwerk zou tevens gebruikt moeten worden als discussieplatform om te komen tot een gezamenlijke analyse. De Fabel: *'Wat ons betreft wordt het netwerk op den duur een soort Nederlandse component van dat PGA*'.

De Fabel hoopte dat de netwerkdeelnemers hun acties en campagnes inhoudelijk met elkaar zouden willen verbinden, dat strategieën gezamenlijk doorgesproken zouden worden en dat er een gezamenlijke actie-praktijk zou worden opgebouwd. En dat is een verschil met vroeger, want: *'In die zin verschilt dit initiatief van de eerdere pogingen zoals Konfrontatie en de Derde Kamer. Een nieuw links perspectief zal volgens ons moeten voortkomen uit een sterke wisselwerking tussen theorie en praktijk. Een vernieuwing van de linkse visie moet samen*

³ Zie Hoofdstuk 12 voor de meest recente analyse aangaande de Fabel van de Illegaal.

gaan met de opbouw van een nieuwe actiecultuur. We moeten ook nieuwe strategieën ontwikkelen en bijvoorbeeld de machteloos makende scheiding tussen actie en lobby doorbreken. Diverse actiemethoden kunnen elkaar aanvullen en versterken om een politieke tegenmacht te ontwikkelen. Zo kunnen veel mensen zich aangesproken voelen om mee te doen en kunnen we bovendien het stigma van de reïschoppende actievoerder doorbreken'.

5) Radicaal maar geweldloos?

De laatste zin uit bovenstaand citaat is een interessante. Wat wil(de) de Fabel en met haar het BN nou eigenlijk? Er werden plannen gemaakt om als het ware de gehele oude, zich breed manifesterende, beweging nieuw leven in te blazen maar dan zonder dat bij het bereiken van de doelen rellen (en geweld) te verwachten zouden zijn? Dat lijkt wel haast onmogelijk en in een hoofdstukje "Gedachten over het (PGA-)manifest" kwam men er ook op terug. Men begon er al mee door te stellen dat men niet alleen wilde pleiten voor afkeuren van de bio-industrie maar dat men wat Nederland betreft verder wilde gaan: *'Wij willen pleiten voor volledige dierenbevrijding'*. (Dit zou toch moeilijk zonder slag of stoot kunnen gaan!) En onder verwijzing naar radicaal, gewelddadig, verzet door bijvoorbeeld de Zapatistas kwam men te spreken over de Nederlandse situatie: *'Illegale militante acties vinden hier nauwelijks nog plaats. Toch vindt de Fabel van de Illegaal het een principe-kwestie om zich nooit op grond van illegaliteit van zulke acties te distantieren. Overigens willen we hiermee illegale militante acties zeker niet op een voetstuk plaatsen. Wij achten de dagelijkse legale politieke activiteiten onontbeerlijk voor een radicaal-linkse beweging. En de radikaliteit van een actie zit 'm vanzelfsprekend niet in eerste instantie in de middelen maar in de doelen'*.

Dit voorzichtig schipperen, hier tussen wel of niet aanwenden van geweld, zagen we terug op een ander terrein: wat moest de Fabel met organisaties als **VluchtelingenWerk**, die soms een verlengstuk van de staat zijn en vaak niet vies van lucratieve reclamecontracten met multinationals? Ook hier dacht men in eerste instantie aan het niet aangaan van contacten maar, van de andere kant: *'Een verbreding in hun richting is volgens ons zelfs hard nodig. Verbreding hoort onverbrekelijk bij de opbouw van onze eigen radicaal-linkse structuren. De na-oorlogse geschiedenis leert immers dat radicaal-links in de rijk geworden landen de eigen ideeën vrijwel nooit meer zonder hulp van 'progressieve' delen van het maatschappelijk middenveld heeft kunnen doorzetten. Gewapend met voor iedereen glasheldere basisdemocratische uitgangspunten moet het mogelijk zijn om binnen bepaalde campagnes tijdelijk activiteiten te coördineren met bepaalde NGO's (als VluchtelingenWerk) zonder bang te zijn voor inkapseling of verlies van onze identiteit''*.

6) Conclusie

Aan de vooravond van de oprichting van het Basisdemocratisch Netwerk konden we stellen dat er een nieuwe poging werd ondernomen om het lang geleden gestrande 'radicaal-links' los te trekken. Zou men hierin al slagen dan leek deze nieuwe Beweging weliswaar 'links' te zijn maar op voorhand niet 'radicaal' in de klassieke zin van het woord. Hoewel, men sloot zelf niets uit. Vanuit de (elders nader verklaarde) piramide-gedachte kun je stellen dat het BN en de Fabel van de Illegaal voorlopig in het middenstuk thuis horen. Overigens natuurlijk wel het middenstuk waarin de BVD (operationeel) actief behoort te zijn.

C. Antiglobalisme: een wereldomspannend (nieuw?) activisme (januari 2001)

'Anti-globalisme is het vleesgeworden Internet, een netwerk van knooppunten, welk model de activisten hebben geadopteerd. Net als internet hebben zij geen centraal punt waar alles samenkomt maar vormen zij een steeds veranderend, complex geheel van verbindingen. Het is een variant van het aloude 'anarchistische' model, waarin iedereen samenwerkt en iedereen tegelijkertijd zijn eigen beslissingen neemt'. (Naomi Klein, 'No logo')

1) Inleiding

Sinds een aantal jaren gaan grote internationale bijeenkomsten van wereldleiders en "grootkapitaal" gepaard met deels gewelddadige massademonstraties. Deze, tegen het zogenaamde *globalisme* gerichte, protesten zijn afkomstig van een uiterst gevarieerd gezelschap waarin jong en oud, ongeacht achtergrond en afkomst, zich (in veel gevallen) gezamenlijk keren tegen verscheidene thema's. Naast linkse activisten zijn bij de diverse protestmanifestaties tegen de nieuwe internationale economische orde in toenemende mate ook rechtse actievoerders aanwezig, die vanuit hun regionaal of nationaal denken mede ageren tegen de ook door hen zo verfoeide multinationale organisaties.

Globalisme (of globalisering), dat aanvankelijk *neoliberalisme* werd genoemd, is in de nasleep van de val van de Muur en de instelling van de Nieuwe Wereldorde van voormalig president George Bush in de plaats gekomen van in diskrediet geraakte concepten als kapitalisme en imperialisme. Dat het antiglobalisme - het verzet tegen de nieuwe economische herinrichting van de wereld - met name wordt gekenmerkt door een grote deelname van (ultra)linkse activisten is dan ook geen verrassing.

Hieronder wordt nader ingegaan op het ontstaan van deze revival van met name het linkse activisme. Er wordt een antwoord gegeven op de vragen wie de activisten zijn en wat zij bestrijden. Daarbij wordt tevens aangegeven wat de Nederlandse, activistische, inbreng in dit wereldwijde fenomeen is.

Ten slotte volgen enige conclusies en aanbevelingen omtrent het door de verschillende autoriteiten omgaan met antiglobalistische activiteiten.

2) Achtergrond

Chiapas, een zuidelijke deelstaat van Mexico, kreeg op 1 januari 1994 te maken met een opstand van de oorspronkelijke Indiaanse bewoners die zich verenigden onder de naam **Zapatistas**.⁴ Zij komen voort uit verschillende Indiaanse bevolkingsgroepen, wier gemeenschappelijke factor de afkeer is van de Mexicaanse toetreding tot de NAFTA, de Noord-Amerikaanse Vrije Handelsassociatie. De zich EZLN - Ejercito Zapatista para Liberación Nacional⁵ - noemende Zapatista-strijders zijn slechts twaalf dagen militair actief geweest, alvorens hun povere bewapening in te ruilen voor het beter geachte strijdmiddel van onderhandeling; een actie die tot dusverre echter niet heeft geleid tot een verbetering van hun situatie.

In januari 1996 hebben de Zapatistas opgeroepen om vijf continentale conferenties te houden in verschillende gebieden van de wereld met als onderwerp '*Voor de mensheid en tegen het neoliberalisme*'. Op de verschillende bijeenkomsten, onder andere in Chiapas, Berlijn en

⁴ Genoemd naar de negentiende-eeuwse Mexicaanse revolutionaire leider en agrarisch hervormer Emilio Zapata.

⁵ Zapatista-leger voor Nationale Bevrijding.

Madrid, is vooral gesproken over verzet tegen het zogenaamde neoliberalisme, dat ook wel "het nieuwe gezicht van het aloude kapitalisme" wordt genoemd. Deze globalisering van het kapitalisme werd door de deelnemers gezien als nieuwe gezamenlijke vijand, die op een eigentijdse manier moest worden bestreden: de verschillende lokale en regionale uitingen van strijd zouden door middel van verbeterde communicatienetwerken en andere samenwerkingsstrategieën moeten worden samengesmeed. Hierbij moest vooral gebruik worden gemaakt van de cyberspace.

Internet en World Wide Web zouden dan ook een belangrijk onderdeel gaan uitmaken van het verzet tegen wat later meer gangbaar het *globalisme* wordt genoemd.

a) Neoliberalisme

Europese aanhangers van de Zapatistas omschreven neoliberalisme als 'nieuw klassiek liberalisme in zowel politiek als economisch opzicht, dat lange tijd de kern is geweest van de Westerse kapitalistische ideologie'. Het neoliberalisme of globalisme veranderde in hun ogen niets aan de ongelijkheid tussen het rijke westen en de arme ontwikkelingslanden en moest dan ook worden bestreden. In dit kader werden verschillende instituties genoemd die mede onderdeel uitmaakten van het neoliberalisme en die, qualitate qua, aangevallen moesten worden: GATT, NAFTA, WTO, OESO en IMF.

De tegenstanders van het neoliberalisme verklaarden van meet af aan dat er eerst een wereldomspannende solidariteit en verzet moesten komen. Het was noodzakelijk dat de analyse van - en de kritiek op - het neoliberalisme concreet vorm vatte in specifieke, politieke, acties die de symbolen van hun ideologie en macht moesten aanvallen. Ook de macht van de multinationals, met zijn kwalijke uitwassen als slaven- en kinderarbeid en milieuvervuiling, moest worden gebroken.

Eind jaren negentig verbreidde het gedachtegoed van de Zapatistas zich. In 1997 leidde dat in Nederland tot de oprichting van een actiegroep, die zich met name tegen de op dat moment nieuwste neoliberalistische - maar inmiddels al weer ter ziele zijnde - loot, de MAI keerde. Sowieso was er meer en meer sprake van een zekere globalisering van de ideeën, hetgeen leidde tot het in leven roepen van de wereldomvattende organisatie "People's Global Action" (PGA).

b) People's Global Action (PGA)

De PGA is opgericht door boerenbewegingen uit India, de Filipijnen, Brazilië en Frankrijk; door vakbonden uit de verschillende werelddelen; door de EZLN uit Mexico en diverse westerse actiegroepen. Van Nederlandse zijde moet met name de groepering **Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (ASEED)** worden genoemd. Het is een, vanuit Nederland internationaal opererende, organisatie die al sinds 1992 verzet pleegt tegen instellingen als de Wereldbank en het IMF. ASEED zou kunnen worden omschreven als een in het linkse activisme verankerde beweging, die zeer actief in woord en daad lobbyt. Ook heden ten dage is ASEED één van belangrijkste voortrekkers van (niet-gewelddadige) acties tegen het neoliberalisme.

De PGA roept op tot geweldloze burgerlijke ongehoorzaamheid tegen de verregaande liberalisering van de markten. In februari 1998 werd de eerste wereldwijde beweging tegen de liberalisering van de handel, meer specifiek de World Trade Organisation (WTO), opgericht. Sedertdien kregen alle WTO-manifestaties te maken met grote protestacties, die mede werden gecoördineerd door de PGA. Op 21 mei 1998 werd de WTO-conferentie in Genève ondanks

het principe van geweldloosheid ontsierd door grote rellen, waarbij 287 actievoerders werden gearresteerd. De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat de rellen werden uitgelokt door enerzijds kleine groepjes anarchisten, anderzijds door de handelwijze van de ordehandhavers, die geen onderscheid wisten te maken tussen "gewone" en gewelddadige actievoerders, en die deels preventief (vooral gematigde) demonstranten van straat haalden.⁶

3) Wat bestrijden antiglobalisten?

Na genoemde rellen in Genève hebben over de hele wereld soortgelijke bijeenkomsten geleid tot verstoringen van de openbare orde, overigens wederom voor een deel veroorzaakt door een ongelukkig en overmatig repressief optreden van ordehandhavers. Londen, Seattle, Washington, Praag en recent (eind januari 2001) Davos hebben daarmee te maken gehad.

Om een nader inzicht te geven in waar in de toekomst meer onrust is te verwachten, is het zaak aan te geven waar de demonstranten zich zo druk om maken. In het algemeen kan worden gesteld dat de meeste internationale bijeenkomsten van financiële, handels- en milieu-organisaties sinds enige jaren doelwit van acties zijn. De World Trade Organisation (WTO), de Wereld Bank (WB) en het Internationale Monetaire Fonds (IMF) worden steeds meer gezien als speerpunten van de economische globalisering. "Big business", zoals gedreven door de multinationals, en "big money", zoals dat voor rekening komt van WTO, WB en IMF, worden qualitate qua door de antiglobalisten bestreden.

Multinationals worden zonder uitzondering op één lijn gesteld met zaken als sociale onrechtvaardigheid, slaven- en kinderarbeid, aantastingen van milieu en soms ook van dierenrechten. Ook de groeiende invloed van biotechnologie en de samenwerking met gewelddadige en repressieve regimes, zijn veel antiglobalisten een doorn in het oog en worden door hen dan ook, soms op gewelddadige wijze, aan de kaak gesteld.

a) Een tegenzet

Mogelijk, maar in de optiek van antiglobalisten duidelijk, met het doel om nieuwe onlusten te voorkomen heeft de WTO besloten om de Vierde Ministeriële Conferentie van de World Trade Organisation (5-9 november 2001) te laten plaatsvinden in Doha, de hoofdstad van Qatar. Daar zou maximaal plaats zijn voor 500 vertegenwoordigers van NGO's, zijnde een derde van het aantal dat bij de vorige conferentie in Seattle aanwezig was. Dit heeft inmiddels tot vragen van de antiglobalisten geleid. Amerikaanse belangengroeperingen op gebied van milieu en mensenrechten hebben een verklaring naar de minister van Buitenlandse Zaken, Colin Powell, gestuurd waarin zij wezen op het feit dat Qatar de vrijheid van vereniging en vergadering ernstig beperkt. Ook is de vrijheid van pers er verre van optimaal.⁷

De **Vereniging Milieudefensie (VMD)** was bij monde van directeur eveneens slecht te spreken over deze gang van zaken. Onder verwijzing naar de WTO-

⁶ De PGA roept (in navolging van de Zapatistas) op tot internationale bijeenkomsten waar nieuwe strategieën worden besproken. De volgende Europese 'encuentro' is op 3 en 4 maart in Milaan; de eerstvolgende wereldwijde conventie vindt van 28 april tot en met 1 mei in Bolivia plaats.

⁷ Zij verwezen hierbij fijntjes naar de U.S. State Department's Feb 2000 Report, aan welke zij deze wijsheid ontleenden.

evaluatie na Seattle, dat er klaarblijkelijk een kloof bestaat tussen genoemde WTO en de bevolking van de deelnemende landen, merkte het volgende op: *'Als de WTO graag meer draagvlak onder de bevolking wil, zal zij alle deuren en ramen moeten openzetten. Door in Qatar te vergaderen wordt de deur juist dichtgesmeten voor een serieuze dialoog met kritische groepen over de toekomst van de wereldhandel'*.

4) Wie zijn de antiglobalisten?

De bestrijders van de kwalijke uitwassen die - in de optiek van de antiglobalisten - gepaard gaan met de economische globalisering zijn als volgt te categoriseren:

- Non-gouvernementele organisaties. Zij vragen op een niet-gewelddadige wijze aandacht voor de problematiek van de arme landen, wier schulden in hun ogen het beste kunnen worden kwijtgescholden. De NGO's, waartoe van Nederlandse zijde organisaties als **XminY** en **ASEED** kunnen worden gerekend, beperken zich tot het aangeven, doorgaans tijdens een zogenaamde 'Tegentop', van politiek-economische alternatieven.
- Linkse activisten. Zij voeren vanuit verschillende motieven en achtergrond op diverse terreinen acties uit, variërend van deelname aan street-parties, vertoon van spandoeken tot en met bezettingen, blokkades en ook (voor een klein deel) harde, gewelddadige acties: de zogenaamde "directe acties".
- Anarchisten. Zoals te doen gebruikelijk zorgen, soms in zogenaamde *zwarte blokken* optredende, anarchistische actievoerders (in de media ook wel aangeduid als 'autonomen' of 'chaoten') voor de meeste overlast. Aan hen zijn ludieke activiteiten niet besteed. Veeleer bezondigen zij zich aan vaak grootschalige vernielingen, waarbij zij dikwijls niet-gewelddadige omstanders proberen te betrekken.

De verschillende actievoerders kunnen in verband worden gebracht met diverse actieterreinen. Zo zijn milieu- (**Earth First!**) en dierenrechtenactivisten (**PeTA**) vertegenwoordigd maar ook eerder vanuit orthodoxe, extreem-linkse, ideologie handelende individuen en groeperingen als **Third Position**, de Internationale Socialisten. Daarenboven is de overweldigende deelname te noemen van buitenlandse arbeiders- en boerenbewegingen, deze laatste met name uit de Derde Wereld. Zij richten zich echter meer op de, in hun optiek structurele, onderdrukking en uitbuiting van de bevolking van ontwikkelingslanden door toedoen van multinationals en geldverschaffers (IMF, WB), die - nauwelijks na te komen - voorwaarden verbinden aan de leningen.

5) Werkwijze

In het midden van de jaren negentig van de vorige eeuw werd Londen geconfronteerd met de beweging **Reclaim the Streets**. Grote groepen jongeren eisten de straat terug voor eigen gebruik. Er werden zogenaamde "street raves" georganiseerd, waarbij duizenden deelnemers de openbare weg in bezit namen voor grootschalige dans- en muziekmanifestaties. Dit tactische concept hebben antiglobalisten geadopteerd en dat leidde tot de grote verstoringen van de bijeenkomsten in Seattle en Washington.

Veel antiglobalisten zijn erop uit om, door de kracht van het getal, de door hen belaagde bijeenkomsten voor de reguliere deelnemers ontoegankelijk te maken. Dit leidt (nolens volens) tot een vorm van economische sabotage, omdat het dagelijkse leven voor een deel

komt stil te liggen.

De diverse, ieder voor eigen parochie prekende, groeperingen vormen ter plaatse een grote massa van wie een zekere macht uitgaat. Dit trekt aandacht en publiciteit, die op hun beurt weer zorgen voor extra deelnemers. Veel actievoerders, die anders thuis waren blijven zitten, maken van de gelegenheid gebruik om hun eigen zegje te doen voor het oog van de wereld: de pers is immers bij dergelijke gelegenheden massaal aanwezig.

Zelfs door tegenstanders wordt met respect gesproken over het feit dat zulke massa's mensen op korte termijn in staat zijn om, hoewel in gelegenheidscoalities, gezamenlijk één vuist te maken. Er is immers geen sprake van een leider of directe aansturing. Het succes ligt hier in het gebruik van internet, dat het gemis van een leider compenseert door snel en wereldwijd verspreiden van oproepen om ergens bijeen te komen.

Evenals internet is de antiglobalistische beweging een lichaam dat erin slaagt zonder hoofd te overleven. Dit gebrek aan aansturing en controle is overigens meteen de achilleshiel van het concept: radicale individuen liften mee op het succes en verzieken het door hun activiteiten voor hun niet-gewelddadige mededemonstranten, die vaak openlijk klagen over deze verstoring van hun eigen protestvormen.

Dikwijls neemt een (vaak lokale) overkoepelende organisatie van personen, die elkaar veelal op internet hebben ontmoet, het op zich als kwartiermeester te fungeren. Zij zorgen voor afspraken met lokale autoriteiten, zoeken onderdak voor de verwachte duizenden deelnemers, regelen vervoer en wat dies meer zij. Zij zijn er voor de logistieke ondersteuning.

Direct voorafgaande aan, of gedurende, de bijeenkomsten worden vaak los-vaste samenwerkingsverbanden aangegaan door mensen die op een zelfde wijze een zelfde doelwit willen belagen: de zogenaamde affiniteitsgroepen. Zij vinden zich meestal in zogenaamde "directe" acties, die soms met kleinschalig geweld en vernielingen gepaard gaan. De affiniteitsgroepen onderscheiden zich daarmee van de overgrote meerderheid van gematigde demonstranten.

Het welslagen van grote protestmanifestaties valt of staat met een goede communicatie. Sinds de invoering van de mobiele telefoon en e-mail is hier op afdoende wijze voor gezorgd. Soms hebben de autoriteiten enig zicht op de te verwachten acties door middel van het (gerichte) tappen van e-mail of een enkele GSM (de zogenaamde "actietelefoon"); vaak wordt op straat echter gebruik gemaakt van toestellen met prepaid-kaarten waardoor op het laatste moment, ongezien en ongehoord, acties kunnen worden omgegooid.

Een relatief nieuwe actievorm is het "agressief inzetten" van de nieuwe technologieën, zoals reeds bij verschillende grote toppen is gebleken. Op 18 juni 1999 kreeg Londen te maken met een regelrechte tegen de industrie gerichte "cyber attack": circa twintig bedrijven telden gedurende vijf uur in totaal meer dan 10.000 aanvallen van hackers. In november van dat jaar slaagden de zogenaamde "**electrohippies**" er in Seattle in de websites van de WTO tijdelijk plat te leggen.

Bij de meest recente gelegenheid, de zitting van het Wereld Economisch Forum in Davos in januari 2001, slaagden hackers erin persoonlijke gegevens als mobiele telefoonnummers, creditkaartnummers en privé-adressen van vooraanstaande deelnemers als Yasser Arafat en Bill Gates te achterhalen.

6) Situatie in Nederland

Nederland heeft in de afgelopen jaren bij twee gelegenheden te maken gehad met de in deze context bedoelde grootschalige protestmanifestaties. In beide gevallen heeft dat a priori geleid tot een zich repressief opstellen van de Nederlandse ordehandhavers. Bij de Eurotop in Amsterdam (juni 1997) leidde dat zelfs tot het preventief oppakken van honderden mogelijke ordeverstoorers, een activiteit die later door zowel de Nederlandse als de Europese rechter werd veroordeeld. Bij de tweede gelegenheid, de zogenaamde Klimaatconferentie (COP6) in Den Haag (november 2000), werd van meet af aan hard ingegrepen; ook waar het softe en ludieke activiteiten betrof.

In beide gevallen leidde dat tot verharding van de acties en deels tot een zekere radicalisering van de activistische gelederen: het harde optreden was dan ook duidelijk contraproductief. Hierbij moet worden aangetekend dat waarschijnlijk voor een andere aanpak zou zijn gekozen wanneer alleen Nederlandse activisten actief zouden worden. Enerzijds vanwege de hier geldende kwantiteit (laag), anderzijds vooral ook vanwege de kwaliteit (soft/ludiek). Ook het Nederlandse activisme is immers grotendeels naar het poldermodel gevormd.

Het soms wat ongelukkig te noemen optreden van ordehandhavers is voor een groot deel terug te voeren op het omgaan met de diverse persverklaringen en artikelen op internet. Een deel van de linkse activisten schept er een genoegen in bij voorbaat een sfeer van onveiligheid te creëren: zij voeren allerlei - vaak niet bestaande en meest buitenlandse - groepen op, die dreigen met grof geweld de verschillende bijeenkomsten te verstoren. Zeker wanneer de reguliere pers deze canards (in bladen als *Ravage* maar ook op diverse websites) serieus neemt en erop inspeelt, wordt de (lokale) overheid op een verkeerd been gezet en ontstaat er een gevoel van onzekerheid, dat noopt tot disproportioneel optreden.

Met het oog op de potentieel bij antiglobalisme-bijeenkomsten actieve Nederlandse groeperingen kan de volgende onderverdeling worden gemaakt:

- **Gematigd:** groeperingen die hun verzet beperken tot protestuitingen als vreedzame demonstraties, spandoeken, pamfletten en picket-lines (**Vereniging Milieudefensie, Greenpeace, ASEED**).
- **Burgerlijk ongehoorzaam:** groeperingen die gebruik maken van "directe" acties als blokkades, bezettingen en andere actievormen, waarbij kleinschalige vernielingen niet zijn uit te sluiten (**Groen Front, PeTA/EDEV**).
- **Radicaal:** groeperingen en individuen die vanuit politieke of ideologische motieven gewelddadige acties als (brand)aanslagen uitvoeren. Tot op heden hebben zij dergelijke bijeenkomsten niet direct aangegrepen voor acties. Het is echter niet uit te sluiten dat in de toekomst individuen of kleine groepen een dergelijke grote manifestatie aangrijpen om voor het voetlicht te treden (**ELF, ALF**).
- **Anarcho-autonomen:** hoewel Nederland zelf nauwelijks over dergelijke activisten beschikt is enige aandacht op zijn plaats. Het betreft meestal nauwelijks politiek-bewuste, op geweld uitzijnde, jongeren die zich soms organiseren in een "zwart blok" en onder dekking van vreedzame demonstranten trachten de orde te verstoren. Vaak trachten zij andere deelnemers over te halen mee te doen met hun destructieve activiteiten als het ingooien van ruiten van banken en bijvoorbeeld ook McDonalds. Bij de Eurotop in Amsterdam, bijvoorbeeld, was deze categorie vertegenwoordigd in de persoon van enige Poolse staatsburgers.

a) Antiglobalisme als splijtzwam

In 2000 heeft het antiglobalisme in toenemende mate geleid tot een zekere splitsing in het linkse activisme, met name binnen het radicaal-linkse deel van de Beweging. Eén van de voorvechters van het eerste uur, het Leidse "**Fabel van de Illegaal**", is inmiddels volledig afgehaakt. Een woordvoerder gaf op 12 januari 2001 te kennen dat volgens hem de '*antiglobalistische beweging reformistische, conservatieve en zelfs extreem-rechtse elementen herbergt*'. Dat komt met name door het ontbreken van een heldere ideologie. Deze kan zowel "rechts" als "links" worden uitgelegd. De Fabel vindt het dan ook bijzonder riskant om als zeer kleine radicaal-linkse actiegroep deel te nemen aan een 'links en rechts samenbrengende anti-globaliseringsbeweging':

'Iedere keer opnieuw moet de antikapitalistische activist benadrukken dat zij het idee van "globalisering" revolutionair-links invult, in tegenstelling tot een heleboel andere activisten tegen globalisering, die er een nationalistische en conservatieve interpretatie op na houden'. Met name het door buitenlanders bedreven antiglobalisme wordt aangevallen door de Fabel: *'Mensen met veel ideologische invloed in de beweging tegen "globalisering" promoten doodleuk de gedachte dat in de strijd tegen globalisering tactische verbredingscoalities gesloten dienen te worden met uiterst rechtse xenofobe protectionisten tegen vrijhandel*'. Weliswaar zijn dergelijke coalities tussen (niet-radicaal) links en rechts in Nederland nog nauwelijks aan te treffen maar in de toekomst zijn zulke toenaderingen niet uit te sluiten. Als een goed voorbeeld voor de noodzaak om een huizenhoge ideologische muur aan te brengen tussen de radicaal-linkse en extreem-rechtse kritiek op het kapitalisme noemt de Fabel *'het constante meelifen van fascistische groepen als Voorpost' met acties en campagnes van de linkse antiglobaliseringactivisten*'.

Onderzoek van de BVD heeft overigens duidelijk gemaakt dat bij verschillende gelegenheden inderdaad zowel radicaal-links als extreem-rechts vertegenwoordigd zijn, maar dan wel separaat agerend

7) Conclusies en aanbevelingen

- De protesten tegen het globalisme, het nieuwe kapitalisme/imperialisme, zullen in de toekomst nog aan invloed winnen. Gebruik makend van de nieuwste verworvenheden van de technologie zullen steeds meer (meest linkse) activisten zich geroepen voelen om en masse te getuigen van hun ongenoegen over hoe multinationals en economisch-financiële instituties omgaan met de aarde en het grootste deel van haar bewoners.
- De in veel gevallen razendsnelle mobilisatie van duizenden, vooraf niet of nauwelijks georganiseerde, deelnemers zal veel van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten vergen. Zij worden geacht vroegtijdig een inschatting te kunnen maken over de kwantiteit en kwaliteit van de grote groepen actievoerders, om zo de ordehandhavers in staat te stellen op tijd en proportioneel op te treden.
- Met name dit laatste is van belang. Preventief optreden, bijvoorbeeld in de vorm van het totaal afgrendelen van de vergaderlocatie, heeft mogelijk tot doel de actievoerders te doen berusten en af te laten zien van eventuele blokkade-acties. Daar staat tegenover dat juist een dergelijk overheidsoptreden kan leiden tot een onverhoopte radicalisering van de activisten. Dit gebeurt, dat heeft het verleden ons geleerd, ook met disproportioneel en voortijdig optreden tegen softe en ludieke acties.
- Het is dan ook aanbevelenswaard om kleinschalige, weinig schade berokkende, acties ongestoord doorgang te laten vinden teneinde de (zeer kleine) groep gewelddadige actievoerders niet te laten uitgroeien.

3. Dierenrechtenactivisme

Het dierenrechtenactivisme is in de afgelopen jaren weer in de belangstelling komen te staan vanwege de vaak hoog oplopende emoties die (vermeend) dierenleed met zich meebrengt. Steeds meer krijgt Nederland te maken met invloed vanuit Engeland, hoewel daaraan direct moet worden toegevoegd dat geweld tegen personen in ons land tot nu toe een uitzondering is.

Over het probleem van de (in stand te houden) erfscheiding - *wanneer horen activiteiten als verstoringen van de openbare orde bij de opsporingsinstanties en wanneer als politiek of ideologisch gemotiveerde uitingen bij de BVD?* - zijn recent (februari 2001) nog enige bespiegelingen gewijd. Er moet, zo menen wij, een onderscheid gemaakt worden tussen activiteiten van dierenrechtenactivisten, die direct voortkomen uit of nauwe banden hebben met politiek-gemotiveerde radicaal-linkse actievoerders, en die van andere, meer uit emotie handelende en vaak ook a-politieke, dierenrechtenactivisten.⁸

In de praktijk zal echter blijken dat een dergelijk onderscheid niet direct is aan te brengen, temeer daar de door de activisten gehanteerde celstructuur zeker aanvankelijk weinig inzicht zal geven in de vraag welk 'etiket' op de afzonderlijke individuen en kleine groepjes moet worden geplakt.⁹

In toenemende mate hebben de diverse dierenrechtenactivisten de laatste paar jaar met hun confronterende acties gezorgd voor ongemak en onrust. Activiteiten als folderen, picket-lines en bekladdingen willen wij hieronder buiten beschouwing laten, hoewel zij voor een deel van de activisten de eerste aanzet waren tot latere, meer radicale uitingen van ongenoegen.

In de afgelopen jaren is op dit terrein het onderzoek opgeschaald, waarbij onder meer duidelijk werd dat er sprake was van een groeiend grensoverschrijdend activisme. Hieronder treft u, naast "inleidende beschietingen" onder 3.4 de analyse aan die min of meer de aanleiding vormde voor de hoge prioriteitsstelling van het BVD-onderzoek naar het dierenrechtenactivisme, zoals die nu (begin 2001) geldt.

A. Een Brits-Belgische toestand in een naburig polderland (juli 1999)

1) Inleiding

Nederland werd in de afgelopen weken opgeschrikt door twee brandaanslagen, die een materiële schade veroorzaakten van een omvang die we sinds RaRa niet meer hebben beleefd. Grote aanslagen tegen "dierkwellers" lijken niet langer voorbehouden aan ons omringende landen als België en Groot-Brittannië. Eerst werd in de nacht van 12 op 13 juni brand gesticht

⁸ Een voorbeeld: *(ALF) De Rode Haan* is ook actief vanuit een anti-imperialistische ideologie. Zij pleegt haar aanslagen mede om te strijden tegen de uitbuiting en onderdrukking van de Derde Wereld. Claimbrieven worden ook gericht aan de linkse alternatieve pers. Daarentegen bestaat het in Noord-Nederland actieve *Rode Haan* uit a-politieke dierenvrienden uit wier, bij de regionale pers bezorgde, claimbrieven geen ideologie spreekt.

⁹ Een goed voorbeeld van deze problematiek zijn de twee in Denemarken gedetineerde Nederlandse activisten, Zij verklaren in *Ravage 1* van 12 januari 2001 'vegan straight edge' te zijn. Degenen die deze filosofie aanhangen stammen af van de punk rock/hardcore-scene uit beginjaren 1980 en hebben doorgaans weinig met 'links' van doen. Het gaat om wat zij zelf zeggen "positieve jongeren, die zich keren tegen mensen die drinken, roken en drugs gebruiken". Ook zijn zij tegen sex voor het huwelijk. Meer recent is de definitie uitgebreid met zaken als vegetarisch of veganistisch eten en een groeiende betrokkenheid bij milieuzaken.

bij Domburg Vlees bv in Bodegraven. Vervolgens was in de vroege ochtend van 4 juli Plukon Poultry in Dedemsvaart het doel van een oude bekende in dierenactivistenland.

Zoals wel vaker bij een grote brand gingen de meeste sporen verloren. Wat in beide gevallen wel restte was een claimbrief, die in ieder geval een kleine tip van de sluier oplichtte. Een analyse van genoemde brieven treft u onderstaand aan.

2) Animal Liberation Front

De brandaanslag bij Domburg Vlees in Bodegraven werd in een, bij het activistenblad Ravage bezorgde, brief door het 'Tony Humphries Commando' van het Animal Liberation Front geclaimd.¹⁰ De daders geven aan dat zij 'geprobeerd hebben om via legale kanalen de situatie voor de dieren te verbeteren maar deze (pogingen) haalden niets uit'. Deze opmerkingen bieden voor de opsporing een paar handvatten:

- Het gaat om een organisatie die tot voor kort legaal actief was. Daarbij zou het bekende **Right Animal Treatment / Animal Justice Front (RAT/AJF)** van strikt genomen afvallen. Hetzelfde geldt voor een nieuwlichter als het direct aan het ALF gelieerde **Dierenbevrijdingsfront (DBF)**, dat op Internet een eigen website heeft (www.animal-liberation.net./netherlands) en dat zegt te bestaan uit 'losse cellen die illegaal actievoeren tegen dierenmisbruik'. Een eventuele kandidaat is "Een Dier Een Vriend" (EDEV), van de voormalige directeur van PeTA en woordvoerder van het (oude, in de jaren tachtig actieve) Dierenbevrijdingsfront, De eerlijkheid dient te zeggen dat het oude DBF geen brand stichtte maar het vermoeden bestaat dat Deckers indertijd wel faciliteiten heeft verschaft (en enige sturing gegeven?) aan de RAT/AJF-activisten.
- Het gaat om individuen uit bestaande - legale - organisaties die om hen moverende redenen de overstap hebben gemaakt naar radicaal actievoeren.

a) De brief

De claimbrief is in goed en vlot Nederlands geschreven en voorzien van enige bombastiek. Meer opmerkelijk is echter dat er in minder dan een A4-tje vijf anglicismen voorkomen:

- *teleurgesteld in* ('disappointed in' versus 'teleurgesteld over');
- *censureerden* (censure = afkeuren);
- *op te staan voor* ('stand up for' versus 'opkomen voor');
- *als wel* ('as well' versus 'als ook')
- *nu is de tijd* ('now is the time' versus 'het is nu tijd').

Deze anglicismen leiden tot de conclusie dat op enigerlei wijze een Britse betrokkenheid bestaat bij het opstellen van de brief. Mijn eerste gedachte dat men gewoon stukken uit bestaande ALF-geschriften slordig vertaald heeft overgenomen, wordt weersproken door het feit dat de betreffende taalmerkwaardigheden ook voorkomen in passages die direct te maken hebben bij de aanslag in Bodegraven.

Een betere mogelijkheid lijkt mij dat de schrijver van de brief een Britse achtergrond heeft, in welke vorm dan ook:

¹⁰.

is een Britse, tot zeven jaar cel veroordeelde, dierenrechtenactivist.

- is hij/zij reeds lang woonachtig in Nederland maar zelf afkomstig uit engelstalige contreien?
- is hij/zij ter plekke ingefluisterd/gesouffleerd door een nog niet geheel foutloos Nederlands sprekende engelstalige persoon?

Hoe het ook zij, het ALF heeft in de claimbrief duidelijk gesteld dat deze aanslag 'het begin van een offensief is'.

3) Rode Haan

In hoeverre de actiegroep **Rode Haan** aan bovengenoemde verkapte oproep gevolg heeft gegeven is onduidelijk. Sowieso houdt deze groepering zich tot op heden slechts bezig met pluimvee. Waarschijnlijk heeft de aanslag in Bodegraven dan ook niets uit te staan met die in Dedemsvaart, waar een dochter van de bekende Friki miljoenenschade leed bij de brandaan-slag van 4 juli jongstleden.

De BVD werd op de ochtend van genoemde 4 juli ingelicht dat er een aanslag had plaatsgevonden. De vraag of de BVD iets wist, kon via de piketambtenaar slechts in uiterst vage termen worden beantwoord: waarschijnlijk plaatselijke of regionale individuen. In een later stadium bedacht men zich binnen team Koers2000 dat Dedemsvaart ongeveer op de lijn Kiel-Windeweer - Putten ligt. Dat werd medegedeeld aan de piketambtenaar met het verzoek om, mocht CRI of RID nog eens bellen, door te geven dat het een actie van Rode Haan zou kunnen zijn en dat die dan op maandag of dinsdag mogelijk een, uit uitgeknipte en geplakte krantenletters bestaande, claimbrief zou bezorgen bij een regionale krant.

Analyseren bleek weer eens vooruitzien want op maandag kreeg de Zwolse Courant inderdaad een dergelijke claimbrief van Rode Haan. De brief zelf geeft weinig aanknopingspunten. Wél wordt gezegd dat de strijd wordt voortgezet, ja zelfs opgevoerd. Daarnaast stelde de brief ons voor een raadsel aangezien Rode Haan deze aanslag "de 5de" in een reeks noemt. (De oplossing zou maanden later worden aangereikt.)

In het standaardwerk over links activisme, "Panta Rhei, ook de Beweging", werd naar aanleiding van de aanslagen van Rode Haan in Kiel-Windeweer en Putten het volgende opgemerkt: *'Dat de claim niet naar de NN of andere activistenbladen is gestuurd, heeft mogelijk te maken met het feit dat het hier om a-politieke dierenvrienden gaat'.*

Deze bewering wordt gestaafd door de actie in Dedemsvaart. De daders zullen ook hier eerder moeten worden gezocht in niet-politiek gemotiveerde dan in linkse kringen.

4) Conclusie

Hoewel de aanslagen in Bodegraven en Dedemsvaart in kort tijdsbestek plaatsvonden en werden uitgevoerd met een soortgelijke modus operandi, gaat het om twee volstrekt verschillende dadergroepen en geheel gescheiden trajecten. Het **ALF** 'barbecuet' rundvlees en laat dit vervolgens weten aan de linkse alternatieve pers; **Rode Haan** schroeit pluimvee en maakt dit bekend bij de reguliere (regionale) pers.

B. Vurige dierenleedbestrijders: de aanslagen van "Rode Haan" (juli 1999)

1) Inleiding

Al meer dan vijf jaar is in noordelijk Nederland onder de naam **Rode Haan** een groep radicale dierenactivisten actief. Zij richten zich met hun aanslagen op met name de transporteurs van onze gevederde vrienden: pluimvee maar ook postduiven. Opmerkelijk in vergelijking met de meeste andere dierenactivisten is, dat zij geen enkele toenadering zoeken tot de alternatieve, links-radicalen, pers. Bij hun drie geclaimde acties is de persverklaring, bestaande uit een kopie van uitgeknipte en opgeplakte letters, gestuurd naar het ANP en met name regionale kranten. Het lijkt erop dat Rode Haan geen contacten onderhoudt met het linkse activisme en de veronderstelling van het blad *Ravage* dat Rode Haan een ALF-cel zou zijn berust op niets.¹¹ *Ravage* is tevens slecht op de hoogte wanneer zij stelt dat Rode Haan ook in januari in Geleen actief was en dat de naam voor het eerst opdook na een brandstichting in Barneveld.

Kortom, wij hebben bij Rode Haan waarschijnlijk eerder te maken met "partijloze", uit sterke emotie handelende, personen die in hun afkeer van bio-industrie en dergelijke wel zekere politieke motieven kunnen hebben, hoewel deze tot op heden niet zijn uitgesproken.

2) De vijf aanslagen

Zoals gezegd richt Rode Haan haar acties op vervoerders van pluimvee. Het gaat hier om onderstaande aanslagen, die deels geclaimd zijn en die werden uitgevoerd in de volgende plaatsen:

1. Kiel-Windeweer:

Op 17 december 1993 werd in een loods in het Groningse Kiel-Windeweer (tussen Veenendam en Hoogezand-Sappemeer) brand gesticht. Daarbij gingen vrachtwagens van de Nederlandse Postduiven Organisatie, Afd. Noord in vlammen op. Rode Haan claimde de actie in een gekniptplakte brief, die bij het ANP werd bezorgd.¹²

In de brief fulmineerde men tegen de gang van zaken bij de wedvluchten: '*Veel duiven overleven de wedvluchten niet en zwakke wordt de nek omgedraaid*'.

2. Barneveld:

In 1995 gingen zes vrachtwagens van pluimveetransporteur Van de Pol uit Kootwijkerbroek in vlammen op. Hoewel het vuur ontstond aan de achterkant van een vrachtwagen, die al een dag stilstond, hield de politie het op kortsluiting. De actie werd later (1998) door Rode Haan geclaimd.

3. Putten:

In september 1996 kreeg transportbedrijf Van de Pol opnieuw bezoek. Negen vrachtwagens werden in de as gelegd. Bij deze gelegenheid ging de politie ook uit van brandstichting maar het onderzoek leverde daarvoor geen bewijzen op.

¹¹ *Ravage* 287 ½ van 7 juli 1999 merkte op: '*En hiermee lijkt het Animal Liberation Front zich aan haar woord te houden*', waarna zij een relevante zinsnede aanhaalde uit de ALFclaim van de actie in Bodegraven.

¹² Dit tot ongenoegen van de *Ravage*-redactie: '*Waarom niet bij ons!?*'

N.B. Rode Haan heeft deze aanslag niet specifiek geclaimd maar in de hieronder aan te treffen claimbrief van Plukon-Dedemsvaart zegt zij dat die haar vijfde aanslag is (en dan past die in Putten mooi in het numerieke rijtje).

4. Barneveld:

Op 4 januari 1998 gingen op een industrieterrein negen vrachtwagens en een aanhanger van Van de Pol in vlammen op. De schade bedroeg vier miljoen gulden. Rode Haan knipt-plakte wederom een claimbrief en bezorgde die bij het Nieuwsblad van het Noorden in Groningen. Zij zei daarin onder meer dat zij *'ook in de toekomst hard zullen optreden tegen geweld tegen weerloze dieren'*. De actie was *"een protest tegen mishandeling en onderdrukking van dieren in de bioindustrie"*.

5. Dedemsvaart:

De meest recente aanslag van Rode Haan was die van 4 juli 1998 bij Plukon Poultry bv in Dedemsvaart. Van zeven vrachtwagencombinaties en een opslagloods bleef weinig meer over en de schade bedroeg enkele miljoenen gulden. In de gebruikelijke, bij de Zwolse Courant, bezorgde claimbrief werd gezegd dat Rode Haan de strijd zal voortzetten: *'Sterker nog, hij voert de strijd op tegen hen die kwellen'*.

3) Ten slotte

In januari 1999 werd bij McDonalds-Geleen brand gesticht door **De Rode Haan**. Ravage verbond daaraan de conclusie dat het om dezelfde groep gaat als bovenstaande. Dat lijkt echter niet het geval:

- de naam is (licht) afwijkend;
- het doel is afwijkend (geen pluimvee);
- en de claimbrief, waarin men zich ook verantwoordelijk stelt voor de reeks bommeldingen bij McDonalds, wordt bezorgd bij Ravage.

Tel je daarbij op dat de claimbrief Vlaamse uitdrukkingen bevat en dat De Rode Haan ook aanslagen in het Belgische Sint-Niklaas en Lint heeft geclaimd, dan ligt het voor de hand dat De Rode Haan eerder een Belgische achtergrond heeft en dat men voor de afwisseling even de grens met Nederland is overgestoken.

C. Grensoverschrijdend dierenactivisme (augustus 1999)

1) Inleiding

Nederland en met name België worden al bijna een jaar geteisterd door aanslagen van dierenactivisten. De nadruk ligt daarbij op vestigingen van McDonalds maar ook de meer doorsnee vleeshandel en slachterijen worden getroffen door vooral brandaanslagen.

In januari 1999 werd getracht een McDonalds-vestiging in Geleen in brand te steken. In het activistenblad Ravage werden flarden van de claimbrief afgedrukt, waaruit wij konden opmaken dat de afzender Vlaamse "roots" moest hebben. De activisten noemden zich bij deze aanslag ALF **'De Rode Haan'**, een naam die eerder bij aanslagen in België was gebruikt maar ook een naam die bij een brandaanslag in Merksem (McDonalds, 13 augustus 1999) opdook, toen voorzien van de aanvulling **Nederland**. De claimbrief was deze keer geschreven

door een Nederlandstalig persoon, waardoor het accent geheel op de Nederlandse deelname kwam te liggen.

Een bezoek van de Belgische zusterdienst op 26 augustus 1999 aan het relevante BVD- team wierp echter een ander, duidelijk, licht op de zaak. Met name een "open brief" van ALF 'De Rode Haan' in het dagblad De Morgen van 13 juli 1999 was een regelrechte eye-opener.

2) De "open brief"

In bedoelde brief aan De Morgen vertelde de zegsman in onmiskenbaar Vlaams dat De Rode Haan zijn eerste acties in Nederland startte, *'doch de grond werd er daar ons te heet en we werden verplicht om een andere locatie te zoeken voor onze activiteiten, liefst zover mogelijk buiten onze woonplaats'*. Men had eerst in Antwerpen leuzen gekalkt bij slaggers en op vrachtwagens ('meat means murder', 'ALF') en *'kort daarna zijn we terug afgezakt naar daar, deze maal om brand te stichten bij het bedrijf Belgamea'*.

De (Nederlandse?) activisten vervolgen hun relaas: *'Omdat Antwerpen voor ons een ideaal actieterrein was inzake vluchtwegen richting Nederland en overnachting bij vrienden besloten we om in België actie te blijven voeren, zij het wel tegen McDonalds'*.

De schrijver van de brief claimde vervolgens de brandaanslagen tegen Quick in Kontich, McDonalds in Antwerpen (Tenierplaats) en Quick in Berchem. Bij deze laatste twee werd de "cel" gesplitst in twee groepjes (dus minimaal vier personen - opmerking steller). Sommige acties werden overigens in een "opeisingsbrief" kenbaar gemaakt aan ALF-Engeland. Naast deze aanslagen worden ook die tegen Quick-Borsbeek, een object in Schoten en McDonalds in Puurs geclaimd.

Het werd eind 1998, begin 1999 en *'toen zijn we begonnen hommelingen te doen over gans Zuid-Nederland, waarbij verschillende filealen moesten ontruimd worden; ook stichtten wij brand bij de McDonalds's in Geleen'*.

Na "een lange rustpauze" werden McDonalds in St. Niklaas, een pluimveeslachterij in Lint (twee maal) en vleesverwerkingsbedrijf Schots in Kontich het slachtoffer.

Vervolgens claimde men ook nog de brandstichting in Dedemsvoort (Dedemsvaart), die door de BVD echter met gegronde redenen reeds was toegedicht aan de in Noord-Nederland actieve **Rode Haan**. Mogelijk wil ALF 'De Rode Haan' zich meer toedichten dan de acties die werkelijk werden uitgevoerd. Dit gebeurde mogelijk ook bij (sommige) acties in Antwerpen die op de televisie werden geclaimd door twee jongedames.

De "open brief" zegt dienaangaand: *'Toen gebeurde er iets raars; in België verschenen 2 gemaskerde personen op Tv die al de akties op zich namen, waarom ze dit deden is voor ons nog steeds een raadsel. Kort daarop werden die 2 opgepakt en opgesloten. (...) Kort daarop werd nog een derde persoon opgesloten, die eveneens niets met onze brandstichtingen te maken had'*.

De open brief is een "rondzendbrief" naar Ravage, de B.O.B. van Antwerpen, vzw WEIK en de Morgen. Zij eindigt dreigend: *'Indien deze informatie niet openbaar wordt gemaakt, dan zal ALF De Rode Haan opnieuw in België toeslaan, zij het met hulp van de RARA'*.

3) Aanknopingspunten

Bij lezing van de passage over het te heet worden van de grond in Nederland en het daarom verplaatsen van de acties naar België kunnen direct twee namen worden ingevuld, namelijk die van de enige tot nu toe echt met justitie in aanraking geweest zijnde personen: de

RAT/AJF-activisten gedetineerd geweest. Zij zijn immers enige jaren heeft zich eens laten ontvallen, dat hij bereid is na zijn vrijlating weer geweld aan te wenden. Later heeft hij echter ook wel eens aangegeven in het vervolg op te passen, omdat bij elke aanslag (in Nederland) direct met de vinger naar hem zou worden gewezen. (Vandaar mogelijk de verplaatsing van de aanslagen naar België!) De laatste grote aanslag in Merksem (13 augustus) werd, zoals gezegd, geclaimd door "ALF DE RODE HAAN NEDERLAND". Er kwam echter bij de Rijkswacht in Geel een anonieme melding binnen dat de aanslag was 'opgezet vanuit Vlaanderen en Nederland maar uitgevoerd door leden van een cel uit het Verenigd Koninkrijk'.

Dit grensoverschrijdend activisme is niet nieuw zoals uit onderstaand zoekslag moge blijken. Al speurende kwamen wij namelijk uit bij een melding van 15 januari 1999 aangaande mogelijke verkenningen bij een nertsenfarm in het Duitse Orsbach (Aken). In de melding is sprake van een controle door de Duitse politie, waarbij een auto werd staande gehouden met daarin bovengenoemde in gezelschap van drie Belgische activisten, die contacten onderhouden met de Antwerpse ALF-scene. De voornaamste verdachte staat op de nominatie voor een "volging", zodra hij eenmaal is getraceerd: hij zat op dat moment ondergedoken.

4) Conclusie en aanbeveling

Er bestaat meer dan één reden voor de voorzichtige inschatting dat (en mogelijk de indertijd wat meer timide) betrokken zijn bij activiteiten van **ALF De Rode Haan Nederland**. Het is tevens niet uitgesloten dat zij samen met genoemde Belgische radicale dierenactivisten daarin actief zijn (geweest).

Een link met de bontindustrie werd gelegd in een claimbrief, behorende bij een actie in mei 1999, waarin wordt gesteld: 'Naast McDonalds en Quick zullen nu ook de vlees- en bontindustrie doelwit worden van ALF-aanslagen'. Vandaar mogelijk de aanwezigheid van het vijftal bij de nertsenfarm in Orsbach: dit actiedoel had reeds hun aandacht.

Het vermoeden voor de deelname van aan de acties wordt versterkt door een passage in de claimbrief van de brandstichting van ALF De Rode Haan Nederland in Merksem: 'Wij willen het woord terreur even uitleggen: het platgooien van een gebouw dat niets voelt en waar zich geen levende wezens meer bevinden is zeker geen terreur'. heeft namelijk indertijd een licht trauma overgehouden aan de verhoren en de rechtszaak, waarin hem werd gewezen op de mogelijke gevolgen van een door hem uitgevoerde brandstichting boven een slagerij waar mensen lagen te slapen.

Kortom, redenen genoeg om de activiteiten van nader te onderzoeken.

D. Dierenactivisme: wel of niet een BVD-onderwerp? (juli 1999)

"Om economische sabotage te plegen bij diegenen die profiteren van het misbruik en de exploitatie van dieren". (Richtlijn van ALF en DBF)

1) Inleiding

Hierbij gaan wij in op de rol van de Binnenlandse Veiligheidsdienst inzake gewelddadige vormen van het dierenactivisme, die zich onder meer manifesteren in brandaanslagen. Het is

geschreven naar aanleiding van de recente aanslagen van dierenactivisten (Rode Haan en Animal Liberation Front) en de daaropvolgende vragen uit de Tweede Kamer. Hieronder wordt uiteengezet waarom juist nu radicaal dierenactivisme meer expliciet tot het aandachtsgebied van het zich daarmee bezighoudende BVD-team wordt gerekend.

2) Enige criteria

Naast het in acht nemen van hetgeen in de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten (WIV) is bepaald worden, voordat iemand of iets de bijzondere aandacht van de BVD krijgt, tevens andere criteria gesteld. Het gaat hierbij om de volgende, aan welke meteen de activiteiten van de verschillende groeperingen worden getoetst:

- Er is sprake van een *ernstige* verstoring. Brandstichtingen en -aanslagen hebben doorgaans een grote impact, zeker wanneer daarbij mensenlevens in het geding kunnen zijn. (Dat was ook de voornaamste reden dat de activisten van het **Right Animal Treatment (RAT)/Animal Justice Front (AJF)** gevangenisstraffen van tweeënehalf en anderhalf jaar kregen). De activiteiten van **Rode Haan** en het **Animal Liberation Front (ALF)** vonden weliswaar veelal plaats op industrieterreinen maar het is bijvoorbeeld niet ongebruikelijk dat vrachtwagenchauffeurs, voorafgaande aan een vroege rit, de nacht doorbrengen in hun eigen voertuig.
- De acties zijn daarnaast *clandestien* te noemen. De aanslagen worden in het geheim voorbereid en - in tegenstelling tot acties van bijvoorbeeld het **Earth Liberation Front**, dat vaste actieweken kent - onverwachts uitgevoerd.
- De acties van groeperingen als **Animal Liberation Front (ALF)**, de **Animal Right Activists (ARA)** en **Dierenbevrijdingsfront (DBF)** en zelfs die van de mogelijk buiten het activistenwereldje gesitueerde **Rode Haan** hebben een *politiek oogmerk*. Het ARA bijvoorbeeld koppelt in één van haar publicaties "*Vlees eten=rechts!*" de consumptie van vlees direct aan de '*door het kapitalisme gefinancierde globale uitbuiting, die gepaard gaat met onderdrukking van minderheden*'. Tevens hebben zij in publicaties blijk gegeven van een gedeelde visie ten aanzien van de samenleving die zij wensen, hetgeen "*Leitmotiv*" is voor hun handelen: '*Onze samenleving is gebaseerd op bepaalde machtsverhoudingen. Binnen instituten zoals de staat is macht in handen van een klein groepje mensen die beslissingen nemen op de korte of de lange termijn. De meeste mensen hebben geen inspraak en feitelijk geen macht over situaties die ook betrekking op hun hebben. Wat ARA wil is de macht breken van dat kleine groepje mensen. (...) Niemand mag de macht over een ander hebben, of het nu mens of dier is.*' Het Dierenbevrijdingsfront stelt in de claimbrief na de aanslag te Ermelo op 11 juli 1999 dat '*zolang dierenmoordenaars beschermd worden door wetten die niet deugen, zullen dieren moeten beschermd worden door mensen die voor de wet niet deugen.*' De groeperingen willen, zoals ze zelf aangeven, niet langer legaal ageren tegen door de Nederlandse wetgeving goedgekeurde zaken als bio-industrie. Door middel van hardere actie, soms in de vorm van aanslagen, wil men op een snellere manier komen tot verwerkelijking van hun idealen.
- Er is sprake van *systematiek*. Niet alleen qua doelen - Rode Haan versus transporteurs

van pluimvee(producten) - maar ook qua regie. Het gaat om gelijkgezinde personen met gelijke doelen. Net als in Scandinavië, België en Oostenrijk is ook bijvoorbeeld bij het ALF sprake van gelijkgezinde personen die hun Britse geestverwanten navolgen in ideeën en actie vormen.¹³

- Het *weerstandsvormogen* van de belangendrager *schiets vaak te kort*. Er zijn voor de activisten wel honderden logische doelen en de voorbereiding van acties ontrekt zich aan het oog van de overheid. Dit impliceert dat de overheid bij gebrek aan adequate informatie niet in staat is aanslagen te voorkomen of potentiële daders op hun gedrag aan te spreken.
- De *specifieke BVD-middelen en -werkmethoden* kunnen een *toegevoegde waarde* hebben bij het onderzoek naar radicale dierenactivisten. Door de inzet van die middelen kan het bevoegd gezag worden geïnformeerd waardoor mogelijk aanslagen worden voorkomen. In voorkomende gevallen kan de BVD in directe gesprekken met actievoerders de schade mogelijk tot een minimum reduceren.

a) Conclusie

Op grond van deze argumenten komen de actiegroepen die zich nu manifesteren als Rode Haan, Dierenbevrijdingsfront en Animal Liberation Front, en in het verleden Right Animal Treatment /Animal Justice Front, voor nader onderzoek van de BVD in aanmerking.

3) Piramidale aanpak

Het (gewettigde) onderzoek naar radicale elementen binnen het dierenactivisme kan, analoog aan het in het linkse activisme gehanteerde piramide-model, plaatsvinden. Dit betekent dat door opereren in het burgerlijk ongehoorzame middendeel getracht wordt beter inzicht te krijgen in die sterk geradicaliseerde groepjes of individuen die harde aanslagen niet uit de weg gaan. Na identificatie zullen deze laatsten met de diverse inlichtingmiddelen nader onder controle worden gesteld.

De piramide voor wat betreft dierenactivisme ziet er op dit moment volgens ons als volgt uit:

- gematigde basis: groeperingen als **Faunabescherming, Anti Bont Comité, Bont Voor Dieren** en - op de grens met de volgende categorie - **Alle Dieren Vrij**;
- burgerlijk ongehoorzame middendeel: **Een Dier Een Vriend** en - op de grens met de volgende categorie - **Animal Rights Activists**;
- radicale top: (cellen van het) **Dierenbevrijdingsfront, Animal Liberation Front** en **Rode Haan**.

4) Bijlage acties dierenrechtenactivisten

Radicale Acties:

17-12-1993 te Kiel-Windeweer: brandstichting vrachtauto's Nederlandse Postduiven
Organisatie door **Rode Haan**

¹³ Bij het dierenrechtenactivisme is sprake van een soort van ideologische regie: niet zozeer "volg de leermeester" dan wel "volg de leerstelling".

1995 te Barneveld: brandstichting vrachtauto's pluimveetransporteur van der Pol door **Rode Haan**
 19-05-1995 te Breda: anti-bont actie
 12-10-1995 te Breda: McDonalds
 19-10-1995 te Breda: McDonalds
 november 1995: actie tegen circusvoorstelling Foster Parents Plan door **PeTA**
 maart 1996 te Horst: actie tegen verstrekken vergunning proefdierfokkerij door **Proefdiervrij**
 september 1996 te Putten: brandstichting vrachtauto's pluimveetransporteur van der Pol
 12-03-1997: publieksactie door **Bont voor Dieren**
 23-04-1997 te Amsterdam: bezettingsactie faculteit biologie UvA door **PeTA**
 07-05-1997 te Nijmegen: actie bij opening dierenlaboratorium KU door **PeTA**
 23-07-1997 te Rotterdam: vernieling bont/lederhandel, mogelijk door **PeTA**
 09-10-1997 te Zuilichem: confrontatie leden **Dierenbevrijdingsfront** met schapenboeren
 23-12-1997 te Schaijk: bezetting kantoor International Quality Packet door **Animal Peace**
 04-01-1998 te Barneveld: brandstichting vrachtauto's fa. van der Pol door **Rode Haan**
 09-01-1998 te Hoogeveen: brandstichting slachterij Wildeboer door "jonge vegetariërs"
 21-03-1998 te Meerlo: vernieling nertsenfarm
 21-03-1998 te Oirle: vernieling pluimveebedrijf door **Dierenbevrijdingsfront**
 16-04-1998 te Leiden: bestorming/vernieling McDonalds Leiden door deelnemers *animal rights gathering EuroDusnie* Leiden
 08-08-1998 te Maastricht: vernieling bedrijfsauto's in het kader van dierenactivisme
 september 1998 te Maastricht: actie proefdiercentrum universiteit
 04-10-1998 te Kessel: actie bij nertsenfokkerij door **Bont Voor Dieren**
 05-10-1998 te Amsterdam: brandstichting auto's slagerij Fontijn
 oktober 1998 te Dedemsvaart: poging brandstichting vrachtauto's pluimveebedrijf Plucon
 19-10-1998 te Rijswijk: bezetting Biomedical Primate Research Centre
 januari 1999 te Geleen: brandstichting McDonalds Geleen door **De Rode Haan**
 21-02-1999 te Amsterdam: brand bij universiteit mogelijk door **Dierenbevrijdingsfront**
 02-03-1999 te Meijel: bevrijdingsactie 3700 nertsen uit fokkerij
 18-03-1999 te Putten: bevrijdingsactie 50 nertsen uit fokkerij door **ALF**
 17-05-1999 te Nootdorp: bevrijdingsactie nertsen uit fokkerij
 12-06-1999 te Bodegraven: brandstichting vrachtauto's Domburg Vlees door **ALF**
 04-07-1999 te Dedemsvaart: brandstichting vrachtauto's Plukon door **Rode Haan**
 11-07-1999 te Ermelo: brandstichting pluimveeverwerkingsbedrijf Poultry Trading Brinky door **Dierenbevrijdingsfront**

Bekladdingen VLEES IS MOORD:

16-07-1995 te Groningen: vrachtauto's Groninger vleescentrale
 23-07-1995 te Groningen: vrachtauto's Groninger vleescentrale
 12-10-1997 te Sittard: Edah Supermarkt
 31-10-1997 te Nuth: geluidscherm A-76
 30-11-1997 te Hoogeveen: vleesverwerkingsbedrijven
 30-11-1997 te Druten: vleesverwerkingsbedrijf Hendrix
 30-07-1998 te Geleen: meubelzaak
 01-11-1998 te Cuijk: Hencu pluimveeverwerkingsindustrie

Bommeldingen McDonalds vestigingen:

14-11-1997 te Amsterdam

25-09-1998 te Amsterdam
27-10-1998 te Breda door **ALF**
02-01-1999 te Best door **ALF**
02-01-1999 te Den Haag
06-01-1999 te Leidschendam
07-01-1999 te Venlo en Venray
08-01-1999 te Emmen
10-01-1999 te Geleen

Demonstraties:

27-06-1995 te Breda door **PeTA**
28-06-1995 te Heerlen door **PeTA**
29-08-1995 te Breda door **PeTA**
08-07-1997 te Heerlen door **Dierenbelangen**
15-04-1998 te Rijswijk (BPRC) door deelnemers *animal rights gathering EuroDusnie* Leiden
16-04-1998 te Amsterdam bij slachthuis door deelnemers *animal rights gathering* Leiden
08-08-1998 te Orsbach door **Autonome Tierrecht Gruppe Aachen**
16-10-1998 te Geleen bij McDonalds
05-12-1998 te Amsterdam tegen bont, vlees, bio-industrie en vivisectie door **Animal Defence League**
27-01-1999 te Amsterdam bij Proctor & Gamble door **PeTA**
02-03-1999 te Leidschendam tegen circus Renz door **dieren buiten spel**
24-04-1999 te Rijswijk tegen BPRC
28-04-1999 te Amsterdam tegen AMC waar een lezing gegeven wordt
29-04-1999 te Gorinchem tegen Russisch staatscircus door **dieren buiten spel**

E. Animal Liberation Front: een gids voor directe actie (maart 2000)

1) Inleiding

Via (het waarschijnlijk Amerikaanse) Frontline Information Service - Publications is reeds lang geleden een artikel op internet gezet met de titel "*The A.L.F. Primer. A Guide to Direct Action and the Animal Liberation Front*". Daarin is uit de (grond)verf gekomen wat het ALF is, met welke acties men zich bezighoudt en welke richtlijnen moeten worden nageleefd. Een korte - puntsgewijze - samenvatting treft u onderstaand aan.

2) Geschiedenis

Het Animal Liberation Front vindt zijn oorsprong in het Engeland van de jaren zestig. Een kleine groep mensen, de **Hunt Saboteurs Association**, begon daar de jacht te saboteren door middel van het op een dwaalspoor brengen van de jachthonden. In 1972 vonden sommige leden dat hardere actie nodig was. Zij richtten de **Band of Mercy** op, die overging op het vernielen van wapens en voertuigen van jagers. Daarnaast werden boten van zeehondenvangers alsmede geneesmiddelenlaboratoria in brand gestoken. In 1975 werden twee leden veroordeeld, waarna de aanhang snel groeide en het **Animal Liberation Front** werd opgericht.

Het ALF wil door middel van directe, illegale, actie een einde maken aan het veelsoortige lijden van dieren. Gewoonlijk gaat het hierbij om twee zaken:

- bevrijden van dieren uit laboratoria of andere plekken van misbruik;
 - het toebrengen van economische schade bij degenen, die dierenleed veroorzaken.
- Daarbij wil het ALF tevens de gewraakte praktijken aan het daglicht brengen, waarbij de activisten ervoor waken om "geen dier, menselijk of niet-menselijk" nadeel te berokkenen: 'Elke actie waarbij geweld wordt gebruikt is per definitie geen ALF-actie'.

3) Klaar voor het ALF?

- Zorg ervoor in prima conditie te zijn: gebruik geen drugs en alcohol, leef bij voorkeur veganistisch.
- Beperk liever je activiteiten voor gematigde dierenrechtengroeperingen, teneinde minder zichtbaar te zijn bij politie-onderzoek.
- Omdat bij elke actie het risico op aanhouding bestaat, moet je volledig kunnen vertrouwen op je kameraden. Werk dus alleen samen met mensen die je heel goed kent. Vermijd samenwerking met opscheppers en anderen die hun mond niet kunnen houden.
- Zweer, desnoods plechtig, dat je je kameraden niet zult verraden wanneer je wordt opgepakt. Ga ervan uit dat een eventueel tevens gearresteerde kameraad ook zijn/haar mond houdt.
- Het is beter een eigen cel te beginnen dan om toe te treden tot een bestaande cel. Ken je namelijk al een bepaalde cel, dan schort er waarschijnlijk iets aan hun gevoel voor veiligheid.
- Cellen bestaan uit twee tot maximaal vijf personen. Gebruik een minimum aantal maar zorg er wel voor dat je mensen hebt die op de uitkijk gaan staan.

4) Start en planning

- Begin in het klein: lijm wat sloten en spuit wat verf.
- Het gemakkelijkste hulpmiddel bij het vinden van een geschikt doel is de Gouden Gids.
- Breng eerst overdag een bezoek aan het doel; parkeer op een onopvallende plek, bijvoorbeeld op een grote parkeerplaats, en ga te voet naar het doel. Neem alle details in je op en maak, terug in je vervoermiddel, notities en tekeningen. Ga vervolgens 's nachts terug en probeer met je auto zo dicht mogelijk bij het doel te komen. Noteer alle details met betrekking tot bewaking en andere belangrijke factoren. Beschouw dit als generale repetitie.
- Voer vervolgens de actie uit maar zorg ervoor dat je niet in je eigen omgeving actief wordt ("*Cross county lines or state lines, preferably*".)
- Als je er de voorkeur aan geeft om de actie te claimen, doe dit dan liefst telkens onder een andere naam.
- Draag geen kleren die gemakkelijk te identificeren zijn: denk eraan dat veel bedrijven zijn uitgerust met beveiligingscamera's. Trek bij acties met een verhoogd risico liever schoenen aan die een paar maten te groot zijn, zodat je niet gepakt kunt worden op achtergelaten voetsporen.
- Koop de spullen die je voor een actie gebruikt ver van huis en betaal contant.

5) Veiligheid

- Ga ervan uit dat de overheid de post opent, de telefoon afluistert en je e-mail meeleest. Kijk goed uit of je niet wordt gevolgd en reken op inbraken in je woning. Bespreek de voorbereiding van acties en zo liever tijdens een boswandeling.
- Praat na een geslaagde actie daar nooit meer over: schade is toegebracht, dieren werden gered en dat is het belangrijkste.
- Het is beter een beetje paranoïde te zijn dan gevangen.

6) Brandstichting

- Gebruik om veiligheidsredenen liever kerosine of diesel dan benzine. Koop het, ver van huis, in normale jerry-cans en hevel het thuis over dunwandige pet-flessen. Vervoer het in verzegeld plastic naar de plek van de aanslag. Maak na een actie alles schoon (jezelf, je kleding) en lucht je auto.
- Gebruik liever geen wierookstokjes want die gaan snel uit. Wij raden nep-verjaardagskaarsen aan, dat soort dat je niet kunt uitblazen.
- Een simpele manier om vrachtwagens in brand te steken is het doordrenken van een laken of deken met brandstof om deze vervolgens op of onder het voertuig te leggen.

7) Bevrijding van pelsdieren

- Op de chinchilla na kunnen alle bevrijde pelsdieren het redden in de natuur. Geloof politie en pelsdierenfokkers die het tegendeel beweren niet.
- Bevrijd ze pas na de zoogperiode en niet later dan oktober omdat ze anders te weinig prooi kunnen vinden.
- De beste methode om zoveel mogelijk dieren te bevrijden gaat als volgt: knip gaten in de omheining en zet alle hokken open. Laat ze dan verder zelf maar uitzoeken hoe ze kunnen ontsnappen.
- Als het niet anders kan, spuit ze dan vol non-toxische verf zodat de pels onbruikbaar wordt. Zij zullen dan toch wel gedood worden maar mogelijk zal het aanleiding vormen de farm te sluiten, waardoor toekomstige generaties pelsdieren worden gered.

8) Het claimen van acties

- Wanneer je van plan bent om een actie door te geven aan een steungroep, stuur krantenknipsels of je eigen verslag inclusief datum, plaats en wat er gebeurd is.
- Schrijf je verslag op gewoon papier in blokletters of met behulp van een publiek toegankelijke typemachine of computer, zoals die bijvoorbeeld in bibliotheken zijn te vinden.
- Fotokopieer het verslag enkele malen in een openbare kopieerinstelling om het nog moeilijker te maken eventuele sporen na te trekken.
- Als je het handgeschreven wil doen, schrijf je verslag dan met meerdere personen die elk een alinea doen. Vermijd vingerafdrukken op envelop, schrijfpapier of postzegel.
- Spel alles correct want sommige spelfouten zijn karakteristiek voor sommige personen.
- Gebruik geen speeksel voor envelop en zegel.

F. Acties tegen het BPRC in Rijswijk (februari 2001)

Het Biomedical Primate Research Centre in Rijswijk geniet de laatste jaren veel aandacht van dierenrechtenactivisten, die door allerlei acties trachten de bedrijfsvoering onmogelijk te maken. Steeds meer wordt het BPRC de Nederlandse equivalent van het Engelse Huntingdon Life Sciences, waar medewerkers letterlijk en figuurlijk aan den lijve hebben ondervonden dat Britse dierenrechtenactivisten desnoods over lijken gaan: het verzenden van bombrieven maakt daar steeds vaker deel uit van de modus operandi.

Het BPRC kreeg in april 1998 te maken met een demonstratie door deelnemers aan een internationale *animal rights gathering* in Leiden. In oktober van hetzelfde jaar volgde een bezetting van een deel van het hoofdgebouw, waarbij vernielingen werden aangericht en data werden ontvreemd.

Twee jaar later, van 23 tot 30 oktober 2000, vond een grote internationale actieweek plaats tegen het BPRC. De deelnemers hadden zich verenigd in de "**actiegroep KOEN**", genoemd naar een primate van het BPRC. Naast verschillende demonstraties, zowel voor de poort als elders, werden medewerkers door middel van in Den Haag verspreide aanplakbiljetten openlijk aan de kaak gesteld. Dit leidde bij verschillende personen tot bedreigende situaties in de woonomgeving.

Tijdens de jaarwisseling, nieuwjaarsnacht 2001, hebben zich **Animal Rights Militia (ARM)**¹⁴ noemde dierenrechtenactivisten een poging ondernomen om apen te bevrijden. Dit mislukte vanwege een al snel plaatshebbende confrontatie met bewakingspersoneel. Het activistenblad *Ravage* kreeg een claim toegespeeld waarin onder meer een waarschuwing was opgenomen aan het adres van BPRC-medewerkers: *'Na jaren van mishandeling is nu de tijd gekomen dat jullie gestopt worden. De wrede praktijken van het BPRC worden niet meer getolereerd. De tijd van geweldloze actie is voorbij... Wees gewaarschuwd'*.

Op 16 januari 2001 vond wederom een actie tegen het BPRC plaats. Negen activisten van de **actiegroep KOEN** drongen een gebouw van het BPRC binnen en richtten, naast vernielingen, een grote chaos aan: kasten en bureaus werden opengebrouwen en alles werd overhoop geraakt: *'Wij vinden dit een succesvolle actie. Het weer helemaal op orde krijgen van hun dossiers en bestanden gaat het BPRC veel geld en tijd kosten'*.

¹⁴ De naamkeuze geeft een extra dimensie aan de dreiging: de **Animal Rights Militia** geldt in Groot-Brittannië en andere Angelsaksische landen als een uiterst gewelddadige tak van het ALF. Men schrikt niet terug voor lichamelijk geweld in de vorm van bombrieven (onder meer met scheermessen).

4. Europese Eenwording

Een deel van de Nederlandse activisten blijft, deels in samenspraak en samenwerking met buitenlandse geestverwanten, zich verzetten tegen de in hun ogen verfoeilijke gevolgen van de Europese Eenwording. Met name het Europese beleid op het gebied van asielzoekers en vreemdelingen maar ook de verdere "Gleichschaltung", waar het gaat om repressie (ook via het Schengen Informatie Systeem) en terrorismebestrijding, valt slecht bij de gemiddelde tegenstander van de Eenwording.

Een aparte plaats in de activistische kalender wordt straks mogelijk ingeruimd voor het meest tastbare deel van de Europese Eenwording: de *euro*. De invoering ervan zou bij een deel van de Beweging een opleving van activisme te zien kunnen geven.

A. De euro is (niet) van ons allemaal (september 1999)

1) Inleiding

De grote politieke omwentelingen aan het eind van de jaren tachtig / begin jaren negentig in zowel het voormalige Oostblok als in Midden- en Zuid-Amerika, alsmede het in dezelfde periode opheffen van de apartheid, hebben ertoe geleid dat veel Nederlandse activisten - met name de zogenaamde anti-imperialisten - werden beroofd van enkele actieterreinen.

De toen ontstane Nieuwe Wereldorde was echter de directe aanleiding voor de opkomst van een nieuw strijdpunt en aanvalsdoel: de Europese Eenwording. Om op economisch gebied het hoofd te kunnen bieden aan supermachten als de Verenigde Staten, Zuidoost-Azië en Japan moest Europa meer en meer één blok gaan vormen. Deze economische noodzaak leidde - in de anti-imperialistische optiek - tot "uitwassen" als flexibilisering van de arbeid, *'dus lagere lonen, slechtere werkomstandigheden en nauwelijks sociale voorzieningen'*.¹⁵

2) De groeiende Europese eenheid

In de loop van de jaren negentig namen vooral anti-imperialisten geen genoegen met de verdere Europese eenwording. Met name **RaRa** onderscheidde zich met acties die in feite bedoeld waren om het Europese asielbeleid aan te vallen maar waarbij tevens zijdelings altijd plaats werd ingeruimd voor economische ontwikkelingen.

Ronald van Haasteren veegde op zijn beurt de vloer aan met het "witboek" van de Ronde Tafel van Industriëlen, of - zoals hij dat noemt - "*Europa's schaduwkabinet*". Daarin wordt volgens Van Haasteren de gecoördineerde afbraak van de sociale verzekering in de landen van de Europese gemeenschap beschreven.¹⁶

Toen in 1997 in Amsterdam de Eurotop werd gehouden was dat voor een aantal, in hoge mate anarchistisch ingestelde, Leidse activisten het sein om zich in toenemende mate te gaan keren tegen zaken als Europese eenwording maar ook tegen het neoliberalisme ofwel het "*nieuwe kapitalisme*". Daartoe werden ook contacten aangeknoopt met buitenlandse, met name Duitse en Zwitserse, geestverwanten.

¹⁵ Zie bijlage *Stop Europa '92* tijdens de "European Festivities" (7-10 september 1989).

¹⁶ Zie Konfrontatie 28, januari 1994

Onder de, in dit kader veelzeggende, geuzennaam **EuroDusnie** zouden zij vanaf dat moment furore gaan maken. In het vervolg zou er bij bijna elke actie wel een link te leggen zijn naar dit Leidse anarchistische-kollektief, dat de facto de enige organisatie is die zich verzet tegen de Europese economische omwentelingen; met de euro als sluitstuk.

In oktober 1997 evalueerden zij de Amsterdamse Eurotop onder de sprekende titel "*De buit van Amsterdam*". Veel passages waren illustratief voor het toekomstige verzet tegen één Europa; een verzet dat alleen al noodzakelijk was vanwege het feit dat geldstromen in de optiek van EuroDusnie in de verkeerde richting liepen:

- "Terwijl in heel Europa de sociale zekerheidstelsels op de mestvaalt der geschiedenis worden gegooid, stroomt er meer geld naar grote bedrijven dan ooit tevoren. Bijvoorbeeld in de vorm van grote infrastructurele projecten of met bergen belastinggeld gefinancierde onderzoeksprogramma's".
- "Oude tijden herleven. Een verenigd kapitalistisch Europa is een logische stap in de verdere globalisering van de economie. Steeds meer macht komt in handen van monsterlijk grote multinationals, die hun zakken vullen over de ruggen van mensen die steeds minder te zeggen krijgen over hun leven. Het enige motief van multinationals is de globale uitbuitingsmachine in stand te houden en verder te perfectioneren".

3) De Euro

In augustus 1998 verscheen voor het eerst een activistische analyse over de euro. Wederom waren het de Leidse activisten die zich druk maakten over deze nieuwe verworvenheid.¹⁷

In het "clubblad" *Dusnieuws* werd onder het kopje "*De Europese diktatuur is van ons allemaal!!*" gesteld dat 'wij als een kudde hersenloze zombies achter de Europese eenwording dienen aan te lopen en te juichen om de euro die van ons allemaal is, of we nu willen of niet'. Men vervalt in herhalingen wanneer men vervolgens zegt:

'De invoering van de Europese munt was een idee van het Europese bedrijfsleven en is dan ook vooral in het belang van het Europese bedrijfsleven. Collectieve en sociale voorzieningen worden ervoor afgebroken in het kader van de nieuwe monetaire diktatuur. Eurodusnie vindt het krankzinnig als het monetair beleid in Europa wordt bepaald door één almachtige bank. Bestrijding van armoede - ook buiten Europa - en het in stand houden van goede collectieve voorzieningen is belangrijker dan een nieuwe munt'.¹⁸

In een interview met *Leids Nieuwsblad* (14-8-1998) zei EuroDusnie-woordvoerder het volgende: 'Nu de overheid de campagne-activiteiten rond de invoering van de Euro opvoert, zullen wij ook steeds vaker van ons laten horen'.¹⁹ Dit gebeurde enige maanden later op ludieke wijze door middel van het werpen van taarten:

- Op 2 december 1998 was Frits Bolkestein het slachtoffer van activisten, die naar eigen zeggen hun acties richten op mensen die op enigerlei wijze kunnen worden gelieerd aan het neoliberale gedachtegoed. In Bolkestein zagen zij de belichaming van het 'vrije markt fundamentalisme'.
- Op 4 januari 1990 werd minister Zalm belaagd door de "werpgroep" **TAART, Tegen Autoritaire Anti Revolutionaire Types**. Deze actie werd direct in verband gebracht met

¹⁷ In feite is EuroDusnie tot op hede de enige groepering die zich in Nederland bighoudt met deze materie.

¹⁸ In genoemde *Dusnieuws* was een poster bijgesloten met de tekst '*De euro wordt van ons allemaal*'. Daaronder stond een foto van Hitler en de tekst '*Ein Volk, ein Reich, ein Euro*'

¹⁹ Het zich meer gaan toeleggen op de euro werd tevens veroorzaakt door het simpele feit dat het door EuroDusnie zo gewraakte en als eerste aanvalsdoel geldende Multilateraal Akkoord inzake Investerings (MAI) op wel erg losse schroeven was komen te staan.

de toen officieel op de Amsterdamse beurs geïntroduceerde euro, in activistische optiek 'het meest ondemocratische megalomane plan dat de bevolking deze eeuw is opgelegd'. Mede naar aanleiding van de taartgooi-acties werden van EuroDusnie gevraagd nadere uitleg te geven over dergelijke activiteiten.²⁰

In het gekraakte pand aan de Leidse Boerhaavelaan bleek het *Financieele Dagblad* op tafel te liggen. Ook was men geabonneerd op *The Economist* en *The International Currency Review*: 'Want dat zijn zowat de enige bladen waarin je leest dat het in de Europese eenwording alleen maar om geld gaat. (...) De euro is van ons allemaal, ja zeker. Maar het kost je als Nederlandse burger nog steeds een flinke duit om geld naar het buitenland over te maken'.

Op de intrigerende vraag van de journalist waarom eigenlijk wel de hand ophouden voor een uitkering kwam een wat korzelig antwoord: 'Uiteraard voeren we actie tegen de euro en de globalisering van de armoede. Dat alles kunnen we alleen maar doen als we een uitkering accepteren'.²¹

4) Recente activiteiten

EuroDusnie is ook in de zomer van 1999 actief geweest op allerlei gebied maar nog steeds met de nadruk op financieel-economisch terrein. Daarbij gebruikten de voor een groot deel aan EuroDusnie gelieerde activisten, bij hun doorgaans ludieke acties, ook andere 'noms de guerre'. Zo was op 18 juni 1999 een 'bestorming' van de Amsterdamse beurs gepland, uit te voeren door de "financiële actiegroep" **Beurs Appèl**. De opkomst viel erg tegen en pogingen om op grote hoogte spandoeken op te hangen mislukten jammerlijk (mede vooral vanwege de hoogtevrees van enkele actievoerders).

De voorlopig laatste actie tegen - feitelijk - de globalisering van de armoede werd uitgevoerd tijdens de "El Cid"-markt van de studentenintroductieweek in Leiden. De zogenaamde "onafhankelijke studentengroep" **Kill Dagobert Duck** voorzag op 20 augustus jongstleden de stand van medesponsor ABN Amro met rode verf.

De actie was een directe aanval op de heer Kalff die even daarvoor zeer triomfantelijk had verkondigd dat de winst van ABN Amro zeer fors was gestegen. In de aan een plaatselijk blad gefaxte persverklaring ging Kill Dagobert Duck daar als volgt op in:

'Terwijl armoedeverschillen wereldwijd toenemen kunnen Kalff en zijn vriendjes comfortabel blijven zwemmen in het geld. Geld afkomstig van woekerrentes en dubieuze windhandel in vreemde valuta en aandelen. Het moet een voldaan gevoel geven daar aan de overkant van de denivellering'.

De verklaring werd afgesloten met de eis dat de El Cid-week niet langer zou samenwerken met banken. Tevens gaf men aan het volgende te willen bereiken:

- volledige ontbinding van de ABN Amro;
- totale ondergang van het kapitalisme.

5) Ten slotte

Bij de activisten binnen en rond EuroDusnie spelen met name zaken die op enigerlei wijze te maken hebben met de Europese Eenwording, waarvan de euro als sluitsteen zou kunnen worden aangemerkt.

²⁰ Zie *Intermediair*, 28 januari 1999

²¹ Het ontvangen van een uitkering stuit bij deze activisten nauwelijks op bezwaar: 'Werk je bij een baas, dan verdien je geld voor een ander. Dat willen we niet. Worden we zelf ondernemer, dan moeten anderen geld verdienen voor ons. Dat willen we nog minder'. Rest slechts een uitkering...

De acties van EuroDusnie (alsmede TAART, Beurs Appèl en Kill Dagobert Duck) blijven tot op heden beperkt tot, in activistische optiek, meer ludieke vormen van verzet. De kans dat, in Nederland uit te voeren, acties van de huidige generatie activisten radicale vormen gaan aannemen wordt voorlopig laag ingeschat.

Tijdens internationale gebeurtenissen echter zijn ook EuroDusnie-activisten in gewelddadige schermutselingen verzeild geraakt. Dit gebeurde onder meer tijdens een IMF- en WB-conferentie in Zwitserland alsmede in de aanloop naar de Eurotop in Duitsland (juni 1999). In hoeverre tijdens deze internationale contacten een gezamenlijke strategie wordt besproken, en/of gezamenlijke acties de revue passeren, is tot op heden onduidelijk. Wel is na het fiasco van het MAI door de activisten besloten om - internationaal - de aandacht te verleggen naar het IMF en de Wereldbank.

5. Antikernenergiebeweging (AKB): een nieuw sprankje hoop

De antikernenergie gold lang als een speerpunt binnen de Nederlandse linkse Beweging. In tegenstelling tot andere landen kwam hier in de tweede helft van de jaren tachtig van de vorige eeuw een eind aan de AKB-activiteiten. Dit had direct te maken met de door de Nederlandse overheid gestarte Brede Maatschappelijke Discussie: de bevolking kreeg hierdoor een goede inspraakmogelijkheid en toonde minder begrip voor acties.

Pas in oktober 1996, toen de Centrale Organisatie Voor Radioactief Afval (COVRA) in Borssele toestemming kreeg voor bovengrondse opslag van kernafval, trokken de aloude AKB-activiteiten weer iets aan. Sindsdien zie we dan ook een groei aan verzet tegen met name het transport van radioactief afval

A. AKB, een (ooit) energieke vorm van activisme (juni 1999)

1) Recente ontwikkelingen

In mei 1998 kregen binnen- en buitenlandse activisten nieuw koren op hun molen, toen er lekkage werd geconstateerd bij de voor het transport van kernafval gebruikte Castor-vaten. **WISE**, de **World Information Service on Energy**, kreeg van een Franse bron te horen dat bij de fabriek van Cap la Hague bij een zogenaamde veegproef een hogere besmetting werd aangetroffen dan is toegestaan. Vooral in Duitsland, waar in 1997 ruim 670 Castor Transporte plaatsvonden, leidde dit niet alleen tot grote beroering maar tevens tot een aanwas van antikernenergie-activisten.

Medio augustus van hetzelfde jaar werd Dodewaard opgeschrikt door een **Willie Wortel**-achtige aanslag op een hoogspanningsmast van de kerncentrale. Het onderzoek leverde een verdachte op die ook in kringen van linkse activisten verkeert maar daar, met name vanwege zijn gewelddadige karakter, wordt uitgekotst. Justitieel was de zaak overigens bij lange na niet rond te krijgen.²²

Sinds januari 1999 besteedde de activistische pers uitgebreid aandacht aan het weer op gang komen van de transporten van hoog-radioactief afval van Petten naar Borssele, alsmede aan de toestemming van minister Pronk om weer brandstofstaven af te voeren naar Engeland en Frankrijk. van **Greenpeace** werd in het blad *Ravage* over de transporten ondervraagd. Hij zei in het interview onder meer dat hij nog niet op de hoogte is van de routes vanuit Petten en Dodewaard zelf 'maar eenmaal in Zeeland gaat het transport via de A58, langs plaatsen als Goes, Borssele, Kapelle, Reimerswaal en Woensdrecht, de grens over'. Het interview in *Ravage* werd afgesloten met de redactionele opmerking dat op korte termijn geen sprake lijkt te zijn van spontaan verzet, bijvoorbeeld in de vorm van groepjes mensen die het transport blokkeren. Redacteur , die wel vaker optreedt als niet zó succesvolle opruier-van-dienst, zag hier een mooie taak voor de radicale milieubeweging. Overigens fungeerde mooiprater Greenpeace zeer recent zelf als vuilspuiter, toen men verontreinigd zeewater uit Frankrijk trachtte te slijten in Den Haag en uiteindelijk Borssele.

²² **Willie Wortel (en de lampjes)** was in de jaren tachtig een actiegroep die zich met sabotage-acties keerde tegen onder meer de energievoorziening.

Op 28 januari 1999 had in Utrecht een bijeenkomst plaats van tegenstanders van de transporten. Op initiatief van **WISE** en **Stop COVRA** heeft de vergaderde goegemeente besloten actie te gaan ondernemen tegen de zogenaamde "karavanen des doods". Het zal voorlopig eerder ludiek dan hard toegaan, wanneer we WISE-medewerker mogen geloven: *'Vroeger was het zo dat een heel breed front met kernenergie bezig was. Mogelijk heerst het idee dat de strijd tegen kernenergie en de afvaltransporten nu overbodig of niet noodzakelijk is. Wij hopen door met kleine en leuke acties te beginnen bredere steun te verwerven'*.

Van _____ hebben we in het verleden wel fermere uitspraken gehoord. Tekenend voor de teloorgang van het linkse activisme zullen we maar zeggen.

In dezelfde periode lezen wij een interview met de vroeger ook eens radicale _____ in *Dusnieuws*, het orgaan van het Leidse activistencentrum **EuroDusnie**. Hij is evenals werkzaam bij **WISE**. Dirk geeft nadere uitleg over begrippen als COVRA en ECN maar met name zijn mening over perspectieven voor een Nederlandse verzetsbeweging is interessant en vooral ook geruststellend:

'In tegenstelling tot Duitsland is er sowieso geen sprake meer van een antikernenergiebeweging in Nederland. Dat er van hier een paar honderd mensen naar Ahaus zijn geweest, wil niet zeggen dat die ook in Nederland acties willen voorbereiden of voeren'.

En met deze uitspraak van één van de kopstukken van de oude antikernenergiebeweging zou men bijna geneigd zijn om rustig achterover te leunen. Dat is de BVD echter niet van plan, temeer daar eerder op andere actieterreinen is gebleken, dat plotseling een nieuwe lichterij activisten kan opstaan, zoals we dat bijvoorbeeld zagen bij het dierenrechtenactivisme.

2) BVD-activiteiten

a) Piramide-aanpak

Het milieu-activisme in de meest brede zin zou je kunnen weergeven door een piramide, waarvan de brede basis wordt gevormd door gematigde, doorgaans burgerlijk gehoorzame activisten van diverse pluimage; het middenstuk bevat burgerlijk ongehoorzame activisten van linkse origine en de smalle top herbergt radicale hardliners, die een gewelddadige actie in de vorm van aanslagen niet uit de weg gaan. Enkele voorbeelden, tevens relevant voor de energiesector:

- "gematigde" basis: **Greenpeace**, **Stichting Natuur en Milieu** en - op de grens met de volgende categorie - de **World Information Service on Energy (WISE)**;
- "burgerlijk ongehoorzame" middenstuk: **Stop COVRA**, **Groen Front** en **A SEED**;
- "radicale" top: **Earth Liberation Front** en 'Castor-achtigen'.

De acties variëren, navenant, van lobbyen en geweldloze blokkades via bezettingen en kleinschalige vernielingsacties tot grootschalige sabotage en brand- en bomaanslagen.

Basisbewegingen:

De brede basisbewegingen voeren normaliter weinig echt verrassende acties uit. Vaak hebben zij een openbare actiekalender en het is dan eigenlijk ook onnodig dat een onderneming, die zich bijvoorbeeld bezighoudt met het transport of de verwerking van kernafval, plotseling en

zonder waarschuwing wordt geconfronteerd met een aantal aan een hek vastgeketende **Greenpeace**-activisten. Bedoelde bewegingen, die door de meer radicale milieuactivist worden afgeschilderd als '*ingekapseld en gesubsidieerd door de overheid*', hebben een grote (contributie betalende) achterban die haar in staat stelt grootschalige acties uit te voeren. De acties dragen doorgaans de goedkeuring weg van de overgrote meerderheid van de bevolking. De activiteiten van bijvoorbeeld Greenpeace zijn en blijven mede gericht op allerlei vormen van aantasting van het milieu zoals door - al dan niet lekkend - transporteren en/of lozen van kernafval.

Middenstuk:

In het middendeel van de piramide zitten de wat meer burgerlijk ongehoorzame activisten, wier acties doorgaans van een iets hoger en destructiever niveau zijn dan voornoemde basisbewegingen. Een actiegroep, die wij in deze categorie hebben geplaatst, is **Stop COVRA** die de laatste jaren weer wat aan de weg begint te timmeren. In het kielzog nam men de Stichting **LAKA** mee, waarvan het ledenbestand een hoge mate van overeenkomst vertoont met dat van **WISE**. Ook deze twee, met name de eerste, horen in onze optiek in het middenstuk thuis.

Radicale top:

Acties van radicale groeperingen en/of individuen baren ons meer zorgen. Vooral het feit dat deze heimelijk worden voorbereid en dat daardoor het weerstandsvermogen van bedrijfsleven en overheid tegen eventuele aanslagen als miniem moet worden beschouwd, draagt bij aan de ernst van de dreiging.

Hoewel de vier laatste actieweken van het **Earth Liberation Front** hier nauwelijks zijn aangeslagen, moeten wij in de toekomst op de hoede zijn voor acties met name vanuit deze hoek. Ook het **ELF** heeft kernenergie en haar nadelige effecten genoemd als aan te vallen doel. Ondanks dat het hier gaat om heimelijke aanslagen door nauwelijks te identificeren daders, is er enig houvast in de vorm van de vaste data waarop acties worden uitgevoerd: ruwweg de eerste week van april en de eerste week van november. Het van te voren bekend stellen van de doelen, in bijvoorbeeld **Ravage** maar ook op Internet, zou de voor een aanslag in aanmerking komende ondernemingen en instellingen alert moeten maken.

3) BVD-aandacht

Het team van de BVD dat zich bezighoudt met milieuactivisme kijkt tevens naar de weer wat aangetrokken activiteiten tegen vooral het transport van kernafval. Het recente bericht dat de COVRA haar bouwplannen voor de bovengrondse opslag van tevens hoog-radioactief afval zo spoedig mogelijk gaat uitvoeren, kan op termijn leiden tot reacties.

Aangezien er voor de BVD geen taak is weggelegd om met inzet van technische en menselijke bronnen te opereren, noch in gematigde basisbewegingen noch in het merendeel van de burgerlijk ongehoorzame groeperingen, zal een andere werkwijze moeten worden gevolgd. Met name open bronnen worden nauwlettend onderzocht maar tevens zullen in het middenveld actieve - en in potentie radicale - actievoerders nader worden bekeken. Mocht vervolgens blijken dat sommigen de overstap maken naar de radicale top, dan zullen deze met inzet van diverse inlichtingenmiddelen onder controle worden gesteld, teneinde onverhoopte gewelddadige acties te kunnen voorkomen.

4) Conclusie

De BVD heeft tot op heden geen indicaties voor gewelddadige acties tegen bijvoorbeeld het transport van kernafval. Natuurlijk zullen groeperingen als **Greenpeace** en **WISE** oproepen tot, en meewerken aan, blokkades van transporten en bezettingen van poorten maar echte gewelddadige acties in de vorm van aanslagen zijn niet te verwachten. Wél bestaat de mogelijkheid dat blokkade- en bezettingsacties door kleine aantallen zogenaamde *autonomen* worden aangegrepen om gewelddadige confrontaties met de sterke arm uit te lokken. Grootschalige schermutselingen zijn echter niet te verwachten, met name vanwege de sterke decimering van radicale activisten in de laatste jaren.

B. Nucleaire transporten, een dreigingsanalyse (maart 2000)

1) Inleiding

In mei 1998 had de BVD een dreigingsanalyse vervaardigd over nucleaire transporten van de Categorie I (hoog verrijkt uranium) op het traject Poppel-Petten. Op 30 maart 2000 zou een proef-kernafvaltransport plaatsvinden van La Hague naar Borssele en daarom was een actualisering van genoemde analyse op zijn plaats. Deze treft u onderstaand aan. Uitgaande van het kennisniveau van dat moment kwamen wij tot de volgende inschatting van de 'dreiging'. Daarbij moet worden aangetekend dat de BVD met inachtneming van het in de WIV, de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten bepaalde, geen actief onderzoek doet naar brede basisbewegingen als Greenpeace.

2) Dreiging

De analyse aangaande de eventuele aanwezigheid van enigerlei bedreiging van de genoemde transporten willen wij uitsplitsen in een vijftal blokken:

- terrorisme;
- gewelddadig activisme;
- milieubeweging;
- lokale actiegroepen;
- internationale ontwikkelingen.
-

a) Terrorisme

Sinds het uiteenvallen van het voormalige Oostblok - meer specifiek de Sowjetunie - wordt bij tijd en wijle gewezen op de diverse mogelijkheden voor terroristische groeperingen om in het bezit te komen van nucleaire wapens of materialen. Tot op heden is slechts een enkele maal geconstateerd dat materiaal in handen is gekomen van buitenstaanders. Van enigerlei gebruik bij terroristische of gelijksoortige acties is tot op heden niets gebleken. Zoals wel vaker werd ook hier de Zwarte Piet toegespeeld aan internet, de bron van zo veel kwaad. In het blad *Foreign Policy*, editie 105 (winter 1996/1997), lezen we een artikel van een adviseur van de Amerikaanse senator Sam Nunn over "*The changing proliferation threat*". Daarin wordt ook gewezen op de eenvoudige manier waarop tegenwoordig een ieder zelf atoomwapens zou kunnen fabriceren: '*Je haalt de plannen en gegevens gewoon van Internet, uit catalogi en uit de plaatselijke bibliotheek*'. Het is een duidelijk Amerikaanse, dus wat paranoïde aandoende, beschrijving van wat er allemaal kan gebeuren. Feit is echter wel dat de diverse materialen in principe te verkrijgen zijn. Vooral in de voormalige Sowjet-Unie, waar een nucleair expert nogal cynisch opmerkte: '*Wat nooit geteld is, kun je niet missen*'.

Hij doelde hierbij op de grote voorraden nucleair materiaal, waarvan nooit een goede boekhouding is bijgehouden.

Terugkerend naar de situatie in Nederland: er is tot op heden nooit enige indicatie geweest voor het aanwezig zijn van plannen om met gebruikmaking van nucleaire (dwang)middelen politieke doelen te bereiken. Niet bij enige bekende terroristische organisatie, laat staan bij een in Nederland actieve groepering. Met andere woorden, er is hier dienaangaande geen sprake van wat voor dreiging ook.

b) Gewelddadig activisme

Bij de BVD is in het voorjaar van 1998 een onderzoek afgesloten naar de geschiedenis van het politiek (gewelddadig) activisme in de jaren tachtig en negentig. Een onderdeel van het onderzoek betrof de activiteiten van de **Anti Kernenergie Beweging (AKB)**, startend met de grote blokkade-actie in 1980 waar het transport van kernafval vanaf Petten werd tegengegaan, en eindigend met de verschillende acties tegen de Castor Transporte in Duitsland. Als een rode draad fungeerden de acties van **Stop COVRA**, die tot en met 1992 actief is geweest, onder meer met blokkades bij ECN-Petten. Deze Centrale Organisatie Voor Radio-actief Afval kwam medio 1996 weer ter sprake bij monde van een woordvoerder van de Stichting **Landelijk Anti Kernenergie Archief (LAKA)**, die alvast nieuwe acties aankondigde tegen de COVRA wanneer deze zou overgaan tot de 'gegunde' opslag van hoog radio-actief afval. Deze acties worden niet eerder verwacht dan 2002 of 2004.

In de tweede helft van de jaren negentig was een deel van de radicale activisten druk met grensoverschrijvende activiteiten. Steeds meer actievoerders namen deel aan de wederkerende Castor Transporte van en naar de Duitse plaatsen Gorleben, Krümmel en Ahaus. In september 1997 gaf een Nijmeegse activist aan wat er in de toekomst hier te verwachten is. Hij schreef in het activistenblad *Ravage* een artikel "*Oefenen in Ahaus, kernenergie-activisten slijpen de messen*". Hij gaf aan dat hij van plan was meer in Ahaus te vertoeven en hij hoopte dat vele landgenoten zijn voorbeeld zouden volgen want: "*De anti-kernenergiebeweging in Nederland zal binnen drie jaar met soortgelijke transporten te maken krijgen*". En hiermee werd de toon gezet voor toekomstige activiteiten, in ieder geval tegen het transport van kernafval. Tot nader order hebben de actievoerders geweldloosheid toegezegd maar het hangt mede af van hoe de autoriteiten straks omgaan met de actievormen - bezettingen, blokkades - of, en zo ja in welk stadium, de activisten hun zichzelf opgelegde plicht van geweldloosheid laten varen.

Overigens waren er toen geen aanwijzingen dat (gewelddadige) activisten op de hoogte waren van de diverse transporten. Ook ontbreekt het (voorlopig) aan indicaties betreffende wat voor acties tegen transporten op Nederlands grondgebied. De aandacht van de Nederlandse radicalere activisten lijkt met name, ook nu nog, meer gevestigd op de (opgeschorte) Castor Transporte bij onze oosterburen.

c) (Gematigde) milieubeweging

Van oudsher is het vooral Greenpeace dat door middel van softe maar lastige acties (bezettingen, blokkades en dergelijke) aandacht vraagt voor de diverse aantastingen van het milieu in de meest brede zin van het woord. De BVD kijkt echter niet naar deze brede basisbeweging die door radicalere activisten wordt beschouwd als ingekapseld, ja zelfs gesubsidieerd, door de overheid. Eventuele plannen voor acties haalt de BVD slechts uit open bronnen of als 'bijvangst' uit zijn aandacht voor andere groeperingen. In dat geval zullen wij, wanneer opportuun, niet nalaten de diverse belangendragers te informeren over eventuele verstoringen van de openbare orde.

Tot eind 1998 is de BVD niets gebleken van specifieke interesse van **Greenpeace** en andere groeperingen als **Vereniging Milieudefensie**, **Natuur en Milieu** maar ook **Groen Front** voor de in deze analyse bedoelde nucleaire transporten. Dat veranderde in januari en februari 1999, toen het radicaal-linkse actieblad *Ravage* aandacht schonk aan de plannen van tegenstanders van kernafvaltransporten. ECN-Petten, de kerncentrale Borssele en UCN-Almelo zouden van

plan zijn de transporten richting Vlissingen, Frankrijk en Engeland te hervatten. Organisaties als **Greenpeace**, **ONKRUIT vergaat niet!**, lokale Zeeuwse actiegroepen alsmede "autonoom opererende actiegroepen" zeiden toe de transporten te zullen bemoeilijken.

In januari 1999 vond in Utrecht een vergadering plaats van antikernenergie-activisten, die onder leiding stond van de bekende (oud-AKB'ers) van het **World Information Service on Energy (WISE)**. Ook **Stop COVRA** was betrokken bij de organisatie. Men besloot actie te gaan voeren tegen de zogenaamde "karavananen des doods". Dat geweld zou ontbreken bleek wel uit de volgende opmerking van : 'Vroeger was het zo dat een heel breed front met kernenergie bezig was. Mogelijk heerst het idee dat de strijd tegen kernenergie en de afvaltransporten nu overbodig of niet noodzakelijk is. Wij hopen, door met kleine en leuke acties te beginnen, bredere steun te verwerven'.

ging nader in op het perspectief voor een Nederlandse verzetsbeweging en constateerde het volgende (voor ons geruststellende): 'In tegenstelling tot Duitsland is er sowieso geen sprake meer van een antikernenergiebeweging in Nederland. Dat er van hier een paar honderd mensen naar Austerlitz zijn geweest, wil niet zeggen dat die ook in Nederland acties willen voorbereiden of voeren'.

Samenvattend kan worden gesteld dat er geen reden zijn om te veronderstellen dat eventuele acties tegen de transporten, ook dat van 30 maart, zullen uitmonden in grootschalige ordeverstoringen. De potentiële tegenstanders overstijgen doorgaans niet het niveau van geweldloos verzet. Bij de acties moet worden gedacht aan (vermoedelijk kleinschalige) menselijke blokkade-acties in de buurt van begin- en eindpunten van de verschillende afvaltransporten. De BVD acht het niet aannemelijk dat de Nederlandse activisten steun zullen krijgen van buitenlandse geestverwanten.

d) Lokale groeperingen

Hierover kunnen we kort zijn. De BVD kijkt niet actief naar lokale groeperingen en/of 'burger-initiatieven' maar krijgt via de Regionale Inlichtingendienst relevante gegevens binnen over eventuele acties. Op dit moment zijn er (nog) geen aanwijzingen dat acties in voorbereiding zijn. De RID heeft voorlopig geen lokale rimpelingen geconstateerd.

e) Internationale ontwikkelingen

Afgezien van de in het eerste blok gememoreerde mogelijke terroristische dreiging is er in internationaal verband slechts iets te melden over de ook reeds genoemde transporten in Duitsland. Deze hebben een groeiende aandacht van de Nederlandse activisten, die daar enige ervaring kunnen opdoen ten bate van toekomstige activiteiten hier. Bij onze oosterburen zien we een toenemende belangstelling voor de transporten van kernafval en die van (verrijkt) uranium. Ook steeds meer 'gewone' burgers maken zich breed voor een verbod van de welbekende Castor Transporte. De Berlijnse, linkse, krant *die tageszeitung* - die in het activistenblad *Ravage* dikwijls wordt geciteerd - gooit bij iedere gelegenheid olie op het vuur. Zij wist op 1 april jongstleden te melden dat er veel mankeert aan de vaten waarin het kernafval wordt vervoerd. Een hele testserie van de door British Nuclear Fuels (BNFL) gefabriceerde containers vertoonde gebreken. Zo braken bij proeven op 13 februari, 5 en 6 maart 1998 bij een valproef schokbrekers af van de container van het type NTL 11. Ook schortte er iets aan de vuurbestendigheid, aldus *die tageszeitung* die eraan toevoegt dat dezelfde containers werden gebruikt bij de recente transporten van het Britse Sellafield, via Frankrijk naar Duitsland.

In Nederlandse activistenbladen werd pas veel later melding gemaakt van deze laakbare zaken maar het zal, alleen al door de publicatie, mogelijk een rol kunnen spelen bij de toekomstige activiteiten.

3) Conclusie

Het ligt niet in de lijn der verwachting dat met name de meer gewelddadige activisten hier spoedig zullen overgaan tot het uitvoeren van enigerlei actie tegen transporten van kernafval of nucleair materiaal. Dit laat onverlet dat niet uitgesloten kan worden dat (toegezegde) acties in de toekomst ook hier ooit Gorleben- of Ahaus-achtige trekjes kunnen aannemen. Dat wil zeggen, sabotage-acties zijn - hoewel weinig aannemelijk - mogelijk, variërend van vernielingen van trajectgedeelten tot het vormen van levende obstakels. Het volgen van de nodige berichtgeving via Internet en activistenbladen kan een deel van de heersende onzekerheid wegnemen.

Met betrekking tot - meer gematigde en meer aan de basis actieve - groeperingen als **Greenpeace**, **Stop COVRA** en lokale groeperingen zijn acties mogelijk in de vorm van blokkades en bezettingen. Daarbij is echter geen enkel geweld te verwachten van de kant van deze categorie actievoerders.

C. Recente blokkade-acties (februari 2001)

In de herfst van 2000 kwamen na een periode van rust weer enkele transporten van kernafval op gang. Deze werden door de overheid ruimschoots van tevoren openlijk aangekondigd, waardoor tevens in de alternatieve pers (Ravage maar ook op internet) een nieuwe discussie op gang kwam. Ondanks dit alles werden de transporten over het algemeen in alle rust uitgevoerd en de inzet van soms wel honderden ME'ers deed dan ook lachwekkend aan.

Naast de verwachte (ook in modus operandi) aanwezigheid van **Greenpeace** waren ook **WISE** en lokale activisten vertegenwoordigd bij de verschillende activiteiten. Met name het optreden van **Onkruid, vergaat niet!** gaf een extra dimensie aan het doorgaans gezapige verzet. Deze in aantal activisten kleine, maar in "performance" grote, groepering slaagde er ook nu weer in de ME voor problemen te stellen.

Met name **Wendie** stond wederom haar mannetje. Bij de laatste gelegenheid, op 25 januari 2001, werd zij samen met enkele mede-actievoerders bij Andelst nogal hardhandig in de boeien geslagen door een arrestatie-eenheid van politiekorps Gelderland-Midden. Greenpeace slaagde er bij die gelegenheid in de politie te foppen: met een tweedehands ME-bus werden de wegversperringen bij de kerncentrale van Dodewaard omzeild.

Dat dit laatste als een grote overwinning werd beschouwd door de tegenstanders van kernenergie en afvaltransporten, geeft reeds aan hoe snel men in deze hoek van het activisme tevreden is. Grootschalig (en grof) verzet blijft voorlopig waarschijnlijk wel uit den boze.

6. Milieuactivisme

Binnen de BVD is in de afgelopen jaren een discussie gevoerd over wel of niet aandacht besteden aan dit actieterrein. Daarbij werd onder meer aandacht besteed aan wat de rol van economische schade moet zijn. Zorgt bijvoorbeeld het fenomeen "file" niet voor veel grotere economische schade dan de vreedzame activiteiten van groeperingen als **Groen Front**? Deze discussie, alsmede het feit dat gewelddadige acties van groeperingen als het Earth Liberation Front (ELF) uitbleven, heeft geleid tot het schrappen van het criterium "economische schade" en een andere BVD-aanpak. In de toekomst zal het milieuactivisme in eerste instantie dan ook in zogenaamde scan-vorm worden gevolgd: door middel van onderzoek van open bronnen; BVD-middelen worden pas weer ingezet wanneer een duidelijke radicalisering te zien is van het milieuactivisme.

In onderstaande artikelen wordt nader inzicht verschaft over wat de milieuactivisten in de voorbije jaren hebben betekend, bijvoorbeeld in het verzet tegen de Betuwelijn en andere infrastructurele werken, maar ook tegen aantastingen van het klimaat en wat de BVD ertegen ondernomen heeft.

In 6.3, in oorsprong een gezamenlijk analyse over milieu- en dierenrechtenactivisme, zal slechts het milieu-aspect worden behandeld, niet wat ter sprake is gekomen in relatie tot dierenrechtenactivisme.

In de laatste hoofdstukken wordt aan de hand van twee dreigingsanalyses inzichtelijk gemaakt hoe het huidige milieuactivisme eruit ziet en hoe voorzichtig de BVD met de materie omgaat.

A. Dreigingsanalyse betreffende acties tegen de Betuwelijn (maart 1999)

1) Inleiding

Eind januari 1999 werd Nederland geconfronteerd met reeds lang verwachte maar toch nog verrassende acties van milieuactivisten tegen de Betuwelijn. Nadat veel eerder al panden in Elst en Ressen waren gekraakt, was op 29 januari Meteren aan de beurt waar actievoerders onder de "nom de guerre" **Groen Front** een villa in beslag namen. Enkele dagen later waren andere activisten, onder meer van **Vereniging Milieudefensie (VMD)**, in protest aanwezig bij de officiële opening van het Betuwelijn-informatiecentrum Transpoint in Barendrecht. Deze actie werd even daarna gevolgd door een nieuwe kraakactie van Groen Front'ers, nu in Vuren.

Met Groen Front en Vereniging Milieudefensie zijn de belangrijkste tegenstanders van de nieuwe spoorverbinding genoemd. Daarnaast zijn in de komende periode activiteiten te verwachten van lokale actiegroepen maar ook van overkoepelende instellingen, zoals **Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (A SEED)**.

Op dit moment is het nog onduidelijk in hoeverre gewelddadige actiegroepen als het **Earth Liberation Front (ELF)** actief zullen worden tegen de Betuwelijn.

Onderstaand treft u een analyse aan van de dreiging die uitgaat van de verschillende potentiële tegenstanders van de nieuwe spoorverbinding. Afsluitend volgen conclusies en aanbevelingen.

2) Dreiging

Ten einde nader inzicht te verschaffen in de mate van dreiging van de diverse actoren, worden deze hier voorgesteld aan de hand van uitgangspunten, actievormen en eventueel reeds tegen de Betuwelijn ondernomen acties. De volgorde van de te behandelen groeperingen is bepaald naar de aard en mate, de "hardheid", van acties.

a) **Action for Solidarity, Equality, Environment and Solidarity (A SEED)**

Deze overkoepelende organisatie, die zichzelf "*netwerk voor milieu en ontwikkeling*" noemt, timmert sinds 1992 zowel nationaal als internationaal aan de weg. A SEED is in eerste instantie actief op gebied van politiek lobbyen. Haar acties blijven bijna geheel beperkt tot niet-gewelddadige blokkades en vreedzame bezettingen.

Zo was zij in november 1992 de organisator van een soort tegentop in Edinburgh, die een alternatief moest bieden voor de plannen van de Europese Raad (7-9 december 1992).

In mei 1993 verzorgde A SEED een internationale forumdiscussie over de "EG in 2010".

Naast aandacht voor vluchtelingenbeleid en economische herstructurering was daarbij sprake van een discussie over de Europese transportproblematiek.

Eind november 1993 keerde A SEED zich voor het eerst tegen de Betuwelijn. Men toog met vijftien activisten naar Den Haag en bezette aldaar het kantoor van de Stichting Nederland-Distributieland.

Op 15 mei 1995 blokkeerden A SEED-activisten de hoofdingang van het ministerie van Verkeer en Waterstaat als (stil) protest tegen het mislukte klimaatbeleid van Nederland. Daarbij werd gerefereerd aan de uitbreiding van het (spoor)wegennet en Schiphol.

In juli 1997 vormde A SEED samen met het bekende Wageningse **NoGen** en de **Alternatieve Konsumentenbond de Werkgroep Ekologisch Europa**, die zich zou gaan richten op de Europese "biotech-lobby".

b) **Vereniging Milieudefensie (VMD)**

Met de VMD is een organisatie genoemd die verschillende actievormen in zich verenigt. In hoofdzaak houdt zij zich bezig met politiek lobbywerk maar vaak worden kleine groepen gevormd, die op verschillende actieterreinen te vinden zijn met spandoeken, bij picket-lines, blokkades en bezettingen. De hachelijke karweitjes worden uitgevoerd door de zogenaamde "klingroep". De VMD is het meest bekend van haar acties contra de uitbreiding van Schiphol maar zij is al langer actief.

Zo was de klinggroep al in december 1989 aanwezig bij een hardhouthandel in Kampen, waar vijftig activisten aan twee grote kranen spandoeken trachtten aan te brengen.

Eind januari 1992 verklaarde VMD dat men zich vanaf dat moment met name ging richten op de groei van het vliegverkeer en de uitbreiding van Schiphol.

In november 1993 slaagden - wederom vijftig - activisten er op Schiphol in gedurende een half uur de D-pier te bezetten. Ook was men demonstratief aanwezig bij de officiële opening van de A73 in Boxmeer. Daarnaast waren VMD-activisten betrokken bij de bezetting van het hoofdkantoor van de "European Roundtable of Industrialists", waar men inzage kreeg in de gegevens over het Transeuropees Netwerk (TEN) aangaande wegen, hogesnelheidstreinen en telecommunicatie.

Intussen had de VMD in haar strijd tegen Schiphol een illustere activist aange trokken als campagneleider:

In 1994 was de VMD erg actief maar haar acties waren met name gericht op Schiphol. Zo werden op een aangekocht stuk land 6000 bomen geplant, het zogenaamde Bulderbos. Medio november slaagden VMD-ers erin om op Zestienhoven een vliegtuig met Europarlementariërs te voorzien van een wielklem.

²³ Deze activist in hart en nieren (onder meer binnen Onkruid) had zich eind 2000 opgewerkt tot directeur van de VMD.

In de jaren erna bleef de VMD zich toespitsen op de uitbreiding van Schiphol maar sommige activisten benadrukten dat zij zich binnen zo'n "ontiegelijk log apparaat" niet helemaal thuis voelden. Zij kozen voor directere acties en vonden deze bij Groen Front.

c) Groen Front

Wij hebben hier te maken met samenraapsel van activisten die in wisselende samenstelling acties uitvoeren tegen aantasters van het milieu. Er is geen sprake van structuur. Wel is bij de diverse acties steeds een zelfde groepje aanwezig, waarvan als leider zou kunnen worden aangemerkt. Groen Front herbergt milieuactivisten die, naast hun activiteiten binnen bijvoorbeeld VMD en Greenpeace, wat directer actief willen zijn. Verder zien we een grote inbreng van Dwars en Rebel, respectievelijk GroenLinks- en SAP-jongeren. Het Groen Front beschouwt zich als de Nederlandse tak van het Britse **Earth First!** Van deze gematigde, organisatie is het radicale **Earth Liberation Front** overigens een afscheiding. Groen Front heeft de drie dogma's van Earth First! overgenomen:

- *earth first!*;
- *no compromise!*;
- *no violence!*.

Op 24 mei 1996 was er een eerste kennismaking met Groen Front-activisten. Zij verstoorden op Schiphol de opname van het televisieprogramma "Fasten your seatbelts" vanwege de onnodige stimulatie van het vliegverkeer. Vier weken later bezette men een heistelling op het bouwterrein van de Panamabrug in Amsterdam en in juli gaf men een interview aan het linkse activistenblad NN, waarbij Groen Front zijn doelen formuleerde: naast de uitbreiding van Schiphol, de aanleg van een nieuwe luchthaven en de verbetering van de toegang tot grote steden werden met name het KAN, het Knooppunt Arnhem-Nijmegen en de Betuwelijn genoemd.

Op 16 april 1997 slaagden activisten erin de werkzaamheden aan de A4 bij Delft een dag stil te leggen door hei-installaties te bezetten. In dezelfde periode gaf men in een interview in NN-opvolger Ravage aan waar men voor staat: '*Sporadische gewelddadige acties (van met name het ELF) hebben naar onze mening net zo weinig zin als de rituele ludieke acties van de rest van de milieubeweging. Het gaat er juist om je vast te bijten in een project*'.

Hierop reikte het **Earth Liberation Front** (zie volgend hoofdstukje) hen de hand: '*Misschien kunnen onze acties elkaar aanvullen?*' Groen Front ging hier echter niet op in.

In juli 1997 bezetten GroenFront-activisten en -sympathisanten het kunstenaarsdorp Ruigoord om zo de aanleg van de Amsterdamse Afrikahaven tegen te gaan. Hierbij bleek dat de actievoerders voordeel hebben gehad van bezoeken aan Engeland, waar zij zich de kunst van het bouwen van boomhutten en tunnels hebben meester gemaakt.

Vanaf 6 april 1998 hebben enkele Groen Front-ers, waaronder genoemde enkele dagen een bouwkraan bezet bij de aan te leggen Lekbrug bij Vianen. Ook nu weer werd duidelijk wat hun werkwijze is: *saboteren door vertragen*. Met andere woorden, gewelddoos maar wel economisch schadend.

Eind 1998 toonde men zich van de ludieke kant door de oprit van het huis van minister Netelenbos voor even te veranderen in een landingsbaantje voor speelgoedvliegtuigjes. In 1999 werd het echter menens, met name tegen de achtergrond van het onderwerp van dit verhaal. Enige tientallen actievoerders bezetten op 29 januari in het onder de rook van Geldermalsen liggende Meteren een perceel met twee panden. Het activistenblad Ravage constateerde tot zichtbaar genoegen dat een deel van de lokale bevolking zich achter Groen Front heeft opgesteld.

Twee weken later, 15 februari, was Groen Front op twee plaatsen actief. Eén groep van dertig enthousiastelingen drong door tot het hoofgebouw van NS-Railinfrabeheer, op zoek naar nieuws over de aanleg van de Betuwelijn. Dit werd niet gevonden maar men dwong wel een gesprek (inclusief koffie) af met de plaatsvervangend directeur. Een andere groep slaagde er op dezelfde ochtend in een villa te kraken aan de Leuvense Kweldijk in Vuren. Dit was voorlopig de laatste actie maar er zouden er meer volgen.

d) Earth Liberation Front (ELF)

Hiermee zijn we aanbeland bij de, zowel nationaal als internationaal, meest radicale milieugroepering. Aangetekend moet worden dat de Nederlandse ELF-activisten al ruim een jaar niet of nauwelijks iets hebben ondernomen, zodat een goede dreigingsanalyse op het moment moeilijk is te vervaardigen.

Het ELF heeft zich in februari 1992 afgesplitst van het in zijn ogen veel te gematigde Earth First! Men ging direct over tot harde actie en al spoedig stonden ondernemingen die handelen in hard hout in brand.

Op 19 augustus 1993 werd het ELF uitbundig aangeprezen door NN, dat deze actievoerders ten voorbeeld stelde aan Nederlandse activisten, want hier '*wordt elke actie angstvallig op haar zeehondjesgehalte bekeken*'. NN concludeerde, en dat niet ten onrechte, dat het ELF zijn ideologische argumenten ontleent aan **Earth First!** maar dat het zijn - radicale - manier van actievoeren heeft overgenomen van het vaak buitensporige geweld van het Britse **Animal Liberation Front (ALF)**.

Een maand later kwam ELF-voorman de NN-redactie binnenlopen om de eerste internationale ELF-actieweek, de zogenaamde "Earth Night", te promoten.²⁴ Terloops merkte hij in het interview op dat het ELF in Groot-Brittannië - maar waarschijnlijk ook hier - is samengesteld uit mensen die 'de shit van multinationals en regering over zich krijgen uitgestort': dierenactivisten, anarchisten, krakers.

De oproep van leidde in de eerste week van november in ons land tot aanzienlijke vernielingen en sabotage-acties.

In maart 1994 maakten we kennis met het ELFN, het **Earth Liberation Front Nederland**, dat in tegenstelling tot de normale gang van zaken bij ELF, opriep om uitgevoerde acties op te eisen: '*Als je de actie niet openbaar maakt zal vrijwel niemand er wat aan hebben*'.

De acties van het ELF zouden zich in 1994 (april en november) overigens concentreren rond Leiden en Nijmegen, waar in hoofdzaak werd geageerd tegen ondernemingen die te maken hebben met de aanleg van wegen. Ook dierenleed in de meest brede zin van het woord werd vergolden. Daarnaast werd in NN in de herfst opgeroepen tot RaRa-achtige aanslagen.²⁵

In het voorjaar van 1995 werd in de oproep tot een Earth Night voor het eerst de Betuwelijn genoemd als aanvaldoel. Acties hiertegen bleven echter achterwege.

Van oktober 1995 tot april 1996 werd Arnhem opgeschrikt door een drietal acties. Eerst werd getracht een bom te doen ontploffen bij een vestiging van Credit Lyonnais, vervolgens plofte een bom bij een Paribas-bank en ten slotte was het hoofdkantoor van chemiegigant BASF het toneel van een bomaanslag. Er waren redenen om aan te nemen dat het activisten van het Earth Liberation Front verantwoordelijk waren voor deze reeks, hoewel "Paribas" werd geclaimd door het **Anti Nucleair Genootschap Stil Tegenoffensief (ANGST)**. We hadden

²⁴ De actieweeken staan elk jaar gepland voor ruwweg de eerste week van april en november.

²⁵ Hieraan werd echter geen gevolg gegeven, zoals mocht worden verwacht. Het Nederlandse radicale activisme wordt immers hoofdzakelijk met de mond bedreven.

hier waarschijnlijk te maken met een gelegenheidsnaam: bij de laatste ELF-oproep werd gevraagd met name acties uit te voeren tegen de Franse kernproeven rond Mururoa.

De ELF-actieweek in april kende, op BASF na, een rustig verloop. Slechts Shell kreeg, naar aanleiding van de berichtgeving over het door deze onderneming benadeelde Ogoni-volk in Nigeria, te maken met een enkele slangensnijactie. De Earth Night in november stelde met uitzondering van een brandstichting bij een vleesgroothandel in Castricum weinig voor. Er werden slechts vernielingen uitgevoerd in en rond Nijmegen. Daar was McDonalds de benadeelde alsmede de KU, die lichte schade moest aantekenen bij een nieuw dierenlaboratorium.

In maart 1997 kreeg ELF-coryfee weer gelegenheid zich te richten tot het Nederlandse activistenpubliek. Hij toonde zich tevreden over de laatste jaren en hij gaf nog eens goed aan hoe het ELF in elkaar zit:

'Zonder bevelsstructuur of duidelijk netwerk opereert iedere groep onafhankelijk. Er is geen persvoorlichter of kantoor, waardoor de autoriteiten niet weten waar ze moeten beginnen met speuren. ELF-eenheden vallen aan, veroorzaken schade en laten vervolgens het aangevallen bedrijf of de media weten dat het ELF verantwoordelijk is'.

Hiermee deed Faradawn een concessie aan het uitgangspunt van niet claimen.

Een nieuwe, voorlopig slechts eenmalige, ster aan het firmament is **ELF-Utrecht**, dat de actieweek niet afwachtte maar al op 2 maart actief werd. Het pleegde een brandaanslag tegen een gebouwtje van Rijkswaterstaat maar voorzag deze kleinschalige actie van een uitgebreide claimbrief, die duidelijk op anti-imperialistisch gedachtegoed was gestoeld. De schrijver was goed thuis in RaRa- maar ook RAF-materie. Wederom theoretisch dreigend maar in de uitwerking wat tegenvallend zou men kunnen stellen.

In mei 1997 ten slotte zagen we een voorzichtige toenadering door het ELF van Groen Front maar deze groep gematigde activisten zagen er, zoals gezegd, geen heil in. En hiermee kwam er voorlopig een einde aan de activiteiten van het Earth Liberation Front op Nederlands grondgebied. Elders, in de Verenigde Staten, was wel een opleving te zien van dit soort radicaal activisme.

Op dit moment is er geen enkele inschatting te geven van de aard en mate van nieuwe acties. Ongetwijfeld verschijnt binnenkort de oproep voor een nieuwe actieweek (31 maart-5 april) maar onduidelijk is of ELF-activisten zich opnieuw manifesteren. In het slechtste geval zullen zij niet achter willen blijven bij hun kameraden van Groen Front, die hun blik op dit moment vooral gericht lijken te hebben op de Betuwelijn.

3) Conclusie en aanbevelingen

Het lijkt erop dat de campagne van - met name - activisten van **Groen Front** tegen de aanleg van de Betuwelijn langzaam gaat beginnen. Voor een inschatting van eventuele risico's of dreiging zijn de volgende zaken van belang:

- Het is voorlopig niet te verwachten dat radicale acties worden uitgevoerd. Deze zou men eventueel kunnen verwachten van groeperingen als het **Earth Liberation Front** maar het ELF is al ruim een jaar inactief en men heeft zich tot op heden niet feitelijk ingelaten met acties tegen de (uitbreiding van) spoorwegen. Mogelijk kan de volgende actieweek (eerste week april) een nader inzicht verschaffen in de aard en mate van dreiging.
- Acties van **A SEED** en de **Vereniging Milieudefensie** zullen (straks) wel beperkt blijven tot picket-lines en eventueel een enkele kortstondige bezetting.

- "Softe" acties van **Groen Front** als (langdurige) bezettingen van bouwterreinen en andere doelen (boerderijen e.d.) ter voorkoming van het starten van de werkzaamheden moeten uiteindelijk wel verzanden in het veel te grote overschot aan doelen: enige tientallen actievoerders kunnen natuurlijk nooit veel objecten in bezit nemen.
- Pas nadat onder Groen Front opererende activisten een coalitie zijn aangegaan met in groten getale aanwezige **lokale actievoerders**, is het voor hen mogelijk om grootschalige activiteiten te ontplooiën die de aanleg in enige mate kunnen hinderen.
- Overigens is het uit oogpunt van crisisbeheersing nadrukkelijk aan te bevelen om Groen Front-activisten voorlopig in wat gekraakte panden te laten zitten, aangezien zij dan ook voor BVD en politie op een enkele plaats geconcentreerd zijn.

B. Evaluatie actieweek Groen Front (oktober 1999)

1) Inleiding

Van 12 tot en met 18 september 1999 vond langs het toekomstige tracé van de Betuwelijn een actieweek plaats. De, in principe geweldloze maar economisch zeer schadelijke, actiegroep **Groen Front** had ruim van tevoren en in brede kring oproepen doen uitgaan om deel te nemen aan de verschillende activiteiten. De ruwe "agenda" stond reeds lang vast en lag ter inzage in bladen als *Ravage* maar ook op internet.

2) Verwachting

De Groen Front-coryfeeën hadden de organisatie in handen en lieten a priori weten dat de week een groot succes zou worden. Zij hadden in de zomer deelgenomen aan een door hun Britse geestverwanten van **Earth First!** georganiseerd actiekamp in het Engelse Norwich (Suffolk). Daar kregen zij amper gelegenheid een presentatie te houden over hun strijd tegen de Betuwelijn. Door het geestdriftige onthaal van de deelnemers aldaar meende Kodde te kunnen stellen dat een groot aantal activisten uit Engeland, Duitsland en België in de week van 12 tot en met 18 september in Nederland aanwezig zou zijn.

In het VARA-radioprogramma *Vroege Vogels* herhaalde in de ochtend van 12 september zijn optimistische verwachting. Tevens gaf hij te kennen dat de acties, waartoe hij nog eens opriep, werden uitgevoerd vanuit het bekende kraakpand in Zetten Andelst, één van de acht door Groen Front-activisten gekraakte onderkomens langs de Betuwelijn. Ook uit de reacties van een deel van de lokale bevolking meende hij te mogen opmaken dat het een uitgemaakte zaak was: de actieweek zou slagen. Zonder precieze aantallen te noemen liet doorschemeren dat hij een grote deelname verwachtte.

3) Feitelijke acties

Zoals afgesproken zou de week ludiek beginnen. schreef later in zijn notulen over bedoelde maandag dat *'we wat met treintjes hebben gespeeld'* in het toekomstige NS-informatiecentrum in Tiel. Ook werd kortstondig een spandoek opgehangen. De voor dinsdag aangekondigde bezetting van een bouwlocatie vond plaats in Papendrecht, waar circa dertig bezetters zich - tot eigen verrassing - met groot gemak toegang verschaften tot de bouwput van de Sophiaspoortunnel. Mede gesteund door het feit dat de lokale bevolking zorgde voor koffie werd de, wat saai gevonden, bezetting volgehouden tot drie uur 's middags.

Woensdag 15 september werd een rustdag, die werd besteed aan excursies naar en sightseeing in de diverse kraakpanden.

Donderdag 16 september zou de boeken ingaan als de meest radicale actiedag van Groen Front. De eerlijkheid gebiedt echter hier direct aan toe te voegen dat het gewelddadige karakter van de dag vooral werd ingegeven door de activiteiten van de aanwezige **EuroDusnie**-activisten. Deze richtten zich met taarten en rot fruit tot de deelnemers aan een door adviesbureau Berenschot georganiseerd congres in het Noordwijkse Huis ter Duin. Door slechte afspraken vooraf werd de actie een fiasco: dertig activisten werden gearresteerd. Dit zorgde direct voor het mislukken van de voor vrijdag bedoelde actie, de bezetting van een relevant gebouw. Er waren immers te weinig actievoerders over. Op zaterdag 18 september was een picknick in de Loowaard, mét een deel van de inmiddels vrijgelaten arrestanten van Noordwijk, de afsluiting van de actieweek.

4) Feitelijke deelname

De door de organisatie gehoopte en ook verwachte grote deelname werd geenszins waargemaakt. De buitenlandse inbreng bleef beperkt tot een handvol activisten, waarvan enkele overigens deel uit maken van de vaste bezetting van de kraakpanden. De lokale bevolking liet het ook afweten met uitzondering van Papendrecht waar enkele, ook door de aanleg van de Betuwelijn benadeelde, buurtbewoners tijd vrij maakten voor een praatje en een kop koffie. Hun rol kan in het uiterste geval slechts worden aangemerkt als faciliterend.

Voor wat "echte" activisten betreft hebben we kunnen constateren dat het beperkt bleef tot enige tientallen, voornamelijk geweldloze, deelnemers. Uit kwetsbare bron is de BVD gebleken dat oproepen in den lande, ook bij radicale kraakpanden als het Amsterdamse Vrankrijk, geen zoden aan de dijk zette. De "barricades" lagen in dit geval duidelijk te ver van de Randstad. Slechts het Leidse **EuroDusnie** zorgde voor enige en waarschijnlijk eenmalige aanwas, met de nodige voor Groen Front kwalijke gevolgen van dien. Een herhaling van Leidse deelname lijkt niet aannemelijk, met name vanwege de slechte organisatie en afstemming van de actie in Noordwijk.

5) Toekomst acties Betuwelijn

De actieweek van Groen Front heeft in feite niet meer dan een dertigtal activisten kunnen doen warm lopen. Groen Front blijft, ondanks het feit dat het in principe toegankelijk is voor iedereen, slechts een kleine groep mensen die - in principe en in hoofdzaak - geweldloos ageren tegen de infrastructuur.

Met het oog op de toekomst lijkt het er voorlopig op dat er nauwelijks uitbreiding te verwachten is van activisten, temeer daar degenen die de kar trekken -

- te kennen hebben gegeven dat zij hun studie (even) willen laten prevaleren.

Of de andere activisten in staat zijn evenveel elan ten toon te spreiden als genoemde kopstukken moet worden afgewacht. Onze inschatting is dat dit voorlopig niet het geval is. Veelzeggend is de reactie van de binnen **Jongeren Milieu Aktief (JMA)** verzamelde jeugdige activisten, die zich niet achter de week van 'directe acties' wilden scharen onder het in Ravage 291 verwoorde motto: *'Een blokkade is ondemocratisch, zij belemmert mensen'*. Wie de jeugd niet heeft, heeft geen toekomst?.

Behalve naar de activiteiten van Groen Front moet in de toekomst worden gekeken naar die van de verschillende lokale groeperingen. Het ANP van 5 oktober wist te melden dat gezamenlijke actiegroepen tegen de Betuwelijn een landelijk referendum wensen. De komende maanden zou men trachten daartoe 40.000 handtekeningen te verzamelen. Het samenwerkingsverband omvatte het Netwerk Noordtak, het Comité Laat de Betuwelijn Varen alsmede het Overleg Zuidtak Betuweroute. De **Vereniging Milieudefensie** deed zijn in het voorjaar gedane woord stand. Zij is ook betrokken bij de gang van zaken en heeft op 24 oktober haar visitekaartje afgegeven bij een overigens slecht bezochte manifestatie in Slijk-Ewijk.

6) Conclusies en aanbeveling

De acties tegen de Betuwelijn, in het bijzonder die in de week van 12 tot en met 18 september, hebben tot op heden nauwelijks iets voorgesteld waar het gaat om grootschalige economische schade of dreiging. Het vroeger door de kraakbeweging gehanteerde motto '*eenheid in verscheidenheid*' is hier niet van toepassing omdat eenheid ontbreekt. Groen Front leeft nu eenmaal in het verkeerde tijdsgewricht en lijkt opgezadeld met een losse achterban, die even gemakkelijk overschakelt naar andere actieterreinen: dierenrechten, kernafval, Europese Eenwording of asielbeleid.

Met het waarschijnlijk op korte termijn terugtrekken van verdwijnt mogelijk de samenbindende factor. Ook het niet echt actief worden van de lokale bevolking zal zich uiteindelijk wreken en het is dan ook zeer de vraag of Groen Front-activisten nog daadwerkelijk actie kunnen ondernemen wanneer de Betuwelijn eenmaal is aanbeland bij de door hen 'bezette gebieden'.

Toch is het de dienst eraan gelegen om in de toekomst inzage te krijgen in de agenda van bewindslieden en andere mogelijke targets. Bij de actie in Noordwijk was de BVD bijvoorbeeld vroegtijdig op de hoogte van de meeste gegevens maar niet van de exacte locatie. Inzage in de agenda van minister Netelenbos was hier het ontbrekende - en voor een snelle reactie noodzakelijke - stuk van de puzzel.

C. Richtlijnen en maatregelen contra milieu- en dierenrechtenactivisten (mei 2000)

1) Inleiding

Het Portugese voorzitterschap van de Werkgroep Terrorisme van de Derde Pijler van de EU heeft Nederland gevraagd een inleiding te houden over 'preventieve maatregelen en algemene richtlijnen bij het bestrijden van ecoterrorisme'. Dit is een zware taak. Als wij die maatregelen en richtlijnen immers al met succes hadden kunnen inzetten, zou dit seminar waarschijnlijk overbodig zijn.

Wij willen u echter graag op de hoogte brengen van de manier waarop de Binnenlandse Veiligheidsdienst omgaat met milieu-(en dierenrechten)activisme. Daartoe zullen wij eerst kort ingaan op de aard en mate waarin deze fenomenen zich in Nederland gemanifesteerd hebben en nog manifesteren. Vervolgens tonen wij hoe de BVD, binnen het wettelijk kader en uitgaande van vastgestelde criteria, de bedoelde soorten activisme tracht te bestrijden.

2) Milieuactivisme: stand van zaken

Vanaf 1993 valt een radicalisering van het Nederlandse milieu-activisme te onderkennen. Op 19 augustus maakten de linkse activisten via hun lijfblad *NW* kennis met de praktijken van het **Earth Liberation Front (ELF)**. Een eerste oproep tot internationale acties vond ook in Nederland navolging. In feite hebben Nederlandse ELF-sympathisanten in de herfst van 1997 afgehaakt. Hun activiteiten werden - op minder destructieve basis - voortgezet door **Groen Front**, de Nederlandse tegenhanger van **Earth First!** De BVD richt zich op dit moment, maar zeker ook in de toekomst, op die organisaties en groeperingen, die zich (straks) metterdaad verzetten tegen de tenuitvoerlegging van grote infrastructurele werken. Met betrekking tot de aanleg van nieuwe spoorwegen (Betuwelijn, HSL) maar ook andere objecten zijn enkele specifieke groeperingen actief. Het gaat hier met name om **Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (A SEED)** en de **Vereniging Milieudefensie (VMD)**, die met name politiek-lobbyend actief zijn; daarnaast om bovengenoemde, in principe geweldloze

maar economisch (zeer) schadelijke, **Groen Front** en tot slot om het (deels zeer) radicale maar in Nederland nog niet contra het spoorwegennet actieve **Earth Liberation Front (ELF)**.

a) **Earth Liberation Front (ELF)**

Het Earth Liberation Front (ELF) was, zoals gezegd, sinds de herfst van 1993, onder die naam of daarvan afgeleide "commandonamen", ook in Nederland actief met veelal kleinschalige vernielingen maar ook met sabotage van wegebouwmaterieel en van een kerosineleiding bij Schiphol. Daarnaast werden in Arnhem bomaanslagen uitgevoerd, onder meer bij vestigingen van Franse banken en bij het hoofdkantoor van chemiegigant BASF.

Na de internationale ELF-actieweek van april 1997 kwam er een einde aan de activiteiten van de radicale milieuactivisten in Nederland. In de dertig maanden die sindsdien zijn verstreken zijn er slechts enkele kleinschalige vernielingen geclaimd door het ELF. Vanwege de modus operandi en het tijdstip van uitvoering mag echter worden aangenomen dat individuen hierbij de naam van het ELF hebben geleend. Vanaf zomer 1997 is er in feite nog maar één groepering, die op het gebied van milieuactivisme zodanig aan de weg timmert dat nader inlichtingenmatig BVD-onderzoek gewettigd is: Groen Front.

b) **Groen Front**

Groen Front is geen organisatie maar een samenraapsel van – in verschillende samenstelling optredende – actievoerders, die zich hebben gevonden in één en dezelfde strategie: "*saboteren door vertragen*". Groen Front heeft altijd verkondigd dat men uit is op compromisloze, niet-gewelddadige, directe actie die slechts mag leiden tot materiële schade.

De "groepering" is min of meer ontstaan tijdens een reis die twee Nederlandse activisten in 1995 hebben ondernomen naar actiekampen van het Britse **Earth First!** in Londen, Newbury en Combragg. Zij voelden zich zeer aangetrokken tot de werkwijze van Earth First! dat erin geslaagd was om, puur door lijfelijke aanwezigheid, een deel van de door de regering-Major geplande wegen geannuleerd te krijgen. Op de Groen Front-website heeft men eens aangegeven waarvoor de slogans "Earth First!", "No Compromise" en "No Violence" staan: *'Dat betekent voor ons Aarde eerst; geen compromissen met de politie over het vroegtijdig beëindigen van acties; geen geweld, geen vernielingen (maar we keuren ze ook niet af). We hebben geen leden, geen donateurs en geen voorzitters die onze radicaliteit beteugelen'*.

Recent zagen wij enkele acties, waarbij in ieder geval enig geweld werd gebruikt. Na de ontruiming, begin februari van dit jaar, van een aantal door Groen Front bezette panden langs de Betuwelijn lieten de activisten wat radicalere geluiden horen. Men waarschuwde onder meer in nauwelijks verholen termen de ondernemingen, die betrokken zijn (of nog worden) bij de aanleg van de spoorlijn.

Vanuit de huidige evaluatie van de taakstelling van de BVD zijn er voldoende redenen om Groen Front aan te merken als target:

- Het tracht door zijn verzet, hoewel in principe geweldloos, de politieke besluitvorming te beïnvloeden en/of politieke besluiten te saboteren.
- Het brengt niet alleen de uitvoerders van infrastructurele werken maar ook de Nederlandse staat economische – deels zeer grote – schade toe.
- Groen Front is (naast het dierenactivisme) de enige activistische factor met groeipotentie. In het verleden heeft men al getracht gelegenheidscoalities te sluiten met diverse, als radicaler bekend staande, personen en/of groeperingen.

- Last but not least: sommige Groen Front-activisten breiden hun aandachtsgebied uit. Zo was één van hen de instigator van de activiteiten die op 1 mei 2000 moesten worden uitgevoerd tijdens de 'internationale actiedag tegen het kapitalisme'. In februari legde een Groen Front-woordvoerder voor het eerst een directe link legde tussen milieuactivisme en anti-imperialisme/neoliberalisme: *'Groen Front wil laten zien dat verzet mogelijk blijft! Kraak, bezet, blokkeer; de wereld is ook van jou! (...) Wij willen toewerken naar de internationale actiedag tegen het kapitalisme op 1 mei. Ook dan willen Groen Front en andere groepen radicaal verzet bieden. Verzet bundelt zich weer over de hele wereld. Na de val van het communisme is er ruimte voor een niet-autoritair antikapitalistisch en ecologisch gedachtengoed. Internationale netwerken als Earth First en Peoples Global Action verspreiden zich van Bangladesh tot Mexico. Er lijkt een nieuw momentum van internationale actie aan te breken'*.

c) Buitenlandse contacten

In het kader van dit seminar is het vermeldenswaard dat Groen Front zich bij zijn acties gesteund weet door de aanwezigheid van buitenlandse activisten, onder meer uit Engeland en Frankrijk. Voorlopig gaat het slechts om een klein aantal maar men gaat zich, zoals gezegd, ook bemoeien met activiteiten contra het neoliberalisme. Deze globalisering zou in de toekomst kunnen leiden tot een grensoverschrijdende uitwisseling van activisten. Op dit moment is bijvoorbeeld reeds bekend dat ook Nederlandse activisten druk zijn met de voorbereiding van acties tegen de IMF-conferentie, begin september, in Praag.

3) Definities

Teneinde een duidelijk onderscheid aan te brengen in de verschillende soorten van verzet tegen de staat - maar ook tegen een deel van het bedrijfsleven - willen we enige, door de Binnenlandse Veiligheidsdienst gehanteerde, definities nader toelichten.

a) Politiek geweld

Deze term wordt gebruikt als een verzamelnaam voor alle pogingen om politieke doelen te realiseren met geweld of het dreigen ermee. Politiek geweld onderscheidt zich van andere vormen van geweld door het beoogde politieke doel. Het kan zich op verschillende manieren uiten:

- licht politiek gewelddadig activisme, variërend van blokkades en spontane vernielingsacties tot gewelddadige demonstraties. Het karakter van de acties is incidenteel, door de actualiteit gedicteerd en relatief kleinschalig. Deze vorm is primair een openbare orde-probleem.
- grootschalig politiek gewelddadig activisme, zoals brand- en bomaanslagen. Hierbij is vaak sprake van systematiek en herhaling. In Nederland zijn de acties tot op heden primair object-gericht maar de kans op lichamelijk letsel is aanwezig. In tegenstelling met voorgaande vorm zijn hier maatschappelijke reacties hevig, mede vanwege het heimelijke karakter, de onvoorspelbaarheid en de onmogelijkheid zich te weer te stellen. Dergelijke gewelddaden overstijgen de openbare orde en horen thuis op het terrein van aantasting van de democratische rechtsorde.

b) Terrorisme

Dit kenmerkt zich met name door het doelbewust uitvoeren van persoonsgerichte acties als gijzelingen en moordaanslagen. Van terrorisme is binnen de Nederlandse 'Beweging' geen sprake. Wel is het in sommige gevallen moeilijk een duidelijke scheiding aan te brengen tussen lichte en grootschalige vormen van politiek gewelddadig activisme. En derhalve ook tussen openbare orde en aantasting van de democratische rechtsorde. Ook in de toekomst zal er dus vaak moeten worden samengewerkt tussen inlichtingen- en veiligheidsdiensten en politie en justitie.

4) Huidige situatie in piramide-model

Om u een indruk te geven van de situatie van dit moment tonen wij u een voorbeeld van de door ons gehanteerde piramide, waarin overigens slechts een klein deel van de groeperingen is opgenomen. Als uitgangspunt van de piramide-gedachte geldt het principe dat een deel van de activisten die in de gematigde basis zijn begonnen zich ontevreden toont over de daar gehanteerde werkwijze en daarom elders andere, meer burgerlijk ongehoorzame, activiteiten gaat ontplooiën. Een kleine minderheid radicaliseert verder en zal in de radicale top terecht komen om van daaruit gewelddadige acties te ondernemen. De piramide:

- Gematigde basis: Stichting Natuur en Milieu; Greenpeace; Vereniging Milieudefensie.
- Middenstuk: ASEED; Groen Front.
- Radicale top: Earth Liberation Front.

Een reëel voorbeeld van de genoemde doorstroming is dat een wat teleurgesteld lid van de Vereniging Milieudefensie overstapt naar Groen Front om via hen uiteindelijk terecht te komen bij een cel van het Earth Liberation Front.

D. UN Climate Change Convention, The Hague: dreigingsanalyse (september 2000)

"After Prague its on to the Hague".

6 september 2000)

1) Inleiding

Van 11 tot 24 november 2000 vindt in Den Haag de zogenaamde COP 6 plaats, een VN-bijeenkomst waarop de klimaatveranderingen te berde worden gebracht. Aangezien hier een directe link met het milieu ligt, maar ook met de leefomstandigheden van de arme bevolking in de Derde Wereld, is het niet vreemd dat activisten van diverse, met name linkse, pluimage de conferentie aangrijpen om allerlei activiteiten te ontplooiën. We leven immers in een tijd van globalisering, die wordt gekenmerkt door een groeiende en brede belangstelling van met name linkse activisten. Deze kunnen overigens op hun beurt, vooral in Nederland, worden omschreven als ludieke strijders tegen kapitalistisch en imperialistisch onrecht.

Een eerste speldenprik is inmiddels uitgedeeld door zich **Rising Tide** noemende activisten, die op 12 september een ludieke actie hebben uitgevoerd in de tuin van een woordvoerder van SHELL in Voorburg.

2) Dreigingsanalyse

Op dit moment is het nog prematuur om met een goede dreigingsanalyse te komen. Sowieso is het in dit kader nauwelijks gepast om te spreken van dreiging. Het zal veeleer gaan om ludieke activiteiten en verstoringen van de openbare orde dan om gewelddadige activiteiten. Zoals in het inleidende citaat reeds werd aangegeven moet "Den Haag" gezien worden als een vervolg op "Praag". Het moge dan ook duidelijk zijn dat een zelfde categorie activisten in november zijn tenten opslaat in Den Haag. Ook de intenties zullen nauwelijks verschillen van die met betrekking tot de IMF- en WB-conferentie, die van 26 tot 28 september 2000 in Praag wordt gehouden.

a) Activiteiten

De tijdens de COP 6 te ondernemen activiteiten zijn legio. Naast straattheater, uitdelen van pamfletten, wandel- en fietstochten wordt op Internet ook gesproken over 'bezettingen, sit-ins bij McDonalds en blokkades'. Uit de notulen van de zogenaamde **Rising Tide, Coalition for Climate Justice** van 27 juni jongstleden blijkt dat men het niet eens zal worden over de diverse actievormen. Zo wordt het blokkeren, i.c. onmogelijk maken, van de conferentie door de meesten ongewenst genoemd. Sommigen houden nog een slag om de arm maar: *'For a blockade we need masses of people but with less we could think of more creative ideas, how to block without sitting on the street'*.

b) Deelnemers

De diverse straks in Den Haag aanwezige activisten zijn, evenals in Praag, waarschijnlijk als volgt uit te splitsen:

- Non-gouvernementele organisaties. Zij zullen op een niet-gewelddadige wijze aandacht vragen voor de problematiek van de arme landen. De NGO's, waartoe van Nederlandse zijde **XminY** kan worden gerekend, zullen zich waarschijnlijk beperken tot het aangeven, tijdens de gebruikelijke 'Tegentop', van alternatieven. Ook **ASEED (Europe)** zal acte de présence geven, zoals zij dat in het verleden heeft gedaan. Deze groepering is een internationale, stevig lobbyende, actiegroep die wat Nederland betreft vast is verankerd in de linkse beweging. Hetzelfde kan tevens worden gezegd van de **Corporate Europe Observatory (CEO)**, de **World Information Service on Energy (WISE)** en – als overgang naar de volgende categorie – **Vereniging Milieudefensie**.
- Linkse activisten. Van hen zijn allerlei activiteiten te verwachten, variërend van deelname aan street-parties, vertoon van spandoeken tot bezettingen, blokkades en (voor een klein deel) harde, gewelddadige acties. In de voorbereidingsgroep komen bekende organisaties en groeperingen naar voren, wier (doorgaans speelse doch soms ook lastige) actiemethoden inmiddels bekend zijn. Het gaat hier om **EuroDusnic** uit Leiden, **Groen Front**, **European Youth For(est) Action (EYFA)** en **Jongeren Milieu Aktie**.
- Anarchisten. Mogelijk zullen enkele anarchistische actievoerders (ook wel aangeduid als 'autonomen' of 'chaoten') voor overlast zorgen. Aan hen zijn ludieke activiteiten niet besteed. Veeleer houden zij zich bezig met vernielingen. Over de deelname door deze categorie is op dit moment niets bekend.

3) Tot slot

De BVD heeft op dit moment geen zicht op eventuele aantallen actievoerders, noch op de samenstelling ervan. Voorlopig mag worden uitgegaan van acties die in het slechtste geval te vergelijken zijn met de "street raves" van de laatste jaren, die meer voor verkeersoverlast zorgen dan voor een aantasting van de gevoelens van veiligheid. Natuurlijk bestaat altijd de mogelijkheid dat een enkele Nederlandse linkse activist, na een in zijn/haar ogen onheuse bejegening door ordehandhavers, zich geroepen voelt om "staatsgeweld" met geweld te beantwoorden. Dergelijke incidenten alleen al zouden kunnen zorgen voor een onverhoopte escalatie.

E. "Klimaatop" Den Haag, 12-25 november 2000: dreigingsanalyse (november 2000)

1) Inleiding

Met het uit de hand lopen van de betogingen tegen de IMF/WB-conferentie in Praag is het zaak om in de aanloop naar de Klimaatop in Den Haag de eventuele dreiging opnieuw te bezien. Daarbij moet met name rekening worden gehouden met de vraag in hoeverre dezelfde activisten in Den Haag kunnen worden verwacht en of er enige aanleiding is te veronderstellen dat het ook hier tot grote ongeregelheden kan komen. Een bijzonderheid bij de in het Haagse Congresgebouw te houden conferentie is dat de locatie tijdelijk VN-gebied is en dat de beveiliging ervan in handen van VN-functionarissen ligt.

Inmiddels is in de nasleep van Praag het bezoek van de president van de Wereldbank, de heer Wolfensohn, aan het zogenaamde 'Armoede-congres' in Amsterdam aangegrepen om in actie te komen. Overigens was niet de persoon de aanleiding voor de daarbij ontstane relletjes. Deze had immers in Praag duidelijk de zijde van de arme landen gekozen. De directe aanleiding, zo is via BVD-bronnen gebleken, was de door de actievoerders als "martelingen" aangeduide behandeling door de Tsjechische politie van de gearresteerde demonstranten in Praag.

De organisatie van de betoging in Amsterdam beklagde zich er later over dat met name uit het buitenland afkomstige actievoerders over de schreef waren gegaan. Daarmee verpestten zij het voor de overgrote vreedzame meerderheid, die alleen maar ludieke acties wenste te voeren.

2) Dreigingsanalyse

De presentie van buitenlandse activisten is een onzekere factor in de beschrijving van de dreiging voor de COP6²⁶ in Den Haag. Voorlopig wordt echter vastgehouden aan de analyse dat dergelijke bijeenkomsten niet door toedoen van Nederlandse activisten ontaarden in grootschalig geweld. Hun modus operandi bij demonstraties is en blijft het door middel van ludieke en geweldloze activiteiten aandacht vragen voor de hun bezighoudende problematiek. Daar omheen, op de achtergrond, zijn anderen lobbyend en alternatieven-aandragend actief. Slechts een enkele nationale "chaoot" zal zich aansluiten bij eventueel aanwezige buitenlandse geestverwanten maar het blijft de vraag hoeveel tot deze categorie behorende

²⁶ COP 6 staat voor Conference of Parties 6, de zesde zitting van Klimaatop-deelnemers.

personen tijdens de COP 6 acte de présence geven. Een goede inschatting is op dit moment nauwelijks te geven, maar voorlopig wordt uitgegaan van ten hoogste enige tientallen. Opvallend is ook dat de laatste editie van het linkse activistenblad *Ravage* een duidelijke oproep doet om vooral symbolisch te protesteren: '*De klimaatop mag niet verstoord worden. Daarvoor staat er teveel op het spel*'.

Sinds enige tijd is er sprake van het **Carbon Wars Collectief**, dat een coördinerende rol wil spelen bij de door 'autonome groepen'²⁷ uit te voeren activiteiten. Carbon Wars voorziet, zo zegt men zelf, in middelen en informatie.

Met betrekking tot **Carbon Wars** dringt de vergelijking zich op met de activiteiten tegen het IMF en de Wereldbank, een maand geleden in Praag (en, in een zwakke navolging, tevens in Nederland). Ook bij die gelegenheid bestond een verdeling in een overkoepelende groepering die alternatieve ideeën aandroeg en wier activiteiten alleszins als 'soft' waren te kwalificeren, de zogenaamde **Praagse Herfst**, en een groep die hardere actie voorbereidde en deels ook uitvoerde, **Stank voor Bank**. In het geval van de Klimaatop lijkt een identieke verdeling te bestaan in **Rising Tide** en **Carbon Wars**.

a) **Rising Tide**

In zowel de pers als op het internet is er reeds lang aandacht voor de diverse uitingen van ongenoegen. Het overkoepelende **Rising Tide**²⁸ is straks te koppelen aan de overgrote meerderheid softe en ludieke acties, die overigens wel qua kwantiteit voor enige overlast zullen zorgen. Denk alleen maar aan de aangekondigde bouw van de dijk op zaterdag 18 november. De organiserende **Vereniging Milieudefensie (VMD)** hoopt hierbij op de komst van circa 1500 "zakkenvullers" en inmiddels weten wij dat uit alle Europese windstreken activisten per bus en/of trein zullen aanreizen. Nadrukkelijk willen wij erop wijzen dat van deze activisten geen enkele dreiging uitgaat. In veel gevallen gaat het om leden van diverse landelijke vestigingen van de met VMD vergelijkbare **Friends of the Earth (FOE)**.

Daarnaast is Rising Tide verantwoordelijk voor de activiteiten van (links-)activistische, in principe geweldloze, lobbygroepen als **Oilwatch**, **Corporatwatch** en **Corporate European Observatory**. Ook gaat Rising Tide over de aangekondigde ludieke uitingen als ijssculpturen en de fietsdemo op 19 november die overigens, wederom vanwege de mogelijke massaliteit van de deelname, voor enige overlast zou kunnen zorgen.

Ook de tweedaagse alternatieve tegentop "*Climate Justice*", die op 19 november in Gebouw Concordia, Hoge Zand 42, begint en de jongerentop, 21 en 22 november op dezelfde locatie, vallen onder de paraplu van Rising Tide.

Een wat onduidelijke herkomst hebben de directe actie-dagen van 20, 21 en 23 november, die onder de naam Extreme Weather Event I, II en III geboekt staan. Waarschijnlijk komen ook deze dagen van "autonome actie" uit de koker van Rising Tide. Opgemerkt dient te worden dat het hier niet gaat om "acties van autonomen". Met andere woorden, geweld wordt niet verwacht.

Samenvattend: de meeste activiteiten komen tijdens de Klimaatop voor rekening van Rising Tide. Deze worden ingeschat als zijnde hoofdzakelijk ludiek en geweldloos, maar mogelijk vanwege de grote opkomst storend met het oog op de openbare orde (verkeersoverlast).

²⁷ Hetgeen iets anders is dan "groepen autonomen".

²⁸ Binnen Rising Tide vinden wij onder meer de volgende groeperingen: A SEED (zie voetnoot 4), Groen Front, WISE (World Information Service on Energy), Earth First! en CEO (Corporate Europe Observatory).

b) Carbon Wars

Activiteiten die in principe voor grotere overlast kunnen zorgen, komen van de kant van door Carbon Wars ondersteunde - en aangestuurde? - groepen, groepjes en eventueel individuen, die zich straks zullen storten op 'geweldloze directe, confrontatieve en onverwachte acties'. Op dit moment is het nog onduidelijk wie achter deze organisatie schuilgaat. Ook is moeilijk in te schatten wat bij hen de overhand heeft: "geweldloze directe" of "confrontatieve actie". Het laatste epitheton is een nieuwe term binnen het activisme en het is niet duidelijk of het bedoeld is als "confronterend" of - meer dreigend - als "de confrontatie aangaand". Grootschalige verstoringen van de openbare orde zoals in Washington, Seattle of Praag worden overigens, uitgaande van het huidige kennisniveau, niet verwacht. Carbon Wars heeft inmiddels 13, 22, 23, 24 en 25 november uitgeroepen tot speciale actiedagen.

Samenvattend: daadwerkelijke (niet-gewelddadige) verstoringen van de openbare orde zijn alleen te verwachten van kleine groepjes en/of individuen die in de oproep van **Carbon Wars** aanleiding genoeg zien om, op eigen houtje, iets op buitenparlementaire of zelfs harde wijze te ondernemen. Op dit moment is er geen zicht op de aard en mate waarin mensen zich geroepen voelen deel te nemen aan dergelijke activiteiten.

3) Risico's

Naast "reguliere" activiteiten bij een dergelijk groot evenement moet, vanwege het feit dat de daar aanwezige wereldpers een sterk aanzuigende werking kan hebben, rekening gehouden worden met eventuele aanwezigheid van niet direct betrokken groeperingen en/of personen. Zij zullen van de gelegenheid gebruik willen maken om hun zaak voor het voetlicht te brengen. Uitgaande van recente ontwikkelingen moet rekening worden gehouden met mogelijke demonstraties of andere wijze van uitingen van de volgende groeperingen:

- Molukkers. Hoewel er tot op heden geen concrete aanwijzingen zijn dat Molukkers van de VN-aanwezigheid gebruik zullen maken om bijvoorbeeld opnieuw te pleiten voor een VN- interventie op de Molukken, mag deze mogelijkheid niet over het hoofd worden gezien. Een complicerende factor is immers dat in november een vierdelige documentaire wordt uitgezonden over de Molukse acties in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Een preview hiervan heeft in Molukse kring reeds tot grote beroering geleid. Dit kan met het vertonen van de documentaire zelf alleen nog maar worden versterkt. Opgemerkt moet worden dat eventuele acties tegen personen waarschijnlijk zullen worden beperkt tot toentertijd (politiek) verantwoordelijken. Met betrekking tot de Molukse problematiek is een separate dreigingsanalyse vervaardigd.
- Pro-Palestijnse demonstranten. De kans bestaat dat pro-Palestijnse demonstranten evenals enkele weken geleden wederom de straat zullen opgaan om te getuigen van hun grote ongenoegen over de recente ontwikkelingen in de Palestijnse gebieden. Ook hiervoor zijn op dit moment geen concrete indicaties aanwezig.

4) Terzijde

In het verleden zijn onder meer leden van ASEED²⁹ erin geslaagd zijn om grote conferenties te verstoren, wanneer zij eenmaal binnen waren. Zij ketenden zich vast aan het meubilair en trachtten vervolgens het woord te krijgen. De toegang werd hen gemakkelijk gemaakt, doordat men gewoon een persaccreditatie had verkregen. Nu is ASEED met 22 personen geaccrediteerd voor het NGO-gedeelte van de Top. De vraag is of zij ook tot de officiële conferentie toegang weten te krijgen. De BVD houdt mede hierover contact met relevante VN-functionarissen. Vanwege het feit dat het Congresgebouw tijdelijk VN-gebied is, ligt de regie over de beveiliging immers in hun handen.

Ook bij andere gelegenheden heeft het wel eens geschort aan de inachtneming van de beveiligingsmaatregelen met betrekking tot de pers: zie bijvoorbeeld de Eurotop in Amsterdam waar de slot-persconferentie werd verstoord. Zie tevens het "Waterforum" in Den Haag, waar Baskische milieu-activisten de toespraak van Prins Willem-Alexander onmogelijk trachtten te maken.

5) Evaluatie

Uitgaande van het huidige kennisniveau verwacht de BVD geen grootschalige verstoringen van de conferentie, zoals die bij eerdere evenementen als Seattle, Washington en Praag zijn voorgekomen. Ongewijfeld zal de grote toeloop van demonstranten deels wel leiden tot druk op een mogelijke aantasting van de openbare orde. De overgrote meerderheid van de activisten zal zich naar verwachting slechts bezighouden met lobbyen, met het aandragen van alternatieven en met het - op ludieke wijze - manifesteren van hun bezorgdheid over de aantastingen van het milieu.

Een klein percentage zal met directe maar niet-gewelddadige actie uiting geven aan hun ongenoegen over het uitblijven van een oplossing voor de milieuproblematiek, meer specifiek het broeikas-effect. Acties vanuit deze hoek kunnen ook gevoerd worden in de vorm van blokkades en bezettingen. Desondanks zullen ook hier de uitingsvormen, tenminste in aanzet en bedoeling, een vreedzaam karakter hebben. Preventief-repressief optreden van ordehandhavers heeft in het verleden overigens wel bijgedragen tot escalatie.

Een onzekere factor is de eventuele aanwezigheid van anarcho-autonomen of 'chaoten', die slechts een groot evenement bezoeken om dit op wat voor manier ook te laten ontaarden in rellen. Zij zullen, wanneer zij besluiten deel te nemen, trachten zich te mengen onder de meer ludieke activisten. Wanneer het onverhoopt niet mocht lukken om deze personen - die vaak als een "zwart blok" naar buiten treden - vroegtijdig te scheiden van de massa, dan bestaat de kans dat vreedzame betogingen alsnog uitlopen op gewelddadige actie en reactie.

F. Huidig en toekomstig milieuactivisme (februari 2001)

Op dit moment zit het milieuactivisme duidelijk in een dal. De acties tegen de aanleg van de Betuwelijn lijken opgeschort en het is straks maar afwachten hoe men om zal gaan met andere infrastructurele projecten als de HSL en/of uitbreiding van Schiphol. Onze inschatting is dat

²⁹ ASEED kan het best worden omschreven als een in het linkse activisme verankerde (internationale) lobby- en actiegroep.

de aanvang van de feitelijke werkzaamheden aan de Hoge Snelheidslijn wederom zal zorgen voor wat vreedzame bezettingen van bouwplaatsen en hei-installaties. Met andere woorden, individuen die zich met de naam Groen Front tooien, zullen naar alle waarschijnlijkheid weer (even) actief worden. Daarbij zal echter met name sprake zijn van (geweldloze) verstoringen van de openbare orde.

In de inleiding gaven wij reeds aan dat economische schade geen aanleiding meer mag zijn voor de inzet van BVD-middelen. Voorlopig zal worden volstaan met onderzoek van open bronnen. Mocht te zijner tijd blijken dat radicale en politiek-gewelddadige groeperingen als het **Earth Liberation Front (ELF)** wederom actief worden, dan dient de BVD zich wederom met inzet van een breed scala aan inlichtingenmiddelen te richten op het milieuactivisme.

7. Verzet tegen asiel- en vreemdelingenbeleid

Aan het eind van de jaren tachtig en begin jaren negentig van de vorige eeuw werd het Nederlandse maar ook Europese asiel- en vreemdelingenbeleid hard aangevallen door met name actievoerders uit de zogenaamde anti-imperialistische hoek. De meest militante exponent was de **Revolutionaire Anti Racistische Actie (RaRa)**, die dit beleid met bomaanslagen trachtte te beïnvloeden.

Sinds de, midden jaren negentig, zelf gekozen ontmanteling van RaRa zijn naast lokale organisaties en zogenaamde zelfhulpgroepen nog maar enkele van de "oude" groeperingen (en dan nog hoofdzakelijk geweldloos) actief. Hierbij moet met name worden gedacht aan het Amsterdamse **Autonoom Centrum** en het Leidse **Fabel van de Illegaal**.

Natuurlijk zijn er van tijd tot tijd enige activistische oprispingen maar deze veroorzaken, naar onze mening, ten onrechte voor onrust bij de verschillende instellingen die betrokken zijn bij de uitvoering van het beleid en die zich voor een nadere inschatting van de dreiging tot de BVD wenden.

A. Platform Illegale Vluchtelingen (PIV) (oktober 1998)

Genoemd - doorgaans kortweg als PIV aangeduid - platform is een in de lente van 1991 opgericht samenwerkingsverband van maatschappelijke en kerkelijke instellingen. Het omvat zowel radicaal-linkse organisaties als het **Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV)** als ook lokale en landelijke vluchtelingensteunpunten maar met name kerkelijke groeperingen: het Missionair Centrum in Heerlen, de Rotterdamse Pauluskerk (van Ds. Hans Visser), Diakonie der Hervormde Gemeente Amsterdam.

In het in 1991 opgestelde samenwerkingsbesluit gaf men aan wat zij in feite zijn:

*'Groeperingen, die zich bezighouden met de behartiging van de belangen van uitgeproce-
deerde, illegaal geworden maar in Nederland gebleven asielzoekers'.*

Het PIV heeft ten aanzien van het welzijn van vluchtelingen de volgende concrete eisen:

- toegang tot elementaire voorzieningen;
- geen detentie;
- geen gebruik van legitimatie als afschrikking;
- legaliseren van illegalen die door hun werk een bijdrage leveren aan de Nederlandse economie;
- instelling van een onafhankelijke permanente landencommissie die de mensenrechtensituatie in "asielgevoelige" landen bepaalt.

Eind september 1994 kwam het PIV - ten onrechte - negatief in beeld toen twee journalisten / onderzoekers van de **Stichting Opstand**, die mede zitting hadden in het platform, werden gearresteerd. Indirect werd het Platform Illegale Vluchtelingen vervolgens - wederom ten onrechte - gekoppeld aan de radicale actiegroep **RaRa**. Daarmee werd gesuggereerd dat het Platform zou bestaan uit radicale actievoerders die aanslagen niet uit de weg gingen. Een suggestie die volledig uit de lucht was gegrepen maar die er indirect mogelijk voor heeft gezorgd dat het PIV nog voorzichtiger te werk moest gaan.

Wanneer we in termen van dreiging spreken moeten we constateren dat deze nagenoeg ontbreekt. De enige dreiging die van het PIV uitgaat beperkt zich tot het mobiliseren van

“softe” actievoerders, die uiting geven van hun ongenoegen door zaken als het tijdelijk blokkeren van toegangspoorten tot instellingen als het Grenshospitium. De meest “radicale” component, het Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen (ASKV), heeft de laatste jaren een flinke aderlating ondergaan met het vertrek van twee vooraanstaande - als radicaal in te schatten - actievoerders.

B. Heropleving anti-asielbeleidsactivisme (maart 1999)

1) Inleiding

In de laatste maanden zien we een regelrechte revival van het activisme, dat zich richt op het Nederlandse en Europese asiel- en vreemdelingenbeleid. Vooral het geduw en getrek aan de zogenaamde “witte illegalen” heeft ervoor gezorgd dat het aantal acties sterk is toegenomen. Aanvankelijk bleven de activiteiten beperkt tot de feitelijke steun aan - hongerstaking - illegalen door zowel buurtgenoten als actievoerders. De laatste weken zien we echter ook andere actievormen, bij voorbeeld bezettingen.

2) Acties

Enkele voorbeelden van de plotselinge opleving van het verzet tegen het asielbeleid zijn de volgende:

- Op 26 februari hebben leden van de **Solidariteitsgroep Slachtoffers Koppelingswet**, waarin onder meer de **Fabel van de Illegaal** is vertegenwoordigd, het VVD-partijbureau aan de Haagse Koninginnegracht bezet. Een en ander gebeurde ter ondersteuning van de hongerstaking Turkse vrouwen in Amsterdam.
- Op 1 maart hebben actievoerders een tijd lang het Anne Frankhuis in Amsterdam bezet gehouden, waarbij een vergelijking werd gemaakt tussen de dreigende uitzetting van illegalen en de deportatie van joden in de Tweede Wereldoorlog.
- Uit operationele bron is gebleken dat de, slechts politiek-lobbyende, mantelorganisatie **Nederland Bekent Kleur** internationaal een oproep heeft gedaan om een brief of een fax te sturen aan staatssecretaris Cohen. Onderwerp van de brief: steun vragen voor de door Koppelingswet en dergelijke zaken ernstig benadeelde”, alsmede met uitzetting bedreigde, “witte illegalen”.

3) Radicalisering?

Van een meer zorgenbarend karakter zijn recente uitspraken van de bekende Ds Visser. Hij verklaarde op 27 februari tijdens een druk bezocht symposium over de sociale en psychische situatie van asielzoekers in “zijn” Pauluskerk in Rotterdam het volgende:

*‘Het systeem versteent en verhardt en vraagt om meer verzet. We zouden Rara moeten activeren om de boel te ontwrichten. Als er een computer met bestanden met asielaanvragen zou uitvallen, is dat een signaal in de goede richting’.*³⁰

Op 1 maart herhaalde hij, in andere bewoordingen, deze oproep tot burgerlijke ongehoorzaamheid in een praatprogramma bij RTL4. Bij Barendse en Van Dorp riep hij

³⁰ Haagsche Courant, 1 maart 1999

wederom op tot het onklaar maken van computerbestanden en noemde hierbij de meest daarvoor in aanmerking komende instantie: de Immigratie en Naturalisatie Dienst (IND).

4) Evaluatie en aandachtsvestiging

Op dit moment is het moeilijk in te schatten wat de mate van eventuele dreiging is. Boven- genoemde "softe" acties worden uitgevoerd door personen die tot nu toe niet als radicaal en gewelddadig bekend staan. Het door Ds. Visser in de mond nemen van - het ter ziele zijnde - **RaRa** zou echter sommige, nieuwe, activisten over de streep van het toelaatbare kunnen trekken. Ook zou het kunnen leiden tot een radicalisering van degenen die de dominee kent van zijn activiteiten binnen het PIV, het **Platform Illegale Vluchtelingen**.

Kortom, er zijn de laatste tijd ontwikkelingen gaande die aanleiding geven tot enige zorg en er lijkt een rol weggelegd voor zowel de BVD als haar speerpunten in den lande, de RID-en, om een stevige vinger aan de pols te houden.

C. Huidig en toekomstig verzet tegen asielbeleid (februari 2001)

In de laatste jaren is naast de Leidse **Fabel van de Illegaal**, die vooral publiceert over de in haar ogen kwalijke gevolgen van het asielbeleid (bijvoorbeeld aangaande de Koppelingswet), met name het **Autonoom Centrum** actief. Deze Amsterdamse groepering richt zich vooral op het eigenlijke sluitstuk van het Nederlandse uitzettingsbeleid, het uitvliegen van de vele uitgeprocedeerde asielzoekers. Men heeft in een eerder stadium ervoor gezorgd dat Martinair afzag van het ten uitvoer leggen van dergelijke charters. Ook de KLM is door hen het vuur aan de schenen gelegd maar voorlopig zonder succes.³¹

Eind 2000 heeft Autonoom Centrum Martinair bedreigd met allerlei acties, omdat deze maatschappij toch weer enkele chartervluchten had uitgevoerd. Men verwees daarbij fijntjes naar de eerder gemaakte afspraken en verklaarde erop te vertrouwen dat de situatie weer zou worden hersteld.

In *Ravage 2* van 2 februari 2001 ging onder de titel "*Stigmatisering en willekeur*" nader in op de gevolgen van twee jaar Koppelingswet. Hij behandelde daarin een onderzoek van de aan de Rotterdamse Erasmus-Universiteit verbonden sociologe Joanne van der Leun. De uitkomsten van haar onderzoek luiden dat de Koppelingswet weliswaar door de meeste instanties wordt nageleefd, maar dat de feitelijke situatie zo is dat illegalen op allerlei manieren worden ondersteund. De verschillende hulpverleners spreken in veel gevallen hun eigen netwerken aan en zorgen er zo voor dat bijvoorbeeld patiënten geholpen worden.

Daarnaast zorgt de vraag naar flexibele arbeid in bepaalde sectoren van de economie ervoor dat er ook inkomsten zijn voor illegalen. Van der Leun wijst in dit verband op het ontstaan van een tussenlaag van bureautjes en intermediairs die goede zaken doen in het leveren van illegale arbeid: *'Uitsluitingsmechanismen worden nu te ver doorgevoerd waardoor ze in hun tegendeel omslaan. In plaats van ongewenste zaken te bestrijden gaat men die juist bevorderen. Volgens mij zou het tegengaan van illegale arbeid zich sterke moeten richten op degenen die er voordeel bij hebben, zoals werkgevers en koppelbazen'*.

Van der Leun concludeert tenslotte dat het huidige beleid en de aangescherpte procedures de kloof tussen illegale migranten en de formele samenleving groter heeft gemaakt. Zeker in de grote steden leidt dit tot "ouderwetse vormen van uitsluiting".

³¹ Dit doet met onder meer door het verspreiden van aan de kaak stellende posters. Een voorbeeld: *ZWAANZINNIGE TERUGVLUCHT, KLM-uw uitzettingsagent*.

Kortom, voor de bestrijders van de gevolgen van het asiel- en vreemdelingenbeleid is er ook in de toekomst nog het een en ander te doen. De BVD zal de ontwikkelingen, die te allen tijde plots kunnen leiden tot een radicalisering van het verzet, door onderzoek van open bronnen blijven volgen.

8. Antimilitarisme

A. Het huidige activisme (januari 2001)

Dit actieterrein is de laatste jaren, met name na de val van de Muur, in verval geraakt. De overgrote meerderheid "oude" antimilitaristen, die veelal direct kon worden gekoppeld aan de *vredesbeweging*, heeft grotendeels afgedaan. Na, grofweg, 1990 is de antimilitaristische beweging op zoek gegaan naar nieuw emplooi. Antimilitarisme werd sindsdien gekoppeld aan andere actieterreinen. Zo was er plotseling een hausse aan zogenaamde "*burgerinspecties*"; veelal eerzame burgers die op zoek gingen naar de (soms ook) vermeende aanwezigheid van kernwapens.

Andere groeperingen en individuen legden een verband met aantastingen van het milieu. De belangrijkste vertegenwoordiger is hier **Onkruid, Vergaat Niet!** dat zich zelf al eens treffend heeft omschreven als het "*antimilitaristische zusje van Groen Front*". Ook aloude coryfeeën als en voeren, naast hun eigen activiteiten, onder deze vlag acties uit. Daarbij valt te denken aan bekladdingen en kleinschalige vernielingen (aan bijvoorbeeld hekwerk!) en bekladdingen, maar ook aan bezettingen van zendmasten.

Wat ook, ondanks de val van de Muur en de afschaffing van de dienstplicht, gebleven is: **AMOK**, het Antimilitaristische Onderzoekskollektief. Deze denktank richt zich meer en meer op het militarisme in de gehele wereld; op wapenstromen, meer specifiek de wapenexport vanuit Nederland; maar ook op hoe buitenlandse (vaak fascistische) regimes omgaan met hun dienstplichtigen.

B. Toekomstig activisme: terug naar vroeger? (januari 2001)

1) Inleiding

Eind 1999 zagen we echter plotseling een actievorm die met het verscheiden van Onkruid ter ziele was gegaan: "*breek in en maak openbaar*". Een zich inderdaad **Onkruid** noemende groep betrad een bunker op vliegbasis Volkel en ontvreemde allerlei documenten, waarvan een deel als staatsgeheim was gerubriceerd. Deze verschenen al gauw op internet. Daarmee kon voorzichtig worden gesproken over een revival van het antimilitarisme, zoals dat vroeger direct in aanmerking kwam voor gelegitimeerd onderzoek van de BVD.

Met het neerhalen van een bij vliegbasis Volkel in gebruik zijnde ASCON-zendmast, eind 2000, lijkt inmiddels werkelijk sprake van een wederopstanding van het antimilitarisme.

2) Amsterdam ontwaakt?

Voor het eerst sinds jaren is in de bakermat van de Beweging, Amsterdam, sprake van een hernieuwde samenballing van krachten; of (voorlopig) liever: een poging tot. Op het gebied van antimilitarisme heeft dat geleid tot de oprichting van een eigen actiegroep "**Wapentuig**" dat in hun beginselprogramma sterke overeenkomsten vertoont met de vroegere Onkruid. Men wil de komende tijd ten strijde trekken tegen '*bedrijven die (onderdelen voor) wapens produceren in dienst van de oorlogsindustrie*'.

Bij de oprichtingsvergadering, 8 januari 2001, waren als gasten uitgenodigd oud-activisten van **Onkruid**, **MariNee** en **BONK**. De AMOK'ers en hielden een inleiding. Wapentuig zal, zo zegt men, zich in eerste instantie in de vorm van blokkades van bedrijven richten op hun onwelgevallige toestanden.

Op genoemde 8 januari 2001 was Stork, dat in Amsterdam-Oost meewerkt aan de ontwikkeling van het nieuwe jachtvliegtuig (Joint Strike Fighter), de eerste onderneming die de maken kreeg met een blokkade. De opkomst viel wat tegen: circa twintig mensen namen deel aan de actie. Het is voorlopig een kwestie van afwachten hoe deze Amsterdamse Onkruid-groepering zich gaat ontwikkelen.

C. Overwegingen voor hernieuwde BVD-aandacht (januari 2001)

1) Inleiding

Begin 2001 is in het kader van het actueel-verklaren van actiegroepen en actieterreinen nagedacht over hoe er, tegen de achtergrond van de zogenaamde WOB-verzoeken, omgegaan dient te worden met het antimilitarisme.³² Onderstaand treft u enige overwegingen aan.

2) Ontstaans- en achtergronden antimilitarisme

Was deze beweging voor die tijd sterk beïnvloed door de dreiging vanuit het Oostblok, vanaf het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw ontwikkelde zij zich in toenemende mate tot een in het zogenaamde anti-imperialisme ingebed actieterrein. Het anti-imperialisme wijst op het bestaan van een, node te overbruggen, kloof tussen het rijke westen en de arme derde wereld. In die ideologie wordt het antimilitarisme direct gekoppeld aan onderdrukking en uitbuiting (door de staat) van het overgrote deel van de bevolking. In feite zagen wij deze vorm van antimilitarisme ook bij Onkruit en Onkruit-achtige groeperingen die, naast het openbaar maken van gestolen staatsgeheimen en het omverhalen van zendmasten, gestolen militaire goederen ter hand stelden aan de onderdrukte bevolking in landen als Nicaragua en El Salvador, waarmee zij zich solidair verklaarden.

Door de verandering in context waarin het antimilitarisme zich tot dusver heeft gemanifesteerd, alsmede met het oog op de nauwe verbondenheid van het antimilitarisme van voor 1990 met de brede, maatschappelijke, vredesbeweging, is het (in het kader van de WOB) verantwoord te komen tot een soort "tijdsknip" waarbij het antimilitarisme van na 1990 slechts dan als actueel gezien moet worden, wanneer dit gekoppeld kan worden aan genoemde anti-imperialistische ideologie. Dit geldt zowel voor de activisten als de theoretici; met andere woorden, zowel voor de huidige doeners (het sinds ruim een jaar weer actieve **Onkruit** en een nieuwkomer als **Wapentuig**) als denkers (bijvoorbeeld binnen **AMOK**).

Andere vormen van antimilitarisme, zoals bijvoorbeeld gebezigd door **Onkruit, Vergaat niet!**, moeten op andere merites worden beoordeeld: in veel gevallen hangt het direct samen met acties in het kader van milieu-activisme.

³² WOB = Wet Openbaarheid Bestuur, waarin is geregeld dat iedere burger of instantie inzage kan krijgen in officiële overheidsdocumenten.

9. Taarten, een nieuwe actievorm

Sinds een aantal jaren is een zekere terugkeer te bespeuren naar een onderdeel van de oude, vooral in Hollywood vervaardigde, slapstick-films: het gooien met taarten. In eerste instantie hadden de daders het met name gemunt op hen onwelgevallige bobo's en bonzen, zoals Microsoft-goeroe Bill Gates. Later, toen men eenmaal van het succes van deze "ludieke" actievorm overtuigd was, werd het werkterrein verlegd naar ook de politiek.

A. Zeg het met (veganistische) taart (januari 1999)

1) Inleiding

Op 4 januari jongstleden werd minister Zalm bij de officiële opening van de sinds kort euro-georiënteerde Amsterdamse beurs getraceerd op bananentaart. Niet op een schoteltje met een vorkje maar midden in zijn bebrilde gezicht. Dit was een vervolg op een eerdere actie contra de heer Bolkestein, die op 2 december 1998 tijdens een causerie voor Leidse studenten het spits afbeet met het incasseren van taart op basis van vanillevla.

We hebben hier te maken met een - voor Nederland - nieuw soort activisme: taarting. In principe een geweldloze uiting van met name links-anarchistische lieden maar het Algemeen Dagblad citeerde een dag later een toch wat bezorgd klinkende psycholoog Jaap van Ginniken: *'Met macht beklede personen worden er ten overstaan van het volk tot in het diepst van hun wezen mee vernederd'*. Kortom: een taart in je gezicht, een kras op je ziel.

2) Een korte geschiedenis

Deze - met name in de optiek van de activist - ludieke actievorm is een uitvinding van een Waalse zuiderbuur, die al aan het begin van de jaren zeventig actief was op dit gebied. Aangezien deze vorm van actie voeren in de pers de nodige kleurrijke plaatjes opleverde, gingen al gauw anderen over tot identieke acties. De daders waren veelal jonge, anarchistisch ingestelde, personen die zich met hun acties vooral keerden tegen de bestaande, van kapitalisme doordrenkte, maatschappij en haar diverse uitingsvormen. Naast politici als Jacques Delors waren ook andere publieks-trekkers het slachtoffer. De bekende automatiseringsgoeroe Bill Gates "smaakte" zelfs twee keer het genoegen.

In de Verenigde Staten treden sommige taart-gooiers op onder de naam **Bionic Baking Brigade (BBB)** en deze zijn samen met Britse evenknieën het grote voorbeeld voor de sinds eind vorig jaar in Nederland actieve geestverwanten. Het gaat hier om enkele, in principe niet-gewelddadige, actievoerders die zich hebben verenigd in de 'werpgroep' **Tegen Autoritaire Anti Revolutionaire Types (TAART)**. De groepering komt voort uit personen die het Leidse activistencentrum **EuroDusnie** frequenteren. (Het is dan ook niet verwonderlijk dat zij slechts gebruik maken van EKO-gekeurde veganistische taartsoorten.)

De nieuwe lichte taartgooiers, zowel Nederlandse als buitenlandse, richten hun acties met name tegen personen die op enigerlei wijze te maken hebben met het verspreiden of in stand houden van het neoliberale gedachtegoed van het laatste decennium. De actie contra Bolkestein was in feite gericht tegen het 'vrije markt fundamentalisme' terwijl die contra minister Zalm een aanval betrof op de euro, 'het meest ondemocratische megalomane plan dat de bevolking deze eeuw is opgelegd'.

De 'werpgroep' TAART verklaarde begin december, zo bleek uit zeer kwetsbare bron, dat zij niet met bommen willen gooien omdat dat ook een vorm van de door hen zo verfoeide overheersing is: *'Taarten gooien is een symbolische vorm om de targets van hun voetstuk te halen'*.

3) Een hype?

Op dit moment is het nog moeilijk in te schatten of het hier om een korte rage gaat of om een blijvende actievorm. In ieder geval was minister Zalm niet het laatste slachtoffer want een dag later kreeg een Nijmeegse wethouder een taart aangeboden door een lokale actievoerder, die overigens ook in het genoemde Eurodusnie in Leiden de weg weet.

N.B. Toevallig vallen de taartgooi-incidenten samen met een stortvloed aan bommeldingen bij McDonalds-vestigingen in den lande, waarvan sommige vergezeld gaan van dreigende taal van het **Earth Liberation Front**. Maar dan spreken we over een geheel andere categorie activisten.

4) Activiteiten van de BVD

In het kader van de hem in de Wet inlichtingen- en veiligheidsdiensten (Wiv) opgelegde taak houdt de BVD zich vanzelfsprekend niet bezig met taartgooiers als zodanig. Wel zal, wanneer dat mogelijk is en er geen bronnen in het geding zijn, eventuele kennis omtrent nieuwe acties als zogenaamde bijvangst worden beschouwd en kenbaar gemaakt aan de relevante belangendragers.

B. Taarten: een blijvende actievorm (februari 2001)

De in vorig hoofdstuk naar voren gebrachte twijfel over het al dan niet blijvende karakter van de actievorm taarten kan inmiddels een bevestigend antwoord krijgen. Nadat in de tussentijd over de gehele wereld politici maar ook aan het *globalisme* te liëren economen en financiers te maken hebben gekregen met een of meer taart-aanvallen, hebben anonieme "taarters" onder andere via internet en de alternatieve (radicaal-linkse) pers de hele maand april uitgeroepen als actiemaand.

10.De Beweging over (revolutionair) geweld

In de studie naar het linkse activisme, "*Panta rhei, ook de Beweging*" is een speciaal hoofdstuk gewijd aan de vraag hoe radicaal-links denkt over het gebruik van geweld. De conclusie luidde indertijd dat met uitzondering van een kleine groep anti-imperialisten rond de **Revolutionaire Anti Racistische Actie (RaRa)** niemand veel heil zag in geweld als een middel om politieke doelen te bereiken.

Sindsdien, sinds voorjaar 1998, is in dat opzicht niets veranderd zoals onderstaand wordt aangetoond aan de hand van twee bijdragen in de Ravage.

A. Recht op rellen? (januari 2001)

In Ravage 7 van 19 mei 2000 ging (redacteur) nader in op rebellie en rellen. Hij besprak in bedoeld artikel summier een boek van de journalist Robert D. Kaplan, "*Het anarchistisch pandemonium*", en een paper van sociaal-psycholoog Hans van de Sande over "*de heilzame werking van opstanden*". was het op grote lijnen oneens met beide heren maar kon zich wél vinden in een uitspraak van de anarchist Arthur Lehning: '*Het recht op opstand behoeft geen pleidooi*'.

Kallenberg ging nader in op de opmerkingen van over rellen en de heilzame werking ervan: '*Die (h)erken ik niet. Ook niet in linkse kringen. Een rel voor "de goede zaak" kan nog wel op enige instemming rekenen maar voor wat typeert als "vervelingsrellen" is minder waardering*'. Hij gaf als voorbeeld de rellen van Feijenoord-fans na het behalen van het kampioenschap in 1999, die gepaard gingen met plunderingen. Kallenberg maakte vervolgens duidelijk hoe radicaal-links tegen het fenomeen rellen aankijkt: '*Mocht een horde skinheads aan het rellen slaan, dan zal men zelfs van de overheid eisen dat deze worden ingerekend. Een onvoorwaardelijk recht op rellen of opstand zal dus ook in radicaal-linkse en anarchistische kringen op weinig steun kunnen rekenen. Een echt op rellen is in feite ook onzin. De rel bevindt zich aan gene zijde van rechten en plichten*'.

B. Het Brullend Breekijzer: een herinnering (februari 2001)

De Haagse linkse activist zorgt reeds enkele jaren voor de poëtische aankleding van het blad Ravage. Hij gaat in zijn gedichten nader in op ontwikkelingen binnen de Beweging en legt daarbij met chirurgische precisie de verschillende pijnplekken bloot. Na de ontruiming van Nederlands oudste kraakcafé, Brullend Breekijzer in Den Haag, waarbij - volgens Zevenbergen - circa 500 ME'ers werden ingezet om twee krakers te verwijderen, schreef de activist-dichter onderstaande gedicht over "bevlogen (maar volgens schrijver dezes eerder "vervlogen") idealen". Daarin geeft hij mijns inziens helder weer wat de huidige situatie binnen de het merendeel van de linkse beweging is.

een herinnering

*bevlogen idealen hoven
biologisch bier
en met het promillage
neemt de kans op een
revolutie*

*gestadig toe
en wanneer de barvrouw
laatste ronde roept
is het zover*

*wankelend scholen twee stam-
gasten
samen voor de deur
in de opkomende zon
waar zullen ze beginnen
de wereld is zo groot
zoveel groter dan binnen
morgen dan maar
er nog eens een dagje over
slapen
morgen ja morgen*

*50 meter verderop staat de
kerk
waar Domela Nieuwenhuis
preekte
zijn revolutie stond op
het punt te beginnen
onwetend strompelen de twee
voorbij
op weg naar huis*

*morgen ja morgen
zullen ze onder het genot
van nog een biertje
plannen maken
een goede voorbereiding
is het halve werk*

(, Ravage 2, 2 februari 2001)

11. De ambivalente rol van de media

In de afgelopen jaren waren er opmerkelijke ontwikkelingen wat betreft de rol, die de media speelt op het gebied van activisme. In onderstaande nota wordt nader ingegaan op hoe een deel van de pers soms willens en wetens fungeert als opstoker van het activistische vuur. Daarbij is rekening gehouden met het feit dat de pers natuurlijk vrijheid van handelen moet hebben en dat er in de nieuwsgaring ruimte moet zijn voor insinuerende vraagstelling.

A. De media als aanjager van activisten en autoriteiten (oktober 2000)

1) Aanleiding

Op 9 september 2000 werden twee woordvoerders van de zogenaamde **Vrije Molukse Jongeren** aangehouden vanwege openlijke dreigementen aan het adres van de Nederlandse overheid, met name in de persoon van minister-president Kok en minister van Buitenlandse Zaken Van Aartsen. Het openlijke karakter van de dreigementen werd in een aantal gevallen uitgelokt dan wel aangewakkerd door de diverse media.

Op de verschillende actieterreinen, zowel bij extreem-rechts als bij ultralinks maar ook daarbuiten, zijn in de laatste decennia journalisten en programmamakers - deels bewust, deels onbewust - aansturend en incident-uitlokkend bezig. Daarbij worden zowel actievoerders als autoriteiten nu eens gevoed met informatie, dan weer leeggezogen. Dat deze activiteit in veel gevallen tot niet gunstige ontwikkelingen heeft geleid, is gebleken. Dergelijke praktijken, waarbij de autoriteiten door deze interactie van reguliere en alternatieve pers vaak op een verkeerd been worden gezet, zijn geen noviteit zoals in deze notitie zal worden aangetoond.

Hieronder treft u ter verduidelijking vijf casussen aan, die de Binnenlandse Veiligheidsdienst sinds 1987 over de betreffende materie heeft beschreven. In de eerste drie gevallen kan nog worden gesproken van onkunde van de pers, die over het algemeen niet erg goed in de materie 'links activisme' is ingeschoten.

Met name van de Telegraaf moet echter worden gezegd dat zij al jaren bezig is om het linkse activisme enkel in een kwaad daglicht te stellen.³³ Deze krant slaagt er niet in - of wil er niet in slagen - het activisme van de laatste jaren anders te evalueren dan hetgeen ten tijde van RaRa werd tentoongespreid.

Dit falen, of in ieder geval deze misleiding, van de media leidde door de (in eerste aanleg ludieke) reactie van activisten overigens vaak tot escalatie.

2) Inleiding

Op 19 juni 1987 pleegde de groepering **Revolutionaire Anti Racistische Actie (RaRa)** een brandaanslag op een Shell-tankstation in Nieuwegein. De gezamenlijke pers liet na er ook maar één enkele regel aan te wijden, hetgeen de directe aanleiding betekende voor de bijna rampzalige aanslag tegen Boot Olie in Alpen aan de Rijn, precies een week later. Bij die (slecht voorbereide) aanslag, waarbij dankzij een gunstige windrichting een woonwijk werd

³³ Zie ook de artikelenreeks 'De tentakels van RARA', die onder meer heeft geleid tot de arrestatie van onschuldige activisten, i.c. van Stichting Opstand, in verband met hun vermeende RaRa-activiteiten.

gespaard, verzond RaRa dezelfde claimbrief als die in Nieuwegein, met als toevoeging: *'Dagbladen, radiostations en ANP hebben geen regel gewijd aan deze verklaring, nergens is melding gemaakt van het feit dat de aanslagen werden opgeëist, nergens heeft men laten blijken van ons Kommunikee op de hoogte te zijn. (...) Klaarblijkelijk is dat wat we moeten verstaan onder 'terughoudend beleid' in de berichtgeving over radicale akties'*. En zo stelde RaRa de pers min of meer verantwoordelijk voor haar aanslag in Alphen.³⁴

3) De rol van de media

In bovenstaand geval was sprake van een actie-uitlokkende, passieve, opstelling van de pers. In andere gevallen echter lokken de diverse media acties uit doordat ze actief/opruiend, soms zelfs pro-actief/entamerend, optreden richting de diverse activisten. Deze stelling kan met de volgende casussen worden gestaafd.

a) Scholieren- en studentendemonstratie, 8 mei 1993

Het feit dat de reguliere pers vaak niet goed op de hoogte is - of wil zijn - van het ludieke gehalte van de gemiddelde Nederlandse linkse activist leidt in sommige gevallen tot artikelen in de krant, die zorgen voor paniekreacties en een overspannen reageren van ordebevaarders. Zo plaatste de Telegraaf, die sinds jaar en dag slechts in zwart-wit naar activistisch-links kijkt, begin mei 1993 een artikel over de komst naar Den Haag van misschien wel "honderden autonomen". Deze kreet zorgde bij voorbaat voor een overdaad aan blauw op straat. Genoemde Telegraaf reageerde indertijd zwaar overtrokken op een, óók door de BVD als ludiek geziene, foto in het activistenblad NN³⁵. De NN-redactie plaatste namelijk een foto van een door een IRA-aanslag verwoeste Londense kantorenwijk met als ondertiteling "*Den Haag na de demo van 8 mei?*"

Een direct gevolg van deze persaandacht was dat het Binnenhof werd beschermd door zeven pelotons ME, die er overigens niet in slaagden de enkele "autonoom" er bij voorbaat uit te pikken. Zoals vaker sloeg de nauwelijks met het fenomeen "linkse activist" op de hoogte zijnde - en mede daardoor onvoldoende op zijn taak voorbereide - ME de verkeerde, dat wil zeggen vreedzame, demonstranten uiteen hetgeen leidde tot een escalatie van het geweld en uiteindelijk weer tot een onderzoek van de Nationale Ombudsman. De NN citeerde hieruit, met name over het verschijnsel 'autonomen'.³⁶

b) Eurotop Amsterdam, juni 1997

Een goed voorbeeld van onheil dat de linkse activisten door eigen publicaties over zichzelf hebben afgeroepen, zijn de gebeurtenissen in de aanloop naar en tijdens de Amsterdamse Eurotop in juni 1997. Hun feitelijke spreekbuis *Ravage*, de opvolger van NN, plaatste enkele

³⁴ De BVD, die jarenlang direct bij de zaak-RaRa betrokken was, er veel onderzoek naar heeft gedaan en goed op de hoogte was van de zielenroerselen van de hoofdpersonen, zag en ziet geen enkele reden om te twijfelen aan de directe relatie tussen gebrek aan aandacht en deze plotselinge aanslag.

³⁵ NN 135, 29 april 1993

³⁶ NN 144, 16 september 1993. Opmerkelijk is de schatting van het aantal bij de demo aanwezige autonomen. Dit varieert van 500 (politiecommandant 'rest stad') tot ongeveer 10 [(ervaren medewerkers Politie Instituut voor Opleiding en Vorming (PIOV)).

achtergrondartikelen over wat er met de Eurotop kon worden verwacht.³⁷

Daarin werd onder meer gezegd dat de (gevreesde) Duitse "Chaoten" hun Chaos-Tage naar Amsterdam zouden willen verplaatsen. De "plannen" voor de vanaf 13 juni te ondernemen acties omvatten onder meer 'aanslagen op diverse politiebureaus', 'een aanval op het hoofdbureau', 'het in brand steken van het hoofdkantoor van ABN-AMRO en een metrostation'. De redactie van Ravage haastte zich hieraan toe te voegen dat zij geen uitspraak durfde te doen over het waarheidsgehalte van deze (duidelijk loze) melding.

Met dit artikel, én de flankerende berichtgeving in kranten als de Telegraaf, was echter de toon gezet voor de hierop volgende activiteiten van de Amsterdamse politie. Deze sloeg een als gewelddoos bedoelde zogenaamde "Pluk de straat"-actie nogal hardhandig uiteen en het is de Binnenlandse Veiligheidsdienst via haar diverse bronnen gebleken, dat juist deze tactiek heeft geleid tot een grotere actiebereidheid van doorgaans niet zo fanatieke actievoerders.

De BVD had overigens medio mei 1997 ter overweging gegeven om bij de in de aanloop naar de Top te houden ludieke en in aanzet vreedzame demonstraties geduld te betrachten. Immers, repressief of - in de ogen van activisten - agressief optreden van ordehandhavers had in het verleden maar al te vaak geleid tot het overstappen van doorgaans gematigde activisten naar de gelederen van radicale en gewelddadige vakbroeders. Deze in de loop der jaren opgedane en uitgebouwde vakkennis van de BVD ging echter ten onder in het verbale geweld van de reguliere media en het reageren daarop door activisten in hun bladen.

De uitkomst van een en ander is bekend: enige honderden activisten, waaronder inderdaad een enkeling die er duidelijk om vroeg, werden in het kader van artikel 140 (het lidmaatschap van een criminele organisatie) van straat geplukt en aangehouden. Later zouden de meeste van hen in aanmerking komen voor schadevergoeding.³⁸

c) Verjaardag Koningin Beatrix, 31 januari 1998

In het weekeinde van 30 januari tot 1 februari 1998 vierde Koningin Beatrix haar zestigste verjaardag. Hiervoor werden in Amsterdam 160 binnen- en buitenlandse gasten verwacht. De hoofdstedelijke linkse activisten maakten van de gelegenheid gebruik om, een half jaar na de Eurotop, weer eens ouderwets de boel op stelten te zetten.

Toen voormalig Provo-activist de koningin een open brief stuurde, waarin hij aandrong op een klein feestje omdat anders weer Eurotop-achtige taferelen verwacht konden worden, kopte de Telegraaf: 'Nu al dreiging rellen Beatrix-feest'. Dit was, zo zou spoedig blijken, een goede aanleiding voor een linkse reactie. In de nacht van 12 op 13 december 1997 werden bij de Ravage-redactie zogenaamde notulen van de 'derde voorbereidingsbijeenkomst Beasixties' in de brievenbus gegooid. Deze werden door het blad natuurlijk geplaatst.³⁹

In de notulen, die niet alleen voor insiders maar ook voor deskundigen duidelijk een canard waren, kwamen zaken voor als "schervendemo's", een aan CNN, BBC, BRT en dergelijke instanties te sturen "relvideo" en een "rookbomaanval op een rondvaartboot". Ook werden "bivakmutsen" genoemd, een woord dat wel een reactie móest uitlokken.⁴⁰

³⁷ Ravage 229, 21 februari 1997

³⁸ Eén Amsterdamse activist nam het op voor burgemeester Patijn: 'Als ik moest kiezen tussen een vernielde stad of een grote groep onschuldigen oppakken, zou ik ook voor het laatste hebben gekozen'.

³⁹ Ravage 248/249, Kerst 1997

⁴⁰ De redactie van Ravage speelde het spel goed mee en verklaarde: 'Het lijkt een grap, net zoals de aankondiging van de Chaosdagen tijdens de Eurotop. Achteraf zal de politie dit wel weer als uitleg geven, wanneer er een onderzoek komt naar politiegeweld dat op 31 januari zal plaatsvinden'.

Deze links-activistische zet werd door een - naar verwacht kon worden - serieus reagerende Telegraaf-journalist gepareerd, die een persofficier de uitspraak ontlokte dat het OM niet zal nalaten om artikel 140 weer uit de kast te halen.

Uit een BVD-bron kwam duidelijk naar voren wat een vooraanstaande activist vond van deze mengeling van leugens, grappen en misverstanden. Ongeloof en scepsis overheersten.

Toen de Telegraaf doorging met citeren uit het "*beruchte actieblad Ravage*" over de woeste plannen van linkse relschoppers,⁴¹ reageerde de *Ravage* scherp met de veelzeggende sneer: '*Een betere katalysator kan agiterend Nederland zich niet wensen*'.⁴²

Ravage kwam voorts met een reeks artikelen over activistische plannen. Zo zou op 31 januari 1998 op zestig plaatsen in Amsterdam worden verzameld om achteruitlopend richting Dam te gaan, alwaar een gemaskerd bal voor het volk zou worden gehouden. Ook zou vanuit een bekend pand in de omgeving van de Dam een tunnel naar het paleis worden gegraven.

Kortom, homo ludens in optima forma en zeker geen zaken om je serieus druk over te maken. Naarmate het feest dichterbij kwam werden de uitingen van zowel activisten als openbare ordehandhavers feller. Actiegroepen als **Stichting Kritisch Monarchie Beheer i.s.m. Balthazar Geradsz** verschenen en riepen onder meer op tot een "drijfjacht op koninklijk wild" bij paleis het Loo. De gemeente Amsterdam op haar beurt wierp vervolgens het wapen van noodverordening in de strijd.⁴³

Uiteindelijk werd het gedurende de "Beasixties" niet anders dan door de BVD werd verwacht: er waren geen verstoringen en de autoriteiten werden, door blindvaren op de berichtgeving in een deel van de pers en verkeerd interpreteren van de activistische 'dreiging', slechts op hoge kosten gejaagd. En de activisten? Zij volstonden met een klompdans op de Dam door de zogenaamde **Flapatistas uit Sint Jezusgestel**. Dit ten overstaan van tientallen vertegenwoordigers van de media, die tevergeefs waren uitgerukt voor grote, deels zelf aangewakkerde, rellen.⁴⁴

d) Koninginnedag 2000, Leiden

Uit kwetsbare BVD-bronnen bleek vaak in een zeer vroeg stadium welke opruiende rol journalisten soms spelen. Zo werd het anarcho-autonome **EuroDusnie** uit Leiden benaderd door een journalist, die wilde weten of er van de kant van EuroDusnie nog iets speciaals kon worden verwacht met betrekking tot de komst van Koningin Beatrix op Koninginnedag. De EuroDusnie-woordvoerder, die aanvankelijk probeerde de boot af te houden, werd vervolgens hardnekkig belaagd met insinuaties en proposities. De journalist eindigde deze niet al te verkapte uitnodiging tot acties met de opmerking dat EuroDusnie toch eigenlijk het laatste linkse bolwerk is.

De geschiedenis zou zich herhalen. Ook nu wezen de voortekenen op een zelfde scenario als destijds in Amsterdam, toen Hare Majesteit haar zestigste verjaardag vierde. Eigenlijk alleen maar om het spelletje mee te spelen werden enige organiserende comités opgericht, die diverse ludieke acties gingen voorbereiden. De BVD bleef via zijn bronnen goed op de hoogte van de werkelijke plannen en kwam er al snel achter dat de activisten in hun spel precies uitzochten tot hoe ver zij konden gaan: onder meer werd achtergrondinformatie gezocht over

⁴¹ Telegraaf, 30 december 1997

⁴² *Ravage* 250, 9 januari 1998

⁴³ *Ravage* 251, 23 januari 1998

⁴⁴ *Ravage* 252, 6 februari 1998

majesteitsschennis.

Aanvankelijk werd de pers uitgedaagd met artikelen, bijvoorbeeld op internet maar ook in het eigen blad⁴⁵, waarin bijvoorbeeld openlijk werd getwijfeld aan het nut van de monarchie. Inmiddels had de Telegraaf⁴⁶ de handschoen weer opgevat en uitgebreid gelamenteerd over de voorbereidingen tot een verstoring van Koninginnedag. Dat was in dit geval voor de activisten het sein wat in te binden. Zij scheepten de opdringerige pers meer en meer af.⁴⁷ In de tussentijd was het kwaad al weer geschied. De lokale autoriteiten vatten de, ook voor leken toch wel als ludiek in te schatten maar onder invloed van een deel van de pers als serieus beschouwde, plannen van de linkse activisten bijzonder serieus op. Dit leidde tot een dreigen met noodverordeningen en tot een a priori opwerpen van een blauwe verdedigingsmuur.

Pas enkele dagen voor Koninginnedag is de BVD, tijdens een bijeenkomst met de diverse politiecommandanten, erin geslaagd de "dreiging" in de juiste proporties te laten zien, waarmee een overdadige aanwezigheid van - linkse acties uitlokkende - ordehandhavers werd voorkomen. Wederom had de interactie van ludiek ageren van activisten en het serieus daarop reageren door een deel van de media bijna geleid tot repressie van de kant van de autoriteiten, die op haar beurt ongetwijfeld agressieve reacties van de enkele demonstrant had kunnen uitlokken. De media als aanjager van activisten en autoriteiten derhalve.

e) Vrije Molukse Jongeren, augustus/september 2000

In augustus kreeg Nederland te maken met het fenomeen **Vrije Molukse Jongeren (VMJ)**, die hun ongeduld over het uitblijven van internationale interventie op de Molukken niet langer konden verbergen. Zij bezetten in de afgelopen maanden onder andere het voorlichtingscentrum van het Europees Parlement in Den Haag en het Garuda-kantoor in Amsterdam, nadat ze al eerder een Amsterdams filiaal van de Indonesische Indover Bank hadden bezet. Alle acties werden vreedzaam uitgevoerd maar met een door hen op 21 augustus uitgegeven persverklaring werd de toon radicaal. De VMJ eisten excuses van de Nederlandse overheid voor het de Molukse gemeenschap aangedane onrecht. Ook drongen zij sterk aan op een VN-interventie op de Molukken. Minister-president Kok zou deze interventie op 7 september tijdens de zogenaamde Millennium-bijeenkomst moeten bepleiten, anders zou door de VMJ worden overgegaan op geweld tegen objecten maar vervolgens ook tegen personen.

Deze toch wel plotselinge escalatie was met name te danken aan het open podium dat de VMJ-woordvoerders, en , al spoedig werd geboden. Zij traptten met beide benen in de door een deel van de pers - nolens volens - gestelde val. Hoe radicaler zij zich uitten, des te meer werd hen de gelegenheid geboden openlijk gram te halen over het hun volk aangedane onrecht.

werd na een interview in Trouw benaderd door de VARA. vertelde dat de acties nu nog vreedzaam waren maar dat voor de toekomst geweld niet was uit te sluiten. Het

⁴⁵ Dusnieuws 20, april 2000

⁴⁶ Telegraaf, 6 maart 2000

⁴⁷ 'Het gaat bij de dames en heren van de media om ordinair spektakel en primeurtjes. Wij moeten de eerste journalist nog begroeten die bij EuroDusnie komt voor een inhoudelijke kritiek op bijvoorbeeld de Europese eenwording'.

doel van de acties was om Nederland tot bepaalde stappen te dwingen. In de verschillende interviews van de VARA met _____ was sprake van een zekere aansturing door de betreffende journalist, onder meer naar aanleiding van het bezoek van de Indonesische minister van Buitenlandse Zaken, Shihab.

Andere vormen van aansturing dan wel (gewilde of - minder waarschijnlijk - ongewilde) opruiing kwamen van de kant van journalisten van NRC, KRO en NOVA.

4) Conclusies

Vooraf moet worden gesteld dat niet iedere krant en radio- of televisieprogramma over één kam dient te worden geschoren. Dagblad Trouw heeft in de persoon van slechts aan zeer zuivere berichtgeving gedaan en de Volkskrant bijvoorbeeld heeft helemaal geen contact gezocht met de VMJ en heeft de hype de hype gelaten.

Alles bij elkaar genomen is de laatste jaren toch sprake van een zorgwekkende ontwikkeling. Zo laten linkse activisten zich voor het karretje van de media spannen, al was het alleen maar om deze op ludieke wijze belachelijk te kunnen maken. Deze interactie tussen media en actievoerders zorgt echter wel voor enige vorm van paniek bij (lokale) autoriteiten, die zich - zeer vaak - onnodig opzadelen met geldverslindende veiligheidsmaatregelen. Dit zagen we bij de onder 1 tot en met 4 beschreven casussen.

Met betrekking tot de **Vrije Molukse Jongeren** was sprake van een kwalijke ontwikkeling. Want hoe serieus de plannen van de groep _____ ook moesten worden genomen, het waren de diverse media die mede debet waren aan de ontstane gespannen situatie en het hoge dreigingniveau. Soms werden de benaderde woordvoerders door betutteling en 'moederlijk' begrip zowel ingepalmd als opgeruid; in andere gevallen werd ronduit aandacht in de pers beloofd in ruil voor 'enige sensatie' van de kant van de VMJ. Daarnaast leidde de overtrokken aandacht van de pers er direct toe, dat sommige VMJ-activisten zich steeds belangrijker gingen voelen. Dit, en het daarmee gepaard gaande uitlokken van steeds boudere uitspraken, zorgde uiteindelijk voor een situatie waarin geen weg meer terug was zonder ernstig gezichtsverlies: een gezichtsverlies dat de Molukse, als macho's te kwalificeren, personen in kwestie zich niet konden permitteren. De geest was uit de fles en op den duur had deze situatie in het ergste geval kunnen leiden tot een on-Nederlandse escalatie van politiek geweld, uiteindelijk ook tegen personen.

12. Een (premature?) necrologie (januari 2001)

De door de **Fabel van de Illegaal** (zie Hoofdstuk 2, "Herstart links activisme") zo zeer bejubelde oprichting van het **Basisdemocratisch Netwerk (BN)** zou door haar na enkele jaren al weer terzijde worden geschoven. Op 10 februari 2001 zou het BN weer eens een vergadering hebben maar de Fabel haakte van tevoren reeds af. Men deed dit in de vorm van een discussiebijdrage, die als een soort van lijkrede gelezen kan worden.⁴⁸

Men verklaarde bij de oprichting van BN ervan uitgegaan te zijn 'dat dit op termijn zou leiden tot een hechtere structuur en samenwerking binnen de linkse actiebeweging'. Voorafgaande aan de redenen waarom men wilde stoppen met BN-werkzaamheden gaf de Fabel aan wat zij onder radicaal-links verstaat:

'Het geheel van politieke opvattingen die ervan uitgaan dat een fundamentele omwenteling van de sociale machts- en bezitsverhoudingen langs revolutionaire en buitenparlementaire weg noodzakelijk is, om te komen tot een samenleving op basis van gelijkwaardigheid en rechtvaardigheid'.

Om die fundamentele omwenteling van de samenleving af te dwingen heeft radicaal-links macht nodig en die wil men op drie manieren opbouwen: door middel van eigen groei, door samenwerking en door verbreding:

- *Eigen groei* door het aantrekken van nieuwe mensen om radicaal-linkse acties en discussies mee te voeren.
- *Samenwerking* met andere radicaal-linkse organisaties om gezamenlijk de politieke situatie te analyseren, strategische actieplannen te bespreken en uit te voeren en samen een politieke tegenmacht op te bouwen.
- *Verbreding* door met niet-radicaal-linkse organisaties concrete en tijdelijke projecten aan te gaan.

De Fabel van de Illegaal constateert in de analyse gaandeweg dat men meer en meer alleen is komen te staan, zeker binnen het Basisdemocratisch Netwerk en men zie af van verdere samenwerking daarbinnen.

Dit komt de Leidse groepering op 30 januari 2001 te staan op een uitbrander van een bekende Wageningse activiste die haar relaas als volgt beëindigt:

*'Jammer Fabel, jullie isoleren je steeds verder. Adieu Fabel, ik vind het leuk om jullie tegen te komen, waardeer het werk dat jullie doen, maar jullie stukken bouwen niets op. Misschien is dat zelfs de bedoeling? Ik kan me een andere groep herinneren in een grijs verleden die eerst alles wilde afbreken en dan op de puinhopen een nieuwe beweging wilde bouwen. Niet zo'n prettige vergelijking, lijkt me, voor jullie'.*⁴⁹

Binnenlandse Veiligheidsdienst, maart 2001

⁴⁸ Deze werd gepubliceerd in Konfrontatie (digitaal) 106, 17 januari 2001.

1. ⁴⁹ Mogelijk bedoelt hier RaRa.

Inhoudsopgave:

PANTA RHEI, OOK DE "BEWEGING": SUPPLEMENT 1998-2001	1
1. Inleiding	1
2. Antiglobalisme	2
A. Verzet tegen het Multilateral Agreement on Investment (MAI) (mei 1998)	2
1) Inleiding	2
2) Aandacht van linkse activisten	2
3) Verzet	3
B. Een herstart van het linkse activisme? (september 1998)	4
1) Inleiding	4
2) De Fabel van de Illegaal	4
3) De crisis van links en hoe die te beëindigen	5
4) Nieuwe initiatieven, nieuwe kansen	5
5) Radicaal maar geweldloos?	7
6) Conclusie	7
C. Antiglobalisme: een wereldomspannend (nieuw?) activisme (januari 2001)	8
1) Inleiding	8
2) Achtergrond	8
a) Neoliberalisme	9
b) People's Global Action (PGA)	9
3) Wat bestrijden antiglobalisten?	10
a) Een tegenzet	10
4) Wie zijn de antiglobalisten?	11
5) Werkwijze	11
6) Situatie in Nederland	13
a) Antiglobalisme als splijtzwam	14
7) Conclusies en aanbevelingen	14
3. Dierenrechtenactivisme	15
A. Een Brits-Belgische toestand in een naburig polderland (juli 1999)	15
1) Inleiding	15
2) Animal Liberation Front	16
a) De brief	16
3) Rode Haan	17
4) Conclusie	17
B. Vurige dierenleedbestrijders: de aanslagen van "Rode Haan" (juli 1999)	18
1) Inleiding	18
2) De vijf aanslagen	18
3) Ten slotte	19
C. Grensoverschrijdend dierenactivisme (augustus 1999)	19
1) Inleiding	19
2) De "open brief"	20
3) Aanknopingspunten	20
4) Conclusie en aanbeveling	21
D. Dierenactivisme: wel of niet een BVD-onderwerp? (juli 1999)	21
1) Inleiding	21
2) Enige criteria	22
a) Conclusie	23

3)	Piramidale aanpak	23
4)	Bijlage acties dierenrechtenactivisten	23
	E. Animal Liberation Front: een gids voor directe actie (maart 2000).....	25
1)	Inleiding	25
2)	Geschiedenis.....	25
3)	Klaar voor het ALF?	26
4)	Start en planning.....	26
5)	Veiligheid	27
6)	Brandstichting	27
7)	Bevrijding van pelsdieren.....	27
8)	Het claimen van acties.....	27
	F. Acties tegen het BPRC in Rijswijk (februari 2001).....	28
4.	Europese Eenwording	29
	A. De euro is (niet) van ons allemaal (september 1999).....	29
1)	Inleiding	29
2)	De groeiende Europese eenheid	29
3)	De Euro	30
4)	Recente activiteiten	31
5)	Ten slotte	31
5.	Antikernenergiebeweging (AKB): een nieuw sprankje hoop	33
	A. AKB, een (ooit) energieke vorm van activisme (juni 1999).....	33
1)	Recente ontwikkelingen	33
2)	BVD-activiteiten	34
	a) Piramide-aanpak	34
3)	BVD-aandacht	35
4)	Conclusie	36
	B. Nucleaire transporten, een dreigingsanalyse (maart 2000).....	36
1)	Inleiding	36
2)	Dreiging.....	36
	a) Terrorisme	36
	b) Gewelddadig activisme	37
	c) (Gematigde) milieubeweging.....	37
	d) Lokale groeperingen.....	38
	e) Internationale ontwikkelingen.....	38
3)	Conclusie.....	39
	C. Recente blokkade-acties (februari 2001).....	39
6.	Milieueactivisme	40
	A. Dreigingsanalyse betreffende acties tegen de Betuwelijn (maart 1999).....	40
1)	Inleiding	40
2)	Dreiging.....	40
	a) Action for Solidarity, Equality, Environment and Solidarity (A SEED).....	41
	b) Vereniging Milieudefensie (VMD).....	41
	c) Groen Front	42
	d) Earth Liberation Front (ELF)	43
3)	Conclusie en aanbevelingen	44
	B. Evaluatie actieweek Groen Front (oktober 1999).....	45
1)	Inleiding	45
2)	Verwachting	45

3)	Feitelijke acties.....	45
4)	Feitelijke deelname	46
5)	Toekomst acties Betuwelijn	46
6)	Conclusies en aanbeveling	47
	C. Richtlijnen en maatregelen contra milieu- en dierenrechtenactivisten (mei 2000).....	47
1)	Inleiding	47
2)	Milieuactivisme: stand van zaken	47
	a) Earth Liberation Front (ELF)	48
	b) Groen Front	48
	c) Buitenlandse contacten.....	49
3)	Definities	49
	a) Politiek geweld	49
	b) Terrorisme	50
4)	Huidige situatie in piramide-model.....	50
	D.UN Climate Change Convention, The Hague: dreigingsanalyse (september 2000).....	50
	<i>"After Prague its on to the Hague". .., 6 september 2000)</i>	50
	1) Inleiding	50
	2) Dreigingsanalyse	51
	a) Activiteiten.....	51
	b) Deelnemers.....	51
	3) Tot slot.....	52
	E. "Klimaattop" Den Haag, 12-25 november 2000: dreigingsanalyse (november 2000).....	52
	1) Inleiding	52
	2) Dreigingsanalyse	52
	a) Rising Tide	53
	b) Carbon Wars.....	54
	3) Risico's.....	54
	4) Terzijde.....	55
	5) Evaluatie.....	55
	F. Huidig en toekomstig milieuactivisme (februari 2001)	55
7.	Verzet tegen asiel- en vreemdelingenbeleid.....	57
	A. Platform Illegale Vluchtelingen (PIV) (oktober 1998)	57
	B. Heropleving anti-asielbeleidsactivisme (maart 1999).....	58
	1) Inleiding	58
	2) Acties.....	58
	3) Radicalisering?	58
	4) Evaluatie en aandachtsvestiging.....	59
	C. Huidig en toekomstig verzet tegen asielbeleid (februari 2001)	59
8.	Antimilitarisme.....	61
	A. Het huidige activisme (januari 2001)	61
	B. Toekomstig activisme: terug naar vroeger? (januari 2001)	61
	1) Inleiding	61
	2) Amsterdam ontwaakt?.....	61
	C. Overwegingen voor hernieuwde BVD-aandacht (januari 2001).....	62
	1) Inleiding	62

2)	Ontstaans- en achtergronden antimilitarisme	62
9.	Taarten, een nieuwe actievorm	63
	A. Zeg het met (veganistische) taart (januari 1999)	63
1)	Inleiding	63
2)	Een korte geschiedenis	63
3)	Een hype?	64
4)	Activiteiten van de BVD	64
	B. Taarten: een blijvende actievorm (februari 2001)	64
10.	De Beweging over (revolutionair) geweld	65
	A. Recht op rellen? (januari 2001)	65
	B. Het Brullend Breekijzer: een herinnering (februari 2001)	65
11.	De ambivalente rol van de media	67
	A. De media als aanjager van activisten en autoriteiten (oktober 2000)	67
1)	Aanleiding	67
2)	Inleiding	67
3)	De rol van de media	68
	a) Scholieren- en studentendemonstratie, 8 mei 1993	68
	b) Eurotop Amsterdam, juni 1997	68
	c) Verjaardag Koningin Beatrix, 31 januari 1998	69
	d) Koninginnedag 2000, Leiden	70
	e) Vrije Molukse Jongeren, augustus/september 2000	71
4)	Conclusies	72
12.	Een (premature?) necrologie (januari 2001)	73

Index:

- (brand)aanslagen, 13
ABN Amro, 31
Action for Solidarity, Equality, Environment and Development, 9; 40; 47
affiniteitsgroepen, 12
Ahaus, 34; 37; 39
AKB, 33; 37; 38
ALF, 13; 15; 16; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 28; 43
Algemeen Dagblad, 63
Alle Dieren Vrij, 23
Alternatieve Konsumentenbond, 41
AMOK, 61; 62
Amsterdams Solidariteits Komitee Vluchtelingen. Zie ASKV. Zie ASKV
Anarcho-autonomen, 13
Animal Liberation Front, 16; 18; 22; 23; 25; 43
Animal Rights, 22; 23; 28
Anti Bont Comité, 23
antiglobalisme, 1; 8; 13; 14
antimilitarisme, 1; 61; 62
anti-neoliberalisme, 1
ARA, 22
ARM, 28
Arnhem, 42; 43; 48
ASEED, 9; 11; 13; 34; 40; 41; 44; 47; 50; 51; 53; 55
asiel- en vreemdelingenbeleid, 57; 58; 60
ASKV, 57; 58
autonomen, 11; 36; 51; 53; 55; 68
Autonom Centrum, 57; 59
Band of Mercy, 25
Barneveld, 18; 19; 24
Basisdemocratisch Netwerk, 4; 5; 7; 73
bekladdingen, 15; 61
Betuwelijn, 40; 41; 42; 43; 44; 45; 46; 47; 48; 55
Beurs Appèl, 31; 32
bezetting, 3; 24; 28; 41; 44; 45; 46
Biomedical Primate Research Centre, 24; 28
Bionic Baking Brigade, 63
biotechnologie, 10
BN, 4; 5; 6; 7; 73
Bodegraven, 16; 17; 18; 24
Bont Voor Dieren, 23; 24
Borssele, 33; 36; 37
BPRC, 25; 28
brandstichting, 18; 20; 21; 23; 24; 44
breek in en maak openbaar, 61
Brullend Breekijzer, 65
burgerinspecties, 61
Carbon Wars, 53; 54
Carbon Wars Collectief, 53
Castor Transporte, 33; 37; 38
cel, 16; 18; 20; 21; 26; 50
CEO, 3; 51; 53
Chaoten, 69
Chiapas, 8
claimbrief, 16; 17; 19; 21; 22; 44; 68
communicatie, 12
COP 6, 50; 51; 52; 53
COP6, 13; 52
Corporate Europe Observatory, 3; 51; 53
COVRA, 33; 34; 35; 37
criteria, 22; 47
Davos, 10; 12
DBF, 16; 21; 22
De Rode Haan, 15; 19; 20; 21; 24
Dedemsvaart, 16; 17; 19; 20; 24
Derde Kamer, 5; 6
dieren buiten spel, 25
dierenbevrijding, 7
Dierenbevrijdingsfront, 16; 22; 23; 24
dierenrechtenactivisme, 15; 23; 34; 40
dierenrechtenactivisten, 11; 15; 23; 28; 47 34; 38
Dodewaard, 33; 39
Ds. Hans Visser, 57; 58; 59
Dusnieuws, 30; 34; 71
Dwars, 42
Earth First!, 11; 42; 43; 45; 47; 48; 53
Earth Liberation Front, 22; 34; 35; 40; 42; 43; 44; 47; 48; 50; 56; 64
ECN, 34; 37
economische schade, 26; 40; 47; 56
ecoterrorisme, 47
EDEV, 13; 16
Een Dier Een Vriend, 16; 23

12
 0; 42; 43; 44; 47; 48; 56

aan, 21
 an, 16

1; 63
 ; 24; 25; 30; 31; 32; 34; 46;
 71

adtable of Industrialists, 41
 uth For(est) Action, 51
 vording, 29; 31; 47
 13; 29; 30; 32; 55; 68; 69

7; 14; 57; 58; 59; 73
 llegal, 4; 5; 6; 7; 14; 57; 58;

ring, 23
 t Sint Jezusgestel, 70
 16; 21
 e Earth, 53

10
 ckers, 16
 ita, 71
 9; 14; 64
 39
 13; 33; 34; 35; 36; 37; 39;

ijdend, 15; 21
 34; 37; 40; 42; 43; 44;
 48; 49; 50; 51; 53; 56; 61
 rant, 58

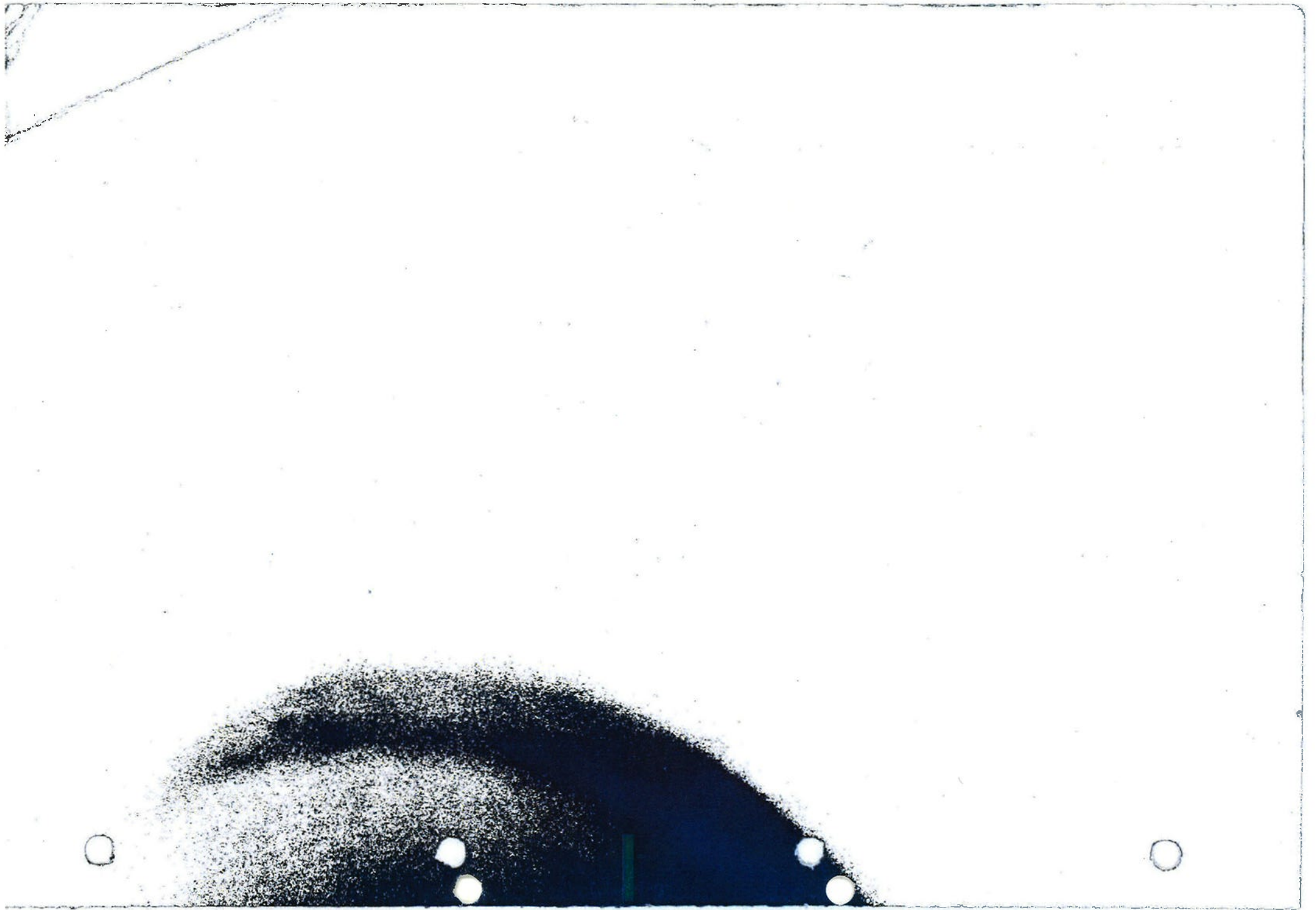
urs Association, 25
 ife Sciences. Zie Huntingdon
 9; 10; 11; 32; 49; 51; 52; 53
 Naturalisatie Dienst. Zie

le, 30; 40; 47; 48; 55
 e Socialisten, 11
 12; 13; 25; 36; 39; 45; 53;

r, 45; 46; 47
 ilieu Aktief, 46
 33; 34; 35; 36; 37; 38; 39; 47

Kiel-Windeweer, 17; 18; 23
Kill Dagobert Duck, 31; 32
 Klimaatconferentie, 13
 Klimaattop, 52; 53
 KLM, 59
KOEN, 28
Konfrontatie, 5; 6; 29; 73
 Koppelingswet, 5; 58; 59
 KRO, 72
 la Hague, 33
LAKA, 35; 37
Landelijk Anti Kernenergie Archief, 37
Leids Nieuwsblad, 3; 30
 Londen, 10; 11; 12; 48
MAI, 1; 2; 3; 4; 5; 6; 9; 30; 32
 Martinair, 59
 McDonalds, 13; 19; 20; 21; 24; 25; 44; 51;
 64
 media, 3; 11; 44; 67; 68; 69; 70; 71; 72
 Merksem, 19; 21
 Multilateraal Akkoord inzake
 Investerings, 2; 4; 30
 Multilateral Agreement on Investment, 2
 multinationals, 3; 4; 7; 9; 10; 11; 14; 30;
 43
 NAFTA, 3; 8; 9
Natuur en Milieu, 37
 necrologie, 1; 73
Nederland Bekent Kleur, 58
neoliberalisme, 1; 8; 9; 29; 49
NGO, 7; 10; 11; 51; 55
 Nieuwe Wereldorde, 8; 29
 NN, 17; 42; 43; 47; 68
NoGen, 41
 NOVA, 72
 NRC, 72
 OESO, 2; 9
 Ogoni, 4; 44
Onkruit, 39; 41; 61; 62
ONKRUIT vergaat niet!, 38
ONKRUIT, Vergaat Niet!, 61
 Orsbach, 21; 25
 71
 , 34; 38
 People's Global Action, 3; 4; 9
PeTA, 11; 13; 16; 24; 25
 42; 45; 46; 47
 PGA, 3; 4; 6; 7; 9; 10

ationaire
 16
 ; 13; 37;
 ; 43; 44;
 'MJ. Zie
 a, 41
 diensten,
 1; 53
 Energy,

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

LINKS ACTIVISME EN GEWELD: RISICO'S VAN RADICALISERING

1. Inleiding

Het linkse activisme in Nederland kenmerkt zich vanouds niet door het toepassen van persoonsgericht geweld. In het verleden is slechts door enkele splintergroeperingen overgegaan tot het plegen van hard zaaksgericht geweld, in de vorm van brand- en bomaanslagen.

Momenteel zijn het eigenlijk alleen enkele, in cellen opererende, dierenrechtenactivisten die brandaanslagen gebruiken als middel om hun doel te bereiken, en die ook fysieke intimidatie niet schuwen. De BVD wijst reeds enkele jaren op radicaliseringstendensen in kringen van dierenrechtenactivisten.

De stap van gewelddadig politiek activisme naar terrorisme, door over te gaan tot het plegen van geweld dat mensenlevens bedreigt, lag echter ook in deze kring niet voor de hand. Het staat dan ook nog allerminst vast dat de dader van de moord op Pim Fortuyn, die zich in woord en daad een fel pleitbezorger toonde van de rechten van het dier, heeft gehandeld vanuit deze drijfveer en zo ja, of hij daarbij ondersteuning van geestverwanten heeft gehad.

In deze notitie wordt ten aanzien van de volle breedte van het links activisme, dat op dit moment met name de terreinen van het antifascisme, de antiglobalisering en een deel van het dierenrechtenactivisme beslaat, geïnventariseerd welke geweldscomponent het vanouds kent en welke gedachten in deze kring leven over geweldstoepassing. Ook wordt een inschatting gegeven van de ontwikkeling op dit terrein in de nabije toekomst, mede in het licht van de uitkomst van de jongste verkiezingen. Begonnen wordt met een korte terugblik.

2. Links-activistisch geweld in het verleden

In de jaren zeventig van de vorige eeuw had Nederland te maken met groeperingen als Rode Jeugd en Rode Hulp. Personen als _____ gingen in hun ondersteuning van "linkse activisten en revolutionairen" zo ver, dat zij deelnamen aan een terroristisch kamp in Aden. Na terugkeer werden door de Rode Hulp, ter voorbereiding van de strijd tegen "*de multinationale ondernemingen met vestigingen in ons land en de onderdrukingsapparaten van de overheid*", wapens aangeschaft. Tot daadwerkelijk gebruik kwam het niet. De Rode Jeugd en Rode Hulp onderhielden contacten met de Noord-Ierse Irish Republican Army (IRA), de Duitse Rote Armee Fraktion (RAF) en de Palestijnse People's Front for the Liberation of Palestine (PFLP). De Rode Jeugd pleegde in 1971 en 1972 bomaanslagen. Naast de bekende _____ was in die jaren _____ een vooraanstaand activist.¹ Hij zou later een relatie krijgen met _____, die eind 1976 het Rood Verzetsfront had opgericht, de erfgenaam van de dan inmiddels opgeheven Rode Hulp. Hun gezamenlijke woning aan de Amsterdamse Quellijnstraat ging in 1980, door een ongelukje met daar opgeslagen explosief materiaal, in vlammen op. Sindsdien ging het bergafwaarts met het Rood Verzetsfront, dat toch al niet over een brede activistische- laat staan maatschappelijke - ondersteuning beschikte.

¹ In een interview in NRC Handelsblad zegt _____ op 19 april 1997: 'Ik zag de Rode Jeugd als een koevoet waarmee het bestel uit zijn voegen zou worden gelicht'.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

3. Dierenrechtenactivisme en geweld

Hierboven werd reeds de rol van emotionaliteit als katalysator van geweld genoemd. Dit puur vanuit frustratie en emotie, of eigenlijk vanuit een puur gevoel van onmacht, handelen vinden we terug bij milieu- en dierenrechtenactivisten. Het dierenrechtenactivisme in Nederland is zowel divers als diffuus te noemen. Het wordt vanuit verschillende invalshoeken bedreven en soms ook is bij acties sprake van overlappingen en onduidelijke gelegenheidscoalities. Het totale dierenrechtenactivisme omvat enige honderden personen. Slechts enkele tientallen personen houden zich bezig met de meer radicale vormen.

Dierenrechtenactivisten zijn vaak a-politiek en handelen slechts vanuit het feit dat zij erg zijn begaan met dieren, die op enigerlei wijze leed wordt berokkend. Er is een (klein) aantal rechtse dierenrechtenactivisten, die ook binnen het Dierenbevrijdingsfront (DBF) en het Animal Liberation Front (ALF) zijn aan te treffen. Sommige actievoerders daarentegen handelen vanuit links-politieke motieven, waarbij zij de onderdrukking en uitbuiting van mensen in de derde wereld op één lijn stellen met het leed dat dieren wordt aangedaan.

Een andere belangrijke categorie zijn de aanhangers van 'straight edge', een stroming onder jongeren waarvan de harde kern zich onder meer bezighoudt met dierenrechten maar ook met verzet tegen abortus. Zij houden zich verre van genotmiddelen, zijn tegenstander van afwijkend seksueel gedrag en stellen veganisme als uitgangspunt.

In de jaren tachtig van de vorige eeuw had Nederland vooral te maken met activiteiten van het Dierenbevrijdingsfront (DBF). Het ging hier om (a-politieke) activisten van diverse pluimage die niet, in klassiek links-activistische zin, politieke schade of wijziging willen tot stand brengen aan het democratische bestel. Wel wilden zij met hun objectgerichte acties (dierbevrijdingen, vernielingen, ontvreemding van boekhouding) invloed uitoefenen op de politieke besluitvorming, waar het gaat om dierenrechtenbeleid.

Af en toe was er een actie van politiek-gemotiveerde dierenrechtenactivisten, met name vanuit anti-imperialistische invalshoek. Een goed voorbeeld is hier het bestoken van McDonalds, dat wordt beschuldigd van milieuvernietiging in met name de regenwouden. (Hout wordt gekapt ten behoeve van aanplant van diervoedergewassen.)

Eind jaren tachtig werd door steeds meer groeperingen aandacht besteed aan zaken als het fokken van pelsdieren en het doen van dierproeven. Sommige, bijvoorbeeld Stichting Lekker Dier, richtten zich eerder op biologische manipulatie (modificatie).

Aan het eind van de vorige eeuw trokken de actiegroep De Rode Haan en het Right Animal Treatment / Animal Justice Front brandstichtend door Nederland. twee tamelijk geïsoleerd opererende leden van laatstgenoemd front werden gearresteerd en tot lange gevangenisstraf veroordeeld.

In de loop van bedoelde jaren negentig zagen wij tevens een zekere commercialisering van het activisme. Het DBF maakte plaats voor de van oorsprong Amerikaanse People for the Ethical Treatment of Animals (PETA). De van het DBF overgekomen directeur bracht echter te weinig geld in het laatje en werd ontslagen. Na DBF en PETA ging hij vervolgens verder binnen Een Dier Een Vriend (EDEV). Hier zou hij als voornaamste doelwit het in Rijswijk gevestigde Biomedical Primate Research Centre (BPRC) kiezen. Dit primatencentrum zou in de jaren rond de millenniumwisseling ongewild aanleiding geven tot een radicalisering onder de dierenrechtenactivisten, waarbij een voorbeeld werd genomen aan het – deels zeer gewelddadig en op personen gericht, – activisme in het Verenigd Koninkrijk.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

In hun niet aflatende strijd tegen dierenleed hebben begin 2000 Britse dierenrechtenactivisten de, eveneens niet politiek-gebonden, groepering Stop Huntingdon Animal Cruelty (SHAC) opgericht. Deze organisatie richtte zich met name op het (ook met gewelddadige middelen) bestrijden van bedrijven, die zich bezighouden met allerlei dierproeven. Zij kozen wekelijks een bedrijf uit, plaatsten namen en (privé-)adressen van onderdelen en medewerkers op internet en riepen op tot allerlei acties. Dit leidde tot ernstige inbreuken op de persoonlijke levenssfeer. Sommige directeuren hebben inmiddels permanent hun intrek genomen in hotels. Het Britse Huntingdon Life Sciences (HLS), een commercieel biofarmaceutisch bedrijf, was voor de activisten dé personificatie van alle kwaad en dit bedrijf wordt langzamerhand door hen te gronde gericht. Dit deden zij niet alleen door onophoudelijke acties en antireclame tegen de onderneming, maar ook door het bedreigen en soms ook metterdaad aanvallen van directie en medewerkers. Aantasting van de fysieke integriteit was hier zonder meer aan de orde.

Het Biomedical Primate Research Centre in Rijswijk geniet de laatste jaren veel aandacht van Nederlandse (en buitenlandse) dierenrechtenactivisten, die door allerlei acties trachten de bedrijfsvoering onmogelijk te maken. Steeds meer wordt het BPRC de Nederlandse equivalent van genoemd HLS, waar medewerkers letterlijk en figuurlijk aan den lijve hebben ondervonden dat Britse dierenrechtenactivisten desnoods over lijken willen gaan: het verzenden van bombrieven maakt in het Verenigd Koninkrijk steeds vaker deel uit van de modus operandi.

In oktober 2000 worden medewerkers van het BPRC door middel van in Den Haag en op internet verspreide aanplakbiljetten (voorzien van foto's en adressen) openlijk aan de kaak gesteld. Dit leidde bij verschillende personen tot bedreigende situaties in de woonomgeving.

Tijdens de jaarwisseling, nieuwjaarsnacht 2001, hebben (Nederlandse), zich Animal Rights Militia (ARM) noemende, dierenrechtenactivisten bij BPRC een poging ondernomen om apen te bevrijden. Dit mislukte echter vanwege een confrontatie met bewakingspersoneel. Het activistenblad *Ravage* kreeg een claim toegespeeld waarin onder meer een waarschuwing was opgenomen aan het adres van BPRC-medewerkers: *'Na jaren van mishandeling is nu de tijd gekomen dat jullie gestopt worden. De wrede praktijken van het BPRC worden niet meer getolereerd. De tijd van geweldloze actie is voorbij. Wees gewaarschuwd'*.

De naamkeuze geeft een extra dimensie aan de dreiging: de Animal Rights Militia geldt in de Angelsaksische landen als de uiterst gewelddadige tak van het Animal Liberation Front. Men schrikt bijvoorbeeld niet terug voor lichamelijk geweld in de vorm van (scheermes)bombrieven.

Concluderend kan gesteld worden dat binnen het dierenrechtenactivisme sprake is een groeiende invloed van de voor een deel zeer gewelddadige Britse tak op Nederlandse geestverwanten. Sommige actievoerders geven in woord en daad aan, dat zij het toebrengen van menselijk leed geoorloofd achtten als dit in het belang was van de bescherming van het dier. Zij zijn met name aan te treffen onder die activisten, die het BPRC hebben uitgekozen als doelwit.

4. Geweld bij antifascisten en antiglobalisten

Gewelddadige activiteiten, zoals ook nu nog gebezigd door dierenrechtenactivisten, waren lange tijd geschrapt uit het arsenaal van overige Nederlandse linkse activisten. Slechts de antifascisten maakten in voorkomend geval een uitzondering op de regel. Fysiek, ook zeer grof, geweld tegen racisten en fascistten immers was (en is) in hun optiek altijd geoorloofd.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

Het meer 'politieke' deel van de linkse activisten – de altijd al in Noord-Zuidtermen denkende – anti-imperialisten, heeft zich gaandeweg begeven op het pad van de antiglobalisering. Dit nieuwe actieterrein wordt bespeeld door een uiterst breed en diffuus gezelschap, dat zelfs plaats inruimt voor, tot voor kort niet mogelijk geachte, gelegenheidscoalities van links en rechts. Dat deze coalities vaak nogal los zijn, moge blijken uit de volgende opmerking:

'Het gaat er niet om dat we allemaal onder één vlag lopen maar dat we samen lopen, allemaal met onze eigen vlag'. Deze uitspraak van van de Nederlandse Internationale Socialisten geeft goed inzicht in wat antiglobalisering in ons land voorstelt. Er zijn immers diverse beweegredenen om deel te nemen aan het verzet tegen de globalisering, maar dan wel onder handhaving van de eigen identiteit.

Het verzet tegen de economische globalisering, waarin "big business" (multinationals) en "big money" (IMF, Wereldbank) in de optiek van antiglobalisten samenspannen tegen met name de arme bevolking van de derde wereld, wordt door de media scherp vertekend. De getoonde beelden veronderstellen een grote mate van geweld van de activisten. In feite gaat het hier om, inderdaad buitensporig, geweld van slechts een klein percentage (soms zelfs promillage) van de actievoerders. Wij hebben hierbij in hoofdzaak te maken met a-politieke hooligans, die slechts rotzooi trappen omwille van de rotzooi. Geweld is hier derhalve geen middel maar een doel.

De door het geweld van een kleine minderheid opgeroepen "staatsrepressie" heeft met name na de Eurotop in Göteborg (juni 2001) en de G8-top in Genua (juli 2001) enerzijds weliswaar tot afkalving, anderzijds echter tot radicalisering van een deel van de antiglobalistische beweging geleid. Na Göteborg, waar drie zwaar gewonden vielen door wapengebruik van de in paniek geraakte politiefunctionarissen, haakten gematigde individuen en groeperingen af. Duizenden personen bleven daardoor een maand later weg uit Genua.

De meer geharde linkse activist toonde vanwege het wapengebruik echter steeds meer begrip voor, "proportioneel", geweld van de kant van antiglobalisten.

(XminY Solidariteitsfonds), die kan worden gezien als auctor intellectualis van de Nederlandse antiglobalisten, ging na de top in Göteborg nader in op de door hem verwachte nasleep van de gebeurtenissen.¹ Hudig was enerzijds verbaasd, anderzijds ook verbolgen over de plotselinge geweldsuitbarsting van activistische zijde in Göteborg. Dit geweld was afkomstig van een miniem deel van de demonstranten: de beruchte Duitse en Deense antifascisten, afkomstig uit de hoek van de anti-imperialisten. Deze activisten, die hun politieke boodschap sporadisch vergezeld doen gaan van een steen, kregen hierbij hulp van met name Baltische (!) anarcho-autonomen, die slechts kwamen om chaos te creëren.

Hudig bleek in zijn uiteenzetting in de *Ravage* echter vooral bezorgd omdat politie en politici steeds handiger worden in het bestrijden, criminaliseren en uiteenspelen van de tegenstanders, waarbij zij ook handig inspelen op het door een kleine minderheid aangewende geweld:

'De politici van de landen waar de komende toppen plaatsvinden, menen het zich ineens te kunnen permitteren om ons als criminelen ("hooligans") af te schilderen, die met alle middelen gewerd mogen worden'.

Wat hem ook steekt is dat de nettere NGO's (non-gouvernementele organisaties) dreigen met het afkondigen van strikte geweldloosheid. Alleen ludieke acties en spandoeken zijn in hun ogen nog geoorloofd. zegt dienaangaande: *'Dit zou even stom als rampzalig zijn. Zoals het afkondigen*

¹ Ravage 9, 06-06-2001.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

van compromisseloos geweld uitzichtloos is, zal het teruggaan naar de ziellose demonstraties en eindeloze workshops van de jaren negentig niets opleveren'.

In feite pleit voor terugkeer naar het activisme van de jaren tachtig, waar weliswaar door de overgrote meerderheid acties als die van RaRa werden afgekeurd, maar waar wél plaats was voor andere destructieve activiteiten (bijvoorbeeld contra Shell of tegen diplomatieke vestigingen). wijst hooligangedrag af maar keurt "gepast tegengeweld" goed, waarbij hij wel wijst op het feit dat politici tegengeweld kunnen aangrijpen als geschikt middel tot criminalisering van de activisten.¹ Een soortgelijke verschuiving in de opvatting over geweldsaanwending – in feite eigenlijk een (door zaken als repressie begrijpelijke) radicalisering van het gedachtegoed – zien we tevens bij van het in Amsterdam gevestigde, ultralinkse, Autonoom Centrum. is één van de huidige kopstukken van het linkse activisme in Nederland, met name waar zich dat uit in verzet tegen het Europese (asiel)beleid.²

In een artikel in *Ravage* (nummer 10, 03-08-2001) nam hij het duidelijk op voor het "zwarte blok". Hij legde uit dat het zwarte blok een fenomeen is uit de jaren tachtig en dat één van zijn kenmerken is dat zij 'vanuit hun politieke overtuiging bepaalde beperkingen die hen worden opgelegd niet accepteren'. Hollants gaf in zijn exposé aan dat veel van deze personen, vanuit hun overtuiging, er niet toe over zullen gaan om privé-bezittingen van burgers te vernielen of winkels van middenstanders te molesteren. Geweld tegen multinationals, bankinstellingen en de overheid is in de ogen van echter wel geoorloofd.

Hij verwierp geweld "als doel op zich" (dat van a-politieke hooligans) maar deed een goed woord voor in ieder geval het "politiek-autonome" deel van het zwarte blok. Hij was, en is, van mening dat geweld altijd zal moeten passen binnen het kader van de politieke doelen en dat het gericht moet zijn tegen de economische globalisering.

gaf in zijn artikel in *Ravage* aan dat de linkse beweging steeds meer gaat denken dat zij zelf deels verantwoordelijk is voor het politiegeweld. En, zegt hij: 'Het is die discussie die al vele bewegingen heeft kapotgemaakt'. Hij pleit voor een breed kader voor wat wel en niet past binnen de beweging, zowel wat het gebruik van geweld betreft als voor een aantal ideologisch bepaalde standpunten: 'Er moet zowel tolerantie en respect zijn voor groepen die directe actie als middel zien voor verzet en omgekeerd. Gebeurt dat niet, dan valt de beweging zoals die nu is zeker uit elkaar'. Kort samengevat: keurt zinloos en ongericht geweld van "anarcho-autonomen" (lees: hooligans) af maar gaat daarentegen akkoord met politiek-autonoom geweld, met name waar dat gericht is tegen symbolen van globalisering. Met andere woorden, hij denkt (cum suis) zelf wel te kunnen uitmaken of en in hoeverre zij zich aan de wet houden. Onnodig te stellen dat dit in strijd is met het beginsel van gelijkheid voor de wet.

Bij de recente economische EU-top in Barcelona (14-16 maart 2002) is gebleken dat de (Europese) antiglobaliseringsbeweging niet alleen springlevend is maar dat zelfs kan worden gesproken van een aanzienlijke groei. Deze wordt naar de mening van de BVD vooral veroorzaakt door het incorporeren

¹ Ook anderen waren de mening van Hudig toegedaan. Zo spraken bijvoorbeeld ook de neomarxistische **Internationale Socialisten** zich uit voor het gebruik van geweld. Deze opportunisten bij uitstek lieten wel doorschemeren dat zij zelf buiten de schermutselingen wilden blijven maar wanneer derden geweld wilden gebruiken, dan kregen deze personen hun zegen.

² In een interview met NRC Handelsblad zei op 03-12-1994 het volgende: 'De methodes van RaRa keur ik af maar het opblazen van het computersysteem van Schengen, daar kan ik me nog iets bij voorstellen'.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

van de leus "tegen oorlog en militarisme". Om de euforie van de activisten over de spectaculaire opkomst van de demonstranten – alleen al ruim 300.000 op 16 maart – enigszins te relativieren geldt de volgende constatering: mogelijk was de opkomst extra groot vanwege het nieuwe Spaanse beleid, waarin de criminalisering van de antiglobalistische beweging een voorname rol speelt. Spanje ziet immers directe verbanden tussen organisaties die deel uitmaken van deze beweging en de ondersteuning door haar van terroristische bewegingen als de separatistische ETA en de ultralinkse GRAPO.

Bij een volgende (Europese) gelegenheid zal duidelijk worden in hoeverre de grote opkomst in Barcelona vooral bedoeld was als protest tegen genoemde criminalisering door de Spaanse overheid, die zich onder meer uitte in het tijdelijk opheffen van het Schengen Akkoord.¹

Ook met betrekking tot Barcelona moet overigens worden gezegd dat de door de media getoonde beelden een zeer subjectieve weergave vormden van de werkelijkheid. Het veelvuldig en breed in beeld gebrachte geweld tegen ordehandhavers en vernielingen van andermans eigendommen waren afkomstig van maximaal 200 uit het zogenaamde "black block" afkomstige relschoppers.

Anders gesteld, 95 procent van de media-aandacht ging uit naar 0,6 promille van de betogers. Een minderheid derhalve maar, mede met het oog op het Nederlandse EU-voorzitterschap in de tweede helft van 2004, een niet onbelangrijk gegeven vanwege het feit dat het door deze minderheid aangewende geweld steeds meer goedkeuring krijgt; ook van een groeiend aantal Nederlandse activisten.

5. Meninge n over geweld (algemeen)

Eén van de belangrijkste woordvoerders van het hedendaagse linkse activisme in Nederland is de aan het Nijmeegse "infocentrum" Assata verbonden . Hij is vorig jaar aanwezig geweest bij de rellen in Göteborg (Eurotop, juni) en Genua (G8-top, juli) en heeft na deze bijeenkomsten een artikel geschreven onder de titel 'Politiek, politie en pers houden van orde'.²

Hij gaat in zijn verhaal nader in op het door de pers bijna unaniem onderschrijven van het geweldsmonopolie van de staat, dat dicteert dat de regering – en zij alleen – het recht heeft geweld te gebruiken; zowel tegen buitenlandse actoren (= oorlog) als tegen de eigen bevolking (= repressie).

geeft zich in zijn verklaringen in al zijn elitair denken bloot: hij meent wel aan te kunnen geven wat goed en niet goed is (het aloude "Jullie rechtsarde is de onze niet"). Daarmee plaatst hij zich in feite boven en buiten de wet.

pleit ervoor om geweld in een breder verband te zien, omdat het volgens hem dan pas veroordeeld of begrepen, gepleegd of ondersteund kan worden: 'Geweld is altijd subjectief en kan slechts worden gewaardeerd als het wordt bekeken in zijn totaliteit. Als ook de plegers, het doelwit, de functie, de oorzaken en de aanleiding worden meegenomen'. Hij vraagt zich af wat geweld dan is: een molotovcocktail door een ruit van McDonalds of de definitieve ontbossing van het tropisch regenwoud? Rellen bij een WTO-top of 30.000 kinderen, die volgens een recent VN-rapport dagelijks sterven? , die zich bij eerdere gelegenheden reeds voorstander toonde van geweldsaanwending door activisten, wijst op het dilemma: 'Daar waar het geweld van de autoriteiten dient ter bescherming van de economische orde, kan het verzet hiertegen worden beschouwd als een ontplofbare mix van machteloosheid, woede en verzet'.

¹ Aan de Frans-Spaanse grens werden ruim duizend personen teruggestuurd. Daaronder ook ATTAC-activisten die door sommige landen, niet door ons, als radicaal worden bestempeld.

² *Ravage* 10, 03-08-2001.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

Kort samengevat is van mening dat het geweld van de overheid in sommige gevallen door de demonstrerende activist uit frustratie kan (en mag) worden beantwoord met proportioneel tegengeweld.

Tegenover de activist staat de wetenschapper, sociaal-psycholoog Hans van de Sande. Hij is als docent massapsychologie verbonden aan de universiteit van Groningen en bestudeert onder meer het gedrag van mensen in grotere groepen, zoals bij feesten en rellen. Van de Sande maakte in een interview ooit¹ een duidelijk verschil tussen de door voetbalfans veroorzaakte verstoringen van de openbare orde, die hij beschouwt als "vervelingsrellen", en de "doelrellen" van activisten (autonomen, anarchisten): *'Hun strijd op straat maakt onderdeel uit van hun strijd tegen de staat. De voetbalvandaal daarentegen zoekt de confrontatie vanwege de kick.'*²

Als voorbeeld van een vaak optredend escalatieproces bij "doelrellen" noemt Van de Sande de (totaal uit de hand gelopen) studentendemonstratie van 8 mei 1993 in Den Haag. Een enkele autonoom voerde een aanval uit op de ME, die op hun beurt terug ging slaan. Van de Sande:

'En zoals we allemaal weten, gebeurt dat zonder aanzien des persoons. Daarmee maak je vijanden. Jongeren, die aanvankelijk niets tegen de ME hebben, gaan uit woede ook stenen gooien'. Hans van de Sande is overigens niet direct een tegenstander van het fenomeen rellen:

'Rellen zijn belangrijk voor de maatschappij. Het bed van de overheid moet regelmatig worden opgeschud, anders krijg je vlooien. Buiten dat, rellen ontstaan vrijwel altijd door dom optreden van de ME'.

6. Andere meningen over geweld

Na de gebeurtenissen in Göteborg (drie zwaargewonden door politiekogels) en Genua (één dode door politiekogels) gingen, zoals hierboven beschreven ook in Nederland, steeds meer stemmen op om geweld van de ordehandhavers proportioneel te beantwoorden. Daarbij gingen Nederlandse woordvoerders (aanvankelijk) niet uit van zelf uit te voeren geweld maar wanneer anderen, zoals bijvoorbeeld het "zwarte blok", dat zouden doen, konden zij zeer zeker rekenen op de instemming van betrokkenen.

De gebeurtenissen van 11 september 2001 zorgden voor een tijdelijke impasse, niet alleen met betrekking tot de acties op straat maar ook in relatie tot het nadenken over geweldsgebruik. Tijdens de voorbereidingsvergadering voor acties bij de recente EU-Top in Brussel waren, zij het voorzichtig, weer wat radicalere geluiden te horen. Zo merkte de woordvoerder van het Leidse activistencentrum EuroDusnie in een gloedvol betoog het volgende op: *'Wij gaan zaden voor een nieuwe samenleving planten waar er ruimte is. En als er geen ruimte is, zullen wij die maken'*.

Terugkijkend naar een andere heftige discussie over het gebruik en de mate van geweld, die van eind jaren tachtig /begin jaren negentig van de vorige eeuw waarbij veel linkse activisten geweld noodzakelijk achten om de aandacht te krijgen, zei bovengenoemde Kees Hudig van XminY Solidariteitsfonds – dat subsidie verstrekt aan activistische groeperingen – dat je *'er met een rondje om de kerk demonstreren niet komt'*.

Andere vooraanstaande activisten hadden ook zo hun mening over geweldsaanwending. Anne van Schaijk van de linkse milieulobbybeweging Action for Solidarity, Equality, Environment and Development (ASEED) weigerde het gebruik van geweld te veroordelen, omdat dat in strijd is met de

¹ Ravage 284, 14-05-1999.

² Deze uitsplitsing in vervelings- en doelrellen wordt door de BVD nadrukkelijk onderschreven.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

nieuwe coalitiedachte: 'Dan laat je je tegen elkaar uitspelen op een niveau waarop dat geen zin heeft'. De hierboven reeds geciteerde van het Autonom Centrum, ging nog een stapje verder: 'Ik denk dat er veel mensen rondlopen die een paar ingegooide ruiten bij McDonald's peanuts vinden, vergeleken met de verwoestingen die dat concern elders aanricht'.

ten slotte vatte de mening over geweld nog eens kort en bondig samen: 'In Genua was het politiegeweld zo erg dat het geen prioriteit is om het geweld van demonstranten te veroordelen'.

7. Geweld in de toekomst

Zoals bovenstaande mede illustreert, geeft de actuele situatie in de (links-activistische) 'Beweging' aanleiding te veronderstellen dat in de (nabije) toekomst een verschuiving te zien zal zijn naar steeds meer goedkeuren, maar ook gebruiken, van vormen van geweld. Het tot op heden nogal "softe" Nederlandse activisme bestaat onder meer bij de gratie van het vigerende poldermodel. Wetenschappelijk onderzoek gaf nader inzicht in de verschillen tussen het (linkse) activisme hier en dat in andere, met name de Zuid- en Oost-Europese landen. Het Nederlandse beleid tegen actievoerders, de "uitdaggers van het politieke systeem" wordt in de laatste decennia gekenmerkt door wat de aan de Universiteit van Amsterdam verbonden socioloog Hanspeter Kriesi "integratieve elitestrategie" noemt. Deze wordt gekenmerkt door:

- Facilitatie (het verlenen van subsidie of andere vormen van materiële steun aan bewegingen en organisaties).
- Assimilatie (het regelmatig overleggen met bewegingen en organisaties en het zoeken naar gemeenschappelijke probleemdefinities en oplossingsstrategieën).
- Coöperatie (het opnemen van bewegingen en organisaties in officiële overleg- en adviesorganen van de overheid).

Dit alles heeft er mede toe geleid dat de Nederlandse situatie wordt gekenmerkt door de aanwezigheid van veel gematigde activisten; overigens tot ongenoegen van de meer radicale activist, die dienaangaande opmerkt dat deze bewegingen door de overheid zijn ingekapseld en worden "doodgeknuffeld".

Tegenover deze "integratieve elitestrategie" staat de "exclusieve elitestrategie", waar repressie, confrontatie en polarisatie de sleutelwoorden zijn. Met andere woorden, de bewegingen en haar acties worden, soms met harde hand, onderdrukt. Dit zien we met name in landen uit het voormalige Oostblok maar bijvoorbeeld ook in Spanje.

Elk land heeft zo zijn eigen beleid. Voor Nederland geldt echter, niet alleen met het oog op het verzet tegen de globalisering, dat genoemde integratieve elitestrategie – het zogenaamde poldermodel – in hoge mate heeft bijgedragen aan het in de hand houden van de activisten. Bijna zonder uitzondering zijn grote conferenties en bijeenkomsten, wat Nederlandse activisten betreft, tot op heden zonder wanklank verlopen.

Voor de toekomst is, zeker wanneer de politieke aardverschuiving als gevolg van de jongste parlamentsverkiezingen inderdaad zouden leiden tot een verharding en 'verrechtsing' in de politiek, binnen het Nederlandse (linkse) activisme een vorm radicalisering te verwachten, die tot nu toe – zie hierboven – vooral verbaal wordt bedreven.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1842833/01

Dat noopt tot een tweeledige aanpak van de toekomstige demonstrant en actievoerder: enerzijds moet er groot vertrouwen gesteld worden in de vreedzame bedoelingen van de overgrote meerderheid van de demonstranten; anderzijds moet de aandacht van de ordehandhavers specifiek worden gericht op de, in verhouding beperkt aantal, deelnemers aan het zwarte blok. Deze zouden in een zeer vroeg stadium, voordat zij de gelegenheid krijgen om onder te duiken in de grote massa, geïdentificeerd en uit de demonstratie verwijderd moeten worden. Dat zal radicalisering van de meer gematigde omstanders, die vaak in plaats van de geweldplegers de klappen incasseren, voorkomen. Deze onheus bejegenden kunnen zich immers terecht geroepen voelen om zich daartegen te weer te stellen.

De wat radicale activist houdt natuurlijk rekening met de laatste ontwikkelingen, die in veel landen in Europa reeds hebben geleid tot steeds repressiever beleid. Inmiddels heeft dit geleid tot een verschuiving in tactiek, die in de toekomst meer opgeld zal doen: steeds vaker zullen die actievoerders, die in aanmerking kunnen komen voor bestuurlijke ophouding, ervoor zorgen buiten schot te blijven.

"Think globally, act locally" is het adagium. Met honderden of duizenden naar een grote manifestatie in het buitenland gaan kan, vanwege de mogelijke repressie, leiden tot massale arrestaties. Door met kleine groepjes lokale doelen "aan te vallen" heeft men een grotere kans buiten schot te blijven. Het voornaamste doel van antiglobalistische activisten, economische schade, kan dan toch worden gehaald. Aldus de hier reeds aangehaalde , die pleit voor acties tegen de European Round Table of Industrialists.¹ Immers, hen aanpakken kan met een klein groepje en geheel op eigen voorwaarden en tijd. 'En', zo zegt 'voor deze acties kunnen we zelf de agenda en vorm bepalen: van ludieke acties en consumentenboycotts, via blokkades tot en met het letterlijk "buiten bedrijf" zetten van de economische grootmachten'.

Ook hij sluit wat meer radicale acties zeker niet uit, ondanks de door hem verwachte toename van repressie. 'In de creatieve onvoorspelbaarheid van ons verzet ligt onze kracht', zei na de gebeurtenissen in Göteborg.

8. Conclusies

Met het oog op de nabije toekomst kan worden gesteld dat Nederland aan de vooravond staat van een zekere radicalisering van met name die linkse activisten, die zich kunnen vinden in het anti-imperialistische gedachtegoed. In eerste instantie zal de overgrote meerderheid van hen zich beperken tot het goedkeuren van door derden uit te voeren geweld tegen, met name, de symbolen van de economische globalisering. Ook fysiek geweld tegen ordehandhavers zal bij tijd en wijle (oogluikend) worden toegestaan, zeker wanneer dezen zich schuldig maken aan repressie.

Een extra reden tot radicalisering kan een eventuele politieke verharding zijn, na de jongste parlamentsverkiezingen. Het poldermodel heeft immers mede bijgedragen aan een nivellering van het activisme. Wanneer aan dit (gedogend) beleid zal worden getornd, bijvoorbeeld vanwege het door de autoriteiten meer (moeten) volgen van Europees beleid, is een harder activisme te verwachten. Van belang hierbij is te weten dat de Europese activist, in tegenstelling tot bijvoorbeeld de Noord-Amerikaanse geestverwanten, al lang niet meer wakker ligt van de verscherping van de maatregelen,

¹ In een artikel in *Ravage* 10 van 3 augustus 2001 noemt hij de volgende ondernemingen: Saab, Volvo, Daimler Benz, Philips en de grote bank- en verzekeringsconglomeraten.

Bijlage 1 bij BVD-brief nr.: 1642833/01

die na de gebeurtenissen van 11 september werd doorgevoerd. Men maakt zich juist steeds meer kwaad over het feit dat in de Europese Unie, onder auspiciën van Spanje, nagedacht wordt over het op één lijn stellen van terrorisme en antiglobalisme.

De waar te nemen tendens tot meer geweldstoepassing binnen de sfeer van het dierenrechtenactivisme is voor een deel op het conto te schrijven van activisten die zich buiten het spectrum van het links activisme bevinden. Te snel wordt een link gelegd tussen (ultra) links activisme en dierenrechtenactivisme. Straight edge'rs, feitelijk politiek neutraal, worden vaak gekraakt en worden dan ook aangemerkt als "krakers" (dus voor de buitenwacht aan te merken als links). Ook de opvatting dat groeperingen als ALF en DBF een linkse oorsprong hebben is onjuist. Temeer daar oudgedienden van het Britse ALF nog steeds een vinger in de pap hebben, kan de (extreem) rechtse component binnen ALF (en aanverwanten) niet worden verwaarloosd. Het DBF kent een a-politieke afkomst. Het dierenrechtenactivisme is veeleer een vergaarbak van allerlei actievoerders: zowel (ultra) linkse als (extreem) rechtse maar ook a-politieke maken er deel van uit. Linkse en rechtse dierenrechtenactivisten kunnen op enige moment binnen het gezichtsveld komen vanwege hun overige (politieke)activiteiten. A-politieke, veelal in heimelijke cellen opererende actievoerders, kunnen de dans ontspringen, omdat zij minder snel de aandacht zullen trekken van veiligheidsdiensten.

Met het oog op de verwikkelingen rond de moord op Fortuyn, de politieke verschuiving van de verkiezingen en vooruitkijkend naar het Nederlandse voorzitterschap van de Europese Unie in 2004, is het zaak meer onderzoek te doen naar radicaliseringstendensen binnen het linkse politiek (gewelddadig) activisme. Hoewel Amsterdam traditioneel een belangrijk centrum van dergelijke vormen van activisme is, zijn ook elders in den lande vele grote en kleinere kernen actief die doorgaans met name in de openbare ordesfeer de aandacht trekken. Daar, aan de basis van deze beweging, zijn doorgaans de eerste signalen op te vangen die duiden op een radicalisering van opvattingen en actiemiddelen. Deze wetenschap impliceert dat de Binnenlandse Veiligheidsdienst in de komende jaren ook in de sfeer van het activisme een zwaar beroep zal doen op de alertheid van de politiekorpsen in het algemeen en de oog- en oorfunctie van de Regionale Inlichtingendiensten in het bijzonder.

Binnenlandse Veiligheidsdienst, 27 mei